

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

24 травня 2025 року, м. Луцьк

**СУЧАСНІ КРИЗОВІ ЯВИЩА В ЕКОНОМІЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО,
КОНТРОЛЬНОГО ТА АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ**

Тези доповідей XVII Міжнародної науково-практичної конференції

**MODERN CRISIS PHENOMENA IN THE ECONOMY AND PROBLEMS OF
ACCOUNTING, CONTROL AND ANALYTICAL SUPPORT OF ENTERPRISE
MANAGEMENT**

Abstracts of the XVII International Scientific Conference

Випуск 17

Відділ іміджу і промоцій ЛНТУ
Луцьк – 2025

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет (м. Луцьк)
Університет національного і світового господарства (м. Софія, Болгарія)
Політехнічний інститут Браганси (м. Браганса, Португалія)
Старопольська Вища Школа в Кельце (м. Кельце, Республіка Польща)
Інститут туризму, підприємництва і сервісу (м. Душанбе, Республіка Таджикистан)
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України (м. Київ)
Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (м. Київ)
Львівський торговельно-економічний університет (м. Львів)
Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (м. Луцьк)
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ЛНТУ (м. Луцьк)
Волинська обласна громадська організація «Перспективи Волині» (м. Луцьк)
Європейський аналітичний центр (м. Київ)

24 травня 2025 року, м. Луцьк

**СУЧАСНІ КРИЗОВІ ЯВИЩА В ЕКОНОМІЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО,
КОНТРОЛЬНОГО ТА АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ**

Тези доповідей XVII Міжнародної науково-практичної конференції

**MODERN CRISIS PHENOMENA IN THE ECONOMY AND PROBLEMS OF
ACCOUNTING, CONTROL AND ANALYTICAL SUPPORT OF ENTERPRISE
MANAGEMENT**

Abstracts of the XVII International Scientific Conference

Випуск 17

Відділ іміджу і промоцій ЛНТУ
Луцьк – 2025

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Луцького національного технічного університету,
протокол № 11 від 24.06.2025 р.*

Редакційна колегія: головний редактор – д.е.н., професор *Вахович І.М.* (Україна); **відп. редактори** – д.е.н., професор *Лютак О.М.* (Україна); д.е.н., професор *Ковальська Л.Л.* (Україна); к.е.н., доцент *Нужна О.А.* (Україна), д-р, професор *Башева С.А.* (Болгарія); д-р, професор *Гжегож Зажонц* (Польща); д-р, професор *Луїс Фролен Рібейро* (Португалія); д.е.н., к.е.н., професор *Бабіч І.І.* (Україна); к.е.н., доцент *Голячук Н.В.* (Україна); к.е.н., доцент *Жураковська І.В.* (Україна); к.е.н., доцент *Зеленко С.В.* (Україна); к.е.н., доцент *Карімов Б.Х.* (Таджикістан); д.е.н., професор *Кузьмак О.І.* (Україна), к.е.н., доцент *Московчук А.Т.* (Україна); к.е.н., доцент *Нагірська К.С.* (Україна); к.е.н., доцент *Писаренко Т.М.* (Україна); к.е.н., доцент *Сидоренко Р.В.* (Україна); к.е.н., доцент *Талах Т.А.* (Україна); к.е.н., доцент *Тлущкевич Н.В.*; к.е.н., доцент *Чудовець В.В.* (Україна)

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції (24 травня 2025 р). відп. ред. О.А. Нужна. Вип. 17. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2025. 566 с.

У збірнику подано матеріали досліджень, виголошених на XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством», що була проведена кафедрою обліку і аудиту факультету бізнесу та права Луцького національного технічного університету у травні 2025 року. У публікаціях висвітлено шляхи удосконалення теорії обліку в умовах глобалізації економіки; теоретико-методологічні передумови гармонізації системи фінансового обліку та звітності; управлінський облік і контроль через призму філософії конструктивізму; аналітичне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання; оптимізацію оподаткування діяльності суб'єктів господарювання; малий бізнес: регіональні і галузеві особливості; сучасні проблеми та перспективи розвитку економічного контролю; цифровізацію обліку, контролю, аудиту та оподаткування: нові можливості та перспективи розвитку; економіко-математичне моделювання в обліково-аналітичних системах; регіональні і глобальні проблеми розвитку економіки; грантрайтинг та управління проектами в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку

Для викладачів, науковців, аспірантів, здобувачів наукового ступеня і всіх, хто цікавиться актуальними проблемами і перспективами розвитку обліку, оподаткування, контролю, аналізу та аудиту.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

ЗМІСТ

Abbasova N.N. Implementation of green innovations in the oil and gas industry of Azerbaijan and their impact on regional energy security	19
Achkasova S.A., Chernokolenko D.V Ensuring the effective implementation of logistics processes at enterprises with the participation of logistics companies	22
Achkasova S.A., Maslyaniuk N.S. Justification of directions for improving customs security measures in Ukraine	24
Achkasova S.A., Kravtsov M.I. Problematic aspects of goods identification during customs clearance	26
Achkasova S.A., Kritskyi A.I. Methods for assessing the competitiveness potential of entrepreneurial activity in the international environment	28
Achkasova S.A., Skichko O.K. Enhancing the effectiveness of risk management in customs control	31
Borciuch M., Bortnikov I. Opodatkowanie towarów w handlu transgranicznym: problemy i perspektywy	33
Kravchenko S.A. Peculiarities of the development of small businesses in the production of grain crops in wartime conditions	35
Nuzhna O.A., Natalia McDowell Accounting principles: experience of the USA and Ukraine	37
Petrova D.D. Main problem areas in the accounting reflection of the activities of global companies	40
Petrova D.D. Key factors affecting the organization of accounting information processes in global companies	43
Polinkevych O. Trends in the formation of social welfare in communities	46
Shabanova K., Suvorova V. Institutional development and effectiveness of grant management in Ukraine: trends and paths of thoroughness	48

Tokunova A., Bai O., Chavostin D. Role of ESG and human rights for developing sustainable investment framework in Ukraine	50
Zelenko Serhii, Zubchyk Svitlana Issues in the organization of accounting and control of accounts receivable in Ukrainian motor transport enterprises	52
Zhurakovska Iryna The application of artificial intelligence (AI) in the study of simplified accounting systems globally	55
Альошин С.Ю., Назарько Ю.А. Роль постачальників на діяльність підприємства: стратегічний аспект	57
Бандурка М.Б. Облік екологічної складової корпоративної відповідальності	59
Барицький Р.О. Перспективи розвитку фінансового аудиту в Україні	62
Бачинський В.І., Грабчак Т.П. Аутсорсинг у сфері обліку – ефективне інформаційне забезпечення функціонування бізнес-процесів	64
Бездітко Ю.М., Бочарова В.Д. Оцінка структури активів банківської системи України	66
Благой В.В, Козлова К.О. Шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства	70
Благой В.В, Комова С.С. Електронна комерція: розвиток онлайн-торгівлі між підприємствами та кінцевими споживачами	71
Благой В.В, Резанов В.І. Формування системи контролінгу як інструмент забезпечення ефективної діяльності підприємства	73
Благой В.В, Сергієнко А.А. Принципи соціально-орієнтованого бізнесу в площині потенціалу розвитку	75
Бовш Л.А., Корсун В.В. Сучасні виклики в антикризовому управлінні суб'єктів гостинності	78
Бовш Л.А., Ліщенко А-М.Л. Шляхи оптимізації оподаткування діяльності суб'єктів господарювання в умовах післякризової економіки	81

Богданович О.А., Калініченко М.Ю. Сучасні тенденції та проблеми організації оплати праці в Україні: досвід ТОВ «Нова Пошта»	84
Богданович О.А., Сінельнікова В.О. Державна підтримка аграрного сектору України у воєнний період	87
Борисюк О.В., Торгонська Д.І. Проблеми та перспективи розвитку економічного контролю на фінансовому ринку України	90
Брадұл О.М, Компанієць Т.В. Виплати працівникам: аналітичний підхід до визначення та облікової інтерпретації	93
Бражна Л.В. Використання середніх, варіаційних показників у фінансовому аналізі	97
Бразілій Н.М. Електронні системи обліку: порівняльний аналіз ефективності в різних секторах економіки	101
Бразілій Н.М. Механізми легальної податкової оптимізації для суб'єктів господарювання в умовах цифровізації	104
Булгакова О.В. Антикорупційний менеджмент в системі антикризового управління	108
Бурак М.П. Слабкість аудиту фінансової звітності у середовищі клієнта	110
Валькова Н.В. Облікова складова в інформаційно-аналітичному забезпеченні управління	112
Вітюк А.В., Гнатюк С.О. Ризик-менеджмент інвестиційної діяльності підприємства	115
Воронко Р.М., Цвек О.В. Інструментарій внутрішнього контролю операційної діяльності торговельних підприємств	121
Ганусич В.О., Ганусич К.С. Інтерпретація показника рентабельності у міжнародній та вітчизняній науці	124
Герасимова Т.І., Годованюк А.В. Роль аналітичного забезпечення управління підприємством в умовах економічної нестабільності	126

Гнатишин Л.Б., Малецька О.І., Прокопишин О.С. Стратегії та інноваційні підходи до цифровізації бухгалтерського обліку	129
Голячук Н.В. Блокчейн: як нова технологія змінює фінансовий облік	133
Голячук Н.В., Карпик Н.В. Ринок електроенергії України: виклики та перспективи розвитку	136
Голячук Н.В., Ярмольська М.С. Заробітна плата та її функції	138
Гопанчук Л.М., Тютюрай В.С., Шевченко А.М. Цифрова епоха в обліку та фінансовому контролі: перспективи модернізації аудиту й оподаткування	140
Горовенко О.О. Циркулярна економіка – базис сталого розвитку підприємств	143
Горовенко Г.О. Ризики інновацій, інвестицій та інвестиційного проєкту	146
Гуменюк В.В., Целуйко А.О. Виробнича функція в умовах клієнтозорієнтованого управління підприємством	147
Данчевська І.Р. Безпекові стратегії туристичних підприємств в умовах воєнного стану: аналітичне забезпечення та управлінські рішення	150
Дацюк А.А. Організація управлінського обліку витрат на підприємстві	152
Дорош В.Ю., Московчук А.Т. Оцінка методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства	154
Дошак О.В. Діджиталізація податкового обліку. Сучасний стан. Основні тенденції	158
Дубініна М., Петришина Д. Застосування електронного цифрового підпису як гарантії достовірності первинної документації	162
Dukhnevych Olha Вплив недосконалого стратегічного планування на розвиток економіки: роль локальних викликів і горизонтального моніторингу	165

Єршова Ю.О. Підтримка релокованого бізнесу через інструмент публічних закупівель	167
Жидовська Н. М. Методи та інструменти реалізації блокчейн-рішень у податковому адмініструванні	169
Жукевич С.М. Фінансовий аналіз у конструктивістській парадигмі: методологічне оновлення	171
Зябченкова Г.В., Зінькевич А.В. Роль облікової політики підприємства у формуванні достовірної фінансової звітності	174
Зябченкова Г.В., Сивак К.П. Вплив цифрових технологій на ведення бухгалтерського обліку	177
Іванишина О.С., Федчук М.А. Цифрова трансформація як фактор формування податкової поведінки платників податків	179
Іванишина О.С., Халімончук К.А. Оптимізація оподаткування у сфері відновлювальної енергетики	181
Іванов Ю.Б., Міхєєнко А.В. Вдосконалення системи митного оформлення товарів в умовах макроекономічної нестабільності	184
Ішук Л.І., Вітвіцький О.О. Еволюція валютних систем	188
Йосенко С.А. Цифровізація обліку, контролю, аудиту та оподаткування: нові можливості та перспективи розвитку	191
Калайтан Т.В. Аналітичні показники доходності готелів	194
Калініченко О. В. Сучасні загрози економічній безпеці України	197
Клименко Т.В., Тунік М.В. Оцінка кредитоспроможності малого бізнесу за умов спрощеної фінансової звітності	202
Клочковська В.О., Казимирська С. Економічні системи суспільства: Україна та Сінгапур	205
Клочковська В.О., Терентьєва І.О. Регіональні і глобальні проблеми розвитку економіки	208

Клочковський О.В., Апаренко Р. М. Кліматичні зміни як фактор глобальної економічної нестабільності	211
Клочковський О.В., Бучинська К.В. Безробіття в умовах війни: виклики, тенденції та перспективи на ринку праці України	213
Клочковський О.В., Завертана Д.О. Регіональні і глобальні проблеми розвитку економіки України в стані війни	217
Клочковський О.В., Широка Д.О. Вплив тіньової економіки на розвиток України	221
Колесніченко А.С., Агагелдієв К. Розрахунки з оплати праці як складова системи управління персоналом підприємства	225
Колесніченко А.С., Аль-Сьюф Я.А. Роль обліку, аудиту та аналізу фінансових результатів у покращенні фінансового стану підприємства	227
Колесніченко А.С., Білих О.Д. Проблеми формування обліково-аналітичної інформації в управлінні поточною дебіторською заборгованістю підприємства	229
Колесніченко А.С., Зінов'єв Ю.В. Сутність основних засобів відповідно до нормативно-правової бази України	231
Колесніченко А.С., Пристинський Є.О. Облікова та податкова складова при формуванні фінансових результатів підприємства	233
Коробчук Л.І., Глушук О.М. Управління регіональними еколого-економічними проблемами Волині крізь призму сталого розвитку	236
Коробчук М.Г. Сталий розвиток через соціальне підприємництво у малому виробничому бізнесі	239
Коробчук Т.І. Роль банків у підтримці платоспроможності підприємств	241
Крот Ю.М., Карпенко І.В. Проблеми та перспективи розвитку судово-бухгалтерської експертизи в умовах цифрової трансформації	243

Крот Ю.М., Куманенко В.А. Штучний інтелект та автоматизація у бухгалтерському обліку: сучасні виклики та перспективи на міжнародному рівні	246
Крот Ю.М., Федоренко А.Я. Сучасні проблеми та перспективи розвитку економічного контролю	249
Крочак О.І. Розвиток бухгалтерського обліку за часів Київської Русі	252
Кубецька О.М. Роль страхування в ринковій економіці	254
Кубецька О.М. Роль посередників на страховому ринку	256
Кудельський В.Е., Коржук В.В. Вплив кіберзагроз на економічну безпеку бізнесу в умовах глобалізації	259
Кудирко Л.П., Лепетень А.А. Міжнародні імперативи розвитку сучасної Індії	262
Кузуб М.В., Євтушенко О.А. Облік оборотних активів підприємства	265
Кузуб М.В., Перець С.О. Вплив інформаційних технологій на організацію бухгалтерського обліку	268
Кузуб М.В., Хантімєрова І.В. Роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємством	272
Кузуб М. В., Щербак О.Т. Особливості бухгалтерського обліку для малих підприємств	276
Куцай Н.С. Проблеми розвитку державного фінансового контролю в Україні	279
Ладиненко О.А. Напрями підвищення вартості бізнесу в умовах фінансових криз	281
Левченко В.В. Інструменти формування конкурентної стратегії підприємств харчової промисловості	284
Лісовий А.В., Савченко В.А. Роль фінансово-господарського контролю у попередженні економічних шахрайств: сучасні виклики	287
Мазурик В. Р. ESG-звітність як інструмент аналітичного супроводу інвестиційної привабливості підприємства	290

Мазурик В.Р. Синергія інтегрованої звітності та стратегічного обліку в управлінні компанією	294
Маліцький Р.І. Аудит економічної безпеки інформаційного підприємства	297
Маркова С. В., Бондарчук В. Управлінський облік витрат на адаптацію персоналу в умовах зміни локації підприємства через воєнні дії	299
Марченко Н.А., Клименко Т.В., Прикордонні території у період повномасштабної війни в Україні	302
Матрос О.М. Вузькі місця оподаткування малого бізнесу та шляхи їх оптимізації	305
Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Сичова А.В. Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку	308
Меліхова Т.О., Пахота М.С. Сучасні методи бухгалтерського обліку	311
Мельниченко М.В., Крочак Є.І. Проблеми обліку витрат на утримання автотранспорту підприємства	315
Михайловина С.О. Організація обліку в умовах цифровізації: сучасні підходи та інструменти автоматизації	317
Михалевич С.Г. Норми витрачання виробничих запасів та особливості їх встановлення на швейних підприємствах	320
Мокієнко Т.В., Зуб В.В. «MASTER:Бухгалтерія» як інструмент цифрової трансформації бухгалтерського обліку у малому та середньому бізнесі	322
Мокієнко Т.В., Калініченко А.С. «MASTER:Бухгалтерія» - українська відповідь на виклики цифрової епохи	324
Морозюк О.О. Інноваційні підходи до аналізу ефективності використання основних засобів в умовах цифрової трансформації	327
Московчук А.Т. Аналіз господарської діяльності і бізнес-аналітика: порівняльна характеристика та доцільність використання	329

Мочebroда О.А. Аутсорсинг як інструмент забезпечення ефективної діяльності підприємства	333
Нагірська К.Є. Звіт про управління: концепція сталого розвитку	336
Назарова Т., Вітківська В. Цифровізація податкового адміністрування: перспективи та ризики	338
Наумова Т.А., Кирильсва Л.О. Ризики як об'єкт управлінського внутрішнього контролю	341
Нестор О.Ю. Горизонтальна координація між субнаціональними органами влади для забезпечення інвестування у відповідному масштабі	344
Ніколаєва А.М. Застосування штучного інтелекту у фінансовому плануванні підприємств	347
Новак О.Ю. Цифровізація бухгалтерського обліку: сучасні тенденції та перспективи розвитку	349
Носова Н.І. Особливості регіонального розвитку малих фермерських господарств сектору молочної продукції в Україні	351
Нужна О.А. Аналіз структури основних засобів у розрізі видів економічної діяльності в Україні	354
Нужна О.А., Мельник М.А. Оцінка міри ефективності використання нематеріальних активів на підприємствах з розподілення електроенергії	356
Нужна О.А., Троць О.О. Документування операцій з відпуску виробничих запасів у виробництво	359
Оглобліна В.О., Балагуш І.М., Катянова В.В. Етика та регулювання ІІІ як чинники трансформації бізнес-середовища	261
Озеран А.В., Озеран В.О. Вплив організаційно-технологічних особливостей у сфері пасажирських перевезень на облік і внутрішній контроль	364

Оляднічук Н.В. Гармонізація фінансового обліку та звітності: науково-методологічні підходи	367
Остапенко Я.О., Купріянова А.О. Аналіз точки беззбитковості в малому бізнесі: роль ERP-систем у сучасному управлінні витратами	369
Остапенко Т.М. Використання інформаційних технологій для вдосконалення організації обліку операцій з товарними запасами	372
Остапенко Т.М. Поняття та економічна сутність товарних запасів	374
Остапенко Т.М. Порядок відображення розрахунків з покупцями у фінансовій звітності	377
Павуско З.А. Малий бізнес: регіональні та галузеві особливості	379
Панченко О.Д. Регламентация відображення кліматичних ризиків у звітності	382
Парфентій Л. А., Білокур І.О. Демографічні загрози фінансовій безпеці України в умовах воєнного стану	384
Пастушенко А.О. Федорова М.Д. Джерела фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств	387
Перетятко Ю.М. Нормативне забезпечення складання та подання звітності зі сталого розвитку	389
Пиріг С.О. Методичні аспекти використання функцій MS EXCEL в роботі фахівця	392
Писаренко Т.М. Теоретичні аспекти налагодження аналітичного обліку розрахунків з бюджетом	394
Писаренко Т.М., Гнатюк А.С. Документування витрат діяльності, як важлива складова облікового процесу	396

Підлубна О.Д. Система аналітичного супроводу суб'єктів підприємництва: сутність, структура та значення	398
Пільник В.О. Теоретико-методологічні аспекти економічного механізму управління сільськогосподарським підприємством	400
Піхняк Т.А., Машталяр О.В. Застосування деяких підходів щодо оцінки ймовірності банкрутства підприємств на прикладі ТОВ «МК «Галичина»	402
Піхняк Т.А., Трибусовська Н.І. Блокчейн у бухгалтерському обліку: перспективи діджиталізації облікових процесів	405
Плекан М., Возняк Р. Цифрові трансформації в обліку доходів, витрат і фінансових результатів: нові виклики та можливості для системи управління підприємством	409
Поліщук Н.В., Ніколаєва А.П. Індекс ПФТС як основний індикатор ділової активності на українському фондовому ринку	411
Поліщук О.М. Еволюція бухгалтерського обліку: від первісних форм до сучасних інформаційних систем	414
Пономарьова Н.А. Особливості оподаткування резидентів Дія Сіті	417
Попель С.А. Програма «золотої візи» в ЄС та перспективи її реалізації в Україні	420
Попівняк Ю.М., Бузько О.В. Застосування цифрових технологій в обліку й аудиті витрат підприємства	423
Попова А.Б. Цифровізація обліку, контролю, аудиту та оподаткування: нові можливості та перспективи розвитку	425
Попович М.П. Вплив цифрових технологій на трансформацію бухгалтерського обліку	428
Правдюк Н.Л., Гайворонюк О.О. Аналіз витрат діяльності аграрних підприємств	430

Проскурович О.В. Стан та перспективи розвитку грантрайтингу в Україні	434
Радчук Ю.Л. Цифровий фінансовий контроль: шлях до прозорості та запобігання корупції	437
Рогатюк В.В. Оцінювання фінансово-економічного потенціалу підприємств	439
Росва О.С., Лобунцова Є.С. Проблемні аспекти оподаткування малого та середнього бізнесу	441
Садовська І.Б. Організація внутрішнього аудиту в комерційних підприємствах	443
Свирида О.В. Особливості обліку основних засобів в умовах інклюдії	446
Семенова С.М., Мірошніченко С.В. Особливості складання звітності дочірніх підприємств консолідованої групи	448
Сидоренко Р.В. Особливості обліку витрат на електротранспорт у суб'єктів господарювання	451
Сидоренко Т.М., Пономарьова Е.П. Комунікативний менеджмент як ключовий фактор успішного залучення грантових коштів українськими організаціями	453
Сидоренко Т.М., Юзьків Я.М. Особливості внутрішньої комунікації в малих підприємствах сфери обслуговування	456
Скрипник М.І., Жигало А.В. Концептуальні засади як методологічна основа формування та аналізу фінансової звітності суб'єктів підприємницької діяльності	459
Скрипник М.І., Жигало А.В. Особливості застосування цифрових технологій у веденні бухгалтерського обліку на підприємствах аграрного сектору	462
Скрипник С.В. Епістемологія управлінського обліку: чи можлива «об'єктивність» у фінансових даних	465
Соболев В.М., Белий В.В. Методологічні засади дослідження чинників післявоєнного відродження економіки України	468

Соболев В.М., Горбунов Р.В. Методологічні засади дослідження фінансового сектору воюючої країни	470
Соболев В.М., Лактіонова К.О. Ефективність державної підтримки малого бізнесу в Україні в умовах війни	472
Соколюк К.Ю. Економічні трансформації товарних ринків в умовах нестабільності: можливості та загрози для України	475
Соколюк К.Ю. Сучасні методичні підходи до оцінки продовольчої безпеки	477
Сопільняк А.М., Брунеллі Р., Лазарєв Р.В. Цифровізація кошторисного контролю засобами BIM: нові можливості мінімізації корупційних ризиків	479
Строцьонь А.І. Дизайн як об'єкт управлінського обліку у видавничій діяльності	482
Талах В.І. Ефективність сучасних методів прогнозування фінансової стійкості підприємств	485
Талах Т.А. Сучасні підходи та методики економічного аналізу підприємства	487
Талах Т.А., Прачук Х.В. Стан і напрями удосконалення нормативного регулювання обліку та оподаткування валютних операцій в Україні	490
Талах Т.А., Семенюк Д.М. Сутність аналітичного забезпечення оцінки фінансового стану підприємства	492
Таранич О.В., Притуляк М.О. Інноваційні стратегії розвитку малих підприємств кондитерської галузі в Україні	495
Тендюк А.О. Сучасні особливості технології прийняття управлінських рішень	498
Терещенко Т.Є., Радченко А.О. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України в умовах воєнного стану	500
Ткаченко А.А., Карпенко І.В. Інформаційні системи, як ключовий фактор забезпечення ефективного розвитку персоналу	503

Тлущкевич Н.В. Організація обліку за центрами відповідальності	506
Тлущкевич Н.В., Гаврилюк В.В. Наукові підходи до поняття «фінансові результати»	508
Тлущкевич Н.В., Корінецький Р.М. Правове забезпечення обліку виробничих витрат в рослинництві	510
Тлущкевич Н.В., Сементух Ю.С. Правове забезпечення обліку фінансових результатів автотранспортних підприємств	512
Тома О.С. Особливості банківського кредитування в умовах війни	514
Тютюнник С.В., Грубіч Н. Особливості обліку необоротних активів бюджетних установ	516
Тютюнник С.В., Ляшик О.Ю. Аналіз адміністрування ПДВ в Україні в контексті європейської інтеграції: проблеми та шляхи вдосконалення	519
Тютюнник С.В., Пискун Є.В. Роль податкового аудиту в запобіганні фінансовим правопорушенням	522
Хлівненко М.С. Срібна економіка. Економічний тягар чи надійний тил України	524
Ходзицька В.В. ІІІ та бухгалтерський облік: нові підходи	527
Чабанюк О.М. Напрями організації обліку в аграрному секторі	530
Чабанюк О.М., Домбрич К.М. Економічна суть податків	533
Чепеленко А.М., Степанова С.В. Особливості товарної політики малих підприємств у регіональному розрізі	536
Чередник А.О. Зелена економіка як стратегія глобального сталого розвитку: виклики і можливості	539
Чудовець В.В. Система прав експерта-бухгалтера	542
Шепель І.В. Вплив євроінтеграційних процесів на розвиток методології фінансового обліку в Україні	545

Шепель І.В., Мінакова Є.А. Напрями реалізації та пропозиції щодо покращення методології фінансового обліку в Україні в умовах євроінтеграційних процесів	548
Шпак В.А., Райковська І.Т., Костенко О.М. Вплив глобалізації та інтеграційних процесів на розвиток облікових та аналітичних систем	551
Шпак В.Б. Системний аналіз ризиків: інтеграція облікових даних у процес прийняття рішень	555
Шумська Г.М. Литвиненко Ж.С. Особливості маркетингового ціноутворення та визначення стратегії на цифрових ринкових просторах	559
Шурпенкова Р.К., Buckiuniene Olga Концептуальні основи податкового менеджменту	562

Abbasova N.N., Ph.D

Academic supervisor, prof.: **Huseynov A.G**
Azerbaijan State Oil and Industry University

IMPLEMENTATION OF GREEN INNOVATIONS IN THE OIL AND GAS INDUSTRY OF AZERBAIJAN AND THEIR IMPACT ON REGIONAL ENERGY SECURITY

Abstract. In recent years, the dramatic climate change, energy security and sustainable development requirements that have arisen all over the world, including in our country, have led to a major transformation in the global energy sector. The oil and gas industry of the Republic of Azerbaijan does not lag behind these trends and implements many projects on the application of green technologies in order to contribute to both the distribution of the national energy balance and regional energy security. The main objective of the study is to analyze the level of implementation of green innovations in the oil and gas industry of Azerbaijan and assess the impact of these innovations on energy security in the South Caucasus and the Caspian region as a result of their implementation. The main objectives here are: identifying the forms of green innovations (carbon capture, alternative energy, digitalization), analyzing the current situation in Azerbaijan in this area; comparative analysis of the relationship between regional energy security indicators and green innovations; providing organizational and economic proposals in this area.

Keywords: Green Innovation, Oil and Gas, Energy Security, Climate Change, Global Energy

Introduction. Since the beginning of the 21st century, the global energy sector has undergone major changes. This is due to climate change, increasing carbon emissions, disruption of the ecological balance and depletion of energy sources. Such problems have pushed many sectors of countries around the world to alternative energy strategies. In this regard, the transition to “clean energy” and environmental protection have come to the forefront within the framework of the UN Sustainable Development Goals (2030). In this context, the use of green technologies and innovations in the production and use of energy has become an important component of the economic policies of states. Our country has also done a number of things in this area. Azerbaijan has been a country rich in traditional energy resources such as oil and gas for thousands of years. In the last decade, the

growth of international environmental obligations and regional problems of energy security prompted our country to launch serious projects aimed at the development of green energy and innovations. Azerbaijan started implementing a number of ecological technologies to minimize the impact on the environment, increase energy efficiency and reduce carbon emissions, especially in the oil and gas extraction industry. The aim of this thesis is to identify the success indicators of the green transformation strategy in the oil and gas sector of Azerbaijan. At the same time, it aims to provide sound scientific and practical recommendations for future development directions in this area.

The current state of green innovations in the oil and gas industry of Azerbaijan. The Republic of Azerbaijan has been an energy exporter for many years and has acted as a strategic partner in international energy markets. In 2024, our country exported 24.4 million tons of oil and 25.2 billion cubic meters of gas [1,2]. However, in modern times, the application of green technologies has become a necessity in order to reduce the environmental impact of the oil and gas sector and comply with international environmental obligations [3]. International energy companies operating in the country, including our local company SOCAR, have taken a number of steps in green energy in recent years [5].

Table 1. – Steps taken in this direction

Garadagh Solar Power Plant (230 MW)	This project is scheduled to be commissioned in 2023 and was implemented in partnership with Masdar (UAE).
Carbon emissions monitoring	Oil and gas companies BP and SOCAR are developing and implementing digital projects to monitor and reduce carbon emissions on production platforms.
Growth of renewable energy zones	The Karabakh and East Zangezur regions of Azerbaijan have been declared as "green energy zones".

The projects implemented by our state within the framework of green energy are important not only in the context of national but also in the context of energy security of the region in which it is located. The table below provides innovations in this field.

Table 2. – Trends in the context of regional energy security

Supply diversification	
"Green Energy Bridge" project	
Climate diplomacy	
Sustainability of energy infrastructure	

First, supply diversification allows for an increase in the share of renewable energy in domestic markets and frees up natural gas for export. As for the "Green Energy Bridge" project, this project will be implemented between Azerbaijan-Georgia-Romania-Hungary and involves the transmission of renewable energy between the Caspian and Europe. This will ensure geographical diversification of energy security. Climate diplomacy attracts Azerbaijan to international investments, which ultimately improves the image of the country's energy sector. It is worth noting that the World Bank, the Asian Development Bank and other influential institutions support green projects [4]. Regarding the sustainability of energy infrastructure, the implementation of green technologies in enterprises - in particular, the integration of digital systems, as well as alternative energy sources - increases the resilience of the infrastructure of these enterprises to modern challenges [6].

Result. The introduction of green innovations in Azerbaijan's oil and gas industry is important for the modernization of the energy sector, environmental protection, and strengthening regional energy security. Although the achievements achieved as a result are significant, it is recommended to implement projects in the following areas for large-scale and systematic transformation:

- ◆ Nationalization of the Green Energy Strategy and improvement of the legal framework;
- ◆ Creation of local technological mechanisms for renewable energy;
- ◆ Expansion of energy efficiency measures for oil production;
- ◆ Deepening international cooperation and financing (green bonds, grants, etc.);
- ◆ Public awareness and ensuring specialization of the workforce in green technologies.

Finally, it should be noted that making green transformation a priority in Azerbaijan's energy policy will further strengthen the country's

position in terms of both environmental sustainability and regional energy leadership.

Reference

- 1.Aliyev, S. (2022). Azerbaijan's energy security strategy and development of alternative energy sources. Baku: Science and Education.
- 2.BP Azerbaijan (2023). Sustainability Report. BP Corporate Publications.
- 3.Khalilov, F. (2021). "Application of green technologies in the energy sector of Azerbaijan and challenges." News of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Economics series, No. 4, pp. 115–124.
- 4.World Bank (2023). "Azerbaijan Country Climate and Development Report." <https://www.worldbank.org>
- 5.SOCAR (2023). Green Energy and Sustainable Development Report.
- 6.Huseynov A.G. (2022). Oil and environmental safety: realities and prospects, Monograph, pp. 240-250.

UDC 336.330

Achkasova S.A. Ph.D., associate professor
Chernokolenko D. V., higher education student,
S. Kuznets KhNUE

ENSURING THE EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF LOGISTICS PROCESSES AT ENTERPRISES WITH THE PARTICIPATION OF LOGISTICS COMPANIES

The development of international business is accompanied by the complication of logistics processes, which include multi-level supplies, inventory management, transportation, customs regulation and product distribution in a multinational environment, which requires the use of modern technologies and logistics management strategies to ensure the stability and competitiveness of the enterprise in the global market.

The importance of studying the management of the logistics activities of an enterprise in an international business environment is due to the fact that global production and distribution chains require the integration and coordination of logistics processes between different countries and continents, which, in turn, requires effective risk management, the implementation of digital technologies such as automation, artificial intelligence and big data, as well as the development of adaptive logistics strategies capable of ensuring the uninterrupted movement of goods and information between all participants in the logistics chain.

Ensuring the effective implementation of logistics processes at enterprises that actively cooperate with logistics companies involves a comprehensive approach to organizing and coordinating all stages of supply, transportation, storage, distribution of goods and inventory management, which includes the use of modern information technologies, automated cargo tracking systems, optimization of transportation routes, as well as the implementation of effective interaction strategies between suppliers, manufacturers, carriers and end consumers in order to minimize costs, reduce delivery times and increase the overall productivity of logistics operations.

Leading logistics companies in Ukraine in 2023 [0]: 1 “Nova Poshta” (pallet direction), 2 FM Logistic, 3 Kuehne+Nagel, 4 Ekol Logistics, 5 Raben Ukraine, 6 Business Group Logistics, 7 “KORSA” (Pakline Logistics), 8 DSV, 9 ZAMMLER, 10 “UVK”, 11 Quehenberger Logistics, 12 DHL Ukraine, 13 DB Schenker Ukraine, 14 GEFCO Ukraine (was acquired by CEVA Logistics), 15 Denka Logistics [0].

Leading logistics companies in the world in 2023: UPS (United States of America), FedEx (United States of America), JR (Japan), DNL (Germany), Maersk (Denmark), JD Logistics (China). The annual Brand Finance Logistics 2023 report was published by Brand Finance, which analyzed the economic situation of all logistics companies in the world [2].

Analyzing the list of leading logistics companies in Ukraine in 2023 [2], shows a significant diversification of the represented market participants, including both international operators with global experience in the field of transportation and warehouse logistics, such as Kuehne+Nagel, DSV, DHL Ukraine, DB Schenker Ukraine, and national leaders, for example, Nova Poshta, which maintains its positions thanks to a powerful delivery network and the development of the pallet direction, as well as companies such as ZAMMLER, UVK, Raben Ukraine [2], which actively work in the field of international and domestic transportation, warehousing services and outsourcing of logistics operations, demonstrating a high level of adaptation to the challenges of the modern market.

Corporations specializing in comprehensive logistics services—including air, sea, rail, and land transportation, as well as digital platforms for supply chain management—dominate the global market. This confirms the ongoing trend toward market consolidation and highlights the growing role of automation, artificial intelligence, and big data in optimizing

logistics operations. Therefore, although Ukraine is represented by strong companies that demonstrate a high level of operational efficiency and customer orientation, the sector still holds significant potential for further development through the integration of innovative technologies, the strengthening of international cooperation, the expansion of logistics hub infrastructure, and increased investment in the modernization of transport and warehouse capacities. These improvements will ultimately enhance the global competitiveness of Ukrainian logistics operators.

Reference

1. Найкращі логістичні компанії України. Рейтинг WareTeka 2023. WareTeka. URL: <https://wareteka.com.ua/uk/blog/logistichnih-kompanij-ukrayini-rejting/> (дата звернення 05.04.2025 р.).

2. ТОП найцінніших і найсильніших логістичних брендів 2023 року. URL: https://logist.today/dnevnik_logista-uk/2023-08-03/top-samyh-tsennyh-i-silnyh-logisticheskikh-brendov-2023-goda-2 (дата звернення 05.04.2025 р.).

UDC 339.543(477)

Achkasova S.A. Ph.D., associate professor
Maslyaniuk N. S., higher education student,
S. Kuznets KhNUE

JUSTIFICATION OF DIRECTIONS FOR IMPROVING CUSTOMS SECURITY MEASURES IN UKRAINE

In the current conditions of global economic instability, increased transnational threats, and intensified hybrid challenges facing Ukraine due to the full-scale war and its integration processes with the European Union, the issue of enhancing customs security has become not only a matter of national interest but also a critical component of the country's economic and strategic resilience. Customs authorities today are not merely instruments of fiscal control; they act as the front line of economic protection, responsible for detecting and preventing illegal trafficking, minimizing customs fraud, and countering the smuggling of goods that may threaten national security or distort fair market competition.

Therefore, the justification of directions for improving customs security in Ukraine is of exceptional relevance, as it directly affects not only the country's ability to withstand internal and external threats but also its reputation as a reliable and transparent partner in the global trade system.

Addressing this issue is essential for strengthening public trust, increasing the efficiency of customs procedures, and supporting the broader goals of sustainable economic development and European integration. Improving customs security measures in Ukraine is crucial for enhancing the country's economic stability and aligning with European standards.

The improvement of customs security measures in Ukraine requires a multi-dimensional and strategically coordinated approach that leverages technological advancements, legislative reforms, and international cooperation to enhance the efficiency, transparency, and resilience of the customs system. By adopting innovative digital solutions, modernizing border control infrastructure, aligning national policies with global standards, and fostering stronger collaboration between government agencies and private sector stakeholders, Ukraine can significantly strengthen its customs security framework while simultaneously promoting legitimate trade and economic growth.

Granting customs authorities the right to conduct operational and investigative activities can enhance their ability to combat smuggling and other customs offenses effectively. This aligns with practices in European countries and is crucial for Ukraine's EU integration [1].

Increasing the effectiveness of customs audits and post-clearance controls can ensure compliance and increase customs revenue [3]. Aligning Ukraine's customs policies with EU standards, including adopting European customs principles and practices, is vital for effective integration and security [2].

To improve customs security in Ukraine, a multifaceted approach is necessary. This includes strengthening legal frameworks, enhancing risk management systems, investing in technology, and aligning with international standards. These measures will not only secure Ukraine's borders but also facilitate smoother trade operations and support the country's European integration efforts.

Ensuring an effective system of customs security in Ukraine requires the implementation of a comprehensive approach that integrates modern risk management methodologies, advanced technological solutions, and international best practices, while simultaneously addressing the specific challenges posed by geopolitical risks, cross-border trade dynamics, and regulatory compliance. Given the increasing volume of international trade and the growing sophistication of smuggling schemes, it is essential to enhance the institutional capacity of customs authorities by strengthening

their analytical capabilities, improving coordination between various government agencies, and fostering cooperation with international organizations to ensure the seamless exchange of intelligence and best practices in the field of customs security.

Reference

- 1.Дорофєєва Л. М. Митна безпека України: перспективи підвищення рівня захищеності інтересів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Том 3 № 84. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.3.15>. (дата звернення 05.04.2025 р.). (дата звернення 15.04.2025 р.).
- 2.Development of Ukraine's customs policy in the context of European integration : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. 276 p.
- 3.Dubovyk O. Monitoring the performance and efficiency of customs control in Ukraine. Economic innovations. 2024. URL: [https://doi.org/10.31520/ei.2024.26.1\(90\).74-83](https://doi.org/10.31520/ei.2024.26.1(90).74-83). (дата звернення 15.04.2025 р.).

UDC 339.543:338.242.4

Achkasova S.A. Ph.D., associate professor
Kravtsov M. I. higher education student,
S. Kuznets KhNUE

PROBLEMATIC ASPECTS OF GOODS IDENTIFICATION DURING CUSTOMS CLEARANCE

Identifying goods during customs clearance is a complex and multifaceted process that involves several problematic aspects, each of which can significantly hinder the efficiency, accuracy, and transparency of customs operations. These challenges may include inconsistencies in product descriptions, the use of non-standardized documentation, difficulties in classifying goods according to international nomenclatures, and limited access to reliable reference databases.

Such issues are particularly critical, as they directly affect the correctness of customs declarations, the ability to comply with national and international regulations, and the accurate determination of customs duties, taxes, and applicable trade restrictions. Furthermore, inefficient identification procedures can lead to delays in cargo processing, increase the risk of fraud or misclassification, and undermine trust in the customs system. These challenges can lead to issues such as misclassification, smuggling, and corruption, which affect the efficiency and integrity of customs operations.

Intellectual Property Rights (IPR) Violations: Customs authorities face difficulties in identifying goods that infringe on intellectual property rights. This includes challenges in defining the scope of rights protected by patents and identifying the technical nature of goods subject to customs clearance [1]. There are significant issues with the classification of goods, such as ceramic tableware, where incorrect declarations can lead to reduced import duties. This misclassification is often due to unreliable declarations and the complexity of the classification system [1].

Measures such as enhancing transparency, updating qualification requirements are proposed to combat these issues [4].

Inefficient Customs Procedures: The customs clearance process is often hampered by outdated equipment and insufficient automation, leading to longer clearance times compared to developed countries. Efforts to digitalize and automate customs procedures are underway to address these inefficiencies [5]. The current risk management systems do not adequately verify the authenticity of documents, relying heavily on the discretion of customs officials. This can lead to inconsistencies in customs control and clearance [3].

The main challenges in goods identification during customs clearance include intellectual property rights violations, misclassification of goods, corruption, and inefficiencies in customs procedures. Addressing these issues requires improved regulatory frameworks, enhanced risk management systems, and increased automation and digitalization of customs processes. These measures can help streamline customs operations and reduce the potential for errors and illegal activities.

References

- 1.Тіхосова Г., Вербицький О., Калінський Є. Товарознавча характеристика ідентифікаційних ознак керамічного посуду з метою класифікації відповідно до УКТЗЕД. 2019. № 1. С. 229-237. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2019-12-22>. (дата звернення 16.04.2025 р.).
2. Fedorenko V., Chabanets T., Foia O. Providing the customs authority of ukraine the control over the movement of goods that contain signs of intellectual property objects: theory and practice problems of forensic research. *Міжвідомчий Науково-методичний збірник "Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Р. 606-623. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.60>. (дата звернення 16.04.2025 р.).
3. Fedotov O., Zotenko O. Risk management in customs inspections of goods. *Lex portus*. 2020. № 3(23). Р. 79-94. URL: <https://doi.org/10.26886/2524-101x.3.2020.5>. (дата звернення 16.04.2025 р.).
4. Kulish, A., Chumak V., Chernysh R., Khan O., Havrik R. Measures to combat smuggling and corruption in the customs clearance of commercial goods in Ukraine. *Revista*

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством
Amazonia Investiga. (2020). Vol. 9 – Is. 30. P. 99-110. URL:
<https://doi.org/10.34069/ai/2020.30.06.10>. (дата звернення 16.04.2025 р.).

5. Lebid V., Anufriyeva T., Savenko H., Skrypnik V. Study of efficiency of simplification of customs formalities on the digitalization basis. *Technology audit and production reserves*. 2021. № ¼ (57). P. 49-53. URL: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.225627>. (дата звернення 16.04.2025 р.).

UDC 368.330

Achkasova S.A. Ph.D., associate professor
Kritskyi A. I., higher education student,
S. Kuznets KhNUE

METHODS FOR ASSESSING THE COMPETITIVENESS POTENTIAL OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE INTERNATIONAL ENVIRONMENT

The relevance of the assessing the competitiveness potential of entrepreneurial activity in the international environment is due to globalization processes that determine the modern development of the economy and contribute to the strengthening of competition between enterprises at the international level of development.

The relevance of assessing the competitiveness potential of entrepreneurial activity in the international environment lies in the growing globalization of markets, intensifying competition among businesses of all sizes, and the increasing need for enterprises – particularly small and medium-sized ones – to strategically position themselves, adapt to dynamic external conditions, and leverage their unique resources and capabilities to achieve sustainable growth and maintain a competitive edge on the global stage. Successful entrepreneurial activity in such conditions requires the formation and implementation of effective potential for competitiveness, which allows companies to adapt to changes in the external environment, use their strengths and achieve strategic goals.

The competitiveness of an enterprise is a key factor in its stable development and successful functioning in the international market. It depends on the set of resources, management strategies, innovative potential, marketing approaches and effective use of modern technologies. In this regard, the study of the mechanisms for forming the competitiveness of entrepreneurial activity and identifying ways to increase it is of particular importance. The results obtained can be used by enterprises to develop

effective development strategies, as well as by government agencies in the process of forming a policy to support national business in the international market. Thus, research into the formation of the potential for competitiveness of entrepreneurial activity is an important direction that contributes to strengthening the positions of domestic enterprises in the global economic space and increasing their resilience in the face of modern challenges.

Assessing the competitiveness potential of entrepreneurial activity in an international environment involves various methodologies and approaches. These methods aim to evaluate and enhance the competitive advantages of enterprises by considering both internal capabilities and external environmental factors.

Multi-criteria decision making (MCDM): This approach is used to compare and rank Entrepreneurial Ecosystems by evaluating multiple criteria that reflect the strengths and weaknesses of national economies. It involves expert evaluations and statistical methods to determine the relative importance of each criterion, providing a comprehensive view of competitiveness conditions [6].

Dynamic capabilities and entrepreneurial orientation. Firms need to reconfigure their asset base and processes to seize opportunities in dynamic environments. Entrepreneurial orientation combined with dynamic capabilities can enhance international performance, serving as a source of competitive advantage [1].

Export performance as a competitiveness indicator. Export performance is often used as a single-factor indicator of competitiveness, reflecting the quality of the institutional environment. However, it is not a universal measure, and multi-factor indicators are recommended for a more comprehensive assessment [3].

Two-stage assessment of enterprise competitiveness. This method involves measuring the current level of competitiveness and projecting future changes. It focuses on management skills and strategic planning to enhance potential for competitiveness [5].

Competency-based models. Competitiveness in smes is linked to the competencies of owner-managers and their ability to form competitive scopes, create organizational capabilities, and achieve goals. This model emphasizes the role of entrepreneurial competencies in long-term performance [4].

Intangible assets and competitive potential. In industries like the food

sector, intangible assets such as company image, product quality, and relationships with suppliers are crucial for building international competitiveness. These factors are assessed through surveys and statistical analyzes [3].

Assessing the competitiveness potential of entrepreneurial activity in an international context requires a multi-faceted approach. Methods like MCDM, dynamic capabilities, and competency-based models provide comprehensive frameworks for evaluating and enhancing competitiveness of enterprise. These approaches consider both tangible and intangible assets, as well as the strategic orientation and capabilities of enterprises, to adapt to and thrive in the global market.

The effectiveness of competitiveness assessment depends largely on the contextual adaptation of the chosen methods, taking into account the scale of the enterprise, the industry specifics, and the dynamics of the global environment. The results of such assessments should be actively used for informed decision-making, strategic planning, and investment justification, especially for small and medium-sized businesses seeking to expand internationally.

Reference

1. Jantunen A., Puumalainen K., Saarenketo S., Kyläheiko K. Entrepreneurial Orientation, Dynamic Capabilities and International Performance. Journal of International Entrepreneurship. 2005. Is. 3. P. 223-243. URL: <https://doi.org/10.1007/S10843-005-1133-2>. (дата звернення 03.04.2025 p.).
2. Lesyk L., Yemelyanov O., Musiiivska O., Zhyhalo O.. Methodical bases of assessing the potential for increasing the competitiveness of enterprises. International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences". 2018. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-10-7625>. (дата звернення 03.04.2025 p.).
3. Łukiewska K. The importance of competitive potential in building the international competitiveness of food industry companies: Evidence from Poland. PLOS ONE 2024. 19. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0312512>. (дата звернення 03.04.2025 p.).
4. Man T., Lau T., Chan K. The competitiveness of small and medium enterprises - A conceptualization with focus on entrepreneurial competencies. Journal of Business Venturing. 2002. Is. 17. P. 123-142. URL: [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(00\)00058-6](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(00)00058-6). (дата звернення 03.04.2025 p.).
5. Ružeková V., Kittová Z., Steinhauser D. Export Performance as a Measurement of Competitiveness. Journal of Competitiveness. URL: <https://doi.org/10.7441/joc.2020.01.09>. (дата звернення 03.04.2025 p.).
6. Sitaridis I., Kitsios F. Competitiveness analysis and evaluation of entrepreneurial ecosystems: a multi-criteria approach. Annals of Operations Research. 2019. Is. 294. P. 377 - 399. URL: <https://doi.org/10.1007/s10479-019-03404-x>. (дата звернення 03.04.2025 p.).

UDC 339.533

Achkasova S.A., Ph.D., associate professor
Skichko O. K., higher education student,
S. Kuznets KhNUE

ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF RISK MANAGEMENT IN CUSTOMS CONTROL

In the modern context of growing global trade volumes, increasing sophistication of smuggling schemes, and heightened security threats, customs administrations around the world face the urgent task of transitioning from traditional control methods to intelligent, risk-based approaches that ensure both national security and trade facilitation.

Risk management in customs control is no longer an optional tool, but a fundamental component of effective border governance, allowing authorities to concentrate limited resources on high-risk consignments while expediting the clearance of legitimate goods.

For customs control, which is undergoing deep structural transformations in the public sector and is actively aligning its regulatory frameworks with European Union standards, improving the effectiveness of risk management systems within customs control has become particularly critical.

This process entails not only the implementation of modern technological solutions, such as automated risk analysis systems, big data processing, and electronic exchange of information, but also the development of institutional capacity, inter-agency coordination, and international cooperation.

Moreover, in the face of increasing external threats and ongoing efforts to ensure transparency in customs procedures, a well-functioning risk management system serves as a key mechanism for enhancing operational efficiency, protecting public revenues, and supporting Ukraine's integration into global supply chains.

Therefore, the need to enhance the effectiveness of customs risk management is not only a matter of compliance with international best practices, but also a strategic priority for strengthening Ukraine's economic resilience and national security.

Effective risk management requires seamless cooperation between customs authorities, law enforcement agencies, and international trade

partners. Lack of real-time information sharing often results in ineffective targeting and delayed interventions. Traditional risk profiling methods often rely on manual reviews and outdated algorithms, leading to inefficient inspections and increased clearance times.

Solution, developed based on [1, 2]:

Implement automated risk assessment tools that analyze multiple risk indicators such as origin, consignee history, and transport routes.

Introduce AI-powered anomaly detection to flag suspicious shipments before they reach customs checkpoints.

Improving the customs risk management system requires a multi-faceted approach that leverages technology, interagency collaboration, refined risk profiling, and enhanced compliance monitoring. By adopting AI-driven analytics, blockchain for secure data sharing, and robust staff training, customs authorities can effectively detect and prevent risks while ensuring faster trade facilitation. Strengthening post-clearance audits and coordinated border management will further reinforce the system, creating a more secure and efficient customs environment.

Embracing digital tools and smart customs models can optimize risk management processes, as seen in customs operations [1].

Developing a robust legal and institutional framework supports the effective implementation of RMS, as demonstrated in Ukraine's efforts to align with international standards [2].

Enhancing the effectiveness of risk management in customs control involves leveraging technology, balancing costs and benefits, and adopting structured processes.

Digital transformation and a strong legal framework further support these efforts, ultimately improving the quality and efficiency of customs operations.

Reference

1. Hong P., Giang D., Nam V., Le D., Van Trang T. Customs Risk Management in Vietnam During Digital Transformation: Toward an Intelligent Customs Model. *Global Trade and Customs Journal*. 2023. URL: <https://doi.org/10.54648/gtcj2023017>. (дата звернення 14.04.2025 р.).
2. Razumei H., Razumei M., Huba O., Kovalov V., Abuselidze G., Karpeko, N. (2023). Institutional and legal framework of development of customs risk management. *E3S Web of Conferences*. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202338909010>. (дата звернення 14.04.2025 р.).

UDK 657

**Dr Borciuch M.,
Bortnikov I.**

Państwowa Akademia Nauk
Stosowanych w Chełmie, Polska

OPODATKOWANIE TOWARÓW W HANDLU TRANSGRANICZNYM: PROBLEMY I PERSPEKTYWY

W dobie postępującej globalizacji i dynamicznego rozwoju handlu międzynarodowego, zagadnienia związane z opodatkowaniem towarów w obrocie transgranicznym nabierają coraz większego znaczenia. Przeszczanie się towarów pomiędzy państwami wiąże się nie tylko z aspektami logistycznymi czy regulacyjnymi, ale również z kwestiami podatkowymi, które nierzadko okazują się skomplikowane i stanowią istotną barierę dla uczestników rynku.

Jednym z głównych problemów w tej dziedzinie jest zróżnicowanie systemów podatkowych pomiędzy państwami oraz brak pełnej harmonizacji przepisów dotyczących podatku od towarów i usług (VAT). W Unii Europejskiej, mimo istnienia wspólnych ram prawnych, każde państwo członkowskie posiada własne zasady dotyczące stawek VAT, momentu powstania obowiązku podatkowego czy sposobu dokumentowania transakcji. To z kolei prowadzi do licznych niejasności i ryzyka błędów po stronie przedsiębiorców. Jak zauważają Kopczewska i Ślęzak, „brak spójności przepisów VAT w różnych państwach członkowskich utrudnia funkcjonowanie jednolitego rynku i zwiększa koszty przestrzegania prawa przez przedsiębiorców” [3, s. 36].

Kolejną istotną kwestią są oszustwa podatkowe, szczególnie w kontekście tzw. karuzel VAT-owskich. W takich przypadkach towar faktycznie nie przekracza granicy, a cały mechanizm służy jedynie wyłudzeniu nienależnego zwrotu podatku. Zwalczanie tego rodzaju przestępczości wymaga ścisłej współpracy organów podatkowych różnych krajów oraz wprowadzenia nowoczesnych narzędzi kontroli, takich jak systemy elektronicznego raportowania transakcji.

Warto również zwrócić uwagę na problem podwójnego opodatkowania lub odwrotnie – nieopodatkowania transakcji, wynikającego z różnic interpretacyjnych między jurysdykcjami. Przykładowo, ten sam przepływ towarów może być potraktowany jako dostawa w jednym kraju i

jako wewnątrzspółnotowe nabycie w innym, co prowadzi do niezgodności w rozliczeniach. Dla przedsiębiorców oznacza to konieczność korzystania z pomocy doradców podatkowych oraz ponoszenie dodatkowych kosztów administracyjnych.

W kontekście przyszłości, coraz częściej mówi się o konieczności dalszej cyfryzacji procesów podatkowych oraz uproszczeniu przepisów w handlu transgranicznym. Przykładem może być unijny pakiet VAT dla e-commerce, który wprowadzono w 2021 roku, mający na celu ułatwienie rozliczeń dla przedsiębiorców sprzedających towary do innych państw członkowskich za pośrednictwem internetu. Jak podkreśla Mazur, „automatyzacja i cyfryzacja procesów VAT mogą nie tylko ograniczyć nadużycia, ale również zmniejszyć obciążenia administracyjne i poprawić zgodność z przepisami [4, s. 14]. Rozszerzenie takich rozwiązań na szerszą skalę, także poza UE, mogłoby przyczynić się do zmniejszenia barier podatkowych w handlu międzynarodowym. Zasadne wydaje się sformułowanie kilku propozycji *de lege ferenda*, które mogłyby przyczynić się do poprawy obecnego stanu prawnego:

1. Jednolity system VAT w całej UE ograniczyłby niejasności i zmniejszył ryzyko błędów podatkowych po stronie przedsiębiorców.
2. Wprowadzenie ogólnoeuropejskiego rejestru transakcji transgranicznych. Stworzenie scentralizowanego systemu raportowania (np. opartego na rozbudowie OSS i KSeF na poziomie UE) mogłoby usprawnić wykrywanie oszustw VAT, szczególnie w zakresie tzw. karuzel podatkowych.
3. Rozszerzenie pakietu e-commerce na towary B2B.
4. Wprowadzenie unijnego organu koordynującego wymianę informacji podatkowych.
5. Uproszczenie procedur rozwiązywania sporów w zakresie VAT.

Z perspektywy naukowej i praktycznej, temat opodatkowania towarów w handlu transgranicznym pozostaje aktualny i dynamiczny. Z jednej strony widać rosnące zaangażowanie organizacji międzynarodowych w tworzenie bardziej spójnych regulacji, z drugiej – nadal istnieje wiele wyzwań, które wymagają dalszych badań i reform.

Literatura

1. Dyrektywa Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej.
2. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2004 nr 54 poz. 535, z późn. zm.)

3.Kopczewska, K., Ślęzak, A. (2023). Podatek VAT w handlu międzynarodowym – wyzwania i kierunki reform. „Studia Prawno-Ekonomiczne”, 121, s. 33–52.

4.Mazur, M. (2022). Cyfryzacja rozliczeń VAT w kontekście handlu transgranicznego – szanse i zagrożenia. „Prawo i Podatki Unii Europejskiej”, nr 2/2022, s. 10–19.

UDC 338.432

Kravchenko S.A., Sc.D., professor,
National Scientific Centre “Institute of Agrarian Economics”
NAAS, Kyiv

PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESSES IN THE PRODUCTION OF GRAIN CROPS IN WARTIME CONDITIONS

Due to the mobile management system and compact production, small business structures are most adapted to activities in wartime conditions. In the future, it is necessary to promote the development of small business structures and family farms, which ensure the preservation of jobs and the protection of the environment. In conditions of martial law, the prospects of the institute of self-sufficiency and the provision of food aid to other citizens increase, and the development of rural social capital also becomes a priority. It is necessary to form a balanced social, ecological, psychological, demographic and economic activity of rural communities. For this, a special place is given to priority support for small businesses and various forms of their cooperation [1, p. 60-70].

In the process of research, attention was paid to the feasibility of small business operations, the features of their development and capital dynamics. The data of the study of the operation and development of business entities in conditions of armed conflict are focused on the possibilities of increasing competitive advantages and investment attractiveness, the system of making optimal management decisions, components of the economic mechanism of adaptation to extreme conditions; and allow us to formulate key aspects of using their potential in the field of ensuring food security. It is not enough to comprehensively disclose the indicators of the operation of small business entities in conditions of martial law and indicators that provide identification of parameters of socio-economic efficiency, taking into account the features of the organizational and legal form, which concerns small business entities.

The parameters of the crisis state of the economy impose new requirements on the formation of an effective system of survival of small business entities and the adaptation of their economic mechanism to extreme conditions. Small entrepreneurs in agriculture managed to adapt to the crisis faster. Obstacles to the development of small business structures in agriculture remain: the orientation of programs to support large producers; low level of information and consulting support; riskiness of opening one's own business; low liquidity of production. Analytical assessment of economic activity and features of development of small business entities for production of grains, legumes and sunflower in wartime conditions confirmed their special socio-psychological and economic significance. Compared with large business entities, small business structures suffered much less losses from hostilities. It is substantiated that the problems of employment in the countryside can be solved through the development of small agricultural and non-agricultural entrepreneurship [2, p. 41-53].

The following factors have a negative impact on the development of small business entities producing grain, legume and sunflower: the complexity of logistical components; insufficient level of investment attraction and financial and credit resources; lack of a holistic policy of integrated development of rural areas; limited opportunities for the application of advanced technologies; low level of technical and technological support; weak motivation for innovative activity; insufficient awareness of producers about the advantages of creating family farms, etc. In further research, it is necessary to clarify the strategic directions of development of small businesses in the production of grains, legumes and sunflowers in order to accelerate the post-war development of the country's economic system. We also emphasize the need to develop regional programs for the development of small businesses and their cooperative associations of various specializations in the system of post-war economic reconstruction for the period until 2030 and state support for starting one's own business, spreading financial and socio-economic literacy, protecting property rights, employment of rural producers, and increasing the export potential of businesses in the production of grains, legumes and sunflowers.

References

1. Shpykuliak O., Malik M., Kravchenko S., Zaburanna L. (2024). Organizational and Economic Support for the Development of Business Entities in Agriculture in a State of War. *Ekonomika APK*, 31(2). 60-70. (Scopus). <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202402060> URL :

https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/%E2%80%9CEkonomika%20APK%E2%80%9D.%20Vol.%2031.%20No.%202.%202024_-60-70.pdf

2. Malik M., Kravchenko S., Shpykuliak O., Hudz H. (2024). Development of small businesses producing cereals, legumes, and sunflower seeds in wartime conditions. *Ekonomika APK*, 31(1). 41-53. (Scopus). <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202401041>
URL : [https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/EKONOMIKA%20APK_31\(1\)_2024-41-53.pdf](https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/EKONOMIKA%20APK_31(1)_2024-41-53.pdf)

3. Tsykhan, T.V. «Cluster Theory of Economic Development». Journal «Theory and Practice of Management», 2003, №. 5. Access mode: http://www.subcontract.ru/Docum/DocmriShow_DocmriID168.html.

UDC 657

Nuzhna O.A., Ph.D., associate professor
Lutsk National Technical University
Natalia McDowell, Full Charge Bookkeeper
Platinum Benefit Services, Inc, USA

ACCOUNTING PRINCIPLES: EXPERIENCE OF THE USA AND UKRAINE

Accounting principles are the rules that should be followed when measuring, evaluating, and recording business transactions, as well as when reflecting their results in financial statements. The principles, rules, methods, and standards of accounting systems in different countries share both similarities and differences. The expansion of foreign economic relations among countries creates the need to identify the specific features of accounting and the preparation of financial statements.

To study the selected accounting standards in the United States of America and Ukraine, we will examine the accounting principles in these countries. «Generally Accepted Accounting Principles» (GAAP), used in the United States, are accounting standards approved by the standard-setting bodies of the Financial Accounting Foundation (FAF): the Financial Accounting Standards Board (FASB) and the Governmental Accounting Standards Board (GASB). These bodies establish the requirements and principles for the preparation of financial statements [1].

The Financial Accounting Foundation (FAF) oversees the administration, funding, and appointment of both the FASB and the GASB. The FASB sets financial accounting and reporting standards for public, private, and nonprofit entities, while the GASB sets accounting and financial reporting standards for U.S. state and local governments [1].

The standards boards are responsible for ensuring that GAAP

remains the benchmark for high-quality financial reporting, enabling investors, lenders, capital providers, and other users to access the information they need to make informed decisions. The purpose of GAAP is to provide information about the financial performance of enterprises to all interested parties (stakeholders), including creditors and other resource providers who contribute to the development of companies.

In addition, financial reporting by state and local governments serves to provide transparent information about their activities to taxpayers.

The following are among the main national American accounting principles:

- Recognition: Identifies which elements should be included in financial statements (e.g., assets, expenses, liabilities).
- Measurability: Specifies the quantification of reported elements.
- Presentation: Emphasizes the need to reflect interim and final financial results.
- Disclosure: Requires information that complements and explains figures in financial statements [2].

Financial reporting standards under GAAP are essential for the effective functioning of U.S. capital markets. Local organizations and the government can share more accurate financial information about their activities, enabling them to generate profit, hire employees, upgrade infrastructure, and invest in research and development.

Financial information provided to investors, creditors, and other stakeholders should be understandable, complete, and impartial. High-quality financial reporting supports better financial decisions, allowing stakeholders to rationally assess an organization's investment potential. Governments, in turn, can demonstrate their ability to manage public resources effectively to citizens and bondholders.

According to the Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine», accounting and financial reporting are based on the following principles:

- Full disclosure – Financial reporting must include all information about the actual and potential consequences of business transactions and events that could influence decision-making;
- Autonomy – Each enterprise is treated as a legal entity separate from its owners; therefore, personal property and liabilities of the owners should not be included in the enterprise's financial statements;

- Consistency – The chosen accounting policy must be applied consistently from year to year. Changes are allowed only under conditions provided by national or international accounting standards and must be justified and disclosed;

- Going concern – Asset and liability valuations are based on the assumption that the enterprise will continue its operations in the future;

- Accrual – Income and expenses are recorded when they occur, regardless of the actual receipt or payment of funds;

- Substance over form – Transactions are accounted for according to their economic substance, not merely their legal form;

- Single monetary unit – All business transactions must be measured and reported using a single monetary unit;

- Other principles – Defined by international or national accounting standards, depending on which standard the enterprise follows [3-4].

Comparative Analysis of Accounting Principles. Although both the USA and Ukraine aim to ensure transparency, consistency, and reliability in financial reporting, their accounting systems are shaped by different historical, legal, and economic contexts. The U.S. system, governed by GAAP, is considered *rules-based*, meaning it relies on detailed, prescriptive guidelines that aim to cover a wide range of specific scenarios. This approach helps ensure uniformity and minimizes ambiguity but can lead to complex reporting requirements. In contrast, Ukraine's accounting system, while increasingly aligned with International Financial Reporting Standards (IFRS), is more *principle-based*. This allows for greater flexibility in judgment and interpretation, especially in unique or evolving economic situations. However, it also demands a higher level of professional expertise and ethical responsibility from accountants. Furthermore, the U.S. benefits from highly developed regulatory and enforcement institutions, while Ukraine continues to strengthen its financial oversight and adapt its standards to international norms. These differences impact how businesses in each country prepare, present, and interpret financial statements, particularly in the context of international investment and cross-border operations.

Thus, our study shows that the accounting principles of the USA and Ukraine share both common and unique features, reflecting the national characteristics of each country's accounting practices.

References

1. The importance of GAAP. URL: https://www.accountingfoundation.org/cs/Satellite?c=Page&cid=1176164538898&pagenam e=Foundation%2FPage%2FFAFBridgePage#section_2 (date of application: May 7, 2025).
2. About GAAP. URL: <https://www.accountingfoundation.org/cs/Satellite?c=Page&cid=1176164538898&pagenam e=Foundation%2FPage%2FFAFBridgePage> (date of application: May 7, 2025).
3. Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated 16.07.1999 No. 996-XIV. Legislation of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (date of application: May 7, 2025).
4. Amendments to the Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» to Improve Some Provisions: Law of Ukraine dated 05.10.2017 No. 2164-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#n51> (date of application: May 7, 2025).

UDC 657

D.D. Petrova,

Doctor of Economics, Associate Professor,
University of National and World Economy,
Sofia, Bulgaria

MAIN PROBLEM AREAS IN THE ACCOUNTING REFLECTION OF THE ACTIVITIES OF GLOBAL COMPANIES

In today's world global companies are the main driving force of the international transfers of goods, services, capital, technology and human resources, and of the convergence between the economies of different countries. These companies have an increasingly significant impact on the structure and functioning of the modern world economy.

The most important characteristics of global companies can be presented as follows:

- internationalization of activity through the creation of overseas divisions - subsidiaries located in different parts of the world;
- implementation of a management system characterized by a certain hierarchy and allowing the development of a common global strategy and a coordinated policy of the company;
- existence of various interconnections and relationships between the individual structural units within the company, which make it possible to function as a single whole.

The structure of global companies can be built on the principles of three types of integration: vertical, horizontal or conglomerate (mixed). Integration is vertical when foreign divisions are specialized in producing

intermediate products, supplying raw materials, parts and other details that are intended to be used in the production of various types of final products of the company. In horizontal integration, the parent company and its foreign divisions produce the same products. In conglomerate (mixed) integration, the individual constituent structural units of the global company operate in various industries and participate in unrelated markets. By implementing a unified global strategy and a coordinated overall policy, the company strives to achieve global optimization.

Considering the main characteristics of the global company presented above, we can summarize that it is an integrated, hierarchically structured complex consisting of a central management coordinating the overall international activity - a parent company, and subsidiaries located in different countries. Based on this model, from an accounting point of view, a global company can be characterized as a consolidated reporting group, including a parent company operating in a certain country, and independent overseas subsidiaries operating in other countries around the world.

Using the system approach, this company can be considered as a system within which a variety of production, technological, commercial, managerial, information and other connections take place and various operations are performed. The system approach can also be applied when considering the organization of accounting information processes taking place in the company. When studying the accounting information system of the global company, we will use as a starting point the statement that “the accounting information system is a complex set of subsystems and elements, each and every one of which has its relative independence and determination as an integral part of a whole” [2]. This gives us reason to accept the accounting information system of the global company as a single whole, the inseparable components of which are the accounting systems of the parent company and the subsidiaries operating in individual countries around the world. The application of such a model for studying the global company from the perspective of accounting allows us to present in a systematized form the main problem areas in the accounting reflection of its activities.

Based on the unique economic nature of global companies, their typical characteristics, the specifics of their management and the approaches applied to implement their international operations, the main problem areas related to the creation and disclosure of accounting information about their activities can be systematized in the following

several areas:

1) Problematic issues of organizing the accounting information system of the company and the movement of accounting information flows within its complex, integrated, hierarchical, internationally dispersed management organizational structure.

2) Problems related to the preparation and presentation of consolidated financial statements in the system of global corporate structures and the applied consolidation procedures. The consolidated financial statement “presents the property and financial position, the reported financial result, the changes in cash flows and in the equity of the enterprises included in the consolidation, as if they were a single enterprise” [1].

3) Problems in accounting for the effects of exchange rate changes in the company’s operations. The importance of this problem area stems from the fact that the accounting for the activities and preparation of financial statements of the divisions of the global company requires the use of various currencies, since they are located in different countries. The scope of this main problem area includes three key aspects:

- current accounting for transactions in foreign currency and subsequent valuation of monetary positions denominated in foreign currency;
- currency translation of the financial statements of the company’s overseas divisions for the purposes of consolidation processes;
- reflection of the impact of exchange rate changes for the purposes of internal management processes and decision-making within the company.

4) Problematic issues regarding the accounting presentation of the activities of the global company by operating segments and the disclosure of segment information for users of information from financial statements. The relevance and significance of these issues is determined by the high degree of diversification of global companies and their simultaneous operation in different business areas and in different geographical regions.

5) Accounting issues in the application of international transfer pricing in the activities of global companies.

Specific issues in this regard arise as a result of intra-group trade transactions between foreign subsidiaries, as well as between them and the parent company. The key accounting aspects of international transfer pricing in global companies are:

- in connection with providing the necessary information for the preparation of the company's financial statements intended for external users;

- in the context of the company's global management and the management strategies for international transfer pricing applied by it on a global scale.

6) Issues related to the disclosure of financial information about relationships and transactions with related parties within the boundaries of global companies.

References

1. Accountancy Act, Bulgaria, promulgated SG №95/08.12.2015, effective 01.01.2016, last amended and supplemented SG №26/27.03.2025, Additional provisions, §1, point 7. <https://lex.bg/laws/ldoc/2136697598>

2. Dinev, M. General Theory of Accounting. Sofia, "Trakia M" Publishing House, 2000, p.24

UDC 657

D.D. Petrova,

Doctor of Economics, Associate Professor,
University of National and World Economy,
Sofia, Bulgaria

KEY FACTORS AFFECTING THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING INFORMATION PROCESSES IN GLOBAL COMPANIES

The characteristic features of global companies and the peculiarities of their management determine the complexity and specificity of the organization of their accounting information system, as well as a number of problems in the accounting reflection of their activities.

The key factors that significantly influence the organization and functioning of the accounting information system of global companies and the course of accounting information processes in them are:

- the peculiarities of the object and subject of management of global companies;
- the management organizational structure of the company and the interconnections and relationships taking place in it;
- the method of applying the principles of centralization and

decentralization in organizing the relationships between the parent company and its overseas divisions;

- the management approaches applied by the central management in relation to international business and the development of the company's business policy;
- the size of the global company and the scale of its activities;
- the specificity of the parameters of the environment in the different countries in which the company operates and the dynamic changes occurring in these parameters (economic, legislative, political, social, cultural, technological, etc.).

The object of management in global companies is the diverse relationships, interconnections and activities that take place within their international borders. The subject of management of such a company can generally be defined as an international system, including the management bodies of the parent company and its overseas divisions.

A major factor that has a huge impact on the organization of the accounting information system and information processes is the management organizational structure of the global company. The reasons for this are that the management organizational structure affects: the rights and responsibilities of the various management levels in the company; the information flows through which communication is carried out between them; the mechanisms and procedures for transmitting and processing this information. The organization of the processes of creating, processing, summarizing, transmitting and using accounting information for making management decisions within the international borders of the global company must correspond to its management organizational structure.

The following basic management organizational structures are typical for global companies: 1) functional organization; 2) geographic organization; 3) product-based organization; 4) global matrix organization.

In the functional organization, the distribution of rights and responsibilities within the company is carried out by functional areas on a global basis. When the structure is organized by geographical areas, the activities carried out are grouped by geographical regions (for example, Europe, Asia, Africa, etc.) with regional managers who are responsible for their geographical territory and report directly to the company's central management. Product organization means that the distribution of responsibilities between managers within the organizational structure is carried out by product lines. The global matrix organization combines two

or more of the organizational forms discussed above. The special feature of it is that the top managers of the overseas divisions of the global company must report to more than one senior manager in the central management.

Different organizational structures have a significant impact on the directions of information flows within the overall accounting information system of the global company, on accounting information processes and procedures for the creation, transmission and use of accounting information. In the organization by functional areas, the movement of information flows from the divisions to the central management is in accordance with the special functions - marketing, production, finance, etc. If the organization is by geographical regions, the information from the overseas subsidiaries is provided to the responsible senior managers from the central management of the company. When the organization is based on a product characteristic, the information is transmitted from the overseas divisions of the company to the general manager of the specific product line in the central management. In the global matrix structure, the information provided by the divisions is transmitted in different directions, to two or more senior managers - for example, to the general manager at the company's headquarters, responsible for the geographical area in which the division is located, and also to the general manager, making decisions for the specific product group at the global level. It is common practice in global companies for the central management to request a variety of internal reports from foreign divisions. It is particularly important with regard to these reports to determine: "the relevant time period of the reports, the level of accuracy required, the frequency of reporting, and the costs and benefits of timely preparation and transmission" [1].

Another important factor influencing the organization of accounting information processes in global companies is the application of the principles of centralization and decentralization. It is important to pay attention to the fact that the choice between the application of the centralized and decentralized approach is a significant organizational problem in global companies. On the one hand, the global strategy to which these companies subordinate their entire international activity implies a high degree of centralization of their management. But on the other hand, the complexity of their organizational structure and the specific conditions of the surrounding business environment in the individual geographical regions in which they operate, require a certain degree of decentralization of management. All this leads to the integrated application of the principles

of centralization and decentralization in the activities of modern global companies.

A significant factor on which the movement of information flows in global companies depend are the management approaches applied by the central management in relation to international business, related to the development of the company's business policy. These approaches can be classified as: ethnocentric, i.e. oriented towards the company's home country; polycentric, i.e. oriented towards the host countries in which the company's overseas divisions are located; geocentric, i.e. globally oriented.

The size of the global company is also a significant factor that has an impact on the organization of accounting information processes. The number of management levels depends on the size of the company.

The organization of the accounting information system are significantly influenced by the specifics of the economic, political, social, cultural and technological factors in each country in which the global company operates. The correct assessment of environmental factors and changes in them, including government regulatory requirements, market conditions, investment climate, etc., is of key importance for the decision-making processes in global companies.

References

1. Choi, F., Meek, G. International Accounting. Seventh International Edition, Pearson Education Limited, 2014, p. 358

UDK 332.145

Polinkevych O., Doctor of Economics, Professor
Lutsk National Technical University

TRENDS IN THE FORMATION OF SOCIAL WELFARE IN COMMUNITIES

In today's environment, social well-being in communities is no longer just about basic services or material support. It is a complex, multidimensional concept that encompasses the quality of life, inclusion, sustainability, and opportunities for self-realization of residents. Communities that used to perform mainly administrative functions are now increasingly becoming active agents of transformation, and it is at this level that important social innovations are being born today.

The first trend is decentralization as an impetus for local

development. Communities have received more powers and resources, but with them - more responsibility. This has allowed them to better hear the needs of the local population and implement policies that really change people's lives. An example is municipal programs to support low-income families, youth, veterans, and internally displaced persons, which are developed with the real context in mind.

The second important area is digitalization and smart services. In wartime, access to public services has become critical, especially for displaced persons, people with disabilities, and other vulnerable groups. Electronic platforms for receiving assistance, interactive maps of social services, and apps for interacting with local authorities are all creating a new quality of well-being. And, importantly, it ensures transparency, openness, and responsiveness.

The third trend is a focus on mental health and social cohesion. The full-scale war has changed the way Ukrainians think about security and support. New social initiatives have emerged, such as spaces for psychological support, veteran centers, and youth hubs. Communities are beginning to realize that well-being is not only about material things, but also about a sense of security, trust, and the ability to be heard.

The fourth area is partnerships and network models. Effective communities do not act alone. They unite with public organizations, businesses, international partners, and universities. This creates new models of social services, such as social entrepreneurship or coworking spaces with inclusive employment.

The fifth trend is the activation of citizens and the development of local leadership. Successful welfare practices are formed not only from the top down, but also from the bottom up - through the involvement of residents in decision-making. Participatory budgeting tools, public hearings, and volunteer initiatives create a sense of shared responsibility for community development.

The sixth trend is adaptation to the challenges of war and support for vulnerable groups. The full-scale aggression of the Russian Federation has caused not only a humanitarian crisis, but also an increased social burden on communities. Many territorial communities have become shelters for tens of thousands of internally displaced persons. Their integration into the local environment requires new formats of work - comprehensive assistance, interregional exchanges, educational and employment programs.

The seventh trend is institutional capacity and sustainable

management. To maintain well-being systematically, communities need not only ideas, but also professional management, clear analytics, and policy effectiveness assessment. Institutional capacity is the basis for long-term well-being, especially in times of turbulence and limited resources.

And finally, sustainable development as the basis for future prosperity. Environmental awareness, inclusive infrastructure, access to education and opportunities are no longer declarations, but concrete projects on the ground. Communities that think 10-15 years ahead are investing in sustainability, and this includes not only engineering networks but also human capital.

Today, communities can become the center where new meanings and practices of social well-being are formed. This is a difficult but very important process, and it is already underway. The main thing remains: to keep the focus on people, their dignity and needs.

References

1. Polinkevych O., Kuzmak O., Kamiński R. (2023). *Social welfare as a factor of sustainable development*. Visnyk of the Lviv University. Series Economics. 2023. № 65. P. 35-48. <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2023.65.0.6504>
2. The form of decentralization in Ukraine: Challenges and achievements. <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2025).

Shabanova K., lecturer

Suvorova V.

SEI «Prydniprovsk State Academy
of Civil Engineering and Architecture»

INSTITUTIONAL DEVELOPMENT AND EFFECTIVENESS OF GRANT MANAGEMENT IN UKRAINE: TRENDS AND PATHS OF THOROUGHNESS

In today's context, as Ukraine undergoes transformation due to external and internal pressures, the importance of effective project management and access to grant resources has grown significantly. The institutional development of civil society organizations, government bodies, educational and scientific institutions is a key factor in increasing the effectiveness of grant project implementation. Access to international technical assistance and funding from donor organizations and European programs requires a high level of project capacity. However, grant

management in Ukraine still faces systemic challenges that require comprehensive improvements.

First of all, one major challenge is the shortage of skilled grant-writing professionals capable of preparing high-quality applications that meet international donor standards. Many organizations lack expertise in defining goals, developing logic models, creating budgets, and designing monitoring and evaluation systems [1]. This significantly reduces their chances of securing funding and implementing large-scale initiatives. The issue is especially critical in smaller communities and regions with limited access to educational resources.

Another barrier is the bureaucratic and technical complexity involved in preparing project documentation. Donors demand strict adherence to procedures, transparency in reporting, and alignment of the project with strategic program goals. Many Ukrainian organizations operate without a clearly defined structure, internal policies, or risk management frameworks. This highlights a lack of institutional maturity, which is essential for building lasting partnerships with donors.

Access to reliable information about available grant opportunities remains limited. Although platforms like Prostr.ua and GURT provide valuable resources, they do not cover the full range of opportunities – especially for emerging or less visible initiatives [2]. The absence of a regularly updated, centralized national grant database complicates planning and proposal preparation. As a result, many promising projects go unrealized due to short deadlines or lack of timely information.

Despite these challenges, there are positive trends in Ukraine's project management landscape. The number of training programs, seminars, and workshops offered by NGOs and donor institutions is growing. For instance, the UNDP, USAID, and the EU regularly conduct training for potential grant recipients [3]. Inter-NGO collaboration is also increasing, facilitating experience-sharing, partnership-building, and joint applications, which enhance project success rates.

Improving grant management in Ukraine involves adopting modern digital tools, such as CRM systems for project tracking, automated reporting solutions, and donor databases [2]. Equally important is the cultivation of an organizational culture in which project-based approaches become an integral part of strategic planning – not merely a means of securing funds.

In the long term, advancing grant management capacity will

strengthen the institutional resilience of Ukrainian organizations, boost their global competitiveness, and enable meaningful contributions to socio-economic development. Special attention should be given to training the next generation of grant managers – through academic programs, internships, and real-world project experience for students.

In conclusion, Ukraine's current grant management system reflects both significant potential and deep-rooted challenges. Building institutional capacity, investing in human capital, enhancing digital infrastructure, and fostering partnerships are key to developing an effective and sustainable grant management model. This will position Ukraine as a reliable partner for international donors in delivering impactful development initiatives [4].

References

1. Prostir.ua. Грант-менеджмент – просто про складне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?library=hrant-menedzhment-prosto-pro-skladne>
2. Grant Management Expert Centre. Офіційний сайт центру експертизи з питань грантового менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://grantmanagement.org.ua>
3. Програма розвитку ООН (ПРООН). Посібник з управління грантами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.undp.org/uk/ukraine>
4. Зубченко І. В. Методологія управління проектами грантової діяльності: [монографія] / І. В. Зубченко // ResearchGate, 2023. – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/388968775>

330.322:005.963:346.7(477)

Tokunova A., Candidate of Legal Sciences,
V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Bai O., PhD Student,
V. Dahl East Ukrainian National University
Chavostin D., PhD Student,
V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine

ROLE OF ESG AND HUMAN RIGHTS FOR DEVELOPING SUSTAINABLE INVESTMENT FRAMEWORK IN UKRAINE

In recent decades of the 21st century, the issues of environmental, social, and governance (further – ESG) and sustainable investment approaches have become a consistent part of different investors' activities

and investment strategies in the international arena.

Different legislative initiatives related to ESG and sustainable investment were developed and adopted by the European Union, the Association of Southeast Asian Nations, and several states [1, p. 11]. These processes are ongoing and evolving.

In this regard, human rights advocates, defenders, and researchers contribute to the ongoing discussions, justifying the interconnection of the human rights perspective with ESG and sustainable investment approaches.

Investors must be aware of these responsibilities and take decisive actions to integrate human rights considerations into their ESG strategies and portfolio management. This is crucial for an effective alignment with the UN Guiding Principles on Business and Human Rights to ensure that investment activities respect people and the planet while still achieving positive returns and creating long-term company value [2]. Investors have the responsibility to respect human rights by placing risks for people and the planet at the centre of their decision-making. This includes embedding human rights into their policies and strategies, undertaking ongoing human rights due diligence, and remediating adverse human rights impacts they cause or to which they contribute [1, p. 20].

The above-noted context describes the processes of developing overall vision and introducing new approaches to investment activity, which engaged diverse stakeholders from the side of corporate world, governments, international organizations, civil society, human rights defenders, etc. The ongoing discussions consider the Agenda 2030 and the Sustainable Development Goals, the Paris Agreement, and other strategies aimed at guiding the world's development.

The above-presented transformative processes influence the modern practice of investments and require significant attention from the states, which have a need for external finances, particularly Ukraine.

According to recent estimates presented in the “Ukraine - Fourth Rapid Damage and Needs Assessment” (further - RDNA4), the recovery and reconstruction needs over the next decade are estimated at almost US\$524 billion; this includes needs in both the public and private sectors. While the RDNA4 focuses primarily on war-related impact and recovery and reconstruction, the estimated long-term needs reflect plans to build back better to modern, low-carbon, and resilient standards [3, p. 10]. Overall, the proposed approach to Ukraine's recovery considers a direction on implementing the Agenda 2030, aligning with the European Green Deal,

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

and meeting the current international commitments of the state.

However, such objectives cannot be achieved by using only internal resources, international support, and loans. In this regard, the private sector and foreign investment engagement are becoming increasingly important.

All these lead to a need for revising the national legislation and policies in the field of investment activity to introduce the ESG criteria, business respect for human rights, and responsible business conduct principles. By maintaining partnerships with other states, standard-setting organizations, and leading multinational investment actors, Ukraine has the potential to build a good practice of a sustainable investment framework that could be further replicated in other contexts.

References

1. Report of the UN Working Group on business and human rights on Investors, environmental, social and governance approaches and human rights. Human Rights Council. A/HRC/56/55. 02.05.2024. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/56/55> (access date: 21.05.2025).

2. Aditi Rukhaiyar. Aligning ESG Approaches with Human Rights: A Call to Action for Investors. Investor Alliance for Human Rights. 02.10.2024. URL: <https://investorsforhumanrights.org/news/aligning-esg-approaches-human-rights-call-action-investors> (access date: 21.05.2025).

3. Anne Himmelfarb. Ukraine - Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 - December 2024 (English). Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022025114040022> (access date: 21.05.2025).

UDC 657.37:656.13(477)

Zelenko Serhii, PhD in Economics, Associate Professor
Lutsk National Technical University

Zubchuk Svitlana,

PhD in Economics, AIA member,
Management Accountant at Aarsleff Ground Engineering Ltd,
United Kingdom

ISSUES IN THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING AND CONTROL OF ACCOUNTS RECEIVABLE IN UKRAINIAN MOTOR TRANSPORT ENTERPRISES

Currently, the Ukrainian economy operates under the conditions of full-scale war, which is accompanied by a decline in the economic activity of business entities, destabilization of logistics processes, and disruption of

production linkages. These factors negatively affect the solvency of enterprises, reduce the mobility of working capital, and create an urgent need to strengthen the efficiency of accounts receivable management across all sectors of the economy.

Motor transport enterprises play a crucial role in the functioning of the production and trade infrastructure. Modern trade relations, the development of e-commerce, intensifying competition for consumers, and the internationalization of trade have deepened the integration of transport services into both B2B and B2C business segments. According to Eurostat, the transport and storage sectors employ 5% of the EU population and account for almost 5% of the EU's GDP [1]. In contrast, in Ukraine, this sector employs over 6% of the workforce [2]. Therefore, payments for transport services are present in nearly every modern business operation and require enhanced attention to the organization of accounting and control over accounts receivable in transport enterprises.

One of the internal factors behind the low efficiency of receivables management is the insufficient level of organization in accounting and control processes. Assessing the quality of receivables management at the level of individual enterprises is difficult, and its actual impact can only be evaluated within the operational scope of a specific business entity.

At the same time, limited refinancing mechanisms and the inability to apply innovative receivables management tools are institutional issues. They are directly related to the state of business infrastructure development, which, in turn, depends on market demand for such financial instruments.

The unreliability of information regarding the condition of accounts receivable and settlements with counterparties stems, on the one hand, from the presence of shadow economic activity, where businesses use cash transactions without proper documentation; and on the other hand, from the dishonest conduct of employees responsible for recording cash inflows. In many cases, this situation is intentionally created by business owners to minimize their tax liabilities, despite the associated risks.

The issue of ineffective contract management is systemic in nature, as the fulfillment of contractual obligations under Ukrainian business practices is often difficult to predict. Nevertheless, the existence of a contract serves as key evidence of parties' intentions during the resolution of commercial disputes in court. In the motor transport sector, contractual relations significantly influence service provision. It is worth noting that contracts in this industry are typically drawn up based on standard

templates, which helps minimize time costs while serving as an effective mechanism for managing the interaction between the service provider and the client.

Table 1 summarizes the key problems in organizing the accounting and control of accounts receivable that can be addressed both at the enterprise level and through institutional reform.

Tabl 1.– Systematization of Issues in the Organization of Accounts Receivable Accounting and Control in Academic Research

Problem	Within the Competence of the Enterprise		Institutional in Nature
	Accounting	Control	
Organizational Component			
Inefficient organization of contract management	+	+	
Technical Component			
Underdeveloped chart of accounts	+	+	
Inadequate legislative classification of accounts receivable	+	+	
Low level of organization in receivables accounting and control	+	+	
Methodological Component			
Imperfect regulation of receivables valuation	+	+	+
Ineffective method of doubtful debts provision calculation	+	+	+
Unreliable information about receivables and settlements with debtors	+	+	+
Beyond Accounting and Control Competence			
Inadequate legislative regulation of receivables recognition			+
Underdevelopment of refinancing tools and lack of innovative management methods			+

Source: compiled by the authors based on their own research.

Addressing the identified issues should be pursued through the enhancement of organizational regulations governing the accounting and control of accounts receivable. At the organizational level, the effectiveness of contract management can be improved by incorporating contracts into the internal document flow schedule as an integral element of receivables accounting and control procedures. Furthermore, it is advisable to include responsibilities in accountants' job descriptions for monitoring the availability, relevance, and compliance with the terms of concluded contracts.

From a technical perspective, it is recommended to optimize the working chart of accounts by introducing a more detailed classification of accounts receivable in the financial accounting system. Additionally, it is advisable to supplement the counterparty directory with attributes reflecting the degree of financial risk, thus enabling ABC classification of debtors. Implementing such measures would significantly improve the structure, transparency, and efficiency of accounts receivable accounting and control.

References

1. *Accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on combating late payments in commercial transactions*, 2023, Strasbourg. URL: <http://surl.li/mradet> (Accessed: 20.04.2024).

2. *Labour Force Survey (2014–2023)*. State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/obstezhennya-robochovi-syly-0> (Accessed: 22.04.2024).

UDK 681.324

Zhurakovska Iryna, PhD, associate professor
Lutsk National Technical University

THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) IN THE STUDY OF SIMPLIFIED ACCOUNTING SYSTEMS GLOBALLY

Artificial intelligence (AI) is changing many fields globally, including accounting and taxation. The application of AI when investigating simplified accounting systems is a promising area. Primarily due to the fact that simplified accounting systems are used by small and medium-sized enterprises (SMEs), which comprise over 90% of the total structure of businesses by size. Accounting at SMEs is characterized by a smaller volume of documentation, simplified approaches to taxation, and less stringent reporting requirements. Therefore, one can create its own directions for providing enterprise management systems with the necessary information.

The simplified accounting system has its own distinctions in different countries worldwide. They are determined by the economic level, the established legal framework, etc. In developing countries, the simplified system aims to reduce the regulatory burden on micro- and small businesses. In economically developed countries, the simplified accounting and taxation system is implemented to minimize the costs of administering

taxes.

Given the existing differences in the current simplified systems, one of the main applications of AI in this context is data analysis to assess government decisions on supporting small businesses, reforming the simplified accounting and reporting system. Artificial intelligence can be utilized to analyze financial statements, tax returns, registration and business closure algorithms to evaluate the impact of the simplified system on the level of compliance with legislation and economic indicators of the country's development. The following methods in which AI is most productive can be used:

- clustering algorithms for segmenting businesses based on their accounting and reporting practices;
- regression models for evaluating the impact of the simplified accounting and reporting system on business profitability, and tax compliance;
- automation of accounting processes by implementing artificial intelligence into accounting programs, which can classify transactions, generate financial statements, and identify anomalies, significantly reducing manual labor costs and the probability of cases of violation of tax legislation.

By integrating artificial intelligence tools into basic accounting software, enterprises can provide accounting and tax calculation with minimal administrative expenses.

However, besides the positive aspects, the use of artificial intelligence raises concerns about confidentiality, and objectivity, especially in calculating tax obligations, and compliance with legislation. Their complete automation is difficult, as there are a large number of possible algorithms for checking accounting data, and their automation by means of artificial intelligence systems should be accompanied by the supervision of specialists to maintain trust and fairness in these systems.

Thus, today, artificial intelligence has the potential only for analyzing the effectiveness of simplified accounting systems and automating calculations. On the one hand, this promotes increased accessibility and effectiveness of accounting for small businesses, but on the other, it is necessary to ensure the objectivity of the data being researched.

УДК 658.7

Альошин С.Ю., к.е.н., доцент,
Назарько Ю.А.,
здобувач вищої освіти,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

РОЛЬ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СТРАТЕГІЧНИЙ АСПЕКТ

У поточних економічних умовах постачальники відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та ефективності функціонування підприємств. Вони не лише забезпечують підприємства необхідними ресурсами, а й впливають на якість кінцевої продукції, рівень витрат, швидкість виходу на ринок та здатність до інновацій [1]. У зв'язку з цим, управління постачальницькими відносинами стає стратегічним напрямом діяльності підприємства.

У 2023 році загальний обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємствами України збільшився на 61,98%, причому найбільший приріст продемонстрували середні підприємства (+54,02%). Частка мікропідприємств залишилася майже незмінною. Ці дані свідчать про зростання ролі середніх і малих підприємств, які часто залежать від ефективної роботи з постачальниками.

При цьому, роль постачальників у діяльності підприємства є не лише операційною, а й стратегічною, особливо в умовах нестабільного середовища.

У період глобальних криз, таких як пандемія COVID-19, стало очевидним, що підприємства з розвиненими партнерськими відносинами з постачальниками краще адаптуються до змін і швидше відновлюють свою діяльність [2]. Це підкреслює важливість побудови довгострокових, взаємовигідних відносин, заснованих на довірі, прозорості та спільному управлінні ризиками.

Крім того, цифровізація процесів закупівель і впровадження технологій Industry 4.0 значно змінюють характер взаємодії з постачальниками. Використання аналітики великих даних, блокчейну та штучного інтелекту дозволяє підвищити точність прогнозування, автоматизувати вибір постачальників і забезпечити прозорість усього

ланцюга постачання.

Вибір постачальників також має стратегічне значення. Ефективність цього процесу залежить від багатокритеріального аналізу, що враховує не лише ціну та якість, а й інноваційний потенціал, екологічну відповідальність та здатність до адаптації. Успішні підприємства дедалі частіше застосовують інтегровані моделі оцінки постачальників, що дозволяє формувати стійкі ланцюги постачання.

Стратегічне значення вибору постачальників у системі сучасного менеджменту підприємства є ключовим елементом забезпечення ефективності його функціонування, стійкості до ризиків та конкурентоспроможності на ринку. Постачальники забезпечують підприємства необхідними ресурсами, і від стабільності, якості та надійності цих ресурсів залежить весь виробничо-логістичний ланцюг.

Крім того, стратегічне управління постачальниками є основою побудови стійких ланцюгів вартості, здатних адаптуватися до кризових змін, зокрема таких, як пандемія COVID-19 чи воєнні дії.

На практиці ефективний стратегічний підхід до вибору постачальників ґрунтується на застосуванні методик багатокритеріального оцінювання: аналітичної ієрархії, шкалування, бенчмаркінгу, системи KPI, що дозволяє комплексно оцінити потенційних партнерів. При цьому важливо не тільки вибрати найкращого на момент відбору, а й системно моніторити результати його діяльності, здійснювати аудит постачань, що гарантує відповідність довгостроковим цілям підприємства.

Таким чином, стратегічний підхід до вибору постачальників є не лише умовою успішного функціонування підприємства у короткостроковій перспективі, а й інструментом забезпечення його сталого розвитку, інноваційності та конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Література

1. Ampe-N'DA, L. D., Payne, B. A., Spake, R. I., Sharpe, S., & Arora, A. (2019). Buyer-supplier relationships: Role of collaboration, sustainability, and technology. *У Sustainable Innovation* (с. 47–58). Springer.
2. Dubey, R., Gunasekaran, A., & Childe, S. J. (2019). Big data analytics capability in supply chain agility : The moderating effect of organizational flexibility. *Management Decision*, 57(8), 2092–2112.

УДК 657.05:502.131

Бандурка М.Б., аспірант
Західноукраїнський національний університет

ОБЛІК ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ КОРПОРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У сучасних умовах глобалізації та посилення екологічних викликів підприємства стикаються з необхідністю переосмислення своєї ролі в суспільстві. Зростаюча увага до проблем зміни клімату, виснаження природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища вимагає від бізнесу не лише дотримання екологічних стандартів, але й активної участі у збереженні довкілля [1, С. 27-34]. У цьому контексті корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) набуває особливого значення, оскільки передбачає добровільні зобов'язання підприємств перед суспільством, в т.ч. в екологічній сфері. Інтеграція екологічних аспектів КСВ у систему управлінського обліку дозволяє підприємствам ефективно планувати, контролювати та аналізувати свою діяльність з урахуванням екологічних факторів. Це сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, підвищенню конкурентоспроможності та зміцненню репутації компанії. Таким чином, актуальність дослідження полягає в необхідності розробки та впровадження методичних підходів до обліку екологічних аспектів КСВ у системі управлінського обліку.

Незважаючи на зростаюче усвідомлення важливості екологічної відповідальності, багато підприємств стикаються з труднощами при інтеграції екологічних аспектів у свою облікову систему. Основні проблеми полягають у відсутності єдиних стандартів обліку екологічних витрат, недостатній інформаційній підтримці управлінських рішень та низькому рівні екологічної культури серед персоналу. Це ускладнює процес планування та контролю екологічних заходів, а також знижує ефективність управління екологічними ризиками. Крім того, існуючі системи управлінського обліку часто не враховують специфіку екологічних витрат і не забезпечують повної інформації про екологічні наслідки діяльності підприємства [2]. Це обмежує можливості для аналізу та прийняття рішень, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля. Таким чином, виникає потреба у розробці та впровадженні нових підходів до обліку

екологічних аспектів КСВ у системі управлінського обліку.

Шляхи вирішення проблеми інтеграції екологічних аспектів корпоративної соціальної відповідальності в систему управлінського обліку мають ґрунтуватися на системному підході до формування методологічного, інформаційного та організаційного забезпечення [3]. Відсутність узгоджених підходів до обліку екологічних витрат призводить до фрагментарності інформації, що унеможливорює ефективне управління екологічною діяльністю підприємства.

Не менш важливим напрямом є інтеграція екологічних показників у систему управлінського обліку, врахування яких дозволяє не лише планувати та контролювати витрати на охорону довкілля, а й оцінювати ефективність екологічних програм, виявляти резерви для зменшення негативного впливу на довкілля, підвищуючи при цьому ефективність використання природних ресурсів. Інтеграція екологічних індикаторів у ключові звіти підприємства забезпечує стратегічне узгодження екологічної політики з фінансовими та операційними цілями.

Інформаційні технології відіграють ключову роль у трансформації облікової системи підприємства, особливо в контексті обліку екологічних показників. Використання спеціалізованого програмного забезпечення дозволяє автоматизувати процес збору, обробки та аналізу даних щодо впливу на навколишнє середовище. Завдяки цьому управлінський облік отримує динамічну та достовірну інформацію, що забезпечує оперативність у прийнятті рішень і підвищує ефективність системи екологічного контролю. Крім того, цифровізація процесів дозволяє інтегрувати екологічні дані в загальний інформаційний простір підприємства, посилюючи взаємозв'язок між екологічними й фінансовими цілями.

Підвищення ефективності облікової системи в екологічному аспекті також можливе через встановлення тісної взаємодії підприємств з науковими установами та громадськими організаціями. Таке партнерство відкриває доступ до сучасних методик, інноваційних рішень та аналітичних інструментів, що використовуються в екологічному обліку. Крім того, співпраця з громадськістю сприяє зміцненню довіри до підприємства як соціально відповідального суб'єкта, що позитивно впливає на його репутацію й ринкову позицію.

Завершальним елементом системного підходу є впровадження регулярного моніторингу та оцінки ефективності екологічних заходів.

Безперервне спостереження за екологічними показниками дозволяє виявляти відхилення, аналізувати причини неефективності, своєчасно коригувати дії та формувати обґрунтовані управлінські рішення. Такий підхід посилює адаптивність підприємства до екологічних викликів, сприяє сталому розвитку та забезпечує довгострокову синергію між екологічною відповідальністю та економічною ефективністю.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують, що інтеграція екологічних аспектів корпоративної соціальної відповідальності у систему управлінського обліку є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах сучасних екологічних викликів. Облік екологічних витрат і показників має стати не лише інструментом звітності, а й важелем стратегічного управління.

Аналіз проблем, з якими стикаються підприємства у процесі інтеграції екологічної складової в систему обліку, свідчить про необхідність розробки чітких стандартів обліку екологічних витрат, удосконалення методичного забезпечення та впровадження відповідних інструментів цифровізації. Це сприятиме підвищенню прозорості, точності та релевантності управлінської інформації, яка використовується для моніторингу екологічної ефективності та оптимізації ресурсного потенціалу. Крім того, інтеграція екологічних індикаторів у звітність підприємства дозволяє формувати зв'язок між екологічною відповідальністю та фінансовою результативністю, що є ключовим для забезпечення синергії між екологічними, соціальними та економічними цілями.

Таким чином, управлінський облік еволюціонуватиме до створення повноцінного аналітичного інструментарію для реалізації екологічної складової КСВ, сприяючи підвищенню екологічної відповідальності бізнесу, ефективному управлінню екологічними ризиками та формуванню конкурентних переваг на основі принципів сталого розвитку.

Література

1. Папінко В. З. Екологічний контролінг. Наука та наукознавство. 2003. № 1. С. 27-34.
2. Папінко В.З. Природоохоронні витрати в системі бухгалтерського обліку. Наука і молодь. Київ: НАУ. 2002. С. 294.
3. Семанюк В. З. Формування нових видів обліку та перспективи їх розвитку.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством
Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2009. Вип. 3. С. 112–116.

4. Семанюк В. З. Критерії якості облікової системи підприємства: теоретичний аспект. *Вісник ДонНУЕТ*. Серія : Економічні науки. 2011. № 3/2 (51). С. 232–236.

5. V. Semaniuk, V. Shpak and A. Papinko. Estimation of the Information Efficiency of the Accounting System. 2021 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies, Deggendorf, Germany, 2021, pp. 437-440, doi: 10.1109/ACIT52158.2021.9548557

УДК 657.7

Барицький Р.О., аспірант
Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах трансформації економіки України, що супроводжується інтеграцією до європейського економічного простору, фінансовий аудит набуває нових функцій та значення. Його розвиток є ключовим чинником забезпечення прозорості, підзвітності та довіри до фінансової інформації як у державному, так і в приватному секторах. Перспективи розвитку аудиту пов'язані з удосконаленням нормативно-правової бази, впровадженням цифрових технологій та підвищенням професійного рівня аудиторів.

Одним із ключових напрямів розвитку є адаптація національного аудиту до міжнародних стандартів. Впровадження Міжнародних стандартів аудиту (ISA) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS) дозволяє забезпечити прозорість, порівнюваність та достовірність фінансової інформації. Це особливо важливо для компаній, які прагнуть залучити іноземні інвестиції або співпрацювати з міжнародними партнерами. Наприклад, українські банки, що працюють з міжнародними донорами, зобов'язані надавати звітність, підтверджену аудиторами, які виконують аудити згідно зі стандартами за ISA [1, с. 1].

Іншим важливим аспектом є цифровізація аудиторських процесів. Використання аналітики великих даних, штучного інтелекту, блокчейн-технологій та автоматизованих систем перевірки дозволяє підвищити ефективність аудиту, зменшити людський фактор та оперативно виявляти ризики. Наприклад, автоматизовані інструменти можуть аналізувати великі обсяги транзакцій у реальному часі,

виявляючи аномалії, які можуть свідчити про шахрайство або помилки. Це особливо актуально в умовах зростання обсягів фінансової інформації та складності бізнес-процесів [2, с. 412].

Також зважаючи на активний розвиток міжнародного партнерства в Україні та донорства в державу від міжнародних інституцій, перспективним є розвиток аудиту в державному секторі, зокрема в контексті контролю за використанням бюджетних коштів, міжнародної допомоги та реалізації реформ. Незалежний аудит сприяє підвищенню прозорості державних фінансів, запобіганню корупції та зміцненню довіри громадськості до органів влади. В умовах післявоєнного відновлення України ефективний аудит стане запорукою цільового використання ресурсів та підвищення ефективності державного управління [3, с. 5].

Крім того, важливим є підвищення кваліфікації та етичних стандартів аудиторів. Удосконалення системи сертифікації, впровадження безперервного професійного розвитку, участь у міжнародних програмах навчання та дотримання принципів незалежності й об'єктивності є запорукою якісного аудиту. Формування сильної професійної спільноти аудиторів дозволить не лише підвищити якість перевірок, а й зміцнити довіру до професії в цілому [4, с. 52].

Таким чином, розвиток фінансового аудиту в Україні має стратегічне значення для забезпечення економічної стабільності, прозорості бізнесу та ефективного управління фінансами в умовах перебудови економіки з фокусом на євроінтеграцію і глобалізаційні процеси. Його перспективи пов'язані з модернізацією підходів, впровадженням інновацій, зміцненням інституційної спроможності аудиторської діяльності та активною інтеграцією у світову економічну систему.

Література

1. Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. Аудиторська реформа в Україні. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=481
2. Іванова Л. І. Цифрова трансформація аудиту. Облік, аналіз, аудит та оподаткування. Сучасна парадигма в умовах сталого розвитку. 2020. С. 412–414.
3. Рахункова палата України. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів. 2024.
4. Мулик, Я. Дотримання професійної етики аудитора як запорука довіри до професії. *Економіка та суспільство*. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-27>.

Бачинський В.І. к.е.н., професор
Грабчак Т.П., здобувач вищої освіти
Львівський торговельно-економічний університет

АУТСОРСИНГ У СФЕРІ ОБЛІКУ – ЕФЕКТИВНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Економічне середовище, яке постійно змінюється, ставить перед підприємствами нові виклики, що вимагають ефективного використання ресурсів. Одним із сучасних інструментів оптимізації управління обліковою функцією виступає аутсорсинг. Його сутність полягає у передачі облікових операцій стороннім спеціалізованим організаціям для досягнення вищої якості, зменшення витрат та зосередження внутрішніх зусиль на ключових бізнес-процесах.

Аутсорсинг бухгалтерських послуг – це передача окремих функцій обліку або повного комплексу облікових операцій спеціалізованій зовнішній організації на підставі договору. Він передбачає делегування таких процесів, як ведення обліку, складання фінансової звітності, податкове планування, аудит тощо.

Основні види аутсорсингу в обліковій сфері поділяються за критерієм охоплення функцій на:

1. Повний аутсорсинг – передача всієї системи бухгалтерського обліку зовнішньому провайдеру.

2. Частковий аутсорсинг – делегування окремих облікових функцій (наприклад, розрахунок заробітної плати чи податкове консультування).

3. Проектний аутсорсинг – тимчасове залучення фахівців для виконання специфічного облікового завдання (наприклад, підготовка звітності при злитті компаній).

До характерних ознак аутсорсингу у сфері обліку належать:

- юридичне оформлення співпраці між замовником та виконавцем;
- висока кваліфікація та відповідальність облікового персоналу сторонньої організації;
- конфіденційність інформації;
- гнучкість у масштабуванні послуг;

- можливість адаптації до змін податкового та бухгалтерського законодавства.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що аутсорсинг у сфері бухгалтерського обліку є не просто засобом скорочення витрат чи вирішення кадрових проблем, а стратегічним інструментом сучасного менеджменту. Його впровадження дозволяє підприємствам ефективно реагувати на виклики динамічного зовнішнього середовища, зменшити адміністративне навантаження, підвищити якість фінансової звітності та забезпечити дотримання законодавчих вимог.

Різноманіття форм аутсорсингу – від часткової передачі рутинних завдань до повної зовнішньої підтримки облікового процесу – свідчить про гнучкість цього підходу, що дає змогу адаптуватися до індивідуальних потреб підприємств незалежно від галузі чи масштабу діяльності. Водночас, варто наголосити на проблемні аспекти у застосуванні аутсорсингу, необхідність удосконалення договірних регулювань відповідальності за якість послуг, підвищення професійної компетентності надавачів послуг, забезпечення конфіденційності інформації. Вирішення зазначених проблем, дозволить формувати надійну основу для партнерських взаємин у сфері аутсорсингу. Крім цього, у контексті розвитку економіки загалом, поширення аутсорсингу облікових функцій сприятиме формуванню ринку висококваліфікованих фінансових сервісів, розвитку малого та середнього бізнесу в сфері послуг, стимулюватиме цифровізацію бухгалтерської справи.

Таким чином, впровадження аутсорсингу – це не лише внутрішня оптимізація підприємства, але й внесок у розвиток економіки знань, орієнтованої на інновації, ефективність і прозорість бізнес-процесів.

Література

1. Бутинець, Ф. Ф. Аутсорсинг в системі бухгалтерського обліку: теорія і практика. Житомир. ЖДТУ, 2020. 240 с.
2. Воронко Р.М., Бачинський В.І., Бойко Р.В., Воронко О.С. Сутність аутсорсингу бухгалтерського обліку, сфера та можливості його використання. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Львів, 2021. Вип. 65. 180 с. (С. 23-32).
3. Гуцайлюк, З. В. Бухгалтерський аутсорсинг як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економічний вісник університету*, 2022. № 49. С. 112–116.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

4. Савченко, Т. Г. Теоретико-методологічні аспекти застосування аутсорсингу в обліку. *Фінанси, облік і аудит*, 2021. № 1(33). С. 89–95.
5. Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). Керівництво з використання аутсорсингових послуг. URL: <https://www.ifac.org/>
6. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2011. № 13–17.
7. Ткаченко, Н. М. Аутсорсинг у бухгалтерському обліку: світовий досвід і українські реалії. *Облік і фінанси*, 2023. № 2(102). С. 75–81.
8. Сучасні тенденції розвитку аутсорсингових послуг в Україні. За ред. В. І. Шевченка. Київ. КНЕУ, 2021. 198 с.

УДК 336.77

Бездітко Ю.М. к.е.н., доцент

Бочарова В.Д., здобувач вищої освіти

Херсонський національний технічний університет

ОЦІНКА СТРУКТУРИ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Динамічний розвиток як окремих суб'єктів економічних відносин так і економіки країни в цілому неможливий без ефективно діючої банківської системи країни і виконання нею її головної функції – надання кредитних послуг. Оцінка історичних аспектів розвитку кредитних відносин дає можливість стверджувати, що кредит в певній мірі сприяв розвитку суспільних відносин між людьми в цілому, і розвитку капіталістичних відносин зокрема. Як стверджує О. Дзюблюк, «кредит є фактором прискорення суспільного розвитку і забезпечення безперервності відтворення на усіх його стадіях, що й обумовлює необхідність дослідження стану банківського кредитування в Україні» [1].

Важливість та актуальність дослідження проблем розвитку кредитної діяльності банків спонукає вітчизняних та іноземних науковців до аналізу проблем розвитку кредитних відносин. Зокрема, значний внесок у дослідження цієї теми зробили О. Барановський, О. Васюренко, В. Міщенко, А. Мороз, А. Ковальчук, С. Реверчук, М. Савлук, Т. Смовженко та інші науковці. Метою даного дослідження є оцінка стану кредитної діяльності банків України, та її вплив на структуру активів банківської системи України.

Оцінка розвитку банківництва показує, що провідною функцією банків завжди була акумуляція тимчасово вільних коштів суб'єктів

економічних відносин, та проведення за рахунок цих коштів кредитних операцій. Кредит як механізм перерозподілу ресурсів в економіці країни в значній мірі сприяв розбудові соціальної справедливості в суспільстві допомагаючи поліпшити рівень добробуту широких верств населення. Надзвичайно велика роль кредиту у розвитку економічних відносин, підвищенні ефективності грошового обігу, зростанні продуктивності праці. Так кредит забезпечує оперативний рух грошового капіталу як загального ресурсу як між окремими суб'єктами економічних відносин, так і окремими галузями економіки, та значно прискорює рух грошей в процесі розширеного виробництва і значної економії витрат обігу. На сьогоднішній день кредит є важливим інструментом модернізації економіки країн на базі новітніх технологій та штучного інтелекту.

Однак за останні декілька років у активах банків спостерігається негативна динаміка скорочення обсягів кредитних операцій. Так аналіз проведений в таблиці 1 показує, що кредитна діяльність банків України за період із 2018 по 2024 роки була нерівномірною.

Зокрема із 2018 року по 2020 рік загальна сума кредитів банківської системи України скорочувалась із 1118860 млн. грн. до 960597 млн. грн., що складало 85,9% рівня 2018 року. У 2021 році сума кредитів порівняно із 2020 роком незначно зросла, до 1065347 млн. грн., що складало 110,9% попереднього року. В наступні два роки знову спостерігалось скорочення суми кредитів банківської системи України, а у 2024 році знову відбулося її зростання. В цілому за досліджуваний період сума кредитів наданих клієнтам зросла всього на 101,8%.

Таблиця 1. – Основні показники діяльності банківської системи України, млн грн.*

Період	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Активи банків не скореговані на резерви, усього	1910614	1981594	2205915	2275587	2716794	3311322	3774921
Кредити надані клієнтам	1118860	1033430	960597	1065347	1036213	1024678	1138036
Питома вага кредитів у активах, %	58,56	52,15	43,55	46,82	38,14	30,94	30,15

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

Вкладення в цінні папери та депозитні сертифікат	480615	539466	791373	829887	1022658	1466474	1692972
Питома вага цінних паперів у активах, %	25,16	27,22	35,88	36,47	37,64	44,29	44,85
Рентабельність активів, %	1,69	4,26	2,44	4,09	1,04	3,2	3,35

*Примітка. Складено автором за даними джерела [3]

При цьому активи банків не скореговані на резерви за активними операціями за 2018-2024 роки стабільно зростали, із 1910614 млн. грн. до 3774921 млн. грн., в результаті питома вага кредитів наданих клієнтам в структурі активів банків скорочувалась із 58,56% у 2018 році до 30,15% у 2024 році. Така динаміка свідчить, що комерційні банки в Україні перестають виконувати свою основну функцію – забезпечення кредитними ресурсами суб'єктів економічних відносин.

В той же час незважаючи на скорочення питомої ваги кредитів наданих клієнтам у активах банків, та практичної відсутності за досліджуваний період зростання загальної суми кредитів наданих клієнтам, банківська система працювала з прибутком, про що свідчить зростання рентабельності активів банків із 1,69% у 2018 році до 3,35% у 2024 році.

Аналіз структури активів банківської системи України показує, що компенсаторами скорочення питомої ваги кредитів клієнтів стали операції банків з цінними паперами та депозитними сертифікатами, зростання яких за досліджуваний період склало із 480615 млн. грн. у 2018 році до 1692972 млн. грн., тобто у 3,52 рази. Крім того питома вага вкладень в цінні папери та депозитні сертифікати за досліджуваний період зросла із 25,16% у 2018 році, до 44,85% у 2024 році.

В результаті такої політики Національного банку України виникла ситуація, коли основними операціями комерційних банків по питомій вазі в структурі активів стали операції з цінними паперами тим самим нівелюючи роль фундаментальної функції банків щодо організації кредитних відносин у суспільстві через фінансове посередництво і трансформування заощаджень у інвестиції.

Як стверджує О. Дзюблюк [2], ... на тлі обмеженої кредитної

активності банківської системи простежувалися тенденції щодо збільшення залишків коштів банків на депозитних рахунках у Національному банку, а також вкладень у державні цінні папери. Це свідчить, з одного боку, про обережну позицію банків щодо розміщення коштів у процесі кредитування економіки та взаємодії із реальним сектором і небажання зазнавати додаткових ризиків у процесі нарощування кредитного портфеля, а з іншого - про рестрикційний характер грошово-кредитної політики Національного банку України, коли підвищення облікової ставки та надвисока прибутковість за депозитними сертифікатами створювала об'єктивні передумови для обмеження кредитної активності банків у реальному секторі з огляду на можливість інвестування власних ресурсів у фактично безризикові активи у вигляді цінних паперів НБУ чи держави. Відповідно в результаті встановлення високих процентних ставок за депозитними сертифікатами, Національний банк України нівелював функції банківського сектору як фінансового посередника.

Таким чином проведений аналіз дає підстави стверджувати, що сформована на сьогодні Національним банком України структура активів банківської системи України, нівелювало функцію банківського сектору як фінансового посередника [2]. Адже залучаючи кошти в суб'єктів ринку, банківська система не надає кредити тим підприємствам чи галузям, які їх потребують, а розміщує відповідні ресурси на депозитних сертифікатах, та облігаціях внутрішньої державної позики, формуючи значні суми надлишкової ліквідності комерційних банків. Як наслідок, незважаючи на складну ситуацію в економіці, яку спровокувала війна, обсяги надлишкової ліквідності банківського сектору лише зростають. А це означає, що в комерційних банків відсутні як стимули активно залучати депозити, так і відповідно спрямовувати їх на кредитування економіки.

Література

- 1.Дзюблюк О. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. Світ фінансів. 2010. № 1. С. 7–16.
- 2.Дзюблюк О. Проблеми активізації банківського кредитування реального сектору економіки в умовах воєнного стану. Вісник економіки. 2023. Вип. 3. С. 8–25.

Благой В.В., к.е.н., доцент,
Козлова К.О., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність діяльності підприємства – це дуже важливий показник його конкурентоспроможності і стабільності на ринку. В сучасній економічній ситуації компанії повинні знайти нові підходи, щоб підвищити свою ефективність і забезпечити стабільний розвиток і збільшення доходу. Ця тема дуже актуальна, бо вона включає внутрішні і зовнішні фактори, які впливають на продуктивність.

Головними проблемами, які роблять підприємство менш ефективним є: дуже велика собівартість товару, низька ефективність робітників, неправильне використання ресурсів, старі технології, недостатньо інноваційні підходи, а також нестабільність економічного стану. Ще дуже важливою є проблема низької кваліфікації працівників, бо це напряду впливає на якість роботи і швидкість виконання процесів [1].

Шляхи підвищення економічної ефективності підприємства [2]:

1. Оптимізація виробництва. Використання нових технологій, автоматизація роботи і сучасні методи керування дають можливість знизити витрати і покращити продуктивність.

2. Підвищення кваліфікації працівників. Навчання, тренінги і мотивація персоналу допомагають працювати краще.

3. Раціональне використання ресурсів. Зниження енерговитрат, покращена логістика і екологічні технології позитивно впливають на ефективність.

4. Розширення діяльності. Нові товари, нові ринки – це дає можливість заробити більше.

5. Впровадження інновацій. Використання сучасних інформаційних технологій, автоматизація бізнесу дають значне покращення роботи підприємства.

Фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства можуть бути згруповані у наступні групи: економічні

чинники (рівень витрат, доступність фінансів, податкова політика), технологічні чинники (впровадження інновації, автоматизація процесів), соціальні чинники (освіта і кваліфікація персоналу, мотивація, соціальна відповідальність), організаційні чинники (менеджмент, стратегічне планування, культура), зовнішнє середовище (ситуація на ринку, конкуренція, законодавче регулювання) [3].

Зростання ефективності діяльності підприємства можливе завдяки комплексному підходу, що включає впровадження сучасних технологій, підвищення рівня професійної підготовки персоналу, оптимізацію витрат та використання ресурсів, а також диверсифікацію діяльності. Врахування ключових чинників дозволяє підприємствам не лише залишатися конкурентоспроможними, а й забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Література

1. Обґрунтування стратегій досягнення конкурентних переваг. URL: <https://surl.li/vkrdfc>
2. Шляхи підвищення та чинники зростання ефективності діяльності підприємства. URL: <https://surl.lt/tpmggd>
3. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: <https://surl.lu/cryimx>

УДК 339.3

Благой В.В., к.е.н., доцент,
Комова С.С., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ: РОЗВИТОК ОНЛАЙН-ТОРГІВЛІ МІЖ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТА КІНЦЕВИМИ СПОЖИВАЧАМИ

Електронна комерція стала невід'ємною частиною сучасного бізнесу, визначаючи способи, якими підприємства взаємодіють з кінцевим споживачами. Це не просто покупка та продаж товарів через Інтернет, а й цілий набір технологій, платформ і процесів, що дозволяють здійснювати бізнес-операції онлайн. В останні роки розвиток електронної комерції істотно змінив торгівлю, забезпечивши підприємствам нові можливості для продажу своїх товарів і послуг, а

споживачам - доступ до них з будь-якої точки світу. Особливо значним цей процес став під час пандемії, коли багато компаній були змушені перебудувати свої бізнес-моделі та перейти до онлайн-торгівлі для підтримки конкурентоспроможності.

Крім того, онлайн-торгівля сприяє зниженню витрат, оскільки підприємства можуть скоротити витрати на оренду приміщень, персонал для обслуговування магазинів та інші традиційні витрати, що робить бізнес більш ефективним та конкурентоспроможним. Основним аспектом є автоматизація процесів, яка дозволяє автоматизувати значну частину бізнес-процесів, таких як обробка замовлень, управління запасами, доставлення. Це знижує кількість людських помилок, збільшує ефективність роботи та дозволяє підприємствам зосередитися на стратегічних завданнях. Споживачам електронна комерція надає наступні переваги, роблячи покупки більш зручними та доступними. Завдяки можливості купувати товари та послуги онлайн, люди можуть здійснювати покупки в будь-який час і з будь-якого місця, не виходячи з дому. Інтернет-магазини пропонують широкий вибір товарів і послуг, що дозволяє споживачам знаходити саме те, що їм потрібно. Крім того, онлайн-покупки дозволяють легко порівнювати ціни в різних магазинах, що допомагає споживачам знаходити найкращі пропозиції та економити гроші [1].

Маркетплейси для різних товарів та послуг (Amazon, eBay, Etsy), ці платформи є централізованими онлайн-ринками, де безліч продавців, від великих корпорацій до індивідуальних підприємців, можуть пропонувати свої товари та послуги широкій аудиторії покупців. Онлайн-сервіси підписки (Netflix, Spotify), ці компанії пропонують доступ до цифрового контенту (фільми, музика) за щомісячну плату. Вони надають персоналізовані рекомендації, зручний інтерфейс та велику бібліотеку контенту.

Електронна комерція, попри свою зручність і широкі можливості, стикається з низкою серйозних проблем. Однією з головних є безпека та конфіденційність даних, оскільки зростання кібератак і крадіжок персональної інформації вимагає від підприємств постійних інвестицій у захист, що підвищує операційні витрати. Логістичні виклики також залишаються актуальними, особливо в міжнародній торгівлі, де затримки доставки, пошкодження товарів і складність обробки повернень можуть негативно впливати на клієнтський досвід. Недовіра споживачів до онлайн-покупок, особливо

дорогих товарів, також є проблемою, оскільки відсутність можливості фізично оцінити товар перед покупкою залишається суттєвим недоліком. Нарешті, технологічні обмеження, пов'язані з нерівномірним доступом до Інтернету та технологій у різних регіонах, створюють цифровий розрив і обмежують потенційну клієнтську базу [2].

Електронна комерція кардинально змінила сучасний бізнес, відкривши безліч можливостей для співпраці між компаніями та споживачами. Попри виклики, пов'язані з безпекою даних, логістикою, конкуренцією та цифровою нерівністю, переваги онлайн-торгівлі залишаються очевидними. Електронна комерція не тільки розширює ринки, знижує витрати та автоматизує процеси для бізнесу, але й надає споживачам неперевершену зручність, широкий вибір товарів і можливість порівняння цін. У майбутньому подальший розвиток технологій та адаптація бізнесу до змінних потреб споживачів дозволять подолати існуючі обмеження і відкрити нові можливості для електронної комерції, зробивши її ще більш інтегрованою частиною глобальної економіки.

Література

1. «B2C електронна комерція: найкращі рішення для залучення клієнтів». URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/b2c-elektronna-komertsiya-naykraschi-rishennya-dlya-zaluchennya-klijentiv>
2. «What is B2C eCommerce — business model, B2C Companies and Examples». URL: <https://virtocommerce.com/blog/what-is-b2c-ecommerce#headlinewithsimpletextW4Vm>

УДК 338.2

Благой В.В., к.е.н., доцент,
Резанов В.І., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективна робота підприємств в сучасних умовах можлива лише за умови вдосконалення процесів управління. Контролінг є

основним постачальником інформації для управління підприємством.

У той же час, контролінг не підміняє собою управління підприємством, а лише переводить його на якісно новий рівень, будучи своєрідним механізмом саморегулювання.

Сучасні умови функціонування підприємств висувають вимоги удосконалювати процеси управління в частині оптимізації та упорядкування управлінських впливів на економічну сферу.

Перераховані функції може з успіхом виконувати контролінг як система управління. Отримана в результаті формалізації контролінгу як системи управління інформація надасть можливість побачити цілісну картину стану підприємства і його перспективу поряд з деталями і нюансами його функціональних складових. При цьому рівень оперативності і надійності інформації повинні бути настільки високі, що на перший план виходить необхідність в створенні єдиного інформаційного забезпечення контролінгу та його інтеграції в єдину систему управління [1].

Все вищесказане дозволяє відобразити контролінг як систему, інтегруючи всі інформаційні потоки в управлінні підприємством з метою мотивації його діяльності на перспективу. Таке розуміння контролінгу вимагає детального розгляду елементів, контурів і циклу контролінгу.

До елементів контролінгу фахівці відносять: цілі, завдання, принципи, методи і функції, технологію і практику, комунікації, схему процесу, розробку і реалізацію рішень, інформаційне забезпечення, функціональні структури, схему організаційних відносин, організаційну структуру, професіоналізм персоналу, комп'ютеризацію, мережі зв'язку, систему документообігу [2].

Виділені елементи контролінгу продукують інтеграцію системи управління підприємством і стадій циклу контролінгу в єдиному інформаційному просторі. Це дозволяє впливати на прийняті управлінські рішення та розробляти заходи щодо коригування останніх з урахуванням змін у зовнішньому середовищі.

В рамках роботи по впровадженню системи контролінгу на підприємствах має відбуватися перебудова і оптимізація всієї системи інформаційних потоків відповідно до рівнів управління на даних підприємствах. Для доставки релевантної інформації в реальному часі з нижчого рівня управління наверх і в зворотному напрямку, з можливою обробкою цих даних, потрібен певний клас

інструментальних засобів. Таким інструментарієм повинна виступити система контролінгу з подальшою інформатизацією [3].

Таким чином, інформатизація системи контролінгу може допомогти переорієнтувати вектор діяльності підприємства в бік джерел ефективності у всіх основних функціональних сферах їх діяльності.

Аналіз управлінських структур підприємства показав, що в них відсутні складові, відповідальні за здійснення повного аналізу діяльності підприємства з урахуванням кількісних і якісних показників, проведення оцінки результатів функціонування підприємства і розробку рекомендацій щодо досягнення бажаного стану підприємства. Перераховані функції може з успіхом виконувати контролінг як система, де координація діяльності підприємства і адаптація стратегії її розвитку здійснюються через комбінування підсистем управління і моніторингу зовнішнього середовища.

Література

1. Березівський П. С., Михалюк Н. І. Організація виробництва, прогнозування та планування в агропромисловому комплексі України : навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015. 440 с.
2. Данилюк М. О. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015. 328 с.
3. Коблянська І.І., Строченко Н.І. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. – вид. 2-ге, доп. і перероб. Суми: СНАУ, 2022. 237 с.

УДК 338.1

Благой В.В., к.е.н., доцент,
Сергієнко А.А., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет
міського господарства ім. О. М. Бекетова

ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО БІЗНЕСУ В ПЛОЩИНІ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ

Бізнес у світі дедалі частіше виходить за межі суто комерційної діяльності. Зараз він бере на себе важливу роль у вирішенні соціальних та екологічних проблем суспільства. У цьому контексті сучасний бізнес розвивається у напрямі, що дозволяє отримувати прибуток через реалізацію соціально орієнтованої економічної

стратегії. Це свідчить про відповідальність компаній за соціальні інтереси держави й вплив їхньої діяльності на зацікавлені сторони: акціонерів, працівників, споживачів, постачальників, громади й довкілля. Така відповідальність виходить за межі законодавчих вимог і передбачає добровільне запровадження додаткових заходів для покращення умов життя суспільства.

Наразі немає єдиного тлумачення КСВ, оскільки вчені досліджують це явище з різних позицій - сталого розвитку, етики, благодійності, екології тощо. Однак, зважаючи на міжнародну популярність поняття, варто розглянути його крізь призму світових визначень. Так, Світова рада компаній зі сталого розвитку визначає КСВ як довгострокове зобов'язання діяти етично, сприяючи економічному розвитку й водночас покращуючи добробут працівників, їхніх родин, громади та суспільства загалом [1].

Переважає більшість дослідників трактує КСВ як управління бізнесом задля позитивного впливу на суспільство. Компанія «Harris Interactive» підкреслює, що соціально відповідальний бізнес вигідний усім: він отримує лояльність споживачів, підтримку працівників, ринкову стабільність та, як результат - зростання прибутку; суспільство ж отримує шанс на сталий розвиток. Учасники Міжнародного бізнес-форуму вважають КСВ способом досягнення взаємовигоди для бізнесу і суспільства через збільшення позитивного впливу та зменшення негативного.

Р. Краплич акцентує увагу на двох аспектах: відповідальному ставленні до продукту, працівників, партнерів і споживачів, а також на активній соціальній позиції компанії, що виявляється у постійному діалозі із суспільством і вирішенні важливих соціальних проблем [2].

Отже, корпоративна соціальна відповідальність - це не просто благодійність чи разові акції доброї волі. Це стратегічний підхід до ведення бізнесу, який враховує інтереси суспільства, довкілля та всіх зацікавлених сторін.

Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні пройшов непростий і тривалий шлях. Перші спроби впровадити корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) з'явилися наприкінці 1990-х років, коли міжнародні компанії почали знайомити український ринок з цією концепцією. Проте більш цілеспрямоване і системне втілення принципів КСВ у діяльність компаній розпочалося лише з середини 2000-х років. Варто зазначити, що в порівнянні з багатьма іншими

країнами, цей процес в Україні відбувається повільніше. За численними показниками наша країна ще не дотягує до рівня держав Європейського Союзу чи навіть деяких сусідніх країн Східної Європи.

Такий уповільнений поступ пояснюється низкою факторів: постійною економічною нестабільністю, недосконалим правовим регулюванням, обмеженою поінформованістю громадськості щодо суті КСВ та відсутністю сталої традиції соціально відповідального підприємництва. Крім того, на шляху розвитку КСВ стоїть низка серйозних перешкод, які умовно можна згрупувати в декілька основних категорій [3].

Перш за все - економічні труднощі. Через обмежені фінансові ресурси багато компаній змушені або відкласти реалізацію КСВ-ініціатив, або значно їх скорочувати. Особливо це стосується малих і середніх підприємств, які не мають можливості інвестувати в соціальні чи екологічні проекти. У складних економічних умовах бізнес часто фокусується на виживанні, відкладаючи довгострокові соціальні інвестиції на другий план.

Не менш важливими є проблеми інформування та освіти. Низький рівень знань про КСВ серед керівників і працівників компаній призводить до того, що ця діяльність сприймається як факультативна благодійність, а не як важлива частина бізнес-стратегії.

Регуляторні недоліки також гальмують розвиток КСВ. Відсутність чітких правових норм і державних стимулів залишає бізнес без зрозумілих орієнтирів у цій сфері. Брак державної підтримки, зокрема податкових або інших мотиваційних механізмів, робить соціально відповідальні практики менш привабливими для бізнесу.

До цього додаються культурні й соціальні бар'єри. У суспільстві досі існує низький рівень довіри до бізнесу, що змушує людей сумніватися в щирості КСВ-ініціатив, вважаючи їх лише інструментом піару. Крім того, відсутність усталених практик соціальної відповідальності як у самій бізнес-спільноті, так і в суспільстві загалом, ускладнює поширення цих підходів.

Політичні чинники також не можна залишити поза увагою. Постійна політична турбулентність, корупція та слабкість державного управління створюють нестабільне середовище, яке не сприяє стратегічним соціальним інвестиціям. У таких умовах компанії часто змушені зосереджуватися на подоланні оперативних проблем, а не на

довгостроковому розвитку відповідального бізнесу.

Щоб подолати ці виклики, потрібен комплексний підхід, який включає активну співпрацю між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Лише за умови структурних змін у всіх вищезгаданих сферах можна створити сприятливий клімат для розвитку КСВ в Україні.

Соціально орієнтований бізнес - це не просто модна тенденція. Це відповідь на реальні потреби суспільства, основа для відновлення довіри, солідарності та справедливості. Саме така модель підприємництва може стати потужним рушієм у процесі відбудови нової, сильної та відповідальної України.

Література

1. Супрун Н.А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. Економіка і прогнозування. 2009. № 3. С. 61-74.
2. Краплич Р. Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: Досвід Фондації Острозьких : Посібник для бізнесу та неприбуткових організацій. Фондація ім. князів-благодійників Острозьких. Рівне, 2005. 74 с.
3. Храпкіна В.В., Тиран О.В. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності у діяльності сучасної української компанії. Економіка та підприємництво, 2022. № 2 (125). С. 119-124.

УДК 005.334:640.4

Бовш Л.А., к.е.н., доцент

Корсун В.В., здобувач вищої освіти

Державний торговельно-економічний університет

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ СУБ'ЄКТІВ ГОСТИННОСТІ

У сучасних умовах глобалізованого світу індустрія гостинності зазнає постійного впливу різноманітних ризиків, невизначеності середовища та затяжних криз. Це ускладнює управлінські процеси та зумовлює потребу в ефективних антикризових стратегіях. Відтак, актуальним є вивчення глобальних і локальних викликів, що впливають на стійкість бізнесу.

Суб'єкти гостинності орієнтовані на внутрішніх та міжнародних туристів, тому дуже чутливі до найменших соціально-економічних коливань як в країні, так і на світових ринках. Як відомо, значне глобальне потрясіння спричинила коронавірусна пандемія (2019-2023

пр.). Обмеження подорожей, закриття кордонів та санітарні норми призвели до масштабних збитків, втрати робочих місць та руйнування бізнес-моделей. Для України шоком стала повномасштабна війна, що порушила логістику, спричинила значні руйнування інфраструктури міст, готелів і ресторанів. Під окупацією опинились значні території. Це в комплексі спричинило системну кризу в економіці та на галузевих ринках. У таких умовах важливо швидко реагувати, застосовувати антикризові заходи з забезпечення економічної безпеки, релокації бізнесу, диверсифікації послуг та пошуку нових ринків.

Постійною зоною ризиків для суб'єктів гостинності є нормативно-правове поле. Нові закони, правила та стандарти, що регулюють діяльність сфери гостинності, можуть створювати додаткові витрати та ускладнювати ведення бізнесу. Необхідно бути в курсі змін у законодавстві та своєчасно адаптуватися до нових вимог.

Значною соціально-економічною проблемою в Україні є дефіцит кадрів через воєнно-політичну міграцію, виснаженість і вигорання працівників. Це може негативно вплинути на якість послуг, і, як наслідок, – зниження лояльності клієнтів. Тому в антикризових заходах необхідно передбачати інвестування в менторингові та мотиваційні програми.

Слід зазначити, що останні світові тренди охоплюють екологічні аспекти, зокрема й у діяльності суб'єктів гостинності. Тому для запобігання проблем у комунікаціях зі споживачами та суспільством, а також для конкурентоспроможності підприємств у перспективі доцільно в антикризових стратегіях враховувати сталий розвиток, зменшувати негативний вплив на довкілля та впроваджувати практики екологічної відповідальності.

Також ключовими викликами для суб'єктів гостинності є зміни у споживчих перевагах, що вимагають постійного оновлення пропозицій, підвищення якості послуг та інновацій. Сучасні гості цінують персоналізований підхід, безпеку та комфорт, тому підприємствам потрібно швидко адаптуватися до нових трендів та впроваджувати сучасні технології. У цьому контексті використання цифрових платформ, автоматизація процесів, впровадження систем управління та маркетингових інструментів стають каталізатором адаптацій до викликів конкурентного середовища.

Окрім зовнішніх факторів, суб'єкти гостинності також стикаються з внутрішніми викликами, які можуть підірвати

ефективність антикризового управління. Відтак, відсутність фінансового резерву, висока заборгованість та залежність від кредитів можуть ускладнити подолання фінансових труднощів під час кризи. Тому суб'єктам гостинності необхідно забезпечувати фінансову стабільність, оптимізувати витрати та диверсифікувати джерела фінансування. Крім того, низький рівень контролю над витратами, неефективне використання ресурсів та відсутність системи обліку витрат можуть призвести до збитків та погіршення фінансового стану. Відповідно, варто впроваджувати цифрові системи контролю витрат, оптимізувати операційні процеси та підвищувати ефективність використання ресурсів. Серед внутрішніх проблем також варто відзначити неефективність менеджменту, зокрема стратегічного бачення розвитку бізнесу. Недостатній аналіз ризиків та відсутність планів дій у надзвичайних ситуаціях можуть ускладнити подолання кризових явищ. Крім того, складнощі в інтеграції інновацій та консерватизм у прийнятті рішень можуть призвести до втрати конкурентних переваг і поглибити внутрішню кризу. Тому в антикризовому управлінні необхідно розвивати організаційну гнучкість, заохочувати інновації та оперативно реагувати на зміни в ринку.

Таким чином, для успішного подолання сучасних викликів в антикризовому управлінні суб'єктам гостинності необхідно [1-3]:

- постійно моніторити зміни у зовнішньому середовищі та адаптуватися до нових реалій;
- розробити та впровадити комплексну антикризову стратегію, яка повинна враховувати всі можливі ризики та загрози, передбачати план дій у надзвичайних ситуаціях та визначати ключові показники ефективності;
- забезпечити фінансову стійкість та оптимізувати витрати за рахунок створення фінансового резерву, диверсифікації джерел фінансування та оптимізації операційних витрат;
- інвестувати в навчання та розвиток персоналу;
- впроваджувати цифрові технології та автоматизувати процеси, що дозволяє підвищити ефективність та покращити досвід клієнтів;
- забезпечити моніторинг та управління відносинами та репутацією закладу в онлайн- та офлайнформаті;

- впроваджувати екологічні ініціативи та забезпечувати соціальну відповідальність, адже сучасні споживачі стають все більш вимогливими до екологічності та соціальної відповідальності бізнесу;

- розвивати партнерські відносини та диверсифікувати послуги: партнерство з іншими компаніями, розширення спектру послуг та залучення нових клієнтів допоможуть знизити ризики та забезпечити стабільність.

Таким чином, упровадження антикризових стратегій, використання інноваційних технологій та сталий розвиток – це ключові фактори виживання та розвитку бізнесу. Адже системний і проактивний підхід дозволяє подолати виклики та забезпечити стійкість суб'єктів гостинності у сучасних умовах.

Література

1.Болотнов Д. Особливості антикризового управління вітчизняними підприємствами. *Innovation and Sustainability*, 2022. №2. – С. 173-176. URL:<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/37421/22.pdf?sequence=1>

2.Поворознюк І., Будзінський В. Формування програм антикризового управління на підприємствах індустрії гостинності під час криз. *Економіка та суспільство*, 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-80>

3.Ткаченко А. Антикризове управління як комплексна система запобігання кризовим ситуаціям. *Scientific journal "Modeling the development of the economic systems"*, 2023. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/download/178/152/394>

УДК 336.22:330.342.14

Бовш Л.А., к.е.н., доцент,
Ліщенко А-М.Л., здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПІСЛЯКРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Система оподаткування в Україні зазнала значних трансформацій після 2022 року. Зокрема, змінились процедури адміністрування, контролю та обліку платників податків. Багато суб'єктів бізнесу отримали тимчасове звільнення від податків. Водночас залишаються актуальними проблеми надмірного фіскального тиску, нерівномірного розподілу податкового

навантаження між суб'єктами господарювання та недостатньої прозорості адміністрування податків [1, с. 216].

Однією з ключових проблем є складність податкового адміністрування. За дослідженнями Длугопольського О.В., рівень податкового навантаження в Україні становить близько 35% від ВВП, що перевищує показники багатьох європейських країн із розвинутою економікою. При цьому ефективність адміністрування податків залишається низькою — платники податків витрачають значну кількість часу на подання звітності та сплату податків [2, с. 183].

Суттєві втрати для бізнесу спричиняє ПДВ: затримки з бюджетним відшкодуванням, перевірки, блокування податкових накладних. За даними ДПС, у 2023 році понад 11 тис. підприємств стикнулись із блокуванням накладних, з них 40% — без реальних підстав [3, с. 2]. Це потребує впровадження прозорих алгоритмів автоматичного аналізу ризиків.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що ефективна система оподаткування має базуватися на принципах простоти, прозорості та стабільності. Країни з високими позиціями в рейтингу Doing Business мають значно простіші процедури податкового адміністрування та нижчі ставки податків [2, с. 196]. За дослідженнями ОЕСР, країни з найбільш ефективними податковими системами характеризуються низькими витратами на адміністрування податків (не більше 0,5-0,8% від суми зібраних податків) [4, с. 78].

Одним із шляхів оптимізації є запровадження ризик-орієнтованого податкового контролю. Це дозволить сконцентрувати ресурси на перевірці ризикових платників та зменшити адміністративний тиск на добросовісний бізнес [1, с. 218]. Наприклад, Польща впровадила механізм SAF-T (стандартизовану податкову звітність), що дозволяє автоматизовано виявляти ухилення.

Ще одним напрямом є розвиток електронного документообігу. Автоматизовані платформи подання звітності, електронні кабінети платника та чат-боти для консультацій вже частково реалізовані в Україні, проте потребують доопрацювання для зменшення технічних збоїв [3, с. 6]. Перспективним напрямом є впровадження технології блокчейн для забезпечення прозорості податкових транзакцій. Досвід Естонії демонструє, що цифровізація податкових процесів дозволяє скоротити час на адміністрування податків на 70-80% [5, с. 112].

Не менш важливо забезпечити підтримку МСП через стабільну спрощену систему оподаткування. У багатьох країнах світу існують спеціальні режими оподаткування для малого бізнесу, що характеризуються прозорістю, простотою та стабільністю [2, с. 184]. В Україні спрощена система оподаткування часто зазнає змін, що створює додаткові ризики для бізнесу. Варто закріпити систему як постійний елемент податкової політики з можливістю адаптації в умовах кризи.

Законодавчо доцільно вдосконалити Податковий кодекс, усунувши суперечності та уточнивши положення щодо трансфертного ціноутворення, контролю за офшорами та правила оподаткування ІТ-сектору [1, с. 220]. Гармонізація з європейськими стандартами сприятиме залученню іноземних інвестицій. Зокрема, важливим є впровадження BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) — плану дій ОЕСР з протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування [6, с. 45].

Важливим аспектом оптимізації податкової системи є також удосконалення механізму відповідальності за податкові правопорушення. Наразі штрафні санкції в Україні часто не співвідносні з тяжкістю порушень, що створює додатковий тиск на бізнес. За дослідженнями Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, близько 30% малих та середніх підприємств вважають податкові штрафи непропорційними [7, с. 89]. Досвід Сінгапуру та Швеції показує, що ефективнішим є підхід, орієнтований на попередження порушень та співпрацю з платниками податків.

Перспективним напрямом є також розвиток податкового консультування. Створення єдиної бази роз'яснень податкового законодавства, доступних онлайн, та запровадження обов'язкових попередніх консультацій перед перевітками дозволить зменшити кількість конфліктних ситуацій та підвищити рівень довіри між бізнесом та контролюючими органами [8, с. 67].

Отже, оптимізація системи оподаткування має базуватись на цифровізації, спрощенні процедур, прозорості перевірок і стабільності правил гри. Лише за цих умов можливе формування конкурентного бізнес-середовища та післякризове відновлення економіки України.

Література

- 1.Длугопольський О.В., Івашук Ю.П. Сучасні вимірники рівня розвитку структурних та інституціональних характеристик національної та глобальної економік: монографія. Тернопіль: THEY, 2023. 248 с. URL: https://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/
- 2.Длугопольський О.В. Реформування податкової системи України в контексті євроінтеграційних процесів. Економіка та суспільство. 2023. № 42. С. 182-197.
- 3.Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>
- 4.OECD. Tax Administration 2023: Comparative Information on OECD and other Advanced and Emerging Economies. OECD Publishing, Paris, 2023. 174 p. URL: <https://www.oecd.org/tax/administration/tax-administration-23077727.htm>
- 5.Краус Н.М., Голобородько О.П. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку. Ефективна економіка. 2024. № 1. С. 111-115. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2023>
- 6.Мельник М.І. Податкові реформи в умовах гострих суспільно-політичних трансформацій: монографія. Київ: Академія, 2023. 280 с. URL: <https://www.academia.edu/publications/tax-reforms-transformation>
- 7.Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні: 2023. Київ, 2024. 152 с. URL: http://www.ier.com.ua/publications/regular_products/business_idea_industry
8. Соколовська А.М. Податкова політика в умовах фіскальних та соціальних викликів. Економіка України. 2024. № 2. С. 55-72. URL: https://economyukr.org.ua/?page_id=723&aid=434

УДК 331.2

Богданович О.А., к.е.н., доцент
Калініченко М.Ю., здобувач вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЛАТИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ТОВ «НОВА ПОШТА»

Організація оплати праці є ключовим елементом соціально-економічної політики будь-якого підприємства, оскільки безпосередньо впливає на мотивацію персоналу, продуктивність праці та фінансову стабільність організації. В умовах воєнного стану, інфляції та нестабільного ринку праці в Україні особливої уваги набуває ефективне управління заробітною платою. Досвід ТОВ «Нова Пошта» є показовим у контексті гнучкого підходу до побудови системи оплати праці в умовах викликів [4].

Оплата праці в Україні – це винагорода, який роботодавець

виплачує працівнику за виконану роботу, переважно в грошовій формі. Вона залежить від складності роботи, кваліфікації працівника, результатів праці та умов роботи [1].

У 2024 році середня заробітна плата в Україні склала 21 473 грн, що на 23,1% більше порівняно з 2023 роком (17 442 грн). Таке зростання перевищило рівень інфляції, який становив 6,5% . Найвищі середні зарплати зафіксовано у сферах [2]:

1. Інформації та телекомунікацій – 52 457 грн;
2. Авіаційного транспорту – 43 938 грн;
3. Фінансової та страхової діяльності – 41 384 грн .

Дані галузі єдині, де середня заробітна плата перевищувала еквівалент 1 000 доларів США .

Незважаючи на загальне зростання заробітних плат, існують значні диспропорції між галузями. Найнижчі середні зарплати зафіксовано у сфері культури (13 142 грн), творчості та мистецтва (13 143 грн), а також в освіті (14 593 грн), що свідчить про нерівномірність оплати праці в різних секторах економіки. Крім того, залишається актуальною проблема тіньової зайнятості та відтоку кадрів за кордон у пошуках кращих умов праці [2].

ТОВ «Нова Пошта» активно розвиває свою інфраструктуру, збільшуючи кількість відділень і поштоматів по всій Україні, що потребує утримання великої кількості кваліфікованих працівників. Структурований підхід до управління персоналом, зокрема чітке розмежування функцій між підрозділами (фінансово-бухгалтерський, логістичний, ІТ, мережа відділень, взаємодія з клієнтами), сприяє ефективній роботі компанії.

Зростання фонду оплати праці також відображає інвестиції у розвиток персоналу, впровадження сучасних технологій та підвищення соціальних стандартів, що є важливими факторами утримання і мотивації працівників. Компанія дотримується принципу «білої зарплати», забезпечуючи офіційне працевлаштування та соціальний захист.

Зокрема, варто розглянути зміни у фонді оплати праці, середньообліковій кількості працівників та середньомісячній заробітній платі одного працівника. Аналіз дозволяє оцінити тенденції в кадровій політиці підприємства, рівень матеріального забезпечення персоналу та адаптацію до економічних умов останніх років (табл. 1).

Таблиця 1. – Аналіз оплати праці у ТОВ «Нова Пошта»
за 2020-2024 рр.

Рік	Фонд оплати праці (тис. грн)	Середньооблікова кількість працівників	Середня зарплата на одного працівника (грн / міс)
2020	2 498 334	30 929	6 732
2021	6 284 176	32 217	16 254
2022	7 742 374	32 558	19 819
2023	8 536 324	32 024	22 206
2024	10 087 430	32 633	25 755

Джерело: складено автором на основі [5]

Протягом 2020–2024 років у ТОВ «Нова Пошта» спостерігається стабільне зростання фонду оплати праці – з 2,5 млрд грн у 2020 році до понад 10 млрд грн у 2024 році. При майже незмінній середньообліковій чисельності працівників (близько 32 тис.), середня заробітна плата на одного працівника зросла майже у 4 рази – з 6 732 грн до 25 755 грн на місяць, що свідчить про активну політику підвищення рівня оплати праці та мотивації персоналу.

Компанія «Нова Пошта» активно впроваджує сучасні підходи до управління персоналом. Система оплати праці передбачає базову ставку, бонуси за продуктивність, надбавки за роботу у нічні зміни, святкові дні та в екстрених умовах. Компанія забезпечує своєчасну виплату зарплат та соціальні гарантії, страхування [3].

Високий рівень соціальних гарантій, зокрема відрахування на соціальні заходи, страхування та інші виплати, підвищує лояльність персоналу та зменшує плинність кадрів. Працівники відчують захищеність і впевненість у завтрашньому дні, що позитивно впливає на їхню мотивацію та продуктивність.

Інвестиції у навчання і розвиток персоналу забезпечують довгострокову конкурентоспроможність компанії. Постійне підвищення кваліфікації, участь у тренінгах, можливість кар'єрного зростання сприяють професійному розвитку співробітників і дозволяють компанії оперативно реагувати на зміни ринку та технологій.

Досвід ТОВ «Нова Пошта» демонструє, що прозора, гнучка та мотиваційна система оплати праці сприяє підвищенню продуктивності, зниженню плинності кадрів та формуванню позитивного іміджу роботодавця, яка може стати прикладом для інших українських компаній, що прагнуть адаптуватися до сучасних умов і забезпечити конкурентоспроможність на ринку праці.

Оплата праці в Україні потребує системних реформ як на державному, так і на підприємницькому рівні. Необхідно формувати ефективні механізми мотивації працівників, забезпечувати прозорість нарахувань та створювати умови для гідної оплати праці. Досвід «Нової Пошти» є доказом того, що навіть в умовах кризи можливе створення результативної системи винагородження.

Література

- 1.Балан О. Д., Савченко Ю. К. Оплата праці та її соціально-економічні аспекти : thesis. 2018. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/10_2018/6.pdf (дата звернення: 08.05.2025).
- 2.Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2025).
- 3.Офіційний сайт ТОВ «Нова Пошта». URL: <https://novaposhta.ua/> (дата звернення: 11.05.2025).
- 4.Clarity Project. Основна інформація про ТОВ «Нова Пошта». URL: <https://clarity-project.info/edr/31316718> (дата звернення: 08.05.2025).
- 5.Clarity Project. Фінансова аналітика ТОВ «Нова Пошта». URL: <https://clarity-project.info/edr/31316718/finances> (дата звернення: 12.05.2025).

УДК 332.1:658

Богданович О.А., к.е.н., доцент
Сінельнікова В.О., здобувач вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Функціонування аграрного сектору України вже адаптувалося в умовах війни, але існують проблеми, що сьогодні тільки поглиблюються: дефіцит трудових ресурсів, втрата частини земельних ресурсів та погіршення їхнього якісного стану, руйнування виробничого потенціалу та інфраструктури, збільшення витрат на добрива та паливе, блокада морських портів, порушення логістичних ланцюгів постачання, зменшення експорту. Вирішення цих проблем потребує значних інвестицій та державної підтримки для відновлення аграрної галузі.

Основним завданням сільськогосподарської політики держави у 2025 році є забезпечення стабільності виробників сільського господарства, покращення фінансового становища, створення

потенціалу, функціонування в умовах зміни клімату та адаптації до сільськогосподарської політики ЄС.

За даними Державної служби статистики України, посівна площа озимих культур на зерно та зелений корм під урожай 2024 року склала понад 6,19 млн га, це на 1,1% менше від посівної площі під урожай 2023 року (6,26 млн га) і на 31,9% менше від посівної площі під урожай 2022 року (9,09 млн га) [1].

Ще у серпні 2022 року була прийнята постанова Кабінету Міністрів України про «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції» [2]. В документі зазначений механізм використання державних коштів (дотацій, субсидій) для програм підтримки фермерських господарств та інших сільськогосподарських виробників, для підтримки продовольчої безпеки країни та для розвитку аграрного сектору.

У 2025 році на підтримку аграрної сфери у державному бюджеті було закладено більше 6 млрд грн. Ці кошти планують використовувати за такими напрямками: 1 млрд грн – на розвиток тваринництва та переробної галузі; 1 млрд грн – на розмінування земель сільськогосподарського призначення; 1,4 млрд грн – на програми підтримки для відновлення садів та теплиць; більше 4,5 млрд грн – на виплату дотацій для утримання сільськогосподарських тварин; 200 млн грн – на відновлення і будівництво меліоративних систем; 5 млн грн – на компенсацію сімейним фермерським господарствам; 80 млн грн – на надання пільгових безвідсоткових кредитів фермерським господарствам [3].

Державна підтримка дає можливість агропідприємствам почуватися більш впевнено та ефективно займатися діяльністю далі. Для постійної підтримки аграріїв проводиться пошук та залучення фінансування через державні та міжнародні програми. Галузева група «Агросектор» займається аналізом та прогнозуванням сучасних трендів вітчизняного сільськогосподарського ринку.

З урядових програм державної підтримки аграрного сектору у 2025 році можна виділити такі як:

1. «Грант на сад» - розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства (розмір гранту до 400 тис. грн/га);
2. «Грант на переробне підприємство» - для підтримки підприємців для створення та розвитку переробних підприємств

(розмір гранту 8 млн грн);

3. «Грант на теплицю» - на підтримку розвитку тепличного господарства та створення нових робочих місць (2 млн грн для теплиць площею 0,4-0,6 га; 3,5 млн грн – для 0,8-1,2 га; 7 млн грн – для 1,6-2,4 га);

4. Субсидія на оброблювані угіддя – це субсидія на одиницю оброблюваних сільськогосподарських угідь для підтримки фермерів та інших агровиробників (4 тис. грн на 1 га).

Крім вітчизняних програм для підтримки аграріїв у воєнний період задіяні міжнародні програми та гранти:

1. Гранти на підтримку агрегаційних (об'єднаних) моделей у ягідництві та овочівництві – програма відкрита Міністерством аграрної політики та продовольства України з європейською продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) (загальний бюджет 150 тис. дол. для Львівської, Закарпатської та Чернівецької областей);

2. Допомога українським фермерам у закупівлі насіння зернових – програма ФАО (фінансується урядами Німеччини та Франції) для підтримки малим фермерським господарствам України, що найбільше постраждали від війни (програма охоплює 550 фермерів у Чернігівській, Одеській, Херсонській, Донецькій та Запорізькій областях);

3. Програма для надання рукавів для тимчасового зберігання зерна місткістю 200 т – за підтримкою Урядів Канади, Японії, США та Австралії, (для агровиробників, які обробляють від 50 до 10000 га);

4. Фінансова допомога домогосподарствам, що здійснюють сільськогосподарську діяльність, та дрібним фермерам Mercy Corps – для відновлення сільськогосподарської діяльності місцевим родинам та ВПО, які постраждали від війни (середній розмір допомоги 3 тис. дол. США);

5. Фінансова допомога малому та середньому бізнесу у сфері сільського господарства Mercy Corps – допомога для відновлення сільськогосподарської діяльності фермерів та агробізнесів (середній розмір фінансової допомоги 75 тис. дол. США) [4].

Підтримка аграрного сектору є критично важливою для економіки України та глобальної економічної безпеки.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2025).
2. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції: постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 р. № 918. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-vykorystannia-koshtiv-peredbachenykh-u-derzhavnomu-biudzheti-dlia-nadannia-pidtrymky-fermerskym-hospodarstvam-ta-inshym-vyrobnykam-silskohospodarskoi-918-190822> (дата звернення: 12.05.2025 р.).
3. Ключові виклики для аграрного сектору та основні завдання державної аграрної політики на 2025 рік. Національний інститут стратегічних досліджень. 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/kluchovi-vyklyky-dlya-ahranoho-sektoru-ta-osnovni-zavdannya> (дата звернення 13.05.25 р.).
4. Державна підтримка агробізнесу під час війни. 2025. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/wartime-state-support-for-agribusiness> (дата звернення 15.05.2025 р.).

УДК 336.76.025.12(477)

Борисюк О. В. к.е.н., доцент

Торгонська Д.І., здобувач вищої освіти

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Економічний контроль на фінансовому ринку – це комплекс заходів і процедур, спрямованих на забезпечення стабільності, прозорості та законності функціонування фінансових інституцій. Він передбачає моніторинг діяльності учасників ринку, перевірку дотримання нормативно-правових вимог та застосування регуляторних інструментів для запобігання порушенням.

Актуальність удосконалення системи економічного контролю зростає в умовах євроінтеграційних процесів та необхідності гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами. Ефективний контроль є запорукою сталого розвитку фінансового сектору та захисту інтересів усіх учасників ринкових відносин [1, с. 4].

В Україні функціонування системи економічного контролю на фінансовому ринку характеризується низкою проблем. Основна з них – недосконалість нормативно-правового забезпечення. Спостерігається неузгодженість законодавчих актів, відсутність

чіткого розмежування повноважень контролюючих органів, що призводить до дублювання функцій та зниження ефективності контрольних заходів. За даними експертних досліджень, рівень імплементації європейських стандартів у сфері фінансового контролю становить лише близько 60% [2, с. 57].

Інша проблема – недостатнє застосування ризик-орієнтованого підходу при здійсненні контрольних процедур. Лише 35% контрольних заходів в Україні базуються на оцінці ризиків, тоді як у країнах ЄС цей показник сягає 80-85%. Це свідчить про переважання формального підходу до контролю, що знижує його превентивну функцію [1, с. 6].

Недостатній рівень діджиталізації контрольних процесів також становить значну перешкоду для ефективного нагляду за фінансовим ринком. За експертними оцінками, рівень автоматизації контрольних функцій в Україні складає близько 47%, що суттєво поступається показникам розвинених країн (75-80%) [3, с. 257].

Аналіз динаміки основних показників регуляторно-наглядової діяльності за останні роки демонструє певні позитивні тенденції, але також вказує на наявність проблемних аспектів (табл. 1).

Таблиця 1. – Динаміка основних показників регуляторно-наглядової діяльності за 2022-2024 рр.

Індикатор	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Динаміка 2024-2022 років, %
Кількість реалізованих контрольних заходів	786,0	823,0	902,0	+14,8
Обсяг ідентифікованих порушень, млн грн	2345,7	2746,3	3124,5	+33,2
Сума застосованих фінансових санкцій, млн грн	342,8	487,6	563,2	+64,3
Питома вага активних контрольних заходів, %	42,3	38,7	35,4	6,9 в.п.
Середній термін проведення контрольного заходу, днів	18,5	16,2	14,7	-20,5

Джерело: систематизовано автором на основі [1, с. 112; 3, с. 78]

Як свідчать дані таблиці 1, спостерігається зростання кількості контрольних заходів та сум застосованих санкцій при одночасному зниженні їх результативності. Це може вказувати на підвищення дисциплінованості учасників ринку або на недостатню ефективність застосовуваних методів контролю.

Для вдосконалення системи економічного контролю на фінансовому ринку України доцільно впровадити низку заходів:

1. Створення єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи для забезпечення автоматизації контрольних процедур та безперешкодного обміну даними між регуляторними органами.

2. Розвиток внутрішніх систем контролю у фінансових установах. За статистикою, лише 42% вітчизняних фінансових організацій мають функціонуючі комплаєнс-системи, що відповідають міжнародним стандартам [4, с. 198].

3. Впровадження інноваційних технологій для підвищення ефективності контрольних процедур. Застосування штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних та блокчейн-технологій для забезпечення прозорості інформації створюють підґрунтя для якісно нових підходів до реалізації контрольних функцій.

4. Розширення міжнародної співпраці у сфері фінансового контролю, гармонізація контрольних процедур з міжнародними стандартами та налагодження ефективного обміну інформацією з контролюючими органами інших країн.

Важливо зазначити, що ефективність економічного контролю на фінансовому ринку залежить не лише від державних регуляторних заходів, але й від внутрішніх механізмів самоконтролю учасників ринку. Розвиток корпоративної культури, спрямованої на дотримання регуляторних вимог та етичних стандартів, є невід’ємною складовою формування прозорого та стабільного фінансового середовища.

Отже, вдосконалення системи економічного контролю на фінансовому ринку України потребує комплексного підходу, що охоплює правові, інституційні та технологічні аспекти. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності контрольних механізмів, що є необхідною умовою для забезпечення стабільності фінансового сектору та успішної інтеграції України до європейського фінансового простору.

Література

1. Національний банк України. Аналітичний огляд стану фінансової стабільності : щорічне видання / Департамент фінансової стабільності НБУ. – Київ, 2024. – 98 с.
2. Міжнародний інститут фінансів. Дослідження інклюзивності фінансових систем у країнах, що розвиваються : аналітичний звіт / за ред. Р. Маршалла, Д. Кортвега. – Вашингтон : Міжнародний інститут фінансів, 2024. – 128 с.

3. Воскресенська Т. І. Аутсорсинг бухгалтерського обліку: сутність та особливості поширення в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 254–259. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-1_0-pages-254_259.pdf (дата звернення: 11.05.2025).

4. Шмигель О. Є. Бухгалтерський аутсорсинг: зміст та нові реалії. *Інноваційна економіка*. 2024. № 1 (97). С. 196–202. URL: <https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1206> (дата звернення: 11.05.2025).

УДК 657

Брадул О.М., д-р екон. наук, професор
Компанієць Т.В., здобувач вищої освіти
Криворізький національний університет

ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОБЛІКОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

У сучасних умовах господарювання питання обліку поточних виплат працівникам підприємства набуває особливої актуальності. Ефективне управління виплатами забезпечує не лише мотивацію працівників, а й суттєво впливає на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання. У науковій економічній літературі проблема обліку поточних виплат розглядається як через призму регулювання трудових відносин, так і як елемент управлінського та фінансового обліку.

Одним із фундаментальних елементів організації праці на підприємстві є система виплат працівникам, яка визначається через поняття «оплата праці», «заробітна плата» та «виплати працівникам». Для належної побудови облікової системи необхідним є чітке розмежування цих понять, що ускладняється наявністю різних наукових підходів до їх визначення.

У широкому розумінні оплата праці виступає однією з базових категорій трудових відносин, що формує економічний зміст взаємозв'язків між працівником і роботодавцем. Це поняття охоплює не лише процес нарахування винагороди за виконану роботу, а й регулювання соціально-економічних інтересів сторін, стимулювання продуктивності праці, забезпечення соціального захисту та підтримки належного рівня життя працівника. Відповідно до Кодексу законів про працю України, оплата праці визначається як будь-який заробіток, що виплачується працівникові за виконану ним роботу відповідно до умов

трудового договору, включаючи основну, додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати [1]. Така дефініція свідчить про комплексний характер даної категорії, яка поєднує як матеріальний, так і правовий аспекти.

У рамках ширшого поняття оплати праці виділяється заробітна плата – ключовий елемент грошової винагороди за виконану трудову функцію. Відповідно до статті 1 Закону України «Про оплату праці», заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому вираженні, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [2].

Заробітна плата має чітку внутрішню структуру:

- основна заробітна плата — нарахування за виконану норму праці, виробіток, обсяг виконаних робіт;
- додаткова заробітна плата — виплати за понаднормову роботу, роботу у святкові дні, премії, надбавки та інші заохочення.

Такий підхід дозволяє розглядати заробітну плату не лише як інструмент матеріального заохочення, а й як економічний важіль для підвищення мотивації працівників.

Поняття виплат працівникам у сучасній економічній термінології набуло ще ширшого значення. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 26 «Виплати працівникам» (НП(С)БО 26) та Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 19 (МСБО 19) «Виплати працівникам», до цієї категорії відносять усі форми компенсацій, які надаються працівникові в обмін на виконану роботу [3; 4]. Виплати включають поточні виплати (заробітна плата, премії, відпускні), виплати при звільненні, пенсійні внески, довгострокові виплати, пов'язані зі стажем або іншими факторами. Таким чином, у контексті бухгалтерського обліку виплати працівникам виступають як найбільш узагальнена категорія, що охоплює як класичне поняття оплати праці, так і низку соціальних гарантій та довгострокових зобов'язань підприємства перед своїм персоналом.

Для систематизації наведеного матеріалу доцільно провести порівняльний аналіз понять «оплата праці», «заробітна плата» та «виплати працівникам» за ключовими ознаками (табл. 1).

Аналіз понять «оплата праці», «заробітна плата» та «виплати працівникам» свідчить про необхідність чіткого розмежування та ієрархізації цих категорій в теоретико-правовому та економічному

дискурсі. Кожне з них відображає різний рівень узагальнення винагороди за працю, має власну нормативно-правову базу та специфіку застосування в управлінні персоналом, фінансовому обліку й трудових відносинах.

Як бачимо, оплата праці – це економічна категорія системного характеру, що відображає сукупність взаємовідносин між роботодавцем і працівником з приводу надання винагороди за трудову діяльність. Вона охоплює ширший спектр стимулювальних та компенсаційних механізмів, які мають на меті забезпечити ефективне функціонування трудових ресурсів.

Таблиця 1. – Порівняльна таблиця понять: «Оплата праці»,
«Заробітна плата» та «Виплати працівникам»

Ознака	Оплата праці	Заробітна плата	Виплати працівникам
Правова база	Кодекс законів про працю України	Закон України «Про оплату праці»	НП(С)БО 26, МСБО 19
Сутність	Система взаєморозрахунків між працівником і роботодавцем	Грошова винагорода за працю	Усі форми компенсацій за виконану роботу, включно з довгостроковими і соціальними виплатами
Форма вираження	Грошова та негрошова	Лише грошова	Грошова, натуральна, соціальна
Складові	Заробітна плата, премії, компенсації	Основна та додаткова зарплата, заохочення	Зарплата, премії, пенсійні внески, відпускні, виплати при звільненні, довгострокові бонуси
Ступінь узагальнення	Середній рівень	Найвужче поняття	Найширше поняття
Сфера застосування	Трудове право, економіка праці	Трудове право	Бухгалтерський облік, фінансова звітність, МСФЗ
Часовий горизонт	Переважно поточні нарахування	Поточні виплати	Поточні та майбутні (довгострокові) зобов'язання роботодавця

Заробітна плата, у свою чергу, є конкретною формою вираження оплати праці, обмеженою лише грошовою винагородою за фактично виконану роботу. Вона базується на умовах трудового договору та має чітко визначену структуру: основну та додаткову зарплату, що

підлягає регулярному нарахуванню.

Виплати працівникам – це вже бухгалтерська категорія, яка має прикладне значення для облікової системи підприємства. Вона охоплює всі форми компенсацій, що надаються працівникам, включаючи ті, що не пов'язані безпосередньо з поточними трудовими діями. До таких виплат належать, зокрема, соціальні виплати, пенсійні зобов'язання, вихідні допомоги, довгострокові бонуси тощо. Їх нарахування та відображення здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 26 та МСБО 19 у фінансовій звітності.

Таким чином, всі три поняття пов'язані з винагородою працівника за працю, однак мають різну глибину змісту та функціональне призначення. Оплата праці – це економічна категорія, що відображає загальну систему трудових відносин і мотивації. Заробітна плата – це конкретна грошова форма оплати, безпосередньо прив'язана до обсягів виконаної роботи. Виплати працівникам – це бухгалтерське поняття, що охоплює усі види матеріальних компенсацій, які мають бути відображені у фінансовій звітності згідно з нормами обліку.

Отже, можна стверджувати, що категорія «виплати працівникам» інтегрує в собі як елементи класичної оплати праці, так і додаткові форми соціального, пенсійного й фінансового забезпечення працівників, які формуються згідно з вимогами національного та міжнародного законодавства.

На основі досліджень сформуємо нове поняття виплати працівникам. Виплати працівникам – це сукупність усіх форм матеріальної винагороди, компенсацій та зобов'язань, що надаються роботодавцем працівникові у грошовій чи натуральній формі в обмін на виконану роботу, включаючи оплату праці, премії, соціальні гарантії, пенсійні внески, виплати при звільненні та інші довгострокові виплати відповідно до національних і міжнародних стандартів обліку.

На відміну від класичного розуміння заробітної плати як виключно грошової винагороди за працю, поняття виплат працівникам є ширшим і охоплює не лише оплату за працю в грошовій формі, але й усі інші форми компенсацій, пов'язані з трудовими відносинами. До них належать премії, бонуси, виплати у разі припинення трудового договору, пенсійні виплати, інші довгострокові виплати, що визнаються відповідно до критеріїв бухгалтерського обліку.

На нашу думку визначення сформульоване з урахуванням трьох

ключових аспектів:

- економічного — розгляд виплат як інструменту компенсації витрат робочої сили та стимулювання праці;
- правового — відповідність визначення нормам КЗпП України, Закону «Про оплату праці», положенням НП(С)БО та МСБО;
- бухгалтерського — акцент на визнанні виплат працівникам як об'єкта бухгалтерського обліку, що впливає на формування витрат підприємства і відображається у фінансовій звітності.

Таким чином, сформульоване визначення комплексно поєднує економічний зміст виплат, юридичні вимоги та облікові принципи, що забезпечує його відповідність сучасним теоретичним та практичним вимогам до обліку поточних виплат працівникам.

Література

1. Кодекс законів про працю України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 № 601 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1027-03> (дата звернення: 19.05.2025).
4. МСБО 19 "Виплати працівникам" (IAS 19 "Employee Benefits") // Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020 – (дата звернення: 19.05.2025).

УДК 657.4:519.2

Бражна Л.В., к.е.н.,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права

ВИКОРИСТАННЯ СЕРЕДНІХ, ВАРІАЦІЙНИХ ПОКАЗНИКІВ У ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ

У фінансовій аналітиці для об'єктивного відображення економічної ситуації та ухвалення обґрунтованих рішень широко застосовуються інструменти статистики. Так, використання статистичних методів дозволяє об'єктивніше оцінити економічний стан підприємства. Особливе місце серед них займають середні та варіаційні показники, які дозволяють досліджувати узагальнені характеристики фінансових даних та коливання значень показників у динаміці або в розрізі підприємств галузі.

Так, середні показники — це узагальнені характеристики рівня досліджуваного явища. Середні статистичні показники, такі як середня арифметична, середня геометрична або медіана відображають типові або узагальнені значення фінансових величин. У фінансовому аналізі найчастіше використовують середню арифметичну просту або зважену для розрахунку таких показників, як середній рівень витрат, середній прибуток за період або середній темп зростання виручки. А середній рівень рентабельності активів (ROA) за декілька періодів дає змогу оцінити стабільність прибутковості підприємства. У фінансовому аналізі середні показники використовують для:

➤ аналізу динаміки (середній темп зростання), якщо розрахувати показники середнього темпу зростання виручки, витрат та прибутку, а потім співставити їх (виявити, який показник зростає швидше). Такий аналіз дозволяє оцінити стійкість фінансового розвитку, виявити тенденції та можливості для стратегічного планування.

➤ оцінки ефективності витрат (наприклад, середні витрати на одиницю продукції), так, аналіз рядів динаміки дозволяє простежити тенденцію зміни витрат на одиницю продукції за часом. Застосовуються також середні показники для обчислення: темпів зростання/зниження середніх витрат по окремих структурних підрозділах підприємства, середнього темпу зміни витрат. Крім того, побудова графіка витрат на одиницю продукції за кілька періодів дозволяє виявити: сталість або нестабільність витрат; ефективність заходів зі зниження собівартості; необхідність оптимізації процесів.

➤ порівняння фінансових результатів за галузями або підприємствами. Саме середні показники дозволяють виявити не лише загальні тенденції, а й ступінь нестабільності чи ризику в діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз варіаційних статистичних показників застосовуються для визначення ступеня розсіювання фінансових даних навколо середнього значення. Чим більший рівень варіації, тим вище ризику, пов'язані з нестабільністю доходів або витрат. Варіаційні показники характеризують рівень коливання фінансових показників. Основними є:

✓ дисперсія — середнє квадратичне відхилення значень від середнього;

✓ середнє квадратичне відхилення — корінь квадратний із дисперсії;

✓ коефіцієнт варіації (CV) — відношення середнього квадратичного відхилення до середнього значення, що виражається у відсотках. Коефіцієнт варіації (CV) дозволяє стандартизувати рівень нестабільності.

Порівняння коефіцієнтів варіації по фінансових результатах кількох підприємств дозволяє виявити суб'єкти з найбільш нестабільною прибутковістю. Так, наприклад, якщо розрахувати значення коефіцієнтів варіації чистого прибутку двох підприємств: підприємство А має коефіцієнт варіації: $CV = 10\%$; а на підприємстві Б коефіцієнтів варіації чистого прибутку: $CV = 35\%$. Це буде свідчити про те, що прибуток підприємства А є більш стабільнішим, отже, менш ризиковими будуть фінансові інвестиції в такий суб'єкт господарювання.

Отже, у фінансовому аналізі особливо важливим є використання варіаційних показників при:

- оцінці стабільності доходів або прибутків;
- прогнозуванні майбутніх фінансових результатів, так, трендовий аналіз (екстраполяція динаміки), наприклад, побудова рядів динаміки (показники за кілька років) або визначення тренду (лінійного, експоненційного тощо) сприяє прогнозуванню при фінансовому аналізі, дає змогу управляти майбутнім підприємства, мінімізувати ризики та приймати стратегічні рішення.
- порівнянні ризиків між альтернативними інвестиційними проєктами.

Дослідження розрахунку статистичних показників для фінансового аналізу виявило, що середні та варіаційні показники є основою:

- ✧ аналізу ефективності діяльності підприємства;
- ✧ оцінки стабільності фінансових результатів;
- ✧ виявлення сезонних або циклічних коливань у витратах або доходах;
- ✧ оцінки ризиків при інвестуванні.

У практиці аналізу фінансової звітності середні та варіаційні показники застосовуються для:

- аналізу структури та динаміки витрат;
- виявлення відхилень у рентабельності;

➤ визначення ефективності обороту активів, дозволяють оцінити динаміку та тренди ефективності використання активів; виявити залежності між оборотністю активів і результативністю діяльності; прогнозувати майбутні показники ефективності використання активів; приймати управлінські рішення для оптимізації структури активів.

Також у фінансовому аналізі слід виділити кореляційно-регресійний аналіз, який виявляє, як зовнішні фактори (виручка, витрати, інвестиції) впливають на прибуток підприємства. Побудова регресійної моделі дозволяє спрогнозувати прибуток та його зміну у майбутньому, оскільки коефіцієнти регресії показують, на скільки одиниць зміниться результат (наприклад, прибуток) при зміні фактора на одну одиницю. Регресійний аналіз забезпечує кількісну оцінку якості моделі через: коефіцієнт детермінації (R^2), стандартну похибку, F-критерій, t-критерій тощо. Регресійна модель дозволяє визначити, які фактори впливають на певний фінансовий показник (наприклад, на прибуток, рентабельність, дохід). Це дає змогу ухвалювати рішення, спираючись на фактичні залежності, а не лише на інтуїцію чи загальні припущення. На основі побудованої регресійної моделі можна оцінити майбутні фінансові результати за заданих значень незалежних змінних. Це важливо для: бізнес-планування; бюджетування та оцінки сценаріїв розвитку. Крім того, за допомогою багаторефакторної регресії можна одночасно аналізувати вплив кількох змінних на фінансовий результат, що робить аналіз комплексним та адаптованим до різних галузей і специфіки підприємств. Регресійні моделі легко можна застосовувати в обліку, фінансовому аналізі, управлінні ризиками тощо. Регресійна модель — потужний аналітичний інструмент, що дозволяє аналізувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансові показники, формувати прогнози та виявляти резерви для оптимізації діяльності підприємства.

Таким чином, застосування середніх та варіаційних статистичних показників у фінансовому аналізі є важливою складовою обґрунтованого управлінського рішення. Вони дають змогу виявити не лише поточні показники діяльності, а й оцінити їх стабільність, варіативність і ризики. Інтеграція статистичних методів у фінансову аналітику сприяє більш глибокому розумінню фінансових процесів і прогнозуванню майбутньої економічної ситуації.

Література

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV (в редакції станом на 2024 рік) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Методичні рекомендації з аналізу фінансового стану підприємств / Державна служба статистики України. Київ, 2019. 32 с. С. 4–20.
3. Грабова Г. Ю., Калюга С. О. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 392 с. С. 155–190. <https://cul.com.ua/product/finansoviy-analiz-grabova-kalyuga>
4. Дорош Н. М. Статистика: навч. посіб. Київ: Знання, 2020. 352 с. С. 87–112. URL: <https://znannya.org.ua/book/statistika-dorosh-2020>
5. Лисенко Я. Г. Економічний аналіз: навчальний посібник. Харків: Факт, 2022. 288 с. С. 98–127. <https://fact-book.com.ua/product/lysenko-ekonomichnyy-analiz>

УДК 657

Бразілій Н.М., к.е.н., доцент
Черкаський державний технологічний університет

ЕЛЕКТРОННІ СИСТЕМИ ОБЛІКУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ В РІЗНИХ СЕКТОРАХ ЕКОНОМІКИ

Актуальність використання електронних систем обліку: в різних секторах економіки зумовлена швидким розвитком інформаційних технологій, які суттєво впливають на функціонування підприємств у всіх сферах економіки. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції електронні системи обліку стають важливими інструментами для автоматизації фінансових процесів, що дозволяє підвищити їхню ефективність. Впровадження таких систем допомагає оптимізувати бізнес-процеси, зменшити витрати на обробку даних і покращити точність фінансової звітності, що є критично важливим для успішного функціонування підприємств.

Зростаючі вимоги до прозорості та підзвітності перед державними органами та інвесторами спонукають компанії впроваджувати електронні системи обліку, які забезпечують високий рівень контролю і доступу до даних. Порівняльний аналіз різних секторів економіки дозволяє виявити найкращі практики та адаптувати рішення відповідно до специфічних умов, що може сприяти підвищенню загальної ефективності. У сучасному світі, де економіка постійно змінюється, підприємства повинні бути готовими адаптуватися до нових умов, і дослідження електронних систем обліку

допомагає зрозуміти, які рішення є найбільш ефективними в умовах швидких змін [1].

Крім того, електронні системи забезпечують швидкий доступ до актуальної інформації, що позитивно впливає на прийняття управлінських рішень і стратегічне планування. Впровадження таких систем може також сприяти соціально-економічному розвитку, оскільки підвищує ефективність роботи підприємств, що в свою чергу може призвести до зростання продуктивності праці та збільшення доходів. Таким чином, дослідження електронних систем обліку та їх порівняльний аналіз у різних секторах економіки є надзвичайно актуальним і може внести значний внесок у розвиток теорії та практики обліку, контролю та управління в умовах цифровізації.

Електронні системи обліку стали невід'ємною частиною сучасного управління в різних секторах економіки. Вони забезпечують автоматизацію процесів збору, обробки та зберігання інформації, що сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств. У промисловості електронні системи обліку використовуються для моніторингу виробничих процесів, управління запасами та контролю якості продукції. Це дозволяє знизити витрати, оптимізувати виробництво та швидше реагувати на зміни в попиті.

У сфері торгівлі електронні системи обліку допомагають відстежувати продажі, управляти асортиментом товарів і аналізувати поведінку споживачів. Завдяки інтеграції з CRM-системами, підприємства можуть персоналізувати пропозиції для клієнтів, що підвищує лояльність і стимулює повторні покупки. У фінансовому секторі електронні системи обліку забезпечують автоматизацію бухгалтерського обліку, звітності та контролю фінансових потоків, що зменшує ризики помилок і шахрайства [2].

В аграрному секторі такі системи використовуються для моніторингу врожайності, управління земельними ресурсами та оптимізації витрат на добрива і засоби захисту рослин. Це дозволяє аграріям підвищувати продуктивність та знижувати екологічний вплив. У державному секторі електронні системи обліку сприяють прозорості бюджетного процесу, контролю за витратами та підвищенню ефективності надання державних послуг.

Порівнюючи ефективність використання електронних систем обліку в різних секторах, можна відзначити, що найбільшу вигоду вони приносять у торгівлі та фінансах, де швидкість обробки даних і

можливість їх аналізу мають критичне значення. Водночас у промисловості та аграрному секторі важливою є інтеграція таких систем із виробничими процесами, що дозволяє досягати значних результатів у зниженні витрат і підвищенні продуктивності. Загалом, електронні системи обліку є потужним інструментом для оптимізації бізнес-процесів у всіх секторах економіки, проте їх ефективність залежить від специфіки галузі та рівня інтеграції з іншими інформаційними системами.

Електронні системи обліку мають як переваги, так і недоліки, які варто враховувати при їх впровадженні в різних секторах економіки. Серед основних переваг можна виділити підвищення ефективності та швидкості обробки даних, що дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни ринку та приймати обґрунтовані рішення. Автоматизація процесів збору та аналізу інформації знижує ймовірність помилок, пов'язаних із ручним введенням даних, і забезпечує точність фінансової звітності. Крім того, електронні системи обліку дозволяють зберігати великі обсяги інформації, що сприяє її легшому доступу та аналізу, а також інтеграції з іншими системами, такими як CRM або ERP. Це особливо важливо в торгівлі та фінансовому секторі, де швидкість і точність даних мають критичне значення для конкурентоспроможності [2].

Проте, незважаючи на численні переваги, електронні системи обліку мають і свої недоліки. По-перше, їх впровадження може вимагати значних фінансових витрат на програмне забезпечення, апаратуру та навчання персоналу. Це може бути особливо складним для малих і середніх підприємств. По-друге, існує ризик залежності від технологій: збої в системах або кібератаки можуть призвести до втрати важливих даних або зупинки бізнес-процесів. Також важливо враховувати питання конфіденційності та захисту даних, оскільки електронні системи обліку часто містять чутливу інформацію про клієнтів та фінансові операції [3].

Таким чином, ефективність використання електронних систем обліку в різних секторах економіки залежить від їх адаптації до специфічних умов та потреб підприємств. У промисловості та аграрному секторі важливо інтегрувати ці системи у виробничі процеси для досягнення максимальних результатів. У торгівлі та фінансах акцент робиться на швидкості обробки даних і можливості їх аналізу для підвищення конкурентоспроможності. В цілому,

електронні системи обліку є потужним інструментом для оптимізації бізнес-процесів, проте їх впровадження потребує ретельного планування та оцінки ризиків.

Література

1. Бардаш С. В., Грабчук І. Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. Ефективна економіка. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301> (дата звернення: 25.04.2023).
2. Шмигель О. Є. Модернізація бухгалтерського обліку в контексті сучасного розвитку цифрової економіки. Інноваційна економіка. 2023. № 1(93). С. 94-98.
3. Пуцентейло П. Р., Довбуш А. В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Інноваційна економіка. 2021. № 3-4(87). С. 140-151.

УДК 657

Бразілій Н.М., к.єн., доцент

Черкаський державний технологічний університет

МЕХАНІЗМИ ЛЕГАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження механізму легальної податкової оптимізації для суб'єктів господарювання в умовах цифровізації обумовлюється низкою економічних, правових та технологічних чинників. В умовах постійних змін у податковому законодавстві, зростання конкуренції та посилення контролю з боку фіскальних органів питання ефективного управління податковими зобов'язаннями набуває особливої ваги для підприємств різних форм власності. Легальна податкова оптимізація є інструментом раціонального планування витрат, що дозволяє суб'єктам господарювання зменшити податкове навантаження, не порушуючи норм чинного законодавства. У сучасному цифровому середовищі значно розширюються можливості для впровадження інноваційних методів податкового планування, зокрема через автоматизацію облікових процесів, використання електронних сервісів ДПС, аналітичних програм, систем електронного документообігу та інших цифрових інструментів.

Разом із тим цифровізація висуває нові вимоги до прозорості, точності та відповідальності у веденні фінансово-господарської діяльності. Це стимулює бізнес шукати ефективні, але при цьому правомірні шляхи оптимізації податкових витрат, що не лише

забезпечують економію ресурсів, а й сприяють довгостроковій фінансовій стабільності підприємства. Особливої уваги набуває питання дотримання балансу між зниженням податкового навантаження і недопущенням ризиків, пов'язаних з податковими правопорушеннями. У цьому контексті актуальним є аналіз і розробка механізмів легальної податкової оптимізації, адаптованих до цифрового середовища, які дозволяють підприємствам використовувати законні податкові переваги, обирати оптимальні режими оподаткування, управляти обліковою політикою та впроваджувати електронні інструменти податкового планування.

Необхідність такого дослідження зумовлена потребою в теоретичному обґрунтуванні та практичному впровадженні ефективних підходів до податкового менеджменту в нових умовах цифрової економіки. Воно сприятиме підвищенню рівня податкової культури, прозорості бізнесу, зниженню рівня тінізації та формуванню сприятливого податкового клімату для підприємницької діяльності в Україні.

У сучасних умовах цифровізації економіки дослідження механізмів легальної податкової оптимізації для суб'єктів господарювання в Україні набуває особливої актуальності. Науковці з різних українських вишів активно вивчають вплив цифрових технологій на податкове адміністрування та облік. Зокрема, дослідники з Сумського державного університету, такі як Юлія Опанасюк та Ольга Гончарова, аналізують роль діджиталізації у трансформації системи державного управління, підкреслюючи, що впровадження електронних систем та інноваційних технологій сприяє зниженню витрат, покращенню обслуговування платників податків і зміцненню довіри до державних інститутів.

Крім того, дослідники з Уманського державного педагогічного університету, зокрема Олександр Світовий та Людмила Чвертко, акцентують увагу на важливості якісної облікової інформації для прийняття управлінських рішень та складання податкової звітності, а також на впровадженні Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Стандартного аудиторського файлу для податкових цілей (SAF-T), які підвищують прозорість та якість фінансової інформації [1, 2].

У Львівському національному університеті імені Івана Франка, дослідники Леся Ткачик та Данило Сеньків вивчають особливості

проведення податкового контролю в умовах цифровізації, підкреслюючи необхідність нових підходів до податкового контролю та активного застосування ІТ-технологій для мінімізації суб'єктивного фактору [3].

Також, дослідження, проведене науковцями з Ужгородського національного університету, зокрема В. П. Морозом, розглядає використання інформаційних технологій у реалізації принципу належної обачності в податковому адмініструванні, акцентуючи на впровадженні електронних сервісів, автоматизації обробки податкових декларацій та використанні великих даних для виявлення ризикових операцій [4].

Загалом, українські науковці активно досліджують вплив цифровізації на податкову систему, підкреслюючи необхідність адаптації міжнародного досвіду до специфіки української економіки, розвитку ефективних механізмів кіберзахисту та підвищення кваліфікації користувачів нових технологій. Ці дослідження сприяють формуванню сучасної податкової політики, яка відповідає викликам цифрової епохи та забезпечує ефективне функціонування суб'єктів господарювання в Україні.

У процесі дослідження механізму легальної податкової оптимізації для суб'єктів господарювання в умовах цифровізації в Україні виявляється низка проблемних питань, що стримують ефективне використання цього інструменту для покращення фінансової стабільності бізнесу. Однією з ключових проблем є недостатній рівень правової визначеності та часта зміна податкового законодавства, що ускладнює довгострокове податкове планування для підприємств. Багато суб'єктів господарювання не мають достатнього доступу до кваліфікованих податкових консультантів, що знижує якість обґрунтованої легальної оптимізації. Значною перешкодою залишається низький рівень податкової культури серед представників малого та середнього бізнесу, які часто плутають оптимізацію з ухиленням від сплати податків. Водночас цифровізація, хоч і відкриває нові можливості, вимагає наявності спеціалізованого програмного забезпечення, обізнаності в електронних інструментах звітності та адаптації до вимог електронного аудиту, що для багатьох підприємств, особливо в регіонах, залишається викликом через обмежені ресурси.

Серед шляхів вирішення вказаних проблем важливим є створення стабільного податкового середовища через удосконалення законодавчої бази, яка б чітко розмежовувала легальну податкову оптимізацію та податкові порушення. Необхідне широке впровадження освітніх програм для бізнесу з податкового планування та цифрових інструментів ведення обліку. Доцільно також стимулювати розвиток цифрових сервісів державної податкової служби, зокрема онлайн-консультацій, аналітичних кабінетів платника та автоматизованих інструментів оцінки ризиків. Крім того, доцільним є залучення практиків до формування політики в сфері податкової оптимізації, зокрема шляхом створення робочих груп при Міністерстві фінансів або ДПС України. Важливою також є інтеграція України до міжнародних ініціатив із прозорості оподаткування та обміну податковою інформацією, що дозволить гармонізувати внутрішні підходи до податкової оптимізації із загальносвітовими тенденціями. У результаті таких заходів створюються передумови для ефективного функціонування механізму легальної податкової оптимізації, що враховує як потреби бізнесу, так і інтереси держави.

Література

1. Світовий О., Чвертко Л. (2024). Оптимізація управлінських рішень у податкових відносинах: нові технології та стандарти в облікових процесах. *Економічні горизонти*, № 2-3(28), 198–205. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(28\).2024.310198](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.310198).
2. Чвертко Л., Путоловко І. (2023). Виклики для функції податкового менеджменту в умовах цифрової трансформації. *Економіка та суспільство*, № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-99>.
3. Ткачик Л., Сеньків Д. (2023). Особливості проведення податкового контролю в Україні в умовах цифровізації. *Молодий вчений*, № 9 (121), 2023. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-8>.
4. Мороз В. П. (2025). Використання інформаційних технологій у реалізації принципу належної обачності в податковому адмініструванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, Вип. 87, ч. 3, с. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.12>

Булгакова О.В., к.е.н., доцент
Донецький державний університет внутрішніх справ

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Корупція як системна проблема сучасного суспільства в різних сферах чинить негативний вплив на функціонування суб'єктів господарювання та економіку держави у цілому, оскільки здатна пронизувати всі ланки системи управління та призводить до значних порушень нормального функціонування соціально-економічної, морально-етичної та політико-правової системи.

На рівні суб'єктів господарювання явища корупції створюють як зовнішні так і внутрішні передумови виникнення кризового стану такого підприємства. Як складова зовнішнього середовища корупція постає чинником, який створює високі ризики підприємницької діяльності. В той же час, корупція як внутрішній фактор характеризує систему управління як слабо керовану. Корупція виникає тоді, коли система управління в організації є недостатньо зрілою, щоб працювати тільки на ті цілі, для яких була створена ця організація. Так, замість основного продукту (цінності) для свого клієнта, хвора на корупцію організація створює побічний продукт. Побічним продуктом у цьому контексті є задоволення «приватного інтересу» (як матеріального, так і нематеріального характеру) особи, яка є частиною цієї організації. Корупційні дії спричиняють зростання підприємницьких витрат у зв'язку з хабарництвом, порушують принципи справедливості та добросовісної конкуренції на ринку. [1]

Отже корупцію потрібно розглядати як чинник, який призводить до кризового стану підприємства. Кризовий стан підприємства потребує запровадження антикризового управління як системи розроблених та рекомендованих до впровадження заходів, методів та процедур, які дозволять стабілізувати фінансово-господарську діяльність в контексті підвищення рівня економічної безпеки [2].

Своєчасне запровадження дієвого антикризового механізму орієнтованого на забезпечення керованості системи управління підприємством, як елементу підвищення економічної безпеки,

дозволить уникнути подальшого розвитку кризи. [2]

Антикризовий механізм – це сукупність своєчасних заходів, способів та процедур, які слід запровадити у діяльність господарюючого суб'єкта за для виходу із кризового стану. [1]

Однією з головних проблем для системи управління підприємствами є необхідність впровадження антикризових механізмів. При цьому організація таких механізмів повинна враховувати специфіку діяльності підприємства. Керівники підприємств і менеджери різних рівнів мають проводити діагностику фінансового стану підприємства та розробляти антикризові програми для уникнення можливого банкрутства. Одним з дієвих інструментів виведення підприємства з кризи можна вважати антикорупційний менеджмент.

Антикорупційний менеджмент організації – це важлива частина сучасного ефективного менеджменту організації, яка прагне забезпечувати власний сталий розвиток. Реалізація принципів антикорупційного менеджменту в загальну систему управління спрямоване на довгострокове забезпечення ефективності управління, а також зміцненню репутації будь-якої організації в цілому. [3]

Завдання забезпечити операційне управління всією організацією покладається на її керівника. Стратегічне завдання ефективного керівника будь-якого рівня – забезпечити ясність цілей діяльності організації, мотивувати і спрямовувати співробітників до реалізації місії організації та створювати умови для втілення стратегії, орієнтованої на довготерміновий успіх. Запобігання корупції та побудова доброчесного середовища є невід'ємним компонентом такої стратегії.

Література

1. Одношева О.В., Міньковська А.І. та ін.. Антикризове управління як елемент удосконалення системи економічної безпеки в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*, вип.49, 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-9>
2. Нежива, М., Мисюк, В., Негоденко, В. Антикорупційний комплаєнс: нові правила ведення бізнесу. *Економіка, управління та адміністрування*, (2(108), (2024), С. 92–102. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-92-102](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-92-102)
3. Розбудова доброчесної та ефективної організації: посібник для керівника. Офіційний сайт НАЗК. URL: <https://sumska.land.gov.ua/wp-content/uploads/2016/04/posibnyk-rozbudova-dobrochesnyh-organizaczij.pdf>

СЛАБКІСТЬ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У СЕРЕДОВИЩІ КЛІЄНТА

Розвиток комп'ютерних систем сприяє нарощування виробничих та торгових потужностей у переважній більшості суб'єктів господарювання. Комп'ютеризація обліку не є винятком та застосовується у всіх сферах бухгалтерського обліку, та змінює технологію обробки облікової інформації. Проте методика аудиту безпосередньо залежить від способу обробки підприємством облікових даних.

При не змінній загальній меті, завдання провести, основні аудиторські процедури. Наявність відмінного комп'ютерного середовища суттєво впливає на процес вивчення аудитором системи обліку економічного суб'єкту та супутніх йому засобів внутрішнього контролю.

Зовнішній аудитор повинен проявляти професійний скептицизм в умовах автоматизації бухгалтерського обліку має місце особливості відображення інформації, котрі можуть бути викривлені з тих чи інших причин. Такі особливості полягають у вимогах до знань аудитора, у варіантах застосування комп'ютера в роботі аудитора, а також знанні інформаційних технологій у більш розширеному вираженні.

На сьогоднішній день програмне забезпечення в роботі аудиторів представлено пакетами стандартних програм і проблемно-орієнтованого призначення та спеціальними інформаційними сервісами.

Виділяють кілька рівнів застосування комп'ютерної техніки в роботі аудитора:

- формування робочих документів аудитора, підготовка запитів, оформлення результатів аудиту;
- пошук і обробка інформації в правовій базі;
- визначення рівня суттєвості, аудиторської вибірки, розрахунок аудиторського ризику.

При цьому аудиторами використовуються такі стандартні

програми, як Microsoft Word, Microsoft Excel, а спеціальні аудиторські програми не мають масового характеру та зроблені під конкретну компанію чи групу компаній.

Інтернет-сайти законодавчої та нормативної бази з питань діяльності та обліку суб'єктів господарювання є представлені у широкому доступі за попередню передоплату.

Комп'ютерних програм з автоматизації облікових робіт значно більше, аніж програм з автоматизації аудиту, оскільки контрольні функції автоматизувати значно складніше, ніж функції обліку. Цим, зокрема, пояснюється низький рівень їх використання в роботі аудитора.

Практика діяльності аудиторських фірм свідчить, що передумови зниження трудомісткості полягає у тому аби звести на мінімум рутинні задачі та аналізувати лише принципово ризикові сегменти.

Статистика аудиторських фірм Львівської області показує, що в переважній більшості спеціалізованими програмами користуються великі іноземні компанії котрі можуть це собі дозволити фінансово та інтегрувати під алгоритми та скрипти їхньої роботи.

Передумовами створення такого продукту, стає в першу чергу необхідність у гострій економії часу, бо такі перевірки потребують залучення команди людей, а інколи зовнішніх експертів. Щоб він міг стати масовим, необхідно інтегрувати його під різні мови різних країн або звести до однієї всім зрозумілої (англійської). Фінансова сторона повинна вивчатися враховуючи доходи та витрати аудиторських фірм на ринках окремих регіонів.

Література

1. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>; (дата звернення 05.05.2025р.)
2. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>; (дата звернення 05.05.2025р.)
3. Трансформація як поняття та підходи до його розуміння в економічному контексті: [сайт]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5827>; (дата звернення 05.05.2025р.)

ОБЛІКОВА СКЛАДОВА В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ

В умовах цифровизації, конкурентного середовища та швидких змін ефективне управління неможливе без якісного інформаційно-аналітичного забезпечення (далі ІАЗ). На основі досліджених джерел [1-3] можна дати певне узагальнене визначення ІАЗ, а саме — це сукупність процесів збору, обробки, зберігання та аналізу інформації для ухвалення управлінських рішень. В свою чергу Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дає наступне визначення бухгалтерському обліку – «процес виявлення, вимірювання, ресстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [4]. Визначення бухгалтерського обліку не містить у собі аналітичної складової, проте є основою її інформаційного забезпечення.

У дослідженнях [1, 5, 6] інформаційну складову ІАЗ найчастіше класифікують:

- ☐ за джерелами походження: внутрішня (облікова, позаоблікова) та зовнішня (нормативна, діагностична);
- ☐ за рівнем управління: стратегічна, тактична, оперативна;
- ☐ за призначенням: обліково-звітна, нормативно-законодавча, планова, технологічна тощо.

Облікова інформація є базовим елементом інформаційної підсистеми ІАЗ, хоч і, як бачимо, не єдиним. Дані бухгалтерського, фінансового, управлінського та статистичного обліку — основа для формування звітності й подальшого її аналізу. Часто облікову інформацію ідентифікують, як внутрішню, проте, саме визначення бухгалтерського обліку говорить про те, що вона такою не є оскільки призначена для прийняття рішень зовнішніми та внутрішніми користувачами, а саме: рішень про здійснення інвестицій, надання кредитів, укладання договорів постачання тощо, здебільшого приймаються на основі аналізу фінансової звітності потенційних об'єктів інвестування, клієнтів, постачальників.

Нормативно-законодавча інформація, яка також належить до інформаційного забезпечення ІАЗ, є елементом облікової складової в частині нормативно-правового регулювання бухгалтерського, фінансового та статистичного обліку, що впливає не лише на методику формування облікової інформації але й на результати діяльності, обсяги податкового навантаження та вибір системи оподаткування.

Що стосується управлінського рівня використання інформаційного забезпечення облікової інформації, варто зазначити, що внутрішня оперативна інформація є безпосереднім продуктом оперативного обліку, тактична та оперативна – формується на основі результатів ретроспективного аналізу облікової інформації з подальшим їх використанням в плануванні та прогнозуванні.

В сучасних умовах розвитку інформаційної економіки поряд із методами формування інформації, зокрема облікової, критичного значення набувають техніки підготовки та передачі інформації, що має істотний вплив на якісні характеристики облікової інформації, а саме: точність, повноту, своєчасність, адресність тощо. Саме від цих характеристик безпосередньо залежить якість аналітичних висновків та управлінських рішень, прийнятих на їх основі. Аналітична підсистема трансформує облікові дані в управлінську інформацію, яка дозволяє зменшувати різного роду ризики.

Зазначені нами характеристики облікової інформації забезпечуються за допомогою програмно-технологічної підтримки обліку в ІАЗ. Використання бухгалтерських та управлінських програм таких як: М.Е.Doc, SAP, iFin, Dilovod, Дебет Плюс, Smartfin.ua, Bookkeeper, тощо - сприяє автоматизації облікових процесів, що знижує ризики помилок, прискорює обробку та формування інформації, забезпечує швидке виправлення помилок у разі їх виникнення, дозволяє формувати та обробляти великі масиви даних та здійснювати швидку передачу інформації адресатам.

Важливою проблемою в контексті використання програмно-технологічних засобів в процесах формування та використання облікової інформації є проблема забезпечення її безпеки. Основними загрозами системи ІАЗ загалом та її облікової складової зокрема є зовнішні кіберзагрози (хакерські атаки, неналежна політика безпеки провайдерів), низький рівень внутрішньої інформаційної культури (необізнаність працівників в питаннях кібербезпеки, використання паролів низького рівня захисту), низький рівень технічного захисту

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

(антивірусні програми, системи резервного копіювання), використання несертифікованого або піратського програмного забезпечення, яке може містити шпигунське програмне забезпечення або інші шкідливі елементи, нерегулярне оновлення ліцензійних програм.

Питанням безпеки облікових даних на сьогодні приділяється велика увага, оскільки більшість облікових програмно-технологічних засобів використовується в мережі інтернет, що є потенційною загрозою несанкціонованого втручання, особливо в умовах російської агресії та масового використання вітчизняними підприємствами приватного сектору, а подекуди й державного програмного забезпечення, яке має походження із країни-агресора, йдеться про програмне забезпечення «1С Бухгалтерія».

Отже, облікова інформація є основою формування прогнозів, оцінки ефективності, контролю ризиків та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, яка забезпечує цілісність та ефективність системи ІАЗ на всіх рівнях управління.

Література

1. Хвальчик І.Л., Волощук Л.О. Сутність інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством. Економіка: реалії часу. 2020. №1(47). С.84-90. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2020/No1/84.pdf>
2. Онищенко С.В., Глушко А.Д. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств у сучасних умовах. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2023. № 7-8 (308-309). С. 135-154. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2023/308-309/pdf/145-154.pdf>
3. Крамаренко К. М., Вінниченко О.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання. Сталий розвиток економіки. 2024. № 3 (50). С.344-349. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1041/997>
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. Кононенко Ж. А., Грибовська Ю. М., Карнаухова Г.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі управління підприємством. Економіка та суспільство. 2023. Випуск №47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2167/2094>
6. Кошельок Г.В., Губанов М.С. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками підприємства. Економічний простір. 2024. № 189. С.384-389. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1442/1388>

УДК 330.131.7

Вітюк А.В., к.е.н., доцент
Гнатюк С.О., здобувач вищої освіти,
Вінницький національний технічний університет

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інвестиційна діяльність є фундаментальною складовою розвитку та забезпечення конкурентоспроможності будь-якого підприємства в умовах ринкової економіки [1]. Вона пов'язана з вкладенням капіталу з метою отримання прибутку або досягнення інших стратегічних цілей, однак невід'ємним атрибутом інвестицій є ризики [2]. Ефективне управління цими ризиками є критично важливим для мінімізації потенційних втрат, захисту активів та забезпечення успішної реалізації інвестиційних проєктів. В сучасних умовах господарювання, що характеризуються безпрецедентною турбулентністю та впливом різноманітних зовнішніх шоків, зокрема спричинених військовим станом в Україні, ефективність ризик-менеджменту набуває особливого значення. Необхідність адаптації традиційних підходів до управління інвестиційними ризиками до реалій сьогодення є ключовою проблемою, що стоїть перед вітчизняними підприємствами.

Інвестиційна діяльність підприємства пов'язана з реалізацією інвестиційних проєктів, спрямованих на оновлення основних фондів, розширення виробництва, впровадження нових технологій, придбання фінансових активів тощо. Невід'ємною частиною цього процесу є ризик - невизначеність, яка може мати вплив на досягнення поставлених інвестиційних цілей.

Ризики інвестиційної діяльності класифікують за різними ознаками, зокрема на систематичні (не залежить від діяльності підприємства, наприклад, ринкові, політичні) та несистематичні (пов'язані з конкретним підприємством або проєктом). Також виділяють фінансові, операційні, правові, стратегічні ризики та інші.

Ризик-менеджмент інвестиційної діяльності - це система управління ризиками, спрямована на зменшення їх негативного впливу та використання можливостей, що можуть виникнути в умовах невизначеності. Цей процес охоплює кілька ключових етапів (таблиця

1) [3,4]:

На етапі реагування підприємства застосовують різні традиційні методи управління ризиками:

Таблиця 1. – Ключові етапи управління ризиками

Етап ризик-менеджменту	Ключовий зміст
Ідентифікація ризиків	Виявлення потенційних ризиків, що можуть вплинути на інвестиційний проєкт
Оцінка ризиків	Аналіз ймовірності настання ризикових подій та оцінка їх можливих наслідків (якісна та кількісна)
Реагування ризиків	Розробка методів стратегій і методів управління ризиками.
Моніторинг та контроль	Постійне відстеження ризиків, ефективність заходів реагування та коригування плану управління ризиками

1. Уникнення ризику: Відмова від інвестиційного проєкту або діяльності, що несе неприйнятний рівень ризику.

2. Зменшення (мітигація) ризику: Заходи, спрямовані на зниження ймовірності настання ризикової події або мінімізації її наслідків (наприклад, диверсифікація інвестицій, вдосконалення технологій, використання хеджування).

3. Передача ризику: Перекладання відповідальності за ризик на третіх осіб (наприклад, страхування, отримання гарантій, використання факторингу).

4. Прийняття ризику: Усвідомлене погодження з можливими втратами, якщо рівень ризику є прийнятним або витрати на його уникнення/зменшення перевищують потенційні збитки.

Сучасні умови господарювання в Україні характеризуються високим рівнем зовнішньої нестабільності, спричиненої комплексом факторів: глобальними економічними коливаннями, змінами регуляторного середовища, технологічними трансформаціями, а найголовніше - повномасштабною військовою агресією. Військовий стан став ключовим фактором, що докорінно змінив інвестиційне середовище та значно підвищив рівень ризиковості інвестиційної діяльності для переважної більшості вітчизняних підприємств [6, 9, 14, 15, 17].

В умовах військового часу актуалізувалися та посилилися специфічні ризики (табл. 2).

Вплив воєнного стану настільки значний, що традиційні методи

ризик-менеджменту виявляються недостатньо ефективними або мають обмежену застосовність. Наприклад, страхування від військових ризиків було практично недоступним або вкрай дорогим, можливості диверсифікації в межах країни обмежені через загальний вплив війни, а традиційні методи кількісної оцінки ризиків працюють погано в умовах надзвичайної невизначеності та відсутності достовірних даних.

В сучасних умовах підприємства намагаються справлятися з інвестиційними ризиками, застосовуючи адаптовані підходи. Це включає перехід до більш гнучкого та короткострокового планування, посилення аналізу зовнішнього середовища та швидке реагування на зміни, пошук альтернативних постачальників та ринків збуту, релокацію частину бізнесу, а також активніше використання доступних програм державної підтримки та міжнародної допомоги [13, 16, 18]. Проте ці заходи часто є реактивними і потребують системного підходу.

Таблиця 2. – Множина специфічних військових ризиків

Категорія ризику	Сутність в умовах військового стану	Приклад прояву
Фізичне знищення	Ризик пошкодження або повної втрати інвестиційних активів (основних фондів, майна) внаслідок бойових дій.	Зруйновані виробничі цехи, склади, обладнання
Логістичний	Порушення ланцюгів постачання та збуту, ускладнення транспортування	Блокування портів, пошкодження доріг, зміни маршрутів доставки.
Персоналу	Втрата ключових співробітників (мобілізація, міграція), зниження доступності кваліфікованої робочої сили.	Нестача фахівців для реалізації та обслуговування інвестиційних проєктів.
Фінансовий	Девальвація національної валюти, інфляція, обмежений доступ до кредитів, ризик неплатежів.	Зростання вартості імпортного обладнання, здорожчання позикових коштів.
Правовий/Політичний	Часті зміни законодавства, регуляторні обмеження, зростання рівня корупції, відсутність дієвих механізмів захисту інвестицій	Складність довгострокового планування, ризик зміни “правил гри”.

Ефективне управління інвестиційними ризиками в умовах

сучасної зовнішньої нестабільності та військових викликів вимагає адаптації та вдосконалення існуючої системи ризик-менеджменту. Ключові напрями такої адаптації включають:

1. Посилення аналізу зовнішнього середовища та ідентифікації ризиків: Необхідно запровадити системи постійного моніторингу макроекономічних, політичних, правових та безпекових факторів. Фокус має бути зміщений на проактивну ідентифікацію нових та швидкозмінних ризиків, специфічних для сучасних умов.

2. Адаптація методів оцінки ризиків: В умовах високої невизначеності кількісні методи мають доповнюватися якісними оцінками та експертними судженнями. Важливим стає застосування сценарного планування та стрес-тестування інвестиційних проєктів за різних несприятливих сценаріїв, включаючи тривалий військовий стан або його ескалацію.

3. Перегляд стратегій та методів реагування на ризики:

3.1 Підвищення фінансової стійкості підприємства та створення “фінансової подушки безпеки” для покриття непередбачуваних витрат або збитків.

3.2 Адаптація інвестиційних критеріїв: Пріоритет може надаватися проєктам з коротшим терміном окупності, вищою гнучкістю або стратегічною важливістю для виживання бізнесу.

3.3 Активне використання доступних інструментів передачі ризику, включаючи пошук спеціальних програм страхування або гарантій від військових ризиків (у т.ч. міжнародних).

3.4 Розробка детальних планів безперервності бізнесу та антикризового управління для швидкого реагування на надзвичайні ситуації.

3.5 Диверсифікація діяльності та географії інвестицій, якщо це можливо в поточних умовах.

3.6 Розвиток співпраці з партнерами, державними органами та міжнародними організаціями для спільного управління ризиками та використання програм підтримки.

4. Посилення моніторингу та контролю: Необхідний постійний, динамічний моніторинг як зовнішніх ризиків, так і внутрішніх показників інвестиційних проєктів. Система контролю має бути гнучкою та дозволяти швидке внесення коректив.

5. Організаційні аспекти: Формування культури управління ризиками на підприємстві, чітке визначення відповідальності за ризик-менеджмент на всіх рівнях управління.

Ризик-менеджмент є невід'ємною та критично важливою складовою успішної інвестиційної діяльності підприємства, спрямованою на управління невизначеністю для досягнення поставлених цілей. Теоретичні основи ризик-менеджменту включають ідентифікацію, оцінку, реагування та моніторинг ризиків з використанням традиційних методів, таких як уникнення, зменшення, передача та прийняття ризику.

Аналіз показав, що в сучасних умовах господарювання, які характеризуються підвищеною нестабільністю ключовим фактором впливу на інвестиційні ризики став військовий стан в Україні. Війна не лише загострила існуючі ризики, але й породила низку специфічних, викликів (ризик фізичного знищення, логістичні колапси, кадрові ризики тощо). Це призвело до того, що традиційні методи ризик-менеджменту виявилися недостатніми або мають обмежену ефективність в умовах надзвичайної невизначеності, спричиненої війною.

Для забезпечення стійкості та можливості реалізації інвестиційних проєктів підприємствам необхідно адаптувати свої системи ризик-менеджменту. Напрями вдосконалення включають посилення аналізу зовнішнього середовища, застосування гнучких методів оцінки ризиків (сценарне планування), а головне - адаптацію методів реагування. Це передбачає підвищення внутрішньої фінансової стійкості, перегляд інвестиційних критеріїв, активне використання доступних інструментів передачі ризику та розробку комплексних планів антикризового управління.

Таким чином, в умовах сучасних викликів, спричинених воєнним станом, ефективний ризик-менеджмент інвестиційної діяльності підприємства вимагає переосмислення традиційних підходів та активного впровадження адаптивних стратегій для забезпечення життєздатності та розвитку бізнесу.

Література

1.Шепиленко В. Інвестиційні ризики в діяльності підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія Економіка і менеджмент*. 2022. №2 (92). С.24-29 URL: <https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/264>

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

- 2.Рудь О.О. Інвестиційний ризик-менеджмент: особливості аналізу та оцінки. *Економіка та суспільство*.URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/5393/5335/>
- 3.Кібік О., Слободянюк О., Кузнецова Л. Ризик-менеджмент: навч.-метод. посібник. Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». URL: <https://dspace.onua.edu.ua/bitstreams/72e0b2b3-f60a-41fc-a00d-8deaf4afb6c/download>
- 4.Чернега В., Клименко М. Сучасні підходи до ризик-менеджменту інвестиційних проєктів. *Молодий вчений*. 2022. С. 119-123. URL: <https://molodyvychenyi.ua/index.php/journal/article/view/5651>
- 5.Дурицька Г. В. Сучасні підходи до ризик-менеджменту міжнародних інвестиційних проєктів. *Регіональна економіка* 2012. №2. С. 129-138. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201202/re201202_129_DurytskaHV.pdf
- 6.Михайлик О. М., Бірак Є.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. №58. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3350/3277/>
- 7.Макалюк І. В., Кривда О. В., Лайкова А. О. Якісний аналіз ризиків вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. №62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3950/3874/>
- 8.Хома І., Христина В. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів у післявоєнний час. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1(86). С.84-89. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/86/1262.pdf>
- 9.Підтримка інвестицій у промисловість України в умовах війни та повоєнного відновлення.URL:<https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-investytsiy-u-promyslovist-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ta>
10. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
11. Торбич Б.В., Волос М.В., Гарбуз М.О., Соколов А.В., Солодкий І. С., Якубець М. Р. Принципи покращення інвестиційного клімату в умовах воєнного стану. *Академічні візії*. 2024. №27. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/831/750/758>
12. Макалюк І. В., Лайкова А. О. Фінансові ризики вітчизняних підприємств в умовах війни. *V Міжнародна науково-практична конференція "Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи"* 25 квітня 2024 року. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303665>
13. Пригара О., Ярош-Дмитренко Л. Стратегії адаптації бізнесу в турбулентному ринковому середовищі під час війни в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. №2 (223). С. 108-114. URL: <https://econom.bulletin.knu.ua/article/view/1208>
14. Білоус С.П., Бривус А.О. Адаптація бізнес-стратегії підприємства до умов воєнного конфлікту. *Економіка та суспільство*. 2024. №61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/3828/3748>
15. Чернишова Л. І., Бондар К. Р., Красіловська Л. О., Особливості управління ризиками в умовах дії воєнного стану: моделі поведінки сучасних підприємств. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2024. №3-4 (316-317). С. 126-136. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/316-317/pdf/126-136.pdf>

16. Лошенюк О. В., Мурована Т. О. Ризики ведення бізнесу в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1166>

17. Продіус О., Адирова Т. Особливості менеджменту організацій в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ. 2023. №58. *Економіка та суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3318>

18. Чайкіна А.О. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2022. №39. URL: https://www.researchgate.net/publication/361289918_OSOBLIVOSTI_INTEGRACII_RIZIK-MENEDZMENTU_V_SISTEMU_UPRAVLINNA_PIDPRIEMSTVOM

УДК 657

Воронко Р. М., д.е.н., професор,
Цвек О. В., здобувачка наукового ступеня доктора філософії
Львівський торговельно-економічний університет

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах ринкової економіки внутрішній контроль зосереджений на здійсненні заходів, які забезпечують збереження майна власників, як найбільш зацікавлених у цьому учасників бізнесової діяльності та дозволяє виявляти можливі відхилення під час здійснення господарських операцій і пропонувати можливі способи їх усунення. Актуальним у даний час є завдання вдосконалення механізмів здійснення внутрішнього контролю діяльності торговельних підприємств, які виконують важливу соціальну місію із забезпечення населення необхідними товарами повсякденного вжитку.

Розглядаючи сутність внутрішнього контролю науковці зазначають, що дієва система внутрішнього контролю є надійною передумовою вдосконалення системи управління, ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, соціального захисту працюючих [1, с. 28].

Безпосередні обов'язки щодо запобігання помилкам, виявлення випадків шахрайства чи інших зловживань покладені на керівників торговельних підприємств та реалізуються шляхом впровадження і ефективного функціонування системи внутрішнього контролю.

Рациональна організація внутрішнього контролю передбачає врахування структурної побудови торговельного підприємства й

виокремлення центрів відповідальності (центрів витрат, доходів і прибутку). За такої побудови внутрішнього контролю керівництво підприємства має змогу управляти ризиками, які виникають під час формування фінансових результатів і руху коштів за центрами відповідальності. Під час визначення організаційної структури торговельного підприємства важливо забезпечити взаємозв'язок функцій працівників служби внутрішнього контролю із іншими підрозділами.

Важливим засобом методичного інструментарію внутрішнього контролю є бюджетування, яке характеризується процесом формування сукупності бюджетів, що виражають вартісне відображення цілей торговельного підприємства і передбачають можливі зміни у процесі реалізації стратегії підприємства.

Служба внутрішнього контролю на основі постійного моніторингу виконання операційних і фінансових бюджетів, використовуючи порівняння планових (нормативних) та фактичних значень підконтрольних показників має змогу виявляти причини, винуватців та наслідки відхилень, а також здійснювати вплив на бізнес-процеси й усувати ризики у діяльності торговельного підприємства.

Торговельні підприємства використовують сукупність бюджетів, які підкреслюють особливість їхньої системи бюджетування. Важливо під час формування бюджетів враховувати сезонність реалізації для різних товарних груп. Для якісного складання бюджетів підприємства потрібно розробляти бізнес-прогнози, які пов'язані з: розрахунками із постачальниками, складськими запасами та комерційними витратами, цінами, курсами валют та інфляцією, витратами майбутніх періодів, податковими платежами, амортизаційними відрахуваннями, банківськими позиками, інвестиціями тощо.

Бюджетування потрібно здійснювати на основі принципу декомпозиції операційних і фінансових бюджетів. Торговельні підприємства спочатку розробляють бюджет продажів, а потім – бюджет закупівель, бюджет надходжень грошових коштів, бюджет розрахунків, бюджет товарних запасів, бюджет витрат на оплату праці торговельних працівників, бюджет собівартості реалізованих товарів, бюджет комерційних та управлінських витрат. Ці бюджети трансформують й формалізують кількісні показники у вартісні та показують перспективи використання фінансових ресурсів підприємства. До фінансових бюджетів відносять бюджет доходів і

витрат, бюджети руху грошових коштів (за різними видами діяльності), прогнозний бухгалтерський баланс.

Контроль за виконанням бюджетів дозволяє відслідковувати відхилення від запланованих показників та виявляти їхній вплив на результати діяльності з деталізацією за окремими показниками.

Формування звітів про виконання фінансових бюджетів доцільно здійснювати регулярно (щоквартально) для отримання оперативних даних про обсяги і структуру витрат, доходів і відхилення від бюджету з зазначенням їх причин, а також вжитих заходів для попередження подібних відхилень в майбутньому. Звіти про виявлені відхилення відображають їх у динаміці в розрізі основних показників, що є вихідною інформацією для ухвалення управлінських рішень.

Чинники невизначеності, які проявляються у вигляді ризиків операційної діяльності, вимагають оцінювання таких ризиків і критичних “контрольних точок” торговельного підприємства, оскільки це дозволяє виявляти джерела ризику, оцінити ступінь їхнього впливу, з’ясувати, чи існують інші додаткові ризики (на рівні окремих операцій чи підприємства в цілому).

Таким чином, використання службою внутрішнього контролю торговельних підприємств таких інструментів як бюджетування та оцінювання ризиків, дозволяє надавати інформацію керівництву про виявлені недоліки в управлінні, специфічні фактори впливу на ефективність діяльності з виділенням відхилень від прогнозованих показників діяльності підприємства.

Література

1. Бутинець Т. А. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології та практики: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2011. 772 с.

Ганусич В.О., к.е.н., доцент
Закарпатський угорський інститут ім. Ф.Ракоці ІІ
Ганусич К.С., здобувач вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОКАЗНИКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ У МІЖНАРОДНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ

У світлі трансформаційних процесів в економіці та фінансовій сфері посилюється інтерес до поглибленого аналізу показників рентабельності й прибутковості. Вітчизняна методологія традиційно базується на концепції рентабельності як узагальненого показника ефективності використання ресурсів, тоді як міжнародні підходи роблять акцент на прибутковості капіталу. Це створює складнощі в зіставленні систем оцінювання, гармонізації звітності та уніфікації аналітичних процедур.

У дослідженнях українських вчених простежується значна увага до аналізу рентабельності в галузевому розрізі. У роботах Т. Григораш [1], Т. Бочкарьової, Р. Кулинич, Н. Пігуль [2], Л. Новіченко [3], Г. Кошельок, О. Міндової, Л. Чернишової [4] та інших розглядаються підходи до розрахунку та інтерпретації рентабельності підприємств різних секторів економіки. Водночас міжнародна література акцентує увагу на стандартизованих підходах до оцінки прибутковості (*profitability*), які інтегруються в моделі сталого розвитку, КРІ-аналітику та інвестиційний аналіз.

Термін «рентабельність» походить від німецького слова *Rentabel*, що означає «вигідний» або «прибутковий». Історично це поняття почало вживатися у фінансово-економічному дискурсі для позначення здатності підприємства отримувати прибуток у співвідношенні до витрачених ресурсів. У різних мовах воно має аналогічне значення: наприклад, французьке *rentabilite*. Змістовно термін об'єднує ідеї ефективності, дохідності та економічної доцільності використання капіталу, активів чи інших виробничих факторів. У сучасному фінансовому аналізі рентабельність розглядається як ключовий показник, що відображає фінансову результативність діяльності підприємства в динамічному середовищі.

В англійській економічній літературі для характеристики

здатності компанії генерувати прибуток використовують поняття *profitability*, що відповідає загальній ідеї фінансової результативності. На відміну від української термінології, де часто вживається поняття «рентабельність», у міжнародній практиці воно охоплює ширший спектр показників, пов'язаних із прибутковістю.

Показники *profitability* зазвичай поділяють на дві основні групи:

1. Показники прибутковості продажів (*profitability of sales*) — вони оцінюють, який прибуток отримує підприємство на одиницю виручки. До цієї групи належать такі коефіцієнти, як валова, операційна та чиста маржа прибутку (*gross, operating and net profit margins*).

2. Показники прибутковості інвестованого капіталу (*profitability of invested capital*) — до них належать показники, що характеризують віддачу на вкладений капітал або активи. Зокрема, це *Return on Assets (ROA)*, *Return on Equity (ROE)* та *Return on Capital Employed (ROCE)*. Вони дозволяють оцінити ефективність управління ресурсами підприємства з позиції інвестора або власника.

Рентабельність як економічна категорія потребує концептуального переосмислення у контексті сучасних викликів. Гармонізація термінології та методології оцінки ефективності дозволить не лише покращити внутрішній фінансовий аналіз, але й забезпечити більшу відкритість та зрозумілість для міжнародних партнерів і інвесторів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку галузевих моделей рентабельності з урахуванням сталого розвитку та інвестиційної привабливості.

Література

1. Григораш Т. Ф. Оцінювання рентабельності власного капіталу підприємств України за видами економічної діяльності. Ефективна економіка № 2, 2016. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4793>
2. Бочкарьова Т. О., Кулинич Р. О., Пігуль Н. Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. Економіка і суспільство, 2017. Вип. 10, с. 188–193. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/35.pdf
3. Новіченко Л. С. Аналіз показників рентабельності підприємства: теоретичні та прикладні аспекти. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021, № 5 (2), с. 254–259. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=13813>
4. Кошельок Г. В., Міндова О. І., Чернишова Л. В. Факторний аналіз рентабельності виробництва торговельних підприємств Економіка та суспільство. 2023, № 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2124>

Герасимова Т. І., викладач циклової комісії
обліково-економічних дисциплін

Годованюк А. В., викладач циклової комісії
обліково-економічних дисциплін

ВСП Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

РОЛЬ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У період глибоких соціально-економічних трансформацій, викликаних глобальними кризовими явищами, підприємства стикаються з необхідністю швидко адаптуватися до змін. Сьогоднішня економічна нестабільність призводить до непередбачуваних коливань ринку, зниження купівельної спроможності, труднощів у фінансуванні та зростання операційних ризиків. У таких умовах важливого значення набуває аналітичне забезпечення управлінських рішень, яке виступає основою для формування стратегії, планування, контролю та мінімізації ризиків. Тому, проблеми аналітичного забезпечення управління підприємством в умовах економічної нестабільності, а також визначення напрямків підвищення його ефективності набувають важливого значення.

Аналітичне забезпечення – це процес системного збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації з метою підтримки прийняття обґрунтованих управлінських рішень і охоплює: аналіз фінансово-економічних показників; управлінський облік; стратегічне планування; прогнозування та моделювання; оцінку ризиків і резервів.

Особливо на стадії сучасної економічної нестабільності, аналітичне забезпечення управлінської діяльності підприємств стало ключовим фактором конкурентоспроможності на ринку, що призводить до тенденції зростання актуальності дослідження основних напрямків щодо вдосконалення обробки та аналізу інформації. Саме аналітична інформація дає можливість забезпечення досягнення цілей суб'єктів господарювання шляхом донесення до користувачів структурованої та своєчасної інформації.

Для успішної діяльності підприємством в умовах економічної нестабільності необхідним стає систематичне забезпечення аналітичною інформацією, яка зібрана з безлічі питань та, яка сприятиме підвищенню якості рішень, що приймаються.

Крім інформації про свій власний стан справ на підприємстві, здійснюється збір інформації як про інші підприємства, конкурентів, партнерів, споживачів. Досліджуються переваги конкурентів, а також аналізуються заходи і плани державних структур в економічній, політичній і соціальній сферах діяльності. Тому інформаційно-аналітичне забезпечення відіграє ключову роль в життєдіяльності підприємств.

У сучасних умовах агресії рф, економічне становище підприємств стає все більш непередбачуваним та нестабільним, що викликано впливом таких факторів, як нескінченні руйнування та знищення війною, валютні коливання, економічні кризи, зміни в законодавстві та інші. Формування економічної стратегії підприємств в сучасних умовах нестабільності є важливим для їхнього виживання, так як в таких умовах підприємствам повинні оперативно реагувати на зміни, вміти пристосовуватися та вдосконалювати свою стратегію. Забезпечення економічної поведінки підприємства в умовах нестабільності середовища є актуальною проблемою, яка вимагає комплексного підходу і впровадження стратегій, спрямованих на зменшення ризиків та забезпечення успішної адаптації до змін.

«Економічна стратегія підприємства виражається у спроектованих та впроваджених процесах, що спрямовані на адаптацію та вплив на зовнішнє та внутрішнє ризикове середовище. Суть цієї стратегії полягає в організаційній саморегуляції, що дозволяє підприємству адаптуватися до змінних ризикових умов функціонування з метою збереження та покращення своєї довгострокової ринкової позиції та забезпечення виживання у перспективі» [2, с. 184].

Підприємства в кризових умовах стикаються з такими проблемами, як: непередбачувані зміни в попиті та цінах; зменшення обігового капіталу; складнощі в доступі до кредитних ресурсів; необхідність оптимізації витрат у стислі терміни.

У таких умовах аналітична система повинна забезпечити оперативну адаптацію управлінських рішень до нових викликів.

Нестабільна ситуація та завдані збитки стимулюють підприємства шукати нові стратегії та підходи, а також активно адаптуватися до змін, які відбуваються у середовищі. Тому, варто зазначити, що інструменти аналітичного забезпечення в умовах кризи є: фінансовий аналіз, SWOT-аналіз, сценарне планування, KPI та Dashboard-аналітика, системи Business Intelligence (BI), бенчмаркінг.

Проблемами та викликами аналітичного забезпечення в кризових умовах є: низький рівень цифровізації обліку та аналітики; нестача компетентного персоналу зі знанням сучасних аналітичних підходів; високий рівень залежності від зовнішніх факторів і недостатній обсяг достовірної інформації; обмежений бюджет на впровадження сучасних аналітичних рішень.

І тому, шляхи вдосконалення аналітичного забезпечення це **автоматизація процесів збору та аналізу даних з використанням сучасного програмного забезпечення (Power BI, Tableau, SAP, 1C тощо) та розробка гнучких сценаріїв управління та кризових стратегій на основі аналітичних моделей.**

Аналітичне забезпечення відіграє вирішальну роль у забезпеченні гнучкості, стабільності та ефективності функціонування підприємства в умовах економічної нестабільності. Сучасний рівень управління потребує не лише збору та фіксації інформації, а й глибокого її аналізу з урахуванням багатьох факторів ризику. Ефективна аналітика дозволяє підприємству не тільки вижити в кризовий період, а й сформувати основи для сталого розвитку в майбутньому.

Сьогодні війна вимагає швидкої реакції на виклики та загрози, що виникають. Оперативні управлінські рішення мають прийматися на підставі достовірної та перевіреної інформації, яка проаналізована та спрогнозована на випередження. Повномасштабна війна в Україні ще раз показала, наскільки важливо вміти здійснювати управління підприємством на підставі якісного аналізу інформації, щоб забезпечити стійкий розвиток та конкурентоспроможність підприємства в умовах нестабільності. Адже, ефективна економічна поведінка підприємства є ключовим фактором для забезпечення його конкурентоспроможності та стійкості. Підприємства повинні активно працювати над розробкою стратегій та механізмів управління, які дозволять їм адаптуватися до змін у середовищі та ефективно використовувати доступні можливості.

Література

1. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Львів: Новий Світ – 2000, 2018. 296 с.
2. Проценко В. М. Формування економічної поведінки підприємств під впливом внутрішнього та зовнішнього ризикового середовища. Економічний вісник НГУ. 2019. №3. С. 181-186. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/67.18>

УДК 657.1.012.1

Гнатишин Л.Б., д.е.н., професор,
Малецька О.І., к.е.н., доцент,
Прокопишин О.С., к.е.н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

СТРАТЕГІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЦИФРОВІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Одним із основних напрямків розвитку бухгалтерського обліку стала автоматизація облікових операцій. Введення даних, складання звітів і обробку фінансових документів значно спрощено завдяки використанню спеціалізованого програмного забезпечення для обліку витрат, управління рахунками та автоматичного імпорту транзакцій з банківських систем [1]. Автоматизація та цифрові інновації докорінно змінили облікові процеси, скоротивши час, необхідний для виконання облікових завдань, та підвищивши точність фінансової звітності завдяки мінімізації помилок. Це дозволило бухгалтерам зосередитися на стратегічних аспектах управління фінансами, таких як прийняття рішень та аналіз даних. Водночас автоматизовані системи сприяли оптимізації операцій, стандартизації процесів і забезпеченню більшої прозорості фінансових даних, що відповідає сучасним вимогам глобального бізнес-середовища. Обробка великих обсягів даних у режимі реального часу стала однією з ключових переваг автоматизації. Це дозволяє підприємствам синхронізувати фінансову інформацію з банківськими системами, полегшуючи моніторинг платежів і фінансових потоків. Такі зміни вплинули як на технічні елементи обліку, так і на загальну структуру роботи бухгалтерських служб, створивши нові можливості для ефективного управління фінансами.

Хмарні технології стали важливим елементом трансформації

бухгалтерського обліку, сприяючи автоматизації процесів, зростанню ефективності облікових операцій та прискоренню звітності. Компанії отримують доступ до фінансових даних з будь-якого місця та в будь-який час за допомогою хмарних платформ, таких як M.E.Doc та SAP Business One, які широко використовувалися в Україні. Це особливо важливо для розгалужених структур або організації віддаленого доступу [2]. Хмарні рішення дозволяють знизити витрати на ІТ-інфраструктуру та забезпечувати гнучкість в управлінні ресурсами. Компанії можуть використовувати зазначені платформи за моделлю «плати за використання», що робить їх вигіднішими. Крім того, хмарні системи пропонують можливості автоматичного оновлення програмного забезпечення, що надає користувачам доступ до найновіших функцій без додаткових витрат.

Штучний інтелект у бухгалтерському обліку відкривав нові можливості для автоматизації повторюваних операцій, таких як обробка транзакцій, формування звітів та управління рахунками. Він забезпечує високу точність і ефективність у виконанні рутинних завдань, що значно перевищило людські можливості. Так, засоби ШІ дозволяють цілодобово підтримувати робочі процеси, автоматизуючи функції, які раніше вимагали значного обсягу ручної роботи, як-от обслуговування запитів у кол-центрах [1; 4]. Аналітика даних у поєднанні з ШІ надає бухгалтерам змогу отримувати корисну інформацію з великих обсягів даних, допомагаючи виявляти тенденції та аномалії у фінансовій діяльності компанії. Це сприяє точнішому прогнозуванню фінансових показників, ефективнішому бюджетуванню та оптимізації стратегічного управління. Інтеграція ШІ у бухгалтерський облік розширила можливості бізнесу, дозволяючи автоматизувати складні процеси, знижувати ризики помилок та підвищувати швидкість і прозорість фінансових операцій [1].

Штучний інтелект у бухгалтерському обліку сприяє автоматизації рутинних процесів, таких як обробка транзакцій за допомогою роботизованої автоматизації процесів (RPA). Наприклад, системи ШІ можуть автоматично перевіряти відповідність фінансових операцій регламентам, ідентифікуючи аномалії, як-от дублікати платежів або невідповідності у рахунках-фактурах. Аналітика даних на базі ШІ дозволяє інтегрувати інтерфейс програмування додатків (API) для обробки великих масивів транзакцій та формування автоматизованих звітів про витрати і доходи.

Для обслуговування клієнтських запитів у кол-центрах використовують цифрові асистенти й чат-боти, які аналізують звернення за допомогою обробки природної мови (NLP), автоматично відповідаючи на стандартні запитання та спрямовуючи складні запити до відповідних спеціалістів. Виявлення аномалій у фінансових даних реалізується через інтелектуальний аналіз даних. Це може включати кластеризацію операцій для виявлення нетипових витрат, шахрайських транзакцій (Fraud Detection) або значних відхилень від бюджету.

Алгоритми прогнозування на основі машинного навчання (ML) використовуються для створення точних прогнозів грошових потоків, аналізу витрат та оцінки фінансової стійкості. Управління ризиками за допомогою ШІ включає автоматичний контроль бюджетів та інтеграцію ERP-систем для виявлення ризиків перевищення витрат чи невиконання фінансових зобов'язань. Крім того, інтелектуальний аудит допомагає проводити аналіз комплаєнсу, забезпечує розпізнавання документів через оптичне розпізнавання символів (OCR), що значно підвищує прозорість облікових процесів. ШІ також здатний знаходити закономірності в облікових даних, такі як сезонні тренди у доходах або витратах, завдяки аналізу великих даних (Big Data Analytics). Ці закономірності є основою для прийняття обґрунтованих рішень у стратегічному плануванні. Інтеграція IoT дозволяє відстежувати фінансові операції в реальному часі, забезпечуючи високий рівень контролю.

Технологія блокчейн також почала знаходити своє застосування в бухгалтерському обліку. Вона забезпечує прозорість і незмінність записів, що робить її особливо корисною для ведення фінансової звітності та аудиту. Блокчейн дозволяє створювати дистрибутивні реєстри, які можуть бути доступні всім учасникам угоди, що підвищує рівень довіри між сторонами. Використання блокчейну може суттєво зменшити ризики шахрайства та помилок у фінансовій звітності. Однак, впровадження цієї технології вимагає значних інвестицій у навчання персоналу та адаптацію існуючих систем. Блокчейн ефективно використовують для таких напрямків бухгалтерського обліку як міжнародні розрахунки, податкове планування, розрахунки з контрагентами, складання фінансової звітності, оплата податків і зборів, а також фіксація фактів господарської діяльності в режимі реального часу. Крім того, ця технологія забезпечує швидкий доступ до державних реєстрів і отримання необхідної інформації, що значно

покращує оперативність облікових процесів. Впровадження блокчейну сприяє автоматизації облікових операцій, покращенню комунікації між учасниками бізнес-процесів, багаторівневому захисту даних і підвищенню точності фінансової інформації. Наприклад, блокчейн дозволяє знижувати ризики кібератак, шахрайства та умисних неправомірних дій щодо даних, а також забезпечує довіру між сторонами завдяки прозорості та надійності інформації [4]. Прозорість фінансових операцій покращується за допомогою технології блокчейн, яка зберігає дані в децентралізованих записах. Бухгалтерський облік і аудит стали швидшими та ефективнішими завдяки цьому. Наприклад, блокчейн дозволяє створювати смарт-контракти, які виконуються автоматично після досягнення певних вимог; це зменшує кількість ручної роботи та підвищує точність [3].

Інноваційні методи фінансування, такі як блокчейн-технології та FinTech-рішення, стають поширенішими. FinTech-рішення включають використання цифрових платформ і додатків для управління фінансами, онлайн-кредитування, автоматизованих інвестиційних платформ (робо-адвайзери), а також програм для бюджетування та моніторингу витрат. Методи фінансування за допомогою блокчейн-технологій включають використання дистрибутивних реєстрів для забезпечення прозорості фінансових транзакцій, зниження ризиків шахрайства та оптимізації процесів обліку і розрахунків. Наприклад, завдяки своїй швидкості та ефективності сервіси переказу грошей, що використовують блокчейн, стають популярнішими, оскільки ця технологія забезпечує захист і прозорість фінансових транзакцій в бухгалтерському обліку, автоматизуючи процеси перевірки та підтвердження операцій, а також знижуючи ризик шахрайства та помилок. Блокчейн-технології забезпечували прозорість і безпечність транзакцій, що є важливим фактором у бізнес-середовищі.

Завдяки багаторівневій аутентифікації та шифруванню даних забезпечується цілісність і захист інформації, що є критично важливим у фінансовій сфері. Хмарні платформи також дозволяють інтегрувати різні облікові процеси в одному цифровому просторі, що покращує співпрацю між підрозділами компанії. Для малих і середніх підприємств модель «плати за використання» значно знижує витрати на ІТ-інфраструктуру, що робить бухгалтерський облік доступнішим завдяки можливості використовувати хмарні облікові системи без необхідності в значних капітальних витратах на придбання та

підтримку серверного обладнання. Це дозволяє зосередитися на ефективному управлінні фінансовими даними, а також забезпечує доступ до актуальних оновлень програмного забезпечення та можливість масштабування ресурсів відповідно до потреб підприємства [1].

Література

1. Holovchak Yu., Holovchak H., Skrypnyk S., 2024. Інтеграція розумних технологій та штучного інтелекту в бухгалтерський облік: ключові аспекти цифрової революції. Інвестиції: практика та досвід № 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/3258/3294/7840>
2. IT-модернізація бухгалтерського обліку в умовах розвитку інформаційної економіки, 2020. URL: <https://surl.lu/xpbwar>
3. Mohamed R. R., Ibrahim R., 2023. Exploring the Impact of Artificial Intelligence on Accounting Information Quality and Auditing Profession Efficiency and Effectiveness: Theoretical and Empirical Study. URL: <https://surl.li/nwbozl>
4. Понуріна Л. О., Артюх О. В., 2021. Сучасні інноваційні технології в бухгалтерському обліку. URL: <https://surl.li/oenlvv>

УДК 657:004

Голячук Н.В., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

БЛОКЧЕЙН: ЯК НОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЗМІНЮЄ ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК

Фінансовий облік є важливим підґрунтям для прийняття вчасних управлінських рішень. Він надає інформацію про фінансовий стан підприємства та допомагає виявляти можливості збільшення прибутків та зниження витрат.

Використання цифрових технологій в економічних бізнес-процесах сприяє змінам і в фінансовому обліку. Постають виклики, які за твердженням науковців підкреслюють «нагальність трансформаційних рішень, здатних підвищити ефективність, надійність та прозорість процесів фінансового обліку та звітності» [1].

Саме тому почали шукати нові технології для зручності ведення фінансового обліку. Такою технологією є блокчейн – технологія розподіленого реєстру, яка забезпечує прозорий та незмінний запис транзакцій у мережі пов'язаних комп'ютерів.

Перша модель блокчейну була створена на початку 90-х років

XX століття, коли вчений-комп'ютерник Стюарт Хабер і фізик В. Скотт Сторнетта розробили та застосували криптографічні методи для захисту від підробки даних в цифрових документах [2]. З появою у 2008 році Біткоїна, Сатоші Накамото опублікував статтю, в якій описав основні принципи функціонування цієї валюти, а в 2009 році був створений блокчейн.

У сфері фінансового обліку блокчейн відкриває нові можливості, завдяки прозорим, безпечним та ефективним процесам

Основними перевагами застосування технології блокчейн, за дослідженнями науковців та практиків [3, 4, 5, 6,7] є:

- Незмінність та прозорість. Кожен запис (транзакція) у блокчейн є незмінним і зберігається у хронологічному порядку. Після того як інформація потрапила до блоку і була підтверджена мережею, її неможливо видалити або підробити. Усі учасники мережі мають доступ до цієї інформації, що забезпечує високий рівень прозорості.

- Безпека. Блокчейн використовує особливі методи шифрування для захисту даних, і зберігає їх не централізовано, а розподілено, що робить його надзвичайно стійким до кіберзагроз і шахрайських дій.

- Ефективність та швидкість. Блокчейн значно спрощує та прискорює фінансові процеси. Транзакції можуть оброблятися швидше та з меншими затратами, оскільки відпадає потреба в посередниках.

- Автоматизація. За допомогою смарт-контрактів (автоматизованих програм, які виконуються при настанні певних умов) автоматизуються рутинні облікові операції, такі як платежі, перевірка документів та виконання угод.

- Аудит в реальному часі. Оскільки всі транзакції фіксуються в незмінному реєстрі, аудит фінансової звітності може здійснюватися в режимі реального часу, значно спрощуючи роботу аудиторів та підвищуючи достовірність даних. Це дозволяє також оптимізувати проведення перевірок на відповідність нормативним вимогам.

У фінансовому обліку блокчейн може стати основою для створення єдиної, прозорої та захищеної системи бухгалтерського обліку. Кожна фінансова операція автоматично відображається в розподіленому реєстрі, що мінімізує ризик помилок та фальсифікацій.

Технологія блокчейн відстежує усі етапи ланцюга постачання від закупівлі сировини чи товарів до доставки готової продукції чи

товарів покупцю чи замовнику. Це забезпечує правильний облік витрат, контроль якості продукції та управління запасами.

Суттєвим викликом застосування технології блокчейн у фінансовому обліку є відсутність нормативного правового забезпечення. Юрченко О.А. та Савченко Р.В. пропонують внести зміни до Податкового кодексу щодо оподаткування криптовалют та цифрових та інших активів, які використовують блокчейн; до Цивільного кодексу щодо врегулювання застосування смарт-контрактів з використанням блокчейн [4].

Отже, блокчейн технологія – це ключовий інструмент для створення надійних, прозорих та ефективних фінансових систем майбутнього. І фінансовому обліку в цьому процесі відводиться важлива роль.

Література

1. Prokopenko O., Koldovskiy A., Khalilova M., Orazbayeva A., Machado J. Development of Blockchain Technology in Financial Accounting. *Computation* 2024, 12, 250. <https://doi.org/10.3390/computation12120250>
2. Технологія майбутнього. Що таке блокчейн та як його використовують у криптоіндустрії. URL: <https://surli.cc/mhgagt>
3. Скрипник С., Сливка Я., Музиченко Т. Блокчейн-технології в бухгалтерії: нові підходи до забезпечення прозорості та надійності фінансової звітності. *Економіка та суспільство*, 2024. (66). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-34>
4. Юрченко О.А., Савченко Р.В. Роль і місце блокчейн-технологій для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. *Економічний простір*. 2025. № 198. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.269-274>
5. Голячук Н.В. Застосування технології блокчейн в обліку та аудиті. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 28-29 березня 2024 р. Полтава, 2024. С.1217-1219.
6. Переваги блокчейна для логістики в міжнародній торгівлі. URL: <https://incrypted.com/ua/blokchejn-u-logistytsi-mizhnarodnoi-torgivli/>
7. Лукановська І. Р. Особливості блокчейн-технології та можливості її застосування в аудиторській діяльності. *Бізнесінформ*. 2024. № 1. С.273-278. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-273-278>

РИНОК ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Енергетичний сектор України працює в умовах безпрецедентних загроз і невизначеності. Російські агресори зруйнували і продовжують руйнувати енергетичну інфраструктуру країни. У такій ситуації довгострокові інвестиції в генерацію електроенергії пов'язані з високими ризиками. В умовах широкомасштабної російської війни неможливо спрогнозувати ні терміни початку нової нормальності, ні структуру майбутнього попиту на енергію, ні обсяги споживання.

За даними Pro-Consulting в Україні за час війни через руйнування та пошкодження було втрачено близько 30% всієї генерації. З найбільших втрат - Запорізька, Бурштинська та Зміївська ТЕС, близько 80% всієї генерації ГЕС. За оцінками Європейсько-українського енергетичного агентства, 47% потужностей відновлюваної енергетики розташовані в районах активних бойових дій. Після масованих обстрілів енергетичної інфраструктури у 2022,- 2023 роках та в березні-квітні 2024 року на ринку енергетики сформувався значний дефіцит, наслідком якого є періодичні відключення електроенергії для побутових споживачів [1].

Аналіз ринку енергетики України показує, що починаючи з 2023 року, українські підприємства та державні установи почали активний перехід до децентралізованої генерації електроенергії, закуповуючи малі газові установки, які поступово заміщують малоєфективні та витратні дизельні генератори. За даними Міністерства енергетики, станом на кінець 2024 року в Україні було підключено 967 МВт газової генерації. Окрім того, для забезпечення маневрових потужностей компанії ДТЕК та Fluence Energy B.V. реалізують проєкт із будівництва шести промислових систем зберігання енергії загальною потужністю 200 МВт, що дозволить накопичувати надлишкову електроенергію та підвищити гнучкість енергосистеми [2].

Відповідно до Національного плану з енергетики і клімату

перспективними напрямками змін у енергетиці в 2025 році стануть:

- Розвиток мікрогенерації. Спрощення процедур підключення домашніх і промислових сонячних електростанцій до мережі. Це дозволить зменшити навантаження на централізовану енергосистему і забезпечити енергонезалежність регіонів.

- Створення стратегічних запасів газу. Це дозволить уникнути енергетичних криз у зимовий період і зменшити залежність від імпорту.

- Модернізація інфраструктури. Виділення коштів на модернізацію енергетичної інфраструктури, зокрема ліній електропередач, підстанцій та газотранспортних систем. Це забезпечить стійкість енергосистеми до кібератак і фізичних пошкоджень.

- Реформа ринку електроенергії. Продовження реалізації закону «Про ринок електричної енергії», який передбачає повне відкриття ринку, ліквідацію перекосів у ціноутворенні та забезпечення конкуренції.

- Впровадження «зелених» тарифів. Україна продовжує рухатись у напрямку декарбонізації економіки. Законодавчі зміни передбачають підтримку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) через механізми аукціонів для «зелених» тарифів. Це дозволить зменшити залежність від імпортованих енергоносіїв і стимулювати інвестиції в сонячну, вітрову й біоенергетику [3].

Результатами впровадження Національного плану з енергетики і клімату до 2030 року мають стати:

- Підвищення енергетичної безпеки і незалежності України.
- Подальша інтеграція української енергетичної системи до європейського енергетичного простору.
- Розширення інвестиційних програм і збільшення частки ВДЕ в енергетичному балансі.
- Підвищення конкурентоспроможності енергетичного сектора.
- Зниження негативного впливу енергетики на довкілля.

Література

1. Аналіз енергетичного ринку України. 2024 рік. <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-energeticheskogo-rynka-ukrainy-2024-god>
2. Аналіз ринку електроенергетики України. 2025 рік. <https://proconsulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-elektroenergetiki-ukrainy-2025-god>

УДК 657

Голячук Н.В., к.е.н., доцент

Ярмольська М.С., магістр

Луцький національний технічний університет

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ

Заробітна плата основне джерело доходів громадян. Згідно з Законом України «Про оплату праці», заробітна плата – це винагорода, обчислена в грошовому вираженні, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійних, ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. Динаміка середньої заробітної плати по Україні показана на рис.1.

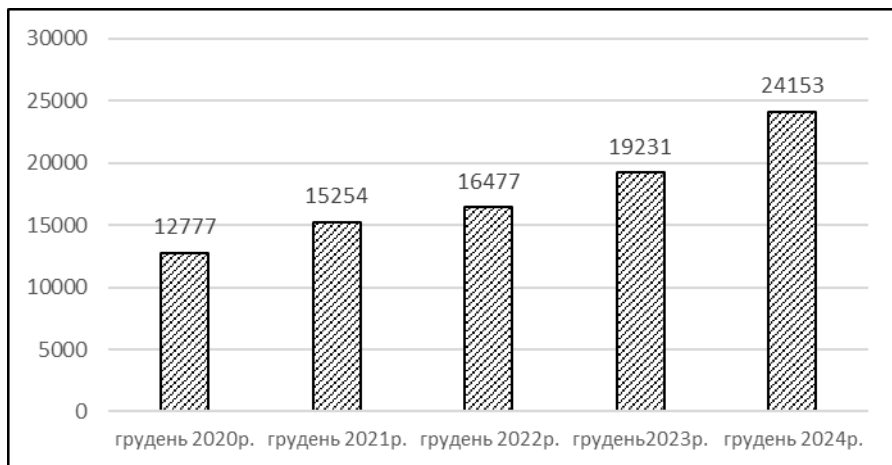

Рисунок 1. Динаміка середньомісячної заробітної плати в середньому по економіці України, грн.

Джерело: побудовано за даними [2]

На практиці сутність заробітної плати проявляється у функціях, які вона виконує у процесі суспільного відтворення.

Основними функціями заробітної плати є такі: відтворювальна, стимулююча, регулююча та соціальна.

Відтворювальна функція – можливість працівникам забезпечити себе та свою сім'ю, підтримуючи нормальний рівень життя.

Стимулююча функція – полягає у встановленні залежності розміру заробітної плати від особистого вкладу працівника; націлює на підвищення продуктивності та ефективності праці.

Регулююча функція – засіб розподілу і перерозподілу робочої сили за видами економічної діяльності, за рівнем кваліфікації, спеціалізації та якості робочої сили.

Соціальна функція – засіб забезпечення соціальної справедливості, рівний доступ до соціальних послуг та державних гарантій.

Луняк І.В. вважає, що зарплата виконує крім названих ще наступні функції: формування та збалансованості платоспроможної ємності національного ринку; структурну – полягає у забезпеченні прогресивних структурних зрушень, що гарантують більш високий технологічний рівень суспільного виробництва; захисну функцію – засіб захисту національного ринку та інтересів різних соціальних груп населення [3].

Перехід до ринкових відносин, за твердженням Сьомченко В.В., Засипко К.О., зумовив такі функції заробітної плати: збереження зайнятості, попередження безробіття ціною низької заробітної плати; соціальну гарантію збереження статусу за попереднім місцем роботи; утримання інфляції за рахунок заборгованості із заробітної плати; перерозподіл зайнятих працівників за сферами економіки і галузями; поширення нелегальної діяльності та вторинної зайнятості працівників; посилення мобільності робочої сили [4].

Оптимізаційну функцію заробітної плати виділив Колот А.М., та зазначив, що в цій функції найбільше зацікавлений роботодавець, оскільки він отримує результат від використання найманої робочої сили для отримання власного прибутку [5].

В роботі Тибінки Г.І. запропоновано ввести інноваційну функцію, яка полягає і у підвищенні кваліфікації, освіти працівників, що супроводжується розширенням їх інноваційної діяльності [6].

Заробітна плата повинна бути не тільки джерелом доходу, а

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

також засобом підтримки та соціального захисту працівників, особливо в наш тяжкий час війни, коли стабільність та соціальна підтримка мають важливе значення.

Література

1. Про оплату праці. Закон України № 108/95-ВР від 24.03.1995. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95> (дата звернення: 10.05.2025)
2. Середня місячна заробітна плата за галузями. <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/branch/> (дата звернення: 10.05.2025)
3. Луняк І. В. Заробітна плата як найважливіший фактор реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. <https://surl.lu/gzdohd> (дата звернення: 10.05.2025)
4. Сьомченко В.В., Засипко К.О. Заробітна плата як соціально-економічна категорія. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки* <https://surl.cc/nmqqxy> (дата звернення: 10.05.2025)
5. Колот А.М. Організаційно-економічний механізм регулювання заробітної плати і шляхи його вдосконалення (на матеріалах промислових підприємств України): автореф. дис... д.е.н.: 08.06.01. : URL: <https://surl.lu/ugksdd> (дата звернення: 10.05.2025).
6. Тибінка Г.І. Організаційно-економічний механізм регулювання оплати праці в господарській системі України. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Львів, 2014. 244 с.

УДК 657

Гопанчук Л.М., к.т.н., доцент

Тютюрай В.С., здобувач фахової передвищої освіти

Шевченко А.М., здобувач фахової передвищої освіти

Волинський фаховий коледж

Національного університету харчових технологій

ЦИФРОВА ЕПОХА В ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОМУ КОНТРОЛІ: ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АУДИТУ Й ОПОДАТКУВАННЯ

У нашій роботі досліджено сучасні напрями цифровізації в галузях бухгалтерського обліку, фінансового контролю, аудиту та оподаткування. Розглянуто новітні цифрові інструменти, технології обробки даних, автоматизації звітності, ризик-орієнтованого аудиту та електронного адміністрування податків. Проаналізовано переваги та виклики цифрової трансформації. Надано оцінку перспектив подальшого розвитку цифрових практик у фінансово-економічній

сфері в умовах інтеграції України до глобального цифрового простору.

У контексті діджиталізації економіки цифрова трансформація облікових, контрольних та податкових процесів стала стратегічною необхідністю для державного управління, бізнесу і суспільства. Вона супроводжується впровадженням новітніх ІТ-рішень: автоматизованих бухгалтерських систем, електронної податкової звітності, платформ аналітики великих даних, аудиту в режимі реального часу, блокчейн-реєстрів і штучного інтелекту [1]. Ці зміни формують нову парадигму фінансового управління, де ключову роль відіграє прозорість, оперативність та достовірність інформації.

Сучасні цифрові інструменти змінюють методологію бухгалтерського обліку. Основу складають:

- ERP-системи (SAP, Oracle NetSuite, 1С:Підприємство), що забезпечують комплексну автоматизацію облікових процесів [2];
- Big Data та аналітичні платформи, які дозволяють аналізувати великі обсяги фінансових даних у режимі реального часу [3];
- AI-рішення, які автоматизують класифікацію витрат, формування проводок і підготовку звітів.

Автоматизований облік значно підвищує точність, знижує ризик людських помилок, зменшує витрати часу і забезпечує актуальність даних для прийняття управлінських рішень [4].

Фінансовий контроль трансформується від ретроспективного до проактивного моніторингу з використанням таких інструментів:

1. Електронні реєстри та аналітичні панелі, які дозволяють здійснювати контроль у режимі онлайн.
2. Роботизована автоматизація процесів для перевірки документів і транзакцій;
3. Інструменти ризик-менеджменту, що застосовують алгоритми виявлення порушень на основі аномалій [4].

Цифровий контроль посилює ефективність державного фінансового нагляду та внутрішнього контролю в організаціях.

Цифровізація аудиту відбувається шляхом переходу до безперервного аудиту та аудиту на основі даних. Використовуються:

- Data analytics – для виявлення трендів і ризиків [5];
- Audit bots – цифрові помічники для тестування контролів та обробки документів;
- Blockchain – для створення незмінних цифрових слідів, що підтверджують події [5].

Нова роль аудитора — це аналітик, інтерпретатор даних та цифровий ризик-менеджер. Водночас існують виклики — зокрема, необхідність нових компетенцій, загроза кіберризиків, недостатнє нормативне регулювання цифрового аудиту [5].

В Україні діє низка цифрових податкових сервісів: електронний кабінет платника, електронне адміністрування ПДВ, РРО в смартфоні. Це спрощує звітність, підвищує прозорість податкових операцій та знижує тінізацію [5].

У світі активно розвивається концепція TaxTech — застосування ІТ для адміністрування податків, включно з:

- AI для перевірки декларацій;
- платформи реального часу для звітності (real-time reporting);
- інтеграція з блокчейном для запобігання фальсифікаціям.

Цифрове оподаткування сприяє більш ефективному збору доходів, але потребує кібербезпеки, стабільної ІТ-інфраструктури та підтримки бізнесу у переході до нових стандартів [6].

Перспективи цифрової трансформації фінансової сфери, що очікуються у найближчі 5–10 років та цифрові інструменти:

- повністю замінять ручну обробку даних у бухгалтерії;
- дадуть змогу здійснювати аудит в режимі реального часу;
- забезпечать повну автоматизацію податкової звітності;
- використовуватимуть ІІІ для прогнозування та виявлення шахрайства [6].

Водночас надзвичайно важливо оновлювати професійні стандарти та освітні програми, які мають формувати цифрову компетентність майбутніх фахівців у сфері обліку, аудиту та оподаткування.

З огляду на сучасні тенденції цифрової трансформації, можна стверджувати, що впровадження цифрових технологій в облік, аудит, контроль і оподаткування є не просто модернізацією технічних засобів, а фундаментальною зміною всієї фінансової інфраструктури. Автоматизація процесів, впровадження штучного інтелекту та використання аналітики великих даних сприяють підвищенню якості управлінських рішень, своєчасності реагування на зміни та загрозу шахрайства. Наразі цифровізація вимагає кардинального оновлення професійних компетентностей фахівців.

В умовах інтеграції України у глобальний цифровий простір важливо забезпечити відповідність вітчизняних практик міжнародним

стандартам і водночас враховувати національні реалії функціонування економіки.

Таким чином, цифровізація є ключовим вектором трансформації фінансово-економічної системи. Це не лише технологічний виклик, а й стратегічна можливість для підвищення прозорості, ефективності та достовірності фінансової інформації. Розвиток цифрових технологій відкриває нові горизонти, однак потребує гармонізації законодавства, захисту даних і цифрової грамотності всіх учасників фінансової сфери.

Література

1. Петренко О. С. Цифрові інструменти внутрішнього контролю: переваги та ризики. *Фінансовий простір*. 2020. № 2(38). С. 19–25.
2. Deloitte. Audit Analytics: The future of audit. 2021. URL: <https://www2.deloitte.com>
3. EY. Blockchain in auditing: A game changer? 2022. URL: <https://www.ey.com>
4. Шевчук В. О. Цифровий аудит: нові компетенції аудитора. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 4. С. 127–132.
5. Державна податкова служба України. Електронні сервіси для платників податків. URL: <https://tax.gov.ua>
6. Сидоренко В. В. Професійна підготовка фахівців у цифровій економіці. *Науковий вісник Університету державної фіскальної служби України*. 2022. № 1. С. 11–18.

УДК 330.34

Горовенко О.О., здобувач PhD, Економіка
Хмельницький національний університет

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА – БАЗИС СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

За підходом ЮНІДО [1] циркулярна економіка – це економічна модель, яка спрямована на зменшення відходів, ефективне використання ресурсів та мінімізацію негативного впливу на довкілля. Вона насамперед протиставляється традиційній або лінійній моделі («взяти з природи – перетворити – використати і викинути»), де природні ресурси видобуваються, використовуються, а потім утилізуються як відходи.

Виділимо основні принципи циркулярної економіки:

– проєктування без відходів (виробництво товарів і послуг з урахуванням їх повторного використання, переробки або ремонту);

– використання відновлюваних ресурсів (замість викопного палива та невідновлюваних матеріалів – біооснови, вторинна сировина, енергія з відновлюваних джерел);

– продовження життєвого циклу товарів (ремонт, модернізація, повторне використання, обмін, оренда);

– вторинна переробка (рециклінг – перетворення відходів на ресурси для нових продуктів)

– обмін та спільне споживання (каршеринг, обмін технікою, бібліотеки речей тощо).

Циркулярна економіка тісно пов'язана з іншими типами так званих «нових» економік, які виникають у відповідь на виклики сталого розвитку, цифровізації та глобальних змін. Короткий огляд зв'язків подано у табл. 1.

Циркулярна економіка перетинається з багатьма іншими новими економічними концепціями, адже всі вони мають спільну мету: створення більш ефективної, стійкої, відповідальної системи виробництва та споживання. Вона є практичним підходом і часто виступає як міст між ідеями сталого розвитку, інновацій та соціальних змін.

Циркулярна економіка безпосередньо підтримує напрями сталого розвитку, які сформульовані у Цілях сталого розвитку ООН (Sustainable Development Goals, SDGs).

Таблиця 1. – Порівняльна характеристика циркулярної та окремих типів «нових економік»

«Нова» економіка	Зв'язок	Циркулярна економіка
Зелена економіка – ширше поняття, орієнтоване на стале використання природних ресурсів, зменшення екологічного сліду та забезпечення добробуту	Циркулярна економіка – практична реалізація зеленої економіки у виробництві, логістиці, дизайні	Циркулярна економіка є одним із інструментів досягнення цілей зеленої економіки – вона конкретно фокусується на скороченні відходів і повторному використанні ресурсів
Біоекономіка ґрунтується на використанні біологічних ресурсів	Спільна мета – замінити невідновлювані ресурси екологічними альтернативами	Циркулярна економіка використовує біоекономіку як частину екологічно безпечних рішень, особливо у сфері упаковки, харчових відходів, біоенергії
Спільна економіка передбачає тимчасове володіння ресурсами	Оренда замість володіння прямо зменшує споживання і сприяє циркулярності	Зменшує потребу у виробництві нових товарів і підтримує циркулярну

		логіку
Цифрова економіка ґрунтується на використанні цифрових технологій	Цифрові інструменти оптимізують управління ресурсами та логістику в циркулярній економіці	У циркулярній моделі цифрові технології є каталізатором ефективності
Стала економіка – це найширше поняття, що включає екологічну, економічну та соціальну стійкість	Циркулярність — це шлях до досягнення Цілей сталого розвитку ООН	Циркулярна економіка допомагає реалізувати сталу економіку, зменшуючи екологічні ризики і створюючи нові робочі місця

Циркулярна економіка безпосередньо підтримує напрями сталого розвитку, які сформульовані у Цілях сталого розвитку ООН (Sustainable Development Goals, SDGs). Вона охоплює екологічні, економічні та соціальні аспекти. Виділимо ключові напрями сталого розвитку, які пов’язані з циркулярною економікою (табл. 2).

Таблиця 2. – Циркулярна економіка та цілі сталого розвитку

Ключовий напрям	Сутність	Пов’язані цілі ООН
Екологічна сталість	зменшення відходів; збереження природних ресурсів; зменшення викидів парникових газів; охорона екосистем	Ціль 12. Відповідальне споживання і виробництво. Ціль 13. Боротьба зі зміною клімату. Ціль 14. Збереження морських ресурсів. Ціль 15. Захист наземних екосистем
Економічна сталість	ефективніше використання ресурсів; інновації та нові бізнес-моделі; створення нових робочих місць; стійкість бізнесу до шоків	Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання. Ціль 9. Інновації та інфраструктура. Ціль 11. Стійкі міста і громади
Соціальна сталість	рівний доступ до ресурсів; підвищення добробуту населення; підтримка громад; освіта та обізнаність	Ціль 1. Подолання бідності. Ціль 4. Якісна освіта. Ціль 10. Зменшення нерівності. Ціль 11. Стійкі міста і громади. Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку

Отже, циркулярна економіка є інструментом реалізації сталого розвитку. Вона: забезпечує екологічний баланс, створює нові економічні можливості, підтримує соціальну справедливість.

Література

1. Policy research, advice and statistics. URL: <https://www.unido.org/our-focus-building-better-future/policy-research-advice-and-statistics> (дата звернення: 20.05.2025).

РИЗИКИ ІННОВАЦІЙ, ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЄКТУ

Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств – це взаємопов’язана сукупність процесів, спрямованих на створення, впровадження та фінансування нововведень з метою підвищення конкурентоспроможності, ефективності та стійкості підприємства. Це єдиний процес, який органічно поєднує інноваційну (створення та впровадження нових продуктів, технологій, послуг, методів управління або організації виробництва) та інвестиційну (вкладення капіталу – грошових, матеріальних, нематеріальних ресурсів – у проєкти з метою отримання прибутку в майбутньому) [1, 2].

Інноваційна діяльність завжди має підвищений рівень невизначеності через новизну і складність процесів. Ризики інноваційної діяльності – це ймовірність виникнення небажаних подій або втрат, пов’язаних із розробкою, впровадженням та комерціалізацією інновацій.

Порівняння ризиків інноваційної, інвестиційної діяльності та інвестиційного проєкту подано у табл. 1.

Таблиця 1. – Порівняння ризиків інновацій, інвестицій та інвестиційного проєкту

Критерій	Інноваційна діяльність	Інвестиційна діяльність	Інвестиційний проєкт
Природа діяльності	Створення та впровадження новацій	Вкладення капіталу з метою отримання прибутку	Конкретний комплекс дій із вкладення коштів у певний об’єкт
Основні ризики	Технічні, технологічні, наукові, ринкові	Фінансові, економічні, політичні, валютні	Поєднання інноваційних та інвестиційних ризиків
Рівень невизначеності	Дуже високий	Середній або високий залежно від ринку і галузі	Високий, якщо проєкт інноваційний
Критерій	Інноваційна діяльність	Інвестиційна діяльність	Інвестиційний проєкт
Головне джерело	Новизна і	Коливання ринків,	Людський фактор,

ризик	нестабільність технологій	макроекономічні фактори	строки, ресурси
Тривалість ризикованого періоду	Тривалий (від ідеї до комерціалізації)	Залежить від інструментів інвестування	Від початку реалізації до завершення та повернення інвестицій
Типові втрати	Зрив технології, втрата НДДКР, невихід на ринок	Втрата капіталу, дохідність нижча очікуваної	Перевищення кошторису, несвочасне повернення інвестицій
Інструменти управління ризиками	Тестування, етапне фінансування, R&D-аудит	Диверсифікація, страхування, хеджування	Моніторинг, оцінка ефективності, управління змінами

Отже, інноваційна діяльність найризикованіша через новизну та відсутність гарантованого результату. Інвестиційна діяльність вважається більш керованою, але значно залежить від зовнішніх впливів (ринків і макроекономіки). Інвестиційний проєкт поєднує в собі ризики обох типів, особливо якщо інвестор впроваджує інноваційний проєкт.

Література

1. Михайлик, О., Бірак, Є. (2023). Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, (58). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-86> (дата звернення: 20.05.2025).
2. Семенова В.Г., Павлова О.А. (2022). Роль інноваційно-інвестиційної діяльності у збільшенні прибутку підприємства. *Збірник наукових праць Одеського національного економічного університету*, (9-10). URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/298-299/pdf/118-123.pdf> (дата звернення: 20.05.2025).

УДК 330.131.7:658.89

Гуменюк В.В., д.е.н., професор,
Целуйко А.О., здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет

ВИРОБНИЧА ФУНКЦІЯ В УМОВАХ КЛІЄНТОЗОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасна теорія та практика управління підприємством дедалі частіше відходять від традиційних продуктоцентричних моделей на

користь клієнтоорієнтованих підходів. Зсув парадигми, що ставить клієнта в епіцентр усіх організаційних процесів, кидає виклик класичній мікроекономічній теорії підприємства, яка історично зосереджувалася на максимізації прибутку та аналізі виробничих функцій, часто розглядаючи підприємство як «чорну скриньку».

Клієнтозорієнтоване управління передбачає цілісне формування бізнес-процесів підприємства на основі системного виявлення, комплексного аналізу, ефективного задоволення потреб клієнтів як ключових стейкхолдерів організаційно-економічного розвитку. Реалізація такого підходу інтегрує клієнтозорієнтовані цінності у процеси стратегічного планування, оперативного управління, формування корпоративної культури [1].

У мікроекономіці виробнича функція описує технологічну залежність між обсягом залучених ресурсів і максимальним обсягом продукції, що може бути отриманий при їх оптимальному використанні. Виробнича функція відображає межі технологічної ефективності підприємства і є важливим економічним інструментом аналізу продуктивності факторів виробництва, економії від масштабу, вибору оптимальної виробничої структури [2].

У моделі традиційної виробничої функції підприємство максимізує обсяг випуску продукції при заданих ресурсах, орієнтуючись на стандартизоване масове виробництво. Натомість клієнтозорієнтована виробнича функція відображає прагнення до індивідуалізації, адаптаційній гнучкості в обслуговуванні потреб споживачів, що супроводжується свідомим зниженням фізичних обсягів випуску заради підвищення якості та лояльності клієнтів. Це призводить до того, що при однаковому обсязі використаних ресурсів обсяг продукції у клієнтозорієнтованій моделі є меншим, проте цінність одиниці продукції для споживача є вищою. Вектор клієнтозорієнтованості трансформує класичну модель максимізації виробництва у задачу оптимізації створення довгострокової цінності для споживача. На рис. 1 подано порівняння традиційної виробничої функції підприємства з її клієнтоорієнтованою еволюційною формою.

Традиційна виробнича функція має характерний вигляд класичної залежності обсягу випуску продукції від залучених ресурсів. Вона передбачає максимізацію кількісних показників виробництва за умов стандартних технологічних процесів та орієнтацію на масове виробництво. Структура витрат у цьому випадку здебільшого

зосереджена на досягненні ефекту масштабу та мінімізації собівартості одиниці продукції.

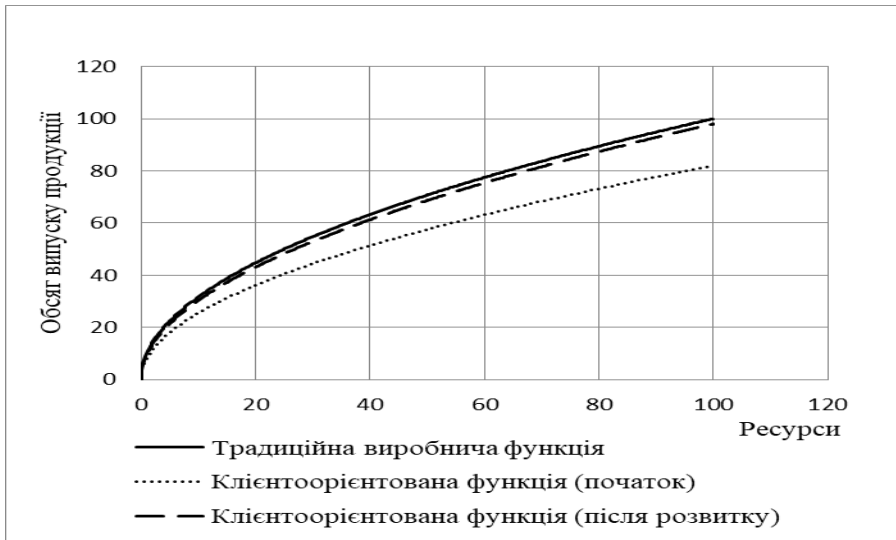

Рисунок 1 – Еволюція виробничої функції підприємства в умовах переходу до клієнтоорієнтованого управління

Джерело: Власна розробка на основі даних, оброблених у середовищі Microsoft Excel.

На початковому етапі впровадження клієнтоорієнтованого підходу виробнича функція підприємства зміщується вниз відносно традиційної. Це пояснюється тим, що перехід до обслуговування індивідуалізованих запитів клієнтів вимагає значних ресурсних витрат на адаптацію виробничих процесів, розробку кастомізованих продуктів, запровадження CRM-систем, зміну організаційних структур і підготовку персоналу. На цьому етапі підприємство втрачає певний обсяг випуску через підвищену складність виробничих операцій, більшу часову тривалість циклів виробництва та сервісної взаємодії. Виробнича система ще не є достатньо гнучкою, а операційна ефективність поступово перебудовується під нові вимоги ринку.

У процесі накопичення досвіду, реалізації організаційних змін, технологічних інвестицій у гнучке виробництво та цифрові інструменти взаємодії з клієнтами, виробнича функція підприємства

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

еволюціонує. У довгостроковій перспективі клієнтозорієнтована виробнича функція зсувається вгору, наближаючись або навіть перевищуючи традиційну функцію за рівнем випуску продукції при тому самому обсязі ресурсів. Це свідчить про те, що підприємство навчилося ефективніше поєднувати персоналізацію продукції з оптимізацією витрат і часу виробництва.

Таким чином, початкове падіння обсягів виробництва у клієнтозорієнтованій моделі є природною трансформаційною цінністю переходу до нової парадигми, яка в майбутньому забезпечує як вищу економічну ефективність, так і стійкі конкурентні переваги завдяки глибоким взаєминам із клієнтами.

Література

1. What is Customer Orientation? – Definition. Meaning. Example. URL: <https://www.myaccountingcourse.com/accounting-dictionary/customer-orientation> (date of access: 04.05.2025).
2. *Production function*. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/money/production-function> (дата звернення: 04.05.2025).

УДК: 338.48:351.746

Данчевська І. Р., к.е.н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій ім. С. Гжицького

БЕЗПЕКОВІ СТРАТЕГІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ

Повномасштабна війна в Україні створила безпрецедентні виклики для туристичної галузі. Туристичні підприємства стикаються з необхідністю забезпечення безпеки клієнтів та персоналу, збереження активів і адаптації до нових реалій. У таких умовах особливо важливими стають ефективні безпекові стратегії, підкріплені аналітичним забезпеченням та обґрунтованими управлінськими рішеннями.

В умовах воєнного стану туристичні підприємства зіштовхуються з низкою ризиків:

- загроза обстрілів, мінування територій, руйнування інфраструктури;

- зниження платоспроможного попиту, інфляція, нестабільність валютного курсу;
- міграція населення, зменшення кількості кваліфікованих кадрів;
- поширення фейкових новин, що можуть впливати на репутацію підприємства.

Для ефективного управління цими ризиками необхідно впроваджувати системи моніторингу та аналізу ситуації в реальному часі.

Саме тому, аналітичне забезпечення є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і має ґрунтуватися на таких ключових аспектах:

- моніторинг ситуації в регіоні, де розташоване підприємство;
- аналіз поведінки споживачів, фінансових показників;
- розробка можливих сценаріїв та відповідних стратегій реагування;
- регулярний аудит впроваджених заходів та їх коригування за потреби.

Управлінські рішення повинні бути спрямовані на забезпечення безперервності бізнес-процесів та мінімізацію негативних наслідків. При цьому, варто:

- орієнтуватися на внутрішній туризм;
- розробити нові маршрути у безпечних регіонах;
- оптимізувати витрати, в тому числі, через пошук альтернативних джерел фінансування;
- прозоро інформувати клієнтів про заходи безпеки, для підтримки репутації підприємства.

Важливо також налагоджувати співпрацю з місцевими органами влади, громадськими організаціями та іншими підприємствами для спільного вирішення проблем.

Тому, можна розробити загальні рекомендації для туристичних підприємств:

- Розробка планів дій у надзвичайних ситуаціях, включаючи евакуацію, медичну допомогу, зв'язок з рідними туристів.
- Інвестування в безпекову інфраструктуру (системи відеоспостереження, охоронні служби, безпечні сховища).
- Підвищення кваліфікації персоналу (тренінги з кризового управління, надання першої допомоги).

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

- Аналіз та адаптація бізнес-моделі, з урахуванням нових реалій та потреб споживачів.

- Використання цифрових технологій для онлайн-продажів, віртуальних турів, комунікації з клієнтами

В умовах воєнного стану туристичні підприємства повинні оперативнo адаптуватися до змін, впроваджуючи ефективні безпекові стратегії, підкріплені якісним аналітичним забезпеченням. Гнучке управління, інноваційні підходи та тісна співпраця з усіма зацікавленими сторонами дозволять не лише зберегти бізнес, але й закласти фундамент для його подальшого розвитку в післявоєнний період.

Література

1. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua>.
2. Типове положення про організацію безпечних маршрутів для пішохідного, велосипедного, водного туризму: Наказ Міністерства молоді та спорту України від 02.01.2024 року. № 301/41646. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE41646>

УДК 657

Дацюк А.А., викладач
ВСП «Ковельський промислово-економічний
фаховий коледж ЛНТУ»

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективне управління підприємств забезпечується шляхом отримання даних про господарські процеси. Для прийняття зважених управлінських рішень необхідна оперативна, обґрунтована та достовірна інформація, створення якої залежить від правильної організації обліково-аналітичної роботи на підприємстві.

Від достовірності та повноти отриманої інформації залежить ефективність господарської діяльності в цілому, а відповідно – використання ресурсів, вкладених засновниками підприємницьких структур [1].

Діюча практика обліку багатьох суб'єктів господарювання не забезпечує формування повної та релевантної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Основними

причинами цього є недостатня аналітичність обліку, відсутність належного контролю та аналізу виробничих витрат на підприємствах, формальне планування господарської діяльності.

Сучасна система управління підприємством має базуватися на даних фінансового, управлінського та оперативного обліку, які об'єднуються в обліково-аналітичній системі підприємства. Така система повинна забезпечувати користувачів необхідною інформацією, міститися в облікових регістрах і внутрішньогосподарській звітності, створювати умови для прийняття обґрунтованих рішень.

Одним із основних критеріїв організації управлінського обліку на промислових підприємствах є його результативність, що передбачає ефективне використання фінансових і виробничих ресурсів, зниження собівартості продукції (робіт, послуг), покращення якості продукції, підвищення її конкурентоспроможності, а також можливість здійснення контролю за діяльністю суб'єкта господарювання в цілому та його окремих підрозділів.

Успішний економічний розвиток будь-якого підприємства залежить від ефективного використання і перерозподілу виробничих та фінансових ресурсів. В системі управління операційною діяльністю основне місце посідає облік витрат на виробництво та аналіз собівартості продукції, за допомогою яких здійснюється контроль за ефективним використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Важливою передумовою належної організації обліку витрат є їх обґрунтована класифікація, яка повинна узагальнювати інформацію про витрати в найбільш зручній і корисній для управління формі.

Класифікація витрат залежно від мети обліку передбачає групування витрат для визначення собівартості виготовленої продукції і фінансових результатів, для прийняття управлінських рішень та для здійснення процесу контролю та регулювання.

Оптимізувати витрати виробництва можливо за умови об'єднання зусиль усіх підрозділів підприємства, які мають відношення до їх формування. Тому важливе значення має підхід до управління витратами за центрами їх виникнення та центрами відповідальності.

Організація управління витратами за місцями формування і центрами відповідальності необхідна для того, щоб створити умови, за

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

яких виробничі підрозділи і функціональні служби підприємства були б відповідальними за результати своєї роботи [2, с.124].

Завдяки розробці організаційної структури центрів витрат і центрів відповідальності можливо розробити інформаційну модель витрат, в якій можна буде чітко встановити, де і під впливом яких центрів виникають відповідні витрати.

Ефективне управління витратами і собівартістю продукції дає можливість приймати обґрунтовані рішення про доцільність виробництва окремих видів продукції, визначення цін на вироби, обчислення рівня рентабельності, побудову внутрішньогосподарських відносин тощо.

Належна організація управлінського обліку завдяки виявленню, накопиченню, аналізу інформації про витрати забезпечить ефективне планування, внутрішньогосподарський контроль та оцінку можливих тенденцій розвитку суб'єктів господарювання.

Література

1. Корінько М.Д. Релевантність інформації при диверсифікації діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2007. №2(68). С.163-168.
2. Кулинич М.Б. Процеси формування собівартості продукції: Монографія. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 204с.

УДК 658.151

Дорош В.Ю., к.е.н., доцент,

Московчук А.Т., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління підприємством у сучасному ринковому середовищі неможливе без глибокого розуміння його фінансового стану. Аналіз фінансового стану є ключовим інструментом для оцінки стабільності, платоспроможності, ліквідності та ефективності використання ресурсів компанії. Залежно від мети та об'єкта дослідження, наукова думка пропонує різноманітні методичні підходи до проведення такого аналізу, кожен з яких має свої переваги та недоліки.

Серед фундаментальних та найпоширеніших методичних підходів до аналізу фінансового стану виділяються методи фінансових коефіцієнтів та структурно-динамічний (горизонтально-вертикальний) аналіз. Ці підходи становлять основу для більшості досліджень.

Метод фінансових коефіцієнтів передбачає розрахунок відносних показників, що відображають співвідношення між різними статтями фінансової звітності. Ці коефіцієнти групуються за певними напрямками: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, рентабельність та інвестиційна привабливість. Українські науковці розкривають сутність аналізу фінансової звітності, підкреслюють важливість системи показників для комплексної оцінки фінансового стану. Фінансові коефіцієнти дозволяють оцінити як поточну, так і потенційну фінансову стійкість підприємства, виявити її слабкі місця та напрями для покращення. Зарубіжні дослідники Брігхем Є.Ф., Х'юстон Д.Ф. також акцентують увагу на універсальності коефіцієнтів, стверджуючи, що «аналіз коефіцієнтів є потужним інструментом, який дозволяє порівнювати компанію з конкурентами та її власною історією, виявляючи сильні та слабкі сторони» [1]. Проте, варто зазначити, що інтерпретація коефіцієнтів вимагає галузевого та історичного порівняння, оскільки їх абсолютні значення можуть відрізнятися залежно від специфіки діяльності.

Структурно-динамічний аналіз є не менш важливим інструментом. Горизонтальний аналіз полягає у вивченні динаміки змін окремих статей фінансової звітності за кілька періодів, виявляючи тенденції їх зростання або зменшення. Вертикальний аналіз, у свою чергу, дозволяє оцінити структуру фінансових показників, визначаючи питому вагу кожної статті у загальному підсумку. Грушко В.І., Наконечна О.С. та Чумаченко О.Г. наголошують, що «аналіз фінансової звітності є основою для розуміння трансформації фінансових потоків та ресурсів підприємства, дозволяючи ідентифікувати ключові фактори впливу» [2]. Цей підхід є цінним для виявлення «вузьких місць» у структурі активів та пасивів, а також для відстеження змін у структурі доходів та витрат.

У доповнення до традиційних методів, сучасна економічна наука розробила більш комплексні підходи, такі як рейтингові моделі та інтегральні оцінки. Ці методи спрямовані на надання узагальненої,

агрегованої оцінки фінансового стану, що є особливо цінним для зовнішніх користувачів, таких як інвестори та кредитори.

Рейтингові моделі передбачають розробку системи балів для кожного фінансового показника та подальше агрегування цих балів у єдиний інтегральний показник, який дозволяє ранжувати підприємства за рівнем фінансової стійкості або кредитоспроможності. Українська дослідниця Федорова Є.В. підкреслює важливість розробки та адаптації інтегральних показників фінансового стану і вважає, що «застосування рейтингових моделей дозволяє не тільки кількісно оцінити рівень фінансової стабільності, але й виявити фактори, що найбільше впливають на неї, надаючи системну оцінку ризиків» [3, с.156]. Важливим аспектом сучасних інтегральних моделей є використання інформаційних технологій. Андренко О., Крайвська І. та Мордовцев С. зазначають, що «інтегральна оцінка фінансового стану підприємств із використанням інформаційних технологій дозволяє підвищити об'єктивність та оперативність аналізу, враховуючи великі обсяги даних та складні взаємозв'язки» [4].

Значний внесок у розвиток інтегральних оцінок зробили такі зарубіжні науковці, як Едвард Альтман з його Z-моделлю прогнозування банкрутства. Хоча ця модель була розроблена давно, її принципи продовжують розвиватися. Wiedemann D. розглядає новітні моделі та алгоритми для прогнозування фінансової неспроможності, що базуються на машинному навчанні, підкреслюючи їхню здатність обробляти великі обсяги даних і виявляти приховані закономірності. Він зазначає, що «новітні методи інтегральної оцінки, що використовують алгоритми машинного навчання, здатні забезпечити вищий рівень точності прогнозування фінансової кризи, ніж традиційні статистичні моделі» [5]. Ці підходи є особливо актуальними в умовах невизначеності та волатильності ринків. Дослідження Chen M., Mao S. та Liu Y. також підкреслюють роль аналітики великих даних у прогнозуванні фінансових ризиків, що є основою для багатьох інтегральних моделей [6].

Сучасні рейтингові моделі та інтегральні оцінки, у свою чергу, є більш комплексними та дають узагальнену оцінку. Вони особливо корисні для стратегічного планування, прийняття інвестиційних рішень, оцінки кредитоспроможності та раннього виявлення ознак фінансових труднощів. Яблочников С.Л., Жукова О.А. та Борсолук О.В. підкреслювали, що «для забезпечення повноцінного аналізу

фінансового стану підприємства доцільно використовувати комбінацію різних методів, що дозволяє отримати як деталізовану, так і узагальнену оцінку» [7].

Вибір методичного підходу до аналізу фінансового стану значною мірою залежить від цілей аналізу та доступних даних. Традиційні підходи, такі як аналіз фінансових коефіцієнтів та горизонтально-вертикальний аналіз, є базовими та обов'язковими для будь-якого підприємства. Вони дозволяють отримати детальну картину фінансового стану, виявити причини змін та визначити напрями для оперативного управління.

Отже, методичні підходи до аналізу фінансового стану не є взаємовиключними, а скоріше взаємодоповнюючими. Ефективний аналіз передбачає їхнє системне застосування, де традиційні методи закладають фундамент для розуміння базових аспектів, а сучасні – дозволяють інтегрувати ці знання у ширший контекст прогнозування та прийняття стратегічних рішень. З розвитком інформаційних технологій та доступом до великих даних, гібридні підходи, що поєднують класичні фінансові показники з алгоритмами машинного навчання, стають все більш перспективними, забезпечуючи глибший та точніший аналіз фінансового стану підприємства.

Література

- 1.Брігхем Є.Ф., Х'юстон Д.Ф. *Основи фінансового менеджменту*. 2019 . URL:<https://surl.li/boxbrs>
- 2.Фінанси: підручник / В.І. Грушко, О.С. Наконечна, О.Г. Чумаченко. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 599 с. <https://surl.li/gfwcny>
- 3.Федорова Є.В. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства: теоретичні аспекти та практичне застосування. *Проблеми економіки*, 2020. (3), С.154-160.
- 4.Андренко О., Крайвська І., Мордовцев С. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємств із використанням інформаційних технологій. *Економіка та суспільство*. 2023. (51). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-18>
- 5.Wiedemann, D. Machine learning for financial distress prediction: A survey. *European Journal of Operational Research*, 2018. 269(3), P. 1070-1082.
- 6.Chen, M., Mao, S., & Liu, Y. Big data analytics: A review of its application in financial risk management. *Financial Innovation*, 2019. (1), P.1-19.
- 7.Яблочников, С. Л.; Жукова, О. А.; Борсолук, О. В. (2021). Оцінка фінансового стану підприємства: теоретико-методичні підходи. *Подільський науковий вісник*, 2021. (55). URL: <https://pvn.in.ua>

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ. СУЧАСНИЙ СТАН. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Сучасні інформаційні технології, або ж діджиталізація, стали невід’ємною частиною сучасного суспільства, і цей напрямок продовжує активно розвиватися, охоплюючи все більше ділянок, включаючи економічну сферу, фінансову. Не є виключенням і облікова система, в тому числі податковий облік і податкова звітність підприємств.

Доцільно розглянути, що науковці розуміють під поняттям «діджиталізації» в сфері бухгалтерського і податкового обліків.

Тенюх З. та Пелех У [6] під діджиталізацією бухгалтерського обліку розуміють можливість комплексного використання різних видів програмного забезпечення для відображення в обліку господарських операцій. Таким чином, технологічні досягнення дозволяють бухгалтеру інтерпретувати та обробляти дані швидше та ефективніше, ніж будь-коли раніше.

За трактуванням Марченко Л. [4] діджиталізація податкового адміністрування означає його зміну внаслідок широкого використання сучасних технологій, девайсів та інтелектуальних пристроїв, інтернету та розвитку електронного урядування. Запровадження нових цифрових інструментів, практик та рішень сприяє покращенню обслуговування суб’єктів оподаткування при збереженні показників економічної ефективності та зменшує навантаження на платників податків при виконанні податкових зобов’язань.

Варга П [1] визначає діджиталізацію як процес систематизації, використання, обробки інформації у цифровий формат, з метою вдосконалення обслуговування споживачів у бізнес-середовищі.

Жигалкевич Ж. , Залуцький Р. [3] розглядає діджиталізацію як трансформацію, впровадження цифрових технологій з метою оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, покращення комунікаційних зв’язків зі споживачами та підвищення ефективності господарської діяльності.

Данилишин В., Синиця С. [2] дають детальнішу характеристику

поняттям діджиталізації і цифровізації, зокрема зазначають, що це два пов'язані між собою, але різні поняття. Цифровізація – це процес переведення традиційної бізнес-моделі в цифрову форму, тобто перетворення аналогових процесів та даних в цифровий формат. Вона передбачає використання технологій для переведення ручних або паперових процесів у електронний вигляд. Діджиталізація ж – це процес використання цифрових технологій для покращення бізнес-процесів та створення нових способів надання послуг. Діджиталізація включає цифрову трансформацію не тільки бізнес моделі, а й культури, філософії та підходів до бізнесу. Тобто, цифровізація – це перетворення аналогового в цифрове, а діджиталізація – це характеристика технологій та процесів, які дозволяють підвищити якість та ефективність управління бізнесом та надання послуг з використанням цифрових технологій. Обидва ці поняття пов'язані з використанням технологій, проте мають різні аспекти застосування в бізнесі.

Таким чином можна сказати, що під діджиталізацією податкового обліку потрібно розуміти процес впровадження і використання інформаційних технологій для покращення вже існуючих облікових процесів відповідно до сучасних умов бізнесу і ринку, який тягне за собою часткову або повну зміну процесів і ролі працівників підприємства.

Важливо виділити дві групи факторів які впливають на процес діджиталізації податкового обліку – це група зовнішніх і внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів відносяться зміни, які здебільшого визначаються за межами підприємства і регулюються законодавчими актами. Для прикладу розглянемо сучасні тенденції і міжнародний досвід.

Що стосується країн Європейського союзу, то відповідно до Directive 2014/55/EU, а також відповідно до The ViDA (VAT in the Digital Age) Directive всі країни ЄС мають перейти на електронний документооборот, щоб в тому чисті забезпечити в майбутньому можливість формувати податкову звітність в режимі реального часу. Реалізація цієї стратегії базується на трьох основних принципах.

Перший - цифрове декларування в режимі реального часу на основі електронного виставлення рахунків-фактур. ViDA запроваджує принцип обов'язкового електронного виставлення рахунків-фактур в

межах ЄС з 1 липня 2030 року.

На практиці компанії матимуть два зобов'язання щодо цих транзакцій. Зобов'язання щодо електронної звітності - підприємства повинні будуть передавати свої податкові дані в режимі реального часу через нову європейську систему цифрового декларування. Зобов'язання щодо електронного виставлення рахунків-фактур. Простий рахунок-фактура у форматі PDF більше не буде відповідати вимогам. Ця стандартизація забезпечить обмін рахунками-фактурами у структурованому форматі, який можна обробляти автоматично.

Другий - відповідальність онлайн-платформ за стягнення ПДВ. Зростання міжнародних цифрових платформ є викликом для податкових органів. Це особливо стосується торговельних майданчиків, які сприяють наданню послуг між користувачами, таких як проживання та транспорт. Це ціла сфера європейської економіки, яка значною мірою звільнена від ПДВ. З 1 січня 2030 року ситуація зміниться: згідно з правилом «передбачуваного постачальника», цифрові платформи будуть відповідальні за збір ПДВ з операцій, що здійснюються через їхні послуги.

Третій - єдина система реєстрації ПДВ для транзакцій всередині ЄС. Завдяки цьому підприємства зможуть зареєструватися один раз у державі-члені, щоб декларувати та сплачувати ПДВ по всьому Європейському Союзу.

Іншим прикладом є Making Tax Digital (MTD) у Великій Британії. Загалом це масштабна ініціатива уряду Великої Британії, яку вони почали в 2019 році спрямована на повну цифровізацію податкової системи, щоб зробити її ефективнішою, точнішою та простішою для платників податків, з використанням затвердженого HRMC (податкова служба Великобританії) програмного забезпечення. Дана ініціатива охоплює різні види податків. Основними вимогами є цифровізація обліку, тобто всі облікові записи мають зберігатися в електронному вигляді, звітування онлайн – податкові декларації подаються через ліцензоване програмне забезпечення.

Також до зовнішніх факторів віднесемо останні тенденції на ринку, роботу конкурентів, які також впливають на вибір стратегії розвитку підприємства в частині податкового обліку.

Що стосується внутрішніх факторів, то тут потрібно виділити важливість покращення, спрощення, автоматизації не тільки виробничих і господарських процесів, а і фінансових і облікових в тому числі, тобто підприємства інвестують в інформаційні технології в

сфері обліку заради отримання певних вигід, таких як пришвидшення процесів, зростання рівня точності і зниження ризиків, зростання в ефективності і швидкості отримання інформації заради прийняття ефективних управлінських рішень.

Виділимо основні характеристики ефективної діджиталізації податкового обліку на підприємстві.

1. Діджиталізація – це про впровадження нових і прогресивних технологій.

2. Діджиталізація - це в першу чергу трансформація, оскільки завжди веде за собою зміну процесів, навчання персоналу, перекваліфікацію персоналу.

3. Діджиталізацію податкового обліку варто розглядати в контексті діджиталізації всієї системи обліку підприємства, адже дуже важко інтегрувати якийсь окремий елемент, як податковий облік і податкова звітність без зміни всієї системи, оскільки дані бухгалтерського обліку залишаються основним джерелом інформації для податкового обліку і податкової звітності.

4. Управління ризиками - за рахунок впровадження нових технологій знижується ризик виникнення і допущення помилок.

5. Покращення ефективності ведення обліку і продуктивності праці, тобто з впровадженням нових технологій підприємству потрібно залучати меншу кількість трудових ресурсів для виконання завдань.

6. Швидкість – важлива характеристика, адже отримати інформацію в режимі реального часу, що є важливим для управлінських рішень.

Таким чином можна сказати, що діджиталізація податкового обліку є важливим і необхідним елементом діяльності підприємства, яку підсилюють як зовнішні так і внутрішні фактори, і основним завданням підприємства є вибрати найбільш оптимальну модель, яка задовільнить і зовнішні органи податкової адміністрації, і водночас дозволить врахувати внутрішні господарські процеси і специфіку діяльності підприємства.

Література

1. Варга В. Діджиталізація як один з чинників конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8121>

2. Данилишин В., Синиця С. Діджиталізація на ринку фінансових послуг: сутність та значення для економіки України в умовах сьогодення. Трансформаційна економіка. 2023. №3 (03). С. 16-20.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

3. Жигалкевич Ж., Залуцький Р. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнес-структур. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8380>

4. Марченко Л. Діджиталізація системи податкового адміністрування в Україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 4. С. 127-134. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.127>

5. Співак С., Скочиляс М., Яремчук К. Діджиталізація процесів бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] 2021. №. 2 (25). — С. 113-119. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ssmpbo.pdf>

6. Тенюх З., Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2022. №41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66>

УДК 657.37:004.738.5

Дубініна Марина, д.е.н., професор
Петришина Дар'я, здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЦИФРОВОГО ПІДПISУ ЯК ГАРАНТІЇ ДОСТОВІРНОСТІ ПЕРВИННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

В умовах активного впровадження цифрових технологій та розвитку інформаційного суспільства суттєвих змін зазнають процеси документування господарських операцій суб'єктів господарювання. Використання електронних документів стає невід'ємною частиною діяльності сучасних підприємств, що обумовлено необхідністю оптимізації документообігу, зменшення витрат на обробку та архівацію документів, прискорення обміну інформацією між контрагентами. Особливого значення набуває питання забезпечення юридичної значущості електронних первинних документів та гарантування їх достовірності. Електронний цифровий підпис є ключовим інструментом, який забезпечує автентичність, цілісність та неспростовність електронних документів. Однак у практичній діяльності підприємств виникають численні питання щодо належного впровадження та ефективного використання електронного цифрового підпису для первинної документації, які потребують ґрунтовного наукового дослідження та практичного вирішення.

Електронний цифровий підпис відповідно до чинного законодавства України визначається як вид електронного підпису, отриманий за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним

поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Основними характеристиками електронного цифрового підпису є можливість однозначно ідентифікувати автора підписаного документа, гарантування цілісності документа після його підписання, неможливість відмови від авторства, а також підтвердження факту отримання документа адресатом. Саме ці властивості забезпечують юридичну значущість електронних документів та надають їм такої ж юридичної сили, як і документам з власноручним підписом.

Нормативно-правове регулювання застосування електронного цифрового підпису в Україні здійснюється відповідно до Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», які визначають основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів у різних сферах суспільного життя. Відповідно до цих нормативних актів, електронний документ, підписаний електронним цифровим підписом, має таку саму юридичну силу, як і паперовий документ з власноручним підписом. Це положення є надзвичайно важливим для забезпечення достовірності первинної документації, яка є підставою для відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку [2].

Важливим аспектом застосування електронного цифрового підпису як гарантії достовірності первинної документації є організація зберігання електронних документів, підписаних електронним цифровим підписом. Для забезпечення юридичної значущості електронних документів протягом усього строку їх зберігання необхідно враховувати терміни дії сертифікатів ключів та забезпечувати можливість перевірки електронного цифрового підпису у будь-який момент часу протягом усього терміну зберігання документів [3].

Незважаючи на значні переваги, застосування електронного цифрового підпису для первинної документації пов'язане з певними ризиками та проблемами. До основних ризиків можна віднести: можливість компрометації особистого ключа підписувача, виникнення технічних збоїв у роботі систем електронного документообігу, відсутність єдиних стандартів формату електронних документів, проблеми сумісності різних систем електронного цифрового підпису. Для мінімізації цих ризиків необхідно забезпечити надійний захист особистих ключів підписувачів, регулярне оновлення програмного

забезпечення, створення та зберігання резервних копій документів та ключів [1].

Для підвищення ефективності застосування електронного цифрового підпису як гарантії достовірності первинної документації рекомендується: удосконалити нормативно-правову базу щодо використання електронного цифрового підпису, запровадити єдині стандарти форматів електронних документів, забезпечити сумісність різних систем електронного цифрового підпису, підвищити рівень обізнаності користувачів щодо безпечного використання електронного цифрового підпису, розробити методики оцінки ризиків та контролю за використанням електронного цифрового підпису в системі документообігу підприємства [3].

Електронний цифровий підпис є ефективним інструментом забезпечення достовірності первинної документації в умовах цифровізації облікових процесів. Застосування електронного цифрового підпису дозволяє гарантувати автентичність, цілісність та неспростовність електронних документів, що є основою для забезпечення їх юридичної значущості. Правове регулювання використання електронного цифрового підпису в Україні дозволяє прирівняти електронні документи, підписані електронним цифровим підписом, до паперових документів з власноручним підписом, що створює правові підстави для повного переходу на електронний документообіг. Впровадження електронного цифрового підпису для первинної документації має низку суттєвих переваг, зокрема скорочення витрат на документообіг, підвищення оперативності обміну інформацією, забезпечення достовірності документів. Для ефективного застосування електронного цифрового підпису як гарантії достовірності первинної документації необхідно впровадити комплекс технічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення надійності та безпеки використання електронного цифрового підпису.

Література

1. Лепетан І. М., Коваль Л. В. Електронний документообіг й електронний підпис у бізнес середовищі. *«Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики»*. 2023. № 3. С. 120–134 (дата звернення: 19.05.2025)..
2. Новіченко Л., Стойка Н.: Удосконалення документування як елементу методу бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. In *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6., Том 2 (312). с. 214-218. (дата звернення: 20.05.2025).

З. Новицький А. М., Репеха Н. І. Електронний податковий аудит як науково-правова категорія. *Ірпінський юридичний часопис*. 2020. № 2. С. 109–118 (дата звернення: 21.05.2025).

УДК 005

Dukhnevych Olha , PhD Public
management and administration
German University of Administrative Sciences

ВПЛИВ НЕДОСКОНАЛОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ: РОЛЬ ЛОКАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ І ГОРИЗОНТАЛЬНОГО МОНІТОРИНГУ

Однією з ключових причин як регіональних, так і глобальних проблем розвитку економіки є неякісне або недостатнє стратегічне планування з боку держави. Це, в свою чергу, зумовлюється обмеженою або хибною оцінкою ризиків, що виникає через відсутність своєчасної аналітики та врахування «слабких сигналів» на місцевому рівні. Як наслідок, політики й управлінські рішення часто є реактивними, запізнілими та неадекватними реальним викликам [1, с. 6-8]. Локальні громади часто стикаються з проблемами, які є першим дзвіночком майбутніх масштабніших системних збоїв. Проте такі сигнали не завжди фіксуються або узагальнюються у національних стратегіях. Це відбувається через відсутність ефективного горизонтального моніторингу (horizon scanning), слабку комунікацію між рівнями влади та недостатню залученість громад до стратегічного процесу [2, с. 11-14].

Світовий досвід демонструє, що успішні країни активно використовують методи стратегічного передбачення, зокрема системи раннього попередження, weak signals, wild cards, сценарне мислення та аналітичні моделі, засновані на даних. Так, у доповідях OECD зазначається необхідність послідовного горизонтального обміну інформацією між усіма рівнями прийняття рішень — від місцевих органів до центральних інституцій [3, с. 15-20].

У сучасній Україні інституційна здатність локального рівня часто недооцінюється. Хоча децентралізація створила можливості для прийняття рішень на місцях, стратегічна роль громад в національному розвитку досі не реалізована повною мірою. Необхідно впроваджувати

системи регулярного скринінгу регіональних викликів, які будуть інтегровані у процес розробки державних стратегій [4].

Пропонується створення мережі регіональних аналітичних центрів, які виконуватимуть функції стратегічного моніторингу та сценарного аналізу. Такі центри мають стати джерелом об'єктивної інформації для національного стратегічного планування, сприяти ідентифікації ризиків на ранніх етапах та дозволити адаптивно реагувати на нові виклики.

Ігнорування локальних викликів і слабких сигналів призводить до затримки з формуванням політики, що, у свою чергу, зумовлює структурні дисбаланси в економіці. Це проявляється у нерівномірному розподілі інвестицій, депопуляції депресивних регіонів, неконтрольованій міграції трудових ресурсів та зростанні тіньової економіки. Відсутність адаптивної стратегії також знижує довіру бізнесу до державної політики, зменшує конкурентоспроможність регіонів і унеможливорює ефективне залучення зовнішніх ресурсів розвитку [6, с. 91].

Окрему увагу слід приділити освітньо-аналітичній підготовці кадрів, що працюють у сферах публічного управління та стратегічного планування. Важливим є впровадження навчальних програм зі стратегічного передбачення, системного аналізу та регіонального ризик-менеджменту [5, с. 25].

Загалом, стратегія держави повинна стати не тільки планом дій, сформульованим згори, але й результатом інтеграції великої кількості локальних спостережень, даних та сигналів. Такий підхід дозволить створити більш адаптивну, гнучку та далекоглядну модель публічного управління, яка базується на принципах довіри, прозорості та реалістичного прогнозування.

Література

- 1.UNDP Ukraine. Methodological Recommendations for the Consideration of the SDGs in the Development Strategies of Territorial Communities. 2023. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/methodological-recommendations-consideration-sustainable-development-goals-development-strategies-territorial-communities> (дата звернення: 08.05.2025).
- 2.ESPON. Territorial Futures: Summary Report. 2017. URL: <https://archive.espon.eu/sites/default/files/attachments/VOL%20A%20.pdf> (дата звернення: 08.05.2025).
- 3.OECD. Strategic Foresight Toolkit for Resilient Public Policy. 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/foresight-toolkit-for-resilient-public-policy_bcdd9304-en.html (дата звернення: 08.05.2025).

4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.05.2025).

5. Мінцберг Г. Стратегія – це стратегія. Менеджмент без догм. Київ: К.І.С., 2016. 312 с.

6. Мельник А.Ф., Кубах О.Л. Проблеми регіонального розвитку в контексті європейської інтеграції. Економіка та держава. 2023. № 9. С. 89–92. URL: <https://www.economy.in.ua/?op=1&z=9952&i=1> (дата звернення: 08.05.2025).

УДК 346.548:334.722:351.82(477)

Єршова Ю.О., аспірантка

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

ПІДТРИМКА РЕЛОКОВАНОГО БІЗНЕСУ ЧЕРЕЗ ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Одним із ключових викликів для релокованих підприємств є налагодження клієнтської бази та пошук замовлень у новій локації. Нерідко раніше напрацьовані ринки збуту залишаються на тимчасово окупованих територіях або втрачаються внаслідок порушення логістичних ланцюгів. У цьому контексті роль держави як замовника може стати вирішальною.

Міжнародна практика засвідчує, що уряди різних країн підтримують локальний бізнес, надаючи йому пріоритет у системі публічних закупівель, особливо в періоди після надзвичайних подій — таких як стихійні лиха (землетрус, ураган тощо) тощо. Зокрема, поширеною є практика укладання контрактів із місцевими будівельними компаніями для відновлення інфраструктури після катастроф.

В Україні також існує аналогічний досвід. Наприклад, для підприємств установ виконання покарань створювалися спеціальні умови участі в системі публічних закупівель, що передбачали виготовлення продукції, виконання робіт та надання послуг на потреби регіонального рівня [1].

Наразі стаття 3 Закону України «Про публічні закупівлі» [2] передбачає можливість придбання товарів та послуг без застосування спрощених тендерних процедур у підприємства або організації, що засновані громадською організацією осіб з інвалідністю та отримали

спеціальний дозвіл на право користування пільгами з оподаткування, у разі, коли закупівля становить від 50 тис. грн до 200 тис. грн (за загальним правилом, коли замовником виступають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, державні фонди тощо), або до 1 млн грн — для окремих замовників. Водночас під час дії правового режиму воєнного стану в Україні для таких підприємств дозволяється придбання замовниками товарів і послуг, вартість яких становить або перевищує 100 тис. грн та є меншою ніж 200 тис. грн, шляхом укладення договору про закупівлю без застосування тендерних процедур [3].

В українських умовах можна було б розширити практику закупівлі товарів та послуг саме у релокованих підприємств. Окремі дослідники пропонують запровадити спрощений доступ релокованих компаній до участі у закупівлях на соціально важливі товари [4]. Своєю чергою, в даному випадку може йтися про досить обмежену кількість релокованих компаній, які є виробником та/або постачальником саме соціально важливих товарів.

Доцільне розглянути більш широке надання підтримки. Наприклад, якщо фабрика перемістилася з Донеччини на Закарпаття і налагодила виробництво одягу або спорядження, держава могла б розмістити замовлення на пошиття спеціального одягу для військовослужбовців саме на цій фабриці. Також можна підійти більш комплексно та дозволити замовникам укладати прямі договори про закупівлю з релокованими компаніями (виробниками товарів або постачальниками послуг) без застосування конкурсних процедур протягом 1 чи 2 років після переміщення, що дозволить налагодити та забезпечити збут продукції.

Водночас факт переміщення і провадження економічної діяльності у новій місцевості не може бути єдиною (вирішальною) підставою для застосування «прямих» закупівель. У цьому контексті важливим є збереження кадрового потенціалу (наприклад, після переміщення середня кількість працівників не зменшилася, зокрема і через працевлаштування місцевого населення).

Слід зазначити, що запропоновані підходи не потребують прямих додаткових видатків з державного чи місцевих бюджетів, а лише передбачають наявність політичної волі та внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють сферу публічних закупівель.

Отже, вважається доцільним розширення можливостей застосування переговорної процедури закупівель до всіх релокованих підприємств. Такий крок дозволить оперативно укласти договори про закупівлю з відповідними суб'єктами господарювання, підтримувати їх виробниче навантаження шляхом стимулювання збуту продукції та водночас забезпечувати задоволення актуальних суспільних потреб.

Література

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 року N 2713-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15/ed20050623#Text>
2. Про публічні закупівлі: Закон України № 922-VIII від 25 грудня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
3. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>
4. Мульська О. П., Васильців Т. Г., Бараняк І. Є. Релокація бізнесу в області Карпатського регіону України в умовах війни: інструменти підтримки та нівелювання загроз. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2022. Вип. 2. С. 30-38. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-2-5>

УДК 657

Жидовська Н. М., к.е.н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького,

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ БЛОКЧЕЙН-РІШЕНЬ У ПОДАТКОВОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

У сфері податкового адміністрування блокчейн-технології реалізуються через низку спеціалізованих інструментів і методів, що забезпечують безперервну верифікацію даних, фіксацію транзакцій і автоматизовану взаємодію між податковими органами та суб'єктами господарювання. Ключовим елементом таких рішень є розподілений реєстр, що забезпечує захист від фальсифікації й дублювання інформації, створюючи цифрове середовище з прозорими, простежуваними та незмінними податковими діями. У контексті податкового адміністрування блокчейн не виконує

функції розрахунків або зберігання коштів, а слугує інфраструктурною платформою для створення системи податкового обліку нового покоління. [1]

Методи впровадження таких рішень передбачають інтеграцію з національними ERP-системами, побудову приватних або гібридних блокчейн-мереж, використання криптографічних хеш-функцій для валідації звітності, а також впровадження API (Application Programming Interface) для зв'язку з чинними платформами фіскального обліку (табл.1).

Приватні блокчейн-мережі формуються між податковими органами, платниками податків і банками та використовують консенсусні протоколи для фіксації змін лише після підтвердження всіма сторонами, що виключає несанкціоноване редагування записів. Смарт-контракти дають змогу заздалегідь прописати умови сплати податків, які активуються автоматично після виконання певних тригерів (наприклад, укладення угоди чи отримання доходу), що суттєво зменшує потребу в ручному адмініструванні зобов'язань. API-інтеграції надають можливість синхронізувати блокчейн-модулі з наявними електронними кабінетами платників податків і бухгалтерськими системами, передаючи дані в реальному часі без дублювання чи людського втручання. Механізм хешування первинної документації генерує унікальний цифровий відбиток кожного документа, який зберігається в блокчейні та допомагає з точністю виявляти будь-які спроби фальсифікацій або редагування. [2] Токенізація податкових активів забезпечує можливість уніфікованого цифрового представлення податкових зобов'язань або сплачених сум у блокчейн-системі, що дає змогу легко відстежувати їхній статус, залишки та використання як у реальному обліку, так і у звітності.

Таблиця 1. – Методи та інструменти реалізації блокчейн-рішень у податковому адмініструванні

Метод / інструмент	Призначення в податковому адмініструванні	Приклад реалізації або очікуваний ефект
Приватні блокчейн-мережі	Побудова обмеженого середовища обміну даними між бізнесом і податковими органами	Забезпечення конфіденційності та керованого доступу
Смарт-контракти	Автоматизація виконання податкових зобов'язань відповідно до заздалегідь заданих умов	Зниження адміністративного навантаження
Вбудовані API до національних	Інтеграція блокчейн-рішень із чинними електронними кабінетами	Забезпечення сумісності з поточними фіскальними

податкових систем	платників податків	процесами
Криптографічне хешування звітності	Фіксація достовірності первинних документів і податкових декларацій	Неможливість змінити документи без цифрового сліду
Токенізація податкових активів	Представлення податкових зобов'язань у вигляді цифрових одиниць у блокчейні	Прозоре відстеження статусу платежів і боргів

Отже, усі ці методи сприяють зменшенню адміністративного навантаження, мінімізації помилок, підвищенню достовірності оброблюваних даних і формуванню більш прозорого та автоматизованого податкового середовища.

Література

1. Жидовська Н.М., Петришин Л.П., Прокопишин О.С. Ефективність впровадження блокчейн-технологій у системі оподаткування суб'єктів господарювання. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 10. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/issue/view/9> (дата звернення: 15.05.2025).

2. Ткач Л. Стан впровадження блокчейн технології в економіку України, враховуючи виклики сьогодення. Економіка та суспільство. 2024. № 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-79>. (дата звернення: 01.05.2025).

УДК 330.131.7:001.89

Жукевич С.М., к.е.н., доцент
Західноукраїнський національний університет

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ У КОНСТРУКТИВІСТСЬКІЙ ПАРАДИГМІ: МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОНОВЛЕННЯ

У сучасному науковому дискурсі фінансовий аналіз усе частіше розглядається не лише як об'єктивне дослідження фінансово-економічних процесів, а й як соціально сконструйована реальність. Філософія конструктивізму пропонує нове бачення цього явища, зміщуючи акцент із пошуку «об'єктивної істини» до аналізу того, як знання формується, інтерпретується та використовується різноманітними економічними суб'єктами. У рамках цього підходу фінансова реальність не є даною раз і назавжди – вона будується через дискурси, моделі, нормативи та практики.

Конструктивізм – це напрямок у філософії науки, який стверджує, що людина не просто виявляє світ, а активно конструює його через мову, теорії, методології та практики. Центральним тезисом

конструктивізму є те, що «знання про реальність завжди є результатом інтерпретацій, сприйняття, культурного контексту та інституційних механізмів» [1].

Основні положення конструктивізму наступні: реальність не є нейтральною, оскільки формується через призму аналітичних інструментів, теоретичних припущень і доступних даних; знання є продуктом комунікації, де наукові факти, показники, моделі є результатом взаємодії суб'єктів (фінансових аналітиків, регуляторів, інвесторів); об'єктивність є умовною та досягається через консенсус, а не через доступ до «чистої» реальності. Окреслені принципи безпосередньо застосовуються у фінансовому аналізі, оскільки показники, моделі та прогнози не лише відображають економічні процеси, а й активно впливають на їх формування [2].

Фінансова реальність як конструкція. Фінансовий аналіз оперує такими поняттями, як рентабельність, платоспроможність, вартість капіталу, ринкова ціна. З точки зору конструктивізму ці показники не є відображенням об'єктивної економічної реальності, а скоріше соціально сконструйованими категоріями, які впливають на поведінку економічних суб'єктів. Фінансовий аналіз не просто описує реальність, а формує її через моделі, термінологію, стандарти звітності та аналітичні процедури.

З огляду на принципи конструктивізму, перформативність фінансового аналізу передбачає здатність теорій, моделей чи дискурсів змінювати реальність, яку вони описують. Зокрема, якщо аналітики прогнозують банкрутство підприємства, інвестори масово продають його акції, що призводить до втрати ліквідності і, врешті, до банкрутства.

Інструментом управління є міжнародні та вітчизняні стандарти фінансової звітності, які не просто описують фінансовий стан підприємств, а формують їхню поведінку, сприяючи адаптації внутрішніх процесів до зовнішніх норм.

ESG-метрики на кшталт «зелених інвестицій», «екологічної відповідальності» формують нові норми поведінки, навіть, якщо їхня екологічна ефективність сумнівна.

Соціальні та інституційні аспекти конструкції фінансової реальності передбачають, що фінансова реальність формується не лише через числа та моделі, а й через соціальні практики, інституційні правила та політичні рішення.

Слід виділити чинники конструктивістського підходу у фінансовому аналізі:

➤ регуляторна політика – фінансова реальність будується на межах стандартів вітчизняної та міжнародної звітності, директивах, податковому та інших нормативно-законодавчих актах;

➤ інституційна довіра – кредитні рейтинги (наприклад, S&P, Moody's) та аналітика інвестиційних установ формують уявлення учасників ринку про рівень ризику та інвестиційні перспективи;

➤ медійний дискурс – інформаційні повідомлення про банкрутства, економічні кризи та фінансові зловживання істотно впливають на ринкові очікування, що, своєю чергою, коригує поведінку та ціноутворення.

Ці елементи засвідчують, що фінансова дійсність не є суто об'єктивною даністю, а формується у процесі взаємодії різноманітних соціальних агентів, кожен з яких відіграє активну роль у її моделюванні.

Конструктивізм вказує на онтологічну двозначність фінансової реальності: вона одночасно об'єктивна та суб'єктивно сконструйована. З одного боку, фінансові потоки, звітність, грошові одиниці мають об'єктивну природу. З іншого – їхнє значення, інтерпретація, вага в рішенні інвесторів є результатом соціального узгодження. Зокрема, вартість компанії обчислюється на основі фінансової звітності, але її ринкова вартість формується через очікування інвесторів, які ґрунтуються на дискурсах, прогнозах, аналітичних звітах. Таким чином, фінансова реальність існує в просторі між об'єктивністю і суб'єктивністю, між числовими даними та їхньою інтерпретацією [3].

Методологічні наслідки для фінансового аналізу. Конструктивізм не заперечує важливості емпіричних даних, а радше закликає до рефлексії щодо їхнього походження, інтерпретації та впливу, що має кілька практичних наслідків: критичне ставлення до моделей – аналітики повинні розуміти, що їхні моделі не просто описують реальність, а формують її; аналіз дискурсу – важливо враховувати, як слова, терміни, медійні повідомлення впливають на ринкову поведінку; етична відповідальність – якщо моделі впливають на реальність, то їх створювачі несуть етичну відповідальність за наслідки їхнього застосування; міждисциплінарність – фінансовий аналіз передбачає тісний зв'язок із знаннями з економічної теорії, бухгалтерського обліку, соціології, психології, щоб розуміти, як

реальність формується через взаємодію різних акторів.

Фінансовий аналіз, розглянутий через призму філософії конструктивізму, втрачає статус нейтрального опису економічної реальності. Він стає соціально сконструйованим процесом, у якому моделі, дискурси, стандарти та інституційні механізми активно формують те, що прийнято називати «фінансовою дійсністю», що не заперечує важливості аналітичних інструментів, а навпаки наголошує на їхній силі впливу на економічні процеси [4].

Отже, у XXI столітті фінансовий аналіз потребує не лише технічної точності, а й філософської рефлексії щодо своєї ролі в конструюванні економічної реальності, що впливає на його методологію та потребує її оновлення.

Література

1. Hausman, Daniel M. (2008). Philosophy of economics. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://philpapers.org/rec/HAUPOE>
2. Філософія економіки. URL : <https://www-personal.umd.umich.edu/~delittle/Encyclopedia%20entries/Philosophy%20of%20Economics.htm>
3. Лагутін В. Онтологічні та гносеологічні засади економічної науки XXI століття. Вісник КНТЕУ. 2020. No 2 DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(130\)02](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(130)02)
4. Nugrahanti, Yeterina. (2018). Reflection of philosophical foundations in financial accounting research. Journal of Auditing, Finance, and Forensic Accounting. 6. 35. 10.21107/jaffa.v6i1.4328.

УДК 657

Зябченкова Г. В. ст. викладач

Зінкевич А. В. здобувач вищої освіти

Державний торговельно-економічний університет

РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА У ФОРМУВАННІ ДОСТОВІРНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У сучасних умовах ведення бізнесу облікова політика підприємства виступає не лише інструментом бухгалтерського обліку, а й важливим елементом управління фінансовою інформацією. Від вибору облікових методів, прийнятих підприємством, залежить структура, повнота та достовірність фінансової звітності. Саме тому дослідження облікової політики як засобу впливу на якість фінансової

звітності є актуальним завданням як для науковців, так і для практиків.

Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1]. Основними елементами облікової політики є: методи оцінки активів та зобов'язань; способи нарахування амортизації; порядок визнання доходів і витрат; методи обліку запасів; принципи формування резервів.

Правильне формування облікової політики забезпечує послідовність та порівнянність фінансової звітності, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Облікова політика безпосередньо впливає на показники фінансової звітності. Наприклад, вибір методу оцінки запасів (FIFO, LIFO, середньозважена вартість) може змінити вартість реалізованих товарів і, відповідно, фінансовий результат підприємства. Аналогічно, метод нарахування амортизації (прямолінійний, прискорений, виробничий) впливає на розмір амортизаційних витрат та залишкову вартість основних засобів (таблиця 1).

Таблиця 1. – Вплив облікової політики на достовірність фінансової звітності

<i>Елемент облікової політики</i>	<i>Варіанти методів</i>	<i>Вплив на фінансову звітність</i>
Оцінка запасів	FIFO, LIFO, середньозважена	Зміна собівартості реалізованої продукції
Амортизація	Прямолінійний, прискорений, виробничий	Впливає на чистий прибуток та залишкову вартість активів
Визнання доходів	За відвантаженням, за оплатою	Визначає момент визнання доходу та прибутку

Джерело: складено автором.

Незважаючи на нормативні вимоги, на практиці облікова політика часто не розкривається у фінансовій звітності належним чином [3]. У багатьох випадках підприємства обмежуються формальним складанням наказу про облікову політику без детального розкриття її елементів у примітках до фінансової звітності. Основні проблеми:

- Формалізм: облікова політика часто складається формально, без урахування специфіки підприємства;

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

- Недостатнє розкриття інформації;
- Низький рівень обізнаності бухгалтерів та управлінців щодо її значення.

Для підвищення достовірності фінансової звітності через облікову політику доцільно:

- Розробити індивідуальну політику з урахуванням специфіки підприємства;
- Повністю розкривати її у примітках до звітності згідно з П(С)БО 1 [2];
- Проводити регулярний її перегляд;
- Підвищувати кваліфікацію бухгалтерів.

Облікова політика є ключовим елементом системи бухгалтерського обліку, що впливає на достовірність фінансової звітності. Правильне формування та реалізація облікової політики забезпечує прозорість фінансової інформації, що є основою для прийняття ефективних управлінських рішень. В умовах сучасного бізнес-середовища підприємствам необхідно приділяти належну увагу розробці та впровадженню облікової політики, адаптованої до їх специфіки та вимог законодавства.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: Наказ Міністерства фінансів України від 27 черв. 2013 р. № 635 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13>

3. Становлення облікової політики та її вплив на показники звітності підприємства [Електронний ресурс] // Журнал ФААУ. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/stanovlennya-oblikovoi-politiki-ta-ii-vpliv-na-pokazniki-zvitnosti-pidpriemstva.html>

4. Іщенко О. М. Формування облікової політики підприємства: теоретичні засади та практичні аспекти. Вінницький національний аграрний університет. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/24655.pdf>

УДК 657.1

Зябченкова Г.В. ст. викладач кафедри
Сивак К.П. здобувач вищої освіти
Державний торговельно- економічний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Розвиток цифрових технологій прямо корелює з розвитком бухгалтерського обліку роблячи його більш автоматизованим, зручним, точним та швидким. Цифровізація бухгалтерського обліку стала щоденною необхідністю для підприємств різного масштабу. Тому дослідження впливу цифровізації є актуальною темою.

Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної політики держави. Цифровізація (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід від біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн). Цифровізація – це один із головних факторів зростання світової економіки [1].

Основні цифрові інструменти, які використовуються в бухгалтерії, включають:

1. Облікові програми – такі як BAS Бухгалтерія, 1С:Підприємство, SAP, QuickBooks, які автоматизують процеси обліку, розрахунків, формування звітності.

2. Системи електронної звітності – М.Е.Дос, СОТА, FREDO Звіт, що дозволяють подавати звітність до контролюючих органів в електронному вигляді.

3. Хмарні сервіси – наприклад, Google Таблиці, Xero, FreshBooks, які забезпечують віддалений доступ до облікових даних і зручність спільної роботи.

4. Таблиці редактори – Microsoft Excel чи Google Sheets, які залишаються базовими інструментами для аналізу даних, побудови таблиць та графіків.

5. CRM та ERP-системи – інтегровані системи управління ресурсами підприємства, які включають модулі для бухгалтерського обліку [2].

На практиці в незалежності від масштабу підприємства, великі транснаціональні корпорації чи фізичні особи підприємці використовують табличні редактори Microsoft Excel чи Google Sheets як повсякденний інструмент збору, обробки, форматування, аналізу, презентації даних для прийняття управлінських рішень. Проте, якщо ФОПи можуть використовувати Microsoft Excel чи Google Sheets як облікову систему, то середні та великі підприємства мають власну облікову систему, зазвичай в Україні найчастіше використовується 1С:Підприємство або SAP. Однак облікова система 1С:Підприємство є російським продуктом, тому варто очікувати зниження частки 1С:Підприємство на ринку облікових систем в Україні. Додатково, є також допоміжні програми бухгалтерського обліку, які інтегровані в головну облікову систему. Така практика зустрічається в банківському секторі, де існують автоматизовані програми для прийняття рішень про кредит фізичним особам або мобільний банкінг для фізичних та юридичних осіб. Завдяки таким інструментам, банківський сектор України вважається високо цифровізованим порівняно з країнами Європи.

Цифровізація бухгалтерського обліку включає в себе ряд переваг. Серед них це автоматизація рутинних процесів, підвищення ефективності роботи, зниження ймовірності помилок та інші. Проте, цифровізація також має перелік недоліків, які насторожують працівників у сфері бухгалтерського обліку впроваджувати цифровізацію. Такими недоліками вважають: необхідність додаткового навчання, ризики пов'язані з кібербезпекою, висока вартість впровадження та підтримки нових технологій.

Цифрові технології, зокрема штучний інтелект і машинне навчання, активно змінюють підхід до ведення бухгалтерського обліку. ШІ здатний аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та прогнозувати господарські події, що значно підвищує ефективність облікових процесів. Такі технології автоматизують рутинні завдання, зменшують ймовірність помилок і дають можливість бухгалтерам зосередитися на аналітичній роботі. Бухгалтерський облік стає не лише інструментом реєстрації фактів, а й важливою складовою системи управління бізнесом на основі точних і

своєчасних даних [3].

З стрімким розвитком інструментів штучного інтелекту, бухгалтерський облік в майбутньому буде видозміненим ще більше, що додасть ще ряд переваг, а також ризиків.

Цифровізація бухгалтерського обліку відкриває нові можливості для автоматизації, підвищення точності облікових процесів та оперативного прийняття управлінських рішень. Водночас вона ставить перед фахівцями нові виклики, зокрема необхідність постійного оновлення знань і володіння цифровими навичками. Отже, цифровізація — це не лише технологічний тренд, а й важливий етап професійного розвитку бухгалтера.

Література

- 1.Соснін О. Цифровізація як нова реальність країни. *Юридичний вісник України*. 2020. № 1. С. 45–54.
- 2.Ковальова В.І., Григорян Д. Г. Основні інструменти цифровізації бізнес-процесів на підприємстві. *Матеріали II науково-практичної internet-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми якості, менеджменту і економіки у фармації і охороні здоров'я»*, м. Харків, 2024. С. 412–414.
- 3.LI, Zehong., ZHENG, Li. The impact of artificial intelligence on accounting. In: 2018 4th International Conference on Social Science and Higher Education (ICSSHE 2018). Atlantis Press, 2018.

УДК 336.2

Іванишина О. С., к. е. н., доцент,
Федчук М. А., здобувачка вищої освіти
Державний податковий університет

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ

Цифрова трансформація стала важливим фактором, що впливає на формування податкової поведінки платників податків у сучасному світі. В умовах швидкого розвитку технологій та зростаючої доступності інформації, платники податків все частіше стикаються з новими можливостями та викликами, які змінюють їхнє ставлення до податкових зобов'язань.

По-перше, цифровізація забезпечує більшу прозорість у податкових процесах. Завдяки електронним системам обліку та звітності, платники податків мають можливість легко отримувати

інформацію про свої зобов'язання, терміни сплати та зміни в законодавстві [1, с. 106-107]. Це сприяє підвищенню обізнаності платників про їхні права та обов'язки, що, в свою чергу, може позитивно впливати на їхню податкову поведінку. Коли платники мають доступ до актуальної інформації, вони стають більш відповідальними у виконанні своїх зобов'язань.

По-друге, цифрові технології дозволяють автоматизувати процеси обліку та звітності, що зменшує адміністративний тягар для бізнесу. Платники можуть використовувати різноманітні програмні рішення для ведення бухгалтерії, що спрощує підготовку та подачу податкових декларацій [1, с. 107]. Це не лише знижує ймовірність помилок, але й стимулює платників до своєчасної сплати податків, оскільки автоматизація дозволяє зменшити ризик затримок і штрафів.

Крім того, цифрова трансформація відкриває нові можливості для взаємодії між платниками податків і податковими органами. Електронні сервіси, такі як онлайн-консультації, платформи для обміну інформацією та системи електронного документообігу, полегшують комунікацію. Це створює більш відкритий діалог між державою та бізнесом, що може сприяти формуванню довіри до податкової системи. Коли платники відчують підтримку з боку держави та мають можливість отримати консультації у разі виникнення запитань, вони стають більш схильними до виконання своїх податкових зобов'язань.

Не менш важливим аспектом є використання аналітики даних та штучного інтелекту в податкових системах. Ці технології дозволяють податковим органам здійснювати більш ефективний моніторинг та аналіз поведінки платників податків [2]. Наприклад, за допомогою алгоритмів машинного навчання можна виявляти аномалії у фінансових даних, що може свідчити про ухилення від сплати податків. Це не лише підвищує ефективність контролю, але й може виступати як превентивний захід: усвідомлення того, що їхні фінансові дані можуть бути проаналізовані, спонукає платників дотримуватися законодавства.

Водночас цифрова трансформація також приносить певні виклики. Зростання використання технологій може призвести до збільшення ризику шахрайства в податковій сфері. Платники можуть намагатися використовувати новітні технології для ухилення від сплати податків або маніпуляцій з даними [3]. Це вимагає від держави

постійного вдосконалення механізмів контролю і безпеки, щоб забезпечити справедливність у системі оподаткування.

Таким чином, цифрова трансформація є потужним фактором, що формує нову податкову поведінку платників податків. Вона сприяє підвищенню прозорості, автоматизації процесів і покращенню взаємодії між державою та бізнесом. Однак разом із новими можливостями виникають і виклики, які потребують уваги та адекватних відповідей з боку державних органів. У результаті, адаптація до цифрових змін стає ключовим елементом успішної податкової політики в умовах сучасного світу.

Література

1. Ганзюк С. М., Буднік Є. О. Цифрова трансформація податкової системи України. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2024. № 2(9). С. 106-107.
2. Правдюк М. В. Система оподаткування в умовах цифрової трансформації. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 11 (39). С. 347-358.
3. Гончар Л. В., Літвінов А. О. Цифровізація податкової системи: основні напрями та перспективи. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5770/5824>

УДК 336.2

Іванишина О. С., к. е. н., доцент,
Халімончук К. А., здобувачка вищої освіти
Державний податковий університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ У СФЕРІ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Оптимізація оподаткування у сфері відновлюваної енергетики є комплексним процесом, спрямованим на легальне зменшення податкових зобов'язань підприємств та інвесторів, що працюють у цьому секторі. Вона базується на використанні існуючих податкових пільг, стимулів та інших законних інструментів, передбачених національним та міжнародним законодавством. Важливо підкреслити, що оптимізація не є ухиленням від сплати податків, а являє собою стратегічне управління податковими платежами з метою підвищення економічної ефективності проєктів у галузі відновлюваної енергетики.

Одним з ключових аспектів оптимізації є використання інвестиційних стимулів. Багато країн, включаючи Україну,

пропонують різноманітні податкові пільги для заохочення інвестицій у відновлювані джерела енергії. Це можуть бути знижені ставки податку на прибуток, звільнення від сплати певних видів податків на початковому етапі реалізації проєкту, або ж прискорена амортизація основних засобів, що дозволяє швидше списувати витрати на придбання обладнання та зменшувати оподатковуваний прибуток [2, с. 462].

Поширеною формою інвестиційних стимулів є зниження ставки податку на прибуток. Держава може встановлювати пільгові ставки податку на прибуток для підприємств, що здійснюють інвестиції у будівництво та експлуатацію об'єктів відновлюваної енергетики. Це безпосередньо зменшує суму податку, що підлягає сплаті, та підвищує рентабельність інвестицій. Розмір зниження ставки та термін її дії можуть варіюватися залежно від типу проєкту, його потужності та регіону реалізації.

Важливим інструментом є звільнення від сплати певних видів податків. Наприклад, інвестори можуть бути тимчасово звільнені від сплати податку на майно, земельного податку або податку на додану вартість (ПДВ) при імпорті обладнання, необхідного для будівництва об'єктів відновлюваної енергетики. Звільнення від ПДВ на імпорт обладнання є особливо важливим, оскільки вартість такого обладнання часто є значною, і його включення до податкового кредиту може бути розтягнуте в часі [3, с. 138].

Окремо слід виділити податкові кредити. На відміну від зниження ставки податку, податковий кредит безпосередньо зменшує суму податкового зобов'язання. Наприклад, інвестор може отримати податковий кредит у розмірі певної частки від вартості інвестованого обладнання або понесених витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) у сфері відновлюваної енергетики [1].

Деякі країни також пропонують гарантії та субсидії, які хоча й не є прямими податковими стимулами, але мають значний вплив на економічну ефективність проєктів та можуть розглядатися в комплексі заходів з оптимізації оподаткування. Державні гарантії можуть полегшити доступ до кредитних ресурсів, а субсидії можуть частково компенсувати витрати на реалізацію проєктів, тим самим зменшуючи потребу у великих обсягах власного фінансування та, відповідно, потенційні податкові ризики, пов'язані з нестачею коштів [3, с. 139].

Одним із перших та ключових рішень є вибір організаційно-правової форми. В Україні це можуть бути товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ), приватне підприємство (ПП), акціонерне товариство (АТ) тощо, кожна з яких має свої особливості оподаткування. Для малих та середніх проєктів може бути вигідним застосування спрощеної системи оподаткування (якщо вони відповідають критеріям), що передбачає сплату єдиного податку замість кількох основних, спрощуючи облік та звітність.

Значну роль в оптимізації відіграє податкове планування. Це включає в себе прогнозування майбутніх податкових зобов'язань, аналіз потенційних ризиків та можливостей, а також розробку стратегій щодо мінімізації податкових витрат у довгостроковій перспективі. Ефективне податкове планування вимагає глибокого розуміння податкового законодавства, особливостей галузі відновлюваної енергетики та специфіки конкретного проєкту [1].

Особливої уваги заслуговує міжнародне оподаткування. Для проєктів, що мають транскордонний характер, наприклад, залучення іноземних інвестицій або експорт електроенергії, необхідно враховувати положення міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Правильне застосування цих договорів може допомогти уникнути сплати податків в обох країнах та оптимізувати загальне податкове навантаження. Крім того, слід враховувати правила трансфертного ціноутворення при здійсненні операцій між пов'язаними особами, щоб уникнути претензій з боку податкових органів [3, с. 139].

Крім того, слід звернути увагу на адміністрування податків. Правильне ведення бухгалтерського обліку, своєчасне подання звітності та сплата податків є ключовими елементами ефективної оптимізації. Уникнення податкових правопорушень та штрафних санкцій також є важливим аспектом управління податковими ризиками [1].

Оптимізація оподаткування у відновлюваній енергетиці – це складне, але важливе завдання для забезпечення сталого розвитку галузі [2, с. 461]. Ефективне використання інвестиційних стимулів, ретельне планування та правильне структурування проєктів є ключем до легального зменшення податкових зобов'язань. Інвестиційні стимули, такі як податкові пільги та кредити, покращують інвестиційний клімат і рентабельність. Правильне структурування

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

дозволяє ефективно використовувати ці пільги та мінімізувати ризики. Проте, для досягнення оптимального рівня оподаткування необхідне глибоке розуміння податкового законодавства, особливостей галузі та характеристик конкретного проекту. Грамотна оптимізація сприяє не лише економічній ефективності окремих проєктів, а й робить інвестиційне середовище більш привабливим для розвитку всієї сфери, що важливо для енергетичної незалежності та екологічної безпеки.

Література

1. Милославський, В.В. Організаційно-економічні механізми впровадження відновлюваної енергетики в Україні. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №9. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13268480>
2. Пудичева Г.О. Фінансування проєктів з відновлюваної енергетики в Україні. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. №4(35). С.459–465.
3. Кишакевич Б., Настьошин С. Економічні інструменти стимулювання розвитку відновлюваної енергетики та підвищення енергоефективності в ЄС. *Економічний простір*. 2024. №190. С.136–140.
4. Степаненко В. А., Замулко А. І. Механізми державного стимулювання розвитку відновлюваної енергетики. *Енергетика: економіка, технології, екологія*. 2023. № 3 (73). С. 109-118.

УДК 339.543:338.1

Іванов Ю.Б., д.е.н., професор

Міхесенко А.В., студент

Харківський національний економічний університет
ім. Семена Кузнеця

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У період 2019 – 2024 роки важливою задачею для українського уряду стала адаптація митної системи до нових економічних умов, що виникли під впливом глобальних кризових явищ. Тож з метою забезпечення сприятливого середовища для розвитку міжнародної торгівлі, підвищення конкурентоспроможності України на глобальних ринках необхідно удосконалювати митне адміністрування, що є важливим елементом стратегії економічної стійкості країни та її інтеграції у світову економіку. У 2022 році серйозним викликом для економіки країни стала повномасштабна військова агресія, що

викликала не лише економічний шок, а й поглибила макроекономічну нестабільність України (зруйнувала логістичні ланцюги, спричинила суттєве падіння промислового виробництва, збільшення дефіциту бюджету країни). Наразі ключовий елемент у системі зовнішньоекономічної діяльності України – митне оформлення. [1]

Процедура митного оформлення є важливим елементом митно-тарифної політики, яка для фізичної чи юридичної особи може нести, як позитивний сенс, сприяючи реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання при веденні ними зовнішньоекономічної діяльності, так і відображатися негативним чином на бізнесі, створюючи бар'єри та перепони економічному зростанню. Процедура митного оформлення та організація митного контролю за дотриманням законності зовнішньоекономічної діяльності стикається з певними ризиками, що здебільшого пов'язані з необхідністю контролю за належним веденням митної документації, її коректним оформленням.

Опубліковані Державною митною службою України статистичні дані свідчать про поступове спрощення в країні процесів митного оформлення, а, отже, і їх прискорення. Водночас в Україні повноцінно запрацювала система електронного декларування. Хочеться відмітити й функціонування механізму «єдиного вікна», основне призначення якого – скорочення часу та ресурсів, необхідних для перевезення товарів. Перейдемо до ознайомлення з особливостями проходження митного оформлення. Варто зазначити, що головна умова проходження товаром митного контролю в Україні у відповідності до законодавства – подання до митних органів правильно заповненої вантажно-митної

декларації (ВМД). Тобто митна декларація або ВМД – основний документ, в якому представлена детальна інформація щодо товарів, які перетинають кордон у межах зовнішньоекономічної діяльності.

Останні два роки в Україні ознаменувалися суттєвими змінами у сфері митного оформлення, що відобразилося не лише у трансформації процедур, а й у статистичних показниках діяльності митних органів. Згідно з офіційними даними Державної митної служби України, у 2023 році спостерігалось зменшення кількості оформлених митних декларацій (форма МД-2) на 20% порівняно з 2020 роком. У числовому вимірі це зниження становило 3518,7 тис. одиниць проти 4559,4 тис. одиниць у 2020 році. Ще більш показовим стало скорочення оформлень інших митних документів – із 1620,4 тис.

одиниць у 2020 році до 485,1 тис. у 2023-му. Це зменшення складає 70% [2].

Такий спад пояснюється цілим рядом факторів. По-перше, повномасштабна війна, яка триває з 2022 року, суттєво вплинула на експортно-імпортну діяльність: частина підприємств зупинила роботу, інші втратили логістичні маршрути або змінили географію поставок. По-друге, у зв'язку з воєнним станом, уряд запровадив нові, спрощені механізми митного контролю, які дозволили пришвидшити оформлення гуманітарної допомоги та критичних імпортних товарів. По-третє, послідовна цифровізація митної справи – впровадження електронної транзитної системи NCTS, електронної черги, автоматизованого аналізу ризиків – дала змогу мінімізувати паперовий документообіг і спростити оформлення без втрати контролю за вантажами

У підсумку, зменшення кількості оформлень не є виключно негативною тенденцією, а швидше ознакою трансформації митної системи України в бік більш технологічної, прозорої та адаптивної до кризових умов. Варто відмітити й скорочення кількості оформлень електронних митних декларацій форми МД-2 у останні роки майже на 20% (зі 4389,4 тис. до 3502,3 тис. одиниць).

У відповідності до наведених даних, електронне декларування стає більш популярною процедурою по відношенні до декларацій форми МД-2 у паперовій формі.

На рис. 1 представлено перелік перспективності використання в сучасних реаліях декларування товарів через електронні формати документів.

ПЕРЕВАГИ ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ			
Спрощення митних процедур	Зменшення часу та фінансових витрат при здійсненні митного оформлення та контролю	Зменшення корупційних ризиків (оскільки виключено контакт із посадовими особами органів митниці)	Відсутність необхідності підтвердження щодо вивезення вантажу під час експорту товарів

Рисунок 1 Переваги електронного декларування товарів при переміщенні через митний кордон [3, с. 121]

Отже, економічна стабільність та розвиток України можна досягти через удосконалення митного оформлення, що є критичним чинником для підвищення транзитного потенціалу країни, покращення конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Стандартизація та спрощення процедур митного контролю відповідно до практик ЄС. Імплементация інституційних та процедурних вимог Митного кодексу Європейського Союзу дозволить спростити документообіг, зменшити кількість суб'єктивних рішень митників та забезпечити уніфікований підхід до оцінки ризиків. Спрощення процедур та скорочення часу на митне оформлення в Україні – одна з визначальних умов підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Проблема затягнутих і складних процесів митного оформлення залишається серйозною перешкодою для підприємств-експортерів та імпортерів. Сучасні вимоги глобального ринку потребують не лише спрощення митних процедур, а й впровадження гнучких, прозорих та цифрових сервісів, що працюють у реальному часі.

Література

1. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2012. № 44–45, № 46–47, № 48, ст.552 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449517#>
2. Статистика та реєстри. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>.
3. Шевчук О.М., Милейко К.С. Електронне декларування товарів при переміщенні через митний кордон України: проблеми правореалізації. Право і суспільство. 2019. №3ч.2 URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/29950>.
4. Назарова, Г., Кононенко, Л., Васильєв, О. Митне оформлення у системі митного контролю: сучасний стан та напрями удосконалення. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2023. №16, с.249-257. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.33>
5. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 року №450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012п#Text>
6. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12#Text>.

**Ішук Л.І., к.е.н., доцент,
Вітвіцький О.О., здобувач вищої освіти**
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ЕВОЛЮЦІЯ ВАЛЮТНИХ СИСТЕМ

Еволюція валютних систем є складним і багатограним процесом, який відображає зміну економічних реалій і потреб світової економіки. Від самого початку людство стикалося з проблемою обміну товарів, і, на перших етапах розвитку економіки, для цього використовувався бартер, тобто прямий обмін товарами чи послугами. Проте бартер мав суттєві обмеження, зокрема, відсутність стандарту для визначення вартості обмінюваних товарів. Людство поступово зрозуміло, що потрібен універсальний засіб обміну, який дозволив би спростити торгові відносини. Тому відбувся перехід від бартеру до використання предметів, що мали певну внутрішню цінність, таких як золото, срібло, раковини або навіть худоба. Ці засоби виконували роль еквівалента вартості, оскільки вони були рідкісними, довговічними та прийнятними для більшості суспільств того часу.

З розвитком цивілізацій люди почали прагнути до уніфікації засобів обміну, що сприяло появі перших монет. У різні періоди історії в різних регіонах світу розвивалися власні монетні системи. Наприклад, у Стародавньому Римі широко використовувалися денарії, а у Середньовічній Європі - флорини і дукати, які мали стабільну вагу та вміст дорогоцінних металів. Використання монет сприяло розвитку банківської справи, оскільки люди почали зберігати свої накопичення в спеціалізованих установах, які згодом стали видавати перші боргові розписки - праобраз сучасних банкнот [1].

З розвитком економік і зміною потреб суспільства, валюти також стали піддаватися модифікаціям. Від монет з дорогих металів людство переходило до паперових грошей, які стали більш зручними для обігу та економічних розрахунків. Перші паперові гроші з'явилися в Китаї у VII столітті, що стало революційним кроком у фінансовій системі світу. Проте у Європі цей інструмент набув популярності значно пізніше – у XVII столітті. Поширення паперових грошей сприяло зростанню економічної активності, оскільки такі гроші було легше зберігати, транспортувати та використовувати для великих

фінансових операцій. Однак, водночас це вимагало довіри до емітентів таких грошей, що призвело до формування банківських систем і механізмів контролю над грошовою масою.

Одним з важливих кроків в еволюції валютних систем став перехід до золотої стандартної системи, яка була розроблена в середині XIX століття. Країни, що прийняли золото як основу для своїх валют, прив'язали свої національні валюти до певної кількості золота. Це забезпечувало стабільність валют і сприяло розвитку міжнародної торгівлі, оскільки країни могли взаємодіяти через обмін своїми валютами, що мали певну вартість. Водночас золота стандартна система мала певні недоліки, оскільки обсяг грошової маси безпосередньо залежав від кількості золота, що обмежувало економічний ріст.

У середині XX століття була введена Бреттон-Вудська система, яка зберегла основи золотої стандартної системи, але з одним важливим нововведенням: долар США став основною валютою, яка прив'язувалася до золота, а всі інші валюти прив'язувалися до долара. Ця система забезпечувала стабільність на міжнародних фінансових ринках і дозволяла країнам підтримувати стабільні валютні курси, що сприяло розвитку глобальної економіки після Другої світової війни.

Проте з часом і в умовах глобальних економічних змін система Бреттон-Вудса виявила свої недоліки. У 1971 році США, зіткнувшись із фінансовими труднощами, оголосили про скасування золотої прив'язки долара, і з цього моменту валютні системи світу стали більш гнучкими, а валютні курси - вільно коливатися. Це спричинило перехід до сучасної системи, де країни більше не прив'язують свої валюти до золота, а валюти стали вільно конвертованими. Сучасні валютні системи функціонують на основі ринкових механізмів, де курси валют визначаються попитом та пропозицією на фінансових ринках, а також економічними політиками країн.

Одним з найновіших етапів еволюції валютних систем є розвиток цифрових валют, зокрема криптовалют. Біткоїн, який став першим і найвідомішим представником цієї категорії, демонструє можливості для створення альтернативної платіжної системи, яка не залежить від урядів і центральних банків. Враховуючи розвиток технологій, криптовалюти мають потенціал для зміни традиційних валютних систем, відкриваючи нові можливості для глобальних економічних відносин. Водночас цей процес ставить перед світовими

фінансовими установами нові виклики, зокрема щодо регулювання таких валют, забезпечення їхньої стабільності і захисту від потенційних зловживань.

Наразі фінансовий світ активно досліджує можливість впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC), які можуть стати офіційним цифровим еквівалентом традиційних грошей. Це відкриває нові можливості для фінансових операцій, сприяє прискоренню грошового обігу та зменшенню витрат на фінансові транзакції. У той же час, з'являються питання щодо конфіденційності, безпеки та потенційного контролю з боку урядів.

Одним з найновіших етапів еволюції валютних систем є розвиток цифрових валют, зокрема криптовалют. Біткоїн, який став першим і найвідомішим представником цієї категорії, демонструє можливості для створення альтернативної платіжної системи, яка не залежить від урядів і центральних банків. Враховуючи розвиток технологій, криптовалюти мають потенціал для зміни традиційних валютних систем, відкриваючи нові можливості для глобальних економічних відносин. Водночас цей процес ставить перед світовими фінансовими установами нові виклики, зокрема щодо регулювання таких валют, забезпечення їхньої стабільності і захисту від потенційних зловживань [3,4].

Таким чином, еволюція валютних систем є динамічним процесом, який невинно адаптується до змінюваних економічних умов, розвитку технологій та зміни глобальних фінансових ринків. Вона відображає не лише зміни у фінансових механізмах, але й адаптацію економік до нових вимог часу.

Література

1. Котляр О.В. Історія грошей та валютних систем. Київ: Наукова думка. 2009 р.
2. Еволюція грошей: Де і коли з'явилися гроші? URL: <https://ideabank.ua/uk/experts/evolyutsiya-hroshey-de-i-koly-zyavylsya-hroshi>.
3. Генсецький М.В. Розвиток криптовалюти в Україні в умовах війни. Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (25 травня 2024 р). відп. ред. О.А. Нужна. Вип. 16. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2024. 240 с. С. 82.
4. Сокол Х.Я. Грошово-кредитна система в Україні на тлі війни: проблеми і шляхи їх подолання. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали VI

УДК 657.1.011.

Йосенко С.А. викладач вищої категорії
Млинівського технолого-економічного фахового коледжу

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасному світі цифрові технології стрімко змінюють усі сфери економічної діяльності. Однією з найважливіших сфер, де цифровізація набуває особливого значення, є система обліку, контролю, аудиту та оподаткування. Переходи до електронного документообігу, впровадження автоматизованих систем обліку, використання хмарних технологій, штучного інтелекту та блокчейну створюють нові можливості для підвищення прозорості, ефективності та достовірності фінансової інформації.

Запровадження воєнного стану та нестабільність енергозабезпечення уповільнили процес впровадження електронних систем обліку на підприємствах [1]. Проте ці обставини не зменшили значення цифрових рішень у сфері обліку. Навпаки, в умовах сучасних викликів цифровізація набуває особливої важливості як інструмент забезпечення стійкості, ефективності та прозорості облікових процесів.

Цифровізація бухгалтерського обліку дозволяє автоматизувати рутинні процеси, зменшити кількість помилок, оптимізувати витрати на облікове обслуговування. Сучасні програми (наприклад, BAS, M.E.Doc, SAP, 1C) надають користувачам можливість в реальному часі відслідковувати фінансові потоки, формувати звітність, проводити інвентаризацію та облік основних засобів.

Використання хмарних сервісів забезпечує доступ до облікових даних з будь-якої точки світу, підвищує гнучкість та мобільність фінансового управління.

Цифрові інструменти змінюють традиційні підходи до контролю та аудиту. Внутрішній контроль в умовах цифровізації базується на використанні автоматичних систем моніторингу операцій, аналітики

ризиків та виявлення аномалій. Наприклад, впровадження алгоритмів штучного інтелекту дозволяє виявляти шахрайські дії або відхилення у даних ще до завершення звітного періоду.

Аудит також змінюється — з'являються концепції цифрового аудиту та аудиту в режимі реального часу, коли перевірка здійснюється на основі автоматично зібраних і структурованих даних. Це суттєво зменшує час аудиторських перевірок та підвищує якість їх результатів.

Державна податкової служби України є повністю транспарентною, сучасною та технологічною податковою службою, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції [3]. Податкові органи активно впроваджують цифрові інструменти. В Україні це питання розглядається в рамках реалізації Стратегії цифрового розвитку, трансформації та цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року [2]. В Україні впроваджене електронне декларування, автоматичний обмін податковою інформацією між країнами (CRS), електронні РРО, а також використання аналітичних платформ для відстеження податкової поведінки суб'єктів господарювання. Системи типу e-Check, e-Receipt, e-Reporting сприяють зменшенню рівня тіньової економіки, підвищенню добровільності сплати податків та ефективності адміністрування податкових надходжень.

У сфері оподаткування сервіси та послуги, які раніше існували лише як ідеї, нині стали реальністю. Вживаються заходи для забезпечення платникам податків максимальної зручності, простоти та комфорту у здійсненні податкових процедур. Цифровізація, зокрема, сприяє усуненню впливу людського фактора в процесах податкового адміністрування. На цьому шляху Державна податкова служба тісно співпрацює з надійними партнерами — Міністерством фінансів України та Міністерством цифрової трансформації.

Завдяки результативній співпраці ДПС та Міністерства цифрової трансформації платники податків уже можуть скористатися низкою цифрових послуг на порталі «Дія», зокрема: «Малятко», ID14, цифровий податковий номер, шеринг документів і довідка про доходи.

Крім того, для фізичних осіб на порталі «Дія» стали доступними податкові сервіси. У розділі «Мої податки» користувачі можуть переглянути свої податкові дані, інформацію про стан розрахунків із

бюджетом, банківські рахунки, а також сплатити податки й подати декларацію для ФОП на спрощеній системі оподаткування.

З урахуванням глобальних і національних тенденцій можна передбачити подальший розвиток уже наявних напрямів, зокрема автоматизації та впровадження хмарних технологій. Окрім того, очікується поступове запровадження новітніх технологій у сфері бухгалтерського обліку, таких як штучний інтелект і блокчейн.

Блокчейн — це технологія, яка дозволяє зберігати та передавати дані в зашифрованому вигляді без посередників. Блокчейн може мати потенціал для використання в бухгалтерському обліку, оскільки дані, які він містить, не піддаються зміні або видаленню без відображення слідів. Це робить їх надзвичайно надійними та перевіреними. Також ці дані є доступними для усіх учасників мережі, що забезпечує відкритість та прозорість. Блокчейн може допомогти спростити та оптимізувати податковий облік, використовуючи смарт-контракти, які автоматично будуть розраховувати та сплачувати податки відповідно до чинного законодавства [4, с. 270]. Штучний інтелект (ШІ) — це розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, який швидко розвивається та зосереджується на розробці програмних рішень здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту.

Використання штучного інтелекту та машинного навчання в цих галузях дозволяє автоматизувати процеси, підвищити їхню ефективність і вирішувати складні завдання, що вимагають аналізу й обробки значних обсягів даних [5, с. 15].

Таким чином, оновлення систем бухгалтерського обліку та аудиту в Україні сприяє зміцненню конкурентоспроможності та інформаційної спроможності цифрової економіки країни. Як підкреслює І. Зрибнєва, в умовах ринкових відносин поняття «конкурентний потенціал» набуває особливого значення, адже є однією з ключових характеристик стійкості підприємства та перспектив його розвитку [6, с. 150].

Цифровізація відкриває нову еру для обліку, контролю, аудиту та оподаткування. Вона не лише підвищує ефективність і точність, а й змінює саму філософію управління фінансами на підприємствах і в державі. Успішна реалізація потенціалу цифрових технологій можлива за умови забезпечення належного рівня кіберзахисту, законодавчої

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством
підтримки та інвестицій у людський капітал.

Література

1. Аналіз тенденцій упровадження цифровізації та диджиталізації в бухгалтерський облік (український кейс) / М. Петченко та ін. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 1. № 48. С. 105–113. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3951> (дата звернення: 18.05.2025).

2. СТРАТЕГІЯ здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 травня 2025 р. № 464-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/464-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2025).

3. Наказ ДПС від 21.02.2025 № 150 "Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2025 – 2030 роки" <https://tax.gov.ua/diyalnist/-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/79393.html> (дата звернення: 18.05.2025).

4. Пілевич Д. С. Теоретико-прикладні засади використання blockchain-технології в бухгалтерському обліку. Проблеми економіки. 2020. № 1. С. 267–274. (дата звернення: 18.05.2025).

5. Кравченко І. Й. Перспективи впровадження інструментів цифрової економіки в систему статистичного аналізу, бухгалтерського обліку та аудиту. *Облік і фінанси* 2022. № 3 (97). С. 12–20. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-3\(97\)-12-20](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2022-3(97)-12-20) (дата звернення: 18.05.2025).

6. Зрибнєва І. П. Вироблення рішень щодо формування конкурентного потенціалу суб'єктів інноваційного підприємництва. Інтеллект XXI. 2020. № 5. С. 150–155. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2020/2020_5/31.pdf (дата звернення: 16.05.2025).

УДК 657.1 : 640.6

Калайтан Т.В., к.е.н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

АНАЛІТИЧНІ ПОКАЗНИКИ ДОХОДНОСТІ ГОТЕЛІВ

Аналіз наукових публікацій показує, що вчені виділяють поняття «управління доходами» та «управління доходністю» [3]. Управління доходністю застосовується в тих секторах економіки, які мають специфічні характеристики, а саме: фіксовані потужності, збільшення яких коштує дуже дорого; згодом послуга втрачає свою вартість; мінливий попит; можливість динамічного ціноутворення; у структурі витрат превалюють постійні витрати. Основна концепція управління доходністю, на думку зарубіжних науковців, полягає у

наданні необхідних послуг потрібному клієнту у потрібний час за розумною ціною. Відповідно для управління такими фіксованими потужностями використовуються специфічні прийоми [1]. У світовій практиці для аналітичної оцінки доходності готелів використовується низка показників [2].

Показник середньодобової ставки ADR (Average Daily Rate) готелю - це середній дохід на проданий номер за добу:

$$ADR = Rd : Qd,$$

де Rd - виручка від продажу номерів за день; Qd - кількість проданих номерів за день.

Поруч з показником RevPAR (виручка від проданих номерів по відношенню до кількості доступних номерів за день) і завантаженістю (ОС) ADR відноситься до найбільш важливих аналітичних показників діяльності готелів. ADR допомагає оцінити наскільки ефективно працюють стратегії ціноутворення; краще управляти доходами, а також слугує точкою порівняння ефективності готелю та його конкурентів.

ADR готелю відноситься тільки до проданих номерів за день. Для аналізу за інші періоди (місяць, квартал, рік) використовується показник ARR (Average Room Rate) — середня ставка (але не денна):

$$ARR = Rt : Qt,$$

де Rt - загальна виручка від продажу номерів за період; Qt - загальна кількість проданих номерів за період.

Також є ще один вид цього показника - індекс середньої ставки ARI (Average Rate Index). ARI використовується для мережі готелів з метою порівняння результативних показників готелів між собою і визначається за формулою:

$$ARI = ADRh : ADRgh,$$

де ADRh - ADR готеля; ADRgh – ADR групи готелів.

ADR усередняє усі діючі тарифи, що дозволяє проводити аналіз тарифів на локальному ринку та адаптувати свої ціни на готельні номери. Цей показник також показує наскільки оптимальним є завантаження номерного фонду.

Наступний показник RevPAR (Revenue per Available Room per Day) – виручка від проданих номерів по відношенню до кількості доступних номерів за день. Однакове значення показника RevPAR може бути коли (1) встановлено високий тариф з меншим завантаженням, чи (2) забезпечене більше завантаження за зниженим

тарифом, але при цьому готель отримує різні суми прибутку.

Показник RevPAR можна розраховувати для одного готелю або для мережі готелів. Аналіз цього показника є корисним для виявлення тенденцій та оцінки результатів прийнятих рішень. Дослідження динаміки цього показника виконується шляхом порівняння із значенням за попередній аналогічний період.

Є два підходи до розрахунку показника RevPAR:

$$\text{RevPAR} = \text{Rd} : \text{Qa},$$

де Rd – виручка від продажу номерів; Qa - загальна кількість доступних номерів,
або:

$$\text{RevPAR} = \text{ADR} * \text{OR},$$

де OR – Occupancy Ratio (заповнюваність, коефіцієнт використання місткості).

Коефіцієнт використання місткості розраховують за місяць. Існує два підходи до розрахунку коефіцієнта місткості. Перший підхід фокусується на спальнях і визначає кількість днів коли ліжко було зайняте. Другий підхід полягає у відстеженні кількості днів і розрахунку кількості зайнятих спален за кожен день протягом звітного періоду.

Важливо уважно стежити за тим, як RevPAR змінюється. Цей показник показує, наскільки ефективно працює бізнес. В ідеалі RevPAR повинен постійно зростати. Якщо показник знизився, це може бути пов'язано з такими факторами: зниження попиту; вихід на ринок нового конкурента, небажання гостей платити високу ціну. До аналітичних показників ефективності управління доходністю відноситься також RevPAC (Revenue per Available Customer) - виручка від експлуатації номерного фонду на одного гостя в день, місяць, рік.

Якісне аналітичне забезпечення має надзвичайно важливе значення для прийняття обґрунтованих рішень в сфері управління доходами від номерного фонду готелю. Тому, на нашу думку, є доцільним в практиці аналітичної роботи вітчизняних готельєрів визначення зазначених вище показників та проведення факторного аналізу. Результати такого аналізу дозволять менеджерам готелів приймати обґрунтовані рішення з метою підвищення доходів від експлуатації номерів. У перспективі подальших досліджень доцільно розглянути можливості аналізу зазначених показників виходячи з категорії маржинального доходу.

Література

1. Kalaitan T., Hrymak O., Kushnir L., Shurpenkova R., Sarakhman O. Restaurant revenue management and analytical assessment of its effectiveness. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: *International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, 2023. №17. P.152-162. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-17-13>.
2. Калайтан Т., Батюк Б., Гримак О. Аналітичне забезпечення управління доходністю готелів. *Development Service Industry Management*. 2025. №2. С.64–72. [https://doi.org/10.31891/dsim-2025-10\(9\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-10(9)).
3. Калайтан Т.В. Факторний аналіз в управлінні доходністю підприємств готельного бізнесу. *Підприємництво і торгівля : збірник наукових праць*. 2020. Вип. 26. С.37-44. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-26-06>.

УДК 330.101.54:338.43(477)

Калініченко О. В., к.е.н, доцент
Полтавський державний аграрний університет

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Міжнародне середовище України стає дедалі агресивнішим, що ускладнюється накопиченням внутрішніх проблем, загострюючи ключове питання – державної незалежності. Головні загрози національній безпеці зумовлені з інтеграційною природою міждержавних відносин, які мають властивість невпинно та неконтрольовано ускладнюватися [3, с. 16].

Національна безпека в Україні розглядається як стан захищеності за допомогою здійснення ефективної державної політики життєво важливих інтересів відповідно до норм національного та міжнародного законодавства у різних сферах суспільного життя [7, с. 42].

У Законі України «Про національну безпеку України», – національна безпека України визначається, як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [9].

Головні загрози системі національної безпеки України зосереджені в економічній сфері. Під економічною безпекою розуміється такий стан економіки, за якого забезпечуються стабільний розвиток суспільства та здатність держави нейтралізувати чинники, що загрожують її економічним інтересам [8].

Офіційно термін «економічна безпека» був визнаний 1985 р., коли на 40-й сесії Генеральної асамблеї ООН було прийнято резолюцію про міжнародну економічну безпеку, де визначено, що економічна безпека – такий стан, за якого нація може суверенно, без втручання і тиску ззовні, визначати шляхи й форми свого економічного розвитку [4].

В Україні визначення сутності категорії економічної безпеки, її структурних підсистем та елементів, перебуває на стадії становлення, а відсутність належного механізму безпеки в економічній, соціальній, політичній та інших сферах значно ускладнює подолання зовнішніх і внутрішніх загроз [2, с. 164].

Поняття «економічна безпека» було закріплено в Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 р., а саме в ст. 17 зазначено, “що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної безпеки є найважливішими функціями держави”. У ст. 92 та 106 Основного закону до повноважень Верховної Ради України та Президента України відповідно віднесено питання захисту національної безпеки, а отже, і її ключової сфери економічної безпеки. Ст. 107 Закону визначає повноваження Ради національної безпеки і оборони України, як координаційного органу з питань національної безпеки і оборони держави [10, с. 316].

Сучасні умови розвитку національної економіки та багатогранність поняття «економічна безпека» зумовлюють його вивчення на різних рівнях:

- стійкість та стабільність, протидія внутрішнім і зовнішнім загрозам, під якими розуміємо міцність і надійність зв’язків між усіма елементами економічної системи, стабільність економічного розвитку держави;

- економічна незалежність, що характеризує насамперед можливість для будь-якого суб’єкта економічної безпеки самостійно приймати і реалізовувати стратегічні економічні та політичні рішення для розвитку;

- самовідтворення та саморозвиток – передбачає створення необхідних умов для ведення ефективної економічної політики та розширеного самовідтворення, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні;

- національні інтереси – визначає спроможність національної економіки захищати національні економічні інтереси [1, с. 4].

Об'єктами економічної безпеки є: держава, окремі територіальні формування, громадяни, підприємства, організації, установи, підприємці, а також основні елементи економічної безпеки. Суб'єктами економічної безпеки є центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також державної форми власності підприємства [5, с. 29].

Держава є не тільки об'єктом, а й основним суб'єктом економічної безпеки.

До економічних важелів, що використовуються державою для регулювання національної економіки, належать: податки, перерозподіл доходів і ресурсів, ціноутворення, державна підприємницька діяльність, кредитно-фінансові механізми тощо [6, с. 454].

Складовими економічної безпеки є:

– внутрішня економічна безпека (демографічна безпека; продовольча безпека; сировинно-ресурсна безпека; інноваційно-технологічна безпека; фінансова безпека; інвестиційна безпека; енергетична безпека; екологічна безпека; інформаційна безпека; військова безпека);

– зовнішньоекономічна безпека (експортна безпека; імпортна безпека; безпека у сфері міжнародного руху капіталу; безпека у процесі міжнародної трудової міграції) [11, с. 4].

Зовнішні загрози економічній безпеці зумовлені протистоянням різних національних економічних інтересів (держави, суспільства, особистості) в основі яких – збереження й посилення власного суверенітету, реалізація власного соціально-політичного і культурного потенціалу та прогресивний розвиток власної національної економіки [5, с. 26].

Внутрішні загрози економічній безпеці зумовлені об'єктивними процесами в галузях національної економіки та діяльністю різноманітних соціальних суб'єктів, які мають власні інтереси – як політичні, так і економічні [5, с. 26].

Оцінка зовнішніх та внутрішніх загроз економічній безпеці для окремо взятої держави індивідуальна та відрізняється рівнем небезпеки появи руйнівних процесів у національній економіці [5, с. 26].

Зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці необхідно розглядати у взаємозв'язку, що дозволяє розробляти ефективні заходи щодо їх усунення та запобігти появі новим загрозам. Держава має безпосередній вплив на внутрішні загрози економічній безпеці, на зовнішні загрози – вплив держави обмежений [5, с. 26].

Загрози економічній безпеці України – це явища, процеси та

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

чинники, які негативно впливають на стан національної економіки, перешкоджають національним інтересам, послаблюють суверенітет, призводять до втрат окремих територій, втрат населення, збитків фізичним та юридичним особам [5, с. 26].

Зовнішні та внутрішні загрози зумовлюють зниження рівня економічної безпеки України, обмежуючи її спроможність забезпечувати сталий соціально-економічний розвиток, підтримувати макроекономічну стабільність та ефективно реагувати на зовнішні й внутрішні виклики (табл. 1).

Таблиця 1.- Основні чинники загроз економічній безпеці України

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
Залежність від впливу інших держав у політичній, економічній та соціальній сферах	Скорочення чисельності населення при одночасному збільшенні частки осіб похилого віку та збільшенням рівня інвалідизації
Залежність від світової кон'юнктури ринку	Погіршення соціально-економічного становища населення та поглиблення структурних диспропорцій на ринку праці
Дискримінація іноземних держав в торговельних відносинах	Деіндустріалізація національної економіки
Обмеженість доступу на зовнішні ринки	Застаріла матеріально-технічна база в галузях національної економіки
Обмеженість можливостей диверсифікації експорту	Високий рівень тіньової економіки
Зростання негативного сальдо торговельного балансу	Недостатній захист права приватної власності
Збільшення сировинної та низькотехнологічної спрямованості експорту	Високий рівень монополізації національної економіки
Зниження конкурентних позицій вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках промислової продукції	Недостатній рівень розвитку об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури
Зменшення експортного потенціалу внаслідок руйнування та пошкодження виробничих об'єктів	Значні матеріально-технічні та фінансові втрати в промисловому та аграрному секторі
Нерозвиненість транспортної інфраструктури	Скорочення промислового виробництва
Утруднення експорту внаслідок ускладнення транспортної логістики	Збільшення часток низькотехнологічної та сировинної продукції у структурі промислового виробництва
Збільшення імпорتنих товарів споживчого та виробничого призначення	Погіршення забезпеченості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами
Залежність від імпорту паливно-енергетичних ресурсів, недостатня диверсифікація джерел та маршрутів їх постачання	Зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції
Втрата транзитних переваг у галузі транспортування паливно-енергетичних ресурсів та вантажів	Руйнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування
Низька інтеграція в європейський енергетичний ринок	Незбалансоване споживання продуктів харчування населенням та висока частка витрат на їх придбання у структурі загальних витрат
Збільшення зовнішнього державного боргу	Високий рівень дефіциту державного бюджету
Залежність від міжнародних фінансових організацій	Зростання обсягів державного боргу та видатків на його обслуговування
Виведення капіталу з національної економіки	Скорочення державних капітальних інвестицій
Зменшення обсягів кредитного фінансування основного капіталу та інвестицій	Погіршення капітальних інвестицій у промисловість та сільське господарство
Інтенсивних процесів міграції населення за кордон та збільшення частки громадян, які не повернуться до України	Погіршення інституційної спроможності банківської системи
	Висока частка іноземного капіталу у банківському секторі
	Високий рівень інфляції
	Зростання інноваційної активності в галузях національної економіки
	Недостатній обсяг фінансування наукових досліджень і розробок
	Релокація за межі національної економіки інноваційно активних підприємств
	Зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств
	Відсутність балансів основних видів енергетичних ресурсів та зведеного енергетичного балансу держави
	Недостатнє використання власного енергетичного потенціалу
	Недостатня забезпеченість викопними ресурсами, зменшення їх видобутку
	Відсутність власного виробництва ядерного палива й забезпечення повного ядерного циклу
	Низька ефективність використання паливно-енергетичних ресурсів
	Низька частка відновлювальних джерел енергії
	Висока концентрація екологічно небезпечних виробництв з застарілими технологіями та обладнанням

	Погіршення стану довкілля спричинене бойовими діями
	Недосконалість державної структури забезпечення інформаційної безпеки
	Недосконалість законодавчої бази в галузі інформаційних відносин та інформаційної безпеки
	Недостатній рівень координації і узгодженості дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування з питань безпеки і оборони
	Недостатнє регулювання, фінансування державних програм розвитку ЗСУ, інших військових формувань та оборонно-промислового комплексу
	Незавершеність формування національної законодавчої бази з питань військово-технічної співпраці
	Організаційна та функціональна незбалансованість структури оборонного сектору, відсутність технологічно замкнутих циклів виробництва більшості видів озброєння та військової техніки
	Недостатній рівень оснащеності зброєю та технікою

Джерело: узагальнено автором за даними [5, с. 30 – 31].

Таким чином, економічна безпека – це стан національної економіки, який спрямований на забезпечення автономності, стабільності, незалежності держави та захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці України негативно впливають на національні економічні інтереси, а також на умови й механізми їх реалізації [5, с. 32 – 33].

Створення комплексної системи економічної безпеки України забезпечить завчасне ідентифікування зовнішніх і внутрішніх загроз та ефективно захищати національні економічні інтереси.

Література

1. Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. № 1(19). С. 2 – 11.
2. Бойко В. В. Еволюція розвитку та сутність економічної безпеки держави. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. № 4. Т. 1. С. 162 – 167.
3. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці. К. : НІСД, 2016. 528 с.
4. Енциклопедія сучасної України. *Економічна безпека*. URL: <https://esu.com.ua/article-18765>.
5. Калініченко О. В. Зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці України. *Інтелект XXI*. 2024. № 2. С. 25 – 35. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2024/2024_2/6.pdf.
6. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Макроекономіка. Практикум: навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2010. 656 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/17367>
7. Кобко Є. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави : дис. ... д-ра юрид. Наук : 12.00.07 / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2023. 400 с.
8. Корнієнко Т. О. Аналіз стану економічної безпеки України та пріоритети її зміцнення. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-61>.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

9. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.

10. Шевчук І. В. Нормативно-правове забезпечення економічної безпеки України в контексті захисту національних інтересів держави. Університетські наукові записки. 2018. № 67 – 68. С. 313 – 321.

11. Kalinichenko O. V., Lesyuk V. S. Assessment of the Financial Security Level of Ukraine. *Science and Innovation*. 2021. Vol. 17. № 6. P. 3 – 12. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2024/2024_2/6.pdf.

УДК 336.7

Клименко Т.В., к.е.н., доцент

ЗВО «Університет трансформації майбутнього» (м. Чернігів)

Тунік М.В., к.е.н.,

начальник Першого міського відділення

«Райффайзен банк» у м. Чернігові

ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЗА УМОВ СПРОЩЕНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Однією з ключових складових національної економіки є малий бізнес, який завдяки своїй гнучкості та здатності швидко адаптуватися до змінного середовища сприяє зайнятості в регіонах, впровадженню інновацій, підвищенню конкурентоспроможності та стійкості економіки. Ефективне функціонування малого бізнесу значною мірою залежить від доступності фінансування його діяльності та розвитку, підтримки ліквідності, а одним із визначальних чинників є забезпечення доступу до кредитних інструментів.

Залучення фінансування через банківський кредит передбачає оцінювання кредитоспроможності малих підприємств із використанням сучасних методичних підходів, що дає змогу визначити здатність суб'єкта господарювання залучити та ефективно використовувати кредитні ресурси для ведення бізнесу [1].

Варто зазначити, що оцінювання кредитоспроможності малого бізнесу часто ускладнюється через низький рівень деталізації його фінансової звітності. Це зумовлено можливістю застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності відповідно до Податкового кодексу України (глава 1 розділу XIV «Спеціальні податкові режими») [2]. Крім того, у цьому секторі економіки наявні випадки тінізації окремих операцій, що знижує інформативність фінансових показників та ускладнює використання стандартних

методик аналізу кредитного ризику. З урахуванням вищенаведених обмежень зростає потреба у застосуванні комбінованого підходу до оцінювання кредитоспроможності суб'єктів малого бізнесу.

У Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженому Постановою НБУ від 30.06.2016 №351, викладено методику оцінювання кредитоспроможності, яка включає моделі розрахунку інтегрального показника для боржника – юридичної особи, а також формули та алгоритми визначення фінансових коефіцієнтів для цих моделей [3]. Особливістю цієї методики є її адаптивність: вона передбачає окремі моделі для різних категорій підприємств, зокрема враховується розмір суб'єкта господарювання, що дозволяє розрізняти великі, середні та малі підприємства, що знижує вплив масштабних відмінностей на результати оцінювання. Крім того, методика враховує галузеву специфіку, що дозволяє адаптувати оцінювання до особливостей тієї чи іншої сфери економічної діяльності, забезпечуючи тим самим об'єктивну оцінку кредитоспроможності та підвищення якості кредитних рішень.

Окрім фінансових коефіцієнтів, доцільним є аналіз руху грошових коштів на рахунках підприємства, дослідження історії розрахунків із контрагентами, а також аналіз дотримання податкової дисципліни. Це дозволяє виявити рівень фінансової відповідальності, потенційні ризики, пов'язані із затримками платежів, а також нетипові операції або значні коливання в рухах коштів, що можуть сигналізувати про фінансові труднощі чи неефективне управління. Застосування такого методичного підходу сприяє підвищенню об'єктивності оцінки фінансового стану малого підприємства, дозволяє виявити тенденції зміни фінансових показників у динаміці, що, своєю чергою, покращує якість прогнозування ризиків і прийняття кредитних рішень.

Крім кількісних показників, важливим для повноцінної оцінки малого бізнесу є якісні аспекти, що відображають його потенціал. До ключових індикаторів належать: досвід ведення бізнесу, що свідчить про здатність адаптуватися до змін; ділова репутація, яка впливає на рівень довіри з боку партнерів і кредиторів; позиція на ринку, що характеризує конкурентоспроможність; якість клієнтської бази, яка визначає стабільність доходів; оцінка менеджменту, що дозволяє оцінити компетентність керівництва у досягненні стратегічних цілей.

Важливо також оцінити забезпечення кредиту (заставу) – у вигляді нерухомості, обладнання, запасів тощо. Банк повинна надати юридичну оцінку такому забезпеченню, визначити його ринкову вартість і рівень ліквідності.

Не менш важливою є ідентифікація кінцевих бенефіціарних власників малого підприємства, а також перевірка легітимності діяльності та джерел фінансування. Це необхідно для забезпечення прозорості, зниження ризиків, пов'язаних із можливими конфліктами інтересів або незаконними діями.

Ретельний аналіз структури власності допомагає банкам виконувати вимоги законодавства з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT). Зокрема, 30 травня 2024 року Рада ЄС ухвалила нових пакет нормативних актів, спрямованих на посилення заходів боротьби у цій сфері. Банки, фінансові установи та інші суб'єкти первинного фінансового моніторингу повинні ознайомитися з новими правилами та оновити свої внутрішні політики, процедури та контрольні механізми відповідно до нових вимог [4].

Комплексний підхід, що поєднує аналіз фінансових і нефінансових показників, забезпечує більш глибоке розуміння стійкості та потенціалу розвитку суб'єкта малого бізнесу. Це, в свою чергу, сприяє ефективнішому оцінюванню кредитного ризику в умовах інформаційної асиметрії, дозволяючи банкам приймати обґрунтовані рішення щодо кредитування. Водночас результати такої оцінки є цінними і для самого бізнесу, оскільки стимулюють удосконалення системи управління та підвищення інвестиційної привабливості. У підсумку, це сприяє розширенню доступу малого бізнесу до фінансових ресурсів, його сталому розвитку та загальному економічному зростанню.

Література

1. Романишин В., Круш В. Сучасні підходи до оцінки кредитоспроможності корпоративних підприємств малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. №68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-162>.
2. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
3. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: затв. Постановою НБУ від 30.06.2016 №351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>
4. Місечко В. Нові європейські правила AML/CFT: що в пакеті? *Юридична*

УДК 330.342.146(477+(595.0)

Клочковська В.О., к.е.н., доцент
Казимирська С. здобувач вищої освіти
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА: УКРАЇНА ТА СІНГАПУР

Економічні системи різних країн формуються під впливом історичних, політичних та географічних чинників. Україна та Сінгапур є двома яскравими прикладами держав із різними економічними шляхами: перша пройшла довгий шлях трансформації від радянської планової економіки до ринкової, а друга – з малорозвиненої колонії перетворилася на одну з найбільш успішних економік світу.

Аналіз наукових праць, представлених у списку використаних джерел, свідчить про дослідження різних аспектів функціонування економічних систем. Зокрема, розглядаються питання потенціалу підприємства (Балацька Н. М., Денисенко М. П., Федик С. П., 2021), нелегальних фінансових потоків (Марушко Н. С., Воляник Г. М., 2023), впливу криз на інновації (Пилипенко О., Кравченко О., 2022), сутності фінансових інновацій (Радинський С. В., Дячун О., 2022), розвитку регіональних соціально-економічних систем (Рудаченко О. О., Клебнова Т. С., 2023), цифровізації економіки (Самойлович А. Г., 2023), обліку фінансових результатів (Степаненко О. І., 2022). Однак, комплексне дослідження еволюційних етапів розвитку економічних систем в контексті сучасних глобальних тенденцій потребує подальшого поглиблення.

Комплексний аналіз розвитку економічних систем з акцентом на приклад Сінгапуру. Порівнюються економічні шляхи України, що пройшла трансформацію від планової до ринкової економіки, та Сінгапуру, який із колонії став успішною економікою завдяки ефективному управлінню та інвестиціям.

Україна, отримавши незалежність у 1991 році, зіткнулася з економічним спадом, гіперінфляцією та кризою промисловості. Попри поступове відновлення, країна продовжує боротися з корупцією,

нестабільністю та наслідками військового конфлікту [1]. Натомість Сінгапур, маючи мінімальні природні ресурси, зміг створити потужну економіку завдяки ефективному державному управлінню, залученню іноземних інвестицій та жорсткій антикорупційній політиці [2]. Також проаналізовано, які аспекти сінгапурського досвіду можуть бути корисними для України після завершення війни. Цей аналіз дозволить виявити ключові фактори, що вплинули на економічний розвиток Сінгапуру, та визначити особливості функціонування його сучасної економічної моделі.

Станом на 2025 рік війна в Україні, розпочата повномасштабним вторгненням Росії, й надалі негативно впливає на економіку країни. Зруйновано тисячі об'єктів інфраструктури на суму понад 150 мільярдів доларів. У 2022 році ВВП скоротився більш ніж на 30%, а відновлення в наступні роки залишається повільним і нестабільним.

Бюджет зазнає великого дефіциту, адже понад 40% витрат спрямовано на оборону. Держава значною мірою залежить від зовнішньої допомоги з боку США, ЄС та МВФ. Інфляція у 2022–2023 роках перевищила 25%, але згодом трохи знизилася.

Масова міграція призвела до дефіциту кадрів у ключових галузях. Безробіття в деяких регіонах зберігається на високому рівні. Бізнес стикається з ризиками — обстріли, перебої з логістикою й електропостачанням, але багато підприємців адаптуються, переходячи в онлайн-сферу або відкриваючи невеликі заклади.

Аграрний сектор зазнав значних збитків через мінування полів і обмежений доступ до портів. Водночас країна отримує масштабну міжнародну допомогу, а уряд розробляє стратегії післявоєнного відновлення, орієнтовані на відбудову, енергетичну незалежність та інновації.

Розгляньмо ключові економічні показники Сінгапуру та України за 2024 рік:

Валовий внутрішній продукт (ВВП) Сінгапуру у 2024 році економіка Сінгапуру продемонструвала значне відновлення, збільшившись на 4,4% за рік. Це найвищий показник зростання з початку пандемії. А вже у четвертому кварталі 2024 року ВВП зріс на 5,0% у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року, перевищивши початкові прогнози та очікування економістів [3]. В той час в Україні за підсумками 2024 року очікується зростання рівня ВВП від 3,4% (оцінка НБУ) до 3,6% (оцінка Мінекономіки) рік-до-

року [4].

Щодо інфляції Сінгапуру можна визначити, що базовий рівень інфляції знизився до 1,8% у річному вимірі, що є найнижчим показником з листопада 2021 року. Адаже загальний рівень інфляції в грудні становив 1,6% [5]. В Україні Національний банк переглянув прогноз інфляції на кінець року до 9,7% з попередніх 8,5% через зростання цін на продукти харчування та енергоносії [6].

Корупція. Індекс сприйняття корупції від Transparency International оцінює рівень корупції в державному секторі країн за шкалою від 0 (високий рівень корупції) до 100 (відсутність корупції) [7].

Сінгапур в 2024 році піднявся на 3-тє місце з 84 балами, поступаючись лише Данії (90 балів) та Фінляндії (88 балів). Загалом, Сінгапур демонструє стабільно високі показники в боротьбі з корупцією.

Україна ж у 2024 році втратила 1 бал, отримавши 35 балів та опустившись на 105-тє місце. Це свідчить про певний застій у боротьбі з корупцією, незважаючи на попередній прогрес, оскільки у 2023 році Україна отримала 36 балів, посівши 104-тє місце. Це був найкращий результат для країни за весь час спостережень. Україні необхідно посилити зусилля для досягнення відчутних покращень у цій сфері.

То що ж Україна може перейняти у Сінгапуру після закінчення війни?

Насамперед: лібералізація економіки та підтримка підприємництва. Спрощення податкової системи та зменшення адміністративного тиску на бізнес; створення спеціальних економічних зон для залучення інвестицій.

Державне управління та антикорупційні реформи, також грають велику роль. Повна цифровізація державних послуг для мінімізації бюрократії; жорсткі покарання за корупцію серед чиновників та держслужбовців. Антикорупційна модель Сінгапуру. Сінгапур має одну з найефективніших систем боротьби з корупцією у світі.

Розвиток інфраструктури та технологій. Масштабні державні інвестиції в інфраструктуру, особливо транспортну та енергетичну; підтримка наукових досліджень та ІТ-сектору як одного з драйверів економіки. Залучення міжнародного капіталу. Запровадження стабільного та прозорого законодавства для інвесторів; політика економічної відкритості, аналогічна до тієї, яку застосовує Сінгапур.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

Сінгапур демонструє ефективну модель економічного розвитку, засновану на відкритості ринку, цифровізації, боротьбі з корупцією та підтримці інновацій. Україні після війни варто перейняти ці підходи для модернізації економіки, лібералізації підприємництва, залучення інвестицій та зміцнення державного управління.

Література

1. Економічна історія України URL: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-521-572-1/978-966-521-572-1.pdf>
2. Соціальний феном Сінгапуру. КПІ ім. Ігоря Сікорського URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2014/3-4/12.pdf>
3. FIXYGEN.UA URL: <https://www.fixygen.ua/news/20250215/vvp-singapuru-zris-na-5-u-iv-kvartali-2024-roku.html>
4. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2024-rotsi>
5. Сучасний стан зовнішньоторговельних відносин Сінгапуру, Республіки Індонезія та Малайзії. Макачук К. О., Непрядкіна Н. В., Шинкаренко О. С. 2022 URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-5_0-pages-17_26.pdf
6. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2024-rotsi>
7. Transparency International URL: <https://www.transparency.org/en>

УДК 330.341.2:332.1:339.9

Ключковська О.В. , к.е.н., доцент
Терентьєва І.О. здобувач вищої освіти
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

РЕГІОНАЛЬНІ І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Економіка України зазнає тиску регіональних і глобальних викликів, які перешкоджають сталому розвитку. Регіональні проблеми включають нерівномірний розвиток: західні області, такі як Львівська та Івано-Франківська, зростають завдяки релокації бізнесу, тоді як східні та південні, зокрема Донецька, Луганська й Херсонська, занепадають через війну, руйнування інфраструктури, міграцію та деіндустріалізацію [5]. Глобальні виклики, включаючи пандемію COVID-19, кліматичні зміни, зростання цін на енергоносії та геополітичну нестабільність, посилюють кризу, впливаючи на сільське господарство, металургію, енергетику та інформаційні технології [3].

Ці фактори поглиблюють економічні диспропорції, знижують конкурентоспроможність і ускладнюють відновлення.

Дослідження показують значні регіональні диспропорції. У 2023 році валовий регіональний продукт Львівської області зріс на 12% завдяки релокації 200 підприємств із зони бойових дій, що пожвавило легку промисловість, логістику та інформаційні технології [1]. Натомість Донецька та Луганська області втратили 40% економічного потенціалу через окупацію, руйнування заводів і відтік кадрів, що підвищило безробіття [5]. Воєнні дії скоротили бюджетні надходження на 15% і збільшили державний борг на 20% [6]. Інвестиційна активність у 2022–2024 роках зменшилася на 30%, посиливши залежність від зовнішньої фінансової допомоги [2]. Пандемія COVID-19 знизилу ВВП на 4% у 2020 році, оголивши залежність від сировинного експорту – зернових і металів [3]. Кліматичні зміни скоротили врожайність зернових на 20% у 2022–2024 роках, вплинувши на аграрний сектор, який формує 10% ВВП [4]. Прогнозується, що інфляція у 2025 році сягне 10–12% через зростання цін на енергоносії та послаблення гривні [7].

Аналіз регіональних і глобальних проблем економіки України, оцінка їхнього взаємозв'язку та визначення стратегій для подолання кризи й забезпечення сталого зростання.

Регіональні проблеми України, посилені війною, створюють глибокі диспропорції. Західні області демонструють пожвавлення: у 2023 році ВРП Львівської області зріс на 12% завдяки релокації 200 підприємств із Харківської, Донецької та Запорізької областей, що створило 10 тис. робочих місць і збільшило податкові надходження на 8% [1]. Нові виробництва охоплюють текстиль, харчову переробку та електротехніку, але перевантаження інфраструктури спричинило дефіцит електроенергії на 15% і зростання транспортних затримок на 20% [1]. Натомість східні регіони зазнали катастрофічних втрат: у Донецькій області зупинка металургійних заводів, зокрема в Маріуполі, скоротила експорт сталі на 50%, втративши 2 млрд доларів [5]. Збитки від війни у 2022–2024 роках оцінюються в 150 млрд доларів, включаючи знищення 30% енергетичних потужностей, 500 км залізниць, 50 мостів і 200 промислових комплексів [2]. Війна зменшила бюджетні надходження на 15% і збільшила держборг на 20% [6]. Енергетична криза підвищила собівартість виробництва на 25%, особливо в аграрному секторі, де брак електроенергії скоротив

[D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%95%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%98%20%D0%92%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%86.pdf](https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page11.html)

2. Економіка регіонів України: стан та перспективи. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_2/page11.html

3. Вплив пандемії COVID-19 на економіку України. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/6_2021/4.pdf

4. Вплив зміни клімату в Україні. URL: https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/2_Vplyv-zminy-klimatu-v-Ukrayini.pdf

5. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>

6. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html

7. Інфляційний звіт, квітень 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q2.pdf?v=13

УДК 339

Клочковський О.В., к.е.н., доцент
Апаренко Р. М., здобувачка вищої освіти
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

КЛІМАТИЧНІ ЗМІНИ ЯК ФАКТОР ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Глобальна зміна клімату стала однією з найактуальніших проблем сучасності, що серйозно загрожує як суспільству, так і економіці. Кліматичні зміни значно впливають і на міграційні процеси: стихійні лиха та посухи змушують людей залишати свої домівки у пошуках безпечніших місць для проживання. Це, у свою чергу, породжує потужні міграційні потоки та загострює соціальні проблеми, включно із боротьбою за ресурси та виникненням конфліктів.

Фінансові ринки стають дедалі вразливішими до кліматичних ризиків, що впливає на вартість активів і прийняття інвестиційних рішень. Уряди та міжнародні організації змушені активно діяти, запроваджуючи заходи для зниження економічних ризиків і підтримки населення та економіки в умовах кліматичних змін.

Традиційні підходи до аналізу ринку праці, запропоновані українськими та закордонними дослідниками, дозволяють побачити, як глобальні зміни клімату впливають на економіку країн. Вагомий

внесок у дослідження впливу зміни клімату зробили такі вчені, як Т. Адаменко, Р. Фоллетт, Я. Дідух, Р. Бойченко, Б. Басок, Є. Базеєв та інші.[1] У своїх наукових працях вони детально аналізували наслідки кліматичних змін. Наприклад, Борис Басок [2] зосереджує свої дослідження на впливі кліматичних змін на муніципальну енергетику України. Його роботи показують, що підвищення середньорічної температури призводить до скорочення опалювального сезону, що впливає на енергоспоживання та потребує адаптації систем теплопостачання.

Метою роботи є дослідження соціально-економічних наслідків глобальної зміни клімату, зокрема аналіз впливу цих змін на муніципальну енергетику України як одного з критично важливих елементів місцевої інфраструктури.

Кліматичні зміни дедалі більше дестабілізують глобальну економіку. Підвищення температури, екстремальні погодні явища та руйнування екосистем призводять до значних фінансових втрат. У 2023 році світові збитки від стихійних лих перевищили 380 мільярдів доларів США[3], а масштабні пожежі в Каліфорнії завдали серйозних збитків аграрному сектору[4]. Подібні явища не минають і Україну. Хоча наша країна не є основним джерелом викидів парникових газів, вона зазнає значного впливу кліматичних змін, що проявляється у порушенні режимів опадів, зростанні середньорічної температури[5] та частішанні кліматичних аномалій. Один із найменш очевидних, але критично важливих наслідків цього процесу — це вплив на муніципальну енергетику.

Зміна клімату в Україні призводить до скорочення тривалості опалювального сезону, що змінює рівень споживання енергії в містах і громадах. Цей фактор, з одного боку, може знижувати навантаження на системи теплопостачання, але з іншого — вимагає перегляду принципів функціонування інфраструктури. Підвищення температури впливає не лише на споживання теплової енергії, але й на водопостачання, електроспоживання влітку, потребу в охолодженні приміщень, що раніше не було характерним для багатьох регіонів. Усе це створює нові виклики для енергетичної політики на рівні громад. За висновками дослідника Бориса Баска, адаптація системи муніципальної енергетики до нових кліматичних умов є необхідною умовою забезпечення економічної та соціальної стійкості. Перехід до енергоефективних технологій, модернізація інфраструктури,

впровадження місцевих систем управління енергоресурсами мають стати пріоритетними завданнями для органів місцевого самоврядування[6]. Таким чином, зміна клімату не лише формує новий контекст для глобальної економіки, а й прямо впливає на повсякденне життя українських громад через зміну енергетичних потреб і структури споживання.

Результати дослідження демонструють, що кліматичні зміни є ключовим фактором глобальної економічної нестабільності. Вони провокують значні фінансові збитки, дестабілізують роботу ключових економічних секторів, посилюють соціальну нерівність та активізують міграційні потоки. Наукові дані свідчать про особливо негативний вплив кліматичних змін на енергетику, аграрний сектор та економіку загалом. Отримані висновки підкреслюють, що ефективне протистояння кліматичним викликам вимагає узгодження глобальних стратегій з місцевими ініціативами. Лише такий інтегрований підхід може забезпечити стійкий економічний розвиток у умовах кліматичних змін.

Література

1. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/download/627/633/641>
2. <https://itf.kiev.ua/providni-vcheni-institutu/basok-boris-ivanovich/>
3. <https://forinsurer.com/news/24/04/11/43656>
4. <https://www.dw.com/uk/lisovi-pozezi-v-losandzelesi-akih-zbitkiv-zavdav-vogon/a-71293864>
5. [Зміни клімату в Україні на Climate Change Viewer](#)
- [Зелене відновлення і декарбонізація: роль громад в посиленні енергобезпеки та енергетичному переході | Heinrich Böll Stiftung | Київ – Україна](#)

УДК 331.5:355.0(477)

Ключковський О.В., к.е.н., доцент
Бучинська К.В., здобувач вищої освіти
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Війна суттєво впливає на ринок праці, де спостерігаються різкі зміни. Унаслідок повномасштабного вторгнення в Україну, станом на січень 2023 р., за оцінкою Київської школи економіки, зазнали збитків

близько 109 великих і середніх підприємств, сума збитків оцінюється в близько 13 млрд. доларів. За цей період зруйновано повністю близько 17% та частково зруйновано близько 83% підприємств. Унаслідок цих збитків, посилися ризики для створення робочих місць для людей. Також великих втрат та збитків завдали ракетні удари, які були зв'язком перебоїв з електропостачанням. Унаслідок цього майже повністю були зруйновані мікропідприємства. За цей період свою діяльність припинили 12,4 % мікропідприємств, зупинили роботу 24,6 % та продовжували працювати 33,2 % підприємства. За офіційною статистикою, безробітними стали близько 2,6 млн осіб населення, за оцінками Міністерства економіки та 4,5 млн осіб, за оцінками НБУ.

Під час війни збільшилась кількість українців, які працюють неофіційно за так званим «конвертом». Неформально зайняте населення на період 24 лютого 2022 року становило – 3 млн осіб, з яких, 1,7 млн – незареєстровані підприємці.

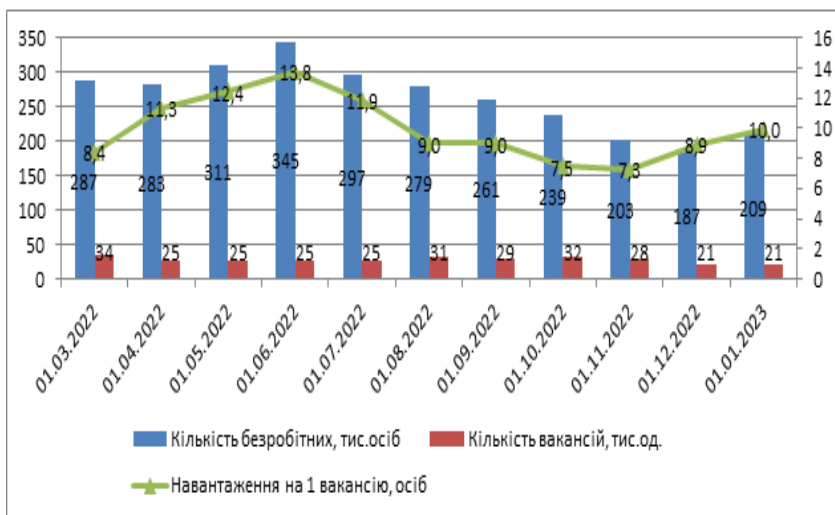

Рисунок 1 Кількість зареєстрованих безробітних, кількість, вакансій та кількість претендентів на одну вакансію в Україні в період повномасштабної війни [1]

Проблема, яка потребує вирішення – відсутність не лише робочих місць, а й недостатня кількість працівників. Після повномасштабного вторгнення, багато кваліфікованих робітників переїхали у більш спокійні регіони України або взагалі виїхали з

країни. Повнолітня та неповнолітня молодь виїхали у інші країни від війни, але чи повернуться вони в Україну?

У 2013–2014 рр. кількість безробітних досягла 17,2%, що було наслідком воєнних дій на сході України та анексії Криму. Багато людей були вимушені переїхати у безпечні місця та через це втратили роботу. Люди, які все життя працювали на гірничовидобувних, металургійних, хімічних підприємствах, галузі важкого машинобудування повністю втратили місце роботи та потребували перекваліфікації та працевлаштування у інших сферах [3].

У Нацбанку вважають, що до кінця 2023 року рівень безробіття в Україні триматиметься на позначці 26%, але поступово йтиме на спад. «Упродовж 2023 року безробіття залишатиметься на високому рівні. Надалі воно знижуватиметься завдяки розширенню попиту на робочу силу на тлі поживлення економічної активності», – мовиться в повідомленні НБУ. А от вже у 2024 році рівень безробіття знизиться до 20%, а у 2025 році – до 17,6%, інформує Центр громадського моніторингу та контролю.

Від початку повномасштабного вторгнення держава створює різні програми, аби залучити громадян до праці. Наведу приклад програми «єРобота», яка допомогла майже 4 тисячам підприємців, для розширення бізнесу, ціна допомоги досягла майже 1,5 млрд грн. [2].

Також можна оформити допомогу по безробіттю. Сума становить від 1000 до 6700 тис гривень, яку будуть виплачувати протягом трьох місяців. Також уряд ухвалив постанову про підхід, щодо допомоги з безробіття. Згідно якої, люди, які не були працевлаштовані протягом 30 днів, можуть бути залучені до суспільних робіт з мінімальною заробітною платою, а тих хто відмовиться – позбавлять статусу безробітного та скасують допомогу.

За прогнозами доктора філософських наук, директора Інституту соціології НАН України Євгена Головаха, в Україну після війни повернуться від 30 до 50% людей. Все ж таки, люди які виїхали, будують своє життя у інших країнах і навряд чи повернуться – у цього є велика проблема та загроза для держави. Звісно, погоджують із багатьма людьми, що після війни збільшиться народжуваність, але чи вирішить це повністю проблему, поки невідомо. Раніше УНІАН повідомляв, що за кордоном можуть перебувати до 30 млн українців, а залишилось на території держави 32 млн громадян. Неодмінно Україна хоче повернути біженців із ЄС. Саме зараз над цим працює держава та

наші герої, які нас захищають, аби ця війна швидше закінчилась. Але все більше молодих юнаків віком 16-17 років виїжджають у інші країни, задля безпеки [4].

У дослідженні Центр економічної стратегії робив опитування для українців, щодо їх повернення. У ньому показується, що кількість українців, які не планують повертатися – зростає. Найважливіший фактор, аби повернулися українці – саме закінчення бойових дій на території держави.

На жаль, під час війни кількість безробітних громадян збільшилась. Держава не може повністю проконтролювати цю закономірність, кожного дня кваліфікованих робітників стає все менше, причиною є виїзд за кордон або неналежні умови праці. Після війни ситуація обіцяє покращитись, але на це потрібно багато часу.

Значна частина громадян їде за кордон, бо їм не вистачає грошей. Переважно це некваліфіковані працівники, які хочуть заробити більше. За кордоном їм обіцяють зарплатню від 15 тис. грн. Люди бачать тільки цю цифру і переважно не рахують видатки на життя й не зважають на те, що доведеться працювати більше. Є люди, які звикли їздити на сезонні заробітки. Вони навіть можуть виїжджати родинами, наприклад, влітку на кілька місяців, а потім повертаються на попередню роботу вдома. Підприємства часто відпускають їх і приймають потім знову [5].

За даними Державної служби статистики України, було оприлюднено дані, що головною умовою в українців працювати за кордоном виявилася низька заробітна плата тут, в Україні. Тож, майже 70 % українців мігрували на заробітки за кордон через низьку заробітну плату [6].

Література

- 1.«Безробіття в Україні в період повномасштабної війни» URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>
- 2.«Безробіття під час війни: вакансії є, працювати нікому» URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/publikaciya/bezrobittya-pid-chas-viyny-vakansiyye-pracyuvaty-nikomu>
- 3.«Безробіття в Україні: шляхи подолання та післявоєнний досвід інших країн» URL: <https://zaborona.com/bezrobittya-v-ukrayini-shlyahy-podolannya-ta-pislyavovennyj-dosvid-inshyh-krayin/>
- 4.«Скільки українців повернеться з-за кордону після війни: соціолог зробив прогноз» URL: <https://www.unian.ua/society/bizhenci-z-ukrajini-skilki-povernetsya-pislyavovennyj-prognoz-sociologa-12879048.html>

5. «Чому українці їдуть працювати за кордон і що буде за 2 роки» URL: https://tvoemisto.tv/blogs/chomu_ukraintsi_idut_pratsyuvaty_za_kordon_i_shcho_bude_za_2_roky_93413.html

6. «Аналіз опитування: Трудова міграція. Чому українці їдуть за кордон?» URL: <https://www.radiokor.com.ua/2021/04/17/migratsiya/>

УДК 330.341.2:332.1:339.9:355(477)

Клочковський О.В. к.е.н., доцент
Завертана Д.О., здобувачка вищої освіти
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

РЕГІОНАЛЬНІ І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В СТАНІ ВІЙНИ

Війна, що триває на території України ще з 2014 року і перейшла у фазу повномасштабного вторгнення у 2022 році, стала одним із головних чинників глибокої економічної кризи. Вона відчутно вплинула як на внутрішню економіку країни, так і на світову. Руйнування інфраструктури, людські втрати, масова міграція населення, обмеження експорту, перебої у логістичних ланцюгах і проблеми з енергопостачанням — усе це створило нові виклики для економічного розвитку як на національному, так і на глобальному рівнях [1].

Сьогодні українська економіка функціонує в надзвичайно складних умовах. За інформацією Світового банку, лише за 2022 рік внутрішній валовий продукт України скоротився більш ніж на 35% — це найбільше падіння за весь період незалежності [2]. Основні причини цього — зниження експорту, зростання державних витрат на оборону, поглиблення гуманітарної кризи, а також втрата частини економічно активного населення. Країна фактично живе в режимі екстреної адаптації до нової реальності, що постійно змінюється.

Мета дослідження — виявити та проаналізувати основні регіональні та глобальні проблеми економіки України, що виникли внаслідок повномасштабної війни, з урахуванням внутрішньої структури національного господарства, зовнішньоекономічних чинників, а також міжнародного контексту.

На регіональному рівні найвідчутніші наслідки війни — це руйнування інфраструктури, знищення підприємств і різке падіння

економічної активності у східних та південних областях. Донецька, Луганська, Харківська, Запорізька, Херсонська області втратили значну частину свого виробничого потенціалу. Знищено промислові об'єкти, металургійні комбінати, шахти, логістичні центри. Міста, які раніше були економічними вузлами, як-от Маріуполь або повністю зруйновані, або втратили доступ до ресурсів і робочої сили. Це призвело до масового безробіття, падіння доходів населення і зменшення податкових надходжень до місцевих бюджетів [3].

Додатково до руйнувань, регіони зіштовхнулися з великою хвилею внутрішньої міграції. Мільйони людей були змушені покинути домівки й переселитися в більш безпечні райони — у центральні та західні області України. Це спричинило нові економічні виклики: перевантаження соціальної інфраструктури, нестачу житла, зростання орендних цін, збільшення навантаження на освітню та медичну систему, а також дефіцит робочих місць. Через це у деяких містах Заходу України виникла ситуація, коли витрати на забезпечення базових потреб населення суттєво зросли, а економіка не встигла адаптуватися до нового навантаження [4].

Ще однією серйозною проблемою стало зниження рівня інвестицій у регіони, особливо ті, що знаходяться ближче до зони бойових дій. Бізнеси або зупинили роботу, або перенесли свої офіси та виробництва в інші області або за кордон. Багато підприємців втратили свої активи, склади, техніку. Водночас західні області України зіткнулися з необхідністю створення нових робочих місць, організації житла та навчання для внутрішньо переміщених осіб, що потребує значних бюджетних витрат і планування [5].

На тлі цих регіональних проблем розгортаються й глобальні економічні наслідки війни. Однією з найпомітніших стала продовольча криза. Україна до війни забезпечувала значну частину світового ринку зерновими культурами, зокрема пшеницею, кукурудзою, ячменем і соняшниковою олією. Через бойові дії й блокування портів експорт продукції суттєво скоротився, що викликало зростання цін на продукти харчування в усьому світі. Найгірша ситуація склалася у країнах Африки, Близького Сходу та Південної Азії, які залежать від українського зерна. Це не тільки посилило голод у цих регіонах, а й спричинило нову хвилю міграції й соціальних протестів [6].

Ще одним глобальним наслідком війни стала енергетична

нестабільність. Через зупинку постачань російського газу до Європи багато країн опинилися перед необхідністю терміново диверсифікувати джерела енергії. Це спричинило рекордне зростання цін на природний газ, нафту, вугілля й електроенергію. Енергетична криза негативно вплинула на промисловість у країнах ЄС, знизила купівельну спроможність домогосподарств і посилила інфляцію. У глобальному масштабі це прискорило перехід до альтернативної енергетики, але водночас загострило суперечки щодо доступу до ресурсів [7].

Окремо варто згадати глобальні логістичні проблеми. Україна є важливою частиною сухопутних та морських торговельних маршрутів. Блокада Чорного моря, обмеження на авіап перевезення та знищення залізничної інфраструктури ускладнили логістику в усьому регіоні. Багато європейських компаній зіткнулися з перебоями у постачанні сировини та продуктів харчування. Крім того, війна негативно вплинула на глобальний експорт металів, добрив, рідкісноземельних матеріалів, що використовуються у високотехнологічному виробництві [8].

Фінансова нестабільність — ще одна глобальна проблема, що загострилась через війну. Через невизначеність інвестори виводять капітали з ринків, що розвиваються в безпечніші активи, як-от золото або державні облігації США. Це призвело до знецінення валют у деяких країнах, уповільнення темпів економічного зростання і зниження інвестиційної привабливості в цілому. Також посилився тиск на валютний курс гривні, а міжнародна фінансова допомога не компенсує повною мірою втрати [9].

Регіональні й глобальні економічні проблеми взаємопов'язані та потребують комплексного підходу до вирішення. Для стабілізації та відновлення економіки необхідна співпраця на всіх рівнях — від місцевої влади до міжнародних партнерів. Важливими напрямками є інвестиції в інновації, розвиток різних секторів економіки, подолання залежності від вузькопрофільних галузей і посилення міжнародної економічної інтеграції України. Важливо не лише відновити те, що зруйновано, а й побудувати нову модель економічного розвитку, яка буде гнучкішою, безпечнішою й більш інтегрованою у світову економіку.

Література

- 1.Стаття «Російсько-українська війна (з 2014)» (останнє оновлення 04.05.2025, [VoidWanderer](#)) URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_\(%D0%B7_2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_(%D0%B7_2014))
- 2.Економічний розвиток регіонів України в умовах війни. URL: <https://conf-keip.kpi.ua/article/view/294541>
- 3.Стаття LB.UA «Фінансово-економічні наслідки війни» [Тетяна Богдан](#), доктор економічних наук, директор з наукової роботи Growford (дата публікації 31.03.2023)URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html
- 4.Стаття Укрінформ «Кількість українців та їх міграція за кордон через війну», [Громадянська мережа ОПОРА](#) (дата публікації 12.05.2025) URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-killist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>
- 5.Стаття у журналі «VIVAT ACADEMIA» ВІПУСК 14. (2022) Тема: «Нові реалії суспільства: у боротьбі за незалежність» URL:<https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/3de4a9a38134564fe325b196cf4f7b8d.pdf>
- 6.Стаття «Чому українське зерно стало проблемою для Центральної Європи» Нова Польща, [Войцех Кононьчук](#) (дата публікації 22.08.2023)URL: <https://novapolshcha.pl/article/chomu-ukrayinske-zerno-stalo-problemoyu-dlya-centralnoyi-yevropi/>
- 7.Стаття «Світовий енергетичний прогноз до 2022 року показує, що глобальна енергетична криза може стати історичним поворотним пунктом на шляху до більш чистого і безпечного майбутнього», Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (дата публікації 27.10.2022)URL: <https://sae.gov.ua/news/svitovii-energeticnii-prognoz-do-2022-roku-pokazuje-shho-globalna-energeticna-kriza-moze-stati-istoricnim-povorotnim-punktom-na-shliaxu-do-bils-cistogo-i-bezpecnogo-maibutnyogo>
- 8.Як логістика адаптувалася до війни. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/>
- 9.Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ» (м. Умань, 16.11.2023 р.)URL: <https://econom.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zbirnyk-konferentsiji-16.11.23.pdf>

УДК 657

Клочковський О. В., к.е.н., доцент
Широка Д. О., здобувачка вищої освіти
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Тіньова економіка є одним із найсерйозніших викликів для сталого розвитку України. Значна частина економічної діяльності в країні залишається поза офіційною статистикою, що призводить до масштабних втрат державного бюджету та підриває довіру громадян до влади. Подолання тіньових схем і виведення бізнесу з «тіні» є ключовими умовами для зростання інвестицій, стабільності державних фінансів і підвищення рівня життя населення. Саме тому дослідження впливу тіньової економіки є вкрай актуальним і потребує уваги як науковців, так і державних інституцій.

Дослідження тіньової економіки почали проводити в 30-х роках ХХ ст., але тільки в 70-х роках вони набули широкого поширення. Серед вітчизняних вчених, що аналізували проблему тіньової економіки, варто виокремити М. Гордійчук, С. Коваленко Є. Самойленко, І. Шевчук та інших. Українські вчені досліджують здебільшого сутність та складові тіньової економіки. Але ряд питань щодо впливу окремих факторів на масштаби тіньової економіки, напрями і методи боротьби в Україні потребують подальших досліджень.

Метою дослідження виступає встановлення основних причин та факторів, що сприяють існуванню тіньової економіки в Україні, оцінка її масштабів та впливу на державний бюджет, податкову систему і соціально-економічний розвиток країни.

Офіційним визначенням тіньової або сірої економіки є господарська діяльність, що розвивається поза державним обліком і контролем і не відображається в офіційних статистиках. Неформальна економіка існує, мабуть, в кожній країні світу, однак, різниця полягає в рівні її «розвитку».

За оцінками Мінекономіки - тіньова економіка України у 2021 році складала третину всього ВВП, а саме 32%.[1, 3 с.] Станом на 2024 рік, за словами Юлії Свиріденко, Першої віцепрем'єр-міністерки –

Міністерки економіки України, в «тіні» перебувало орієнтовно 40% економіки[2]. Показник може варіюватись в залежності від галузі. Наприклад, для торгівлі він міг сягати до 60-70% в 2024 році, зазначав голова комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев [3].

У 2024 році в загальносвітовому масштабі питома вага "тіньової економіки" оцінювалася в 5-10% від валового внутрішнього продукту, граничний пороговий показник становив 40-50% [4, 63 - 64 с.].

На думку економістів, виникнення неформальної економіки пов'язане з розвитком товарного виробництва, адже за умов натурального господарства відсутня необхідність у державному контролі, оскільки така система не генерує обігу товарів і доходів, які підлягають обліку. Таким чином, неформальна економічна діяльність є закономірним етапом у розвитку соціально-економічних систем і притаманна як індустріальному, так і постіндустріальному суспільству.

В Україні на даний момент існують гострі проблеми, які стосуються корупційності, наркобізнесу, нелегального виробництва та збуту продукції, фіктивних грошових операцій. Державне управління економікою залишається недосконалим. Неефективна фіскальна політика веде до зменшення надходжень до державного бюджету через розростання тіньового сектору.

Тіньова економіка справляє глибокий і багатогранний вплив на соціальну, економічну та політичну стабільність держави, що проявляється у низці суттєвих негативних наслідків.

Перш за все, йдеться про фіскальні втрати. Значна частина податкових надходжень в Україні втрачається через численні схеми ухилення від сплати податків та агресивне податкове планування. Коли бюджетні видатки починають перевищувати надходження, держава змушена посилювати податковий тиск, що, у свою чергу, стимулює ще більший відтік бізнесу з офіційного сектора в тінь. Так, лише на початку 2024 року було не задекларовано податків на суму близько 500 млрд грн[3].

Ще одним негативним наслідком є зниження інвестиційної привабливості. Потенційні інвестори часто відмовляються вкладати кошти в економіку, де легальний бізнес змушений конкурувати з тіньовим сектором. Це пов'язано не лише з нерівними умовами оподаткування, а й з можливістю застосування нелегальними

підприємствами корупційних механізмів, які спотворюють конкурентне середовище. Як результат — капітал або спрямовується в більш прозорі сегменти економіки, або взагалі виводиться за кордон.

Крім того, дефіцит бюджету, спричинений втратами від тіньової економіки, призводить до зростання державного боргу — як внутрішнього, так і зовнішнього. Для покриття нестачі коштів уряд змушений звертатися до міжнародних фінансових установ, інших держав або вдаватися до емісії облігацій. Водночас дефіцит ускладнює виплату поточних зобов'язань, що негативно позначається як на зовнішньополітичних відносинах, так і на внутрішній соціально-економічній ситуації, адже обмежується фінансування важливих національних проєктів.

Погіршується і якість життя населення. Робота в тіньовому секторі зазвичай супроводжується низьким рівнем оплати, відсутністю соціальних гарантій, несприятливими умовами праці та підвищеними ризиками для працівників. Усе це сприяє зростанню рівня бідності, соціальної та економічної нерівності, а також посиленню соціальної незахищеності.

Нарешті, за умов тривалого домінування тіньової економіки, зростає ризик втрати державою участі в глобалізаційних процесах. Значна частина ресурсів спрямовується на подолання внутрішніх проблем, замість того, щоб стимулювати інтеграцію в міжнародну економіку та розвиток зовнішніх ринків.

Для ефективної боротьби з тіньовою економікою необхідний системний, міжсекторальний підхід. Насамперед слід реформувати податкову систему, знижуючи адміністративний тиск та забезпечуючи справедливість оподаткування. Підвищення ефективності податкового контролю, цифровізація фінансових потоків, прозора система реєстрації підприємств та розширення безготівкових розрахунків сприятимуть зменшенню обсягів тіньового сектору.

Важливим напрямом є створення сприятливого бізнес-клімату, який стимулює підприємців працювати легально. Це включає дерегуляцію, спрощення дозвільних процедур, боротьбу з корупцією, а також державну підтримку малого та середнього бізнесу. Не менш важливо — інформування населення про негативні наслідки участі в тіньових процесах та формування культури доброчесності в суспільстві.

У перспективі комплексне впровадження таких заходів здатне

значно зменшити масштаби тіньової економіки, підвищити фіскальну стійкість держави та сприяти сталому соціально-економічному розвитку України.

Отже, вході дослідження було встановлено, що тіньова економіка має глибокий і багатогранний вплив на розвиток України. Вона спричиняє значні фіскальні втрати, стримує надходження до бюджету, підриває інвестиційну привабливість держави та сприяє поглибленню соціально-економічної нерівності. Масштабне ухилення від оподаткування, використання неформальних схем ведення бізнесу та зростання обсягів тіньового обороту капіталу ускладнюють реалізацію економічних реформ і створюють загрозу для макроекономічної стабільності. Лише комплексна політика детінізації здатна забезпечити стабільний розвиток країни, підвищення рівня життя населення та довіру до державних інституцій.

Література

1. Тіньова економіка: як оцінюється її рівень в Україні та інших країнах. Мостепанюк Дмитро Валерійович. 2024 рік. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/98efc539-6914-4319-93f5-4cfa177634fb/content>.
2. Тіньова економіка: як оцінюється її рівень в Україні та інших країнах (дата публікації 15.04.25). URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/04/15/infografika/ekonomika/tinova-ekonomika-yak-oczinyuyetsya-yiyi-riven-ukrayini-ta-inshyx-krayinax>.
3. «Я професіонал з ухвалення непопулярних рішень в цій країні»: Гетманцев про підвищення податків та детінізацію. Економічна правда. 15.03.2024. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2024/10/15/720572/>.
4. Н. В. Можайкіна, І. А. Островський. Тіньова економіка: міжнародні особливості формування, проблеми та шляхи їх вирішення. 2024. №4. 63 – 64 с. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/download/3027/3063/7369>.

УДК 331.2

Колесніченко А.С., к.е.н., доцент,
Агагелдієв К., здобувач вищої освіти,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

РОЗРАХУНКИ З ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання ефективно управління персоналом є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності та стабільного розвитку підприємства.

Однією з важливих складових цього процесу є організація розрахунків з оплати праці, яка не лише забезпечує своєчасне та справедливе винагородження працівників, але й виступає інструментом мотивації та підвищення продуктивності праці.

Науковці розглядають розрахунки з оплати праці як невід’ємну частину системи управління персоналом. Зокрема, Овсюк Н. та Ковбасюк І. зазначають, що обліково-аналітичне забезпечення розрахунків з оплати праці є важливим джерелом інформації для прийняття управлінських рішень у сфері персоналу [1]. Скорнякова Ю. та Лапшункова О. акцентують увагу на необхідності автоматизації обліку розрахунків з персоналом для підвищення ефективності управління трудовими ресурсами [2].

Філіпішина Л. М. підкреслює важливість впровадження системи оплати праці, яка базується на коефіцієнті особистого трудового внеску, що дозволяє більш точно оцінити внесок кожного працівника в загальні результати діяльності підприємства [3].

Васьковська К., Пчелянська Г. та Кохан О. зазначають, що облік розрахунків з оплати праці повинен бути інтегрованим у загальну систему управління підприємством, забезпечуючи взаємозв’язок між фінансовими показниками та результатами діяльності персоналу.

Галайда Т.О. та Рябуха А.І. звертають увагу на європейський досвід застосування ефективних систем оплати праці та мотивації працівників, що може бути корисним для вітчизняних підприємств у контексті адаптації до сучасних економічних умов.

Кузуб М.В. та Ляшенко І.А. досліджують особливості організації обліку розрахунків з оплати праці, акцентуючи на

необхідності вдосконалення облікових процедур для забезпечення прозорості та достовірності інформації.

Машевська А.А. аналізує проблеми та шляхи вирішення в організації обліку оплати праці на підприємствах, підкреслюючи важливість нормативного забезпечення та дотримання законодавчих вимог.

Садилова А.Д. розглядає актуальні проблеми обліку і контролю розрахунків з оплати праці, наголошуючи на необхідності впровадження сучасних методів контролю для запобігання порушенням у сфері оплати праці.

Артюх О.В. та Голубан Г.Б. вказують на важливість постійного моніторингу законодавчих змін, що регламентують формування фонду оплати праці, для забезпечення актуальності облікової інформації.

Мельник С.С. підкреслює економічну сутність категорії розрахунків з оплати праці та необхідність їх контролю, що дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємства та задоволення потреб працівників.

Ефективна організація розрахунків з оплати праці є ключовим елементом системи управління персоналом підприємства. Вона забезпечує не лише своєчасне та справедливе винагородження працівників, але й виступає інструментом мотивації, підвищення продуктивності праці та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Література

1. Овсюк Н., Ковбасюк І. Облік розрахунків з оплати праці в контексті сучасних економічних та соціальних викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-75>
2. Скорнякова Ю., Лапшункова О. Організація обліку розрахунків з персоналом щодо оплати праці. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-25>
3. Філіпішина Л.М. Удосконалення системи оплати праці та стимулювання структурних підрозділів підприємств. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. № 15. URL: https://journals.urau.ua/tpa_pstu/article/view/135127

УДК 331

Колесніченко А. С. к.е.н., доцент
Аль-Сьюф Я. А., здобувач вищої освіти
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

РОЛЬ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У ПОКРАЩЕННІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

За умов економічної нестабільності зростає важливість питання забезпечення достовірного обліку, якісного аудиту та всебічного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Це, в свою чергу, обумовлює необхідність теоретичного обґрунтування цих процесів, оскільки вони є основою ефективного функціонування суб'єктів господарювання в глобалізаційній економіці.

Значний науковий внесок у розробку теоретико-методичних основ обліку, аудиту та аналізу фінансових результатів на підприємстві зробили у своїх наукових працях такі вчені: Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г., Добровольська О. В., Кравченко М. В., Даніленко О. В. та інші науковці. Проте, незважаючи на широкий спектр розкритих аспектів щодо обліку, аудиту та методів аналізу фінансових результатів, їхнє застосування підприємствами в умовах нестабільності потребує додаткового дослідження.

Фінансові результати підприємства постають центральним об'єктом бухгалтерського обліку, оскільки вони відображають кінцевий фінансовий стан підприємства за звітний період. Шляхом зіставлення доходів та витрат здійснюється облік фінансових результатів, які формуються за принципом нарахування. Однак, незалежно від фактичного руху грошових коштів, господарські операції визначаються в момент їх виникнення [1].

Методологія обліку потребує чіткої класифікації доходів та витрат за видами діяльності, що забезпечить детальний фінансовий аналіз та аналітичне розкриття усіх досліджуваних категорій. Крім того, точне відображення фінансових результатів у бухгалтерському обліку забезпечує підприємство достовірною інформаційною базою для прийняття подальших управлінських рішень.

Внутрішній та зовнішній контроль діяльності підприємства

здійснюється шляхом аудиту фінансових результатів, що включає перевірку та оцінку достовірності та повноти відображення доходів, витрат та фінансової звітності [2]. До того ж, аудиторські процеси допомагають виявити розбіжності у фінансових документах та можливі порушення облікової політики підприємства щодо чинної нормативно-законодавчої бази, зокрема: Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [4] та інших.

У процесі аудиту проводиться аналіз коректності, оцінки та розкриття фінансової документації шляхом перевірки розподілу фінансових результатів, виявлення помилок в обліку та потенційних ризиків діяльності підприємства [1]. Однак, крім вищеперерахованих функцій, аудит також сприяє залученню інвестицій та зміцненню ринкової позиції підприємства, підвищуючи рівень довіри до зовнішніх користувачів фінансової інформації.

Аналіз фінансових результатів є інструментом для оцінювання динаміки розвитку та виявлення основних факторів впливу на кінцевий фінансовий результат суб'єкта господарювання. Вивчення структури, змін та співвідношення окремих категорій фінансової звітності дозволяє окреслити шляхи підвищення ефективності діяльності підприємства та сприяє формуванню обґрунтованих управлінських рішень [2]. У результаті можна виявити внутрішні резерви оптимізації витрат, підвищити прибутковість та покращити загальний фінансовий стан підприємства.

Таким чином, теоретичне осмислення аналітичних механізмів дослідження фінансових результатів сприяє підвищенню продуктивності господарюючого суб'єкта в динамічних умовах зовнішнього середовища.

Література

- 1.Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г. Фінансова та управлінська звітність вітчизняних підприємств. Економіка і організація управління, 2020, 1 (37): 49-59. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/7921>
- 2.Добровольська, О. В., Кравченко, М. В., Даніленко, О.В. Фінансова звітність як елемент системи управління підприємством. Економіка та суспільство, 2021, 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/785>
- 3.Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Зареєстровано в Міністерстві

юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/0336> (дата звернення: 28.04.2025).

4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. Документ 996-XIV, чинний, поточна редакція - Редакція від 10.08.2022, підстава - 2435-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 28.04.2025).

УДК 336.7

Колесніченко А.С., к.е.н., доцент,
Білих О.Д., здобувач вищої освіти,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПОТОЧНОЮ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Управління дебіторською заборгованістю є ключовим аспектом фінансової стабільності підприємства, адже значна її частка у структурі оборотного капіталу може мати як позитивний, так і негативний вплив на ліквідність та платоспроможність. Формування якісної обліково-аналітичної інформації є необхідною умовою для ефективного контролю за станом розрахунків із дебіторами [1].

Сучасні підходи до трактування сутності дебіторської заборгованості різняться в науковців.

У практичному аспекті облік дебіторської заборгованості регулюється нормами П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2] та МСБО 9 «Фінансові інструменти». Важливою є класифікація заборгованості на поточну та довгострокову, з урахуванням строків її погашення. В управлінні поточною дебіторською заборгованістю акцент ставиться на строках виникнення, ступені ліквідності, ризиках неповернення та можливостях інкасації боргів.

Основними проблемами, що ускладнюють формування обліково-аналітичної інформації, є: відсутність єдиної методики оцінки дебіторської заборгованості, недостатність аналітики за строками та контрагентами, неякісна сегментація дебіторів, невчасне списання безнадійної заборгованості, недосконалість внутрішнього контролю.

У практиці підприємств часто використовуються різні підходи

до оцінки дебіторської заборгованості - за номінальною вартістю, з урахуванням резерву сумнівних боргів або дисконтованих грошових потоків. Відсутність уніфікованого підходу ускладнює порівняльний аналіз, знижує достовірність аналітичних висновків та викривлює фінансову звітність.

Нерідко на підприємствах відсутній належний облік за строками виникнення та погашення заборгованості, що унеможливорює формування вікової структури дебіторської заборгованості. Без цього складно визначити рівень простроченої та безнадійної заборгованості, своєчасно реагувати на зростання фінансових ризиків.

Неефективна класифікація контрагентів за ризиковими ознаками знижує якість управлінських рішень. Це призводить до нерівномірного підходу до дебіторів, не дає змоги оцінити ризики неповернення коштів.

Відкладання списання знижує достовірність облікових показників і завищує активи балансу. У результаті підприємство формує хибну оцінку власної платоспроможності, що може вплинути на інвестиційну привабливість або стати причиною невірних фінансових рішень.

Слабка система контролю над дебіторською заборгованістю - це одна з головних причин її надмірного зростання. Відсутність регулярної інвентаризації, звірок із контрагентами, політики кредитування та дисципліни щодо термінів розрахунків сприяє накопиченню проблемної заборгованості, збільшує ймовірність шахрайства.

Для розв'язання зазначених проблем доцільним є використання таких інструментів: аналіз дебіторської заборгованості за строками непогашення, створення резерву сумнівних боргів, впровадження автоматизованих аналітичних платформ, використання коефіцієнтного аналізу, тощо.

Таким чином, удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю дозволить своєчасно виявляти та запобігати ризикам, пов'язаним з невиконанням зобов'язань контрагентами, підвищити фінансову стійкість підприємства та забезпечити ефективне управлінське реагування на зміни ділового середовища.

Література

1. Бардадим, М., Свічкарь, Н. Облік та управління дебіторською заборгованістю для зміцнення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-11>
2. П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»: Наказ МФУ України від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

УДК 331

Колесніченко А.С., к.е.н., доцент
Зінов'єв Ю.В., здобувач вищої освіти
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

СУТНІСТЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВІДПОВІДНО ДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Основні засоби відіграють ключову роль у забезпеченні стабільної, безперервної та ефективної господарської діяльності підприємства, адже саме вони є матеріальною основою для виробництва продукції, надання послуг і реалізації стратегічних цілей [1].

Вартість основних засобів зросла з 9,61 млн грн у 2018 році до 11,6 млн грн у 2023 році, що свідчить про загальне зростання на ~20,7% та поступове відновлення інвестиційної активності в країні.

Відповідно до чинної нормативно-правової бази України, основні засоби визначаються як матеріальні необоротні активи, які підприємство або платник податків утримує з метою використання у господарській діяльності протягом періоду, що перевищує один рік або операційний цикл (якщо останній триваліший).

Згідно з Податковим кодексом України, до основних засобів належать активи, які мають вартість, що перевищує мінімально встановлений обліковий поріг, та використовуються для отримання економічної вигоди в процесі виробництва товарів, надання послуг, здавання в оренду або для адміністративних цілей.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [2] конкретизує, що ці активи не призначені для перепродажу та мають очікуваний строк корисного використання понад один рік, а їх використання охоплює різні функціональні сфери - виробничу, збутову, соціально-культурну чи адміністративну.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підкреслює, що основні засоби належать до складу необоротних активів, що забезпечують довгострокове функціонування підприємства.

Для підприємств, які застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності, поняття основних засобів подається у МСБО 16, де зазначено, що це матеріальні об'єкти, утримувані з метою використання у виробництві або постачанні товарів і послуг, для здавання в оренду або для адміністративних цілей, з очікуваним строком експлуатації більше ніж один операційний період.

Порівняння ключових ознак основних засобів за нормативними документами наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. – Порівняння ключових ознак основних засобів за нормативними документами

Критерій	ПКУ	НП(С)БО 7	Закон про бух. облік	МСБО 16
Матеріальність	так	так	так	так
Тривалість використання	>1 рік або цикл	>1 рік або цикл	>1 рік	>1 період
Призначення	господарська діяльність	виробництво, послуги, оренда	господарська діяльність	виробництво, оренда, адм. цілі
Мінімальна вартість	так (облікова межа)	ні (визначається обліковою політикою)	не визначено прямо	не зазначено

Незважаючи на певні формулювання та акценти, всі нормативні джерела сходяться на тому, що основні засоби - це активи тривалого використання, які відіграють ключову роль у формуванні виробничого потенціалу та забезпеченні безперервної діяльності підприємства.

Таким чином, основні засоби – це не лише матеріальна основа виробничої діяльності, а й стратегічний ресурс, що забезпечує довгострокову ефективність, фінансову стабільність і розвиток підприємства. Їх раціональне використання, модернізація та відтворення є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності та успішності господарської діяльності.

Література

1. Утенкова К.О. Облік основних засобів за національними і міжнародними стандартами. *Облік і фінанси*. 2014. № 2. С. 79–83.

2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27 квіт. 2000 р. № 92; із змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 05.05.2025)

УДК 336.7

Колесніченко А.С., к.е.н., доцент,
Пристинський Є.О., здобувач вищої освіти,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ОБЛІКОВА ТА ПОДАТКОВА СКЛADOVA ПРИ ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна економіка України ставить перед підприємствами завдання ефективного управління фінансами та раціонального ведення обліку, що тісно пов'язано із правильним формуванням і відображенням фінансових результатів. Водночас податкові аспекти цієї діяльності формують додаткове навантаження, вимагаючи від підприємств глибокого аналізу взаємозв'язку між прибутком і податковими зобов'язаннями.

Значний внесок у розвиток теоретичних та практичних аспектів обліку фінансових результатів підприємства та аналізу його системи оподаткування зробили такі вчені, як: Бутинець Ф. Ф., Мазур А. Н., Скорнякова Ю. Б., Верига Ю. А., Бабіч В. В., Голов С. Ф., Ткаченко Н. М., Герасимович І. А., Дядченко Н. М., Марченко Н. М. та ін. При цьому, зазначені питання залишаються актуальними, що обумовлено необхідністю глибшого розуміння теоретичних засад формування фінансових результатів, механізмів їх облікового відображення, а також аналізу взаємозв'язку між прибутком підприємства та податковими зобов'язаннями.

Фінансовий результат - це різниця між доходами та витратами підприємства за певний звітний період, яка характеризує всі сторони фінансовогосподарської діяльності підприємства. Він є частиною доходу суспільства і повинен використовуватись для подальшого розвитку виробництва та поліпшення праці.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними

витрати. А збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійсненні ці витрати [1].

У бухгалтерському обліку його відображення здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО або МСФЗ, залежно від форми звітності підприємства. Облік доходів здійснюється згідно П(с)БО 15 «Дохід» і має відображення в 7 класі плану рахунків бухгалтерського обліку «Доходи і результати діяльності», який має безліч субрахунків [1].

Фінансовий результат є визначальним критерієм ефективності господарювання, виступає центральною категорією в економіці кожного господарства, а тому навколо цього поняття завжди відбувалися дискусії як серед економістів, так і серед бухгалтерів.

В процесі вивчення фінансових результатів діяльності підприємства дедалі більш важливим стає питання щодо ролі податкових процесів.

Податкова система є основою фіскальної політики, що має ключовий вплив на розподіл фінансових ресурсів країни. Це дозволяє стимулювати, чи навпаки гальмувати економічну активність суб'єктів господарювання та формулювати бюджетні доходи. Найбільше значення має податок на прибуток, база якого визначається на основі фінансового результату з урахуванням коригувань, передбачених Податковим кодексом України (зокрема, ст. 134) [2].

Важливою теоретичною проблемою у сфері обліку фінансових результатів виступає розбіжність між обліковими та податковими підходами до визнання доходів і витрат. У випадку бухгалтерського обліку доходи та витрати визнаються за принципом нарахування, тоді як податкове законодавство орієнтоване на касовий метод, або може мати специфічні вимоги щодо визнання окремих господарських операцій.

Деякі витрати, визнані в бухгалтерському обліку, можуть не визнаватися у податковому обліку в поточному періоді або взагалі бути не включеними до складу податкових витрат. Через це в результаті можуть виникати тимчасові та постійні податкові різниці, що призводить до змін показника чистого прибутку який застосовується для ухвалення управлінських рішень та обчислення податку на прибуток [3].

Дані розбіжності можуть суттєво ускладнювати аналіз реальної прибутковості підприємства, чи призводити до похибок у прогнозуванні податкових платежів через неточність інформаційного

ресурса. Тому формування облікової політики має не лише відповідати чинному законодавству, а й передбачати можливості зниження податкових ризиків та оптимізації структури доходів і витрат.

Загалом, це відбувається за рахунок включення чинників (вибору методу амортизації, обліку витрат, оцінки запасів, створення резервів), що безпосередньо впливають як на обліковий, так і на податковий результат.

Крім того, аналітичне дослідження фінансових результатів є важливим елементом ефективного фінансового управління. Застосування відповідних аналітичних інструментів дозволяє виявляти внутрішні резерви підвищення прибутковості та оптимізувати податкове навантаження. Серед основних методів доцільно виділити:

1. Факторний аналіз прибутку, який дозволяє встановити вплив окремих елементів (ціни, обсягів продажу, собівартості) на зміну прибутку, що, у свою чергу, дає змогу виявити найбільш ефективні напрямки фінансового впливу.

2. Аналіз точки безбитковості, що допомагає визначити мінімальний обсяг реалізації для покриття постійних та змінних витрат, забезпечуючи тим самим обґрунтованість прийняття управлінських рішень.

3. Горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності, які дають змогу оцінити динаміку змін показників звітності та виявити структурні співвідношення доходів, витрат і прибутку.

Отже, теоретичне осмислення обліку фінансових результатів та аналізу системи оподаткування дозволяє зробити висновок про необхідність інтеграції фінансового, управлінського та податкового підходів. Для досягнення стабільності підприємства та підвищення його конкурентоспроможності потрібна гнучка та адаптивна обліково-аналітична система, яка забезпечує достовірну звітність, раціональне податкове планування, підвищення прибутковості підприємства та зменшення фіскального навантаження в межах чинного законодавства.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.01.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>.
2. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
3. Смирна, К. В. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*, 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132>.

УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОБЛЕМАМИ ВОЛИНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток як стратегічна концепція вимагає збалансованого підходу до економічної, соціальної та екологічної складових. Волинська область, розташована на північному заході України, має значний природно-ресурсний потенціал, але водночас стикається з низкою еколого-економічних проблем, які обумовлюють потребу у впровадженні нових підходів до регіонального управління.

Екологічними питаннями Волинського регіону займалися різні науковці, серед яких ми відмічаємо Забокрицьку Мирославу та Нетробчук Ірину [2], котрі займалися дослідженнями екологічних проблем використання річок верхньої Прип'яті у Волинській області. Роботи М.М. Мельничук, В.В Горбач, Горбач Л.М. [3] присвячені дослідженню водним ресурсам Волині, особливостям їх використання місцевим населенням та економікою регіону. Окрім того місцевими дослідниками вивчається природоохоронна політика Західного Полісся, управління екологічними проблемами в умовах децентралізації, лісові та водні екосистеми Волині, антропогенний вплив, торф'яники, використання природної сировини Волині, проблеми лісового господарства, оцінка ризиків для Волинської області, екологічним зонуванням тощо.

Спираючись на дослідження вище згаданих науковців та наші нароби, нині відмічаємо самі вагомі екологічні проблеми Волинського регіону:

1. Забруднення поверхневих вод (річки Західний Буг, Стир, Прип'ять). Згідно з даними Волинського обласного управління водних ресурсів (2024), 45% водозаборів не відповідають санітарним нормам. Серед основних джерел забруднення вод відмічаємо неочищені або частково очищені стоки підприємств (м. Нововолинськ, Ковель); агрохімікати з полів (в основному пестициди й нітрати); стічні води з приватного сектору, де відсутні локальні очисні споруди.

2. Неконтрольована вирубка лісів і осушення боліт. Площа лісів Волині зменшилась на 2,8 % за останні 10 років. Знищується унікальна екосистема Шацького Полісся. Болота, котрі виконують функцію природних фільтрів, осушуються під господарське використання.

3. Ерозія ґрунтів та зниження їх родючості внаслідок інтенсивного сільськогосподарського використання.

Окрім того залишається відкритим не вирішення питання ТПВ на місцевому рівні. Наприклад, у 2023 році виявлено понад 120 стихійних сміттєзвалищ на території Волинської області. Більшість громад не мають сучасних полігонів твердих побутових відходів або системи сортування, відповідно питання залишається відкритим до нині.

4. Високий рівень викидів в атмосферу в промислових районах [1].

Промислові підприємства в м. Нововолинськ, Луцьк, Володимир забезпечують понад 60 % викидів в атмосферу області. Серед найпотужніших речовин-забруднювачів, відмічаємо сірчистий ангідрид, оксиди азоту, пил тощо.

Недостатнє екологічне регулювання та контроль з боку державних органів; відсутність економічних стимулів для підприємств до впровадження екологічно безпечних технологій; низька поінформованість місцевого населення щодо екологічних ризиків це все економічні фактори в сучасному розвитку Волині екологічних проблем регіону.

На нашу думку концепція сталого розвитку в галузі управління екологічною діяльністю на території Волинської області, передбачає низку природоохоронних заходів, серед яких варто відмітити:

- дотримання регіонально-раціонального природокористування (регенерація лісів, охорона водних ресурсів, розвиток органічного землеробства);

- впровадження економічної диверсифікації (інтенсивніше стимулювання «зеленого» підприємництва, альтернативної енергетики (торф, біогаз));

- підвищення рівня екологічної культури та соціальної відповідальності серед місцевого населення (екологічна освіта, залучення громадськості до управління природними ресурсами тощо);

– розробити Обласну стратегію сталого розвитку Волині з чіткими цілями, моніторингом і фінансуванням Волинської області з урахуванням природних, економічних та соціальних особливостей;

– створити систему екологічного моніторингу на базі цифрових технологій;

– впровадити механізми екологічного страхування екологічного оподаткування для підприємств-забруднювачів;

– підтримати місцеві ініціативи, екологічні стартапи та громадські екологічні рухи;

– активізувати транскордонну співпрацю з Польщею в сфері управління водною політикою;

– розширити мережу природно-заповідних об'єктів (в повоєнний період);

– участь ОТГ у розробці програм управління водними й земельними ресурсами;

– забезпечити цифрову карту екологічних ризиків області для громад і бізнесу тощо.

Отже, регіональний сталий розвиток – це комплекс, котрий охоплює абстрактну ідею, конкретну управлінську практику, котра здатна забезпечити збереження природних ресурсів Волині для майбутніх поколінь. Синергія між державою, бізнесом, громадами та міжнародними партнерами – ключ до подолання еколого-економічних викликів. Ефективне екологічне управління передбачає не лише регіональний контроль, а й мотивацію до змін, інноваційні підходи та прозорість. А ефективна взаємодія органів влади, бізнесу та громади здатна забезпечити збереження природного потенціалу регіону та підвищити якість життя волинського населення.

Література

1. Екологічний паспорт Волинської області, 2023. 186 с.
2. Забокрицька Мирослава, Нетробчук Ірина Екологічні проблеми використання та охорона річок верхньої Прип'яті у Волинській області. URL: <https://surl.lt/huzups> (дата звернення 15.05.2025).
3. Мельнічук М.М., Горбач В.В, Горбач Л.М. Особливості використання водних ресурсів Волинської області та їх екологічний стан у сучасних умовах. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». Вип. 54, 2021. Ст. 306-313

УДК 334.722

Коробчук М.Г., аспірант
Луцький національний технічний університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО У МАЛОМУ ВИРОБНИЧОМУ БІЗНЕСІ

У сучасних умовах трансформації економіки та зростання суспільних очікувань щодо відповідального бізнесу все більшої уваги набуває поєднання підприємницької діяльності з вирішенням соціальних і екологічних проблем. Особливе місце у цьому процесі посідає соціальне підприємництво, яке, з одного боку, реалізує бізнес-цілі, а з іншого, має чітко виражену соціальну або екологічну місію. Особливо актуальним цей підхід стає у сегменті малого виробничого бізнесу, який зазвичай тісно пов'язаний із місцевими громадами, їхніми потребами та викликами.

Ми погоджуємося з твердженням О. Рудаченко та В. Коненко про те, що «...соціальне підприємництво є ключовим фактором у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад, забезпечуючи вирішення соціально-економічних проблем та підвищуючи якість життя їх мешканців» [1].

В. Гурочкіна та А. Браунагель вважають, що «...соціальне підприємництво має потенціал для вирішення ряду актуальних суспільних проблем і прискорення їх вирішення. Соціальні підприємства допомагають вирішувати питання соціально незахищених верств населення, їх працевлаштування та соціальної адаптації, що робить їх діяльність важливою для відновлення та економічного розвитку країни» [2, с. 279].

Сталий розвиток, як стратегія, передбачає баланс між економічними інтересами, соціальними пріоритетами та екологічною відповідальністю. Соціальні підприємства, що працюють у виробничій сфері, здатні створювати не лише продукти чи послуги, а й нову якість суспільної взаємодії. Йдеться про залучення вразливих груп населення до трудової діяльності, створення інклюзивних робочих місць, впровадження екологічно безпечних технологій, використання місцевих ресурсів з урахуванням принципів циркулярної економіки.

Малий бізнес, на відміну від великих корпорацій, часто має більшу гнучкість у прийнятті рішень, тісніший контакт із клієнтами та

громадами, а отже, й більший потенціал для експериментів з новими формами відповідального ведення справ. У поєднанні з елементами соціального підприємництва та інноваційними підходами до організації виробництва, такі компанії можуть стати реальними агентами змін. Ба більше, вони створюють приклади локальних моделей сталого розвитку, які можна масштабувати або адаптувати в інших регіонах.

Підтримка соціального підприємництва з боку держави, донорських організацій та фінансових установ (зокрема через гранти, пільгове фінансування, навчальні програми) здатна забезпечити не лише зростання відповідального бізнесу, а й ширше економічне відновлення у громадах, які постраждали від війни чи інших криз. Основними інструментами цієї підтримки повинні стати: визнання правового статусу соціального підприємництва; фінансова підтримка (гранти, субсидії, пільгові кредити, державні гарантії тощо); освітня та консультативна інфраструктура (бізнес-інкубатори, акселератори, курси з фінансової грамотності, стратегії масштабування, маркетингу сталого бізнесу тощо); забезпечення інституційного діалогу між представниками соціального підприємництва, владою та фінансовими установами (наявність дорадчих рад, відкритих консультацій і механізмів участі соціального бізнесу в розробці політик). У поєднанні ці заходи сприяють тому, щоб соціальне підприємництво стало повноцінною складовою економіки, такою, що не лише генерує прибуток, а й забезпечує довгостроковий позитивний ефект для суспільства і довкілля.

Таким чином, соціальне підприємництво у малому виробничому секторі може стати не просто бізнес-моделлю, а стратегією трансформації – інноваційною та орієнтованою на довготривалу стійкість.

Література

- 1.Рудаченко, О. О., & Коненко, В. В. (2024). Соціальне підприємництво як основа сталого розвитку територіальних громад. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (11). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-03-13>
- 2.Гурочкіна, В., & Браунагель, А. (2024). Соціальні підприємства в умовах війни vs ринок праці та демографічна ситуація України. *Сталий розвиток економіки*, 3(50), 271-282. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-41>

УДК 336.77

Коробчук Т.І., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

РОЛЬ БАНКІВ У ПІДТРИМЦІ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах тривалих криз, економічної нестабільності та зовнішніх викликів, таких як війна або глобальні рецесії, платоспроможність підприємств часто опиняється під загрозою. Банківський сектор у такій ситуації виступає не лише кредитором, а й партнером, що може впливати на фінансову стабільність бізнесу, забезпечуючи його життєздатність і адаптацію до нових умов. Ми погоджуємося з думкою Ю.А. Романовської про те, що розвиток МСБ у повоєнному відновленні «неможливий без належного фінансування, яке забезпечують банківські кредити. Вони є важливим інструментом для відновлення інфраструктури, створення робочих місць, стимулювання інновацій та підтримки соціальної стабільності» [1, с. 87].

Б. Данилишин вважає, що основну роль у розвитку кредитування має відігравати державний сектор. Перекладення кредитних ризиків на державний сектор – традиційний інструмент державної політики в періоди криз. Уряд може спрямовувати кредитну активність за допомогою державних банків та спеціальних кредитних програм і направляти міжнародну кредитну допомогу на кредитування пріоритетних видів діяльності [2]. Проте ми хочемо відзначити посилення ролі саме комерційних банків у процесі кредитування як ключових фінансових посередників у підтримці платоспроможності вітчизняних підприємств. Банки дедалі активніше беруть участь у реалізації державних програм пільгового кредитування, одночасно розробляючи власні продукти з гнучкими умовами для бізнесу. Завдяки цьому банківський сектор перетворюється на важливий інструмент стабілізації корпоративного сектора, сприяючи збереженню економічної активності.

Саме тому роль банків у підтримці платоспроможності підприємств стає особливо важливою, і сьогодні ми спостерігаємо переорієнтацію банківських стратегій на підтримку бізнесу, а не лише на максимізацію прибутку.

Одним із ключових напрямів такої підтримки є впровадження механізмів реструктуризації боргів. Якщо раніше реструктуризація розглядалася переважно як крайній захід у разі дефолту позичальника, то нині вона стала інструментом попередження неплатоспроможності. Банки пропонують підприємствам гнучкі підходи до зміни графіків платежів, перегляду умов кредитування, зниження ставок або введення пільгових періодів. Важливо, що реструктуризація перестала бути ознакою проблем, а дедалі частіше виступає елементом стратегічного партнерства між банком і клієнтом.

Сучасні банківські інструменти також включають гібридні форми фінансування, зокрема поєднання боргового і частково інвестиційного капіталу, а також програми, реалізовані у співпраці з державними та міжнародними інституціями. У воєнних умовах в Україні значну роль відіграють програми гарантування кредитів державою, компенсації відсоткових ставок, а також спільні ініціативи банків з донорськими організаціями, які дозволяють підтримати малий і середній бізнес на вигідніших умовах.

Окремо варто згадати роль банківських аналітичних підрозділів, які активно співпрацюють з підприємствами у форматі консультативної підтримки. Це допомагає компаніям не лише «вижити», а й ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення, базуючись на поточних макроекономічних тенденціях, валютних ризиках, зміні вартості капіталу.

Отже, сучасна банківська система вже не обмежується роллю кредитора, а дедалі активніше бере участь у процесах стабілізації бізнес-середовища. Банки, що здатні гнучко реагувати на зміну потреб клієнтів, запроваджувати інноваційні механізми реструктуризації боргів і підтримувати прозору комунікацію, стають не лише постачальниками фінансових ресурсів, а й драйверами економічного відновлення. Саме така модель взаємодії створює умови для збереження платоспроможності бізнесу, підтримки зайнятості та відновлення продуктивної економічної діяльності в умовах невизначеності.

Література

1. Романовська Ю.А., Смоляр Л.В. Роль банківських кредитів у розвитку малого та середнього бізнесу у повоєнному відновленні держави. *Інвестиції: практика та досвід. Наук. ж-л.* 2025. №2. С. 82-88. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.2.82

2. Данилишин Б. Яку роль може відіграти кредитування в післявоєнному відновленні України. *Економічна правда*. 2024. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/09/26/719816/> (дата звернення 12.04.2025р.).

УДК 343.148

Крот Ю.М., к.е.н., доц.
Карпенко І. В., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУДОВО- БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Судово-бухгалтерська експертиза відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки держави, підприємств і громадян. В умовах цифрової трансформації процеси обліку, контролю та аналітики зазнають суттєвих змін. Використання цифрових технологій сприяє автоматизації експертних досліджень, але водночас створює нові виклики, пов'язані з кібербезпекою, збереженням конфіденційності даних та необхідністю оновлення методології експертних досліджень.

Під судово-бухгалтерською експертизою слід розуміти процесуальну дію, що полягає в експертному дослідженні даних бухгалтерського та податкового обліку з метою формування та надання висновку стосовно питань, поставлених органами дізнання та слідства або іншим замовником [2].

Дослідження полягає в аналізі сучасного стану судово-бухгалтерської експертизи в умовах цифрової трансформації, виявленні основних проблем і викликів, а також розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення процесів експертних досліджень із використанням новітніх технологій.

Важливо, ідентифікувати ключові проблеми, що виникають у процесі цифрової трансформації експертизи, зокрема питання кібербезпеки, захисту персональних даних та недостатньої кваліфікації фахівців. Дослідити можливості автоматизації експертних процесів за допомогою штучного інтелекту, блокчейн-технологій та спеціалізованого програмного забезпечення та запропонувати ефективні шляхи удосконалення судово-бухгалтерської експертизи, спрямовані на підвищення її якості, достовірності та швидкості

проведення досліджень.

Нові технології відкривають можливості для вдосконалення аналізу фінансової документації, однак водночас породжують проблеми, пов'язані з безпекою даних, необхідністю підвищення кваліфікації експертів та розробкою нових нормативних стандартів, детально розглянемо проблеми розвитку судово-бухгалтерської експертизи під впливом цифрових технологій в таблиці 1.1.

Таблиця 1. – Проблеми розвитку судово-бухгалтерської експертизи в умовах цифрової трансформації

№	Проблема	Характеристика
1	Відсутність єдиних стандартів цифрової експертизи	Відсутність загальних методик та регламентів щодо використання цифрових технологій у судово-бухгалтерській експертизі спричиняє складнощі в аналізі даних.
2	Недостатня кваліфікація експертів у сфері цифрових технологій	Багато фахівців не мають достатнього рівня знань у сфері цифрового аналізу та програмного забезпечення.
3	Ризики кіберзлочинності та витоку інформації	Збільшення випадків несанкціонованого доступу до цифрових доказів загрожує їх цілісності та достовірності.
4	Обмеженість спеціалізованого програмного забезпечення	Відсутність універсальних інструментів для автоматизації аналізу бухгалтерських документів ускладнює експертизу.

З огляду на виклики, які постають перед судово-бухгалтерською експертизою в умовах цифрової трансформації, важливо визначити шляхи її вдосконалення. Зокрема, запровадження новітніх технологій, підвищення рівня підготовки фахівців та розробка єдиних стандартів сприятимуть більш ефективному та надійному проведенню експертиз.

Потрібно зазначити, що ефективність судово-бухгалтерських експертиз може бути досягнута лише тоді, коли професійно-кваліфікаційні вимоги до фахівців даної категорії будуть єдиними, оскільки експерти-бухгалтери мають володіти не лише знаннями в галузі обліку, аналізу і контролю, специфічними знаннями в сфері вивчення доказів та дієвими методиками експертного дослідження, але також мати розуміння кримінального, цивільного господарського та інших процесів, які визначають характер проведення судових експертиз [1].

В таблиці 2 представлено ключові перспективи розвитку судово-бухгалтерської експертизи.

Таблиця 2. – Перспективи розвитку судово-бухгалтерської експертизи в умовах цифрової трансформації

<i>№</i>	<i>Перспектива</i>	<i>Характеристика</i>
1	Впровадження штучного інтелекту для автоматизації експертизи	Використання AI допоможе прискорити обробку фінансової документації та виявлення аномалій.
2	Використання блокчейн-технологій для збереження доказової бази	Блокчейн забезпечує незмінність та прозорість цифрових доказів, підвищуючи їхню надійність у судових процесах.
3	Запровадження єдиних цифрових стандартів	Впровадження загальних стандартів дозволить уніфікувати процеси судово-бухгалтерської експертизи.
4	Підвищення рівня підготовки експертів через спеціалізовані програми навчання	Навчальні курси та сертифікація фахівців у сфері цифрових технологій дозволять покращити якість експертиз.

Подальший розвиток судово-бухгалтерської експертизи залежить від активного впровадження новітніх технологій та гармонізації законодавчих вимог. Одним із головних аспектів ефективного впровадження цифрових технологій є підготовка висококваліфікованих фахівців. Важливим напрямом розвитку є створення спеціалізованих навчальних програм та сертифікацій для експертів, які працюють із цифровими фінансовими даними. Крім того, необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу, що регулює використання цифрових інструментів у судово-бухгалтерській експертизі.

Також важливо підвищити рівень безпеки цифрових даних та розробити ефективні механізми захисту інформації. Використання блокчейн-технологій та криптографічних методів дозволить створити надійні системи обробки та збереження доказової бази. Завдяки цьому можна значно покращити достовірність та надійність результатів судово-бухгалтерських експертиз.

Використання сучасних цифрових технологій під час судово-бухгалтерської експертизи, дозволяє розробити достовірний висновок, а кваліфікований висновок експерта-бухгалтера сприяє встановленню об'єктивної істини і винесенню справедливого судового рішення. Судово-бухгалтерська експертиза виступає формою контролю обґрунтованості проведених раніше ревізій, перевірок, аудиту, а також підтвердження даних іншої інформації, представленої сторонами для встановлення фактичних відомостей господарської діяльності [3].

Загалом, для досягнення високої ефективності цифрової

трансформації судово-бухгалтерської експертизи необхідна тісна співпраця держави, наукової спільноти та бізнес-сектору.

Література

1. Воронко Р.М., Чабанюк О.М., Чік М.Ю., Воронко О.С. Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. № 67. 2022. С. 13-20. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-02>
2. Карпенко Є.А., Копайгора І.С. Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи. *Економіка і регіон*. № 1 (88). 2023. С. 121-127. URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2882](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2882)
3. Линник О.В. Використання висновку судово-бухгалтерської експертизи як доказу у кримінальному процесі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №2. С. 390-392. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/101>

УДК 657

Крот Ю.М., к.е.н., доцент
Куманенко В.А., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

У ХХІ столітті цифровізація стає основною рушійною силою розвитку економіки, і бухгалтерський облік не залишається осторонь цих процесів. Особливо актуальними є інноваційні технології, зокрема штучний інтелект (ШІ) та автоматизація, які радикально змінюють підходи до ведення обліку, контролю та звітності. Використання цих технологій не лише підвищує ефективність облікових процесів, а й формує нові професійні стандарти, змінює вимоги до компетентностей бухгалтерів та сприяє глобальній інтеграції облікових систем.

Однією з основних переваг застосування ШІ у бухгалтерії є можливість автоматичної обробки великих обсягів фінансової інформації. Завдяки алгоритмам машинного навчання програми можуть розпізнавати структуру даних, групувати транзакції, визначати аномалії та прогнозувати фінансові показники. Це дозволяє зменшити навантаження на персонал, мінімізувати ризик помилок і скоротити витрати підприємств. Наприклад, платформи на базі ШІ вже сьогодні можуть автоматично формувати баланси, розраховувати податкові

зобов'язання та готувати аналітичні звіти для управлінського персоналу.

Крім того, автоматизація дозволяє забезпечити безперервність облікових процесів завдяки інтеграції з іншими бізнес-системами. Наприклад, сучасні ERP-системи дозволяють об'єднати бухгалтерський облік із виробництвом, продажами, логістикою та кадрами. У результаті підприємство отримує цілісну картину своєї фінансово-господарської діяльності. Автоматизовані рішення також дозволяють легко масштабувати облік для міжнародних компаній, які працюють у кількох юрисдикціях із різними законодавчими вимогами[1].

Проте такі технологічні зміни породжують і низку викликів. Насамперед це проблема безпеки й конфіденційності даних. Обробка фінансової інформації за допомогою штучного інтелекту потребує надійного захисту від кіберзагроз. Зі збільшенням кількості атак на корпоративні бази даних дедалі важливішим стає впровадження систем шифрування, автентифікації користувачів та внутрішнього аудиту цифрової безпеки. Окрім того, в умовах зростання глобальної взаємодії необхідним є дотримання міжнародних стандартів захисту персональних даних, таких як GDPR[2].

Ще один важливий виклик — правове регулювання використання ШІ в обліковій сфері. У більшості країн законодавство лише частково охоплює ці питання, тому існує правова невизначеність щодо відповідальності за помилки або порушення, пов'язані з автоматизованими системами. Наприклад, якщо програма самостійно формує податкову звітність, виникає питання: хто несе відповідальність за її достовірність — бухгалтер, розробник програмного забезпечення чи компанія в цілому?

Технологічні зміни також трансформують роль бухгалтера. Замість виконання стандартних облікових функцій фахівець має зосередитися на аналітиці, плануванні та консалтингу. Це вимагає нових знань і навичок — від володіння сучасними ІТ-рішеннями до розуміння алгоритмів машинного навчання. Отже, системи підготовки бухгалтерів потребують модернізації, з акцентом на міждисциплінарність, розвиток цифрової грамотності та критичного мислення[4].

У міжнародному контексті країни-лідери активно інвестують у цифровізацію бухгалтерського обліку. У США, Великобританії,

Нідерландах, Японії діють державні програми підтримки автоматизації обліку та цифрових інновацій. Наприклад, у Сінгапурі застосовуються «розумні» платформи для звітності малих і середніх підприємств, які дозволяють зручно працювати з податковими органами в електронному форматі. У ЄС створено ініціативу з цифрової інтеграції бухгалтерського обліку (Digital Financial Reporting), яка покликана спростити звітність та підвищити прозорість на всьому європейському ринку[3].

Водночас у країнах, що розвиваються, існують бар'єри до впровадження таких технологій — від нестачі інфраструктури до обмеженого доступу до кваліфікованих фахівців. Саме тому міжнародна співпраця, обмін досвідом і участь у глобальних цифрових ініціативах є ключовими факторами успішної адаптації до нових викликів.

Перспективи розвитку ІІІ в обліку надзвичайно широкі: від повної автоматизації рутинних процесів до створення цифрових «двійників» підприємств, які в режимі реального часу відображатимуть фінансовий стан компанії та допомагатимуть в ухваленні стратегічних рішень. Уже сьогодні технології обробки великих даних, штучного інтелекту, блокчейну та Інтернету речей (англ. Internet of Things, IoT) починають інтегруватися у єдині облікові системи нового покоління[2].

Таким чином, штучний інтелект та автоматизація формують нову парадигму бухгалтерського обліку, в якій технічні знання мають іти поруч із глибоким розумінням економічних процесів, етики та міжнародних норм. Здатність адаптуватися до цих змін є запорукою успішної професійної реалізації майбутніх фахівців, а також підвищення ефективності обліку в умовах глобальної цифрової економіки.

Література

- 1.Пастух О. Вплив інноваційних технологій на розвиток бухгалтерського обліку. Молодь, наука, бізнес : матеріали всеукр. студ. інтернет-конф., (м. Миколаїв, 04-05 жовтня 2023 р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С 114-117. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19716>
- 2.Петренко О. Використання штучного інтелекту для автоматизації бізнес-процесів // Науковий журнал "Інноваційні технології в економіці". – 2023. – № 2(15). – С. 102-117.
- 3.Пристемський О.С., Пилипенко Я.В. Впровадження штучного інтелекту в систему бухгалтерського обліку. IX International Scientific and Practical Conference

INTERNATIONAL SCIENTIFIC DISCUSSION: PROBLEMS, TASKS AND PROSPECTS held on December 19-20, 2024 in Brighton, United Kingdom. С. 98-104.

4.Сушич В.С., Пристемський О.С. Роль штучного інтелекту у фінансовій сфері: автоматизація процесів та нові фінансові інструменти. Стратегічні пріоритети розвитку соціально-економічних систем у контексті сучасного наукового виміру: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, 25 жовтня 2024 р). Полтава: Видавництво ПП «Астрія». 2024. С. 71-73.

УДК 657 (07)

Крот Ю.М. к.е.н., доцент
Федоренко А.Я., здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

У сучасних умовах функціонування економіки України, що перебуває у стані трансформаційних змін, посилених військовими діями, економічний контроль стає одним із ключових елементів управління та стабілізації фінансової системи. Зростання ролі економічного контролю зумовлено необхідністю прозорого, ефективного й законного використання фінансових ресурсів держави, суб'єктів господарювання, а також забезпечення відповідності витрат доходам і підвищення довіри до органів влади. Цей процес відбувається паралельно з цифровою трансформацією економіки, що вимагає нових підходів до контролюючих функцій. Особливо актуальним є питання контролю за витрачанням коштів міжнародної допомоги, гуманітарних ресурсів, державного бюджету, адже в умовах війни та повоєнного відновлення зловживання можуть мати критичні наслідки для національної безпеки [2]. Обрана тема була об'єктом дослідження таких науковців та практиків як Іванова О. В., Ковальчук Н. М., Сидоренко Т. В., Петренко І. С., Данилюк Л. В. та інших.

Метою даного дослідження є виявлення сучасних проблем, які гальмують ефективну реалізацію економічного контролю в Україні, а також визначення перспектив удосконалення системи контролю з урахуванням інституційних, технічних і кадрових можливостей. Досягнення цієї мети вимагає вирішення ряду завдань: уточнення сутності предмета економічного контролю в умовах змін, виявлення актуальних загроз і бар'єрів у практиці контролю, аналіз рівня

впровадження інноваційних підходів до перевірок, оцінка співвідношення зовнішнього і внутрішнього контролю, а також формулювання пропозицій для підвищення результативності контрольної діяльності.

Предметом економічного контролю виступають фінансово-господарські процеси та результати діяльності підприємств, установ, органів державної влади. Об'єктами контролю можуть бути як фінансові ресурси, документи, звітність, так і поведінка учасників господарських відносин. У практичному аспекті контроль охоплює податкові зобов'язання, виконання бюджетних програм, використання майна, дотримання законодавчих норм у сфері бухгалтерського обліку, аудиту, закупівель, кредитування та інвестицій. Наразі відзначається посилення ролі внутрішнього контролю як запобіжного інструменту порушенням, у той час як зовнішній контроль з боку держави виконує більше репресивну та аналітичну функцію [4].

Сучасні проблеми у сфері економічного контролю є комплексними. По-перше, зберігається високий рівень формальності перевірок - акти складаються без глибокого аналізу причин порушень і часто не містять конкретних рекомендацій. По-друге, є суттєвий дефіцит висококваліфікованих фахівців з аналітичним мисленням і знанням цифрових інструментів контролю, що обмежує можливість якісного аудиту. По-третє, законодавство часто змінюється фрагментарно, без системного підходу до розвитку інституцій контролю, а норми не завжди узгоджені між собою. Крім того, значною проблемою залишається залежність деяких контрольних органів від політичного впливу або адміністративного тиску, що знижує об'єктивність результатів перевірок [3]. Іншим викликом є низький рівень автоматизації процесів збору і аналізу фінансової інформації, що призводить до затримок та втрати достовірності даних.

Водночас система економічного контролю має низку переваг, які можуть стати базою для її вдосконалення. Насамперед контроль забезпечує інформування про фінансові ризики, виявляє порушення, сприяє плануванню подальших дій та рішень у сфері управління. Ефективно організований контроль запобігає дублюванню функцій, підвищує економічну безпеку та допомагає оптимізувати витрати. Проте ці переваги реалізуються повною мірою лише за умови, якщо існує чітка нормативна база, кваліфіковані кадри, сучасні технологічні рішення, доступ до відкритих баз даних та незалежність

контролюючих інституцій.

Основними шляхами вирішення виявлених проблем є цифровізація контрольних процедур. Впровадження технологій Big Data, аналітичних платформ, електронної звітності та автоматизованих систем оцінки ризиків суттєво спростить та пришвидшить роботу контролерів. Важливо також забезпечити інтеграцію різних державних реєстрів і баз даних у єдину систему для ефективного обміну інформацією. Успішним прикладом є практика електронного аудиту (е-аудиту), яка вже застосовується в податковому контролі та дає позитивні результати [1]. Крім технічного оснащення, важливо реформувати систему підготовки кадрів: підвищення кваліфікації, запровадження модульного навчання, впровадження міжнародних стандартів аудиту та внутрішнього контролю. Варто врахувати і зарубіжний досвід: наприклад, у країнах ЄС активно використовуються моделі ризик-орієнтованого контролю, де перевіряються лише ті підприємства, діяльність яких має підвищені індикатори небезпеки. Для України така модель є перспективною, оскільки дозволить сконцентрувати ресурси на важливих ділянках ризику [5].

Таким чином, економічний контроль в Україні перебуває в стані розвитку та модернізації, що зумовлюється не лише внутрішніми реформами, а й міжнародними зобов'язаннями та очікуваннями суспільства. Хоча існують суттєві бар'єри - правові, організаційні, технічні та кадрові - система контролю має значний потенціал для вдосконалення. Цифровізація, аналітичні інструменти, незалежність контрольних органів, підвищення кваліфікації фахівців - ці елементи здатні забезпечити нову якість контролю. Перспективним є перехід до інтегрованої системи контролю, де поєднуються функції аудиту, моніторингу, оцінки ефективності та прогнозування. Важливо також забезпечити баланс між контролюючою та консультативною функцією: економічний контроль має не лише виявляти порушення, а й запобігати їм шляхом надання рекомендацій. Отже, розвиток економічного контролю є необхідною умовою підвищення економічної безпеки, стійкості державного управління та довіри до інституцій. Успішна реалізація реформ у цій сфері сприятиме не лише зміцненню внутрішньої системи, а й відкриттю шлях до інтеграції у європейський економічний простір.

Література

1. Іванова О. В. (2023). Цифрова трансформація економічного контролю в умовах євроінтеграції України. Економіка та держава, (3), 56–59.
2. Ковальчук Н. М. (2023). Проблеми реалізації державного фінансового контролю в Україні. Фінанси України, (5), 22–30.
3. Сидоренко Т. В. (2023). Сучасні виклики та перспективи розвитку внутрішнього контролю на підприємствах. Бухгалтерський облік і аудит, (7), 33–38.
4. Петренко І. С. (2023). Актуальні напрями модернізації системи контролю у публічному секторі. Наукові праці НДФІ, (2), 15–20.
5. Данилюк Л. В. (2023). Впровадження інформаційних технологій у процеси аудиту та економічного контролю. Економічний простір, (182), 75–80.

УДК:657

Крочак О.І., к. е. н., доцент
Уманський національний університет

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Вказати дату виникнення бухгалтерського обліку неможливо. Не існує ні певного року ні дати, коли люди почали вести облік. Облік виникав довго, поступово та невизначено. В історії існують періоди, коли його зовсім не було, а також є періоди, коли він уже існував. Розмежувати ці періоди досить важко.

Слід відмітити те, що таке поняття як облік виникло разом із зародженням перших людських цивілізацій. На перших порах розвитку людства він був досить примітивним, але мав важливі наслідки для майбутнього. Спочатку облік вівся у вигляді наскальних малюнків, зарубок на камені чи палиці, вузликів на мотузках та інше. Всі зміни, що відбувались у господарському житті відображались і в обліку, зумовлюючи його розвиток та удосконалення. [2].

На території України перші відомості про ведення обліку можна віднести до періоду, коли тут панувала Трипільська культура. Це період III – II століття до нашої ери. В цей період, за даними археологічних розкопок, для ведення обліку майна та продуктів харчування використовували примітивні таблички – статуетки.

У подальші часи територію узбережжя Чорного моря заселяли грецькі поселення, тому облік був організований за такими ж принципами, що і у Греції. Записи здійснювались на вибілених гіпсом дощечках, глиняних черепках, інколи, більш заможні господарства,

використовували папірус.

Далі інформації про розвиток обліку на території України мало відомий. В цей період київські князі займались завоюванням та об'єднанням слов'янських племен, а населення сплачувало їм так зване полюддя. Це один із перших видів податків (данини) з населення України. Сплачували його зазвичай воском, медом, шкірами. Пізніше виникли і інші види податків, такі як дань від «диму» - плата за землю, на якій проживали люди. Також сплачували податок від «рала» - плата за землю, яку вони обробляли. Крім цих податків сплачувались і спеціальні, наприклад, такі як ловче, тобто плата на утримання княжого двору під час ловів, «повіз» - за перевезення товарів чи іншого вантажу через певні території. Сплачувалось також мито за торгівлю у містах.

Подальші відомості про ведення обліку спостерігаються уже у VII-IX століттях з моменту появи союзу племен під назвою Руська земля з центром у Києві. Київська Русь мала досить вигідне географічне положення і вела торгівлю з Заходом, Сходом, Півднем та Північчю, що вплинуло на потребу появи грошей, кредитів і, звичайно, ведення обліку. При торгових операціях спочатку використовували певні обмінні еквіваленти грошей - кунні гроші: хутро куниць, або інших пушних звірів, що потребувало певного обліку. Тобто, облік почав набувати важливого значення і найчастіше пов'язувався з обліком торгових оборотів та зі збором данини [1].

Стрімкий стрибок у розвитку обліку відбувся за часів правління Ярослава Мудрого. В цей період було видано збірник законів «Руська правда», який закріпив недоторканість приватної земельної власності. Тобто, згідно цих законів, держава є власником всього, або майже всього, що у ній є, а розмір данини та податків регулював сам князь.

Значний поштовх у розвитку обліку у Київській Русі зробило християнство. У монастирях здійснювалась підготовка людей, які будуть у майбутньому писарями та вести облік майна у відповідних господарствах. Облік у монастирях був камеральний: обліковувалась готівка, доходи, видатки, дебіторська і кредиторська заборгованості. Тут також зародилися ідеї майбутньої української бухгалтерії, тому що за кожен майновий об'єкт відповідала окрема особа або група осіб.

З часом в Київській державі вдосконалювалась і грошова система. На зміну «кунним грошам» прийшла гривна. У IX-XI ст. в обігу почали використовувати і карбовані монети. Золотники та

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

срібляники вперше з'явилися в обігу за часів правління Володимира Великого.

Період монголо-татарського іґа вніс свої корективи у ведення обліку та економічні відносини держави, в цілому. Татарями було нав'язано власні «облікові стандарти» і кардинально змінено податкову політику. Було запроваджено «подушне» - введено персональне оподаткування. Для якого у 1257 році було проведено перепис населення. Цей податок довго не протримався і був замінений «сохою».

Література

1. Історія розвитку бухгалтерського обліку в Україні. URL: <https://studfiles.net/preview/5013381/>.

2. Лучко, М. Р., М. Я. Остап'юк. Історія обліку: Світ та Україна, погляд крізь роки / Тернопіль: Зорепад, 1998. 150 с.

УДК 368

Кубецька О.М., к.е.н., доцент

Приазовський державний технічний університет

РОЛЬ СТРАХУВАННЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Роль страхування в ринковій економіці є надзвичайно важливою та багатогранною, оскільки воно забезпечує стабілізацію фінансових ризиків, сприяє розвитку підприємництва та економічної активності в цілому. Наявність надійного страхування робить країну більш привабливою для інвесторів, особливо у капіталомістких секторах, таких як інфраструктура та будівництво. Страхування, будучи ефективним інструментом захисту інтересів інвесторів, надає впевненості щодо захисту капіталовкладень [1].

Однією з ключових функцій страхування є зменшення ризиків для окремих суб'єктів економіки. У сучасних умовах кожен учасник ринку піддається ризикам — від втрати майна та зниження доходів до непередбачених обставин, що можуть негативно вплинути на його фінансовий стан. Страхування дозволяє розподілити ці ризики між більшою кількістю учасників — страхувальниками та страховиками, що знижує фінансову відповідальність окремих суб'єктів і забезпечує їм стабільність у випадку настання негативної події. Це, зокрема, сприяє збереженню капіталу, стимулює інвестиційну діяльність і

дозволяє підприємствам психологічно та фінансово бути готовими до непередбачених ситуацій.

Крім того, страхування відіграє важливу роль у формуванні та підтримці фінансової системи країни. Страхові компанії виступають як важливі фінансові інститути, що акумулюють значні ресурси і сприяють їх спрямуванню в реальний сектор економіки через інвестиційні операції. Це забезпечує додатковий фінансовий ресурс для розвитку промисловості, сільського господарства, інфраструктурних проєктів. У свою чергу, ці ресурси сприяють економічному зростанню, модернізації виробництва і підвищенню життєвого рівня населення.

Ще однією важливою функцією страхування є стимулювання відповідальної поведінки та дотримання законів і правил. Наприклад, страхові компанії часто вимагають дотримання певних стандартів безпеки, сертифікації, охорони навколишнього середовища — це сприяє підвищенню якості продукції та послуг. Також страхування сприяє формуванню культури відповідальності серед громадян і бізнесу, що є невід'ємною частиною ринкових відносин.

Значимою складовою є також роль страхування у забезпеченні соціальної стабільності. Медичне страхування, страхування життя, страхування від нещасних випадків — ці види страхування підтримують населення у важкі часи, зменшуючи соціальну напругу та забезпечуючи доступ до необхідних послуг. Це особливо актуально у сучасних умовах, коли економічні кризи, пандемії або природні катаклізми можуть спричинити значні соціальні проблеми.

Не можна ігнорувати роль держави у регулюванні страхової діяльності. державне регулювання створює правові й економічні засади для стабільної та прозорої роботи страховиків, захисту інтересів страхувальників, запобігання зловживанням і формуванню здорової конкуренції. З іншого боку, держава може самостійно впливати на розвиток страхового ринку через створення стимулів для розширення певних видів страхування, зокрема обов'язкового страхування ризиків, що мають суспільну важливість, наприклад, автострахування або страхування працівників (рис. 1).

Роль страхування	<u>Зменшення ризиків для окремих суб'єктів економіки.</u>
	<u>Формування та підтримка фінансової системи країни через інвестиційну діяльність страхових компаній.</u>
	<u>Стимулювання відповідальної поведінки та дотримання законів і правил.</u>
	<u>Забезпечення соціальної стабільності через особисті види страхування.</u>
	<u>Державне регулювання страхової діяльності для забезпечення стабільності та захисту споживачів</u>

Рисунок 1 Роль страхування в ринковій економіці

Отже, страхування як інститут ринкової економіки виконує важливі функції, сприяючи стабілізації, розвитку і зростанню економіки у цілому. Воно забезпечує захист від ризиків, акумулює фінансові ресурси для інвестування, стимулює відповідальну поведінку та сприяє соціальній стабільності. В умовах сучасної ринкової системи роль страхування зростає, оскільки воно є невід'ємною складовою сучасного фінансового механізму та інституціонального забезпечення економічного розвитку країни.

Література

1. Кривенко Ю.В., Євтушенко Н.М. Роль страхування у захисті інвестицій та розвитку фінансових ринків. URL.: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-15-08-03/2024-15-08-03>

УДК 368

Кубецька О.М., к.е.н., доцент

Приазовський державний технічний університет

РОЛЬ ПОСЕРЕДНИКІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

Страхові компанії можуть використовувати три системи реалізації страхових продуктів: продавати свої послуги безпосередньо страхувальникам (так звані канали прямого продажу), за допомогою посередників та альтернативні канали [1].

Роль посередників на страховому ринку є надзвичайно важливою та визначальною для ефективної роботи всієї системи страхування. Посередники виконують функції зв'язуючої ланки між страховиками та страхувальниками, сприяючи реалізації страхових послуг, підвищенню їх доступності та якості. Вони виступають

посередниками, які беруть на себе організаційні, консультативні та маркетингові функції, забезпечуючи правильне та швидке укладання договорів страхування, а також обслуговування клієнтів протягом усього періоду дії страхових полісів.

Основними видами посередників на страховому ринку є страхові брокери, агенти, страховий посередник і дилери. Страхові агенти зазвичай є працівниками або представниками окремих страхових компаній, які мають право продавати їхні страхові продукти та представляти інтереси страховика. Вони виконують роль консультаційних фахівців, допомагають клієнтам обрати оптимальні умови страхування, роз'яснюють зміст договорів та забезпечують їх укладання. Страхові брокери ж виступають незалежними посередниками, які співпрацюють з кількома страховими компаніями, пропонуючи клієнтам широкий спектр страхових програм від різних страховиків. Це дає можливість клієнтам отримати найвигідніші умови та підходящу страховку, враховуючи їхні індивідуальні потреби.

Посередники відіграють ключову роль у формуванні страхової культури, підвищенні рівня довіри до страхових послуг і розширенні обсягів страхового ринку. Вони не лише продають страхові продукти, а й виконують функцію консультантів, які допомагають клієнтам зрозуміти сутність страхової послуги, її переваги, ризики та обмеження. Це особливо важливо для споживачів, які вперше стикаються з страхуванням або мають складні страхові випадки. Посередники сприяють підвищенню рівня поінформованості населення, що зменшує рівень недовіри та сприяє більшій активності у сфері страхування.

Ще однією важливою функцією посередників є маркетинг страхової продукції. Вони активно займаються залученням клієнтів, проведенням рекламних кампаній, організацією презентацій та консультаційних заходів. Завдяки їхній роботі страхові компанії отримують можливість розширювати свою клієнтську базу, збільшують рівень продажів та посилюють позиції на ринку. Особливо це важливо у конкурентних умовах, коли правильна стратегія працювати через посередників цілком виправдовує себе, адже вони мають налагоджену мережу контактів і великі обсяги клієнтів.

Крім того, роль посередників активно регулюється державою. Законодавство встановлює вимоги до їхньої діяльності, ліцензування,

порядок ведення діяльності і відповідальність. Це забезпечує захист прав споживачів та сприяє формуванню чесної, прозорої та конкурентоспроможної ринкової системи. Контроль з боку держави допомагає запобігати зловживанням, навмисному введенню в оману клієнтів або недобросовісній конкуренції (рис. 1).

Роль посередників	Сприяють реалізації страхових послуг, підвищують їх доступність та якість. Забезпечують правильне та швидке укладання договорів страхування. Допомагають клієнтам обрати оптимальні умови страхування, роз'яснюють зміст договорів. Займаються залученням клієнтів, проведенням рекламних кампаній.

	Підвищують рівень довіри до страхових послуг і розширюють обсяги страхового ринку через консультування та інформування. Забезпечують збільшення рівня продажів через налагоджену мережу контактів. Забезпечують фінансову безпеку, конфіденційність та чесність у співпраці. Підтримують баланс між інтересами страховиків і клієнтів.

Рисунок 1 Роль страхування в ринковій економіці

Отже, посередники відіграють вирішальну роль у розвитку страхового ринку, сприяючи підвищенню його ефективності, розширенню доступності страхових послуг і зміцненню довіри громадян до системи страхування. Їхня діяльність сприяє реалізації страхової функції, розширенню платоспроможного попиту і формуванню культури відповідального страхування. Без їхньої активної роботи, страховий ринок був би менш ефективним, менш прозорим і менш доступним для широких верств населення.

Література

І.Березіна С.Б. Канали збуту страхових продуктів. URL.: file:///C:/Users/PK/Downloads/finu_2016_5_21.pdf

УДК 330.131.7:004.056.5:339.9

Кудельський В. Е., к.е.н., доцент
Коржук В. В., здобувачка вищої освіти
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

ВПЛИВ КІБЕРЗАГРОЗ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасну епоху цифровізації та глобалізації економічна безпека бізнесу опинилася під загрозою нової природи – кіберзагроз. Швидке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує нові можливості для розвитку, але водночас підвищує вразливість компаній до атак, шахрайства, витоку даних та підриву репутації. Підприємства змушені адаптуватися до динамічного середовища, де кібербезпека стала обов'язковою умовою стабільного функціонування.

Згідно з дослідженням Топалової В.М., у 2023 році обсяги кібератак зросли на 34% порівняно з попереднім роком, а понад половина українських підприємств не мають формальних планів реагування на такі інциденти, що значно погіршує їх здатність швидко відновити операційну діяльність після злому чи витоку даних [1]. Це свідчить про потребу системного підходу до кіберзахисту як ключового чинника економічної стійкості.

Кіберзагрози мають як зовнішнє, так і внутрішнє походження. Зовнішні атаки, що проводяться кіберзлочинцями за допомогою фішингу або шкідливого програмного забезпечення, здатні руйнувати інформаційні системи та викрадати фінансові ресурси ще до моменту виявлення вторгнення. Водночас внутрішні ризики, пов'язані з помилками персоналу або недостатнім рівнем цифрової грамотності, часто стають «вхідними дверима» для складних цілеспрямованих атак всередині корпоративної інфраструктури [1].

Міжнародна інтеграція й активне використання хмарних сервісів розширюють можливості компаній, але водночас перетворюють їхні мережі на єдиний вразливий простір. Через взаємозв'язок з глобальними ІТ-мережами навіть локальна атака може паралізувати логістику, призупинити фінансові операції та спровокувати витік конфіденційної інформації за межі національних кордонів [2].

Разом із цим, інтелектуалізація економіки, що включає

застосування штучного інтелекту та аналітики великих даних, відкриває бізнесу нові горизонти для прийняття обґрунтованих рішень і оптимізації процесів. Однак Сімкова Т. та Копча Ю. зазначають, що ця ж інтелектуалізація породжує загрози крадіжки інтелектуальної власності, дефіциту кваліфікованих ІТ-фахівців і правової невизначеності щодо регулювання новітніх технологій, таких як блокчейн та машинне навчання [3].

Технологічна залежність від зовнішніх постачальників сервісів і недостатня підготовка персоналу створюють «слабкі ланки», через які кібератаки набувають критичного масштабу.

У контексті державної політики особливе значення набуває розробка національної стратегії кібербезпеки, здатної не лише захистити критичну інфраструктуру, а й забезпечити координацію між різними державними та приватними суб'єктами.

Пузирьова П. підкреслює, що без гнучкого фінансового регулювання, ефективного моніторингу платежів та активного міжнародного співробітництва економічна безпека залишається фрагментованою і вразливою до транснаціональних ризиків [4].

Для протидії кіберзагрозам уже сьогодні підприємства активно впроваджують багаторівневі системи захисту, серед яких SIEM-платформи для збору та аналізу подій безпеки, сучасні засоби шифрування даних і багатофакторну автентифікацію користувачів. Використання штучного інтелекту виявляє аномальні патерни мережевої активності в режимі реального часу, що дозволяє блокувати атаки на найбільш ранніх етапах. Водночас регулярні тренінги та підвищення кібергігієнічної грамотності співробітників зменшують вплив людського фактора – за оцінками, систематичні навчання здатні скоротити кількість інцидентів до 45% [1].

Найбільш передові компанії практикують розробку детальних планів реагування на інциденти, що дає змогу скоротити час відновлення працездатності з 72 до 24 годин. Активна участь у роботі національних координаційних центрів CERT сприяє обміну оперативною інформацією про нові загрози та швидкому впровадженню перевірених контрзаходів [1; 2].

В Україні функціонує національний центр реагування на комп'ютерні інциденти – CERT-UA (*Computer Emergency Response Team of Ukraine*), створений при Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України. Основними завданнями CERT-

UA є: моніторинг кіберзагроз; збір і аналіз інформації про інциденти; координація дій між державними та приватними структурами; надання методичних рекомендацій та участь у міжнародному обміні інформацією [5].

Показником цифрової стійкості країни є індекс цифрової економіки та суспільства – DESI (*Digital Economy and Society Index*). Він використовується Європейською комісією для оцінювання рівня цифрового розвитку. Індекс охоплює п'ять напрямів: підключення до мережі; цифрові навички населення; використання інтернет-сервісів; цифровізація бізнесу та кібербезпека. DESI дозволяє визначити слабкі місця у цифровій інфраструктурі та вказує, куди необхідно спрямувати зусилля та інвестиції для посилення кіберзахисту [4].

Таким чином, кіберзагрози в умовах глобалізації становлять серйозну небезпеку для економічної безпеки бізнесу. Їх ефективна нейтралізація потребує поєднання сучасних технологічних рішень, підготовки персоналу, державної підтримки через структури та постійного аналізу цифрової готовності за допомогою індексу DESI. Такий інтегрований підхід дозволить бізнесу не лише протистояти загрозам, а й забезпечити довготривалу стійкість у цифровій економіці.

Література

1. Топалов В. М. Забезпечення інформаційної безпеки бізнесу України в умовах сучасних загроз. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 6 (15). С. 157–161.
2. Жукова Ю., Василенко В., Юрченко О. Стратегії забезпечення економічної безпеки країни в умовах глобальних викликів. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 2(328). С. 401–409. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-60>.
3. Сімкова Т., Копча Ю. Вплив інтелектуалізації на економічну поведінку суб'єктів господарювання в умовах розвитку організаційно-економічного забезпечення економічної безпеки. *Zenodo*. 2024. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15015044>.
4. Пузирьова П. В. Механізм забезпечення економічної безпеки у сфері сталого розвитку фінансової системи держави в умовах цифрової економіки та глобалізаційних змін. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 1 (283). С. 189–204.
5. Офіційний сайт CERT-UA. URL: <https://cert.gov.ua/>.

Кудирко Л. П., к.е.н. професор
Лепетень А. А., здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет

МІЖНАРОДНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ІНДІЇ

У сучасному світі перед державами-суб'єктами світової економічної системи постають низка викликів, які обумовлені відмовою від традиційних соціальних, економічних структур та формуванням нового суспільства, яке істотно залежить від екзогенних факторів розвитку.

Варто підкреслити, що при інтегруванні окремої країни в міжнародну економічну систему (МЕС) досить часто виникають проблеми, які впливають на економічну стабільність національного економічного розвитку. Наприклад, екологічні кризи, поглиблення соціальної нерівності різних груп населення, які у різний спосіб орієнтовані на зовнішньоекономічну діяльність, фінансова нестабільність, політичні конфлікти та обмеженість ресурсів. Такі виклики обумовлюють пошук балансу між екзогенними та ендегенними викликами, а також шляхів подолання негативних наслідків включення окремої економіки в МЕС.

Мета даної роботи – розкрити особливості посилення експортоорієнтованості економіки сучасної Індії в умовах її інтеграції в МЕС.

Міжнародна економічна система – це сукупність елементів світової економіки з властивими кожному із них характеристиками, у процесі дії елементів світової економіки виникають інтегративні якості, характеристики та закономірності функціонування цієї системи [1].

Останнє десятиріччя економіка Індії знаходиться в центрі уваги інвесторів, виробників та підприємців. Динамічне зростання допомагає зміцнити позиції на міжнародному ринку. Країна стає перспективною для бізнесу, підтримка держави надає стимул та створює економічний розвиток [2]. Індія є сьомою за площею та найгустонаселеніша демократична країна у світі, за деякими оцінками стала лідером за чисельністю населення. Останніми роками країна

перетворилася на найбільш зростаючу велику економіку та очікується, що у найближчі роки може увійти до трійки провідних економічних держав світу. Також Індія є членом міжнародних організацій [3]. Індія має шанс стати новим центром світового економічного зростання, щоб реалізувати цей потенціал, країні необхідно зробити рішучі кроки для посилення експорту товарів.

Важливим чинником, що сприяє підсиленню позитивних наслідків включення індійської економіки в МЕС є цілеспрямована регуляторна політика уряду сучасної Індії. До пріоритетних напрямків, які розглядаються в якості розвитку потенціалу зовнішньоекономічного сектору і отримують державну підтримку варто віднести:

- посилення уваги виробничому сектору – країні необхідно цифровізувати виробництво, підтримувати нові заводи податковими пільгами та розвивати галузь електроніки;

- активну роботу на міжнародному рівні щодо укладання угод про вільну торгівлю з ЄС, країнами АСЕАН і державами Африки, що відкриє нові ринки для індійських товарів і знизить торгові бар'єри;

- активізацію зусиль в напрямку популяризації в світі бренду «Made in India». Сучасний споживач шукає не просто дешеві товари, а якісні та етичні продукти. Державні кампанії, що популяризують індійську продукцію, мають супроводжуватись конкретними стимулами для експортерів при підвищенні економічного розвитку країни;

- іноземні інвестори також розглядаються в якості рушія індійського експорту. Відповідно завданням уряду є формування сприятливого середовища, забезпечити стабільність та створити привабливий інвестиційний клімат. США, Японія, Південна Корея – це потенційні партнери для індійського виробництва;

- розвиток логістики, створення спеціальних економічних зон зі спрощеними митними процедурами дозволить зменшити витрати, прискорити виробництво та експорт товарів.

Розвиток експортоорієнтованості економіки сучасної Індії надає можливість для країни зміцнити позиції у світовій економіці. Для того щоб повністю реалізувати потенціал, Індія вже робить акцент на модернізацію виробничого сектору, впроваджує цифрові технології, підтримує запуск нових підприємств та активно розвиває перспективні напрямки. Не менш важливим є укладання вигідних угод про вільну

торгівлю з ключовими регіонами світу, які відкриють перед індійським бізнесом нові ринки для експорту.

Нами зауважувалось, що через низку програмних кроків відповідні інституції Індії здійснюють на міжнародній арені заходи, щоб зміцнювати довіру до індійського бренду, з позиціонуванням на якість, дотримання етичності товару та екологічності продукції. Позитивний імідж бренду супроводжується не лише інформаційними кампаніями, а й реальними кроками з підтримки експортерів, які полягають в спрощених митних процедурах. Важливу роль у цьому процесі відіграє створення сприятливого інвестиційного клімату, що допомагає розвитку індійського виробництва. Варто підкреслити, що активний національний брендинг в сучасну добу все частіше використовується державами світу для підсилення своєї міжнародної конкурентоспроможності і є частиною більш всеохоплюючої стратегії «м'якої сили» [4].

Ключовим елементом є укладання вигідних угод про вільну торгівлю, що дасть можливість Індії розширити доступ до нових ринків. Індія підписала 13 регіональних торговельних угод (РТУ)/угод про вільну торгівлю (УВТ) з різними країнами/регіонами, а саме: Японією, Південною Кореєю, країнами регіону АСЕАН та країнами Південноазійської асоціації регіонального співробітництва (СААРК), Маврикієм, Об'єднаними Арабськими Еміратами, Австралією [5]. Експорт товарів Індії до всіх цих країн/регіонів зростає протягом останніх десяти років. Такі угоди допомагають знизити торгові бар'єри, створити нові можливості для індійського бізнесу, що сприятиме розширенню експортних обсягів, підвищенню зайнятості населення та забезпечить зростання на міжнародному ринку.

Успішна експортна стратегія повинна бути зорієнтована на довгострокову перспективу, яка полягає в сприятливому розвитку бізнесу. Також повинна супроводжуватися підтримкою з боку держави, наприклад, бути передбачуваною, мати правову захищеність бізнесу та доступну податкову систему. Такі кроки допоможуть Індії стати провідним експортером якісних продуктів, надійним постачальником та конкурентоспроможним на світовому ринку. Логістика та створення спеціальних економічних зон зі спрощеними митними процедурами допоможуть скоротити витрати, оптимізувати постачання та пришвидшити вихід продукції на міжнародні ринки. Саме завдяки розвитку таких напрямів Індія може стати потужною

країною з центром нового експорту на міжнародному ринку.

Таким чином, міжнародна економічна система є складною мережею при взаємодії між національними економіками. На даному етапі Індія стоїть на порозі міжнародного економічного прориву, для реалізації такого потенціалу, країна має зміцнити свою внутрішню основу, яка полягає в реформуванні ринку праці, зниженні мита та покращенні інфраструктури. Також важливо розширювати зовнішню економічну активність, тобто укласти торговельні угоди, залучати інвестиції та формувати привабливий образ індійських товарів, що дозволить Індії посилити свою присутність на світових ринках і стати однією з провідних економік.

Література

1. Міжнародна економіка : підруч. / С. О. Гуткевич, М. Д. Корінько, Ю. М. Сафонов. 3-є вид., перероблене та доповнене. Вид-во «Діса Плюс», 2021. 428 с.
2. Mandavia M. Why India isn't the New China. – The Wall Street Journal. 2024. 19 January. URL: <https://www.wsj.com/economy/global/why-india-isnt-the-new-china-e61f4699>
3. Економіка та бізнес-клімат Республіки Індія. 2024. 30 жовтня. URL: <https://india.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayinsko-indijske-spivrobitnictvo/438-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-indijeju/ekonomika-ta-biznes-klimat-krayini-akreditaciyi>
4. Кудирко Л. Стратегії «м'якої сили» в умовах глобальної конкуренції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 6. С.47-66 [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020\(113\)04](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2020(113)04)
5. Press Information Bureau Government of India Ministry of Commerce & Industry. URL: <https://www.pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1843902>

УДК 657

Кузуб М.В., ст. викладач
Євтушенко О.А., здобувач вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет

ОБЛІК ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із головних завдань бухгалтерського обліку є формування повної, об'єктивної та своєчасної інформації, необхідної для забезпечення ефективного управління підприємством. Такі дані є важливими для широкого кола користувачів: керівників підприємств – для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, інвесторів та

кредиторів – для оцінки фінансової надійності, а також податкових органів – з метою контролю за правильністю нарахування податкових зобов'язань. У цьому контексті важливим є саме облік оборотних активів, адже вони безпосередньо впливають на щоденну діяльність підприємства. Інформація про ці активи дозволяє точно оцінити поточний фінансовий стан і ефективність використання ресурсів.

Щоб підприємства могли вести облік правильно та з дотриманням загальних правил, була запроваджена система регулювання бухгалтерського обліку. Вона поступово змінювалася та підлаштовувалася під нові економічні умови. Із розвитком ринкових відносин у країні значення бухгалтерської інформації для управління підприємствами лише зростає, проте сьогодні ця система все ще має недоліки і потребує вдосконалення.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів обліку оборотних активів внесли провідні вітчизняні дослідники: Бутинець Ф.Ф., Бондаренко О.С., Голов С.Ф., Задорожний З.В., Костюченко В.М., Крупка Я.Д., Нашкєрська Г.В., Огієнко С.О. та інші. Значної уваги приділяли даному питанню і зарубіжні автори, зокрема Бланк І., Брейли Р., Мэтьюс М.Р., Палий В.Ф., Соколов Я.В. А., Майєрс С. Вивчення методики та організації обліку оборотних активів дає змогу внести деякі пропозиції та використати ті методичні концепції, які сприятимуть вдосконаленню бухгалтерського обліку даних активів. [1, 5].

Оборотні активи класифікуються за різними ознаками: за видами — виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, грошові кошти; за місцем знаходження — на складі, в дорозі, в касі тощо; за джерелами формування — власні чи залучені ресурси. Такий поділ дозволяє підприємству краще управляти своїми ресурсами та приймати обґрунтовані управлінські рішення [2].

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», оцінка оборотних активів здійснюється за первісною вартістю. При втраті корисності запаси переоцінюються за чистою вартістю реалізації. Для ведення обліку оборотних активів використовуються рахунки класу 2 Плану рахунків: виробничі запаси — рахунок 20, готова продукція — рахунок 26, грошові кошти — рахунки 30–33 [4].

У процесі ведення обліку оборотних активів підприємства стикаються з низкою проблем, які можуть негативно впливати на достовірність облікових даних і прийняття управлінських рішень.

До ключових труднощів належить нестабільність нормативно-правової бази, що ускладнює адаптацію облікової політики до змін. Також часто виникають труднощі з точною оцінкою активів у періоди високої інфляції або коливання валютних курсів, коли первісна вартість значно відрізняється від ринкової [5].

Окрему проблему становить низький рівень автоматизації: багато підприємств усе ще ведуть облік вручну або в застарілих програмах, що збільшує ризик помилок, затримок і дублювання інформації. Крім того, в деяких компаніях не визначено чітких внутрішніх регламентів щодо обліку, переоцінки та списання запасів, що призводить до розбіжностей у фінансовій звітності.

Для удосконалення обліку оборотних активів доцільно впроваджувати сучасне бухгалтерське програмне забезпечення (наприклад, SAP), проводити регулярне навчання персоналу, а також формувати внутрішні облікові політики відповідно до особливостей діяльності підприємства. Це дозволить забезпечити оперативність, точність та прозорість даних, необхідних як для внутрішнього аналізу, так і для зовнішньої звітності.

За даними бухгалтерського обліку складається фінансова звітність, що є завершальним етапом облікового процесу. Фінансовою звітністю слід вважати систему узагальнених показників, сформованих на підставі даних рахунків бухгалтерського обліку та іншої релевантної фінансової інформації про суб'єкт господарювання за звітний період, призначеної для широкого кола користувачів з метою здійснення управління та прийняття економічних рішень[6].

Облік оборотних активів є важливою складовою фінансової системи підприємства, що безпосередньо впливає на його стабільність, рентабельність та конкурентоспроможність. Саме завдяки чіткому обліку можна об'єктивно оцінити обсяги запасів, рівень платоспроможності та ефективність використання ресурсів. У сучасних умовах перед підприємствами постають численні виклики: нестабільність економіки, інфляція, низький рівень автоматизації, відсутність уніфікованого підходу до оцінки та списання активів. Вирішення цих проблем потребує системного підходу: модернізації програмного забезпечення, оновлення внутрішньої облікової політики, а також підвищення кваліфікації облікових працівників. Це дозволить адаптувати систему бухгалтерського обліку до сучасних вимог ринку та сприятиме стабільному розвитку підприємства і загалом економіки

України.

Література

1. Будаковська Т. С. Облік і аналіз оборотних активів : навч.-метод. посіб Тернопіль : THEU, 2021. 84 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/27444/1/Budakovska%20T.S._OPDm-21.pdf
2. Бандурка Ю. М. Облік і аналіз оборотних активів підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7432>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Мініфіну України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
5. Олійник О. В. Проблеми обліку оборотних активів в умовах економічної нестабільності *Облік і фінанси*. 2020. № 2. С. 45–49. URL: http://www.accounting-finance.com.ua/articles/2020_2_9.pdf
6. Шушакова І.К., Зябченкова Г.В., Кузуб М.В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/610> DOI: 10.32782/2524-0072/2021-30-9(Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus, CiteFactor, Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)). 9 ст., с.3.

УДК 657.5

Кузуб М.В., ст. викладач

Перещ С. О., здобувач вищої освіти,

Державний торговельно-економічний університет

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасний світ перебуває у стані безперервних змін під впливом стрімкого розвитку технологій. Актуальність дослідження впливу інформаційних технологій на бухгалтерський облік зумовлена глобальними процесами цифрової трансформації економіки та бізнесу. Сучасні підприємства стикаються із зростаючими вимогами до оперативності, точності та прозорості фінансової інформації. Використання інформаційних технологій стає ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності, оптимізації облікових процесів і підтримки ефективного управління ресурсами.

Багато вчених активно досліджують проблематику впровадження та застосування інформаційних технологій у сфері

бухгалтерського обліку. Значний внесок у вивчення цієї теми зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких: О. А. Агєєва, М. Батайль, Н. А. Блатов, А. Бикова, В. Г. Гетьман, Ф. Гюглі, Е. В. Зубарева, Н. Кипарисів, І. П. Комісарова, Н. П. Кондраков, В. Г. Макаров, М. В. Мельник, О. А. Миронова, В. Ф. Палій, Р. С. Рашитов, Н. Г. Сапожникова, Е. Е. Сіверс, Д. Чербоні, Е. Шмаленбах. Проблеми вдосконалення моделей бухгалтерського обліку в умовах автоматизації розроблялися В.В. Агафоновою, А.Л. Бікмулліну, О.В. Голосовим, Н.А. Ібрагімовим, Д.С. Костюніною, Т.А. Крайовим, А.А. Мальцевим, В.І. Подільським, А.Н. Романовим, Д.В. Чистовим, С.А. Харитоновим, Е.Л. Шуремовим [3, 5, 6].

У сучасному цифровому середовищі інформаційні технології стають рушійною силою трансформацій у багатьох сферах, зокрема й у бухгалтерському обліку. Швидкий розвиток цифрових рішень докорінно змінює підходи до організації облікових процесів, дозволяючи підприємствам досягати більшої ефективності, прозорості та гнучкості в роботі з фінансовими даними. Особливої актуальності це питання набуває в умовах зростання вимог до оперативності фінансової звітності, аналітики та управлінського контролю [1].

Технологія бухгалтерського обліку охоплює широкий спектр інструментів, програмного забезпечення та систем, які відіграють вирішальну роль у бухгалтерському обліку (табл.1).

Сучасні цифрові технології не лише оптимізують бухгалтерські процеси, а й відкривають нові можливості для стратегічного аналізу та управлінських рішень. Вони сприяють інтеграції фінансів із загальною цифровою трансформацією бізнесу, роблячи бухгалтерський облік більш динамічним, аналітичним і доступним у будь-який час.

Проте впровадження нових технологій у бухгалтерський облік супроводжується низкою проблем, які можуть ускладнити перехід на цифрові рішення. Однією з основних перешкод є опір змінам з боку персоналу, що зумовлений страхом перед нововведеннями, недостатньою обізнаністю та побоюваннями втрати стабільності роботи. Значними є також фінансові витрати на придбання програмного забезпечення.

Інтеграція нових рішень із наявними системами може бути ускладненою через технічну несумісність, що створює ризики порушення робочих процесів і невідповідності даних. Зростає потреба в захисті конфіденційної інформації, адже нові технології вимагають

більш суворих заходів безпеки, включно з шифруванням та контролем доступу.

Таблиця 1. – Вплив інформаційних технологій на бухгалтерський облік

Технологія	Опис	Вплив на бухгалтерський облік
Автоматизація	Впровадження автоматизованих систем для виконання рутинних завдань, таких як введення даних, звірка рахунків, створення звітів.	Зниження людських помилок, зменшення часу на виконання рутинних завдань, підвищення точності фінансової звітності.
Хмарні технології	Використання хмарних обчислень для зберігання даних та обчислень, доступних через Інтернет.	Гнучкість доступу, масштабованість, співпраця в режимі реального часу, підвищення безпеки та економічної ефективності.
Штучний інтелект	Використання алгоритмів штучного інтелекту для аналізу великих наборів даних, автоматизації рутинних процесів.	Підвищення точності фінансових звітів, швидкість обробки даних, поліпшення аудиту та зменшення ризику помилок.
Блокчейн	Технологія для безпечного і прозорого запису фінансових операцій у розподілену книгу.	Підвищення безпеки, прозорості та ефективності аудиту, зниження витрат на узгодження, краща якість щодо фінансових операцій.

Джерело: розроблено автором за даними [2]; [4].

Не менш важливою є проблема навчання персоналу, адже ефективне користування новими інструментами вимагає часу, зусиль і додаткових ресурсів. Перехідний період часто супроводжується простоями, які можуть негативно позначитись на продуктивності підприємства. До того ж, стрімкий розвиток ІТ-сфери вимагає від організацій постійно оновлювати та адаптувати свої бухгалтерські системи, щоб не відставати від технологічного прогресу[2]; [4].

В той же час інформаційні технології відкривають для бухгалтерського обліку великі можливості і перспективи. Автоматизація рутинних завдань, зокрема введення даних, звірки та складання звітів, дозволяє бухгалтерам зосередитися на стратегічних функціях, підвищуючи цінність їхньої роботи для організації. Програмне забезпечення в режимі реального часу надає миттєвий доступ до фінансових показників і аналітики, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Бухгалтерські системи тепер

забезпечують глибоку видимість даних, спрощують банківську звітку та фінансову звітність, водночас знижуючи витрати завдяки хмарним рішенням. Покращена безпека досягається за допомогою багатофакторної автентифікації та захищеного зберігання даних, що гарантує конфіденційність інформації. Ці зміни сприяють більшій гнучкості та співпраці в команді, дозволяючи фахівцям працювати віддалено та адаптуватися до динамічного середовища. В цілому, технології забезпечують не лише підвищення продуктивності, а й стратегічну перевагу, допомагаючи компаніям швидко реагувати на ринкові зміни й підтримувати конкурентоспроможність[2].

Інформаційні технології докорінно змінюють бухгалтерський облік, роблячи його більш ефективним, прозорим і стратегічно важливим для бізнесу. Незважаючи на труднощі впровадження, цифрова трансформація відкриває перед підприємствами нові можливості для зростання та адаптації до сучасних вимог ринку.

Література

1. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку: монографія. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 336 с.
2. HighRadius. Accounting Technology & Modern Accounting: An Ultimate Guide. *HighRadius Resource Center*.
3. Кузуб М.В, Клеомітес В.Ю. Вплив інфляції та інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. Інтернет-конференції ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2019. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2316>
4. The Vital Role of Information Technology in Accounting Firms. *Weinstein Spira*.
5. Кузуб М.В. Ільченко О.О. Аналіз виробництва молока: практика застосування. Теорія, методологія і практика господарсько-фінансової діяльності підприємств: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астрія», 2019. 254 с., ст. 181-187. <http://www.economics.in.ua/2020/01/blog-post.html>, ISBN 978-617-7669-57-8.
6. Луценко І., Яковенко С. Розвиток моделей бухгалтерського обліку в умовах сучасних інформаційних технологій. *Молодий вчений*, 2022. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-1-101-6>

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах динамічного розвитку вчасне отримання актуальних даних є надзвичайно важливим засобом для ухвалення обґрунтованих керівних рішень, забезпечення здатності конкурувати та досягнення головних завдань підприємства. Вони є основою для дієвого планування та пристосування до змін на ринку.

Бухгалтерський облік є інформаційною системою, що забезпечує упорядковане відображення господарських операцій та формування фінансової інформації, яка слугує основою для здійснення економічного аналізу, фінансового планування, контролю за ефективністю використання ресурсів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства. Через надані можливості бухгалтерський облік відіграє ключову роль в управлінні підприємством.

Бухгалтерський облік – це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [1].

Наведене визначення окреслює бухгалтерський облік як комплексний процес збору інформації, що охоплює весь спектр операцій з обробки даних про економічну активність суб'єкта господарювання. Починаючи з первинної ідентифікації та кількісного визначення елементів господарських операцій і завершуючи їхнім подальшим занесенням до облікових реєстрів, бухгалтерський облік створює впорядкований інформаційний фонд. Головним завданням цього процесу є своєчасне і точне надання відомостей як внутрішнім користувачам, яким є керівництво, так і зовнішнім, наприклад інвесторам і кредиторам. Бухгалтерський облік створює точні та своєчасні відомості про господарську діяльність, узагальнюючи дані для стратегічного та оперативного керування на всіх етапах. Адаптуючи висновки по даним до розуміння способу досягнення

потреб кожного рівня, бухгалтерський облік є ключовим інструментом для дієвого функціонування підприємства.

Дослідники Кузуб М.В. та Ільченко О.О. у колективній монографії «Аналіз виробництва молока: практика застосування. Теорія, методологія і практика господарсько-фінансової діяльності підприємств» писали, що метод економічного аналізу являє собою комплексне системне вивчення, вимір і узагальнення впливу факторів на результати діяльності підприємства, виявлення та мобілізацію резервів із метою підвищення ефективності виробництва [2]. З наведеного твердження можна довести, що бухгалтерський облік є критично важливим елементом системи управління підприємством, оскільки виступає первинним джерелом для здійснення економічного аналізу. Він формує основу для системного дослідження взаємозв'язків між різними економічними агентами та процесами всередині підприємства. Завдяки обробці облікових даних у фінансовій звітності стає можливим оцінити вплив різноманітних факторів виробництва та чинників ринкового середовища на кінцеві фінансові результати. Отже, без надійної інформації, можливість отримання якої надає бухгалтерський облік, унеможливується проведення комплексного факторного аналізу, виявлення резервів оптимізації та підвищення економічної ефективності діяльності підприємства, що є ключовим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Насамперед, для забезпечення ефективного процесу управління здійснюється формування комплексної інформаційної бази, що включає облікові та аналітичні дані про діяльність підприємства. Ця інформація базується на попередньо обраних ключових показниках з яких починається процес побудови ефективної системи управління з чітким визначенням цілей, що слугують індикатором для підготовки та прийняття відповідних управлінських положень [3].

Розуміння ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством передбачає усвідомлення його функцій, до яких відносяться:

1. Формування облікової інформації для прогнозування та планування, забезпечуючи отримання первинних даних та показників, необхідних для складання бюджетів і бізнес-планів, що є ключовими інструментами управлінських процесів прогнозування та планування.

2. Забезпечення обліку господарських операцій, що бухгалтерський облік, шляхом безперервного відображення всіх операцій, надає актуальну інформацію про фактичний стан діяльності підприємства в будь-який момент часу.

3. Надання фактичних даних для контролю, оскільки інформація, отримана в результаті облікових процедур, є основою для порівняння планових та фактичних показників, що є суттю управлінської функції контролю.

4. Забезпечення інформацією для аналізу, так як бухгалтерські дані є вихідним матеріалом для проведення аналітичних процедур, спрямованих на виявлення відхилень, визначення їхніх причин та оцінку результатів діяльності.

5. Забезпечення збереження власності, що здійснюється за допомогою бухгалтерського обліку через документальну фіксацію всіх операцій з активами підприємства, мінімізуючи ризики їх нецільового використання, розтрат або знецінення, забезпечуючи таким чином збереження економічного потенціалу.

6. Розробка системи зворотного зв'язку для оптимізації управління, оскільки бухгалтерський облік відображає наслідки реалізації управлінських рішень та вжитих заходів, надаючи сигнали про ефективність використання ресурсів та необхідність корегування управлінських стратегій для підвищення економічної доцільності.

7. Створення інструментів правового захисту майнових інтересів, що дозволяє наявність документованих даних бухгалтерського обліку, які виступають вагомим доказом у випадку майнових спорів або юридичних процедур, забезпечуючи легітимність майнових прав підприємства.

За даними бухгалтерського обліку складається фінансова звітність, що є завершальним етапом облікового процесу. Фінансовою звітністю слід вважати систему узагальнених показників, сформованих на підставі даних рахунків бухгалтерського обліку та іншої релевантної фінансової інформації про суб'єкт господарювання за звітний період, призначеної для широкого кола користувачів з метою здійснення управління та прийняття економічних рішень [6]. Таким чином, бухгалтерський облік є фундаментом інформаційного забезпечення управління підприємством.

Бухгалтерський облік тісно пов'язаний з усіма управлінськими функціями підприємства. Для планування він надає минулі дані про

доходи, витрати, прибутки та рух коштів, що є основою для складання планів і прогнозів. В організації облік визначає відповідальність за ресурси та забезпечує прозорість фінансових потоків. У мотивації облікові дані використовуються для розробки систем заохочення за фінансові результати. Найтісніший зв'язок облік має з контролем, бо фактичні результати порівнюються з плановими на основі облікової інформації для виявлення відхилень. Якість бухгалтерського обліку прямо впливає на дієвість інших управлінських процесів. Неточні або несвоєчасні дані призводять до помилкових рішень та зниження ефективності підприємства, а якісний облік є надійною основою успішного управління.

Швидкість отримання актуальних даних є критично важливою, бухгалтерський облік виступає фундаментальною інформаційною базою для управління підприємством. Він забезпечує упорядковане відображення господарських операцій, формує фінансову інформацію для економічного аналізу, планування та контролю. Виконуючи низку важливих функцій, від забезпечення даних для прогнозування до захисту майнових інтересів, бухгалтерський облік є невід'ємним інструментом для прийняття обґрунтованих керівних рішень, забезпечення конкурентоздатності та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. 3 996-XIV зі змінами та доповненнями.
2. Кузуб М.В. Ільченко О.О. Аналіз виробництва молока: практика застосування. Теорія, методологія і практика господарсько-фінансової діяльності підприємств: колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2019. 254 с., ст. 181-187. <http://www.economics.in.ua/2020/01/blog-post.html>, ISBN 978-617-7669-57-8.
3. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: підручник [3-є видан.] / [за ред. д.е.н., проф. П. О. Куцика; П. О. Куцик, В. І. Бачинський, Р. М. Воронко, О. А. Полянська, С. І. Головацька, М. В. Корягін, К. І. Кузьмінська, М. Ю. Чік]. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2023. – 308 с., ст. 17.
4. Правдюк Н.Л., «Підвищення ролі фінансової облікової інформації в управлінні діяльністю сільськогосподарських підприємств», Агроінком - 2005р. - №8 - С.7-9.
5. Кузуб М.В, Клеомітес В.Ю. Вплив інфляції та інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. Інтернет-конференції ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2019. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/2316>

УДК 331

Кузуб М. В., ст. викладач
Щербак О.Т., здобувач вищої освіти,
Державний торговельно – економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах економічного розвитку малі підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні зайнятості населення, розвитку регіонів та підвищенні конкурентоспроможності національної економіки. Проте їх ефективне функціонування значною мірою залежить від правильної організації бухгалтерського обліку, який забезпечує своєчасне та достовірне відображення фінансово-господарської діяльності. Актуальність теми полягає у тому, що малі підприємства стикаються зі специфічними викликами в обліковій сфері, які впливають на їх здатність адаптуватися до змін у законодавстві, технологіях та умовах ринку.

Питання особливостей бухгалтерського обліку малих підприємств стало об'єктом дослідження багатьох вітчизняних науковців, серед яких можна виділити таких авторів, як Н.П. Банера, Н.В. Бондарчук, І.А. Гнатенко, Т.А. Говорушко, В.Л. Н.І. Нечивілова, О.В. Панухник, О.В. Побережець, О.А. Подолянчук, Ю.О. Романченко, О.М. Чабанюк та інших. Однак сучасні умови господарювання, що характеризуються швидким розвитком цифрових технологій, частими змінами у законодавстві та зростанням ролі кібербезпеки, вимагають подальшого вдосконалення підходів до обліку на малих підприємствах.

Традиційні особливості бухгалтерського обліку для малих підприємств полягають у специфічних підходах до організації облікового процесу, які відрізняються від тих, що застосовуються у великих компаніях. Однією з ключових особливостей є використання спрощеної системи оподаткування, що дозволяє малим підприємствам мінімізувати податкове навантаження. В залежності від обраної

системи оподаткування (єдиний податок або загальна система), підприємства мають можливість застосовувати спрощені форми обліку та звітності. Це значно знижує адміністративні витрати, оскільки зменшується обсяг необхідної документації та частота подання звітності. [1]. Ще однією характерною рисою є обмеженість ресурсів. Більшість малих підприємств не мають можливості утримувати штат висококваліфікованих бухгалтерів через фінансові обмеження. У таких умовах підприємці часто змушені самостійно виконувати облікові функції або звертатися до спеціалістів на умовах аутсорсингу. Це дозволяє зекономити кошти, проте створює ризики у вигляді недостатньої професійної підготовки відповідальних осіб [2]. Додатково, для підтримки малого бізнесу держава запровадила спрощені форми податкової та фінансової звітності. Це забезпечує підприємствам можливість зосередитися на основній господарській діяльності, не витрачаючи значних ресурсів на підготовку складної звітної документації. Водночас, такий підхід сприяє прозорості ведення бізнесу та полегшує контроль з боку регуляторних органів [3].

Вплив зовнішніх факторів на бухгалтерський облік малих підприємств проявляється через численні виклики, які можуть суттєво змінювати умови ведення облікової діяльності. Одним із ключових аспектів є тимчасові податкові пільги та спрощення процедур обліку, які запроваджуються державою в періоди економічної нестабільності, такі як пандемія COVID-19 чи воєнний стан. Ці заходи дозволяють підприємствам знизити фінансове навантаження та спростити адміністративні процеси, що є критичним для їх виживання у кризових умовах. Малі підприємства отримують можливість продовжувати свою діяльність навіть у ситуаціях, коли їхні доходи значно знижуються, а операційні витрати залишаються високими [4].

Ще одним важливим викликом для малих підприємств є захист облікових даних. Використання цифрових технологій, яке стає все більш поширеним, несе ризики витоку інформації та несанкціонованого доступу до конфіденційних даних. Для малих підприємств, які не мають можливості забезпечити комплексний кіберзахист, це особливо актуально. Втрата або компрометація облікових даних може призвести до фінансових збитків та підризу довіри клієнтів і партнерів [5]. Крім того, малі підприємства змушені постійно стежити за частими змінами у податковому та бухгалтерському законодавстві. В умовах постійної трансформації

нормативної бази підприємцям необхідно не лише оперативно ознайомлюватися з новими вимогами, але й швидко адаптувати свою облікову політику до актуальних норм. Це потребує постійного оновлення знань та перегляду внутрішніх облікових процесів, що є значним навантаженням для малих компаній із обмеженими ресурсами [3].

Не менш важливим фактором є низький рівень цифрової грамотності серед персоналу малих підприємств. Через обмежені можливості для навчання та підвищення кваліфікації працівники часто не володіють необхідними знаннями для ефективного використання сучасних технологій. Це може призвести до помилок в обліку, втрати важливих даних або навіть до неправомірного доступу до конфіденційної інформації. Відсутність навичок роботи з цифровими системами змушує підприємців або навчати персонал самостійно, що займає час та ресурси, або ж працювати в умовах постійного ризику помилок [2].

Таким чином, труднощі в адаптації до цифрових технологій є серйозним викликом для малих підприємств, що обмежує їхню здатність до підвищення ефективності бухгалтерського обліку та відповідності сучасним вимогам. Для подолання цих проблем необхідно розробляти державні програми підтримки цифровізації малого бізнесу, а також забезпечувати доступ до навчальних програм для підвищення цифрової грамотності.

Література

1. Кузуб М. В., Городовий Н. С. Проблеми організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки» 18 лютого 2020 року, м. Луцьк ст. 365-367. Видавець: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. м. Луцьк
2. Маркус О. В., Сахарук М. О., Особливості організації обліку у суб'єктів малого підприємництва. «Молодий вчений» • № 10 (86) • жовтень, 2020 р. С. 223-227
3. В. В. Новіков. Диджиталізація бухгалтерського обліку малих підприємств. Економіка, управління та адміністрування. № 3 (105) 2023. С. 81-85
4. Kuzub M., Moshkovska O., Ihnatenko T., Kuzmenko O. and Romashko O. (2022). Features of Accounting, Taxation, and Filing Reporting During Martial Law. Review of Economics and Finance. 2022; 20; 1026-1033. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.114>
5. Шушакова І. К., Зябченкова Г. В., Кузуб М. В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. Економіка та суспільство. 2021. No 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/610> DOI:

УДК 336.1:35.072.3(477)

Куцай Н.С., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Державний фінансовий контроль є важливою складовою системи публічного управління, яка забезпечує законне, ефективне та цільове використання бюджетних коштів, державного і комунального майна. В умовах євроінтеграції, військового конфлікту та обмежених бюджетних ресурсів потреба у дієвому фінансовому контролі особливо загострюється. Проте в Україні ця сфера стикається з рядом системних проблем, які стримують її розвиток.

Державний фінансовий контроль – це сукупність організаційно-правових та економічних заходів, що здійснюються уповноваженими органами з метою забезпечення фінансової дисципліни в сфері управління державними ресурсами. Він включає попередній, поточний та подальший контроль, а також внутрішній та зовнішній аудит [1].

Основними принципами ефективного контролю виступають: незалежність, об'єктивність, прозорість, своєчасність, професійність та відповідальність.

На сьогодні систему державного фінансового контролю в Україні становлять: Рахункова палата України (зовнішній аудит); Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба); Державна податкова служба України; Державна казначейська служба; місцеві органи фінансового контролю.

Попри наявність формальної інституційної структури, ефективність цієї системи залишається низькою через: дублювання функцій між органами; надмірну зосередженість на виявленні порушень, а не на запобіганні; низький рівень аналітичного опрацювання результатів перевірок [2].

Основні проблеми розвитку фінансового контролю:

- недосконале нормативно-правове регулювання. Чинне законодавство має численні прогалини, зокрема у визначенні

повноважень, процедур проведення аудиту, відповідальності за порушення. Нерідко правові норми не узгоджуються між собою, що створює простір для зловживань;

- відсутність ефективної координації між органами контролю. Міжконтрольна конкуренція, дублювання перевірок та відсутність спільних баз даних призводять до хаотичності дій, що ускладнює досягнення системного ефекту;

- недостатня цифровізація контрольних процедур. Більшість контрольних дій досі здійснюється в паперовому форматі, без належного використання аналітичних систем, що унеможливорює оперативне виявлення ризиків;

- обмеженість кадрового потенціалу. Низький рівень оплати праці в контрольних органах не дозволяє залучати висококваліфікованих спеціалістів, що впливає на якість аудитів [3].

Напрями вдосконалення системи державного фінансового контролю:

1. Удосконалення законодавчої бази: гармонізація із стандартами INTOSAI та нормами ЄС.

2. Інституційна модернізація: створення єдиного координаційного органу з питань фінансового контролю.

3. Розвиток ризик-орієнтованого підходу: автоматизований моніторинг ризикових сфер з пріоритетом запобігання.

4. Цифровізація процедур контролю: запровадження інтегрованих ІТ-систем, аналітичних платформ, баз даних.

5. Посилення незалежності та прозорості: публічні звіти, відкриті дані, громадський нагляд.

6. Підвищення кваліфікації кадрів: навчальні програми, сертифікація аудиторів, обмін досвідом із закордонними фахівцями.

Розвиток ефективного державного фінансового контролю є ключовою умовою для підвищення довіри до влади, забезпечення справедливого розподілу ресурсів та запобігання корупції. Лише за умови цілісного та послідовного підходу можливе формування дієвої системи контролю, здатної ефективно реагувати на виклики часу.

Література

1. Бондарук Т. Г. Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення // *Фінанси України*. 2022. № 2. С. 45–53.
2. Кіресєва А. І., Ярова І. С. Удосконалення механізмів державного фінансового контролю в умовах цифрової трансформації // *Економіка і держава*. 2023. № 4. С. 23–

28.

3. Гуменюк О. В. Сучасні виклики державного фінансового контролю в умовах воєнного стану в Україні // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>

УДК 338.242.4:330.322.21:338

Ладиненко О.А., здобувач третього рівня вищої освіти
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ФІНАНСОВИХ КРИЗ

Підвищення вартості бізнесу в умовах фінансових криз є важливим завданням для забезпечення його стійкості та конкурентоспроможності. Одним із ключових напрямів є диверсифікація діяльності, що дозволяє зменшити залежність від окремих ринків та продуктів.

Важливим аспектом є також оптимізація витрат, що включає впровадження сучасних технологій та підвищення ефективності управління ресурсами. Залучення інвестицій та використання внутрішніх резервів для фінансування інноваційних проектів сприяє підвищенню конкурентоспроможності та вартості бізнесу. Крім того, важливим є розвиток корпоративної соціальної відповідальності, що підвищує довіру з боку клієнтів та інвесторів.

Аналіз проведених досліджень показує, що під час фінансових криз компанії, які активно використовують внутрішні капітальні ринки, мають значні переваги у порівнянні з конкурентами. Зокрема, дослідження Масуліса, Фама та Зейна (2022) показало, що такі компанії здатні збільшувати свою частку ринку навіть у кризові періоди [1]. Інше дослідження Бойєра (2007) вказує на те, що використання справедливої вартості в обліку може збільшити фінансову нестабільність, що підкреслює важливість обережного підходу до оцінки активів [2].

Статистичні дані свідчать про те, що під час глобальної фінансової кризи 2007-2009 років багато компаній зазнали значних втрат, але ті, що змогли адаптувати свої стратегії, зберегли або навіть збільшили свою вартість [3]. За даними Національного банку України,

економіка країни після скорочення на 6% у 2020 році повернулася до зростання на рівні близько 4% у наступні роки, що свідчить про можливість відновлення навіть після значних кризових потрясень.

Дослідження, проведене у 2024 році, показало, що компанії, які активно інвестували в інновації та технології під час кризи, змогли не лише зберегти свою вартість, але й значно її збільшити. Наприклад, компанії, що впровадили цифрові технології для оптимізації бізнес-процесів, змогли підвищити свою ефективність на 20-30%. Це підкреслює важливість інноваційного підходу до управління бізнесом в умовах кризи.

Крім того, важливим фактором є розвиток людського капіталу. Компанії, які інвестують у навчання та розвиток своїх працівників, мають значно вищі шанси на успіх під час кризи. За даними дослідження, проведеного у 2023 році, компанії, що активно розвивали своїх працівників, змогли підвищити свою продуктивність на 15-20%. Це свідчить про те, що інвестиції в людський капітал є важливим елементом стратегії підвищення вартості бізнесу.

Важливим аспектом є також управління ризиками. Ризики можуть виникати з різних джерел, включаючи ринкові коливання, зміни в законодавстві, макроекономічні фактори та внутрішні операційні проблеми. Ефективне управління ризиками дозволяє компаніям зменшити негативний вплив цих факторів на їхню діяльність та зберегти або навіть підвищити свою вартість [1].

Дослідження показують, що компанії, які впроваджують системи управління ризиками, здатні краще адаптуватися до змінних умов ринку та зменшити негативний вплив кризових явищ. Наприклад, використання стрес-тестування дозволяє моделювати різні сценарії розвитку подій та виявляти потенційні загрози для бізнесу. Це допомагає розробити стратегії для мінімізації ризиків та забезпечення стабільності діяльності компанії. За даними дослідження, проведеного у 2023 році, компанії, що впровадили системи управління ризиками, змогли зменшити свої втрати під час кризи на 25% [2].

Залучення зовнішніх інвестицій також є важливим напрямом підвищення вартості бізнесу. Інвестори, які бачать потенціал у компанії, готові вкладати кошти навіть у кризові періоди, що дозволяє бізнесу розвиватися та зберігати конкурентоспроможність [3].

Компанії, які впроваджують ефективні системи управління ризиками, здатні краще адаптуватися до змінних умов ринку та

зменшити негативний вплив кризових явищ. Наприклад, використання стрес-тестування дозволяє моделювати різні сценарії розвитку подій та виявляти потенційні загрози для бізнесу. Це допомагає розробити стратегії для мінімізації ризиків та забезпечення стабільності діяльності компанії. За даними дослідження, проведеного у 2023 році, компанії, що впровадили системи управління ризиками, змогли зменшити свої втрати під час кризи на 25%.

Залучення зовнішніх інвестицій також є важливим напрямом підвищення вартості бізнесу. Інвестори, які бачать потенціал у компанії, готові вкладати кошти навіть у кризові періоди, що дозволяє бізнесу розвиватися та зберігати конкурентоспроможність.

Розвиток партнерських відносин з іншими компаніями є важливим стратегічним напрямом для підвищення вартості бізнесу, особливо в умовах фінансових криз. Партнерські відносини дозволяють компаніям об'єднувати свої ресурси, знання та досвід для досягнення спільних цілей. Це може включати спільні інвестиції в нові технології, розробку інноваційних продуктів або вихід на нові ринки [1].

Одним із ключових аспектів успішних партнерських відносин є встановлення чітких цілей та очікувань. Це допомагає уникнути непорозумінь та забезпечує, що всі учасники працюють над досягненням спільних результатів. Важливим є також підтримання відкритої комунікації та прозорості у відносинах, що сприяє зміцненню довіри між партнерами [2].

Партнерські відносини також можуть сприяти зниженню витрат та підвищенню ефективності бізнесу. Спільне використання ресурсів, таких як виробничі потужності або логістичні мережі, дозволяє зменшити витрати та підвищити продуктивність. Крім того, партнерські відносини можуть забезпечити доступ до нових технологій та інновацій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності компанії [3].

Підвищення вартості бізнесу в умовах фінансових криз вимагає комплексного підходу, що включає диверсифікацію, оптимізацію витрат, залучення інвестицій, розвиток корпоративної соціальної відповідальності та інноваційний підхід до управління.

Література

1. Masulis, R. W., Pham, P. K., Zein, J., & Ang, A. E. S. (2022). Crises as Opportunities for Growth: The Strategic Value of Business Group Affiliation. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 58(4), 1508-1546.
2. Boyer, R. (2007). Assessing the impact of fair value upon financial crises. *Socio-Economic Review*, 5(4), 779-807.
3. O'Neill, A. (2024). The Global Financial Crisis - Statistics & Facts. Statista. URL : <https://www.statista.com/topics/10195/the-global-financial-crisis/>

УДК 658.5:664

Левченко В.В., аспірант
Національний університет харчових технологій

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки, активізації глобалізаційних процесів та загострення конкурентної боротьби підприємства харчової промисловості потребують ефективних стратегічних інструментів, що забезпечують їхню стійкість і конкурентоспроможність. Одним із ключових інструментів формування стратегій розвитку виступає аналітичне забезпечення управлінських рішень та ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства. Особливої актуальності ця проблема набуває в сучасних умовах.

Ключовим елементом у побудові конкурентної стратегії виступає аналітичне забезпечення прийняття рішень, оскільки воно дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, оцінити загрози та можливості зовнішнього середовища, визначити стратегічні пріоритети. Аналітичне забезпечення діяльності підприємств розглядається як системний процес збору, обробки, інтерпретації та використання економічної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Згідно з дослідженнями О. Амоші та М. Беляєвої [1], аналітика є основою стратегічного планування, що дозволяє адаптувати стратегії до змін зовнішнього середовища.

Аналітична діяльність підприємства забезпечує інформаційне підґрунтя для формування конкурентної стратегії. Вона включає моніторинг ринку, аналіз конкурентів, прогнозування попиту, фінансове планування та оцінку ефективності управлінських рішень. Як зазначають В. Геєць та О. Власюк [2], в умовах економічної

нестабільності аналітика стає важливим елементом адаптації бізнес-моделей до нових умов.

Будь-яка стратегія вимагає відповідного ресурсного забезпечення. Саме ресурсний потенціал підприємства спроможний забезпечити йому конкурентні переваги та ринкову і фінансову стійкість. Під ресурсним потенціалом розуміють сукупність матеріальних, фінансових, трудових, технологічних та інформаційних ресурсів, які підприємство здатне мобілізувати для досягнення стратегічних цілей [3]. Рівень ефективності використання ресурсів визначає межі конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Формування конкурентної стратегії ґрунтується на поєднанні внутрішніх ресурсів із можливостями ринку, що реалізується через методи SWOT-аналізу, бенчмаркінгу, PEST-аналізу тощо [4].

Особливу роль відіграє стратегічний аналіз ресурсного забезпечення, який дозволяє визначити ключові компетенції підприємства, його унікальні переваги та точки росту. Наприклад, у харчовій промисловості до таких ресурсів належать: доступ до якісної сировини, сучасні виробничі технології, сертифіковані системи управління якістю (HACCP, ISO), а також налагоджені логістичні мережі.

Формування конкурентної стратегії вимагає чіткого розуміння внутрішнього потенціалу підприємства. Для підприємств харчової промисловості ресурсний потенціал включає як традиційні елементи (сировинна база, виробничі потужності, персонал), так і нематеріальні активи – корпоративна репутація, інноваційна спроможність, маркетингові ресурси.

Згідно з підходом ресурсної концепції конкурентної переваги (Resource-Based View), запропонованої Дж. Барні [5], саме унікальність і цінність ресурсів забезпечують довгострокову перевагу на ринку. Так, впровадження інноваційних технологій (біоінженерія, автоматизація виробництва, цифровізація бізнес-процесів та логістики) дозволяє підприємствам харчової галузі скоротити витрати, підвищити якість продукції та швидко реагувати на зміну споживчих уподобань.

Під час воєнного стану важливим стає ефективне використання наявних ресурсів, їх диверсифікація та адаптація до нових викликів. Наприклад, тимчасова релокація виробництва, зміна постачальників,

використання місцевих сировинних ресурсів.

Розробка конкурентної стратегії потребує не лише аналітичного осмислення стану зовнішнього середовища, але й глибокого внутрішнього аналізу. Застосування інструментів стратегічного управління – таких як Balanced Scorecard, Porter's Five Forces, VRIO-аналіз – дозволяє інтегрувати результати аналітики з можливостями ресурсної бази підприємства [6].

Для підприємств харчової промисловості доцільною є стратегія диференціації, заснована на унікальній якості продукції, екологічній безпеці, гнучкості виробництва та адаптивному маркетингу. У цьому контексті аналітичне забезпечення допомагає ідентифікувати нові тренди (здорове харчування, локальні бренди, екоупаковка), а управління ресурсами – забезпечити їх реалізацію в межах наявних можливостей. Зміцнення інформаційної та аналітичної спроможності підприємств потребує впровадження сучасних цифрових технологій, таких як ERP-системи, бізнес-аналітика (BI), штучний інтелект (ШІ) для прогнозування попиту та оптимізації виробничих процесів. Це дозволяє не лише підвищити точність управлінських рішень, а й забезпечити оперативне реагування на зовнішні виклики, зменшуючи ризики та втрати в умовах нестабільного середовища.

Формування конкурентної стратегії підприємств харчової промисловості вимагає цілісного підходу, який об'єднує аналітичне забезпечення з раціональним управлінням ресурсним потенціалом. Умови сучасної економічної нестабільності, зокрема виклики воєнного стану, зумовлюють потребу у гнучких, адаптивних, але водночас системно обґрунтованих стратегічних рішеннях. Посилення ролі внутрішньої аналітики, розвиток ключових компетенцій та інноваційна трансформація виробничих процесів мають стати основою для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств харчової промисловості.

Отже, ефективне поєднання аналітичного забезпечення та управління ресурсним потенціалом є ключовим фактором у формуванні та реалізації конкурентної стратегії підприємств харчової промисловості. Інтеграція цих складових сприяє підвищенню адаптивності підприємств до змін зовнішнього середовища, оптимізації використання ресурсів та досягненню стійких конкурентних переваг.

Література

1. Амоша О. І., Беляєва М. І. Стратегічне управління підприємством: сучасні підходи. Київ: НАДУ, 2020. 312 с.
2. Гесць В. М., Власюк О. С. Економічна безпека України: стратегічні виклики. Київ: НІСД, 2021. 180 с.
3. Квасницька Р. С. Ресурсний потенціал підприємства: теорія, методологія, практика. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 256 с.
4. Ansoff H. I. *Strategic Management*. Classic Edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2007. 251p.
5. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*. 1991. Vol. 17(1). P. 99–120. DOI: <https://doi.org/10.1177/014920639101700108>
6. Kaplan R. S., Norton D. P. *The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action*. Boston: Harvard Business Press, 1996. 400 p.

УДК 657.6:343.3

Лісовий А.В., д.е.н., професор
Савченко В.А., здобувачка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
Державний податковий університет

РОЛЬ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ПОПЕРЕДЖЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ШАХРАЙСТВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

У сучасних умовах розвитку економіки України особливого значення набуває питання попередження економічних шахрайств, що завдають суттєвих збитків як державному, так і приватному секторам. Економічне шахрайство стало системним ризиком, який впливає на стійкість фінансової системи, інвестиційну привабливість країни та довіру до управлінських рішень. У цьому контексті фінансово-господарський контроль виступає не лише як інструмент перевірки дотримання законодавства, а й як запобіжник, який здатен ідентифікувати потенційні схеми зловживань на ранніх етапах їх виникнення [1].

Фінансово-господарський контроль в Україні здійснюється як внутрішніми підрозділами підприємств (внутрішній контроль), так і зовнішніми органами – такими як Державна аудиторська служба України, Рахункова палата, Державна податкова служба. Ефективна реалізація функцій контролю потребує не тільки наявності

нормативного підґрунтя, а й впровадження сучасних інструментів аналізу, цифрових технологій та прозорої звітності. У 2024-2025 роках в Україні продовжується процес цифровізації контролю: впроваджуються автоматизовані системи оцінки ризиків, інтегровані фінансові реєстри, аналітичні модулі податкового комплаєнсу. Важливу роль у цьому процесі відіграє реалізація Національної стратегії боротьби з відмиванням доходів на 2024–2027 роки [2].

Особливої уваги потребують державні закупівлі, де, за даними Рахункової палати, щорічно фіксуються порушення на мільярди гривень. Типовими порушеннями є завищення вартості закупівель, недотримання конкурентних процедур, використання фіктивних постачальників. Для мінімізації шахрайських схем важливо забезпечити ефективну роботу електронної системи Prozorro, розширити аналітичні функції модулів контролю та підвищити кваліфікацію відповідальних осіб [3].

У 2025 році також посилюється міжнародна увага до боротьби з відмиванням коштів в Україні. Європейська комісія у рамках інструменту Ukraine Facility акцентує увагу на гармонізації українського фінансового законодавства з нормами ЄС, включаючи контроль за походженням капіталу, перевірку бенефіціарів та фінансову звітність компаній. У зв'язку з цим посилюються вимоги до звітності компаній, зростає значення функцій внутрішнього аудиту та незалежного нагляду. Особливої актуальності набуває запровадження Risk-Based Approach – підходу, при якому контрольні заходи здійснюються з урахуванням індивідуальних ризиків об'єкта перевірки [2].

Ще одним викликом 2025 року є активне використання штучного інтелекту в шахрайських схемах, зокрема у сфері публічних закупівель, криптоактивів та фальсифікації документації. Це вимагає не лише вдосконалення технологій фінансового контролю, а й розвитку компетенцій аналітиків і аудиторів у сфері кібербезпеки, цифрових доказів та штучного інтелекту.

Фінансово-господарський контроль має перейти від формального реагування на порушення до проактивного запобігання економічним злочинам. Це потребує не лише оновлення законодавства й технічного оснащення, а й розвитку етичної культури управління, де ключовими принципами є превенція, прозорість і доброчесність у взаємодії держави, бізнесу та суспільства.

У контексті євроінтеграційних прагнень України зростає потреба у гармонізації вітчизняної системи фінансового контролю з європейськими стандартами, зокрема щодо прозорості бюджетного процесу, відкритого доступу до інформації про державні витрати, а також посилення підзвітності розпорядників бюджетних коштів. Успішні приклади держав-членів ЄС свідчать, що ефективність контролю підвищується за умов широкої участі громадськості у процесах моніторингу та аналізу. Саме тому важливо впроваджувати громадський фінансовий контроль – через громадські ради, антикорупційні комітети, механізми подання відкритих звернень щодо зловживань [4].

Наразі, особливо виокремлюються нові форми економічного шахрайства, що пов'язані з цифровізацією процесів – зокрема підробка електронних документів, автоматизовані схеми ухилення від оподаткування та зловживання в ІТ-закупівлях. Зростає складність транснаціональних фінансових операцій, що ускладнює виявлення ризиків лише традиційними методами. Водночас виклики війни та обмежених ресурсів змушують скорочувати штат контролерів і делегувати частину функцій автоматизованим системам.

Також, суттєвим викликом є необхідність забезпечення балансу між ефективністю контролю та недопущенням надмірного тиску на добросовісний бізнес. Надмірна зарегульованість або формальний підхід до перевірок можуть демотивувати підприємців, знижуючи інвестиційну привабливість країни. Дедалі актуальнішим стає впровадження гнучких та ризик-орієнтованих моделей контролю, які дозволяють зосередити ресурси на найбільш уразливих ділянках публічних фінансів, забезпечуючи водночас партнерське ставлення до сумлінних платників і розпорядників коштів.

Таким чином, розвиток фінансово-господарського контролю в Україні повинен базуватись не лише на інституційних та технологічних змінах, а й на залученні широкого кола зацікавлених сторін – як державного, так і недержавного секторів. Це дозволить створити сталу систему запобігання економічним зловживанням, що відповідатиме стандартам демократичного врядування та фінансової доброчесності.

Література

1. Deloitte. *Fraud Risk Management Program*. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/advisory/articles/fraud-risk-management-framework.html> (дата звернення: 18.05.2025).
2. Міністерство фінансів України. *Управління державними фінансами, фінансові ринки, боротьба з відмиванням грошей: які реформи у фінансовій сфері передбачені у Плані для України Facility*. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/news/public-finance-management-financial-markets-anti-money-laundering-financial-sector-reforms-envisaged-in-the-ukraine-facility-plan-4508> (дата звернення: 18.05.2025).
3. Рахункова палата України. *Звіт про результати аудиту ефективності здійснення публічних закупівель за 2023 рік*. URL: https://rp.gov.ua/upload/files/Activity/Reports/2023/zvit_zakupivli_2023.pdf (дата звернення: 19.05.2025).
4. Європейський суд аудиторів. *Роль громадськості у фінансовому контролі: кращі практики в державах-членах ЄС*, Люксембург, 2023. URL: <https://www.eca.europa.eu/en/publications/role-of-citizens-in-audit> (дата звернення: 19.05.2025).

УДК 005.963:005.52:330.322

Мазурик В. Р., аспірант
Західноукраїнський національний університет

ESG-ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У контексті воєнного стану в Україні ключові виклики, що постали перед підприємствами, докорінно змінюють логіку стратегічного управління. Масова релокація працівників, порушення ланцюгів постачання, руйнування виробничої інфраструктури та зростання соціальних ризиків формують нову реальність функціонування національного бізнесу. Це зумовлює потребу в комплексному аналізі не лише фінансових, а й нефінансових аспектів стійкості підприємств. У цьому контексті актуалізується використання ESG-звітності як інструменту забезпечення інвестиційної привабливості та адаптивності.

Інтеграція ESG-підходів набуває особливого значення після впровадження Директиви ЄС 2022/2464 (CSRD), що зобов'язує компанії забезпечувати прозоре розкриття нефінансової інформації. Для українських підприємств це відкриває доступ до міжнародного фінансування, водночас створюючи виклики щодо гармонізації

звітності з європейськими стандартами. Вітчизняна практика демонструє фрагментарність та декларативність у застосуванні ESG-звітності, особливо в умовах воєнного часу.

Метою дослідження є розроблення адаптованої до кризового контексту України методики аналітичної оцінки ESG-профілю підприємств як інструменту обґрунтування їх інвестиційної привабливості.

Теоретичною основою дослідження є підходи до вимірювання нефінансових чинників у вартості компаній, які розвиваються у працях Хана М. (Khan M.), Серафеїм Г. (Serafeim G.), Юна А. (Yoon A.), а також вітчизняних дослідників у сфері обліково-аналітичного забезпечення. Особлива увага приділяється матеріальній релевантності ESG-показників та методам формалізації їх кількісного відображення. Серед відомих підходів виділяються рейтингові системи (Sustainalytics, MSCI ESG Ratings), багатовимірні шкали оцінювання та інтегровані балансові моделі.

У межах дослідження проаналізовано 24 нефінансові звіти підприємств із секторів енергетики, аграрного виробництва, ІТ і машинобудування. Об'єкти добирались за трьома критеріями: наявність ESG-звітності за 2021–2024 роки; присутність кількісних екологічних, соціальних та управлінських індикаторів; локалізація в регіонах з підвищеним рівнем ризику.

Методологія дослідження передбачала багаторівневий підхід, що включав:

- контент-аналіз показників звітності на предмет повноти, регулярності, відповідності міжнародним стандартам (GRI, SASB, CSRD);
- експертне ранжування індикаторів за участю 15 фахівців з аудиту, фінансів та сталого розвитку;
- побудову інтегрального ESG-індексу за формулою:

$$ESG_{index} = \frac{\sum_{i=1}^n W_i \cdot B_i}{\sum_{i=1}^n W_i}$$

де n – кількість релевантних ESG-індикаторів, які враховуються у моделі;

W_i – ваговий коефіцієнт i -го індикатора, що відображає його

відносно важливість;

B_i – бальова оцінка i -го індикатора, яка присвоюється на основі глибини, регулярності та аналітичної значущості розкриття інформації;

ESG_{index} – інтегральний показник рівня нефінансової стійкості підприємства.

Індикатори згруповано за класичною структурою ESG та доповнено блоком «Стійкість до надзвичайних подій», що враховує специфіку функціонування в умовах війни. Кожному показнику присвоювався бал від 0 до 3, що відображав якість його представлення у звітності.

Аналіз виявив значну варіативність рівня розкриття ESG-даних: лише третина звітів містили повноцінні блоки усіх трьох компонентів. Найменш представленими виявились екологічні показники, особливо у підприємств, що не є безпосередніми забруднювачами. У низці випадків соціальні та управлінські аспекти мали декларативний характер.

Апробація моделі на чотирьох підприємствах (енергетика, агросектор, машинобудування, IT) дозволила виявити сильні й слабкі сторони кожного з них. Енергетична компанія продемонструвала прозорість у сфері корпоративного управління, але мала недоліки в екологічному компоненті. IT-компанія вирізнялась високими соціальними стандартами, але обмеженим розкриттям екологічних аспектів.

Особливу увагу приділено трансформації ESG-звітності під впливом війни. Спостерігається зростання частки індикаторів, пов'язаних із безпекою праці, релокацією персоналу, підтримкою родин мобілізованих, оцінкою втрат інфраструктури та стабільністю енергопостачання. У деяких звітах показники блоків «S» і «E» зросли у 1,6 раза порівняно з довоєнними періодами.

На основі результатів побудовано узагальнений ESG-профіль для різних секторів (енергетика, агробізнес, промисловість, IT), що відображає галузеві ризики та релевантні індикатори в умовах воєнного стану.

Наприклад, у сфері енергетики критичними є ризики руйнування інфраструктури, аварійність та нестабільність поставок. Пріоритетними індикаторами визначено надійність енергопостачання, антикризове планування та моніторинг викидів. У агросекторі

домінують ризики втрати урожаю, дефіциту трудових ресурсів та деградації ґрунтів. Для ІТ-компаній актуальними залишаються кіберзагрози, збереження персоналу й гнучкість цифрової інфраструктури. Промисловість натомість демонструє чутливість до логістичних розривів, пошкодження основних фондів та нестабільності інвестицій.

Модель виявилась гнучкою та масштабованою, придатною для використання як у великих корпораціях, так і в малих та середніх підприємствах. Її інтеграція у BI-платформи (Power BI, Tableau) дозволяє формувати дашборди та внутрішні рейтинги підприємств. Наприклад, створення інтерактивної панелі ESG-контролю дозволяє в реальному часі відстежувати зміни індексу за всіма категоріями та виявляти слабкі місця, що потребують менеджерського втручання.

Модель також передбачає сценарне використання: для інвестиційного аналізу, подання на грантові програми (EBRD, Horizon Europe, USAID), внутрішнього планування або формування системи стратегічних KPI підприємства. У поєднанні з фінансовими показниками ESG-індекс може бути вбудований у BSC або ERM-систему підприємства.

Основні переваги моделі — формалізованість, адаптивність до кризових умов і можливість використання для прийняття стратегічних рішень. Серед обмежень — відсутність нормативного забезпечення ESG-аудиту, нестача кадрів і нерозвиненість інфраструктури збору нефінансових даних.

ESG-звітність дедалі більше перетворюється з репутаційного інструменту на засіб об'єктивізації управлінських процесів і підвищення інвестиційної привабливості підприємств у посткризовий період.

Перспективами подальших досліджень є розробка нормативних вимог до ESG-звітності в Україні, адаптація моделей до специфіки галузей, автоматизація збору показників та розвиток аналітичних систем на основі open data.

Література

- 1.Khan M., Serafeim G., Yoon A. Corporate Sustainability: First Evidence on Materiality. *The Accounting Review*. 2016. 91(6). P. 1697–1724. DOI <https://doi.org/10.2308/accr-51383>.
- 2.Eccles R. G., Klimenko S. The Investor Revolution. *Harvard Business Review*. 2019. URL <https://hbr.org/2019/05/the-investor-revolution>.

З.Євсєєва О. О., Підпригора І. В., Ковальова Д. А. Формалізація показників нефінансової звітності на основі даних обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Економічний простір. 2022. № 181. С. 207–217. DOI <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-37>.

4. Global Reporting Initiative (GRI) Standards. URL <https://www.globalreporting.org>.

5. Directive (EU) 2022/2464 on Corporate Sustainability Reporting. URL <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>.

УДК 657.37:005.21

Мазурик В.Р., аспірант
Західноукраїнський національний університет

СИНЕРГІЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ КОМПАНІЄЮ

У сучасних умовах трансформації економіки, посилення вимог до прозорості та відповідальності бізнесу, підприємства змушені шукати нові підходи до забезпечення ефективного управління. Одним із таких підходів є поєднання інструментів інтегрованої звітності та стратегічного обліку, що дозволяє створити цілісну систему управління, орієнтовану на сталий розвиток, створення вартості для стейкхолдерів та стратегічне мислення.

Інтегрована звітність, як комплексне представлення фінансової, нефінансової, екологічної, соціальної та управлінської інформації, формує уявлення про здатність компанії створювати цінність у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі [1]. Водночас стратегічний облік дозволяє пов'язати інформаційні потоки з процесами прийняття стратегічних рішень, формуючи інформаційну основу для досягнення стратегічних цілей.

Попри визнання важливості як інтегрованої звітності, так і стратегічного обліку, на практиці часто відбувається їх паралельне існування без належної координації. Відсутність узгодженості між ними знижує ефективність управлінських рішень, ускладнює стратегічний контроль та заважає формуванню довіри з боку інвесторів, акціонерів, клієнтів. Тому постає необхідність дослідження синергії між інтегрованою звітністю та стратегічним обліком як інструменту підвищення результативності корпоративного управління. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне осмислення можливостей поєднання інтегрованої звітності та

стратегічного обліку в контексті забезпечення ефективного управління компанією, а також розробка рекомендацій щодо впровадження синергетичного підходу до обліково-аналітичного забезпечення менеджменту.

В економічній літературі інтегрована звітність розглядається як сучасна форма звітування, що враховує потреби широкого кола користувачів та базується на концепції мультикапітальності [2]. Стратегічний облік, у свою чергу, спрямований на підтримку стратегічного управління за допомогою методів обліку орієнтованих на майбутнє, таких як облік за центрами відповідальності, облік цінності для споживача, аналіз ланцюга цінності тощо [3]. На думку В.З. Семанюк, стратегічний облік виступає “інструментом забезпечення управлінської орієнтації системи бухгалтерського обліку в умовах динамічного середовища і високого рівня невизначеності” [4].

Для досягнення синергії між інтегрованою звітністю та стратегічним обліком доцільно реалізувати такі заходи:

1. Адаптація методик стратегічного обліку до вимог Integrated Reporting Framework;

2. Впровадження цифрових платформ для консолідації фінансової та нефінансової інформації та формування єдиної бази даних для цілей управління і звітування;

3. Створення і впровадження внутрішніх стандартів обліку й звітності, для досягнення відповідності інформації стратегічним цілям та ключовим показникам ефективності;

4. Навчання персоналу методикам стратегічного обліку та створення інформації для сталого розвитку, ESG, KCB.

У міжнародній практиці спостерігається активне впровадження підходів до синергетичного поєднання інтегрованої звітності та стратегічного обліку. Компанія SAP звітує у форматі інтегрованої звітності з 2012 року публікує щорічні SAP Integrated Reports, що охоплюють як фінансову, так і нефінансову (ESG) інформацію [5]. Ці звіти містять дані про створення вартості в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, що повністю відповідає концепції інтегрованої звітності. Крім того, SAP активно використовує стратегічні карти (strategy maps) та Balanced Scorecard для реалізації своєї стратегії та моніторингу ефективності. Ці інструменти застосовуються як на корпоративному, так і на підроздільному рівнях і

дозволяють пов'язати нефінансові цілі з фінансовими результатами.

Компанія Unilever також є одним із піонерів у впровадженні інтегрованої звітності та використанні її даних у стратегічному управлінні. Компанія системно включає інформацію про екологічний та соціальний вплив у процес стратегічного планування, зокрема через ініціативу Unilever Sustainable Living Plan (USLP), яка була інтегрована в загальну бізнес-стратегію. З 2020 року стратегія еволюціонувала у «Compass Strategy», пов'язану із прийняттям стратегічних рішень та орієнтовану на сталий розвиток, вплив на клімат, відповідальне споживання, інклюзивність тощо [6].

Вітчизняним компаніям рекомендовано здійснювати поступовий перехід до інтегрованої моделі управління обліковою інформацією [7]. Зокрема, необхідно:

- здійснити аудит поточних джерел облікової інформації;
- сформувати команду з трансформації системи звітності;
- адаптувати управлінську звітність до принципів стратегічного управління;
- застосовувати методи стратегічного аналізу у процесі підготовки звітності.

Таким чином, синергія інтегрованої звітності та стратегічного обліку є актуальним напрямом трансформації управлінських практик підприємств. Така інтеграція дозволяє створити інформаційну основу для прийняття ефективних, стратегічно орієнтованих рішень, підвищує прозорість бізнесу та сприяє довгостроковій стабільності.

Література

1. International Integrated Reporting Council (IIRC), 2021. The International IRFramework. URL: <https://integratedreporting.org>
2. Reverte, Carmelo. The Integrated Reporting Movement: Meaning, Momentum, Motives and Materiality. *Journal of Cleaner Production*. 2015. 86. 285-288. 10.1016/j.jclepro.2014.08.073.
3. Kaplan R. S., Norton D. P. Strategy Maps: Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes. Boston: Harvard Business School Press, 2004.
4. Папіно В. З. Розвиток контролінгу як об'єктивна необхідність вдосконалення управління. *Наукові записки: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТДМУ*. 2006. Вип. 15. С. 297–299.
5. SAP SE. *SAP Integrated Report 2024*. URL: www.sapintegratedreport.com
6. Unilever. (2021). *Unilever Annual Report and Accounts 2021*. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.unilever.com/investors/annual-report-and-accounts/>
7. Семанюк В. З. Синергетичний підхід до формування звітності. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія економічна. 2014. Вип. 39. С. 96–99.

УДК 657

Маліцький Р.І., здобувач PhD, Економіка
Хмельницький національний університет

АУДИТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Інформаційне підприємство – це підприємство, яке спеціалізується на створенні, обробці, зберіганні, передачі та поширенні інформації. Його основний продукт – інформація (інформаційні послуги), а не матеріальні товари.

Основні особливості інформаційного підприємства:

- продукт діяльності – інформація (аналітичні звіти, новини, бази даних, програмне забезпечення, консультаційні послуги тощо);
- широка цифровізація – використання інформаційних технологій (робота в цифровому середовищі – інтернет, хмарні сервіси, штучний інтелект та ін.);
- високий рівень інтелектуального капіталу (основний ресурс – знання працівників: журналістів, програмістів, аналітиків, консультантів)
- висока значимість нематеріальних активів (бренд, авторські права, патенти, база клієнтів).

Економічна безпека інформаційного підприємства – це сукупність заходів і стратегій, спрямованих на захист підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть завдати шкоди його стабільності, прибутковості та конкурентоспроможності в інформаційному середовищі.

Прикладами загроз специфічних загроз є: витік конфіденційної інформації (наприклад, база передплатників медіаплатформи); кібернапад на вебсайт або сервер (наприклад, DDoS-атака); несанкціонований доступ до баз даних; неконтрольоване розповсюдження фейкової інформації, яка шкодить репутації; різке зниження рекламних доходів через зміну алгоритмів соцмереж або конкуренцію.

Одним із важливих сучасних інструментів забезпечення економічної безпеки є аудит безпеки та ризик-менеджмент [1, 2]. Аудит безпеки інформаційного підприємства – це процес оцінки рівня захищеності підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, виявити

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

ризиків та надати рекомендації для їх усунення чи мінімізації. Він охоплює перевірку політик, процесів, інфраструктури та загальної готовності до ризиків (табл.1).

Таблиця 1. – Основні завдання аудиту економічної безпеки

Завдання	Зміст завдання
Оцінювання ризиків	Виявлення чинників, які можуть призвести до економічних втрат (наприклад, нестабільні контрагенти, шахрайство, інфляція, кіберзагрози)
Перевірка фінансової стабільності	Аналіз звітності, платоспроможності, прибутковості та боргового навантаження
Контроль внутрішніх процедур	Перевірка, наскільки ефективно працюють системи управління, бухгалтерський облік, аудит і антикорупційні механізми
Оцінювання відповідності чинним стандартам	ISO/IEC 27001 – міжнародний стандарт управління інформаційною безпекою; законодавство України тощо
Вивчення зовнішнього середовища	Аналіз ринку, конкуренції, змін у законодавстві, макроекономічних загроз
Оцінювання захищеності інтелектуальної власності	Патенти, авторські права, комерційна таємниця (дуже важливо для інформаційних підприємств)
Рекомендації з підвищення безпеки	Формування пропозицій для покращення політик, процесів і захисних механізмів
Моніторинг та превентивні заходи	Створення системи раннього попередження й запобігання економічним загрозам

Інакше кажучи, це «ревізія» того, наскільки підприємство готове протистояти економічним загрозам – від фінансових зловживань до рейдерських атак чи втрати конкурентних позицій.

Враховуючи специфіку інформаційних підприємств, можна виділити переваги і недоліки такого важливого напрямку як аудит економічної безпеки (таблиця 2).

Таблиця 2. – Переваги і недоліки аудиту економічної безпеки інформаційного підприємства

Перевага	Недолік
Виявлення незахищених і вразливих місць (наприклад, витік даних)	Не гарантує повного захисту (аудит зменшує ризики, але не виключає всіх загроз, особливо нових)
Запобігання загрозам (профілактика)	Тимчасове відволікання ресурсів (проводиться аналіз, опитування персоналу, тестування систем – це може уповільнити поточну роботу)

Оптимізація витрат (витрати на аудит завжди менші ніж на покриття збитків)	Висока вартість (професійний зовнішній аудит може бути дорогим для малого бізнесу)
Поліпшення внутрішніх процесів (після аудиту оновлюють інструкції, покращують кібергігієну співробітників)	Психологічний спротив персоналу (окремі співробітники можуть боятися, що аудит виявить їхні помилки)
Підвищення довіри клієнтів (репутація – важливий ресурс ЗМІ, IT-компаній, онлайн-сервісів та ін.)	Залежність від кваліфікації аудитора (якщо аудит проводиться формально або некваліфіковано – користь буде мінімальною)
Відповідність стандартам і законам (дотримання норм GDPR, ISO 27001, українського законодавства)	

Аудит безпеки – часом неприємно, іноді дорого, але вкрай важливо для довготривалого функціонування. Він не вирішує всі проблеми, але дозволяє уникнути багатьох катастроф.

Література

1. Олійник С.О. Внутрішній аудит в системі економічної безпеки підприємства URL: <https://tinyurl.com/yl8chyqb> (дата звернення: 16.05.2025).
2. Утенкова К.О. Методологічні засади формування моделі аудиту економічної безпеки. Облік і фінанси. 2019. 2(84). 144-153. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/647090.pdf> (дата звернення: 19.05.2025).

УДК 005.95/.96-044.332:658.17"364"

Маркова С. В., д.е.н., професор
Бондарчук В., здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ НА АДАПТАЦІЮ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ЗМІНИ ЛОКАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ ВОЄННІ ДІЇ

Повномасштабна війна в Україні змусила тисячі підприємств змінити місце своєї діяльності, перемістивши виробничі потужності та персонал у безпечніші регіони. У таких умовах адаптація працівників до нових умов праці – іншої місцевості, житлових умов, командного середовища й навіть виробничих технологій – потребує значних

ресурсів. Це включає витрати на навчання, психологічну підтримку, житло, транспорт, інфраструктурну інтеграцію тощо. Проте в більшості підприємств відсутній чіткий механізм управлінського обліку таких витрат, що ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень у кризових умовах. Систематизація, облік і аналіз витрат на адаптацію персоналу дає змогу не лише забезпечити прозорість використання ресурсів, а й підвищити ефективність процесів адаптації та зменшити ризики плінності кадрів і втрати компетентного персоналу. Відповідне управлінське облікове забезпечення стає необхідним інструментом в умовах нестабільності та обмеженості фінансових ресурсів, коли кожна витрата повинна бути економічно виправданою та контрольованою. Саме тому ця тема є вкрай актуальною для підприємств, що прагнуть зберегти ефективність у нових географічних і соціально-економічних умовах.

На сьогоднішній день управлінський облік витрат на адаптацію персоналу здебільшого ведеться у спрощеній або фрагментарній формі (табл.1).

Таблиця 1. – Структура управлінського обліку витрат на адаптацію персоналу [1-3]

№	Стаття витрат	Зміст	Обліковий підрозділ (аналітика)
1	Навчання персоналу	Витрати на курси, інструктаж, перекваліфікацію	Підготовка кадрів – адаптація
2	Соціально-побутова підтримка	Оплата житла, переїзду, добові	Соціальні витрати – релокація
3	Психологічна адаптація	Консультації, тренінги, коучинг	HR-підтримка – ментальне здоров'я
4	Інформаційна підтримка	Виготовлення адаптаційних буклетів, інструкцій	Адміністративні витрати – інформація
5	Інтеграція в новий колектив	Тімбілдинги, наставництво	Корпоративна культура – інтеграція

Більшість підприємств не виокремлюють ці витрати в окрему статтю обліку, а розподіляють їх між загальними витратами на підготовку кадрів, адміністративні витрати чи соціальні заходи. Лише деякі підприємства впроваджують деталізований управлінський облік, створюючи аналітичні підкатегорії в обліковій політиці, що дозволяє контролювати витрати за напрямками – наприклад, на навчання, оренду житла для працівників, адаптаційні тренінги або психологічну підтримку. Такий підхід дає змогу керівництву приймати обґрунтовані

рішення щодо оптимізації витрат та оцінки ефективності заходів з адаптації. Оптимізація витрат на адаптацію персоналу починається з впровадження чіткої стратегії адаптації, що передбачає стандартизовані процедури та контрольні точки. Доцільно розробити єдину програму адаптації для всіх нових або переміщених працівників, яка включає короткотермінові тренінги, інструктажі, підтримку менторів та електронні ресурси замість тривалого очного навчання. Також ефективним є залучення внутрішніх ресурсів підприємства – досвідчених співробітників як наставників – замість зовнішніх консультантів. Завдяки цьому вдається скоротити витрати на навчання та зменшити втрати часу на входження нових кадрів у процес. Ще одним шляхом оптимізації є централізація витрат і ведення аналітичного управлінського обліку за кожною статтею. Це дозволяє виявляти неефективні витрати, дублювання функцій або зайві послуги. Наприклад, замість індивідуального розміщення працівників підприємство може організувати колективне проживання або укласти довгостроковий договір оренди за зниженою ціною. Крім того, регулярний аналіз результативності адаптації (плинність кадрів, рівень задоволеності, продуктивність) дає змогу коригувати витрати в реальному часі, зосереджуючи ресурси на найефективніших заходах.

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що адаптація персоналу в умовах зміни локації підприємства через воєнні дії є критично важливою для забезпечення стабільності та ефективності функціонування організацій. Врахування витрат на адаптацію, їх систематизація та впровадження ефективного управлінського обліку дозволяють підприємствам зберігати продуктивність, мінімізувати плинність кадрів і знижувати додаткові витрати. Оптимізація цих витрат через централізацію ресурсів, стандартизацію процесів і аналіз результативності кожного етапу адаптації є важливим кроком до створення стійкої та економічно ефективної кадрової політики в умовах постійної нестабільності.

Література

1. Крачок Л. Управлінський облік у підприємствах України в умовах сучасних викликів. Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20–22 вересня 2023 р., Україна, м. Харків). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2023. С. 69. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/18089> (дата звернення: 25.04.2025).

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

2. Гуренко Т. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. №36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1153/1111> (дата звернення: 25.04.2025).

3. Балашов Г.Б., Федорчак О.Є. Принципи обліку та оподаткування в умовах військового стану *П ECONOMICS: time realities* 2024. №1(71), С. 96-102.

УДК 332:336

Марченко Н.А., к.е.н., доцент

Клименко Т.В., к.е.н., доцент

**ЗВО «Університет трансформації майбутнього»
(м. Чернігів)**

ПРИКОРДОННІ ТЕРИТОРІЇ У ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Початок повномасштабного вторгнення північного географічного сусіда у лютому 2022 року вніс важкі корективи в життя всієї України, проте найбільш кардинального впливу реалій зазнали саме прикордонні території. Ці регіони першими прийняли на себе удар наступу, а згодом постійно залишаються під безпосередньою загрозою нових атак, руйнування інфраструктури та соціально-економічної нестабільності. Тому такі території потребують особливої уваги у контексті дослідження проблемних зон і пошуку шляхів виходу з кризових ситуацій.

З початком повномасштабної війни прикордонні області України (зокрема Донецька, Луганська, Сумська, Харківська та Чернігівська) зазнали значних руйнувань. Було пошкоджено або знищено не лише дороги, мости, електро- та водопостачальні мережі, підприємства, а й житлові будинки, лікарні, школи, дитячі садки. Руйнування критичної інфраструктури спричинило гуманітарну кризу, яка проявляється в нестачі питної води, медикаментів, їжі та базових засобів для повсякденного життя.

Значна частина населення прикордонних регіонів була змушена покинути свої домівки, набувши статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що створило додаткове навантаження на міста, які прийняли переселенців. Громадські організації та соціальні служби зіткнулися з потребою не лише забезпечення базових потреб ВПО, а й їхньої інтеграції в нові громади.

Підтримка прикордонних територій має стратегічне значення.

По-перше, це важливий чинник національної безпеки: стабільність цих територій створює додатковий захисний бар'єр. По-друге, економічне відновлення прикордонних областей сприяє зміцненню загальної економічної ситуації в країні.

Окрему увагу слід приділяти психологічній підтримці населення, яке перебуває в стані постійного стресу через бойові дії. Забезпечення психологічної стабільності громадян шляхом надання психологічних і соціальних послуг є критично важливим для збереження людського капіталу.

В умовах війни прикордонні території вимушені адаптуватися до нових реалій. Місцеві підприємства, за можливості, намагаються переходити на дистанційні формати роботи або змінювати профіль діяльності, зокрема, виробляти продукцію для забезпечення військових і гуманітарних потреб. Широко впроваджуються інтернет-технології для надання адміністративних послуг, медичних консультацій та організації дистанційного навчання.

Важливим напрямом адаптації також є зміцнення системи безпеки: активізується діяльність підрозділів територіальної оборони та цивільного захисту, впроваджуються сучасні системи екстреного сповіщення населення про небезпеки.

Для забезпечення безперервності освітнього процесу в закладах освіти в умовах воєнного стану та постійних обстрілів на окремих територіях, Уряд України затвердив постанову, якою розподілив на 2024-2025 навчальний рік додаткову дотацію з державного бюджету до місцевих бюджетів. Зокрема, передбачено збільшення фінансування на 5 млрд грн для облаштування укриттів у закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти на прифронтових і прикордонних територіях, а також виділено 215 млн грн на придбання шкільних автобусів [1].

Окремої уваги потребують видатки на зміцнення обороноздатності та будівництво військових об'єктів у прикордонних регіонах. Цей напрям є фактично одним з ключових пріоритетів державного бюджету України, оскільки забезпечує фінансування базових умов для утримання оборонних позицій і стримування агресії з боку противника.

Так експерт шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» SALAR International Ігор Онищук зазначив, що основне фінансове навантаження на сферу оборони бере на себе державний бюджет, тоді як місцеві бюджети переважно відповідають

за освіту та житлово-комунальне господарство. При цьому саме бюджети територіальних громад демонструють стабільну динаміку зростання, хоча на прифронтових територіях темпи надходжень залишаються нижчими, ніж, наприклад, в центральних регіонах [2].

Серед основних напрямів фінансування обороноздатності прикордонних областей варто виокремити: будівництво та модернізацію оборонних споруд; підготовку особового складу та підрозділів територіальної оборони; посилення матеріально-технічної бази військових частин; розвиток військової інфраструктури та логістичних спроможностей.

Серед стратегічних напрямів розвитку прикордонних територій передусім виділяється відновлення інфраструктури. Важливим завданням є ремонт і будівництво критичної інфраструктури, зокрема систем водопостачання, доріг і мостів. Не меншої уваги потребує відновлення житлового фонду та соціальної інфраструктури (школи, дитячі садки, лікарні, заклади культури). Саме ці елементи створюють базу для повернення населення та відновлення нормального життя.

Важливим напрямом є економічне стимулювання. Для відродження прикордонних регіонів необхідно створити сприятливі умови для інвесторів, зокрема через підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток аграрних кластерів і запровадження спеціальних економічних зон із податковими пільгами та іншими інструментами заохочення.

Окремої уваги потребує соціальна підтримка населення. Необхідно розширити програми працевлаштування, професійної підготовки та перепідготовки, у тому числі для ВПО. Важливо також забезпечити психологічну підтримку, соціальну реабілітацію та сприяти інтеграції людей в місцеві громади, особливо в умовах постійного стресу та невизначеності.

Ще одним критично важливим напрямом є посилення безпеки та обороноздатності. Потребує розвитку система територіальної оборони, зміцнення прикордонної служби, впровадження сучасних засобів моніторингу та охорони кордонів. Ефективна комунікація з цивільним населенням і побудова чітких механізмів взаємодії в умовах загроз забезпечують кращу координацію дій у кризових ситуаціях.

Комплексний підхід до розвитку прикордонних територій в умовах війни є ключовим елементом забезпечення стабільності та відновлення цих регіонів. Реалізація системних заходів у сферах

економіки, соціальної політики та безпеки є необхідною умовою для нормалізації повсякденного життя, зміцнення державного суверенітету та відновлення довіри громадян до інституцій влади. Особливо важливими в цьому контексті є витрати на обороноздатність, які гарантують захист державного кордону та створюють фундамент для збереження миру та безпеки в країні.

Література

1. Навчальний рік 2024/2025: 7,5 млрд грн на укриття, 1,2 млрд грн – придбання шкільних автобусів. *Урядовий портал: веб-сайт*. URL: <https://surl.lt/gdchiq>
2. Місцеві бюджети під час війни: як виконуються та якого законодавства потребують (19.04.2024). *Децентралізація: веб-сайт*. URL: <https://decentralization.ua/news/17963>

УДК 657

Матрос О.М., к.е.н., доцент
Уманський національний університет

ВУЗЬКІ МІСЦЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Малий бізнес у сучасних умовах є важливою складовою економіки, однак стикається з низкою проблем в оподаткуванні. Комплексна діагностика податкової системи, що проводиться вперше з 2015 р., дозволяє виявити «вузькі місця» у роботі механізмів оподаткування малого підприємництва. Зокрема, на спрощеній системі оподаткування станом на 01.01.2025 працює понад 1,6 млн фізичних осіб-підприємців [2], тож недосконалість податкового регулювання в цій сфері може істотно впливати на економічне зростання. Експерти вже відзначають, що для виявлення і усунення проблем необхідна тісна взаємодія бізнесу, податкових органів та аналітиків/

Суттєвими «вузькими місцями» податкової системи для малих підприємств є:

- обмеження граничного доходу, що дозволяє працювати на спрощеній системі, авансове формування податку, а також фактичне збільшення оподаткування (6% (5+1) від доходу);
- високі соціальні внески (ЄСВ) та інші обов'язкові платежі, що створюють значний фіскальний тягар на одиницю прибутку підприємця;

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

- велика кількість адміністративних процедур (звітність, РРО, численні перевірки), що ускладнює діяльність та підвищує витрати суб'єктів малого бізнесу;

- нестабільність податкового законодавства та непередбачуваність податкової політики, що утруднює довгострокове планування бізнесу.

Ці проблеми особливо актуалізуються в умовах воєнного часу. Фахівці наголошують, що саме аудитори і консультанти мають допомогти підприємцям виявити «вузькі місця» у податковому обліку та запропонувати шляхи їх подолання [1].

Наразі, наприклад, введено особливі процедури спрощеного обліку для ФОП, мораторії на частину перевірок, інструменти відстрочки податкових зобов'язань тощо.

На рис. 1 узагальнено ключові вузькі місця податкової системи для малого бізнесу. Серед основних проблем: жорсткість режимів оподаткування, що не враховують специфіку діяльності; високе фіскальне навантаження (єдиний податок, ЄСВ та інші платежі); адміністративна складність звітності, РРО та обліку; нестабільність законодавства; неврахування нових моделей підприємництва — самозайнятості, проєктної та цифрової діяльності. Сукупність цих чинників підвищує ризик помилок, знижує мотивацію до легального ведення бізнесу та стримує розвиток підприємницької активності.

Рисунок 1 Ключові проблеми оподаткування малого бізнесу в Україні

Для усунення виявлених «вузьких місць» пропонуються комплексні заходи. Зокрема, експерти радять:

- запровадити прогресивну шкалу ставок єдиного податку, виходячи з розміру доходу чи виду діяльності, щоб зробити оподаткування більш справедливим;
- посилити відповідальність за неподання звітності чи порушення правил (наприклад, більш жорсткий контроль касових операцій та правомірності виплат найманим працівникам);
- стимулювати розвиток малого бізнесу шляхом пільг і податкових кредитів для інвестицій та створення нових робочих місць;
- диференціювати ставки єдиного податку за групами та видами діяльності (зокрема, обговорюється ідея ставок від 3% до 17% залежно від сектора) [3];
- оптимізувати перелік обов'язкових податків і зборів для малого бізнесу, спростити звітність і механізми адміністрування.

У той же час, державна політика наразі передбачає перегляд існуючих преференцій. Згідно з Нацстратегією доходів, планується зменшити кількість груп ФОП і поступово вирівняти ставки єдиного податку для юридичних і фізичних осіб.

Це може ускладнити становище малого бізнесу, тому оптимізація оподаткування повинна враховувати баланс між потребами бюджету і підтримкою підприємництва. Наприклад, у кризовий період були запроваджені тимчасові пільги та мораторії, тому важливо зберегти гнучкість податкового режиму для ФОП і врахувати досвід інших країн, де спрощені системи стали однією з форм податкової лояльності [3].

Аналіз показує, що діючі «вузькі місця» податкової системи малого бізнесу зумовлені як надмірним регулюванням та високими ставками, так і неузгодженими підходами до адміністрування. Вирішення цих проблем вимагає одночасного впровадження технологічних нововведень (електронний облік, зручні сервіси), коригування ставок і правил, а також підвищення прозорості і простоти податкового обліку. Лише поєднання комплексних реформ і практичних заходів підтримки дозволить оптимізувати навантаження на малий бізнес, зберігши при цьому фіскальну стабільність.

Література

1. Бізнес.ЛігаЗакон. Що керівник має знати про податкове планування. 2023. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/235671_shcho-kervnik-ma-znati-pro-podatkovoplanuvannya:contentReference{oacite:16}{index=16}:contentReference{oacite:17}{index=17}.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

2. Реформа спрощеної системи та підвищення податків для ФОП – Мінфін підтвердив. *Buh.ligazakon.net*, 17 березня 2025 р. URL: https://buh.ligazakon.net/news/234810_reforma-sproshcheno-sistemi-ta-pdvishchennya-podatkv-dlya-fop--mnfn-pdtverdiv

3. Kratt O., Palamarchuk N. Simplified taxation system of small business entities and prospects of its further development in Ukraine // Distance Education in Ukraine: Innovative, Normative-Legal, Pedagogical Aspects. 2021. № 1. С. 77–78. URL: [https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/DEU/article/view/15746:contentReference\[oaicite:20\]{index=20}:contentReference\[oaicite:21\]{index=21}](https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/DEU/article/view/15746:contentReference[oaicite:20]{index=20}:contentReference[oaicite:21]{index=21}).

УДК 657

Меліхова Т.О., д.е.н., професор,
Меліхов Є.В., здобувач PhD
Запорізький національний університет
Сичова А.В., здобувач 2 курсу
Економіко-правничий коледж ЗНУ

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕТОДУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В умовах цифрового перетворення економіки, посилення вимог встановленого та розвитку динамічного бізнесу, інвентаризація набуває особливого значення як важливий елемент методу бухгалтерського обліку. Вона забезпечує зіставлення фактичної наявності активів і зобов'язань із даними бухгалтерського обліку, сприяє виявленню відхилень, формуванню достовірної фінансової звітності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Інвентаризація проводиться згідно з Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань у встановлених випадках: перед складанням річної фінансової звітності, при зміні матеріально відповідальних осіб, виявленні фактів розкрадання чи псування майна, у разі ліквідації або реорганізації підприємства [1]. Основною метою проведення інвентаризації є виявлення розбіжностей між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю майна. За результатами інвентаризації підприємство зобов'язане внести відповідні коригування в бухгалтерському обліку.

Підприємства можуть проводити як повну, так і часткову інвентаризацію, залежно від потреб та масштабів діяльності. У сучасних умовах зростає роль цифрових технологій в організації інвентаризаційного процесу. Автоматизовані бухгалтерські системи

(наприклад, буккіпер, SAP, Дебет+) дозволяють швидко формувати інвентаризаційні описи, порівнювати дані з обліком, фіксувати нестачі або надлишки. Особливо актуальним є використання мобільних пристроїв, QR-кодів та RFID-технологій, які прискорюють фіксацію та зменшують ризики виникнення помилок.

Типові бухгалтерські проведення за результатами проведення інвентаризації активів і зобов'язань наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Типові бухгалтерські проведення за результатами проведення інвентаризації активів і зобов'язань

Ситуація за результатами інвентаризації	Бухгалтерське проведення		Коментар
	Дебет	Кредит	
Виявлено надлишки необлікованих основних засобів	10 «Основні засоби»	719 «Інші доходи від операційної діяльності»	Відображення надходження необлікованого основного засобу
Встановлено нестачу запасів, не підтверджену документально	947 «Нестачі і втрати від псування цінностей»	20, 22, 28 (відповідно до виду запасів)	Списання втрат за нестачею
Виявлено надлишки необлікованих готівкових коштів в касі	30 «Готівка»	719 «Інші доходи від операційної діяльності»	Відображення надходження необлікованої готівки у касу
Виявлено нестача необлікованих готівкових коштів в касі	947 «Нестачі і втрати від псування цінностей»	30 «Готівка»	Відображення нестача готівки у касі
Виявлено заборгованість дебітора, строк позовної давності якої минув	944 «Сумнівні та безнадійні борги»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	Підлягає списанню з балансу
Оприбутковані лишки запасів	20, 22, 28 (відповідно до виду запасів)	719 «Інші доходи від операційної діяльності»	Відображення надходження необлікованих запасів
Внесено нестачу матеріальних цінностей на винну особу	375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»	947 «Нестачі і втрати від псування цінностей»	Встановлено винну особу яка завдала нестачу матеріальних цінностей під час інвентаризації
Внесено в касу	301 «Готівка»	375 «Розрахунки за	Компенсація

нестача матеріально-відповідальної особи		відшкодуванням завданих збитків»	готівкою в касу від матеріально-відповідальної особи
Виявлено невраховану заборгованість перед постачальником	949 «Інші витрати операційної діяльності»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	Витрати визнаються в періоді інвентаризації

Цифровізація відкриває нові можливості для підвищення точності, прозорості та оперативності інвентаризації. Впровадження електронного документообігу, автоматизованих систем управління та їх інтеграція з обліковими платформами підприємства дозволяє не лише формувати інвентаризаційні документи в електронному вигляді, а й миттєво обробляти та зіставляти дані з бухгалтерськими записами. Важливою інновацією є використання QR-кодів та RFID-технологій для маркування об'єктів інвентаризації. Це забезпечує швидке сканування інформації мобільними пристроями, мінімізує людський фактор, зменшує ризики технічних помилок і прискорює фіксацію фактичної наявності активів. Завдяки цьому інвентаризація стає не лише точнішою, а й менш трудомісткою.

Таким чином, інвентаризація в сучасних умовах виконує не лише функцію контролю, а й стає інструментом стратегічного управління. Завдяки цифровим рішенням інвентаризаційний процес набуває аналітичного спрямування, дозволяє своєчасно виявляти відхилення, забезпечувати достовірність фінансової звітності, формувати обґрунтовані управлінські рішення та адаптуватися до змін у бізнес-середовищі.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-00#Text>
2. Інструкція про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1106-14#Text>
3. Лисяк Є. І., Белозерцев В. О. Інвентаризація в умовах цифрової трансформації: сучасні аспекти облікової політики. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. с. 55–61. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/57>
4. Сидоренко Н. В., Іванова Т. В. Вплив цифровізації на процедури інвентаризації: бухгалтерський вимір. *Фінанси. Облік. Аудит*. 2024. № 2.- с. 103–108. URL: https://foa.kneu.edu.ua/journal/2024/2/inventar_digital.html

5.Петренко О. М. Трансформація інвентаризації в умовах ІТ-обліку: виклики та перспективи. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2022. № 11, с. 22–28. URL: <https://boa.nais.gov.ua/handle/123456789/1665>

УДК 657

Меліхова Т.О., д.е.н., професор,
Пахота М.С. здобувач 4 курсу
Запорізький національний університет

СУЧАСНІ МЕТОДИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Актуальність теми обумовлено тим, що бухгалтерський облік не стоїть на місці, а постійно розвивається та удосконалюється з урахуванням сучасних вимог.

Метод бухгалтерського обліку – це сукупність способів і прийомів, за допомогою яких інформація про господарську діяльність підприємства відображається в обліку [4, с. 23].

Враховуючи те, що облік є діяльністю з послідовним процесом переробки даних в інформацію, використовуються різні методи в залежності від етапів формування інформаційних потоків, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. – Етапи формування інформаційних потоків

Етап	Значення
1	Хронологічне і постійне в часі систематичне спостереження за об'єктами обліку- через документування та інвентаризацію.
2	Вимірювання величини господарських засобів та джерел їх формування, господарських процесів та їх результатів - через оцінку і калькулювання в єдиний грошовий вимірник.
3	Реєстрація та класифікація даних про зміни об'єктів обліку з метою їх систематизації за видами через подвійне їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку.
4	Узагальнення інформації з метою складання бухгалтерського балансу і звітності.

Таким чином, всі перелічені елементи методу бухгалтерського обліку за етапами облікової діяльності групуються в чотири пари: документація та інвентаризація; оцінка та калькуляція; рахунки та подвійний запис; бухгалтерський баланс і звітність.

З метою первинного спостереження за об'єктами бухгалтерського обліку використовують наступні методи: документування та інвентаризація. Визначення цих термінів наведено

в таблиці 2.

Таблиця 2. – Визначення термінів документування та інвентаризація

Термін	Визначення
Документування	Це метод реєстрації результатів спостереження за об'єктами бухгалтерського обліку за допомогою відповідного матеріального носія інформації, тобто, за допомогою документа. Первинні документи є підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій.
Інвентаризація	Це перевірка і документальне підтвердження наявності та стану, оцінка <u>активів</u> та зобов'язань (майно, вкладення підприємства в <u>статутні фонди</u> інших підприємств, розрахунки з <u>дебіторами</u> та <u>кредиторами</u>) підприємства.

Первинні документи, відповідно до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88 від 24.05.1995 р., – це документи, створені у письмовій або електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення [1].

Інвентаризація, відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 від 02.09.2014 р., проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка [2]. При цьому повинно забезпечуватись наступні вимоги: виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів; встановлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку; виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення; виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.

З метою вартісного вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку використовують наступні методи – оцінка та калькуляція, визначення цих термінів наведено в таблиці 3.

Однак, вартісний вимір інформації не може обмежитися лише однією оцінкою: для управління господарськими процесами необхідно мати інформацію про витрати підприємства на виробництво одиниці

продукції, робіт і послуг. Таку інформацію можна одержати за допомогою спеціального розрахунку, який прийнято називати калькуляцією [3, с. 18].

Таблиця 3. – Визначення термінів оцінка та калькуляція

Термін	Визначення
Оцінка	це спосіб грошового вимірювання об'єктів бухгалтерського обліку
Калькуляція	це бухгалтерська категорія, яка визначається як обчислення в єдиному грошовому вимірнику результатів будь-якого господарського процесу, а також обчислення собівартості одиниці продукції

З метою відображення, узагальнення і систематизації інформації про об'єкти бухгалтерського обліку використовують наступні методи – рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис, визначення цих термінів наведено в таблиці 4.

Таблиця 4. – Визначення термінів рахунки бухгалтерського обліку та подвійний запис

Термін	Визначення
Рахунки бухгалтерського обліку	Спосіб узагальнення, систематизації та зберігання інформації про стан і рух об'єктів бухгалтерського обліку
Подвійний запис	Спосіб відображення в бухгалтерському обліку кожної господарської операції, при якому суму цієї операції записують у дебет одного рахунку і одночасно у кредит іншого рахунку

З метою повного узагальнення інформації про об'єкти бухгалтерського обліку використовують наступні методи – баланс і звітність, визначення термінів наведено в таблиці 5.

Таблиця 5. – Визначення термінів баланс і фінансова звітність

Термін	Визначення	Назва законодавчо-нормативних документів
Баланс (звіт про фінансовий стан)	звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
Фінансова звітність	бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»

Системність бухгалтерського обліку припускає не тільки локальне відображення (тобто, на рахунках бухгалтерського обліку), але й повне узагальнення і порівняння всієї інформації про стан

об'єктів обліку, що характеризують господарські засоби, їхні джерела та результати діяльності на певну дату. Періодичне узагальнення інформації у бухгалтерському обліку забезпечується за допомогою бухгалтерської, статистичної і фінансової звітності.

Застосування графічного представлення інформації допоможе розширити деталі, які наводяться в фінансових звітах та забезпечити краще розуміння фінансового стану підприємства. Використання графіків, діаграм і інших візуальних засобів може зробити фінансову інформацію більш зрозумілою і доступною. Наприклад, графіки тенденцій доходів і витрат, показники рентабельності та ліквідності можуть візуально відображати фінансові показники підприємства. Це допоможе зрозуміти зміни в часі, виявляти тенденції та більш детально аналізувати фінансову стійкість підприємства, в таблиці 6 наведені типи графіків, які можна застосовувати як додатки до фінансової звітності.

Таблиця 6. – Типи графіків, які можна застосовувати як додатки до фінансової звітності

Тип графіка	Застосування
Графік тенденцій доходів і витрат	відображає зміни у доходах і витратах підприємства протягом певного періоду. Він допомагає виявити зростання або спад доходів і витрат, а також співвідношення між ними. Це дозволяє краще зрозуміти, які аспекти є найбільш прибутковими або невігідними
Графік рентабельності	відображає показники рентабельності, такі як чистий прибуток або рентабельність активів, протягом певного періоду. Він показує ефективність використання ресурсів підприємства та допомагає визначити, чи є підприємство прибутковим
Графік ліквідності	відображає показники ліквідності, такі як співвідношення поточних активів до поточних зобов'язань, протягом певного періоду. Він показує, наскільки здатне підприємство виконати свої поточні зобов'язання і долати фінансові труднощі

Отже, використання цих графіків сприяє легшому сприйняттю фінансових показників підприємства та допомагає виявити сильні та слабкі сторони. Подання фінансових показників у вигляді графіків дозволяє легше сприймати та аналізувати дані. Вони можуть бути використані як інструмент для звітності перед керівництвом компанії, інвесторами, банками та іншими зацікавленими сторонами. Графіки також можуть бути використані для порівняння фінансових показників зі стратегічними цілями підприємства та оцінки виконання фактичного

плану. Усі ці заходи сприяють покращенню інформативності та прозорості фінансової звітності, що дозволяє керівництву та зацікавленим сторонам краще розуміти фінансовий стан підприємства, приймати обґрунтовані рішення та виконувати ефективний фінансовий аналіз.

Література

1. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>
2. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>
3. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. 602 с.
4. Подмешальська Ю. В., Меліхова Т. О., Чакалова Н. С. Бухгалтерський облік : навч.-метод. посібник, Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 400 с.

УДК:657

Мельниченко М.В., завідувач відділу автотехнічних досліджень
Крочак Є.І., старший судовий експерт відділу криміналістичних
досліджень та дублювання ідентифікаційних номерів
транспортних засобів
Черкаський НДЕКЦ МВС

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА УТРИМАННЯ АВТОТРАНСПОРТУ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з найважливіших складових економіки є транспорт. Від нього залежить стабільне функціонування, а також підвищення ефективності виробництва; гармонійний розвиток усіх галузей народного господарства країни; створюються умови для раціонального розміщення продуктивних сил та інше.

Широкомасштабне вторгнення на територію нашої країни російських агресорів значно вплинуло на роботу транспортної галузі. Від здатності забезпечення перевезень вітчизняним транспортом значною мірою залежить оперативність виконання всіх транспортних робіт у необхідних обсягах з метою задоволення потреб Збройних сил України та інших військових формувань, національної економіки та цивільного населення [3].

Автомобільний транспорт відноситься до однієї із складових транспортної галузі. В підприємствах автотранспорт може

використовуватись для перевезення товарів, переміщення працівників, організації маршrutних перевезень населення.

Дослідження обліку витрат на утримання автотранспорту знайшло відображення в наукових роботах таких вітчизняних вчених, як А.В. Базилюк, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, З.В. Задорожний, В.Б. Івашкевич, М.М. Матюха та інші.

Питання обліку витрат на експлуатацію автотранспорту досліджувала і Г. Чернишова, яка вважає, що під час експлуатації автомобіля виникають такі витрати: на утримання та експлуатацію (технічне обслуговування); на поточний і капітальний ремонт; на придбання пально-мастильних матеріалів; пов'язані з паркуванням [2].

Інші автори також групують витрати за відповідними статтями. Зокрема, Грицак Н.Ю. поділяє витрати на утримання автотранспорту на наступні групи:

- паливно-мастильні матеріали;
- технічне обслуговування, придбання запчастин та ремонт автотранспорту
- заміна шин та акумуляторів;
- технічний огляд автотранспортного засобу;
- сплата податків і зборів;
- амортизація автотранспортного засобу;
- оплату праці водіїв та відрахування на соціальні заходи [1].

Пиліна М.А. та Волощук Л.О. вважають, що не залежно від того використовується власний автотранспорт чи орендований витрати групуються наступним чином:

- витрати паливо - мастильних матеріалів;
- витрати на проведення поточного ремонту транспортних засобів;
- витрати на оплату праці та відрахування на соціальні потреби;
- амортизація основних засобів гаража;
- інші витрати [2].

Таким чином, основні витрати на утримання автотранспорту в різних підприємствах в основному пов'язані з технічним обслуговуванням, поточним і капітальним ремонтом, паливно-мастильними матеріалами, амортизацією, витратами на оплату праці та відрахуваннями на соціальні заходи.

Література

1. Грицак Н. Ю. Методичні положення обліку витрат на технічну експлуатацію автотранспортного засобу // Вісник Житомир. держ. технол. ун-ту. 2011. № 2 (56): Економічні науки. С. 64-68.
2. Пиліна М.А., Волощук Л.О. Дослідження особливостей обліку та аналізу доходів автотранспортних підприємств // Тези доповідей ювілейної 45-ої наукової конференції молодих дослідників ОНПУ-магістрантів «Сучасні інформаційні технології та телекомунікаційні мережі» ОНПУ, 2010. URL: http://storage.library.opu.ua/online/conference/tez_45/6-9.pdf
3. Чернишова Г. Витрати на експлуатацію автомобіля // Вісник податкової служби України. 2006. №14 (393). С. 27.
4. Функціонування транспортного сектору в умовах правового режиму воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentariekspertiv/funktsionuvannya-transportnoho-sektoru-ukrayiny-v-umovakhpravovoho> (дата звернення: 10.09.2023).

УДК: 657.3

Михайловина С.О., к.е.н., доцент
Уманський національний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ

Цифрова трансформація в Україні охоплює всі сфери бізнесу, включаючи і облікову функцію. В сучасних умовах підприємства стикаються з необхідністю впровадження цифрових рішень для підвищення прозорості, оперативності й точності облікової інформації. Цей процес вимагає перегляду традиційних підходів до організації обліку та активного використання сучасних рішень.

Після початку повномасштабної війни в Україні багато підприємств перевели облік у хмарні сервіси, щоб забезпечити доступ до даних незалежно від фізичного розташування та гарантувати безперервність бізнес-процесів в умовах підвищених ризиків. Це підкреслює критичну важливість гнучкості та стійкості облікових систем, а також посилює запит на інноваційні рішення.

Цифровізація обліку означає повний перехід від паперових процесів до повністю автоматизованих систем. Ця трансформація охоплює декілька ключових аспектів (таблиця 1).

Організація бухгалтерського обліку в умовах цифровізації в Україні ґрунтується на низці ключових законодавчих актів. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

від 16 липня 1999 року № 996-XIV є основоположним документом, що визначає загальні принципи ведення обліку, його мету та порядок складання фінансової звітності на підприємствах [1].

Таблиця 1. – Аспекти трансформації бухгалтерського обліку в умовах цифровізації

Опис змін	Інструмент/Переваги
1. Електронний документообіг	
Перехід від паперових документів до цифрових форм, що передаються через електронні канали	<i>М.Е.Дос, «Вчасно».</i> Економія часу і ресурсів, легкість обміну, пошуку, архівування документів.
2. Хмарні рішення	
Заміна локальних серверів хмарними сервісами для зберігання та обробки облікових даних	<i>Google Cloud, Microsoft Azure, BAS.</i> Доступність з будь-якого місця, безпека, масштабованість, зменшення витрат на ІТ-інфраструктуру.
3. Автоматизація обробки даних	
Використання програм для автоматичного введення, звірки, аналізу облікових даних	<i>BAS ERP, SAP, QuickBooks, Xero.</i> Зменшення помилок, економія часу, доступ до даних у реальному часі, зростання аналітичних можливостей.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року № 851-IV, встановлює правовий статус електронних документів, визначає їх юридичну силу, прирівнюючи до паперових аналогів, та регламентує порядок обміну такими документами[2]. Разом ці закони створюють фундамент для легального та ефективного функціонування сучасних цифрових облікових систем в Україні.

Трансформація локальних баз даних у хмарні облікові системи становить важливий етап цифрового оновлення бухгалтерських процесів. Використання хмарних технологій забезпечує постійний доступ до облікової інформації незалежно від географічного розташування користувача за умови наявності інтернет-з'єднання, що сприяє підвищенню оперативності та гнучкості управлінських рішень. Надійність зберігання даних гарантується впровадженням багаторівневого резервного копіювання та розміщенням інформації на географічно розподілених серверах. Окрім цього, хмарні облікові системи зазвичай характеризуються вищим рівнем інформаційної безпеки, оскільки їх обслуговують спеціалізовані постачальники ІТ-послуг, які забезпечують систематичне оновлення, технічну підтримку та дотримання міжнародних стандартів захисту даних.

Заміна ручної обробки даних автоматизованими процесами є

одним із ключових векторів цифровізації бухгалтерського обліку. Завдяки впровадженню сучасного програмного забезпечення значна частина рутинних операцій — таких як введення первинної інформації, звірка розрахунків та формування звітності — виконується автоматично. Це сприяє зменшенню кількості помилок, пов'язаних із людським фактором, а також вивільняє робочий час фахівців для виконання складніших аналітичних завдань та надання управлінських консультацій. Крім того, автоматизація забезпечує доступ до актуальних даних у режимі реального часу, що має вирішальне значення для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень.

Успішна автоматизація обліку — це комплексний проект, що вимагає ретельного планування та уваги до деталей, а не просто встановлення нового програмного забезпечення. Ключовими етапами є розробка детального технічного завдання, що описує всі аспекти системи, та навчання персоналу для подолання можливого опору змінам. Також важливо налаштувати інтеграцію облікової системи з іншими програмами, такими як CRM та складські, для забезпечення єдиної достовірної інформації.

Майбутнє обліку обіцяє бути ще більш інноваційним завдяки стрімкому розвитку технологій, включаючи появу віртуальних бухгалтерів на базі штучного інтелекту. Очікується активне застосування блокчейну для підвищення прозорості та захисту фінансових даних, а також використання роботизованих процесів обліку (RPA) для автоматизації рутинних операцій. Ці технології не лише змінять роль бухгалтера, а й зроблять фінансову інформацію більш доступною та надійною.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 22.05.2025).
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 22.05.2025).

Михалевич С.Г., к.е.н., доцент
ВСП «Ковельський промислово-економічний
фаховий коледж ЛНТУ»

НОРМИ ВИТРАЧАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА ОСОБЛИВІСТЬ ЇХ ВСТАНОВЛЕННЯ НА ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Необхідною умовою правильної організації контролю за списанням матеріалів у виробництво є їх відпуск у відповідності до встановлених норм витрачання.

Галинкер І І., Гущина К. Г., Сафронова І. В. зазначають, що під нормою витрачання матеріальних ресурсів у швейному виробництві слід розуміти максимально допустиму їх кількість для виготовлення одиниці виробу встановленої якості з врахуванням запланованих організаційно – технічних умов виробництва [1, с. 190].

Встановлення норм витрачання тканини на швейних підприємствах складається з декількох етапів, а саме:

- вимірювання площі лекал;
- визначення співвідношення розмірностей виробів у викладках;
- виконання експериментальних викладок лекал з врахуванням ширини і виду поверхні тканини з ціллю визначення між лекальних випадів;
- визначення норм витрачання тканини розрахунковим шляхом;
- копіювання викладок лекал;
- підготовка документації в формі, зручній для практичного використання у виробництві;
- контроль за правильністю витрачання тканини у виробництві.

При цьому, на ефективність їх встановлення впливає цілий ряд факторів технологічного, організаційного та технічного характеру.

У швейному виробництві виділяють індивідуальні та групові (середньозважені) норми витрачання матеріалів.

Так, індивідуальні норми визначають кількість витрачання матеріалів на виробництво одиниці продукції, а групові (середньозважені) - на виготовлення укрупненої одиниці однойменної продукції [2, с. 144].

Серед індивідуальних норм витрачання матеріалів виділяють норму на довжину викладки лекал, норму на настил та модель виробу.

Норму на довжину викладки лекал визначають на кожну модель виробу на основі даних про площину лекал та відсотку міжлекальних випадів.

Наступним етапом є встановлення норм витрачання тканини на настил, що дає змогу здійснити контроль за економічністю його виконання.

Особливим показником, який забезпечує контроль за фактичним витрачанням матеріалу на одиницю виробу, є норма на модель виробу, яка розраховується на основі середньозважених даних про площину лекал і відсотку міжлекальних відходів у викладці з врахуванням граничного нормативу відходів на довжині настилу.

З цією метою здійснюється експериментальна викладка лекал з врахуванням ширини і виду поверхні тканини, що дає змогу вирахувати величину міжлекальних випадів. Головним завданням при цьому є найбільш раціональне розміщення деталей виробу, що забезпечує одержання мінімального розміру міжлекальних відходів [2, с. 22].

Вибір оптимального варіанту викладки на зафіксованій площині тканини значно ускладнюється тим, що лекала деталей швейних виробів різні за конфігурацією і розміром. При цьому технологічно недопустимим є викроювання окремих деталей виробу.

А тому, з метою зменшення об'єму робіт, пов'язаних з визначенням площини лекал, застосовується спосіб, за яким, на основі даних виміру площини лекал окремих розміро-ростів, розрахунковим методом визначають площину лекал всіх інших розміро-ростів виробу.

Для цього, як правило, вираховують площину лекал деталей найбільшого і найменшого розміру одного росту і площину лекал деталей найменшого і найбільшого росту кожного вихідного розміру.

Площина лекал деталей інших розмірів і ростів виробів визначається розрахунковим шляхом за допомогою міжростових і міжрозмірних приростів (добавлень).

Підсумовуючи вищевикладений матеріал зазначимо про важливість процесу нормування витрачання матеріалів, що є передумовою чіткої організації контролю за використанням виробничих запасів з метою зниження матеріальних витрат та підвищення ефективності швейного виробництва.

Література

1. Галинker I. I., Гущина К. Г., Сафронова I. B. Підготовка і розкрий матеріалів при виготовленні одягу : довідник. Київ. 1980. 272 с.
2. Пугачевська С. М., Горшкова Л. I., Цацьора Р. I. Нормування і раціональне витрачання тканини у швейному виробництві. Київ. 1980. 162 с.

УДК 657

Мокієнко Т. В., к.е.н., доцент

Зуб В. В., здобувач вищої освіти,

Полтавський державний аграрний університет,

«MASTER:БУХГАЛТЕРІЯ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У МАЛОМУ ТА СЕРЕДНЬОМУ БІЗНЕСІ

У сучасних умовах цифровізації економіки автоматизація бухгалтерського обліку стала невід'ємною складовою ефективного управління підприємством. Особливо актуальним це є для малого та середнього бізнесу, де ресурсів обмежено, а вимоги до точності та своєчасності облікових даних зростають. Серед програмних рішень, орієнтованих на потреби вітчизняних підприємств, важливе місце займає програмне забезпечення MASTER. Його функціонал дозволяє забезпечити повноцінне ведення обліку відповідно до вимог чинного законодавства України.

MASTER - це сучасне програмне забезпечення, призначене для автоматизації ведення обліку на підприємствах малого та середнього бізнесу. Програма створена відповідно до вимог національного законодавства України та адаптована до специфіки українського ринку. Вона забезпечує зручне та ефективне ведення бухгалтерського, податкового та управлінського обліку. Система може використовуватись як на локальному комп'ютері, так і через хмарну платформу, що дає змогу працювати з будь-якого місця.

Метою використання MASTER є спрощення та автоматизація повсякденних бухгалтерських операцій, зменшення ймовірності помилок у розрахунках, своєчасне формування звітності, а також отримання достовірної інформації для прийняття управлінських рішень. Завдяки автоматизованій системі обліку, господарюючі суб'єкти мають можливість значно зменшити витрати часу на ведення обліку та зменшують ризики, що включають людський фактор.

Програмний інтерфейс «Майстер:Бухгалтерія» є зрозумілим, побудований логічно та структуровано. Для користувачів передбачені підказки, автоматичні шаблони документів та гнучкі налаштування. Усі функції згруповані за об'єктами та напрямками роботи.

«Майстер» дозволяє вести повний облік товарно-матеріальних цінностей, відображаючи їх надходження, переміщення, інвентаризацію та списання. У програмі реалізоване ведення обліку за партіями, за серійними номерами або поштучно, що зручно для підприємств із різною специфікою діяльності.

Розраховувати заробітну плату можливо з урахуванням усіх чинних законодавчих норм: ставки, надбавки, відпускні, лікарняні, індексація. Програма враховує податки (ПДФО, військовий збір, ЄСВ), формує платіжні документи та звіти до контролюючих органів. Також доступне формування авансових звітів, розрахункових листків для працівників, довідок про доходи.

У програмі ведеться електронне «прийняття» та «переміщення» працівника». В осовій картці працівника фіксуються всі загальні та кадрові дані: прийняття, переведення, звільнення, нарахування. Присутня можливість формування штатного розпису, ведення графіку відпусток, нарахування трудового стажу.

MASTER автоматично формує регламентовану звітність згідно Національних стандартів та вимог державних органів – ДПС: Мінфіну, Пенсійного фонду, органів статистики. Дана опція суттєво економить час і зменшує ймовірність помилок при ручному заповненні.

Завдяки звітам, користувач може аналізувати фінансовий стан підприємства: контролювати прибутки й витрати, дебіторську та кредиторську заборгованість, рентабельність, динаміку продажів. Звіти можуть складатися як за стандартними шаблонами, так і за індивідуальними параметрами.

Програма дає можливість ведення обліку одразу по кількох господарюючих суб'єктах, що зручно для бухгалтерів-аутсорсерів або холдингових структур. Для кожного підприємства ведеться окрема база даних, але адміністрування здійснюється централізовано.

Система «Мастер» дозволяє створювати облікові записи з різними рівнями доступу: бухгалтер, адміністратор, керівник тощо. Це забезпечує захист інформації та дає змогу організувати ефективну роботу кількох користувачів в одній системі. Також в системі можна встановити обмеження доступу до певних документів або операцій.

Хмарна модифікація програми дозволяє працювати з будь-якого пристрою, де є доступ до Інтернету. Це зручно для мобільних співробітників та для роботи з дому.

Команда розробників систематично оновлює програму відповідно до актуальних змін у законодавстві. Користувачам не потрібно самостійно вносити зміни до форм звітів чи податкових ставок - система все оновлює автоматично.

Досліджуване рішення (для навчальних закладів) розроблене з урахуванням потреб (можливостей) малого та середнього бізнесу. Дане програмне рішення не перевантажена зайвими функціями, однак забезпечує все необхідне для коректного обліку та звітності.

Отже, програмне забезпечення MASTER - це гнучкий, надійний та доступний інструмент для організації бухгалтерського обліку на підприємствах різних форм власності. Його використання дозволяє оптимізувати процеси обліку, зменшити навантаження на бухгалтерів, знизити ризик порушень законодавства та забезпечити повну відповідність стандартам. Програма постійно оновлюється, розвивається та залишається актуальною для вимог сучасного бізнес-середовища. Урахування всіх цих аспектів робить MASTER надійною платформою для забезпечення прозорості та достовірності облікової інформації, що є основою стабільного функціонування будь-якого підприємства.

Література

1. Ведення бухгалтерського обліку для малого та середнього бізнесу в програмному продукті MASTER : навч. посіб. URL: <https://masterbuh.com/storage/files/vedennya-buhobliku-dlya-smb>.

УДК 004.451:657:004.0(477)

Мокієнко Т.В., к.е.н., доцент

Калініченко А. С., здобувач вищої освіти

Полтавський державний аграрний університет

«MASTER:БУХГАЛТЕРІЯ» - УКРАЇНСЬКА ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ

У сучасних реаліях цифрової трансформації економіки та державного управління зростає актуальність впровадження сучасних програмних рішень для бухгалтерського обліку. Натомість

відбувається поступове заміщення застарілих систем, таких як 1С, яка довгий час утримувала лідерські позиції на ринку. Одним із перспективних альтернативних варіантів є програмне забезпечення «MASTER:Бухгалтерія», розроблене з урахуванням актуального законодавства України і викликів цифрової епохи [4, 2]. Його застосування створює нові можливості для автоматизації облікових процесів у державному та приватному секторах.

«MASTER:Бухгалтерія» пропонує інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, гнучкі налаштування та повну відповідність бухгалтерському, податковому законодавству. Цей інструмент ефективно вирішує завдання ведення податкового, фінансового та управлінського обліку, що є критично важливим в умовах постійних змін у регуляторних нормах. Регулярні оновлення програми дозволяють оперативно інтегрувати законодавчі новації, мінімізуючи ризик помилок і пов'язаних фінансових санкцій.

З точки зору безпеки, «MASTER Бухгалтерія» істотно переважає 1С, оскільки є продуктом української розробки і не залежить від країни-агресора. Це стає принциповим аспектом для державних установ та підприємств, що опікуються питаннями кібербезпеки й захистом конфіденційних даних [4]. Програма підтримує локальне зберігання бази даних, уникаючи ризиків, пов'язаних із використанням іноземних серверів. Крім того, вона реалізує двофакторну авторизацію і чітке розмежування доступу до даних для користувачів.

Ще одна значна перевага MASTER Бухгалтерії – її модульна структура, яка дозволяє налаштувати систему відповідно до потреб конкретного підприємства чи установи. Залежно від напряму діяльності можна підключати лише необхідні модулі: облік заробітної плати, основних засобів, складські операції, податковий облік тощо. Такий підхід дозволяє ефективніше використовувати ресурси і захищає систему від перевантаження непотрібним функціоналом. Інтеграція з банківськими сервісами, ДПС та іншими державними порталами створює додаткову зручність.

У процесі переходу з 1С на «MASTER:Бухгалтерію» підприємства часто зіштовхуються з питанням перенесення «історичних» даних. Програмне забезпечення містить інструменти для міграції інформації з 1С, що суттєво спрощує цей етап і забезпечує безперервність облікових операцій.

З точки зору навчання персоналу, «MASTER:Бухгалтерія» демонструє значні переваги. Інтуїтивно зрозумілий інтерфейс у поєднанні з багатством навчальних матеріалів забезпечує швидке освоєння системи, навіть для бухгалтерів без попереднього досвіду роботи з нею.

Стрімкий розвиток електронного документообігу та необхідність створення і подання звітності в цифровому форматі роблять «MASTER Бухгалтерію особливо актуальною» [3]. Завдяки вбудованим функціям система дозволяє автоматично сформувати та надіслати звітність до державних органів, таких як Державна податкова служба чи Пенсійний фонд. Це не лише значно скорочує час на підготовку документації, а й мінімізує ризики, пов'язані з людськими помилками. У підсумку ефективність бухгалтерського обліку й управління ресурсами істотно зростає.

З огляду на загальнонаціональну тенденцію до цифровізації, перехід від 1С до MASTER набуває як технічного, так і стратегічного значення. Це один із важливих кроків до зменшення залежності від іноземних програмних продуктів та водночас до підтримки національних розробок. Використання такого програмного забезпечення сприяє зміцненню економічної незалежності країни та формуванню цифрового суверенітету. Цей підхід узгоджується зі стратегією цифрового розвитку України.

Отже, у комплексі з іншими цифровими інструментами «MASTER:Бухгалтерія» стає основою для створення сучасної фінансово-аналітичної системи у сфері державного управління [1]. Також варто підкреслити екологічну складову впровадження цифрової бухгалтерії. Використання «MASTER Бухгалтерії» сприяє скороченню споживання паперу завдяки переходу на електронний документообіг. Це дозволяє скоротити витрати на друк, зберігання та архівування документів, що має вагоме економічне й екологічне значення. Додатково це знижує ризики втрати інформації через пожежі чи інші непередбачувані ситуації.

Таким чином, перехід з 1С на MASTER Бухгалтерію варто розглядати не лише як технічну модернізацію, але і як стратегічний крок для підприємств і державних установ. Цей перехід сприяє оптимізації бухгалтерських процесів, посиленню контролю, зменшенню витрат і підвищенню управлінської ефективності. У відповідь на сьогодишні виклики MASTER Бухгалтерія виступає як

інструмент цифрової стійкості та фінансової безпеки. Це рішення, яке точно відповідає сучасним реаліям і потребам українських компаній.

Література

1. Василик І. Зручне та ефективне ведення бухгалтерського обліку з «MASTER: Бухгалтерія» - PRAVDA.IF.UA. URL: <https://pravda.if.ua/zruchne-ta-efektyvne-vedennya-buhgalterskogo-obliku-z-master-buhgalteriya/> (дата звернення: 17.05.2025).
2. Мокієнко Т. В., Яловега Л. В., Ліпський Р. В., Красота О. Г., Карпусенко С. А. Вибір програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку в приватному та державному секторах. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. URL: <https://aeconomics.com.ua/index.php/home/article/view/324>
3. Тенюх З., Пелех У. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. *Головна*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1588/1528> (дата звернення: 17.05.2025).
4. Сертифікати. МАСТЕР Бухгалтерія. URL: <https://masterbuh.com/servisy/sertifikaty> (дата звернення: 17.05.2025).
5. Український софт для обліку. МАСТЕР Бухгалтерія. URL: <https://masterbuh.com/> (дата звернення: 17.05.2025).

УДК 657

Морозюк О.О., аспірант,
Державний податковий університет

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки ефективне управління основними засобами підприємства набуває особливої актуальності. Основні засоби становлять основу матеріально-технічного забезпечення будь-якого суб'єкта господарювання та відіграють ключову роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу. Від рівня їх використання залежить загальна ефективність діяльності підприємства, його фінансові результати, інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в удосконаленні підходів до аналізу ефективності використання основних засобів з урахуванням можливостей, які надає цифровізація.

Традиційні методи оцінки використання основних засобів

базуються переважно на аналізі фінансової звітності, коефіцієнтів фондівіддачі, фондоозброєності, коефіцієнта зносу тощо. Проте такі підходи є недостатніми в умовах високої динаміки ринку, технологічних змін і потреби в оперативному прийнятті управлінських рішень. До того ж вони не дозволяють у повному обсязі врахувати вплив цифрових активів, автоматизації виробничих процесів та інтеграції новітніх технологій, таких як аналітика великих даних чи хмарні рішення.

Цифрова трансформація відкриває нові горизонти для обліку та аналізу ефективності використання основних засобів. Насамперед, мова йде про можливість об'єднання та обробки великого обсягу даних у реальному часі. Застосування інформаційних систем обліку, інтегрованих з виробничими процесами, дозволяє отримати оперативну, точну та повну інформацію про технічний стан, навантаження, простої, потребу в обслуговуванні або модернізації обладнання[1, с.106-107]. Такий підхід забезпечує вищий рівень прозорості та контролю, що дозволяє менеджменту приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Крім того, використання інструментів аналітики на основі великих даних (Big Data) дає змогу виявляти приховані закономірності у функціонуванні основних засобів. Наприклад, на основі аналізу історичних даних можна прогнозувати моменти відмов техніки, виявляти неефективні ділянки виробництва або неконтрольовані витрати. Це сприяє переходу від реактивного до проактивного управління активами, коли рішення приймаються на випередження, з метою мінімізації ризиків та втрат.

Окрему увагу варто приділити питанням автоматизації процесів обліку основних засобів. Сучасні ERP-системи інтегрують облік, аудит, аналіз і управління активами в єдиному середовищі, що суттєво підвищує точність даних та знижує адміністративне навантаження. Завдяки цьому зростає ефективність використання персоналу, а також зменшуються витрати на обслуговування систем обліку.

Не менш важливою є роль хмарних технологій, які дозволяють зберігати великі обсяги даних, забезпечувати до них безперервний доступ з будь-якого місця та пристрою, а також спрощують оновлення програмного забезпечення. Це надає підприємствам додаткову гнучкість та оперативність в управлінні основними засобами, особливо у випадках географічної розгалуженості структури

підприємства або високої мобільності працівників.

У цілому, впровадження інноваційних підходів до аналізу ефективності використання основних засобів дозволяє підприємствам значно підвищити рівень ефективності господарської діяльності. Вони забезпечують своєчасне прийняття управлінських рішень, оптимізацію витрат, скорочення часу простоїв, підвищення продуктивності та зниження експлуатаційних ризиків. Однак впровадження таких рішень потребує відповідного кадрового забезпечення, належного рівня цифрової культури та готовності до змін. Саме тому доцільно розглядати цифровізацію облікових та аналітичних процесів не лише як технічне оновлення, а як стратегічну трансформацію, що охоплює всі рівні управління підприємством.

Отже, інноваційні технології в поєднанні з професійним підходом до організації обліку та аналізу основних засобів стають потужним інструментом підвищення ефективності підприємств у цифрову епоху. Ці зміни є не лише бажаними, а й необхідними для тих компаній, які прагнуть зберегти свою конкурентоспроможність і забезпечити стабільний розвиток у сучасному бізнес-середовищі.

Література

1.Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 6. С. 105—112.

УДК 65.011.47:004

Московчук А.Т. к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І БІЗНЕС-АНАЛІТИКА: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, де швидкість прийняття рішень та їх обґрунтованість є важливими факторами успіху, роль аналізу господарської діяльності та бізнес-аналітики постійно зростає. Хоча ці терміни досить часто ототожнюють, вони насправді мають свої відмінності. Відрізняються цілі, завдання і предмет дослідження, методологія проведення аналізу, джерела

інформації, що робить їх взаємодоповнюючими інструментами в процесі підвищення ефективності управління підприємством.

Аналіз господарської діяльності, як частина економічного аналізу, що зосереджена виключно на діяльності конкретного суб'єкта господарювання (підприємства, фірми, організації) або його структурних підрозділів, включає в себе об'єктивно зумовлений порядок аналітичних процедур. «Цей порядок спрямований на отримання необхідної інформації з даних бухгалтерського обліку, статистичної і фінансової звітності, інших джерел, передбачає визначення мети, об'єкту та предмету аналітичного дослідження, методики проведення аналізу та документального оформлення його результатів» [1, с.614].

Аналіз господарської діяльності (АГД) є класичним підходом до оцінки діяльності суб'єктів господарювання. Його основна мета полягає у виявленні причинно-наслідкових зв'язків між використаними ресурсами і отриманими результатами діяльності підприємства, в оцінці ефективності їх використання та визначенні резервів. Як зазначає Колеватова А. В., «Особливе значення аналізу господарської діяльності полягає в тому, що він вивчає економічні процеси не в цілому, а на кожному підприємстві в специфічних умовах його діяльності» [2]. Науковці, досліджуючи методологічні аспекти аналізу господарської діяльності, підкреслюють його актуальність в умовах цифровізації економіки. АГД, базуючись на внутрішніх даних підприємства і відповідних методиках аналізу, забезпечує глибоке розуміння минулих і поточних результатів та виявлення прихованих резервів. Формування методики аналізу залежить від поставлених завдань. «Методика конкретних аналітичних досліджень має бути максимально наближеною до господарських потреб підприємства, повинна відповідати повсякденним запитам менеджменту та слугувати надійним інструментом для ефективного управління підприємством» [1, с. 615]. В процесі аналізу використовують системний підхід, тобто розглядають діяльність підприємства як єдину систему, аналізуючи взаємозв'язки між різними показниками. Результати АГД переважно використовуються для внутрішнього контролю, планування та прийняття оперативних рішень, що робить його орієнтованим, в основному, на внутрішніх користувачів.

Бізнес-аналітика (БА) – це сучасний, більш широкий та динамічний підхід, який поєднує в собі елементи статистики,

інформаційних технологій, моделювання та бізнес-знань для перетворення вхідних даних на корисну інформацію для стратегічного управління. Вона спрямована на підтримку прийняття рішень, орієнтованих на майбутнє. Як підкреслюють Sharda R., Delen D. та Turban E., бізнес-аналітика трансформує підхід до прийняття рішень, використовуючи можливості великих даних та штучного інтелекту для створення конкурентних переваг [3]. Цей підхід вирізняється своїм прогностичним та прескриптивним характером. Окрім аналізу минулих даних, бізнес-аналітика активно використовує методи прогнозування для визначення майбутніх тенденцій та подій. Більше того, прескриптивна аналітика пропонує конкретні дії для досягнення бажаних результатів. Вона ефективно працює з великими даними (Big Data), тобто величезними обсягами різномірних даних, що надходять з різних джерел. Бізнес-аналітика активно застосовує сучасні інструменти та технології, такі як спеціалізоване програмне забезпечення BI-платформ, засоби для машинного навчання та штучного інтелекту, а також статистичні пакети. Вона включає моделювання та симуляцію для аналізу різних сценаріїв розвитку подій та оцінки потенційних ризиків і можливостей. Результати бізнес-аналітики використовуються для розробки стратегій, оптимізації бізнес-процесів, покращення клієнтського досвіду та виходу на нові ринки, що робить її орієнтованою на стратегічне планування. Важливою складовою є візуалізація даних, що робить складну інформацію доступною та зрозумілою для широкого кола користувачів, про що детально пише Knaflitz C.N. [4]. Порівняльна характеристика аналізу господарської діяльності і бізнес-аналітики приведена в таблиці 1.

Таблиця 1. – Основні відмінності АГД та бізнес-аналітики

Критерій	Аналіз господарської діяльності (АГД)	Бізнес-аналітика (БА)
Основна мета	Оцінка діяльності підприємства за попередній період, виявлення внутрішніх резервів, підтримка операційних рішень	Прогнозування, оптимізація процесів, підтримка стратегічних рішень
Період дослідження	Переважно ретроспективний	Усі часові періоди: минулий, теперішній, майбутній

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

Джерела даних	Статистична та фінансова звітність, облікова інформація	Великі дані (внутрішні та зовнішні), структуровані і неструктуровані дані з різних джерел
Методичні інструменти	Порівняння, групування, балансовий, елімінування, графічний, табличний, відносні та середні величини	Платформи для роботи з даними, ВІ-інструменти, алгоритми машинного навчання, інструменти моделювання процесів
Предмет дослідження	Економічна діяльність підприємства, причинно-наслідкові зв'язки, резерви	Бізнес-процеси, причинно-наслідкові зв'язки, майбутні тенденції та прогнози, ризики та невизначеність
Методи аналізу	Загальнонауккові, статистичні та економіко-логічні, економіко-математичні	Статистичні та математичні, машинного навчання, візуалізації даних, моделювання бізнес-процесів, специфічні аналітичні методи та фреймворки.

Джерело: розроблено автором

Проведене дослідження показало, що в процесі аналізу господарської діяльності вивчають стан і тенденції розвитку підприємства, виявляють відхилення показників і встановлюють їх причини, проводять оцінку діяльності підприємства та розробляють рекомендації для підвищення її результативності. Бізнес-аналітика, використовуючи властиві їй методи дослідження, більше орієнтована на прогностичні моделі та оптимізацію майбутніх процесів, на формування стратегії розвитку підприємства.

Отже, важливо розуміти, що АГД та бізнес-аналітика є взаємодоповнюючими підходами. АГД надає достатньо повну інформацію для розуміння ретроспективи діяльності підприємства, бізнес-аналітика використовує ці історичні дані як один із входів для побудови прогностичних моделей, виявлення прихованих закономірностей та рекомендацій для майбутнього, інтегруючи їх із зовнішніми даними. У сучасному світі успішні компанії прагнуть поєднувати фундаментальність АГД з гнучкістю, прогностованістю та технологічністю бізнес-аналітики для забезпечення ефективного управління.

Література

1. Московчук А.Т. Економічний аналіз в управлінні сучасним підприємством: пошуково-прогностичний аспект. *Управління розвитком соціально-економічних систем*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф.(просвечена пам'яті професора Г. Є. Мазнева), 06-07 березня 2025 р. Ч. 2. Харків: ДБТУ, 2025. С. 613-616
2. Колеватова А.В. Методологічні основи аналізу господарської діяльності на різних етапах розвитку суспільства. *Ефективна економіка*. Електронне фахове наукове видання. 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/84.pdf
- 3.Sharda, R., Delen, D., & Turban, E. *Business Intelligence, Analytics, and Data Science: A Managerial Perspective*. Pearson. 2020. URL:<https://surl.li/bajrqi>
- 4.Knaflig, C. N. *Storytelling with Data: Let's Practice!*. Wiley. 2019.

УДК 338

Мочеброда О. А.

головний судовий експерт групи економічних досліджень
Волинського науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру МВС України

АУТСОРСИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні ринки розвиваються швидкими темпами, тим самим впливаючи на процес формування, розвитку і вдосконалення підприємницької діяльності. Ефективність управління, зміст і характер праці управлінського персоналу і підлеглих у значній мірі залежить від прийнятої структури управління організаційною системою. Для створення підприємства необхідні фінансові та людські ресурси, компетентні співробітники, що іноді неможливо забезпечити «власними» зусиллями. Необхідність пошуку альтернативного варіанта вирішення цього питання сприяє поширенню послуг аутсорсингу, послуг, які спрощують процеси прийняття рішень і управління підприємствами.

Аутсорсинг це передача неосновних функцій підприємства і всіх пов'язаних з ними активів в управління професійному підряднику (аутсорсеру) [1].

Використання послуг аутсорсингових компаній у практичній діяльності підприємств останнім часом дуже поширилось серед багатьох підприємств світу, і причиною цього є не лише зниження витрат, а й низка інших вагомих факторів. За допомогою аутсорсингу можна вирішити проблему кадрового забезпечення, зокрема браку

професіоналів, оскільки виникає можливість передавання певних спеціалізованих функцій та/або бізнес-процесів компаніям-аутсорсерам, що спеціалізуються на певних видах діяльності. Така організація діяльності підприємства дає змогу швидше реагувати на турбулентні зміни у бізнес-середовищі, пристосовуватися до них і сконцентрувати власну корпоративну увагу на основних видах діяльності та головних проблемах бізнесу, приділивши більшу увагу інноваційному розвитку, управлінні брендом, кінцевому виробництву продукту компанії [2].

Процес аутсорсингу як комплексне стратегічне рішення, що вимагає ретельної підготовки та опрацювання, може бути розділений на кілька основних етапів: підготовка та розробка аутсорсинг-проекту, укладення угоди (контракту) про аутсорсинг і виконання контракту, тобто конкретна діяльність партнерів по реалізації аутсорсинг-проекту. Заключним етапом процесу аутсорсингу є обов'язковий елемент сучасного менеджменту: оцінка ефективності функціонування бізнессистеми та якості управління.

Аутсорсинг-проект, в свою чергу, також може бути представлений декількома етапами:

- 1) аналіз фактичного стану організації;
- 2) прийняття рішення «виробляти чи купувати?»;
- 3) етап аналізу ринку послуг аутсорсинга і пошуку потенційних аутсорсерів;
- 4) етап вибору партнера-аутсорсера;
- 5) розробка контракту;
- 6) виконання контракту

Для кожної організації окремі етапи аутсорсинг-проекта можуть мати різну тривалість, залежно від розвитку ринку і галузі, актуальності проблеми делегування функцій, стратегічних та оперативних цілей організації та можливості їх досягнення при використанні аутсорсинг.

Основні принципи аутсорсингу: «займатися тим, що можеш і вмієш робити краще, ніж інші» та «доручати іншим те, що вони роблять краще і дешевше» гармонійно вписуються в усі сучасні концепції управління. Реорганізація всієї діяльності компанії відповідно до вимог міжнародних стандартів якості, впровадження принципів процесного управління, постійне вдосконалення бізнес-системи повинні розглядати аутсорсинг окремих функцій або бізнес-

процесів в якості однієї із стратегічних альтернатив [3].

Основні причини застосування аутсорсингу, тобто рішення купувати, а не виробляти може бути прийнято з таких причин: бажання зосередитися на основних видах діяльності; необхідність підвищення якості обслуговування; гостра потреба в зниженні витрат; компанії не вистачає адміністративного або технічного досвіду для виробництва потрібних виробів або послуг; надмірне виробництво може змусити компанію вийти на ринок і навіть конкурувати з її колишніми постачальниками; необхідність підтримки довгострокової технологічної та економічної життєздатності неосновної діяльності; наявність кваліфікованих фахівців з постачання; процес придбання зазвичай вимагає менше накладних витрат.

Однак, є і причини відмови від аутсорсингу. На рішення виробляти, а не купувати, можуть вплинути наступні фактори: занадто маленький обсяг продукції і/або ніхто з постачальників не зацікавлений в її продажу; вимоги до якості так точні або незвичайні, що необхідні особливі методи обробки, якими постачальники не мають; баланс постачання і потреби; збереження технологічних секретів; зниження витрат; тримання переваги і / або відсутність простою обладнання та / або робітників; забезпечення сталого функціонування власних виробничих потужностей корпорації, у той час як постачальники відчують незручності через нестабільність попиту; відсутність залежності від одного джерела поставок; питання конкурентоспроможності, політичні, соціальні питання або питання захисту навколишнього середовища можуть змусити компанію виробляти вироби, навіть якщо компанії переважно їх купувати [1].

Отже, аутсорсинг в умовах сьогодення виступає ефективним інструментом поділу праці та розподілу як процесу виробництва, так й самого процесу управління, що посилює економічний ефект від його застосування.

Література

1. Фалецька Г. І. Конспект лекцій з дисципліни «Логістичний аутсорсинг» (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності 073 – Менеджмент) / Г. І. Фалецька; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 55 с. URL: https://eprints.kname.edu.ua/46355/1/2015_%D0%BF%D0%B5%D1%87.82%D0%9B15_%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%B8_%D0%90%D1%83%D1%82%D1%81%D0%BE%D1%80%D1%81.pdf.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

2. Сімкін, Д. О. Аутсорсинг як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості / Д. О. Сімкін, О. М. Петухова // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2025. – Т. 31, № 3. – С. 57–69. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/bb196639-6d89-4532-a412-77ab4976486d>.

3. Конспект лекцій з дисципліни «Аутсорсинг багатонаціональних підприємств» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» та 292 «Міжнародні економічні відносини» для студентів всіх форм навчання / уклад. П.Г.Перерва.– Харків : НТУ «ХП», 2024. – 130 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/25a1000a-b8cd-4f37-9c4a-353200918433/content>.

УДК 657

Нагірська К.Є., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі бізнес не може існувати ізольовано від суспільства та довкілля. Зміна клімату, соціальна нерівність, обмеженість природних ресурсів та підвищені очікування інвесторів стимулюють підприємства переходити від традиційних підходів до моделі сталого розвитку. У звіті про управління концепція сталого розвитку займає ключову позицію, оскільки є визначальним фактором для довгострокового успіху, репутації та конкурентоспроможності підприємства.

Сталий розвиток (sustainable development) – це стратегія ведення діяльності, яка передбачає гармонійне поєднання економічної вигоди, соціальної відповідальності та екологічної безпеки. Такий підхід передбачає не лише досягнення фінансових результатів, а й позитивний внесок у розвиток суспільства та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь

Звіт про управління — це інструмент комунікації між компанією та її зацікавленими сторонами. Включення концепції сталого розвитку до цього документа є не лише даниною сучасним тенденціям, а й виявом прозорості та підзвітності бізнесу.

Основні складові цього розділу зазвичай включають: 1) економічну складову: опис підходів до інвестицій, інновацій, цифрової трансформації та ефективного управління ресурсами; 2) екологічну складову: заходи щодо зниження викидів CO₂, перехід до енергоефективних технологій, управління відходами та охорона

біорізноманіття; 3) соціальну складову: політика у сфері трудових прав, охорони праці, рівності можливостей, корпоративного волонтерства та підтримки громад.

У центрі сталого розвитку - ESG-фактори (Environmental, Social, Governance), які охоплюють питання навколишнього середовища, соціальної політики та корпоративного управління. Звіт про управління дедалі частіше включає оцінку ESG-показників, які дозволяють інвесторам та партнерам зрозуміти, наскільки відповідальною є підприємство.

Управлінські рішення в сучасних підприємствах враховують ці аспекти при розробці довгострокових стратегій, виборі постачальників, запуску нових продуктів і взаємодії з клієнтами.

Підприємства, що прагнуть бути сучасними та глобально відповідальними, орієнтуються на Цілі сталого розвитку ООН (SDGs). Звіт про управління може містити огляд того, які з 17 цілей найбільше відповідають специфіці підприємства, а також практичні дії для їх досягнення — наприклад, зменшення вуглецевого сліду (ЦСР 13), розвиток людського капіталу (ЦСР 4 і 8), забезпечення сталого споживання і виробництва (ЦСР 12).

Включення інформації про сталий розвиток до звіту про управління сприяє підвищенню прозорості бізнесу. При складанні Звіту про управління підприємства дедалі частіше дотримуються міжнародних стандартів нефінансової звітності, таких як:

- GRI (Global Reporting Initiative)
- SASB (Sustainability Accounting Standards Board)
- TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures)

Ці стандарти забезпечують структурований підхід до розкриття даних, що дає змогу порівнювати результати компаній між собою і формувати у зацікавлених сторін об'єктивну оцінку їхнього внеску у сталий розвиток.

Концепція сталого розвитку — це не просто модна тенденція, а невід'ємна складова сучасної управлінської практики. У звіті про управління вона демонструє стратегічну орієнтованість підприємства на довгострокову стійкість, відповідальність перед суспільством і готовність працювати в гармонії з навколишнім світом. Впровадження принципів сталого розвитку — це не лише внесок у майбутнє планети, а й шлях до підвищення вартості бізнесу, інвестиційної привабливості та довіри з боку всіх зацікавлених сторін.

Література

1. ООН. Цілі сталого розвитку. <https://sdgs.un.org/goals>
2. Global Reporting Initiative (GRI). GRI Standards. <https://www.globalreporting.org>
3. TCFD. Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures. <https://www.fsb-tcfd.org>
4. SASB. Sustainability Accounting Standards Board. <https://www.sasb.org>

УДК 336.225.673:004.9

Назарова Т., к.е.н, доцент, доцент
Вітківська В., здобувач вищої освіти
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

У сучасних умовах цифрова трансформація є одним із ключових напрямів розвитку державного управління, особливо у сфері податкової політики. Цифровізація податкового адміністрування в Україні — це не лише технологічний процес, але й стратегічна ініціатива, яка має потенціал змінити принципи функціонування фіскальної системи. Це питання вже не перший рік перебуває у фокусі науковців, практиків та державних діячів. Зокрема, ґрунтовні дослідження цифровізації податкової сфери були проведені Ганзюком С.М. та Буднік Є.О., які проаналізували цифрову трансформацію податкової системи України, визначивши її переваги та загрози [1]. Вдосконалення податкового адміністрування шляхом діджиталізації було також предметом вивчення у роботах Гончарової О.В. на прикладі роботи Головного управління ДПС у Сумській області[2]. Аспекти правового регулювання цифрових процесів розглянуто в дослідженні Чудак О.М.[3].

Поняття «цифровізація» (digitalization) у публічному управлінні трактується як процес глибокої трансформації функцій державних інститутів на основі цифрових технологій. У цьому контексті цифровізація податкового адміністрування означає широке використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сфері адміністрування податків. На думку МВФ, цифровізація публічних фінансів є ключовим фактором зниження витрат на адміністрування,

підвищення прозорості та розширення податкової бази. У світовій практиці цифрове адміністрування ґрунтується на таких концептах, як електронне урядування, big data, штучний інтелект, блокчейн і хмарні сервіси, що дозволяють фіскальним органам підвищити ефективність контролю та зменшити податкові розриви.

На рівні законодавства цифровізація регулюється низкою нормативних актів. Зокрема, відповідно до статті 200¹ Податкового кодексу України, в Україні запроваджено систему електронного адміністрування ПДВ, яка автоматизує облік податкових зобов'язань і кредиту ПКУ, ст. 200[4]. Додатково, Кабінет Міністрів України постановою № 569 від 16.10.2014 затвердив Порядок електронного адміністрування ПДВ Постанова № 569[5]. Ще одним важливим кроком стала поява Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» № 1667-IX від 15.07.2021, який створює сприятливі умови для впровадження цифрових технологій у публічному управлінні, включаючи податкову сферу Закон № 1667-IX[6].

Позитивні результати цифровізації виявляються у багатьох аспектах. По-перше, це прозорість — мінімізація корупційних ризиків і виключення людського фактору. По-друге, оперативність — прискорення обробки податкової інформації, подання звітності, проведення перевірок. По-третє, зручність — цілодобовий доступ до електронного кабінету платника податків. По-четверте, ефективність контролю — використання Big Data, аналітики та автоматизованих ризик-орієнтованих систем. По-п'яте, зменшення витрат бізнесу — автоматизація процесів знижує витрати на звітність і податкові консультації.

Однак впровадження цифрових технологій має і низку ризиків:

1. Кіберзагрози: Збільшення обсягів обробки персональних даних в електронному вигляді вимагає високого рівня захисту інформаційних систем. Будь-яка вразливість у системі може призвести до витоку конфіденційних даних платників податків.

2. Нерівність доступу: Не всі суб'єкти підприємництва мають рівний доступ до цифрових ресурсів, особливо в сільських регіонах. Це ускладнює реалізацію принципу рівності прав у податкових правовідносинах.

3. Низький рівень цифрової грамотності: Значна частина малого бізнесу або фізичних осіб-підприємців не має достатніх навичок для користування електронними системами.

4. Юридична неврегульованість: Законодавство не завжди встигає за технічними новаціями. Проблеми виникають, наприклад, у сфері автоматизованого прийняття рішень податковими системами.

Для успішного впровадження цифрового адміністрування необхідно враховувати системні умови: розвиток цифрової інфраструктури, навчання персоналу ДПС, правове врегулювання автоматизованих рішень, забезпечення інформаційної безпеки та захисту персональних даних, створення єдиної інтегрованої платформи адміністрування з відкритими API для бізнесу. Позитивним прикладом є досвід Естонії, де держава гарантує цифрові права, забезпечує інтероперабельність систем і здійснює контроль за штучним інтелектом у публічному секторі.

Отже, цифровізація податкового адміністрування в Україні є перспективним напрямом, що може суттєво покращити взаємодію держави та бізнесу, знизити рівень тіньової економіки, підвищити податкову дисципліну. Проте її ефективність залежить від наявності сталої цифрової інфраструктури, адаптивного законодавства, спроможності фіскальних органів і правової обізнаності платників.

Література

1.Ганзюк С. М., Буднік Є. О. Цифрова трансформація податкової системи України [Електронний ресурс] // Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. — 2024. — № 2(9). — С. 104–110. — Режим доступу: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/319078>

2.Чудак О. М. Напрями розвитку правового регулювання цифровізації адміністрування податків та зборів з огляду на стратегічні цілі реформування податкової системи [Електронний ресурс] // Академічні візії. — 2024. — № 38. — Режим доступу: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1698>

3.Гончарова О. В. Вдосконалення податкового адміністрування на основі діджиталізації (на прикладі Головного управління ДПС у Сумській області) [Електронний ресурс] : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра / О. В. Гончарова. — Суми : СумДУ, 2024. — Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/98386>

4.Податковий кодекс України: Стаття 200¹ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://protocol.ua/ua/podatkoviy_kodeks_ukraini_statnya_200_1/

5.Кабінет Міністрів України. Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість : постанова від 16 жовт. 2014 р. № 569 // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-p#Text>

6.Верховна Рада України. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 01 січ. 2023 р. № 1667–IX // Законодавство України. – Режим доступу: [Про стимулювання розвитку ци... | від 15.07.2021 № 1667-IX](#)

УДК 658.153:658.012.4

Наумова Т.А., к.е.н., доцент
Кирильєва Л.О., к.е.н., доцент
Державний біотехнологічний університет

РИЗИКИ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Контроль як функція управління уявляє собою один із ключових етапів управлінського процесу, спрямований на забезпечення досягнення поставлених цілей шляхом моніторингу, оцінки й коригування діяльності організації, підрозділу або окремих працівників. Управлінський внутрішній контроль є ключовим елементом системи управління підприємством. Під управлінським внутрішнім контролем слід розуміти систематичний процес оцінювання фактичних результатів діяльності, порівняння їх із запланованими (еталонними) показниками з метою мінімізації ризиків діяльності бізнес-суб'єктів та вжиття заходів для усунення відхилень.

На підставі проведеного дослідження документів щодо внутрішнього контролю за господарською діяльністю, нами проаналізована спільна робота команди аудиторів, менеджерів, бухгалтерів та інженерно-технічних фахівців на міжнародному рівні, якими створені та запропоновані наступні види методичного інструментарію:

– стандарт «Цілі контролю у використанні інформаційних технологій» (COBIT – the Information Systems Audit and Control Foundation's Control Objectives for Information and Related Technology), що забезпечує вирішення питань про відповідність застосовуваних інформаційних технологій наявним бізнес-процесам і є основою для створення загальних правил надійності та механізму контролю за ефективністю використання інформаційних систем [1];

– документ «Внутрішній контроль: інтегрований підхід» (COSO – the Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission's Internal control – Integrated Framework) містить основні принципи організації системи внутрішнього контролю в компанії та є

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством верхньорівневим керівництвом для її створення та вдосконалення [2];
 – документ «Контроль і аудит систем» (SAC – the Institute of Internal Auditors Research Foundation's Systems Auditability and Control) пропонує підтримку внутрішнім аудиторам у питаннях контролю аудиту інформаційних систем і становить інтерес щодо впровадження їх у діяльність сільськогосподарських виробничих кооперативів [3].

Рисунок 1 Інтегрована модель інформаційної системи управління внутрішніми ризиками
 Джерело: розроблено на підставі [1,2,3].

За моделлю COSO Internal Control-Integrated Framework система внутрішнього контролю складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких стосується бізнес-цілей (стратегічні, операційні, цілі звітності та відповідності вимогам чинного законодавства) [2]:

- контрольне середовище (Control Environment);
- система виявлення та оцінювання ризиків (Risk Assessment);
- контрольні процедури (Control Activities);
- інформаційне середовище та система комунікацій (Information and Communications);
- моніторинг (Monitoring) [2].

Модель COSO розглядає внутрішній контроль як процес, який здійснюється радою директорів, керівництвом і працівниками організації з метою надання «обґрунтованої впевненості» в досягненні цілей у таких сферах, як ефективність і результативність операційної діяльності, достовірність фінансової звітності та відповідність вимогам законодавства.

Таким чином, управління ризиками стає важливим завданням суб'єктів бізнесу на шляху до їх сталого розвитку в цілому. Ефективне управління ризиками допомагає бізнес-суб'єктам досягти мінімізації можливих втрат, оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність своєї діяльності навіть в умовах довготривалої війни.

На рис. 1 представлено власне бачення створення інтегрованої моделі інфосистеми управління внутрішніми ризиками діяльності бізнес-суб'єктів, яка надає комплексний підхід до ідентифікації, оцінки, моніторингу та реагування на ризики в межах системи внутрішнього контролю підприємства.

Отже, інтегрована модель інформаційної системи управління внутрішніми ризиками діяльності бізнес-суб'єктів – це складна система, яка поєднує різні компоненти управління ризиками в єдину інформаційно-аналітичну структуру. Така система забезпечує виявлення, оцінку, моніторинг і мінімізацію внутрішніх ризиків, що можуть впливати на стабільність і ефективність функціонування підприємства.

Література

1. Information Systems Audit and Control Foundation's Control Objectives for Information and Related Technology. URL: <https://www.isaca.org/resources/cobit>
2. COSO – the Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Co

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

mmission's Internal control – Integrated Framework. URL: <https://www.coso.org/Shared%20Documents/CROWE-COSO-Internal-Control-Integrated-Framework.pdf>

3. SAC – the Institute of Internal Auditors Research Foundation's Systems Auditability and Control. URL: <https://www.theiia.org/>

УДК 332:352/354:330.322.5

Нестор О. Ю., к.е.н,
науковий співробітник відділу регіональної фінансової політики,
Державна установа «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долишнього НАН України»

ГОРИЗОНТАЛЬНА КООРДИНАЦІЯ МІЖ СУБНАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИВАННЯ У ВІДПОВІДНОМУ МАСШТАБІ

Координація багаторівневого управління державними інвестиціями ґрунтовно досліджена у матеріалах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема «Effective Multi-level Public Investment: OECD Principles in Action» [1], «Infrastructure planning and investment across levels of government: current challenges and possible solutions» [2], «Making Decentralisation Work: a Handbook for Policy-Makers» [3], «OECD Regions and Cities at a Glance 2018» [4], «Recommendation on Effective Public Investment Across Levels of Government» [5], «Rethinking Regional Development Policy-making» [6].

Рада ОЕСР 12.03.2014 р. прийняла Рекомендацію щодо ефективного державного інвестування на всіх рівнях управління, яка містить 12 принципів, якими керуватимуться національні та субнаціональні (регіональні та місцеві) уряди у використанні адекватних і стратегічних інструментів багаторівневого управління для покращення ефективності державних інвестицій у складному та мінливому політичному середовищі. Структура Рекомендації ґрунтується на трьох основах (ключових ідеях), які охоплюють 12 принципів, а ті, своєю чергою, передбачають конкретні кроки для імплементації Рекомендації ОЕСР на практиці. Власне, перша основа Рекомендації – це координація державних інвестицій на різних рівнях управління та політики, і одним з її принципів є горизонтальна

координація між субнаціональними органами влади для забезпечення інвестування у відповідному масштабі [5].

Ефективна імплементація принципу горизонтальної координації між субнаціональними органами влади для забезпечення інвестування у відповідному масштабі вимагає:

- зменшення дублювання нежиттєздатних інвестицій через конкуренцію між юрисдикціями. Горизонтальна координація (особливо на місцевому рівні) є важливою для заохочення інвестицій з багатьох причин. Невеликий масштаб державних інвестиційних проєктів у країнах із високим рівнем адміністративної фрагментації може призвести до нижчої прибутковості державних інвестицій або ж до недостатнього мінімального масштабу для розгляду інвестицій.;

- сприяння економії на масштабах. Горизонтальна координація має важливе значення для підвищення ефективності шляхом економії масштабу та посилення синергії між політиками сусідніх (або іншим чином пов'язаних) субнаціональних урядів. Інвестування у відповідному масштабі передбачає визначення «функціонального масштабу» для інвестицій, що розглядаються;

- управління позитивними та негативними впливами між сусідніми регіонами. Існують певні кількісні докази того, що вигоди від державних інвестицій у сусідніх регіонах можуть бути такими ж важливими або більшими, ніж прямі державні інвестиції в цей регіон. Наприклад, сільська місцевість, розташована поблизу міста, значно виграє від покращення транспортної інфраструктури в міських функціональних зонах. Потенційним рішенням є розробка відповідних систем управління для метрополій, налагодження партнерства між сільськими та міськими територіями, а також функціонування платформ для міжюрисдикційного діалогу та співпраці на всіх рівнях.

Серед прикладів можна навести досвід Європейського Союзу, Франції, Люксембургу та Швейцарії.

У Європейському Союзі завдяки інтегрованим територіальним інвестиціям держави-члени можуть поєднувати інвестиції з кількох пріоритетних осей для багатовимірного та міжгалузевого втручання. Цільовими територіями є «конкретні міські мікрорайони з багатьма деприваціями на міському, столичному, міському, сільському або міжрегіональному рівнях». Інтегровані територіальні інвестиції спрямовані на реалізацію стратегій на інтегрованому рівні та поєднують фінансування з кількох пріоритетних осей або операційних

програм, підвищуючи таким чином гнучкість для держав-членів і спрощуючи фінансування інтегрованих дій.

У Франції стратегічні територіальні плани під назвою SCOT (schéma de cohérence territoriale) встановлюють основні орієнтири для організації групи суміжних громад (intercommunalité) на 10-річний період. Міські плани (plan local d'urbanisme – PLU), місцеві плани міського транспорту та житлові плани мають бути сумісними зі SCOT, щоб бути чинними та виконуватися.

Ряд міст і суміжних муніципалітетів Люксембургу підписали офіційні угоди, або ж «Конвенції», з Міністерством просторового планування, які спрямовані на забезпечення більш сталого розвитку шляхом реалізації цілей магістерської програми територіального планування та Люксембурзької інтегрованої концепції транспорту та територіального розвитку.

Швейцарія покладається на три основні механізми сприяння співпраці між регіонами: 1) кантональні конференції; 2) міжкантональні конкордати (угоди); 3) транскордонне співробітництво [7].

Література

1. Effective Multi-level Public Investment: OECD Principles in Action. OECD. Paris. 2019. 89 с. URL: https://www.oecd.org/effective-public-investment-toolkit/Full_report_Effective_Public_Investment.pdf
2. Results of the OECD-CoR Consultation of Sub-national Governments. Infrastructure planning and investment across levels of government: current challenges and possible solutions. Committee of the Regions of European Union and OECD. OECD-CoR. 2020. URL: <https://cor.europa.eu/en/our-work/Documents/ECON%20archived%20documents/2015.12.11%20-%20CoR-OECD%20consultation%20infrastructure%20investment.pdf>
3. Making Decentralisation Work: a Handbook for Policy-Makers. OECD Publishing. Paris. 2019. 203 с. DOI: <https://doi.org/10.1787/g2g9faa7-en>
4. OECD Regions and Cities at a Glance 2018. OECD Publishing. Paris, 2018. 168 p. DOI: http://dx.doi.org/10.1787/reg_cit_glance-2018-en
5. Recommendation on Effective Public Investment Across Levels of Government (adopted by the OECD Council on March 12, 2014). Directorate for Public Governance and Territorial Development. OECD. URL: <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/Principles-Public-Investment.pdf>
6. Rethinking Regional Development Policy-making. OECD Multi-level Governance Studies. Paris: OECD Publishing, 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264293014-en>
7. Нестор О.Ю. Світовий досвід покращення багаторівневої координації управління державними інвестиціями для забезпечення їхньої ефективності. Бізнес Інформ. 2024. №5. С. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-5-60-67>

УДК 332.4:004.8

Ніколасва А.М., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВОМУ ПЛАНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансове планування відіграє важливу роль у забезпеченні стабільного розвитку підприємств. В умовах сучасних викликів, що супроводжуються нестабільною економічною ситуацією, постійною зміною ринкової кон'юнктури та великим обсягом вхідної інформації, традиційні методи фінансового планування та прогнозування втрачають свою ефективність. Це зумовлює необхідність впровадження інноваційних підходів до планування, зокрема, з використанням можливостей штучного інтелекту (ШІ).

Системи на основі ШІ здатні обробляти великий масив фінансових даних, виявляти приховані закономірності та прогнозувати альтернативні сценарії розвитку фінансової ситуації на підприємстві. Такий підхід дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі даних у режимі реального часу.

Використання штучного інтелекту у фінансовому плануванні охоплює кілька напрямів. Перш за все, це автоматизований аналіз доходів і витрат, прогнозування грошових потоків, оцінка інвестиційних ризиків, виявлення фінансових аномалій і підозрілих операцій [1-3].

Однією з ключових функцій є сценарне планування. Системи на основі машинного навчання здатні створювати різні сценарії, моделюючи, як зміни певних макро- чи мікроекономічних факторів можуть вплинути на фінансові показники підприємства. Це значно підвищує адаптивність і гнучкість фінансових стратегій.

Крім того, алгоритми ШІ використовують для оптимізації бюджетування: системи самостійно підказують, на яких статтях витрат можна зекономити, не впливаючи на основні бізнес-процеси, або як раціонально перерозподілити фінансові ресурси для підвищення ефективності діяльності. Так, за даними дослідження FintechInsider,

«78% компаній середнього бізнесу масово інвестують у штучний інтелект для управління фінансами, зокрема для оптимізації процесів дебіторської заборгованості» [1].

Незважаючи на очевидні переваги, впровадження ШІ у фінансове планування вимагає від компаній дотримання низки умов. Зокрема, потрібні структуровані та якісні дані, які є основою для коректної роботи алгоритмів. Також важливою є готовність керівництва до цифрової трансформації, інвестицій у нові технології, навчання персоналу та інтеграції нових систем в існуючу інфраструктуру.

Серед обмежень – складність адаптації готових рішень до специфіки окремого підприємства, висока вартість впровадження та ризики, пов'язані з автоматизованим прийняттям рішень без належного контролю з боку людини.

Штучний інтелект поступово трансформує підходи до фінансового планування на підприємствах, забезпечуючи вищу точність прогнозів, швидше реагування на зміни та можливість стратегічного бачення розвитку бізнесу. Його застосування сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень, оптимізації витрат, зниженню фінансових ризиків та посиленню конкурентоспроможності підприємства.

Однак важливо розуміти, що ефективність ШІ залежить не лише від технології, а й від здатності підприємства адаптуватися до змін, забезпечити якість вихідних даних та гармонійне поєднання автоматизації з людською експертизою. З огляду на вищесказане, можна стверджувати, що майбутнє фінансового планування нерозривно пов'язане з розробкою та впровадженням систем штучного інтелекту. Це дає компаніям нові можливості для зростання, але водночас вимагає відповідального підходу до технологічної трансформації фінансової діяльності.

Література

1. 78% компаній масово інвестують у штучний інтелект для управління фінансами. *FintechInsider*. 20 січня 2025 р. URL: <https://fintechinsider.com.ua/78-kompanij-masovo-investuyut-u-shtuchnyi-intelekt-dlya-upravlinnya-finansamy/> (дата звернення: 15.05.2025).
2. [Arie Zilberman](#). Як штучний інтелект змінює фінанси: ТОП-5 передових програм та їх переваги та недоліки. *ФЕЙСЕР*. 21 лютого 2024 р. URL: <https://www.facerua.com/iak-shtuchnii-inteliiekt-zminiue-finansi-top-5-pieriedovikh-proghram-ta-yikh-pierievaghi-ta-niedoliki/> (дата звернення: 15.05.2025).

3. Орехов Д. Застосування штучного інтелекту в управлінні сучасним підприємством. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-143>.

УДК 657

Новак О. Ю., старший судовий експерт
групи економічних досліджень відділу ТГЕБЗ та ОД
Волинський науково-дослідний експертно-
криміналістичний центр МВС України

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасні світові тенденції чітко визначають активний перехід від паперового до електронного документообігу, цифровізацію усіх бізнес-процесів підприємства. На сьогодні в Україні є великий спектр застосування технології електронного документообігу та електронної звітності, що об'єднує в єдиній мережі користувачів та забезпечує швидкий цілісний обмін документами, подачу звітності, що ведеться за єдиними оптимальними правилами.

Ключовими елементами цифровізації є електронний багнкінг, електронний документообіг та ведення бухгалтерського обліку в електронному вигляді.

Цифровізація системи бухгалтерського обліку є одним із пріоритетів розвитку цифровізації бізнес-процесів для підприємств, адже вона забезпечує оперативність та достовірність інформації.

Основні переваги цифровізації бухгалтерського обліку полягають в наступному:

- автоматизація процесів ведення бухгалтерського обліку витрат, запасів, готової продукції тощо;
- можливість дистанційної роботи спеціалістів різного рівня, що особливо актуально в умовах пандемії чи дії воєнного стану;
- зростання продуктивності через зосередження бухгалтерів чи інших фахівців на задачах аналітичного характеру;
- скорочення документообігу, мінімізації кількості паперових документів;
- скорочення обсягів адміністративних витрат [3].

Найчастіше електронні документи зберігаються в базах даних програм для ведення бухгалтерського обліку, що використовує суб'єкт підприємництва, найпопулярніші з яких - 1С/BAS Бухгалтерія,

Bookkeeper, Dilovod, MASTER Бухгалтерія та ін.

Спеціалізовані бухгалтерські програми дозволяють здійснювати введення та обробку первинної інформації, вести журнал господарських операцій, а також формувати різноманітні звіти (управлінські, фінансові тощо). Переваги спеціалізованих бухгалтерських програм полягають в тому, що вони можуть бути адаптовані до потреб управління та враховувати специфіку діяльності конкретного підприємства.

Станом на сьогодні, основні напрями цифровізації облікових процедур в системі управління підприємством наступні:

1. Цифровізація практики здійснення облікових процедур, технологічних і методологічних аспектів обробки інформації.

2. Цифровізація взаємодії в процесі отримання і обробки інформації між зацікавленими сторонами, виявлення невідповідності даних у їх системах бухгалтерського обліку.

3. Цифровізація в об'єктах бухгалтерського обліку: трансформація існуючих об'єктів в залежності від виду діяльності підприємства та поява нових (наприклад використання нематеріальних цифрових об'єктів).

4. Цифровізація щодо посилення якісних характеристик обліково-аналітичної інформації, а саме: своєчасності, достовірності та прозорості, тощо; формування нових функцій обліку [1].

Одним із нововведень у бухгалтерському обліку є впровадження «хмарних технологій». Хмарні технології – включають в себе не тільки зберігання, а й обробку різної інформації, що оброблюється віддалено, тобто на серверах в мережі Інтернет. Дані технології допомагають спеціалістам користуватись бухгалтерськими, управлінськими системами, корпоративною електронною поштою підприємства та документообігом [4].

На даний час, ефективне функціонування діяльності підприємства передбачає надання доступу різним типам користувачам до баз даних програмного рішення системи бухгалтерського обліку підприємства. Тому важливо здійснювати постійний моніторинг такого доступу і чітко встановити права і можливості кожного типу користувачів, а також способи отримання такої інформації.

Найчисленнішою категорією користувачів є внутрішні користувачі – працівники підприємства, які мають безпосередній доступ до баз даних програмного рішення системи бухгалтерського

обліку підприємства. Внутрішні користувачі можуть мати доступ до баз даних як безпосередньо, так і через сторонні додатки. Якщо внутрішні користувачі зазвичай мають певні обмеження у доступі до різного типу інформації, то системні адміністратори, навпаки, мають практично повні права доступу. Тому обов'язково застосовують систему контролю за діями системних адміністраторів, наприклад використання паролів доступу, видачі або видалення прав доступу до інформації щодо бізнес-процесів підприємства [2].

Таким чином, цифровізація бухгалтерського обліку відповідно до нових обставин та потреб є однією з найнеобхіднішою умовою розвитку економіки, допомагає спростити систему керування та швидше обслуговувати своїх клієнтів. Прийняття цифрових технологій є важливим для своєчасного отримання фінансової інформації та випередження конкурентів. Цифровізація обліку дає безліч переваг організаціям, які прагнуть створення продуктивної та надійної бізнес-моделі своєї діяльності.

Література

1. Безручук С. Л., Грабчук І. Л. Основні концепції впливу цифровізації на якість бухгалтерського обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021 № 4 (98). с. 69–74. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/249668>.
2. Бунда О. М., Матюха М. М. Цифровізація системи бухгалтерського обліку підприємства *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 6 (17). с. 133-142 <https://er.knutt.edu.ua/handle/123456789/26285>
3. Головачук Ю.В., Головачук Г.В., Писарчук О.В. Цифровізація бухгалтерського обліку: переваги та виклики в епоху цифрових технологій. *Економіка. Фінанси. Право* Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал 2023 № 11. с.38-41 URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/358>
4. Кузьменко І. Р. Вплив цифровізації на розвиток бухгалтерського обліку. *Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовт. 2021 р. Київ : НАУ, 2021. – Т. 1. – С. 70–72.

УДК 338.43:637.1(477)

Носова Н.І., провідний інженер
ДУ «Інститут ринку і економіко-
екологічних досліджень НАН України»

ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ СЕКТОРУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Сектор молока і молочних продуктів є одним з ключових продовольчих секторів України наряду з секторами овочівництва й тваринництва. Від розвитку сектору молока і молочної продукції залежить забезпечення населення не лише молоком, а й продуктами його переробки – вершковим маслом, сметаною, сиром, молоком згущеним, йогуртом та іншими корисними продуктами.

В Україні як у аграрній державі на протязі багатьох років функціонують крупні молочні ферми, фермерські господарства та приватні виробники молочної продукції. Завдяки збереженню у воєнний час молочних комбінатів, фермерських господарств, переробних підприємств, інфраструктурних об'єкти для зберігання молока і молочної продукції, яка швидко псується, та відновленню логістичних ланцюгів постачання молочному сектору вдалось зберегти свій промисловий та експортний потенціал, хоча частка його все ж таки була втрачена внаслідок воєнних дій.

Так, з 643 молокопереробних заводів, які працювали у 1990 році в Україні, на початок 2022 року їх залишилось 140, а на кінець 2024 року – 73. При цьому з початком воєнних дій молочна переробка втратила на окупованих територіях 38 підприємств [1].

Причому регіони, які постачають молочну сировину більш за все знаходяться поза зоною бойових дій. Умовно їх можна поділити на три групи за обсягами виробництва молока (табл. 1).

Таблиця 1. – Групування регіонів України за обсягами виробництва молока у 2023 році, тис. т

Групи	Розміри виробництва	Область	Обсяг, тис. т
1	Значні обсяги виробництва сирого молока та продуктів його переробки (понад 400 тис. т)	Хмельницька	679
		Полтавська	661
		Вінницька	596
		Тернопільська	505
		Черкаська	455
		Житомирська	425
		Чернігівська	410
2	Середні обсяги виробництва сирого молока та продуктів його переробки (від 200 до 400 тис. т)	Івано-Франківська	341
		Київська	329
		Львівська	323
		Волинська	291
		Рівненська	289
		Одеська	286
		Закарпатська	284
		Сумська	278
		Кіровоградська	270

		Чернівецька	218
		Дніпропетровська	216
		Харківська	214
3	Малі обсяги виробництва сирого молока та продуктів його переробки (до 200 тис. т)	Миколаївська	190
		Херсонська	70
		Луганська	58
		Донецька	26
		Запорізька	16
Всього			7430

Джерело: Складено автором за даними [2].

Як видно з таблиці 1, до третьої групи до яких віднесено області з найменшими обсягами виробництва молока, належать області, де ведуться активні бойові дії – Миколаївська, Херсонська, Луганська, Донецька та Запорізька.

Причому більшість молока виробляється господарствами населення. Його частка у загальній кількості виробленого молока сягає майже 70%. Так, у 2021 р. господарства населення виробили 5968,7 тис. т молока, що на 8,2% менше, ніж у 2020 році. А сільськогосподарські підприємства виробили у 2021 році 2750,4 тис. т молока, що на 0,4% менше, ніж у 2020 році (табл. 2). Зменшення поголів'я корів безпосередньо впливає на обсяги виробництва молока.

Останнім часом також знижується частка виробництва молока від господарств населення внаслідок зростання вимог до якості та безпечності молока, що надходить на його переробку. А для мілких виробників дотримання цих вимог стає проблематичним внаслідок великої вартості щодо отримання відповідних сертифікатів та проходження самої процедури.

Таблиця 2. – Динаміка виробництва молока за категоріями господарств

Показник	1990	2000	2010	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усі категорії господарств									
Поголів'я корів, тис. гол.	8378	4958	2631	2018	1919	1789	1673	1544	1353
Виробництво молока, тис. т	24508	12658	11248	10064	9663	9264	8714	7768	7430
Сільськогосподарські підприємства									
Поголів'я корів, тис. гол.	6192	1851	589	466,6	467,8	438,6	423,9	424,6	394,2
Виробництво молока, тис. т	18634	3669	2217	2756	2729	2761	2768	2644	2810
Господарства населення									
Поголів'я корів, тис. гол.	2187	3107	2042	1551	1452	1350	1249	1119	959
Виробництво молока, тис. т	5874	8989	9031	7309	6935	6502	5946	5124	4621

тис. т									

Джерело: Складено автором за даними [2].

До того ж складність логістики та висока вартість перевезень швидкопсувної продукції впливає на зменшення обсягів закупівель молока у домашніх господарств. Тому виникає необхідність знайти того, хто готовий їздити по селах й скупляти сировину для молокопереробних підприємств для її постачання на великі молокопереробні підприємства. Таким чином, виникає необхідність у створенні інтегрованих ринкових структур зі стійкими взаємозв'язками між господарюючими суб'єктами, що гарантує ресурсно-сировинне забезпечення молокопереробних підприємств.

Література

1. Жупінас О. Національна молочна галузь має стати передовою і технологічною, і для цього насправді є можливість. Асоціація виробників молока. URL: <https://avm-ua.org/uk/post/nacionalna-molocna-galuz-mae-stati-peredovou-i-tehnologichnou-i-dla-cogo-naspravdi-e-mozlivist> (дата звернення 15.05.2025).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.05.2025).

УДК 657.6

Нужна О.А., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У РОЗРІЗІ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Основні засоби, які знаходяться на балансі суб'єктів господарювання і використовуються в процесі виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг, забезпечують саму можливість здійснення господарської діяльності. Як зазначено у Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», «Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [2].

Мета нашого дослідження – провести аналіз структури основних засобів у розрізі видів економічної діяльності в Україні та виявити

зміни у структурі.

На основі даних Державної служби статистики України проведемо аналіз структури основних засобів в розрізі видів економічної діяльності в Україні за 2013-2023 роки (таблиця 1).

Таблиця 1. – Аналіз структури основних засобів у розрізі видів економічної діяльності в Україні у 2013-2023 роках

Код за КВЕД	Питома вага, %											2023 до 2013, в.п.
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	х
A	1,5	1,2	2,8	3,3	4,4	4,2	4,9	5,1	5,4	5,7	6,0	4,5
B	3,0	2,6	5,0	5,0	5,5	4,3	4,5	4,8	5,5	5,8	5,1	2,1
C	5,8	5,5	21,7	21,9	15,1	13,1	12,0	15,4	14,6	14,2	13,9	8,2
D	7,4	5,5	22,7	9,7	10,1	14,8	18,0	16,9	16,7	17,5	18,5	11,0
E	0,6	0,4	0,9	0,9	1,1	1,9	1,6	0,9	1,1	1,0	1,1	0,4
F	0,8	0,5	0,8	0,9	1,0	1,0	1,2	1,2	1,2	1,2	1,5	0,7
G	1,2	0,9	1,8	2,1	2,5	2,2	3,2	3,4	3,8	4,1	4,4	3,2
H	61,6	70,9	18,6	19,1	16,6	18,0	12,4	11,0	10,9	11,4	12,0	-49,5
I	0,3	0,2	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,1
J	0,7	0,5	1,0	1,2	1,4	1,3	1,4	1,4	1,5	1,7	1,7	1,0
K	0,5	0,4	0,7	0,9	0,9	0,7	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	0,4
L	6,3	3,9	8,7	9,8	12,0	11,1	11,6	10,6	10,6	11,1	10,7	4,5
M	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5	0,4	1,1	1,1	1,3	1,5	1,4	1,1
N	3,7	2,4	5,3	14,4	17,8	15,5	16,0	15,9	15,1	11,2	10,4	6,7
O	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,7	4,6	4,3	4,6	4,5	4,5
P	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	1,6	1,8	2,0	1,8	1,8
Q	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,3	1,6	2,1	2,6	3,1	3,3	3,1
R	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,2	2,7	2,5	2,3	2,5	2,3	2,1
S	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Джерело: розраховано за даними [1].

За даними таблиці 1, за період дослідження у структурі основних засобів відбулись суттєві зміни. Так, у 2013-2014 роках більше половини вартості основних засобів було зосереджено у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (секція Н за КВЕД-2010), а саме 61,6% у 2013 році і 70,9% у 2014 році. Надалі в цій сфері питома вага основних засобів зменшується і займає від 18,6% у 2015 році до 12,0% у 2023 році. Якщо порівняти показники 2023 і 2013 року, то питома вага основних засобів у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності зменшилась на 49,5 відсоткових пункти.

Натомість для усіх інших видів економічної діяльності спостерігається зростання питомої ваги основних засобів, причому

найбільш суттєво для суб'єктів господарювання з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (секція D за КВЕД-2010) – на 11,0 відсоткових пункти, переробної промисловості (секція C за КВЕД-2010) – на 8,2 відсоткових пункти, діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (секція N за КВЕД_2010) – на 6,7 відсоткових пункти. У таблиці напівжирним виділено ті клітинки, які відповідають найбільшій питомій вазі у структурі основних засобів у відповідному році. Як можна спостерігати, у 2019-2023 роках найбільша питома вага у структурі основних засобів відповідає секції D, тобто для суб'єктів господарювання з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Отже, нами розглянуто структуру основних засобів в Україні у 2013-2023 роках та проведено оцінку змін у ній.

Література

1. Вартість основних засобів за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/voz/voz_u/voz_13-20_ue.xls (дата звернення: 20.04.2025).
2. Основні засоби: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 20.04.2025).

УДК 657.6

Нужна О.А., к.е.н., доцент
Мельник М.А., здобувач освіти
другого (магістерського) рівня
Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА МІРИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З РОЗПОДІЛЕННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Нематеріальні активи відіграють важливу роль у діяльності підприємства, оскільки вони мають значний вплив на ринкову вартість підприємства, «сприяють підвищенню інвестиційної привабливості, прибутковості, рівня конкурентоздатності продукції, забезпечуючи зниження витрат робочого часу, ресурсів виробництва в процесі діяльності суб'єкта господарювання в межах чинного законодавства»

[4].

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», «Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований» [3].

На дослідженні питань щодо економічної сутності, а також аналізу нематеріальних активів зосередили свої дослідження Дерун І., Мельничук М.О., Криштопець Ю.М., Пилявець В.М, Ясишена В.В. та інші вчені.

Зокрема, Ясишена В.В. в дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук досліджує методологію та організацію обліку нематеріальних активів [4], а також вивчає методику аналізу нематеріальних активів підприємств [5]. Автори Мельничук М.О. та Криштопець Ю.М. зосереджують увагу в своїх дослідженнях на обліково-аналітичному забезпеченні управління нематеріальними активами підприємства [2]. Дерун І. та Цилюрик М. розглядають теоретично-організаційні аспекти аналізу наявності та ефективного використання нематеріальних активів підприємства [1].

Ефективність використання нематеріальних активів підприємства характеризують показники рентабельності та оборотності нематеріальних активів.

Метою нашого дослідження є оцінка міри ефективності використання нематеріальних активів на підприємствах України, основним видом діяльності яких є розподілення електроенергії.

Рентабельність нематеріальних активів розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості нематеріальних активів і показує, скільки чистого прибутку приносить кожна гривня, інвестована підприємством у нематеріальні активи.

Аналіз будемо проводити на матеріалах приватного акціонерного товариства «Волиньобленерго», яке здійснює діяльність з розподілення електроенергії.

Застосуємо підхід, запропонований Ясишеною В.В., який полягає у оцінюванні співвідношення темпів росту нематеріальних активів (Tr^{HMA}), чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($Tr^{ЧДРП}$) і чистого прибутку ($Tr^{ЧП}$) (таблиця 1).

Таблиця 1. – Оцінка міри ефективності використання нематеріальних активів підприємства

Міра ефективності використання нематеріальних активів	Оцінка співвідношення темпів росту нематеріальних активів, чистого доходу від

	реалізації і чистого прибутку
Ефективне використання	$Tr^{HMA} < Tr^{ЧДРП} < Tr^{ЧП}$
Умовно ефективне використання	$Tr^{HMA} < Tr^{ЧДРП} > Tr^{ЧП}$
Неефективне використання	$Tr^{HMA} > Tr^{ЧДРП} > Tr^{ЧП}$

Джерело: [5].

У таблиці 2 наведемо результати оцінки міри ефективності використання нематеріальних активів ПрАТ «Волиньобленерго» за 2022-2024 роки.

Таблиця 2. – Оцінка міри ефективності використання нематеріальних активів ПрАТ «Волиньобленерго» за 2022-2024 роки

Рік	Tr^{HMA}	Співвідношення	$Tr^{ЧДРП}$	Співвідношення	$Tr^{ЧП}$	Міра ефективності використання нематеріальних активів
2023/2022	1,91	>	1,27	<	0,75	Ефективне використання, з перевищенням темпу росту НМА порівняно із ЧДРП
2024/2023	1,17	<	1,26	>	0,13	Умовно неефективне використання

Джерело: розрахунки автора за даними звітності підприємства.

Розглянувши дані, наведені в таблиці 2, можемо констатувати, що нематеріальні активи ПрАТ «Волиньобленерго» за період дослідження використовуються недостатньо ефективно. Тому підприємству слід вжити заходів щодо підвищення ефективності використання нематеріальних активів.

Література

1. Дерун І., Циліорик М. Теоретично-організаційні аспекти аналізу наявності та ефективного використання нематеріальних активів підприємства. *Молодий вчений*. 2022. №1(101). С. 227-232.
2. Мельничук М.О., Криштопець Ю.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління нематеріальними активами підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2020. №10. С. 286-293.
3. Нематеріальні активи: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затв. Наказом МФУ № 242 від 18.10.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 19.01.2025).
4. Ясишена В.В. Методологія та організація обліку нематеріальних активів: автореф. дис. ... д-ра. екон. наук: 08.00.09. Тернопіль, 2020. 40 с.
5. Ясишена В.В., Пилявець В.М. Методика аналізу нематеріальних активів підприємств. *Інноваційна економіка*. 2021. №1-2. <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/732> (дата звернення: 26.01.2025).

УДК 657.6

Нужна О.А., к.е.н., доцент
Троць О.О., здобувач освіти
другого (магістерського) рівня
Луцький національний технічний університет

ДОКУМЕНТУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З ВІДПУСКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ВИРОБНИЦТВО

Виробничі запаси відіграють важливу роль в діяльності промислового підприємства, забезпечуючи разом з засобами праці та робочою силою виробничий процес.

Тому раціонально налагоджена система документування операцій з виробничими запасами є запорукою ефективної та дієвої організації бухгалтерського обліку виробничих запасів.

Виробничі запаси зі складів підприємства відпускаються в цехи для виготовлення продукції, на господарські потреби, а також на сторону для переробки чи реалізації як надлишкові чи непотрібні.

Відпуск виробничих запасів до комор цехів вважається внутрішнім переміщенням запасів. Під відпуском у виробництво розуміють відпуск виробничих запасів для виготовлення продукції, виконання робіт чи надання послуг. При відпуску матеріалів у виробництво необхідно дотримуватись наступних вимог:

- 1) запаси повинні обліковуватись за вагою, обсягом, масою відповідно до нормативів витрат на визначений обсяг виробництва;
- 2) відпуск запасів, як правило, здійснюється в межах попередньо встановлених лімітів. Лімітування здійснюється відділом матеріально-технічного постачання чи плановим відділом;
- 3) з головним бухгалтером узгоджуються списки осіб, яким надано право отримувати зі складів запаси, а також отримуються зразки їх підписів. Ці дані повинні бути доведені до працівників складів (комор).

Запаси у виробництво передаються зі складів тільки представникам цехів, господарств, відділів тощо, які офіційно визначені для їх отримання.

Порядок документального оформлення операцій з відпуску запасів зі складів підприємства залежить від того, для яких потреб вони відпускаються: систематично на виробничі потреби або

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством епізодично в цехи та відділи для адміністративних чи інших потреб.

Основні документи, якими оформлюють операції відпуску виробничих запасів, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. – Документи з відпуску виробничих запасів

Форма документу	Назва документу	Призначення документу
М-8, 9, 28, 28а	Лімітно-забірна картка	Використовується для систематичного відпуску у виробництво лімітованих матеріалів, а також для поточного контролю за дотриманням встановлених лімітів їх відпуску. Зазначається місячний ліміт відпуску цеху.
М-10	Акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів	Оформляється при разовому відпуску запасів для виробничих та господарських потреб
М-11	Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів	Використовується для разового відпуску запасів всередині підприємства
М-18	Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від встановлених норм запасу	Складається завскладом (комірником) у разі виявлення відхилень фактичного залишку виробничих запасів від встановлених норм
М-19	Матеріальний звіт	Складається МВО і передається до бухгалтерії; відображає рух запасів на складі за певний період

Джерело: складено на основі [2; 4; 5].

У ряді випадків для разового відпуску матеріалів у виробництво використовуються галузеві форми (в нашому випадку, в прядильному виробництві – форма №4-п, в ткацькому – форма № 4-мт тощо).

Залежно від напрямку витрачання виробничих запасів в документах заповнюються наступні реквізити (таблиця 2).

Таблиця 2. – Реквізити документів, що характеризують операції з відпуску запасів

Операції з відпуску виробничих запасів	Основні реквізити, що характеризують відпуск
Відпуск виробничих запасів до цехів основного і допоміжного виробництва на виготовлення продукції, виконання робіт і надання послуг	Дата відпуску, вид господарської операції, склад, одержувач (цех, відділ)
Відпуск виробничих запасів на утримання обладнання	Призначення, шифр витрат, найменування, сорт, розмір
Відпуск виробничих запасів для загальновиробничих і адміністративних потреб	Номенклатурний номер, одиниця виміру
Відпуск виробничих запасів на потреби непромислових виробництв і господарств	Кількість, ціна
Відпуск виробничих запасів на сторону та в переробку	Сума транспортно-заготівельних витрат чи

Джерело: складено на основі [2; 4; 5].

Документи, призначені для оформлення операцій з надходження, внутрішнього переміщення та відпуску запасів, є підставою для ведення бухгалтерського й оперативного (складського) обліку.

Отже, нами розглянуто порядок документального забезпечення операцій з відпуску виробничих запасів у виробництво, в тому числі основні реквізити відповідних документів та їх призначення.

Література

1. Запаси: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, затв. наказом МФУ від 20.10.99р. №246. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затв. Наказом МФУ від 10.01.2007р. №2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затв. Наказом МФУ від 24.05.1995р. №88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
4. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів: Наказ Міністерства статистики України від 21.06.1996р. №193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0193202-96#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
5. Степаненко О.І. Побудова процесу документування виробничих запасів: організаційний аспект. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 1 (63). 2019. С. 229-239.

УДК 330.4

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент
Балагуш І.М., магістрант,
Катянова В.В., бакалавр
Запорізький національний університет

ЕТИКА ТА РЕГУЛЮВАННЯ ШІ ЯК ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Ключовими факторами, що визначають здатність штучного інтелекту (ШІ) прискорити глобальне економічне зростання, є не лише його технічні можливості, але й відповідальне використання та довіра з боку суспільства. Етика й регулювання ШІ стають не лише

викликами, але й джерелом стратегічних можливостей для відповідального бізнесу. Від рекомендованих систем до автономних рішень у різних сферах економіки, зокрема бухгалтерської облікової роботи, фінансах і промисловості - ІІІ змінює принципи прийняття рішень, підвищує ефективність і навіть трансформує бізнес-моделі. Однак разом з широким впровадженням ІІІ зростає необхідність осмислення етичних наслідків та формалізації правил його використання [1; 2].

Один з головних етичних викликів - відсутність прозорості алгоритмів. Багато моделей функціонують як «чорні скриньки», особливо нейронні мережі, що ускладнює інтерпретацію рішень [2]. Це критично у таких сферах, як кредитування, найм персоналу тощо.

ІІІ, навчений на історичних даних, може відтворювати або посилювати упередження. Алгоритмічна дискримінація стає реальною загрозою репутації компаній і може мати юридичні наслідки. ІІІ потребує великих обсягів даних, часто персональних. Порушення приватності можуть призвести не лише до штрафів (наприклад, за GDPR), але й до втрати довіри з боку споживачів [1]. У разі помилок ІІІ або прийняття сумнівних рішень постає питання: хто несе відповідальність - розробник, компанія чи власник системи [2].

На практиці компанії стикаються з етичними викликами ІІІ:

1. У 2018 році Amazon змушена була відмовитися від внутрішньої системи підбору персоналу на основі ІІІ, оскільки модель почала надавати перевагу кандидатам-чоловікам. Алгоритм навчався на історичних резюме, в яких чоловіки були значно переважними у технічних посадах, що призвело до алгоритмічного упередження [2].

2. TikTok неодноразово звинувачували в непрозорих алгоритмах модерації, що, за даними розслідувань, пригнічували відео користувачів із порушеннями зовнішності або з непопулярних регіонів. Це ставить питання про етику програмної дискримінації та відповідальність платформи [1].

3. ІІІ-системи у страхуванні (зокрема в автострахуванні) почали застосовувати непрозорі методи оцінювання ризику на основі поведінки водія або соціально-економічного статусу, що призвело до суспільної критики [2].

Європейський Союз активно формує нормативну базу для ІІІ. Закон про штучний інтелект (AI Act) класифікує ІІІ-системи за рівнем ризику та накладає суворі вимоги на високоризикові технології [3].

Компанії, що працюють на європейському ринку, вже адаптують свої процеси до цих стандартів.

У США немає єдиного закону про ШІ, але діють галузеві рекомендації (наприклад, від NIST), а також ініціативи приватного сектору. Білий дім оприлюднив «Blueprint for an AI Bill of Rights» [4], який визначає принципи справедливості, безпеки та автономії.

В Україні наразі немає спеціалізованого законодавства, яке регулює розробку і використання ШІ. Проте вже розпочато ініціативи щодо створення національної стратегії розвитку ШІ (наприклад, в рамках цифрової трансформації, яку курує Мінцифра). Україна може скористатися прикладом ЄС, адаптувати AI Act та створити зрозумілу нормативну базу, що буде відповідати принципам етики і стане конкурентною перевагою на світовому ринку [3].

Українські ІТ-компанії, особливо ті, що працюють з міжнародними клієнтами, уже стикаються з вимогами щодо етичності та прозорості - і це формує середовище, де етика стає ринковим фактором [1].

Бізнес має впроваджувати етичні принципи в розробку ШІ-продуктів: аудит даних, аналіз упередженості, документацію моделей [1; 2]. Це вимагає наявності міждисциплінарних команд - ІТ, юристів, етичних експертів та фахівців з комплаєнсу. Компанії дедалі частіше вимагатимуть від партнерів дотримання етичних і регуляторних стандартів - наприклад, «кодекси відповідального ШІ» [3].

Хоча регулювання може здаватися бар'єром, насправді воно сприяє довгостроковій стійкості [3, 4]. Відповідальний ШІ відкриває нові ринки, зокрема у сфері медичних технологій або ESG. Компанії, які демонструють прозорість і відповідальність у роботі з ШІ, виграють в очах клієнтів і інвесторів. Це особливо важливо на тлі зростання уваги до ESG-факторів.

Ринок послуг з аудиту ШІ, етичної сертифікації та супроводу моделей швидко зростає, відкриваючи нові можливості для ІТ та консалтингових компаній [1].

Участь у формуванні стандартів, співпраця з регуляторами й науковою спільнотою дозволяє компаніям впливати на майбутнє галузі та формувати вигідні для себе правила гри [4].

Рекомендації для підготовки бізнесу до етичної трансформації:

1. Впровадити етичний аудит ІІІ-систем - незалежна перевірка моделей щодо упередженості, дискримінації та відповідності стандартам [1; 2].

2. Створити внутрішні етичні політики - наприклад, «AI Ethics Policy», в якому прописано принципи розробки і використання ІІІ [4].

3. Навчати працівників - не лише інженерів, а й менеджмент, щодо етичних ризиків та регуляторних вимог [1].

4. Залучати мультидисциплінарні команди - об'єднувати юристів, етичних фахівців, аналітиків даних і PR-фахівців [2].

5. Активно слідкувати за міжнародними стандартами - ISO/IEC, NIST, AI Act, а також етичними кодексами (IEEE, UNESCO тощо) [1;3].

Отже, етика та регулювання ІІІ - це не лише виклики, а й важлива складова зрілості бізнесу у ХХІ столітті. Бізнес не може дозволити собі ігнорувати етичні виклики - це може призвести до втрат репутації, штрафів, позовів і втрати клієнтів. В умовах зростаючої автоматизації саме здатність інтегрувати принципи відповідальності, справедливості та прозорості в технології визначатиме довгостроковий успіх. Компанії, які вже сьогодні адаптуються до цих вимог, не лише мінімізують ризики, а й отримують вагомі конкурентні переваги.

Література

1. Jobin, A., Ienca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence*, 1(9), 389–399.
2. Mittelstadt, B. D., et al. (2016). The ethics of algorithms: Mapping the debate. *Big Data & Society*, 3(2).
3. European Commission. (2021). Proposal for a Regulation on a European approach for Artificial Intelligence (AI Act). Brussels.
4. White House Office of Science and Technology Policy. (2022). Blueprint for an AI Bill of Rights.

Озеран А.В., д.е.н., професор
Талліннський технічний університет (Таллінн, Естонія)

Озеран В.О., к.е.н., професор
Львівський торговельно-економічний університет

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У СФЕРІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ОБЛІК І ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ

У сучасних умовах господарювання, зокрема в сфері пасажирських автоперевезень, організаційно-технологічні особливості підприємства мають безпосередній вплив на побудову облікової політики та системи внутрішнього контролю, так як раціональна організація бухгалтерського обліку дозволяє забезпечити достовірне відображення господарських процесів, підвищити рівень контролю за витратами і доходами, а також оптимізувати управлінські рішення.

Діяльність підприємств, що здійснюють пасажирські перевезення, відзначається низкою характеристик, які суттєво впливають на побудову системи обліку та контролю:

- рухомий склад – є головним виробничим ресурсом, що потребує окремого обліку кожної одиниці з урахуванням амортизації, технічного стану та витрат на утримання;
- маршрутна мережа – є складною структурою маршрутів з різною рентабельністю, завантаженістю та тривалістю виконання;
- сезонність та погодні умови – є чинниками, що змінюють попит на перевезення та впливають на витрати;
- пільгові перевезення – є значним обсягом послуг, який надається безкоштовно або за зниженими тарифами, що потребує особливої форми обліку та обґрунтування компенсацій з бюджету;
- технічне обслуговування та ремонти – є досить великими витратами на підтримку справності транспорту, що потребують детального калькулювання.

Бухгалтер має враховувати специфіку діяльності підприємства й опиратись на такі ключові аспекти: нормативна база - знання законодавства про бухгалтерський облік, оподаткування, транспортну діяльність, інструкцій та галузевих положень; калькулювання собівартості перевезень – вміння визначати прямі та непрямі витрати, обирати бази для розподілу загальновиробничих витрат, наприклад, за кілометражем або кількістю рейсів; облік витрат - облік паливно-мастильних матеріалів, шин, запасних частин, робіт із ремонту й технічного обслуговування; документообіг: належна організація оформлення маршрутних листів, актів списання, відомостей нарахування заробітної плати, звітів про використання пального; аналітичний облік - ведення обліку за окремими транспортними одиницями, маршрутами, водіями, змінами; формування облікової політики - вибір методів оцінки активів, амортизації, оплати праці, способів визнання доходів. При цьому, ефективна система внутрішнього контролю є необхідною умовою

запобігання зловживанням, втратам і забезпечення достовірності облікових даних.

Застосування валідаторів, сучасних інструментів обліку виручки значно змінює традиційні підходи до обліку доходів, завдяки автоматичному збору інформації, при якому кожна транзакція фіксується системою у реальному часі, що підвищує точність обліку.

За допомогою цифрової аналітики здійснюється передача даних до центральної системи (на сервер), яка дозволяє отримувати оперативні звіти щодо кількості поїздок, типів квитків, загальної виручки тощо. Це зручно для обліку пільгових перевезень, оскільки електронні квитки дають змогу точно визначати кількість пільгових пасажирів для подальшого формування заявок на бюджетне відшкодування. Інтеграція з обліковими програмами дає можливість автоматичного перенесення даних до бухгалтерських систем, що знижує ризики помилок та прискорює облік. Прозорість виручки впливає на мінімізацію можливості несанкціонованих дій водіїв або касирів, що, в свою чергу, посилює контроль за фінансовими потоками. Регулярна генерація звітів дозволяє здійснювати моніторинг фінансових показників та планувати обсяги перевезень.

З метою підвищення ефективності обліку і контролю варто використовувати сучасні програмні продукти й технічні засоби,

наприклад: BAS-Транспорт для ведення бухгалтерського та управлінського обліку; GPS-моніторинг контролю маршруту, часу руху, витрат палива; мобільні застосунки для водіїв з обліку рейсів, електронні маршрутні листи, автоматизоване внесення даних. Веб-панелі та аналітика дають можливість здійснювати диспетчерський та бухгалтерський контроль за виконанням маршрутів, за доходами та навантаженням. Все це можливо лише в умовах інтеграції обладнання (синхронізація валідаторів, касових апаратів, контрольних пристроїв із системами обліку).

Отже, організаційно-технологічні особливості діяльності автотранспортного підприємства визначають вимоги до побудови системи обліку та внутрішнього контролю. Знання галузевої специфіки, вміння користуватись сучасними обліковими інструментами, зокрема валідаторами, впровадження автоматизованих рішень - усе це дозволяє бухгалтеру ефективно формувати інформаційну базу для управління підприємством, підвищити достовірність облікових даних і сприяти досягненню фінансової стабільності навіть в умовах зовнішніх викликів.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>
3. Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті: затв. наказом Міністерства транспорту України від 05.02.2001 р. № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01#Text>

УДК 657

Оляднічук Н.В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Ефективне економічне зростання є результатом гармонійного рішення широкоформатних різнопланових завдань. Стрімкий розвиток економічних процесів вимагає своєчасного реагування на зміну обліково-аналітичних процесів та ефективної адаптації до сучасних умов функціонування суб'єктів підприємництва у ринковому середовищі.

Гармонізація фінансового обліку та звітності є одним із пріоритетних векторів розвитку сучасної обліково-аналітичної системи в умовах глобалізації. Вона передбачає узгодження національних облікових стандартів з міжнародними вимогами, забезпечуючи порівнянність та неупередженість обліково-економічної інформації. Комплексне застосування різного роду підходів щодо гармонізації фінансового обліку та звітності сприяє усесторонньому розкриттю аналітичних інформаційних даних:

➤ структурний підхід, який полягає в аналізі структури облікових систем (рахунків, форм звітності, змісту і суті положень (стандартів) з метою виявлення спільних елементів та усунення розбіжностей;

➤ порівняльно-аналітичний підхід, який використовується для виявлення відмінностей між національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності, а також для вироблення рекомендацій щодо адаптації та трансформації облікових даних;

➤ еволюційний підхід, що підкреслює поступовий характер змін в обліковій політиці та організації обліку. Гармонізація в цьому напрямку трактується як процес, що потребує часу, змін у законодавстві, навчанні фахівців, оновленні методичних підходів та програмного забезпечення;

➤ системний підхід, що розглядає облік та звітність як частину єдиної фінансової інформаційної системи, де гармонізація має охоплювати не лише методику обліку, а й її цифровізацію, програмне забезпечення, аналітику та контроль.

Проблемними питаннями повноцінної гармонізації на сьогодні є наявність розбіжностей у національних інтересах та правових системах; обмежена адаптація міжнародних стандартів фінансової звітності; недостатній рівень кваліфікаційних навичок фахівців облікового профілю; досить великі витрати на трансформацію облікової системи.

Гармонізація облікової системи вимагає цілісного та поетапного підходу з використанням основних складових, які забезпечують її ефективне впровадження:

✓ належна законодавча база (оновлення національних стандартів бухгалтерського обліку та наближення їх до міжнародних стандартів фінансової звітності; інтеграція МСФЗ у національну систему регулювання; гнучкість в нормативному середовищі, що забезпечить адаптацію обліку до змін міжнародної практики);

✓ професійна підготовка та перепідготовка фахівців (високий рівень професійної компетентності бухгалтерів; включення тематики гармонізації національних та міжнародних стандартів в освітні програми закладів вищої освіти; організація семінарів, тренінгів, сертифікаційних програм тощо);

✓ технічна інфраструктура та IT-підтримка (використання автоматизованих систем обліку, що спроможні адаптувати дані до вимог міжнародних вимог фінансової звітності; програмні модулі трансформації звітності, які дозволяють переобліковувати дані

відповідно до міжнародних норм; надійна електронна база даних, архівів, аналітичних інструментів тощо);

✓ методичне забезпечення процесу гармонізації (розробка трансформаційних таблиць для перетворення звітності за національними стандартами у формат міжнародних; надання методичних рекомендацій щодо обліку окремих операцій відповідно до міжнародних стандартів);

✓ поступовість та поетапність впровадження (апробація пілотних проєктів у великих компаніях або державному секторі; формування поетапної технологічної карти гармонізації: аналіз, підготовка кадрів, технічне впровадження тощо).

Таким чином, гармонізація обліку і звітності та їх адаптація до міжнародних стандартів дозволяє зміцнити довіру інвесторів, полегшує доступ до зовнішніх ринків капіталу, сприяє інтеграції України до світового економічного простору, а також є стратегічним напрямком до покращення фінансової прозорості та ефективності управління.

УДК: 658.5; 338.5

Остапенко Я.О., к.е.н., доцент
Купріянова А.О., здобувачка вищої освіти
Державний податковий університет

АНАЛІЗ ТОЧКИ БЕЗЗБИТКОВОСТІ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ: РОЛЬ ERP-СИСТЕМ У СУЧАСНОМУ УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ

У сучасних умовах динамічного ринку питання ефективного управління витратами та прибутковістю є критично важливим для суб'єктів малого бізнесу. Одним із ключових аналітичних інструментів, що дає змогу оцінити мінімальний обсяг продажів, необхідний для покриття витрат, є аналіз точки беззбитковості.

Точка беззбитковості - це такий рівень діяльності підприємства, за якого його загальні доходи дорівнюють загальним витратам, а отже, підприємство не має ані прибутків, ані збитків [1]. Іншими словами, це критична межа, при якій підприємницька діяльність починає приносити фінансовий результат у вигляді прибутку.

Розрахунок точки беззбитковості ґрунтується на розподілі

витрат на постійні та змінні. Постійні витрати - це ті, що не залежать від обсягу виробництва або реалізації продукції (орендна плата, адміністративні витрати, амортизація). Змінні витрати змінюються пропорційно до рівня виробництва або обсягу реалізації (наприклад, сировина, енергія, транспортні витрати на одиницю продукції). Ціна реалізації одиниці продукції є ще одним важливим параметром, що впливає на визначення точки беззбитковості [3].

З математичного погляду, точка беззбитковості визначається як відношення постійних витрат до різниці між ціною реалізації одиниці продукції та змінними витратами на одиницю (маржинальний дохід).

Значення цього показника є надзвичайно важливим для управлінського обліку, оскільки дає змогу: оцінити, наскільки ефективною є поточна господарська модель, планувати цільовий рівень обсягів продажів, приймати обґрунтовані рішення щодо цінової політики, обсягу виробництва або оптимізації витрат[2].

У сучасному цифровому середовищі ERP-системи (Enterprise Resource Planning - планування ресурсів підприємства) відіграють дедалі важливішу роль в оптимізації управлінських і фінансово-облікових процесів навіть у малих підприємствах. Їх застосування дозволяє не лише автоматизувати рутинні операції, але й забезпечити аналітичну підтримку прийняття стратегічних рішень, зокрема при здійсненні аналізу точки беззбитковості.

На ринку представлено низку ERP-рішень, адаптованих саме для потреб малого бізнесу. Серед найбільш розповсюджених і доступних - SAP Business One, Odoo, BAS Мала Фірма, та інші.

SAP Business One - це гнучка система, орієнтована на зростаючі компанії, що забезпечує комплексний контроль над фінансами, продажами, запасами та виробництвом. Odoo - відкрита модульна ERP-система, яка дозволяє налаштувати лише ті компоненти, що необхідні бізнесу, та має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. BAS Мала Фірма - українське рішення, що ідеально підходить для малого бізнесу та дозволяє вести облік, формувати звітність, контролювати витрати й прибутки [1; 3].

Функціональні можливості ERP-систем охоплюють ряд ключових модулів, які безпосередньо пов'язані з аналітичними задачами малого підприємства [1; 3]:

- Облік витрат - дає змогу відслідковувати структуру постійних і змінних витрат, що є критично важливим для коректного розрахунку

точки беззбитковості.

- Складський облік - дозволяє контролювати залишки продукції, облік сировини та товарів, що впливає на розрахунок змінних витрат.

- Аналіз реалізації - модуль забезпечує оперативний доступ до даних про обсяги продажів, середні ціни реалізації, маржу, що є необхідним для побудови моделей прибутковості.

- Бюджетування - дозволяє моделювати фінансові сценарії, проводити план-фактний аналіз, визначати критичні межі доходів та витрат.

Використання ERP-систем у малому бізнесі суттєво спрощує процес збору, обробки та аналізу даних для розрахунку точки беззбитковості. Завдяки інтегрованій структурі ERP-рішень, підприємство має змогу автоматично отримувати всю необхідну інформацію з різних функціональних модулів системи, що гарантує своєчасність, достовірність і цілісність аналітичних даних.

Зокрема, дані про витрати (як постійні, так і змінні) зазвичай формуються на основі модулю бухгалтерського та управлінського обліку. У системі чітко фіксуються обсяги витрат за статтями, що дозволяє автоматично класифікувати їх на ті, які змінюються залежно від обсягу виробництва, та ті, що залишаються фіксованими [3].

Дані про обсяги реалізації, включно з цінами, кількістю проданих одиниць товару та доходом від реалізації, акумулюються через торговельний або складський модуль ERP. Це дає змогу системі без додаткового втручання користувача формувати базу для аналізу виручки, розрахунку валового прибутку та подальшого визначення точки беззбитковості.

Процес розрахунку точки беззбитковості може бути реалізований у вигляді окремого звіту або інтерактивного дашборду, який будується на основі інтегрованих даних. Більшість сучасних ERP-систем підтримують створення кастомізованих візуалізацій: графіків, діаграм, таблиць, що дозволяє в наочній формі відстежувати момент, коли прибутки зрівнюються з витратами, а також аналізувати зміни цього показника залежно від зміни обсягу продажів чи ціни [1].

ERP-системи трансформують традиційне уявлення про управлінський облік на малому підприємстві, перетворюючи його на потужний інструмент аналітичної підтримки. Аналіз точки беззбитковості, реалізований у цифровому форматі, набуває нового змісту: він стає не лише інструментом контролю, а й засобом

стратегічного планування, адаптації бізнес-моделі до нових умов, підвищення конкурентоспроможності. У контексті цифровізації малого бізнесу саме здатність підприємства швидко отримувати достовірну інформацію про свою безбитковість, враховуючи усі зміни у витратній та дохідній частині, є запорукою стійкості та фінансової життєздатності підприємства у довгостроковій перспективі.

Література

1. Віндіктова В. С. CVP-аналіз як метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності і прибутку. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2024. Том 2. № 16. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/16852> (дата звернення: 20.05.2025).
2. Остапенко Я.О. Аналіз доходів і витрат підприємств готельного господарства як інструментарій для реалізації контрольних функцій системи управління. *Фінансовий простір*. 2014. № 2(14). С. 116-121.
3. Скибінська З., Ішук Е., Пукаляк М. Зарубіжний досвід оцінювання ефективності ризик-менеджменту в управлінні підприємством. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-19> (дата звернення: 21.05.2025).

УДК 657

Остапенко Т.М., к.е.н., доцент
Приазовський державний технічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ

Торговельні підприємства, враховуючи специфіку їх діяльності, можуть розглянути впровадження однієї з сучасних українських програм для обліку товарних запасів.

Серед актуальних рішень варто розглянути програму «Торгсофт», яка дозволяє автоматизувати роздрібну та оптову торгівлю, управляти складом, вести фінансовий та управлінський облік, інтегруватися з програмним РРО, контролювати закупівлі, продажі, знижки та акції [1]. Ліцензія на цю систему коштує від 4000 до 23000 грн., також доступна річна оренда – від 4000 до 20000 грн, а сама програма працює на платформі Windows та доступна у демоверсії [2].

Іншим рішенням є програма «УкрСклад», яка забезпечує облік товарів на складах, створення архівів документів, ведення довідників клієнтів, товарів і послуг, а також підтримку роботи зі сканерами штрих-кодів і багатокористувацький режим у локальній мережі. Її вартість починається від 795 грн. за персональну ліцензію, з можливістю пробного користування протягом 45 днів [3].

Програма «Квітка Торгівля» також заслуговує на увагу, оскільки автоматизує облік магазинів, складів і виробництв, допомагає управляти залишками, рухом товарів, розрахунками з клієнтами та постачальниками, підтримує програмний РРО та формує звіти. Ця система коштує від 300 до 500 грн. на місяць при оренді або від 1000 до 4 000 грн. при купівлі ліцензії [4].

Для підприємств із комплексними бізнес-процесами доцільним є використання програми «Афіна», яка поєднує функції управління виробництвом, фінансами, персоналом, логістикою, а також здійснює бухгалтерський облік і калькуляцію собівартості. Ціна стартує від 1680 грн. за одне робоче місце для малого бізнесу та від 11400 грн. – для великого [5].

Програма «ОБОРОТ» дозволяє вести облік товарів, фінансів, клієнтів, партнерів, управляти програмами лояльності, здійснювати облік за штрих-кодами, формувати звіти й аналітику. Базовий модуль коштує 10400 грн., кожне додаткове робоче місце – 1500 грн., при цьому у вартість включено встановлення, налаштування та навчання персоналу [6].

Ще одним варіантом є програма IBS, яка орієнтована на управління товарообігом, цінами, акціями, дисконтами, побудову звітності й використання програм лояльності, а також включає додаток для Android. Оренда стартового пакету коштує 750 грн./міс, а ліцензія — від 2000 до 30000 грн. Для підприємств, які надають перевагу хмарним рішенням, підходить ERP Foss – система управління бізнесом, що передбачає облік клієнтів, товарів, постачальників, податкову звітність онлайн, аналітику, інтеграцію з сервісами Приват24, Prom.ua та Новою Поштою. Базовий пакет коштує 250 грн./міс, а кожен додатковий користувач – 125 грн. [7].

Безкоштовною альтернативою є ZStore (Zippy-склад), яка виконується у вигляді скрипта для встановлення на власний хостинг і підтримує функції обліку складу, продажів, закупівель, взаєморозрахунків, сканування штрих-кодів та інтеграцію з онлайн-

торгівлею.

Також варто звернути увагу на програму «Вправно ERP», яка дозволяє здійснювати облік замовлень, закупівель, складу, управляти цінами та формувати звіти; її хмарна версія коштує 600 грн./міс, локальна – 7200 грн [8]. Серед хмарних сервісів, орієнтованих на малий та середній бізнес, виділяється «Dilovod», який забезпечує автоматизований облік товарів, списання, оприбуткування, інтеграцію з банками та поштовими сервісами, підтримку різних одиниць виміру та шаблони документів [9]. Програма «Bookkeeper» також є хмарним рішенням і дозволяє контролювати запаси, здійснювати інвентаризацію, вести облік роздрібної й оптової торгівлі, а її вартість починається від 295 грн./міс за одну компанію [10].

Усі зазначені системи відрізняються функціоналом, форматом використання (локальний чи хмарний), вартістю та рівнем підтримки, тому вибір залежить від масштабу підприємства, специфіки обліку, кількості користувачів та наявного технічного забезпечення.

Література

1. Топ-13 українських сервісів з фінансового та складського обліку. URL : <https://h-profit.com/blog/top-12-ukrainskih-servisiv-z-finansovogo-ta-skladskogo-obliku/>
2. Торгсофт. URL : <https://torgsoft.ua/>
3. УкрСклад. URL : <https://www.ukrsklad.com/>
4. Квітка Торгівля. URL : <https://www.kvitkaprog.com/>
5. Афіна. URL : <https://afina-group.com.ua/>
6. ОБОРОТ. URL : <https://oborot.od.ua/ua/products.php>
7. IBS. Управління компанією онлайн. URL : <https://vpravno.com.ua/uk/>
8. Вправно ERP. URL : <https://zippy.com.ua/>
9. Dilovod. URL : <https://zippy.com.ua/>
10. Bookkeeper. URL : <https://bookkeeper.kiev.ua/>

УДК 657

Остапенко Т.М., к.е.н., доцент
Приазовський державний технічний університет

ПОНЯТТЯ ТА ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ

Оскільки товарні запаси для торговельного підприємства є основною статтею обігових коштів, за рахунок яких у процесі торговельної діяльності підприємство отримує прибуток, що є метою

та основою життєдіяльності будь-якого підприємства, то формулювання економічної суті товарних запасів є невід'ємною частиною управління підприємством, без якого не можливе досягнення цілей підприємства [1]. Тому тема дослідження є актуальною.

Для здійснення безперервного процесу товарного обігу необхідні певні запаси товарів. Товарний запас – це сукупність товарної маси, що знаходиться у сфері обігу і призначена для продажу (рис. 1) [1].

Економічну сутність товарних запасів трактують по різному. Так, з погляду логістики запаси поділяють на товарні й виробничі. Товарні запаси – частина сукупних запасів, що перебуває на підприємствах-виробниках у вигляді готової продукції й у каналах сфери обігу (запаси у дорозі та запаси на підприємствах торгівлі) [2].

Товарні запаси – це сукупність товарів, призначених для подальшого продажу, які знаходяться на різних етапах переміщення від виробника до споживача. Вони забезпечують безперервність торговельного процесу та задовольняють попит споживачів. Товарні запаси включають товари на складах підприємств, у транспорті та безпосередньо в торговельних точках. В англomовній літературі термін «merchandise inventory» визначається як товари, придбані дистриб'юторами, оптовиками або роздрібними продавцями з метою подальшого перепродажу третім особам. Це може бути найбільшим активом у балансі деяких типів бізнесу [3].

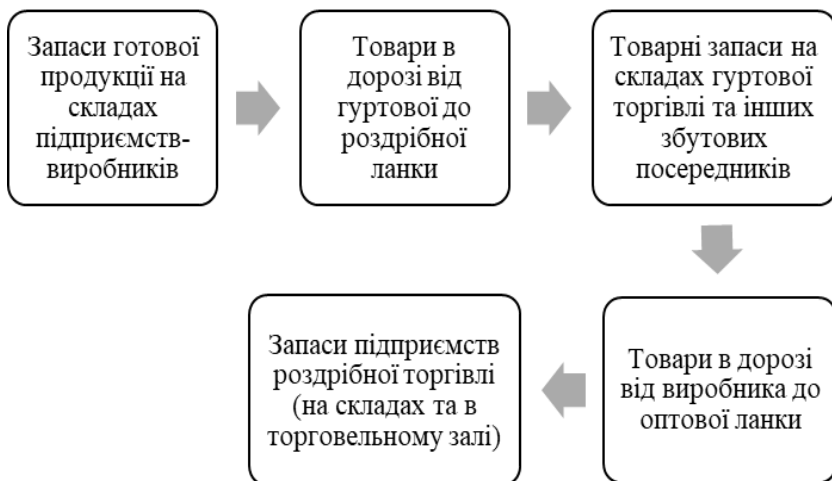

Рисунок 1 Форми товарних запасів сфери обігу [1].

Товарні запаси – це товари та матеріали, які підприємство утримує для подальшого продажу або використання у виробництві. Вони є важливим активом, оскільки забезпечують безперервність виробничого процесу та задовольняють попит споживачів. Згідно з Investopedia, товарні запаси включають сировину, незавершене виробництво та готову продукцію, доступну для продажу [4].

До товарних запасів відносяться товари для перепродажу та матеріали для обслуговування і ремонту [5].

В українській економічній літературі товарні запаси визначаються як маса товарів, призначених для подальшого продажу та забезпечення безперебійної торгівлі, що знаходяться в сфері обігу під час переміщення від виробництва до споживача [6].

Товарні запаси визначають також як товари або матеріали, що знаходяться у власності підприємства, які зберігаються для продажу [7].

Товарні запаси належать до продуктивних активів, здатних у процесі реалізації забезпечувати прибуток підприємства та виступають економічною основою його діяльності [8].

На основі наданих визначень можна виділити кілька підходів до трактування товарних запасів: логістичний, торговельний, бухгалтерський, економічний, процесний. Ці підходи відображають

різні аспекти товарних запасів і їхню роль у діяльності підприємства. Синтез цих підходів дає можливість сформувати авторське визначення: товарні запаси – це динамічна сукупність матеріальних цінностей, що перебувають у власності підприємства та знаходяться на різних етапах руху від виробника до кінцевого споживача. Вони є ключовим активом, призначеним для забезпечення безперервності торговельних процесів, задоволення платоспроможного попиту, формування конкурентоспроможного асортименту та отримання прибутку.

Тож, ефективне управління товарними запасами є невід’ємною складовою діяльності підприємства, що вимагає врахування логістичних, торговельних, бухгалтерських та економічних аспектів. Аналіз наукових публікацій підтверджує, що економічна сутність товарних запасів є предметом активних досліджень як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Науковці приділяють увагу різним аспектам управління товарними запасами, що відображає їхню багатогранність та важливість для діяльності підприємств.

Література

1. Должанський А. М., Кузів М. А. Економічна суть товарних запасів у оптовій торгівлі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.4. С. 163-169. URL : <file:///C:/Users/PK/Downloads/ekonomichna-sut-tovarnih-zapasiv-u-optoviy-torgivli.pdf>
2. Запас. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%81>
3. Merchandise inventory definition (2024). URL : <https://www.accountingtools.com/articles/merchandise-inventory>
4. Kenton W. What Is Inventory? Definition, Types, and Examples (2024). URL : <https://www.investopedia.com/terms/i/inventory.asp>
5. Jenkins A. What Is Inventory? Types, Definition, & Examples (2025). URL : <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/inventory-management/inventory.shtml>
6. Марцин, В. С. Економіка торгівлі : підручник. Київ : Знання, 2006. 402 с. URL : https://pidru4niki.com/17910211/ekonomika/harakteristika_tovarnih_zapasiv_osnovni_etapi_formuvannya
7. Inventories. URL : <https://www.merriam-webster.com/dictionary/inventory>
8. Степаненко О. І. Товарні запаси як об’єкт обліку та управління: науковопрактичний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 2. С. 157-163. URL : <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/353/340>

УДК 657

Остапенко Т.М., к.е.н., доцент

ПОРЯДОК ВІДОБРАЖЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Розрахунки з покупцями є важливим елементом фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки забезпечують контроль за надходженням коштів за реалізовану продукцію (товари).

Розкриття інформації про розрахунки з покупцями у звітності підприємства є важливим елементом управління, що сприяє підвищенню довіри користувачів до фінансової звітності та забезпечує можливість об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства. Інформація про розрахунки з покупцями розкривається у фінансовій звітності відповідно до вимог НП(С)БО та міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) [1].

Розкриття даних про розрахунки з покупцями у звітності забезпечує:

- 1) прозорість щодо структури дебіторської заборгованості;
- 2) оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства;
- 3) надання користувачам звітності (інвесторам, кредиторам, партнерам тощо) повної картини щодо управління оборотними активами (табл. 1).

Таблиця 1. – Форми звітності, які містять інформацію про розрахунки з покупцями

Форма	Розділ/рядок звітності	Інформація
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Розділ II: «Оборотні активи», стаття «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги» (код 1125)	Сума заборгованості. дебіторка за продукцією, товарами, роботами, послугами. Відображається за чистою (нетто) вартістю (без резерву сумнівних боргів).
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Рядок «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» (код 2000)	Сума доходів, отриманих від покупців за реалізовану продукцію
Звіт про рух грошових коштів	Розділ I: «Грошові кошти у результаті операційної діяльності», «Надходження від: Реалізації продукції (товарів,	Рух грошових коштів, отриманих від покупців

	робіт, послуг)» (код 3000), «Надходження авансів від покупців і замовників» (код 3015)	
Примітки до фінансової звітності	Розділ VII: «Дебіторська заборгованість»	Деталізація видів заборгованості, строки її виникнення та розкриття сумнівної заборгованості.

Джерело: складено автором за [2, 3]

Дебіторська заборгованість є важливим індикатором фінансового стану підприємства, що відображається у звітності.

Своєчасне розкриття інформації про структуру та динаміку заборгованості підвищує прозорість управління фінансами.

У ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» інформація розкривається більш детально за класифікаційними групами дебіторської заборгованості, що дозволяє проаналізувати стан заборгованості, тобто зміни, які відбулися протягом звітного періоду (табл. 2).

**Таблиця 2. – Методика заповнення форми № 5
(щодо розрахунків з покупцями)**

Що включено	Які особливості
Розділ VII «Дебіторська заборгованість»	
Розкривається інформація з рядка 1125 форми № 1	Надається інформація щодо дебіторської заборгованості покупців за строками непогашення). Якщо прострочених боргів немає, заповнюється лише графу 3 «Усього на кінець року»

Джерело: [4, 5]

Фінансова звітність, яка включає Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів та Примітки до фінансової звітності, забезпечує інформацією різні групи користувачів про стан погашення заборгованості.

Література

1. Фінансовий облік : навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 616 с.
2. Верига, Ю. А. Звітність підприємств : навч. посіб. 2-ге вид., доповн. і переробл. К. : ЦУЛ, 2018. 776 с.
3. Іванчук Н. В. Звітність підприємств : навч. посіб. Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 208 с.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

4. Онищенко В. Примітки до фінансової звітності: хто складає та як заповнити (2025). URL : <https://buhplatforma.com.ua/article/7461-primitki-do-fnansovo-zvtnost-hto-sklada-ta-yak-zapovniti>

5. Примітки до фінансової звітності за формою №5: інструкція (2025). URL : <https://7eminar.ua/news/3442-forma-5-primitki-do-ricnoyi-finansovoyi-zvitnosti>

УДК 334.716:332.1:338.45

Павуско З.А., викладач
економічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії,
викладач – методист

Млинівський технологічно-економічний фаховий коледж

МАЛИЙ БІЗНЕС: РЕГІОНАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ

Малий бізнес є наріжним каменем соціально-економічного розвитку, адже він генерує зайнятість, стимулює інновації та сприяє економічній диверсифікації. Проте його функціонування нерозривно пов'язане з регіональними та галузевими особливостями, що формуються під впливом економічних, соціальних, культурних та інституційних факторів. В умовах глобалізації та посиленої цифровізації, малий бізнес стикається як з новими викликами, так і з безпрецедентними можливостями, що вимагає детального аналізу та адаптованих підходів до підтримки (1, с. 45).

Регіональні особливості розвитку малого бізнесу. Регіональний контекст є визначальним для специфіки розвитку малого бізнесу, оскільки він впливає на економічну базу, інфраструктуру, доступ до ресурсів та особливості місцевих ринків. Наприклад, у промислово розвинених регіонах України, таких як Дніпропетровська чи Харківська області, малий бізнес частіше орієнтується на надання послуг великим промисловим підприємствам або розвиток торгівлі. Натомість у сільських регіонах, таких як Чернівецька чи Волинська області, переважають аграрно-орієнтовані підприємства, що спеціалізуються на переробці сільськогосподарської продукції. Регіональні відмінності також проявляються у доступності фінансування: у великих містах малі підприємства мають кращий доступ до банківських кредитів та інвестицій, тоді як у віддалених регіонах підприємці частіше покладаються на власні заощадження або

мікрокредитування (2, с. 78). Крім того, у східних та південних регіонах, що постраждали від бойових дій, малий бізнес зіткнувся з міграцією підприємців та руйнуванням інфраструктури, що вимагає специфічних програм відновлення (4, с. 56).

Галузеві особливості малого бізнесу. Галузева специфіка малого бізнесу визначається технологічними трендами, попитом на ринку та рівнем конкуренції. Сфера послуг, включаючи торгівлю, ІТ та туризм, є найдинамічнішим сектором, особливо в умовах цифровізації (5, с. 89). Наприклад, у сфері інформаційних технологій малі підприємства активно впроваджують інновації, такі як розробка програмного забезпечення чи цифрові маркетингові рішення, що дозволяє їм успішно конкурувати на глобальному ринку. У той же час, у традиційних галузях, таких як роздрібна торгівля чи громадське харчування, малі підприємства стикаються з високою конкуренцією з боку великих мереж, що змушує їх шукати нішеві ринки або пропонувати унікальні продукти та послуги. Важливим фактором є також адаптація до цифрових технологій: у 2024 році 68% малих підприємств в Україні використовують онлайн-платформи для продажів, що суттєво підвищує їх конкурентоспроможність (3, с. 120). Виробничий сектор обмежений високими витратами на сировину та енергоносії, але має потенціал у нішах, таких як екологічна продукція та ремісництво. В аграрному секторі переважають сімейні фермерські господарства, які потребують цільової державної підтримки (6, с. 34).

Виклики та перспективи розвитку. Серед ключових викликів для малого бізнесу в Україні залишаються обмежений доступ до фінансування, недостатня цифрова грамотність підприємців, високі податки та бюрократичні бар'єри, а також нестача кваліфікованих кадрів через міграцію. Водночас глобалізація відкриває нові можливості, зокрема доступ до міжнародних ринків через електронну комерцію та участь у глобальних ланцюгах постачання. Для подолання регіональних диспропорцій необхідна державна підтримка у вигляді цільових програм, спрямованих на розвиток інфраструктури, навчання підприємців та стимулювання інновацій. Галузеві особливості потребують диференційованого підходу до регулювання: наприклад, спрощення ліцензування для технологічних стартапів або підтримка кооперативів у сільському господарстві. Розширення співпраці з ЄС у рамках програм відновлення України є також однією з ключових перспектив для розвитку малого бізнесу (7, с. 67).

Отже, малий бізнес є важливим елементом економічного розвитку, але його успішність залежить від ефективного врахування регіональних та галузевих особливостей. Для забезпечення сталого розвитку необхідно поєднувати державну підтримку, адаптацію до технологічних трендів та врахування локального контексту. Подальші дослідження мають бути спрямовані на аналіз ефективності регіональних програм підтримки малого бізнесу та їх впливу на економічне зростання.

Література

- 1.Петренко В. І. Малий бізнес в Україні: стан та перспективи. – К.: Ліра, 2022. – 210 с.
- 2.Ковальчук О. М. Регіональні аспекти розвитку підприємництва. – Львів: Видавництво ЛНУ, 2021. – 145 с.
- 3.Державна служба статистики України. Звіт про діяльність малих підприємств у 2024 році. – К., 2025. – 160 с.
- 4.Пономаренко В.С. Економічний розвиток регіонів України: сучасні виклики. – Харків: ХНУ, 2024. – 320 с.
- 5.Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. – К.: Вид-во "Х", 2023. – 456 с.
- 6.Семенюк Т. П. Аграрний сектор України: проблеми та шляхи їх вирішення. – Одеса: Астропринт, 2023. – 98 с.
- 7.Європейська Комісія. Програма відновлення України: можливості для малого та середнього бізнесу. – Брюссель, 2024. – 115 с.

УДК 657.3

Панченко О.Д., PhD

ВП НУБіП України

«Ніжинський агротехнічний інститут»

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВІДОБРАЖЕННЯ КЛІМАТИЧНИХ РИЗИКІВ У ЗВІТНОСТІ

Визначення кліматичного впливу на формування фінансових показників підприємств вимагає значних зусиль та численних експертних оцінок. При відображенні даних у звітності суб'єкти господарювання повинні раціонально оцінювати інформацію та її дотичність до кліматичного питання з метою визначення впливу кліматичних змін на фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки підприємства [1].

Кліматичні ризики в цілому можна поділити на три групи:

фізичні (впливають на вартість активів та формують передумови для зміни методології оцінки фінансових ризиків); транзитні (впливають на зміщення переваг споживачів в сторону екологічних товарів і послуг, які потребують перехідного періоду. Вони скорочують можливості формування реальної ціни та приводять до підвищення цінових коливань для споживачів); ризики відповідальності (можна описати як наслідок збільшення компенсації економічним агентам, що постраждали від зміни клімату) [2].

Орієнтуючись на МСБО 1 «Подання фінансової звітності» можна констатувати, що відображення даних про кліматичні зміни буде доречним, за умови, що інвестори вважають такий вплив суттєвим на діяльність суб'єкта та їхні рішення. Відповідно до даного документу прямої вимоги розкривати інформацію при кліматичні показники немає, але вона може покращити якість фінансової звітності. Важливим моментом є те, що МСБО 1 вимагає відображати припущення про майбутні процеси, що відзначаються суттєвим ризиком та приводять до коригування даних протягом наступного фінансового року. Тому виникає необхідність аналізу та формування припущень щодо кліматичних ризиків, які мають суттєве значення в довгостроковій перспективі [1].

Важливим документом у досліджуваній проблематиці є МСФЗ S1 «Загальні вимоги до розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком» [3] та МСФЗ S2 «Розкриття інформації, пов'язаної зі зміною клімату» [4].

МСФЗ S1 вимагає від суб'єкта господарювання відображати дані про ризики й можливості, що стосуються сталого розвитку та можуть впливати на грошові потоки, доступ підприємства до фінансування чи вартість капіталу в коротко-, середньо- й довгостроковій перспективі. Даний стандарт регламентує підготовку та порядок представлення фінансового звіту, пов'язаного зі сталим розкриттям інформації, зокрема ризиками й можливостями суб'єкта [3].

Мета МСФЗ S2 полягає в тому, щоб вимагати від суб'єктів господарювання розкриття інформації про ризики та можливості, пов'язані з кліматом, яка буде необхідною для користувачів фінансової звітності загального призначення під час прийняття рішень щодо надання ресурсів суб'єкту господарювання [4]. Підприємства повинні визначати поточний та очікуваний вплив таких можливостей і

ризиків на стратегію та процес прийняття рішень; фінансовий стан, результати й грошові потоки протягом звітного періоду, а також очікуваний коротко-, середньо- та довгостроковий вплив [5].

Література

1. Чи потрібні додаткові розкриття інформації щодо змін клімату у фінансовій звітності за МСФЗ. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FZ003323>.
2. Краснова І. В., Примостка Л. О., Лавренюк В. В. Кліматичні ризики у фінансовому бізнесі. *Проблеми економіки*. 2021. № 3 (49). С. 140-146. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-140-146>.
3. IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s1-general-requirements/>.
4. IFRS. IFRS S2 Climate-related Disclosures. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-sustainability-standards-navigator/ifrs-s2-climate-related-disclosures/>.
5. IFRS. IFRS S2. Informations à fournir en lien avec les changements climatiques. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards-issb/french/2023/issued/part-a/fr-issb-2023-a-ifrs-s2-climate-related-disclosures.pdf?bypass=on>.

УДК 314

Парфентій Л. А., к.е.н., доцент
Білокур І.О., здобувач вищої освіти
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ

ДЕМОГРАФІЧНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансовою безпекою називають стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків і дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи [1]. Тобто станом фінансової безпеки можна назвати стан стійкості фінансової системи до загроз.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, окрім безпосередніх викликів національній

економіці, пов'язаних із зупинкою роботи безлічі економічно активних підприємств, особливу увагу варто приділити демографічним загрозам.

З 2022 року мільйони українців як вимушено, так і за особистим бажанням виїхали за кордон. Деякі з них вже повернулися, деякі повернуться в майбутньому, проте значна частина не повернеться, на жаль, ніколи. Це створює проблему нестачі активної робочої сили, оскільки переважна більшість емігрантів – особи працездатного віку. Так, за даними Інституту демографії та проблем якості життя НАНУ за три роки повномасштабної війни в Україні населення зменшилось приблизно на 8 мільйонів осіб. Перед початком повномасштабного вторгнення українців було 42 мільйони, на початку 2025 року – приблизно 34 мільйони. Причому це число стосується саме кордонів 1991 року, а якщо говорити про підконтрольну Україні територію, то населення там налічує близько 29 мільйонів [2].

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців також активно стежить за кількістю українських біженців за кордоном. Відповідно до останніх даних станом на середину лютого 2025 року близько 6,9 мільйона українців перебували за кордоном, 6,3 мільйона з них – у Європі. Найбільше біженців, понад мільйон, прихистила Німеччина, за нею - Польща та Чехія [3].

За даними Євростату станом на 31 грудня 2024 року майже 4,3 мільйона українців мали статус тимчасового захисту в країнах Європейського союзу [4]. Міністерство єдності зазначає дані про 5 мільйонів [2], Центр економічної стратегії – про близько 5,2 мільйонів українців [5].

Негативна тенденція спостерігається також і в питаннях народжуваності та смертності населення, причому така ситуація мала місце ще до початку повномасштабного вторгнення. Так, для збереження рівня населення необхідно, щоб на 100 жінок народжувалося близько 210-220 дітей, наразі значення такого показника становить лише 90-100 [2]. До того ж за даними Міністерства юстиції у 2025 році кількість померлих людей приблизно в 3 рази перевищила чисельність народжених [2].

Уваги заслуговує і масштабна мобілізація військовозобов'язаних, котрі будучи мобілізованими перестають займатися виробничою працею, натомість починаючи перебувати на час служби на повному утриманні держави, що створює додаткове

навантаження на державний бюджет. Остання обставина ускладнюється значною еміграцією, про яку вже зазначалося вище, оскільки з виїздом за кордон особа перестає сплачувати податки всередині країни, що значно зменшує в кінцевому результаті суму податкових надходжень до бюджету. Зі слів Президента України Володимира Зеленського кількість військовослужбовців Збройних Сил України станом на січень 2025 року становила близько 880 тисяч осіб [6], що є значною часткою від загальної чисельності населення нашої держави.

Крім того, багато військовослужбовців внаслідок поранень втрачає працездатність або в найгіршому випадку гине, у зв'язку з чим виникає необхідність здійснення їм або їх родинам соціальних виплат, що збільшує навантаження на державний бюджет.

Потребує уваги і такий фактор як переорієнтація національної економіки на оборонний лад, тобто збільшення витрат на військово-промисловий комплекс, що не є корисним для економіки, не призводить до її зростання, а навпаки опосередковано пригнічує розвиток інших сфер економіки. Згідно бюджету України на 2024 рік видатки на оборону становили близько 22,1% ВВП [7].

Таким чином, єдиною можливістю для України відновити фінансову безпеку після війни є зменшення податків до найбільш оптимального рівня та впровадження реформ, спрямованих на спрощення бюрократичної сторони здійснення економічної діяльності, тобто реєстрації та ліквідації ФОП, ведення податкової звітності і т.п. Це сприятиме економічній активності суб'єктів господарювання та виходу їх з «тіні», тобто сектору тіньової економіки. Ще однією дуже важливою складовою економічного відновлення після завершення війни є ефективне використання міжнародної допомоги. Лише за умови правильної фінансової політики наша держава зможе розвиватися далі після закінчення активних бойових дій.

Література

1. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>.
2. «Нас вже ніколи не буде 52 мільйони»: про демографічну ситуацію в Україні та шанси на повернення мільйонів з-за кордону // *Радіо Свобода* : [сайт]. 2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/chym-dovshe-tryvaye-viyana-tym-menshe-lyudey-povernetsya-pro-demohrafichnu-sytuatsiyu-v-ukrayini/33339657.html> (дата звернення 19.05.2025).

3. Ukraine Refugee Situation // *Operational Data Portal* : [сайт]. 2025. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 19.05.2025).
4. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics // Eurostat : [сайт]. 2025. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics#Where did unaccompanied minors fleeing Ukraine go.3F](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics#Where_did_unaccompanied_minors_fleeing_Ukraine_go.3F) (дата звернення 19.05.2025).
5. Українські біженці після трьох років за кордоном: скільки їх та хто повернеться? Четверта хвиля дослідження : аналітична записка / [Д. Михайлишина, М. Самойлюк, М. Томіліна та ін.] // Центр економічної стратегії. 2025. 102 с. URL: https://ces.org.ua/refugees_fourth_wave/ (дата звернення 19.05.2025).
6. Зеленський розкрив нинішню чисельність української армії // *Слово і діло* : [сайт]. 2025. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/01/15/novyna/bezpeka/zelenskyj-rozkryv-nynishnyu-chyselnist-ukrayinskoyi-armiyi> (дата звернення 19.05.2025).
7. Основна стаття витратів – оборона: Верховна Рада України ухвалила державний бюджет на 2024 рік // *Рада національної безпеки і оборони України* : [сайт]. 2023. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/6703.html> (дата звернення 19.05.2025).

УДК 336.382

Пастушенко А.О. к.іст.н., доц.
Федорова М.Д., здобувач вищої освіти
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах глобалізації світової економіки та активного розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин особливу увагу слід приділяти ефективному фінансовому забезпеченню зовнішньоекономічної діяльності підприємств, оскільки їх конкурентоспроможність, фінансова стійкість і здатність до довгострокового розвитку значною мірою залежать від правильного вибору відповідних фінансових інструментів, що дозволяють оптимізувати потоки капіталу, мінімізувати валютні ризики та забезпечити своєчасне виконання зовнішньоторговельних контрактів.

З огляду на те, що зовнішньоекономічна діяльність підприємств пов'язана з використанням широкого спектра фінансових інструментів, серед яких кредити, страхування експортних ризиків, документарні акредитиви, факторинг, міжнародні фінансові гарантії та інші механізми, виникає необхідність комплексного аналізу їх ефективності, врахування специфіки їх застосування в різних секторах економіки, а також визначення найбільш оптимальних методів фінансування експортно-імпортних операцій у контексті сучасних викликів та можливостей світового фінансового ринку.

Фінансове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства являє собою комплексну систему методів, інструментів і механізмів, спрямованих на ефективне управління фінансовими потоками, кредитними ресурсами, інвестиціями та іншими фінансовими активами з метою забезпечення стабільного функціонування компанії на міжнародних ринках, а також підвищення її конкурентоспроможності та прибутковості в умовах глобалізації економіки, зміни валютних курсів, митного регулювання, податкових зобов'язань та інших фінансово-економічних факторів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність суб'єкта господарювання.

Зовнішнє фінансування може бути у формі боргу або прямих іноземних інвестицій. Обидва типи сприяють зростанню, але надмірний борг може підвищити вразливість до фінансових криз, тоді як вони можуть зменшити їх вплив [1].

Фінансове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств є складним і багатокомпонентним процесом, який включає використання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування, що дозволяє підприємствам ефективно функціонувати на міжнародних ринках та забезпечувати довгостроковий розвиток.

До внутрішніх джерел фінансування належить самофінансування[2], яке базується на використанні власних коштів підприємства, зокрема чистого прибутку, амортизаційних відрахувань, страхових сум відшкодування збитків та іммобілізованих надлишків основних і обігових коштів, нематеріальних активів. Ці джерела дозволяють підприємству забезпечувати фінансову стійкість, мінімізувати залежність від зовнішніх кредиторів і підтримувати конкурентоспроможність у міжнародному середовищі, хоча їх обсяг може бути недостатнім для масштабного розвитку та виходу на нові ринки. Зовнішні джерела фінансування охоплюють різні форми

залучення капіталу з державних, кредитних, інвестиційних та грантових джерел[2], що сприяє розширенню фінансових можливостей підприємств у процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Одним із таких джерел є бюджетне (державне) фінансування, яке передбачає підтримку підприємств у рамках державних цільових програм, спрямованих на розвиток пріоритетних галузей економіки, інноваційних технологій та експорту. Таким чином, ефективне використання різних джерел фінансування є ключовим фактором успішного розвитку підприємств у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а їх збалансоване поєднання дозволяє мінімізувати фінансові ризики, оптимізувати структуру капіталу та забезпечити довгострокову конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Література

1. Gaies B., Nabi M. (2019). Financial Openness and Growth in Developing Countries: Why Does the Type of External Financing Matter?. Journal of Economic Integration. <https://doi.org/10.11130/jei.2019.34.3.426>. (дата звернення 05.04.2025 р.)
2. Кузьменко А. Ю., Свистун Л. А. (2018) Джерела фінансового забезпечення інвестиційного розвитку малих підприємств в Україні. Ефективна економіка. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6801>. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.204 дата звернення 05.04.2025 р.)

УДК 657

Перетятко Ю.М., к.е.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка»

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Із набуттям статусу кандидата на членство в ЄС Україна взяла курс на гармонізацію національного законодавства з вимогами Європейського Союзу, що, своєю чергою, зумовлює необхідність упровадження нових стандартів звітності, зокрема у сфері сталого розвитку.

Відображенням цього курсу стало схвалення 18 жовтня 2024 року Стратегії запровадження підприємствами звітності зі сталого розвитку до 2030 року [1]. Відмітимо, що на сьогоднішній день в Україні на законодавчому рівні затверджені такі види звітності:

фінансова, податкова, статистична, бюджетна, до Національного банку України тощо.

Для досягнення Стратегічної цілі 1. Запровадження в Україні складення згідно з Європейськими стандартами звітності із сталого розвитку (ESRS), подання та оприлюднення підприємствами звітності із сталого розвитку, що передбачено Стратегією запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку до 2030 року до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” планується внести зміни в частині запровадження звітності із сталого розвитку [2, дата публікації 07.02.2025].

Згідно з Проектом “звітність із сталого розвитку - це звітність підприємства, яка містить інформацію, необхідну для розуміння його впливу на питання сталого розвитку, та як ці питання впливають на розвиток, ефективність і становище підприємства” [2].

Складати звітність зі сталого розвитку будуть всі суб’єкти господарювання (крім малих та середніх підприємств, цінні папери яких допущені до торгів на регульованому ринку капіталу) за стандартами звітності зі сталого розвитку, які прийняті Європейською Комісією, якими визначаються обов’язкові вимоги та порядок розкриття підприємствами інформації у звітності із сталого розвитку.

Впровадження складання звітності зі сталого розвитку для суб’єктів господарювання має низку переваг: підвищення довіри з боку іноземних інвесторів, покращення репутації компанії, вдосконалення внутрішнього управління, створення конкурентних переваг.

Незважаючи на лише початкові кроки щодо впровадження звітності зі сталого розвитку є підприємства, які її готують та оприлюднюють вже тривалий час. Наприклад, Vodafone Україна детально описує екологічні, соціальні та управлінські ініціативи у звіті зі сталого розвитку за 2022 р. [3].

Нафтогаз Україна підприємницьку діяльність поєднує із цілями сталого розвитку, серед яких першочерговими є: 3.Міцне здоров’я і благополуччя, 4.Якісна освіта, 6.Чиста вода та належні санітарні умови, 7.Доступна та чиста енергія, 11.Сталий розвиток міст та спільнот, 13.Боротьба зі зміною клімату, 17.Партнерство заради стійкого розвитку [4].

МХП (Агроіндустріальний холдинг) оприлюднює звіти зі сталого розвитку, в яких висвітлює корпоративне управління,

екологічні ініціативи, соціальні програми та інші аспекти відповідального ведення бізнесу [5].

Агропромисловий холдинг АСТАРТА-Київ активно впроваджує програми сталого розвитку, включаючи енергоефективність, захист довкілля та соціальні ініціативи. Компанія з 2017 року публікує звіти за стандартами GRI [6].

Незважаючи на ряд переваг для суб'єкта господарювання щодо впровадження звітності зі сталого розвитку, для працівників облікового апарату цей процес буде супроводжуватися певними викликами:

1. Зростання навантаження. Бухгалтерам треба буде опанувати нову таксономію звітності, а також готувати додаткову інформацію, яка знаходиться за межами системи бухгалтерського обліку. Водночас буде виникати необхідність встановлення постійних зв'язків із іншими відділами підприємства.

2. Брак фахової підготовки. Звітність зі сталого розвитку буде потребувати знань з різних сфер діяльності: екологія, управлінські ризики, соціальна відповідальність, безробіття тощо. Недостатність знань може спричинити викривлення у такій звітності, тому прийняті на основі такої інформації управлінські рішення можуть бути неефективними.

3. Відсутність методології. Наразі стандарти звітності зі сталого розвитку лише розробляються, законодавча база є недосконалою та не усталеною.

4. Програмне забезпечення. На сьогоднішній день жодний програмний продукт в Україні для автоматизації обліку не забезпечує автоматичного формування звітності зі сталого розвитку. Впровадження таких рішень потребуватиме часу та фінансових ресурсів як з боку розробників, так і споживачів програмних продуктів.

Таким чином, із набуттям Україною статусу кандидата на членство в ЄС та започаткуванням курсу на гармонізацію законодавства з європейськими вимогами, звітність зі сталого розвитку поступово набуває вагомого значення в обліковій практиці українських підприємств. Впровадження відповідної звітності відповідно до Європейських стандартів (ESRS) зумовлює необхідність нормативно-правових змін, методологічного переосмислення функцій обліку та підвищення професійної компетентності облікових

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

працівників. Незважаючи на наявні виклики — зокрема зростання обсягу облікової роботи, дефіцит кваліфікованих кадрів і програмних рішень, - практика складання та оприлюднення звітності зі сталого розвитку створює значні переваги для бізнесу

Література

1. Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку до 2030 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 18.10. 2024 р. № 1015-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#n17>

2. Про внесення змін до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” щодо запровадження звітності із сталого розвитку : Проект Закону України. URL: https://mof.gov.ua/uk/draft_normative_legal_acts_in_2025-821

3. Annual Sustainability Report Vodafone Ukraine 2022. URL: https://toplead.eu/get_file/id/vodafone-ukraine-sustainability-report-2022.pdf

4. Сталий розвиток. Офіційна сторінка Нафтогаз Україна. URL: <https://www.naftogaz.com/sustainability>

5. Звіт зі сталого розвитку 2021. URL: https://www.responsibilityreports.com/HostedData/ResponsibilityReportArchive/m/LSE_M_HPC_2021.pdf

6. Сталий розвиток. Офіційний сторінка АСТАРТА-Київ. URL: <https://astartaholding.com/stalvj-rozvytok/>

УДК 004.67

Пиріг С. О., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ФУНКЦІЙ MS EXCEL В РОБОТІ ФАХІВЦЯ

Електронна таблиця MS Excel та її функції є основним інструментом для фахівців у різних сферах (фінансах, обліку, освіта і т.ін.). За допомогою функцій Excel рутинні процеси обробки великих обсягів даних швидко автоматизуються, що підвищує ефективність та точність розрахунків, а також мінімізує помилки, які можуть допустити фахівці, особливо при впровадженні нових задач у роботі.

Особливе місце серед функцій Excel займають функції для обробки великих масивів та бази даних (VLOOKUP(), XLOOKUP(), HLOOKUP, LOOKUP() та ін.), а у сукупності з іншими функціями їх можна використовувати як аналітичний інструмент для прийняття

управлінських рішень. Також, наведені функції дозволяють автоматизувати процес створення документів та звітів на основі баз даних. В умовах розвитку цифрової економіки, особливо важливо на початкових етапах навчального процесу ознайомити та навчити майбутніх фахівців ефективно використовувати функції Excel для обробки та аналізу даних. За допомогою наведених вище функцій є можливість автоматизувати заповнення будь-яких форм, звітів, документів, протоколів. На рисунку 1, наведена база даних здобувачів ВНЗ, яка була сформована на основі наказу щодо захисту кваліфікаційних робіт, де були зазначені поля: ПІП, тема, керівник та рецензент. Базу даних було доповнено новими полями, які необхідні для подальшого формування протоколу засідання ЕК за кожним здобувачем. На рисунку 2 представлено роботу функції VLOOKUP(), де видно, що занесення у комірку F3 номера протоколу (число 9), що відповідає номеру студента у БД і є унікальним ідентифікатором, відбувається автоматичне заповнення протоколу даними відповідного здобувача.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ІІІІ	Тема	Керівник	Рецензент	К-ть стор.	К-ть листів, креслень	Дата захисту	Оцінка	ECTS	Над. шкала	
9	АНДРІЙЧЕНКО Васильович	Шляхи зміцнення фінансової стійкості приватних структур в умовах нестачі фінансових ресурсів	Овісніко Т. А.	Ковальчук М. Г.	93	13	від "26" грудня 2023 року	90	A	відмінно	
10	БОРИСЮК Сергій Олександрович	Підвищення ефективності управління кредитним портфелем банку в умовах фінансової нестабільності	Жук І. С.	Сваричевич А. П.	77	10	від "26" грудня 2023 року	90	A	відмінно	
11	ВОЛЬСЬКИЙ Андрій Романович	Формування видатків місцевих бюджетів на соціальну сферу у системі соціально-економічного розвитку країни	Корнішук В. Р.	Рибачок В. О.	53	8	від "26" грудня 2023 року	85	B	добре	
12	ВОЛОШИН Андрій Викторович	Управління прибутковістю лісогосподарських підприємств в умовах кризової економіки	Залевська Н. О.	Собчук В. ІІ.	97	11	від "27" грудня 2023 року	100	A	відмінно	

Рисунок 1 – База даних

[illegible]

Рисунок 2 – Протокол

Функції MS Excel забезпечують високу ефективність у роботі фахівців завдяки автоматизації завдань, значно підвищуючи продуктивність і точність розрахунків у різних сферах діяльності.

Література

1. 20 функцій Excel для профі. URL: <https://data-b-i.com/uk/article/20-funkczij-excel-dlya-profi.html>(дата
2. Розглядаємо функцію XLOOKUP(). URL: <https://data-b-i.com/uk/article/rozglyzdayemo-funktsiu-xlookup.html>

УДК 657.1

Писаренко Т.М., к.е.н., доцент,
Луцький національний технічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАЛАГОДЖЕННЯ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ

Розрахунки з бюджетом є важливою ділянкою облікового процесу будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки забезпечують важливі аспекти функціонування держави. Держава для реалізації своїх функцій застосовує податковий інструментарій, як невід'ємну складову податкової політики. Вибір податкової політики призводить до вибору елементів системи оподаткування, а саме: об'єкт оподаткування, база оподаткування, ставка оподаткування, пільги з оподаткування, податковий період, податкова звітність, терміни розрахунків з бюджетом, інші.

Діючий суб'єкт господарювання здійснює вибір податкової політики відповідно до затвердженої нормативної бази. Визначальними нормативними документами які формують податкову політику суб'єкта господарювання є:

– Податковий кодекс України [1];

–Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування» [2].

Регламентне застосування податкового кодексу забезпечує значна кількість підзаконних актів, які приймаються МФУ, ДПС.

Виходячи з особливостей господарської діяльності облікова служба господарюючого суб’єкта здійснює вибір податкової політики, а саме визначає перелік податків і зборів, які зобов’язаний сплачувати такий господарюючий суб’єкт.

Оскільки кожен податковий платіж сплачується за визначеними правилами і за окремими кодами бюджетної класифікації, то підприємства, установи, організації повинні налагодити якісний аналітичний облік розрахунків з бюджетом. Слід відмітити, що аналітичну інформацію не відображає фінансова звітність. Так, наприклад, форма 1 «Баланс» передбачає дві позиції для відображення розрахунків з бюджетом: код рядка 1620 – кредиторська заборгованість за податками і податковими платежами перед бюджетом, код рядка 1135 – дебіторська заборгованість по розрахунках з бюджетом [3]. Субрахунки 641 «Розрахунки за податками», 642 «Розрахунки за податками» призначені для обліку основних податкових розрахунків господарюючих суб’єктів [4]. Економічний зміст цих субрахунків передбачає їх пасивний характер, тобто ці рахунки є за своєю суттю джерелами утворення господарських засобів. Це є цілком логічним фактом, адже податки спочатку нараховують, а потім сплачують у чітко визначених розмірах та у чітко визначені терміни. Але в реальних господарських відносинах суб’єкта господарювання з органами адміністрування податків може виникнути переплата або недоплата. За цих обставин субрахунки 641 «Розрахунки за податками», 642 «Розрахунки за податками» можуть перетворитися із джерела на господарський засіб і навпаки. За різних випадків вкрай важливо вести окремий аналітичний облік у розрізі окремих податків, які об’єднані тим чи іншим субрахунком для забезпечення коректних розрахунків з бюджетом та уникнення штрафних санкцій. Для цього доцільно використовувати аналітичну оборотну відомість, представлену в таблиці 1.

Таблиця 1. – Оборотна відомість по аналітичних рахунках до
синтетичного субрахунку 641 «Розрахунки за податками»

Аналітичний рахунок	Сальдо на початок періоду	Оборот за період	Сальдо на кінець періоду

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

Податок на прибуток		5000	5000	44000		44000
ПДВ		11000	15000	1000	3000	
...						
Разом по субрахунку		16000	20000	45000	3000	44000

Отже, аналітичний облік розрахунків з бюджетом є важливою складовою облікового процесу будь-якого підприємства, установи, організації. Цей облік виконує аналітичну та контрольну функції, дає можливість прогнозувати грошові потоки підприємства та ефективно ними управляти.

Література

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 15.05.2025).
2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. №2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення 15.05.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до складання фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 15.05.2025).
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом МФУ від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення 15.05.2025).

УДК 657.1

Писаренко Т.М., к.е.н., доцент,
Гнатюк А.С., магістр, ОПмз-11
 Луцький національний технічний університет

ДОКУМЕНТУВАННЯ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ, ЯК ВАЖЛИВА СКЛADOVA ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ

Документування – це процес фіксування подій та результатів господарської діяльності будь-якого підприємства, установи, організації. Перелік документів, їхній рух на господарюючому суб'єкті визначається специфікою діяльності останнього.

Основним елементом процесу документування є первинний документ. Базові вимоги до первинних документів та їхнього руху визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову

звітність в Україні [1].

Деталізацію вимог до формування первинних документів забезпечує Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [2].

Документуючи господарські операції для підприємства, установи організації важливо враховувати терміни зберігання первинних документів. Тому обліковий та управлінський персонал суб'єкта господарювання повинен враховувати норми наказу МІОУ від 12.04.2012 р. [3]. Відповідно до згаданого вище нормативу «первинні документи і додатки до них, що фіксують факт виконання господарських операцій і стали підставою для записів у регістрах бухгалтерського обліку та податкових документах» зберігаються не менше 5 років [3].

Перелік витратних документів може бути визначений як окремими нормативами, так і розроблений обліковою службою підприємства, установи організації з урахуванням норм Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [2].

Документування витрат діяльності промислового підприємства у розрізі елементів витрат наведено в таблиці 1.

Щодо матеріальних витрат, до Державний комітет статистики скасував нормативи 1995-1997 років, але нових не розробив. Тому підприємства змушені самостійно розробляти первинні документи з урахуванням базових реквізитів Положення [2] або користуватися відмінними нормативами не друкуючи згадку застарілого нормативу зверху таких документів.

Таблиця 1. – Документування витрат діяльності промислового підприємства у розрізі елементів витрат

Елемент витрат	Норматив	Перелік первинних документів
Матеріальні витрати	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [2]	Накладна, товарно-транспортна накладна, акт списання, вимога
Витрати на оплату праці	Наказ ДКСУ від 05.12.2008 р. № 489 [4]	Табель обліку використання робочого часу, наказ керівника, розрахунково-платіжна відомість
Відрахування на соціальне страхування	Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI [5]	Бухгалтерська довідка

Амортизація	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [2]	Розрахунок амортизації основних засобів
Інші	ПКУ [6], Наказ МФУ від 28.09.2015 р. № 841 [7]	Акт виконаних робіт, авансовий звіт, договір, інші

Подібні висновки стосуються й основних засобів, а саме первинного документу «Розрахунок амортизації основних засобів».

Звичайно, ми не охопили всю нормативну базу щодо діючих первинних документів. Але, очевидним є той факт, що нормативи постійно змінюються з урахуванням вимог сьогодення. Тому облікова служба повинна постійно слідкувати за змінами і враховувати їх у своїй господарській діяльності.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 02.05.2025 р.).
2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерством фінансів України 24.05.1995 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення 10.05.2025).
3. Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб, із зазначенням строків зберігання документів, затверджено наказом МІОУ від 12.04.2012 р. № 578/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12#Text> (дата звернення 10.05.2025).
4. Наказ ДКСУ «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» від 05.12.2008 р. № 489. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text> (дата звернення 10.05.2025).
5. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення 10.05.2025).
6. Податковий кодекс України. URL: <https://tax.gov.ua/nk/> (дата звернення 02.05.2025).
7. Наказ МФУ «Про затвердження форми Звіту про використання коштів / електронних грошей, виданих на відрядження або під звіт, та Порядку його складання» від 28.09.2015 р. № 841. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1248-15#Text> (дата звернення 02.05.2025).

УДК 657

Підлубна О.Д., старший викладач,
Уманський національний університет

СИСТЕМА АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ СУБ'ЄКТІВ

ПІДПРИЄМНИЦТВА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ЗНАЧЕННЯ

В сучасному ринковому середовищі, у просторі постійних трансформацій та зростання конкуренції аналітична діяльність стає основою ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Система аналітичного супроводу підприємницької діяльності є важливою складовою управлінської системи, оскільки забезпечує формування інформаційного підґрунтя для прийняття стратегічних і тактичних рішень.

Система аналітичного обліку – це частина бухгалтерського обліку, яка забезпечує деталізований облік господарських операцій у розрізі конкретних об'єктів (контрагенти, номенклатура товарів, проекти, працівники, фінансування тощо). Аналітичний облік розкриває зміст синтетичних рахунків, тобто деталізує узагальнені записи, що обліковуються на рахунках першого порядку. Аналітична інформація розкриває більш детально ознаки, притаманні конкретному об'єкту обліку, господарській операції, контрагенту тощо. Завдяки використанню аналітичних даних покращуються функції контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень. Відтак, аналітичний облік забезпечує точність розрахунків з контрагентами, покращує контроль за станом матеріально-виробничих запасів, відображає взаємні розрахунки за кожним договором, формує розгорнуту звітність для управлінських потреб внутрішніх користувачів.

Суть аналітичного супроводу полягає у формуванні цілісної системи збору, обробки, інтерпретації та використання економічної інформації з метою своєчасного забезпечення підприємств актуальними, достовірними та неупередженими даними для прийняття виважених управлінських рішень. Аналітична функція бухгалтерського обліку охоплює не лише ретроспективний аналіз діяльності, а й прогнозування, моделювання альтернатив та оцінку ефективності ресурсного забезпечення суб'єкта господарювання.

Проблемними аспектами аналітичного супроводу є нестача висококваліфікованих фахівців; недостатній рівень автоматизації процесів аналізу; обмежений доступ до якісної зовнішньої інформації та формальний підхід до аналізу без подальшого використання результатів у прийнятті рішень.

Структурний аналіз системи аналітичного супроводу дозволяє виокремити наступні складові:

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

✓ інформаційний блок: фінансова та управлінська звітність, статистичні спостереження;

✓ аналітичні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, факторний, SWOT-аналіз, економіко-математичне моделювання та програмування тощо;

✓ програмно-аналітичні інструменти: Excel, Power BI, BAS, ERP-системи;

✓ організаційний блок: підрозділи або окремі аналітики, що здійснюють моніторинг та надають консультаційну підтримку менеджменту;

✓ цільовий блок: підготовка управлінських рішень, оцінка ризиків, оптимізація витрат, підвищення рентабельності.

Аналітичний супровід суб'єкта підприємництва дозволяє: оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі; своєчасно виявляти проблеми та ризики у господарській діяльності; прогнозувати фінансові результати та інші ключові показники; обґрунтовувати інвестиційні проекти та стратегії розвитку; підвищувати ефективність управлінських рішень.

Отже, ключовими векторами удосконалення аналітичного супроводу суб'єктів підприємництва є:

✓ впровадження сучасних цифрових технологій;

✓ розвиток внутрішніх інформаційно-аналітичних служб;

✓ підвищення аналітичної культури керівників;

✓ інтеграція аналітики у стратегічне та оперативне управління.

Таким чином, система аналітичного супроводу суб'єктів підприємництва є невід'ємним елементом сучасної виробничо-управлінської моделі господарювання. Вона дозволяє підприємству ефективно орієнтуватися в умовах динамічного бізнес-середовища, приймати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати рівень адаптивності до викликів сьогодення. Удосконалення аналітичної системи один із важливих шляхів до підвищення економічної ефективності господарювання та запорука стратегічної виробничо-фінансової стійкості суб'єкта підприємництва.

УДК: 333.43:631.15:631.11

Пільник В.О., аспірант
Уманський національний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

В сучасних умовах функціонування сільськогосподарських підприємств суттєво видозмінюються економічні відносини, які складаються з приводу виробництва сільськогосподарської продукції з різними суб'єктами господарських відносин, як у середині самого підприємства, так і з зовнішніми. Багато сільськогосподарських товаровиробників мають приватну власність, колективну тощо. Тому, формується новий за змістом їх господарський механізм. Він передбачає більшу ступінь економічної свободи підприємства, але і більшу залежність від чинників зовнішнього середовища.

Взагалі господарський механізм можна поділити на адміністративний, економічний, інформаційно-психологічний. Та серед них в сучасних умовах найбільш актуальний саме економічний механізм управління, оскільки він включає в себе економічні стимули, що найкраще сприймається людьми.

Ільницька Г. Я. дає визначення економічного механізму і відмічає, що це основна частина господарського механізму підприємства, що включає економічні методи, способи, форми та інструменти впливу на економічні відносини і процеси [2, с. 292].

На думку Й. С. Завадського – економічний механізм є одним із складових елементів господарського механізму, який містить у собі державні економічні стимули виробництва, а також матеріальні стимули праці, а також такі важелі, як планування, фінансування, госпрозрахунок, виробничо-технічне обслуговування, умови реалізації продукції, різні ліміти, собівартість продукції, рентабельність виробництва та інші [1, с. 81].

Різні вчені мають різну думку щодо сутності економічного механізму. Та все ж вони вважають, що основною метою економічного механізму є створення відповідних умов для досягнення мети господарської діяльності певними економічними методами, які складаються із відповідних важелів впливу. Отже, економічний механізм є однією із складових господарського механізму і має економічні методи впливу суб'єкта на об'єкт управління.

Дослідження суб'єктів управління дозволило їх поділити на дві основні групи: зовнішні та внутрішні. До зовнішніх суб'єктів можна

віднести такі методи, як

- податки – запровадження пільгового та прогресивного оподаткування, розмір податкової ставки, вибір об'єктів оподаткування;

- кредити – виділення державних кредитів, використання ставки рефінансування, – відшкодування кредитної ставки;

- субсидії – нараховуються на земельну площу, обсяг виробництва, дохід, експорт;

- штрафи – нараховані за обсяги виробництва, на земельну площу, дохід чи експорт.

Суб'єкти економічних методів управління можуть бути і внутрішньогосподарські (внутрішні):

- заробітна плата – включає такі важелі, як система заробітної плати, розмір тарифної ставки, умови виплат;

- матеріальне стимулювання – акумулює в собі премії додаткові та натуральні виплати, компенсації, витрати на особисті соціальні потреби та на навчання необхідних працівників;

- штрафи – включає систему штрафів, їх розмір штрафів, умови виплати штрафів.

Крім перерахованих економічних методів управління та важелів можуть бути і інші. Зокрема, крім державних дотацій, можуть бути інвестиції. Також підприємства можуть у вигляді стимулювання працівників пропонувати їм медичне забезпечення, страхування їх життя від різних страхових випадків, безкоштовне харчування, відшкодування витрат на переїзди, вартості пального, зв'язку тощо.

Таким чином ефективність господарської діяльності сільськогосподарських суб'єктів забезпечується впливом різних складових економічного механізму управління.

Література

1. Завадський Й. С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК: підручник. К.: Вища школа, 1992. 367 с.
2. Ільницька Г. Я. Формування фінансово-економічного механізму управління підприємством // Науковий вісник. Український державний лісотехнічний університет: Збірник науково-технічних праць. 2004. Вип. 14.7. С. 291 – 294.

УДК: 658.15

Піхняк Т.А., к.е.н., доцент
Машталяр О. В., здобувач вищої освіти

ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЯКИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ОЦІНКИ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «МК «ГАЛИЧИНА»

Управління діяльністю підприємства є складним та багатоаспектним процесом. Одним із ключових компонентів тут виступає виявлення, оцінка тощо ризиків. Вагомого значення серед них набуває аналіз такого ризику, як ймовірності виникнення банкрутства. Вчасне його виявлення та попередження дозволить уникнути підприємству небажаних перебоїв у діяльності, а також стабілізувати її.

Вивчення сутності банкрутства вже довгий час перебуває у колі інтересів різних науковців. Та все ж, на наш погляд, найбільш доцільно використовувати законодавство України. У п. 2 ст. 209 Господарського кодексу України (ГКУ) визначено, що банкрутство являє собою *«нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури...»* [1]. Тобто банкрутство можна охарактеризувати як такий стан підприємства, при якому цей суб'єкт господарювання не має можливості погасити свої зобов'язання.

Щодо виявлення ймовірності настання такої кризи на сьогодні є чимало розроблених моделей. Серед них, на нашу думку, одними з найпростіших у застосуванні є 5-факторна модель Альтмана та модель Ліса. Саме ці дві моделі і застосовуємо на прикладі відомого в Україні підприємства із молочної галузі – ТОВ «МК «Галичина». Загалом за останні роки (2020-2024) його діяльність доволі стабільна, а її ефективність десь на рівні вище середнього. Зокрема, більшість фінансових показників є вищими, ніж в середньому по галузі. До того ж, компанія займає велику частку ринку, і її бізнес добре диверсифікований [3].

Особливості зазначених та інших моделей детально описано в одній із статей авторів Ватченка О.Б. та Шаранова Р.С. [2]. Як визначають дослідники, в усіх моделях наявні як певні переваги, так і недоліки. Напевно, одна з найбільших проблем – це застосування

зарубіжних версій для аналізу вітчизняних підприємств. Проблема полягає у тому, що ці моделі розроблялися на основі статистики відповідних іноземних компаній: модель Альтмана – для компаній США, а модель Ліса – для підприємств Англії тощо [2, с. 135]. Тому для українських компаній вони не пристосовані, адже у кожній країні свої умови діяльності бізнесу. Та все ж, їх використання для більш великих підприємств, зокрема таких, як ТОВ «МК» Галичина», в принципі, є ще більш-менш адекватним. До того ж, комплексний аналіз на основі кількох моделей дає змогу провести точнішу оцінку ймовірності настання банкрутства [2, с. 134].

Для початку проведемо аналіз підприємства за допомогою 5-факторної моделі Едварда Альтмана. Як і модель Ліса, вона відноситься до групи моделей дискримінантного аналізу, тобто статистичного методу, що розподіляє об'єкти на різні групи на основі їх характеристик і таким чином дає змогу спрогнозувати, у цьому випадку, в яку групу ризику банкрутства може потрапити підприємство [2, с. 134]. В основу моделі вкладено 5 показників, або ж факторів, із певним коефіцієнтами вагомості (табл. 1). На основі цього проводиться Z-розрахунок шляхом сумування добутків показників і відповідних їм коефіцієнтів. Для висновку щодо ймовірності банкрутства застосовується шкала: $Z < 1,8$ (дуже висока), $1,81 < Z < 2,70$ (висока), $2,71 < Z < 2,99$ (можлива), $Z > 3,00$ (дуже низька) [2].

Таблиця 1. – Складові 5-факторної моделі Альтмана

Показник		Коеф.	Балансове відображення
X1	Робочий капітал/ Вартість активів	1,2	(Ф.№1 р.1495+р.1595-р.1095) / (Ф.№1 р.1300)
X2	Нерозподілений прибуток/ Вартість активів	1,4	(Ф.№1 р.1420) / (Ф.№1 р.1300)
X3	Чистий прибуток/ Вартість активів	3,3	(Ф.№2 р.2350) / (Ф.№1 р.1300)
X4	Власний капітал/ Позиковий капітал	0,6	(Ф.№1 р.1495) / (Ф.№1 р.1695)
X5	Чистий дохід/ Вартість активів	1,0	(Ф.№2 р.2000) / (Ф.№1 р.1300)

Джерело: сформовано за [2]

За 2024р. ТОВ «МК «Галичина» мало наступні показники: 563 820,5 тис грн середньорічного (с) власного капіталу, 86 939,5 тис грн довгострокових зобов'язань (с), 910 067,5 тис грн поточних зобов'язань (с), 434 721 тис грн необоротних активів (с), 553 820,5 тис грн нерозподіленого прибутку (с), 1 560 827,5 тис грн балансу (с), 82 291 тис грн чистого прибутку та 4 708 241 тис грн чистого доходу [3]. Відповідно, якщо провести розрахунок згідно з табл. 1, результати будуть наступними: $X1=0,14$, $X2=0,35$, $X3=0,05$, $X4=0,62$, $X5=3,02$.

Тоді Z дорівнюватиме 4,23. При прирівнюванні результату до шкали можемо побачити, що значення перевищує 3,00, а це означає, що ймовірність виникнення банкрутства для підприємства у перспективі дуже низька.

Далі розглянемо модель Ліса. Тут вже враховано тільки чотири фактори. Більшість даних, що використовуються у моделі Альтмана, мають місце і тут. Проте, модель Ліса орієнтована більше на рентабельність активів, їх структуру, прибутковість тощо (табл. 2).

Таблиця 2. – Складові моделі Ліса

Показник		Коеф.	Балансове відображення
X1	Оборотний капітал/ Активи	0,063	(Ф.№1 p.1195) / (Ф.№1 p.1300)
X2	Операційний прибуток/ Пасиви	0,092	(Ф.№2 p.2190) / (Ф.№1 p.1900)
X3	Нерозподілений прибуток/ Пасиви	0,057	(Ф.№1 p.1420) / (Ф.№1 p.1900)
X4	Власний капітал / Позиковий капітал	0,001	(Ф.№1 p.1495) / (Ф.№1 p.1595+p.1695)

Джерело: сформовано за [2]

Для цієї моделі необхідно зазначити ще про такі показники товариства станом на 2024р.: оборотні активи (с) 1 126 106,5 тис грн, операційний прибуток 134 165 тис грн [3]. Провівши необхідні розрахунки, у кінцевому результаті отримаємо, що $Z=0,074$. У моделі Ліса інтерпретація результату навіть ще простіша: $Z<0,037$ – загроза банкрутства, $Z>0,037$ – низька ймовірність виникнення кризи. Відповідно до отриманих результатів, можемо стверджувати, що поки що товариство не очікує кризовий стан, його ситуація стабільна.

У підсумку, за результатами оцінки на основі двох моделей: Альтмана та Ліса – ризик настання банкрутства для ТОВ «МК «Галичина» абсолютно мінімальний. Звісно, хоча це й велике товариство, проте не можна сказати, що висновки на 100 % виправдані, оскільки для точнішого результату треба враховувати набагато більше інших чинників. Саме комплексний підхід до цього питання дасть високу гарантію об'єктивності оцінки, а також можливість ухвалити правильне управлінське рішення щодо функціонування підприємства.

Література

1. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 №436-IV: станом на 28 лют. 2025р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 11.05.2025).
2. Ватченко О.Б., Шаранов Р.С. Використання моделей оцінки ймовірності банкрутства на підприємствах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством
Електронне наукове фахове видання Випуск 6 (17). 2018. С. 132-138. URL:
<http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3653>

3. Фінансові показники ТОВ «МК «Галичина». Youcontrol. URL:
https://youcontrol.com.ua/contractor/?type=last_year&id=15406702&tb=financial-statements (дата звернення: 11.05.2025)

УДК: 657.1:004.738.5

Піхняк Т.А., к.е.н., доцент
Трибусовська Н.І., здобувачка вищої освіти
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

БЛОКЧЕЙН У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ПЕРСПЕКТИВИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасних умовах цифрової трансформації глобальної економіки дедалі більше уваги приділяється впровадженню прогресивних технологій у сферу обліку й аудиту. Інновацією, яка викликає значний інтерес серед науковців і практиків, є технологія розподіленого реєстру — блокчейн. В умовах зростання вимог до достовірності фінансової звітності цей інструмент може стати ефективним інструментом модернізації облікових процесів. Його застосування здатне забезпечити підвищення довіри до фінансових даних, посприяти автоматизації рутинних операцій. Особлива актуальність цієї теми в Україні зумовлена потребою в трансформації вітчизняної бухгалтерської системи відповідно до міжнародних цифрових трендів.

Блокчейн — це розподілена база даних, яка функціонує без центрального сервера, базується на принципах peer-to-peer, консенсусу та криптографії. Записи в системі незмінні, що виключає можливість фальсифікації або маніпуляцій, гарантує безпеку інформації [1, с. 138].

Зауважимо, що традиційна модель ведення бухгалтерського обліку базується на централізованій обробці даних, що супроводжується ризиками, пов'язаними з людським фактором, можливістю несанкціонованого втручання, вимагає значних витрат часу на обробку та верифікацію даних.

У цьому контексті технологія блокчейн демонструє себе як інструмент, здатний гарантувати незмінність записів, оптимізувати процеси фіксації господарських операцій, зменшити ризики помилок,

а також забезпечити швидкий доступ до достовірної фінансової інформації. Використання смарт-контрактів у рамках блокчейн дає змогу автоматизувати виконання облікових процедур, таких як нарахування амортизації, облік доходів і витрат, що підвищує ефективність та точність облікових процесів [2, с. 60].

Сфера застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку охоплює ключові фінансові процеси підприємства, зокрема облік дебіторської та кредиторської заборгованості, автоматизацію податкових операцій, фіксацію господарських транзакцій у режимі реального часу та формування звітності без очікування завершення звітного періоду. До перспективних напрямів використання блокчейн-технологій також належать: моніторинг руху активів, контроль за виконанням угод, управління внутрішніми ризиками, автоматизація аналітичних процедур та підтримка процесів стратегічного планування. За умов інтеграції з існуючими ERP-системами технологія здатна стати центральним елементом цифрової екосистеми підприємства [1, с. 140].

Впровадження блокчейн-технології в систему бухгалтерського обліку сприяє істотному покращенню якості фінансового управління організацією. Ключовими перевагами є підвищення рівня прозорості, достовірності та безпеки облікових даних. Децентралізована структура блокчейну гарантує незмінність інформації: кожна транзакція фіксується одночасно у всіх учасників мережі й не підлягає коригуванню, що значно знижує ризики шахрайства. Крім того, блокчейн прискорює обробку транзакцій, скорочує витрати на посередницькі послуги та забезпечує функціонування концепції потрійного запису, що створює передумови для впровадження безперервного аудиту [3, с. 188].

Однак, використання цієї технології у бухгалтерській практиці пов'язане з низкою суттєвих викликів. Насамперед ідеться про високу вартість розробки, технічну складність інтеграції з існуючими обліковими системами та потребу в підготовці персоналу з відповідними ІТ-компетенціями. Однією з головних проблем є відсутність усталеного нормативно-правового регулювання, що ускладнює правове оформлення облікових записів у блокчейні. Також до недоліків відносять ризики конфіденційності через відкритий характер мережі, потенційне перевантаження систем, а також енергетичну затратність блокчейн-інфраструктури [4, с. 378].

Однак, незважаючи на обмеження, ця технологія розглядається як перспективний інструмент для модернізації бухгалтерського обліку та зміцнення конкурентоспроможності підприємств.

Технологію блокчейн уже активно застосовують провідні міжнародні компанії, зокрема такі гіганти, як: Meta, Adobe, Apple, Tesla, Walmart, Amazon, Visa та Mastercard. Вони впроваджують її у сферу бухгалтерського обліку та аудиту для підвищення надійності облікових систем, зниження ризиків шахрайства та автоматизації фінансових процесів. Окремі компанії, як-от Factom, Libra та Verady, розробляють спеціалізовані блокчейн-рішення для облікового середовища, що свідчить про зростання інтересу до цієї технології [3, с. 183].

В Україні впровадження блокчейн у бухгалтерському обліку перебуває на початковому етапі. Деякі підприємства починають використовувати дану технологію для обліку дебіторської та кредиторської заборгованості, нарахування та сплати податків, а також для зберігання облікових документів. Проте, широке впровадження стримується низкою факторів, таких як відсутність нормативно-правової бази, недостатня обізнаність фахівців та брак фінансування, що зумовлює потребу у державній підтримці та професійному навчанні.

Отже, блокчейн виступає одним з ключових елементів діджиталізації бухгалтерських систем, що формує основу для побудови інноваційної та прозорої облікової політики як на рівні окремих підприємств, так і в масштабах економіки загалом. Його застосування сприяє автоматизації обліку, мінімізації людського чинника, а також загальному підвищенню довіри до фінансової звітності.

Для України впровадження блокчейн у сферу бухгалтерського обліку є не лише відповіддю на сучасні технологічні виклики, а й необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичних підходів до інтеграції блокчейн-технологій в облікові системи з урахуванням специфіки національного законодавства та практичних потреб бізнесу.

Література

1. Попівняк Ю. М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. №3(89). С. 137–144.

2. Білоус О. С., Кундеус О. М. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023 №83.4. С. 56-61.

3. Matskiv H., Smirnova I., Malikova A., Puhachenko O., Dubinina M. The application of blockchain technology in accounting and auditing: experience of Ukraine and Kazakhstan. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. №1(48). P. 180–192.

4. Спільник П., Забігайло В. Забігайло О. Цифрова трансформація в бухгалтерському обліку: тренди та перспективи. *Economic Analysis*. 2024. №34.2. С. 372-384.

УДК 657

Плекан Марія, к.е.н., доцент
Возняк Ростислав, аспірант

Національний університет «Львівська політехніка»

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Традиційні методи, які ще донедавна вважалися цілком прийнятними, вже не відповідають сучасним умовам ведення бізнесу. Сьогодні компаніям потрібна оперативна, точна та гнучка інформація — саме це зумовлює необхідність адаптації облікових систем до нових цифрових реалій.

Цифрова трансформація стосується не лише технологій, а й суті управлінських і облікових процесів. Підприємства дедалі частіше впроваджують інструменти, які дозволяють отримувати аналітику в реальному часі, відстежувати фінансові потоки щодня, а не раз на

квартал, і швидше реагувати на зміни у зовнішньому середовищі. Це вимагає змін і в самих підходах до ведення обліку [1, с.200].

Серед основних напрямів розвитку обліку в умовах цифровізації варто виокремити:

- Підвищення вимог до якості облікової інформації. Дані повинні бути не лише точними, а й легко доступними для оперативного аналізу.
- Впровадження нових методів обліку, орієнтованих на оперативність. У сучасному світі, де рішення приймаються щогодини, облік не може відставати за темпами.
- Розширення переліку об'єктів обліку. До традиційних активів додаються інформаційні ресурси, інновації, соціальна відповідальність, екологічні чинники, віртуальні активи тощо.
- Зміна форм подання звітності. Сучасна звітність охоплює не лише фінансові показники, а й нефінансову інформацію, яка має стратегічне значення.
- Нові вимоги до компетентностей бухгалтерів. Фахівці повинні володіти не тільки знаннями стандартів, а й цифровими інструментами, програмами для обробки даних та навичками аналітики.

Окремої уваги заслуговує тема віртуальних активів — криптовалют, токенів тощо. Вони вже стали частиною економічної реальності, а отже — і бухгалтерського обліку. Водночас в Україні наразі немає чіткої законодавчої бази для їх регулювання. Хоча у 2021 році було прийнято Закон «Про віртуальні активи», він досі не набрав чинності. Тим часом Європейський Союз ухвалив пакет документів MiCA, що встановлює єдині правила обліку цифрових активів у 27 країнах-членах. Україна планує гармонізувати своє законодавство відповідно до цих норм, що відкриває нові перспективи для розвитку бухгалтерської практики в цьому сегменті [3, с.41].

З огляду на зростання обсягів господарських операцій, підприємства все частіше використовують сучасні комп'ютерні програми. Їх умовно можна поділити на кілька категорій:

- електронні таблиці (наприклад, Excel);
- інструменти, створені власноруч (макроси, SQL-запити);
- комплексні програми для ведення обліку;
- професійні бухгалтерські програми;
- ERP-системи, що включають повноцінні облікові модулі.

Усе це свідчить про те, що цифровізація — це не просто оновлення технічного оснащення, а глибока зміна парадигми обліку та звітності. Вона відкриває нові можливості для підвищення ефективності управління, але водночас вимагає переосмислення підходів, оновлення знань та перегляду ролі бухгалтера в умовах цифрової економіки [2, с. 289].

Література

1. Назаренко І. М., Соколенко Л. Ф. Цифровізація як вектор модернізації системи бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік як наука : від основ до наукової картини світу: колективна монографія / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. С. 196-208.
2. Полянська О.А. Проблемні аспекти автоматизації управлінського обліку. Вісник Львівської комерційної академії. 2011. Вип. 35. С. 286 - 290.
3. Скрипник С. В., Франчук І. Б., Шепель І. В. Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. Економіка та держава. 2020. № 10. С. 40-45.

УДК 336.76:330.101.541(477)

Поліщук Н. В., д.е.н., професор
Ніколаєва А. П., з.в.о.
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

ІНДЕКС ПФТС ЯК ОСНОВНИЙ ІНДИКАТОР ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ НА УКРАЇНСЬКОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ

Індекс ПФТС відіграє ключову роль у відображенні макроекономічних тенденцій і рівня довіри інвесторів. Його динаміка, склад і структура зазнають впливу як внутрішніх економічних процесів, так і зовнішньополітичних викликів. У мирний час індекс слугує інструментом оцінки стабільності корпоративного сектору, проте з початком повномасштабного вторгнення на територію України ситуація кардинально змінилася. Бойові дії, знищення інфраструктури, девальвація національної валюти та загальне падіння ділової активності призвели до суттєвої волатильності ринку та зміни структури інвестиційної привабливості підприємств. Саме тому актуальним є всебічний аналіз того, як військовий конфлікт

трансформував ринок капіталу в Україні через призму динаміки ПФТС – індикатора, що акумулює не лише економічні, а й соціально-політичні умови [1].

Аналіз динаміки індексу ПФТС (рис. 1) є важливою складовою вивчення стану і тенденцій розвитку фондового ринку України.

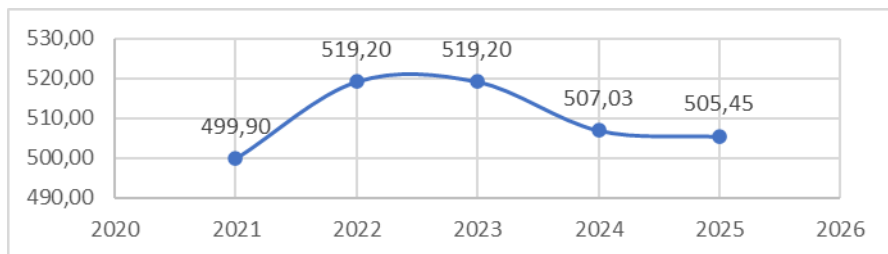

Рисунок 1 Динаміка індексу ПФТС
станом на 01.04 протягом 2021-2025 років [2]

Індекс ПФТС, як один із ключових індикаторів ринкової активності, відображає загальний інвестиційний клімат, настрої учасників ринку, а також реакцію економіки на внутрішні та зовнішні події.

У 2021 році індекс становив 499,90, що свідчить про порівняно низьку активність на ринку. Проте вже у 2022 році спостерігається різкий стрибок до 519,20, що свідчить про економічне пожвавлення, зростання довіри інвесторів або позитивних змін у регуляторному середовищі. Індекс залишається стабільно високим і в 2023 році, що вказує на продовження сприятливих тенденцій.

Однак у 2024 році індекс починає знижуватися до 507,03, що зумовлено як глобальними економічними коливаннями (наприклад, інфляцією, нестабільністю валют), так і внутрішніми викликами (політичною нестабільністю, зростанням ризиків для інвесторів та впливом воєнних дій). У 2025 році тенденція до зниження продовжується, індекс становить 505,45.

Отже, аналіз динаміки ПФТС свідчить про періодичне зростання та подальше поступове зниження, що є типовим для економік, які переживають як фази стабілізації, так і вплив кризових явищ. Важливим є також той факт, що попри спад, індекс залишається вище рівня 2021 року, що може свідчити про загальну стійкість ринку.

Для глибокого розуміння змін на українському фондовому ринку важливо аналізувати не лише індекс ПФТС, а й обсяг торгів

(рис. 2).

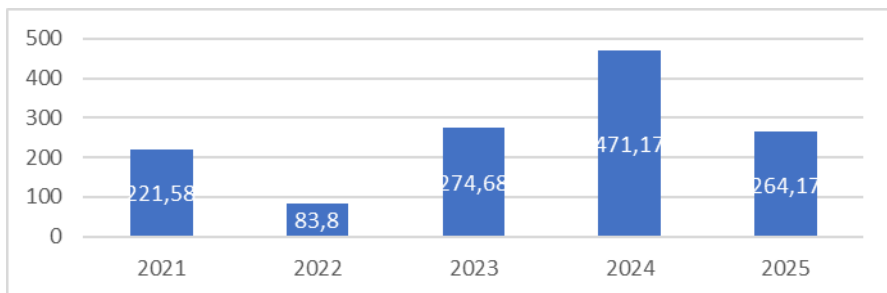

Рисунок 2 – Обсяг ПФТС з 2021 по 01.05.2025 років в млн грн [3]

У 2021 році обсяг склав 221,58 млн грн, що свідчить про помірну ринкову активність у довоєнний період. Однак уже в 2022 році, з початком повномасштабної збройної агресії, ринок зазнав суттєвого потрясіння: обсяг торгів стрімко знизився до 83,8 млн грн. Такий спад цілком логічний в умовах паніки, невизначеності, обмеження торгів та загального зменшення інвестиційної активності.

У 2023 році спостерігається часткове відновлення – обсяг збільшився до 274,68 млн грн., що обумовлено певною адаптацією ринку до умов війни, стабілізацією фінансової системи, а також зростання довіри з боку вітчизняних інвесторів. У 2024 році обсяг торгів досягнув пікового значення – 471,17 млн грн, що зумовлено як ефектом відновлення, так і позитивними очікуваннями щодо підтримки України міжнародною спільнотою, зокрема у вигляді фінансової допомоги, реформ та поступового покращення бізнес-клімату.

Що стосується 2025 року, слід враховувати, що наведені дані охоплюють лише період до 1 травня. Попри це, обсяг торгів уже склав 264,17 млн грн, що свідчить про збереження високої активності на ринку. Якщо тенденція збережеться, за підсумками року показник може вийти на рівень попереднього року або навіть перевищити його. Такий результат свідчить про відносну стійкість ринку, навіть попри триваючий військовий конфлікт.

Таким чином, динаміка обсягів ПФТС у 2021–2025 роках демонструє високу чутливість фондового ринку до геополітичних подій та підтверджує, що навіть в умовах війни український ринок здатен до часткової адаптації та відновлення.

Попри серйозні потрясіння, ринок продемонстрував ознаки стійкості та поступового відновлення, що свідчить про адаптивність фінансової системи до нових реалій. Водночас, зберігається залежність ринку від загальної політичної та економічної ситуації в країні. Для посилення ролі фондового ринку в економіці України доцільно зосередитися на підвищенні довіри інвесторів, покращенні регуляторного середовища та стимулюванні участі бізнесу в біржових механізмах.

Література

- 1.Кашперська А. В. Analysis of the Dynamics, Composition and Structure of the PFTS Index. URL: <https://surl.lu/ujwrhl> (дата звернення: 30.04.2025)
- 2.Індекс ПФТС. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/stock/pfts/> (дата звернення: 01.05.2025)
- 3.Результати торгів. Офіційний сайт ПФТС. URL: <https://pfts.ua/trade-info/trade-results> (дата звернення: 01.05.2025)
- 4.Шафорост В. В., Корнієнко К. К., Поліщук Н. В. Розвиток фінансового ринку в умовах цифровізації економіки. Збірник матеріалів І Всеукраїнської наук.-практ. конф. присвяченої 55-річчю кафедри фінансів і банківської справи «Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2023. С. 137-140.

УДК 657:004.0:330.8

Поліщук О.М., к.е.н., доцент
Уманський національний університет

ЕВОЛЮЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ: ВІД ПЕРВІСНИХ ФОРМ ДО СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ.

Первісні форми обліку сягають корінням у саму зародження цивілізації, коли людські спільноти вперше усвідомили необхідність у систематичному відображенні та контролі наявних матеріальних благ. У ті давні часи, коли писемність тільки починала розвиватися або ще не існувала, люди використовували різноманітні примітивні, але дієві методи для фіксації кількості худоби, обсягів зібраного врожаю, розмірів боргових зобов'язань між членами племені чи ранньої держави. Археологічні знахідки по всьому світу свідчать про це: від кісток з нанесеними зарубками, що могли слугувати своєрідними реєстрами майна, до глиняних табличок Месопотамії з обліком зерна та худоби, і навіть складні вузликові системи кіпу, які використовувалися в імперії інків для обліку найрізноманітніших

ресурсів та статистичних даних. Основна мета цих ранніх облікових систем полягала в елементарному збереженні інформації про наявні ресурси, запобіганні їхній втраті чи розкраданню, а також у фіксації взаємних зобов'язань усередині спільноти. Ці перші кроки стали фундаментом для подальшого розвитку облікової практики [3].

Зі зростанням інтенсивності торговельних відносин у період Середньовіччя та епоху Відродження, особливо в розвинених торгових містах, виникла нагальна потреба в більш складних та точних методах обліку господарських операцій. Купці, які здійснювали численні торгові угоди, почали вести перші, більш систематизовані записи своїх доходів, витрат та прибутків. З'явилися перші форми документування торгових угод, векселів та інших фінансових інструментів. Цей період ознаменувався зародженням принципово нової системи обліку – подвійного запису, яка стала революційним кроком у розвитку бухгалтерської справи. Її появу та формалізацію найчастіше пов'язують з ім'ям італійського математика та ченця Луки Пачолі, який у 1494 році опублікував свій знаменитий трактат «Про рахунки та записи». У цій праці були детально описані принципи подвійного запису, де кожна господарська операція відображається одночасно на двох взаємопов'язаних рахунках (дебет та кредит), що забезпечувало баланс облікових даних та можливість контролю фінансового стану підприємства. Ця система стала наріжним каменем сучасного бухгалтерського обліку.

Промислова революція XVIII-XIX століть, з її бурхливим розвитком фабричного виробництва, зростанням масштабів підприємств та ускладненням технологічних процесів, поставила перед бухгалтерським обліком нові, значно складніші завдання. Виникла нагальна потреба в обліку не лише загальних фінансових результатів діяльності компанії, але й у детальному обліку витрат на виробництво кожної одиниці продукції, визначенні собівартості, аналізі ефективності використання ресурсів. Бухгалтерський облік почав трансформуватися з простого інструменту фіксації минулих подій на важливий інструмент управління підприємством, планування майбутньої діяльності та контролю поточних витрат. У цей період почали формуватися перші професійні бухгалтерські організації, які ставили за мету стандартизацію облікових процедур, підвищення професійного рівня бухгалтерів та розробку єдиних правил ведення обліку та складання звітності. Зростала потреба в більш зрозумілій та

порівнянній фінансовій інформації для акціонерів, інвесторів та кредиторів, що сприяло подальшій уніфікації облікових практик.

XX століття стало епохою активної професіоналізації бухгалтерського обліку та посилення його державного регулювання практично у всіх розвинених країнах світу. Керівництво держав усвідомили важливість бухгалтерської інформації для забезпечення стабільності економіки, захисту інтересів інвесторів та інших зацікавлених сторін. Це призвело до розробки та впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку, які визначали єдині правила ведення обліку, оцінки активів і зобов'язань, визнання доходів і витрат, а також складання фінансової звітності. Паралельно з цим активно розвивалася теорія бухгалтерського обліку, проводилися фундаментальні та прикладні наукові дослідження, спрямовані на вдосконалення методології та практики обліку, розробку нових облікових концепцій та принципів. Значно зросла роль незалежного аудиту, який став обов'язковою процедурою для багатьох великих компаній і слугував інструментом підтвердження достовірності та об'єктивності фінансової звітності, підвищуючи довіру до неї з боку користувачів [1].

Сучасний етап розвитку бухгалтерського обліку характеризується глибоким проникненням інформаційних технологій у всі сфери облікової діяльності та процесами масштабної цифровізації. Впровадження потужних комп'ютерних систем та спеціалізованого бухгалтерського програмного забезпечення докорінно змінило техніку ведення обліку, зробивши його значно швидшим, точнішим, менш трудомістким та більш ефективним. На зміну традиційному паперовому документообігу активно приходять системи електронного документообігу, які спрощують обмін інформацією та зменшують витрати на зберігання документів. Хмарні технології забезпечують гнучкість та доступність облікових даних з будь-якої точки світу. Сьогодні все більшу роль в облікових процесах починають відігравати передові технології, такі як штучний інтелект та машинне навчання, які використовуються для автоматизації рутинних облікових операцій (наприклад, обробки первинних документів, звірки даних), виявлення потенційних шахрайських дій та аналізу великих обсягів фінансової інформації (Big Data) для виявлення закономірностей, трендів та прийняття більш обґрунтованих управлінських рішень [2].

Отже, заглядаючи в майбутнє бухгалтерського обліку, можна з високою ймовірністю прогнозувати подальшу всеосяжну цифровізацію та автоматизацію більшості рутинних облікових процедур. Завдяки розвитку штучного інтелекту та роботизації, бухгалтери зможуть звільнитися від монотонної роботи та зосередитися на виконанні більш складних аналітичних та стратегічних завдань. Очікується значне зростання значення аналітичних інструментів та прогнозів, які базуються на обробці великих масивів облікових даних, для підтримки прийняття управлінських рішень на всіх рівнях. Прогнозується подальша інтеграція бухгалтерського обліку з іншими ключовими бізнес-процесами підприємства, такими як управління ланцюгами поставок, управління клієнтськими відносинами та виробництвом, що забезпечить більш цілісне бачення діяльності підприємства.

Література

1. Лега О.В. Професія «бухгалтер»: від минулого до вимог сучасності. Вчені записки ТНМУ ім. В. І. Вернадського, серія: Економіка і управління, 2020. №30(69). С. 139-145.
2. Орлов І. Організація бухгалтерського обліку в умовах цифровізації економіки. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2022. Вип. 1. С. 265-274.
3. Парфентій Л. А., Капоріна Т. С. Актуальні проблеми розвитку бухгалтерського обліку в Україні та шляхи їх вирішення. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Т. 21, № 4. С. 568-572.

УДК 336.22:004

Пономарьова Н.А., к.е.н., доцент
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ РЕЗИДЕНТІВ ДІЯ СІГІ

Стрімке зростання цифрової економіки, а також поширення електронної комерції, віртуальних послуг і бізнес-моделей створили нові виклики для усталених податкових практик. Традиційні схеми оподаткування, засновані на фізичній присутності платників податків у юрисдикції, є неефективними в умовах глобального цифрового бізнесу, сприяючи ухиленню від сплати податків та скороченню податкових надходжень. Тому в світі розробляються податкові правила, які спрямовані на цифрову економіку та допоможуть запобігти ухиленню від сплати податків. Принципово новим

підходом до оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності в сфері ІТ є порядок оподаткування резидентів Дія Сіті.

Відповідно до Закону України “Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні” № 1667-IX від 15.07.2021 р. (далі – Закон № 1667-IX) тільки юридичні особи резиденти України можуть набути статус резидента Дія Сіті добровільно [1]. Режим Дія Сіті запропонував значні податкові пільги, зокрема, зниження податків на заробітну плату та особливий порядок оподаткування прибутку підприємств. Відповідно, інтерес до такого режиму оподаткування в Україні зростає, а показники виплати податків і зборів резидентами Дія Сіті свідчать про його ефективність (табл. 1).

Таблиця 1. – Сплата податків і зборів
резидентами Дія Сіті у 2023 – 2024 роках

Показники	2023	2024
Кількість резидентів, од.	769	1470
Податок на доходи фізичних осіб, млрд. грн	3,2	6,7
Податок на додану вартість, млрд. грн	3,5	6,7
Податок на прибуток підприємств, млрд. грн	1,7	3,3
Всього сплачено, млрд. грн	8,5	16,8

З 1 січня 2025 року набрав чинності Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні” № 4113-IX від 04.12.2024 р. (далі – Закон № 4113), який уточнює порядок оподаткування і сплати ЄСВ для резидентів Дія Сіті, зокрема, щодо застосування резидентами Дія Сіті відповідної ставки ПДФО та ЄСВ при виплаті доходів спеціалістам резидента Дія Сіті в період дотримання та недотримання вимог профільного законодавства, а також резидентами Дія Сіті, як були зареєстровані як стартап.

Доходи фахівців резидента Дія Сіті (наприклад, зарплата, винагороди за гіг-контрактами чи авторські права) оподатковуються за ставкою 5%, починаючи з місяця, наступного після набуття статусу резидента. При цьому в місяці набуття статусу ставка ПДФО складає 18%. Крім ПДФО щодо доходів працівників і гіг-спеціалістів резидента Дія Сіті нараховується ЄСВ (22 % від мінімальної заробітної плати) та військовий збір за ставкою 5 % від доходу.

Умовою застосування до доходів фахівців резидента Дія Сіті ставки ПДФО 5 % та ЄСВ на рівні 22 % від мінімальної заробітної плати є дотримання ним вимог щодо середньої місячної винагороди працівника та гіг-спеціалістам (не менше еквівалента 1200 євро) та

кількості працівників і гіг-спеціалістів (не менше 9). Якщо ці вимоги не виконані, ПДФО сплачується за ставкою 18%, а ЄСВ – за ставкою 22 % (або 8,41 % для працівників з інвалідністю).

До того ж, якщо розмір доходу гіг-спеціаліста перевищує еквівалент 240 тисяч євро за календарний рік, сума перевищення оподатковується за ставкою 18 %.

З 2025 року запроваджено обмеження щодо співпраці резидентів Дія Сіті з фізичними особами-підприємцями (ФОП), що перебувають на спрощеній системі оподаткування. Зокрема, якщо річний дохід резидента Дія Сіті перевищує 40 мільйонів гривень, витрати на оплату послуг ФОП не повинні перевищувати 20 % від загальних витрат суб'єкта підприємницької діяльності за попередній рік.

У разі перевищення цього ліміту, сума перевищення оподатковується за ставкою 9 % для платників податку на виведений капітал або включається до фінансового результату до оподаткування для платників податку на прибуток. Такі заходи спрямовані на стимулювання переходу до більш прозорих форм співпраці резидентів Дія Сіті та забезпечення соціальних гарантій для фахівців, працюючих у сфері ІТ.

Відповідно до ст. 14.1.282-1 ПКУ резидент Дія Сіті може перейти на особливі умови оподаткування податком на прибуток, а може залишитися платником податку на прибуток на загальних засадах [2]. Резидент Дія Сіті, що є платником податку на прибуток на особливих умовах, сплачує так званий податок на виведений капітал у розмірі 9 %. Об'єктом оподаткування таким податком є не фінансовий результат, а суми окремих господарських операцій. Це виплати дивідендів, внесків власнику корпоративних прав, роялті, фінансової допомоги, на користь нерезидентів, платникам єдиного податку, межах договорів про спільну діяльність, за посередницькими договорами з нерезидентом, безоплатна передача майна (робіт, послуг) тощо.

Для резидентів Дія Сіті – платників податку на прибуток підприємств на особливих умовах протягом дії воєнного стану в Україні не вважаються об'єктом оподаткування податком на виведений капітал вартість благодійних внесків для потреб оборони держави.

Звільнено від оподаткування податком на виведений капітал пенсійних внесків у рамках недержавного пенсійного забезпечення та

страхових платежів за договорами добровільного медичного страхування, здійснених резидентами Дія Сіті на користь своїх працівників та гіг-спеціалістів.

Відповідно до Закону України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врахування положень Рекомендацій Ради Організації економічного співробітництва та розвитку стосовно податкових заходів для подальшої боротьби з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях” від 04.12.2024 р. № 4112-IX з 25.03.2025 р. для резидентів Дія Сіті – платників податку на особливих умовах об’єктом оподаткування за ставкою 18 % визначено операції з надання неправомірної вигоди службовій особі (у тому числі службовій особі іноземної держави).

Резиденти Дія Сіті зобов’язані щороку подавати до Міністерства цифрової трансформації України звіт про відповідність та незалежний висновок аудитора за результатами перевірки такого звіту.

Дія Сіті відкриває унікальні можливості для ІТ-компаній в Україні, створюючи сприятливі умови для розвитку бізнесу та підвищуючи їх конкурентоспроможність на міжнародному ринку, за умови ретельного дотримання вимог та грамотного управління податковими ризиками.

Література

1. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України № 1667-IX від 15 липня 2021 р. Дата оновлення: 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20> (дата звернення: 20.05.2025).

2. Податковий кодекс України: Затверджено Законом № 2755-VI від 02 грудня 2010 р. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.05.2025).

УДК 336.76

Попель С.А., к.е.н. доцент
Хмельницького університету управління та права
ім. Леоніда Юзькова

ПРОГРАМА «ЗОЛОТОЇ ВІЗИ» В ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується посиленням глобалізаційних процесів та зростанням конкуренції за капітал між країнами. В таких умовах необхідним є

пошук і реалізація ефективних державних механізмів залучення іноземних підприємців та інвесторів в економіку. Залучення зовнішнього капіталу сприяє модернізації національного виробництва, створенню нових робочих місць, зростанню податкових надходжень і загальному економічному розвитку. У цьому контексті держави дедалі частіше застосовують спеціальні інвестиційні програми, серед яких чільне місце посідає так званий механізм «золотої візи» (англ. *Golden Visa*). Ця програма передбачає можливість отримання дозволу на проживання або громадянства в обмін на інвестиції в економіку країни — у нерухомість, бізнес, державні облигації чи фонди.

Варто зазначити, що такий інструмент залучення інвестицій в економіку не є новим, оскільки перші випадки застосування програм «золотої візи» відомі ще з 1980-х років. Однією з перших країн, яка запропонувала інвесторам подібну можливість, була острівна держава Сент-Кітс і Невіс — ще у 1984 році вона започаткувала програму громадянства за інвестиції [1].

З того часу програму почали активно запроваджувати у всьому світі. Серед країн Європейського Союзу цей механізм отримав активне поширення після фінансової кризи 2008 року, коли держави шукали альтернативні джерела фінансування економіки. Додатковим стимулом стала пандемія COVID-19 у 2020 році, яка спричинила економічний спад і змусила держави знову активізувати інструменти залучення іноземного капіталу, зокрема через програми «золотої візи». Зокрема, сьогодні такий інструмент залучення інвестицій у економіку використовують такі країни, як: Португалія, Іспанія, Греція, Кіпр, Італія, Ірландія та інші (табл. 1).

Таблиця 1 – Особливості програми «золотої візи у країнах» ЄС

Країна	Умови та обсяг необхідних інвестицій	Переваги використання програми
Португалія (Residence Permit for Investment Activity – ARI)	1. Створення 10 робочих місць у Португалії 2. Реєстрація компанії + створення 5 робочих місць (від 500 000 євро) 3. Інвестиції у фонди венчурного капіталу (від 500 000 євро) 4. Фінансування досліджень (від 500 000 євро) 5. Підтримка культурної спадщини (від 250 000 євро).	✓ дозволяє працювати та навчатися в Португалії; ✓ безвізовий режим на територіях Шенгенської зони; ✓ надає статус резидента Португалії; ✓ право претендувати на громадянство та паспорт Португалії через 5 років;
Франція (Talent Passport)	1. Мінімальна інвестиція 300 000 € у фіксовані матеріальні чи нематеріальні активи.	✓ Право жити, працювати, навчатися у Франції на 4 роки; ✓ Право на отримання

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

«Business investor».)	2. Володіння щонайменше 10% підприємства, у якому здійснюються інвестиції.	громадянства Франції через 5 років
Італія (visto investitori)	1. від 250.000 € в інноваційні стартапи 2. від 500.000 € до статутного капіталу італійських компаній 3. від 1 млн. € благодійні пожертвування в суспільно-значущі проекти в галузі культури, освіти, наукових досліджень, відновлення культурної спадщини. 4. від 2 млн. € в державні облігації	✓ Дозвіл на проживання терміном на 2 роки, який може бути продовжений ще на 3 роки. ✓ Через 5 років можна претендувати на отримання постійної посвідки на проживання. ✓ Після 10 років проживання, можливо, почати процедуру отримання громадянства.
Греція (Greece Golden Visa Program)	1. Інвестиції в нерухомість (від 250 000 євро). 2. Державні облігації Греції (від 400 000 євро). 3. Інвестиційний у нерухомість (від 400 000 євро). 4. Акції компаній (від 400 000 євро). 5. Внесення депозиту в грецький банк(від 400 000 євро).	✓ Дозвіл на проживання терміном на 5 років; ✓ Право на громадянство через 7 років; ✓ Право на постійне перебування в Греції або без проживання.

Джерело: узагальнено автором на основі: [2]

Таким чином, ці програми несуть значні переваги для самих інвесторів — зокрема, право проживання в економічно стабільній країні, доступ до європейських ринків, можливості для податкового планування та безпека активів. Попри це, як уже було сказано раніше, їх основна мета залучення інвестицій в економіку країни. Також, програми «золотої візи» сприяють: розвитку секторів економіки, таких як будівництво, туризм, фінансові послуги та технології; створенню нових робочих місць, як прямого, так і опосередкованого характеру; наповненню державного бюджету завдяки податкам, внескам та адміністративним платежам; покращенню міжнародного іміджу держави як відкритої та сприятливої для бізнесу юрисдикції.

Поряд із цим, в багатьох країнах піднімається питання доцільності реалізації таких програм у зв'язку з ризиками, пов'язаними з відмиванням коштів, загрозами національній безпеці та зростанням соціальної напруги через вплив на ринок нерухомості. Останніми роками низка країн Європейського Союзу відмовилися від програм «золотої візи» через занепокоєння щодо безпеки, прозорості

та впливу на ринок житла. Зокрема, Іспанія, Португалія, Нідерланди та Ірландія скасували або обмежили ці програми, аби запобігти спекуляціям та зловживанням [3]. Мальта також зазнала тиску з боку ЄС через свою програму «золотого паспорта», яку було визнано незаконною, що зобов'язує Мальту припинити програму [4].

В Україні ж відсутня програма «Золотої візи» у класичному вигляді, про те, відповідно до ст. 4 Закону України «Про імміграцію» [5], однією з підстав для надання дозволу на імміграцію є здійснення інвестиції в економіку України іноземною конвертованою валютою на суму не менше 100 000 доларів США. Крім того, здійснення такої інвестиції дає право: на офіційну роботу, ведення бізнесу та доступ до банківських послуг. Загалом інвестиції у визначеному розмірі дають дозвіл на постійне проживання в Україні. Ця опція може бути привабливою для іноземних інвесторів, які зацікавлені в розвитку бізнесу в Україні та отриманні відповідного імміграційного статусу.

Отже, в Україні наразі не функціонує повноцінна програма на кшталт «золотої візи», яка б системно залучала іноземних інвесторів через надання права на проживання чи громадянства в обмін на інвестиції. Утім, у сучасних умовах, коли держава стикається з обмеженим доступом до зовнішнього фінансування та значними бюджетними потребами, впровадження подібних ініціатив могло б стати одним із інструментів мобілізації капіталу. Такі програми можуть зацікавити українську діаспору, стратегічних інвесторів і партнерів, які готові вкладати в післявоєнне відновлення економіки. За належної прозорості та контролю, це дозволить Україні не лише залучити фінансові ресурси, а й сприяти створенню нових робочих місць та модернізації інфраструктури.

Література

- 1.О.В. Симоненко. Умови набуття громадянства: зміни в Україні та зарубіжна практика *Громадська думка про правотворення*. № 14 (256). 2023. С. 5 - 19.
- 2.Громадянство ЄС за інвестиції. URL: <https://feodgroup.com/uk> (дата звернення: 7.05.2025).
- 3.Why are many countries ending their golden visa programs? Reasons and Impact. URL: <https://travelobiz.com/why-many-countries-ending-golden-visa-programs-reasons-and-impact> (дата звернення: 7.05.2025).
- 4.Malta's 'golden passport' scheme breaks law, EU's top court rules. URL: https://www.ft.com/content/a0284206-4fa0-4795-80cf-f2c296236eab?utm_source (дата звернення: 7.05.2025).

УДК 004.0:657:657.6:658.15

Попівняк Ю.М., к.е.н., доцент

Бузько О.В., магістр

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОБЛІКУ Й АУДИТІ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі підприємства дедалі активніше запроваджують цифрові технології у свою діяльність, що дозволяє ефективніше управляти бізнесом. Цифрові технології покращують бізнес-процеси на підприємстві, сприяючи розвитку технологічності такого бізнесу і забезпечуючи його конкурентоспроможність на ринку.

Облікова система є першочерговою ланкою, що здійснює накопичення даних, на основі яких згодом приймаються ефективні управлінські рішення та розробляються подальші стратегії для досягнення бажаних результатів у діяльності підприємства.

Цифрова трансформація бухгалтерського обліку та аудиту стає релевантною умовою функціонування підприємств у сучасному бізнес-середовищі. Завдяки стрімкому розвитку технологій та ширшій їх доступності компанії дедалі активніше впроваджують електронні облікові системи та автоматизовані інструменти аудиту [1].

На нашу думку, цифрова трансформація обліку й аудиту дозволяє ефективно вести облік витрат підприємства і здійснювати їх подальшу обробку та аналіз. Оскільки середовище функціонування підприємства - динамічне, необхідно постійно тримати руку на пульсі щодо рентабельності продукції й інших елементів прибутковості, тому вкрай важливо ефективно налаштувати роботу цифрових інструментів для накопичення й обробки даних щодо витрат.

У сфері обліку та аудиту витрат використовуються різноманітні цифрові технології, кожна з яких має цільове призначення і повинна бути адаптована відповідно до специфіки діяльності підприємства:

1) хмарні технології забезпечують перехід на електронний формат роботи, мобільність доступу до даних про витрати;

2) програмні роботи та штучний інтелект сприяють цілодобовій роботі систем, автоматизують трудомісткі завдання, якими є облік й

аудит витрат, та підвищують точність даних, звільняючи облікових працівників від рутини. Це дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, зменшити витрати на ІТ-інфраструктуру та спрямувати людські ресурси на виконання більш інтелектуальної роботи;

3) технологія блокчейн забезпечує високий рівень прозорості та впевненості щодо здійснених операцій, а також гарантує цілісність облікових даних про витрати. Використання блокчейну підвищує ефективність їх обліку й аудиту та унеможливорює маніпулювання даними, знижуючи ризик шахрайства [2, с. 127-128].

Хмарні технології забезпечують постійний доступ до даних про витрати без необхідності їх зберігання локально на пристроях користувачів. Будь-який працівник, який має доступ до сховища, може працювати з даними в будь-який час і використовувати їх для своїх потреб. Програмні роботи та штучний інтелект є помічниками в налаштуванні облікових систем, що підвищує точність даних, автоматизує їх обробку та дозволяє ефективно будувати аналітичні дашборди. Технологія блокчейн може значно покращити процес визнання витрат. Наприклад, автоматизовані смарт-контракти дозволяють фіксувати витрати підприємства в реальному часі.

Застосування цифрових інструментів спрощує процес аудиту витрат, роблячи його більш швидким і точним. Рутинні операції поступово стають автоматизованими, тому аудитори повинні йти в ногу з часом, розвиваючи навички використання новітніх технологій.

Майбутнє обліку та аудиту в контексті цифрових технологій обіцяє бути захоплюючим. Очікується збільшення масштабів їх використання для автоматизації обробки інформації про витрати, виявлення шахрайства та забезпечення прозорості облікових процесів. Цифрові технології покращать масштабованість та доступність обліку й аудиту, дозволяючи ефективно відстежувати витрати в реальному часі. З розвитком цих технологій акцент буде зроблено на безперервному аудиті та моніторингу витрат, що вимагатиме підвищення цифрової грамотності фахівців.

Література

1. Онешко С. В., Дроздова О. Г., Іванова Н. А. Щодо зростання інформаційного потенціалу цифрового економічного простору: модернізація бухгалтерського обліку та аудиту в Україні. *Академічні Візії*. 2023. Вип. 21. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8143112> (дата звернення: 14.05.2025).
2. Костюченко І. А., Гливінко В.В. Цифрові технології у сфері бухгалтерського

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством
 обліку. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: зб. матеріалів VIII Міжнародної наук.-практ. конф., 25 листопада 2022 р. Чернівці: НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 126–128.

УДК 330.3

Попова А.Б., к.е.н., доцент
 ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Цифрові технології, зокрема штучний інтелект (ШІ), блокчейн, хмарні платформи та автоматизація процесів (Robotic Process Automation, RPA), трансформують традиційні підходи до бухгалтерського обліку, контролю, аудиту та оподаткування, забезпечуючи підвищення ефективності, прозорості та точності фінансових процесів (табл.1) [1, с.1-15].

Таблиця 1. – Ключові цифрові технології у фінансових процесах

Технологія	Сфера застосування	Переваги	Виклики
Штучний інтелект	аналітика, аудит	висока точність	високі витрати
Блокчейн	облік, оподаткування	незмінність даних	складність інтеграції
Хмарні платформи	облік, контроль	доступність	кібербезпека
RPA	автоматизація	економія часу	потреба в перебудові процесів

Джерело: розроблено автором на основі даних [1]

В Україні цифрова трансформація підтримується державними ініціативами, такими як портал «Дія» та впровадження електронного документообігу. Наприклад, АТ «Укрзалізниця» використовує ERP-систему SAP для автоматизації фінансових процесів, що скоротило час підготовки звітності на 30% [2, с.45-52]. Міжнародний приклад – корпорація Walmart, яка застосовує блокчейн для відстеження транзакцій у ланцюгу поставок, підвищивши прозорість обліку на 25% [3, с.1-30]. Проте, за даними Міністерства цифрової трансформації України, лише 35% малих і середніх підприємств (МСП) використовують цифрові інструменти для обліку, що вказує на проблему цифрової нерівності [4, с. 1-20]. Схожа ситуація

спостерігається в країнах, що розвиваються, де, за даними OECD, лише 20% МСП мають доступ до хмарних платформ [5, с.36-60].

Наша основна мета полягає в аналізі впливу цифрових технологій на облік, контроль, аудит та оподаткування, оцінка нових можливостей, викликів і визначення перспектив розвитку.

Цифровізація бухгалтерського обліку спирається на ERP-системи (SAP, Oracle NetSuite), хмарні платформи (QuickBooks, Xero) та RPA, що дозволяють автоматизувати рутинні операції, такі як обробка первинних документів чи підготовка звітності [1, с. 17-43]. Наприклад, українська компанія "Метінвест" використовує SAP для інтеграції облікових процесів, що скоротило витрати на облік на 15% і час на звітність на 25% [2 с.45-52]. Поряд з цим «ПриватБанк» впровадив хмарну платформу для обліку клієнтських операцій, що забезпечило доступ до даних у реальному часі та скоротило помилки на 90% (табл.2) [6, с.12-18].

Слід виділити, що ключовими можливостями цифровізації даних є: автоматизація процесів, інтеграція даних, аналітика в реальному часі.

Таблиця 2. – Порівняння традиційного та цифрового обліку

Параметри	Традиційний облік	Цифровий облік
Швидкість обробки	5-10 робочих днів	1-2 робочих дні
Помилки	5-10% транзакцій	< 1% транзакцій
Витрати	високі (персонал, папір)	зниження на 15-20%
Доступ до даних	обмежений (локальні бази)	у реальному часі (хмарні платформи)

Джерело: розроблено автором на основі даних [1,2,3]

З іншого боку, можемо виділити такі виклики до її впровадження: стандартизація даних ускладнює автоматизацію через різні формати документів; кібербезпека залишається критичною, оскільки хмарні системи вразливі до атак; нестача кваліфікованих кадрів: за даними Gartner, 40% компаній в Україні не мають фахівців для роботи з ERP-системами [7, с.8-24].

Що стосується сфери оподаткування, то цифрові технології трансформують через електронні сервіси, автоматичний обмін інформацією (CRS, FATCA) та системи моніторингу, такі як СМКОР [5, с.27-39]. Портал "Дія" дозволяє фізичним особам-підприємцям (ФОП) подавати податкові декларації за 10 хвилин, що скоротило час на звітність на 70% [4, с.5-20].

В свою чергу, цифровізація аудиту та контролю передбачає

використання аналітики великих даних, ІІІ та блокчейну для підвищення точності та прозорості перевірок [3, 1-30]. Наприклад, аудиторська фірма PwC застосовує ІІІ-платформу Halo для аналізу 100% транзакцій, що підвищило точність аудиту на 30% [1 с.1-15].

На останок, слід зазначити, що цифровізація обліку, контролю, аудиту та оподаткування забезпечує автоматизацію, прозорість і ефективність завдяки технологіям ІІІ, блокчейну та хмарним платформам. В Україні ініціативи, як "Дія" та СМКОР, а також кейси "Метінвест", "ПриватБанк" і "Нова Пошта", демонструють успіхи цифрової трансформації [2, с. 45-52, 4 с.5-20]. Проте кібербезпека, цифрова нерівність і регуляторні бар'єри залишаються викликами [7, с.1-25].

Сутність вищевикладеного зводиться до таких рекомендацій:

- для бізнесу: інвестувати в навчання персоналу, як це робить "Нова Пошта" з курсами з UiPath [2, с. 45-52].
- для уряду: розширити програми підтримки МСП, як "Дія.Бізнес" [4, с. 5-20].
- для освіти: оновити навчальні програми, включивши курси з ERP і ІІІ.

Література

1. Digital Transformation in Finance: The Future of Accounting: PwC Global Report / PwC. – 2023. – 45 p.
2. Коваленко О. В. Цифровізація бухгалтерського обліку в Україні: виклики та перспективи / О. В. Коваленко // Фінанси України. – 2023. – № 5. – С. 45–52.
3. Blockchain in Audit: Enhancing Trust and Transparency: EY Insights / EY. – 2022. – 30 p.
4. Звіт про цифровізацію малих і середніх підприємств / Міністерство цифрової трансформації України. – Київ, 2024. – 20 с.
5. Tax Administration 2024: Digitalisation and Transparency / OECD. – Paris: OECD Publishing, 2024. – 60 p.
6. Цифрова трансформація банківського сектору: кейс ПриватБанку / О. І. Сидоренко // Економічний вісник. – 2023. – № 3. – С. 12–18.
7. Cybersecurity Trends for 2023: Protecting Digital Finance: Gartner Research / Gartner. – 2023. – 25 p.

УДК 004.0:657:330.4

Попович М. П., асистент
Львівський торговельно-економічний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасні тенденції цифровізації бухгалтерського обліку демонструють значні відмінності в підходах до управління фінансовою інформацією. Замість ручних операцій використовуються інтегровані облікові системи з можливістю автоматичного збору та обробки даних. Основна зміна полягає в переході на віддалений доступ до облікової інформації, що підвищує гнучкість і дає можливість персоналу працювати з даними в будь-який час і в будь-якому місці. Замість традиційного локального зберігання даних застосовуються захищені хмарні платформи, що сприяє зниженню ризиків втрати інформації та підвищенню рівня безпеки завдяки багаторівневому захисту й регулярним оновленням. Це сприяє також зниженню витрат на технічну підтримку, оскільки значна частина процесів передається стороннім провайдерам. Таким чином, цифрові рішення не лише підвищують швидкість і точність облікових операцій, але й адаптуються до сучасних вимог глобальної економіки, забезпечуючи відповідність міжнародним стандартам [2].

Автоматизація облікових процесів сприяє зменшенню обсягу рутинної праці та підвищенню точності даних, оскільки зменшується ймовірність людських помилок.

Використання хмарних технологій забезпечує мобільний доступ до фінансової інформації, що особливо важливо в умовах дистанційної роботи та глобалізації бізнесу.

Хмарні технології є одним зі шляхів прогресу в автоматизації бухгалтерського обліку. Вони представляють собою інноваційні рішення, що дозволяють зберігати, обробляти та обмінюватися бухгалтерською інформацією через Інтернет. Хмарні технології забезпечують доступ до програм та даних з будь-якого місця та пристрою з доступом в Інтернет [1].

Сучасні ERP-системи відіграють важливу роль у трансформації бухгалтерського обліку, дозволяючи інтегрувати його з іншими бізнес-процесами підприємства. Це забезпечує створення єдиного інформаційного простору, що сприяє ефективному управлінню ресурсами, зменшенню дублювання даних та покращенню внутрішнього контролю.

Штучний інтелект (AI) активно впроваджується у сферу обліку,

відкриваючи нові можливості для прогнозного аналізу фінансових показників, виявлення аномалій у даних, а також оцінки ризиків. AI забезпечує більш глибоке розуміння фінансової ситуації на підприємстві та сприяє прийняттю стратегічних рішень.

Технологія блокчейн впроваджується для гарантування надійності та прозорості облікової інформації. Її головна перевага — незмінність записів, що підвищує рівень довіри до фінансової звітності, особливо у сфері міждержавного бізнесу та транскордонної звітності.

Крім того, роботизована автоматизація процесів (RPA) дає змогу значно знизити навантаження на бухгалтерський персонал, адже типові операції можуть виконуватися без прямої участі людини. Це оптимізує використання ресурсів, скорочує витрати часу та знижує ймовірність помилок.

Цифровізація потребує оновлення професійних знань бухгалтерів, орієнтації на цифрову грамотність та нові IT-компетентності.

Поряд із перевагами, цифровізація висуває нові виклики, зокрема щодо захисту даних, кібербезпеки та дотримання законодавчих вимог у цифровому середовищі.

Отже, цифрові технології суттєво впливають на розвиток бухгалтерського обліку, формуючи нову парадигму облікової діяльності. Вони забезпечують ефективність, прозорість та мобільність облікових процесів, але водночас вимагають від фахівців постійного професійного розвитку та готовності адаптуватися до нових умов. Подальша цифрова трансформація потребує системного підходу з боку як держави, так і бізнесу, щоб забезпечити сталий розвиток бухгалтерської сфери в умовах цифрової економіки.

Література

1. Грицай О., Папіш В. Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сферу бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство, 2024. Вип.61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-88>.
2. Кудлаєва Н. В., Косташ Т. В., Михалків А. А. Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. Актуальні питання економічних наук, 2025. Вип. 7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14635426>.

УДК 657.471

Правдюк Н.Л., д.е.н., професор

Гайворонюк О.О., аспірант
Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІЗ ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Витрати діяльності є стрижневим показником економічного стану підприємств, національної економіки. Для аграрної галузі їх аналіз особливо важливий, оскільки дає змогу передбачувати та моделювати макроекономічні показники, пов'язані зі структурою, потенціалом галузі та станом продовольчої безпеки. Вони є важливою складовою «формування облікової інформації для потреб управління, нормативного регулювання системи бухгалтерського обліку як інституційного фактора» [2, с. 3].

Динаміка та структура витрат аграрних підприємств за період 2013-2023 рр. характеризується змінами, приведеними у табл. 1.

Таблиця 1. – Динаміка та складові витрат виробництва аграрних підприємств за 2013-2023 рр., млн грн

	Витрати, всього	у тому числі:				
		матеріальні	амортизація	оплата праці	нарахування	інші
2013	157671	122947	9809	16957	6172	1787
2014	189916	153020	10459	17300	6259	2878
2015	274982	225958	14343	21265	7237	6178
2016	326545	267681	17281	27094	5900	8589
2017	388919	311618	23301	36028	7771	10200
2018	481540	384681	31113	45243	9816	10686
2019	508634	393459	38476	51831	11103	13765
2020	512270	388113	45435	53766	11627	13329
2021	606168	461266	51402	64336	14071	15093
2022	599651	457639	53315	61201	13100	14394
2023	694529	547719	57433	66012	14083	9283
2023 % 2013	440,49	445,49	585,50	389,30	228,18	519,58
2023 % 2013-21	181,36	181,98	213,93	177,97	158,52	101,26
2023 % 2022	115,82	119,68	107,72	107,86	107,50	64,49

Джерело: розраховано за даними [1]

У порівнянні з 2013 роком в 2023 витрати зросли в 4,4 рази, найшвидше – у 5,9 разів зросли амортизаційні відрахування, у 5,2 раза - інші витрати, у 3,9 разів - оплата праці, у 2,23 раза - нарахування на

неї, а матеріальні витрати відтворюють загальну динаміку росту.

Якщо аналізувати витрати 2023 року у порівнянні з середньорічними за 2023-2021 рр., то спостерігається наступне: витрати зросли лише у 1,8 разів, як і матеріальні та оплата праці, амортизаційні відрахування - у 2,1 раза. База порівняння за 2022 рік показує, що у 2023 році видатки зросли на 15%, насамперед матеріальна їх складова – на 20%, тоді як інші зросли незначно – на 7,5-7,8%.

Структура витрат аграрних підприємств за аналізований період приведена на рис. 1.

Вона розкриває, що зростання обсягів видатків (права шкала) практично не вплинуло на структуру видатків, яка стабільна за роками і має лише незначні коливання, особливо у 2025-2026 рр.

З приведених даних слідує, що аграрне виробництво характеризується досить усталеною структурою витрат, основна частина з яких матеріальні. Зростання обсягів витрат спричинене ціновими факторами. Оплата праці не є визначальною у динаміці росту.

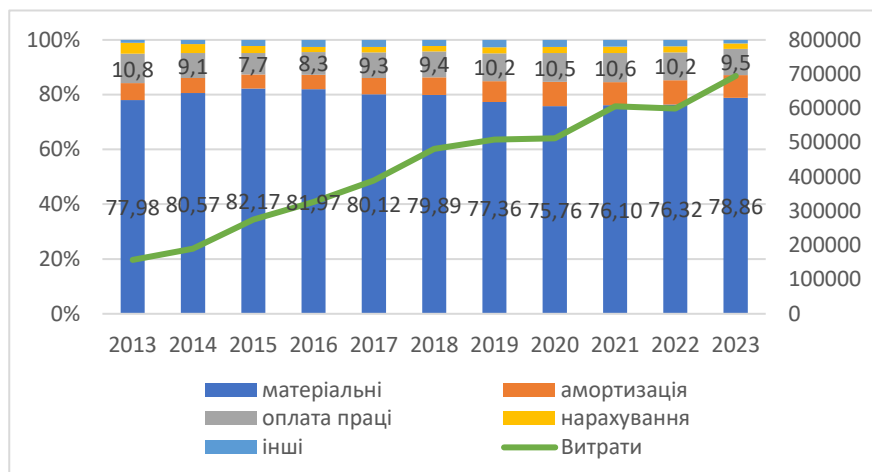

Рисунок 1 Динаміка та структура витрат аграрних підприємств за 2013-2023 рр., %, млн грн

Джерело: розраховано за даними [1]

Результати аналіз впливу динаміки, складових та структури витрат на макроекономічні показники галузі приведено на рис. 2.

Базовим критерієм ефективності витрат є рентабельність (права шкала). За винятком 2014-2015 та воєнних років вона синхронна динамікою витрат та результатів в оцінці виробництва і реалізації. Якщо витрати, аналізовані нами вище, мають відносно стабільну та прогнозовану динаміку, яка знизилась тільки у 2022 році, через воєнний стан, то виробництво і реалізація залежать від множини керованих і некерованих факторів, а тому мають значно вищу варіативність. Співвідношення виробництва до витрат за аналізований період складало 14-69%, з критичними точками у 2023 та 2021 роках.

Таким чином, аналіз витрат діяльності аграрних підприємств дає змогу отримувати дані для управління та прогнозування, моделювання результатів із розкриттям ключових факторів впливу на рівні підприємств та галузі.

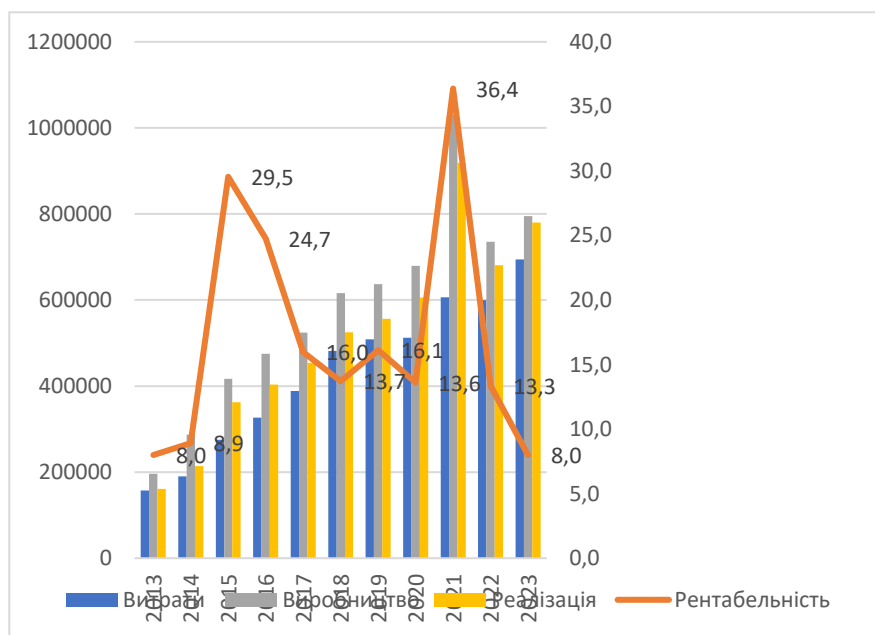

Рисунок 2 Динаміка витрат, виробництва, реалізації та рентабельності аграрних підприємств за 2013-2023 рр., млн грн, %

Джерело: розраховано за даними [1]

З приведеного аналізу слідує, що аграрна ефективність не пов'язана напряму з рівнем витрат, їх рівень сталий за роками.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

Винятком є тільки періоди глобальних криз та воєнний стан, особливості яких потребують окремого аналізу.

Література

1. Сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Pravdiuk N., Koval L., Koval O., Lepetan I. Organization of accounting of assets, liabilities and results of the enterprise activities : monograph. Košice : Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2023. 389 p.

УДК 005.8:061.1

Проскурович О.В., к.е.н., доцент
Хмельницький національний університет

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРАНТРАЙТИНГУ В УКРАЇНІ

Динамізм сучасного світу висуває нові вимоги до процесів управління проєктами. Для забезпечення фінансової стабільності та реалізації стратегічної місії сучасним організаціям варто вживати рішучих дій. При цьому застосування грантрайтингу в системі консалтингової діяльності сприяє ефективному вирішенню посталих проблем в економіці і суспільстві. Необхідність їх вирішення спричинена і такими обставинами:

1) потреба у фінансових ресурсах в умовах війни та відновлення – через повномасштабну агресію з боку росії, яка завдала значних втрат людських життів, захоплення і руйнувань територій та їх інфраструктури, бізнесових та соціальних збитків Україна не може повністю покрити власні потреби і відбудувати економіку. Держава потребує зовнішнього фінансування, тому гранти стали критично важливим джерелом коштів для відновлення громад, підтримки переселенців, розвитку бізнесу, науки та інших сфер;

2) активізація міжнародної донорської допомоги, яка стосується можливості отримання безпрецедентної підтримки від США, ЄС,

ООН, урядів європейських країн. При цьому донори готові фінансувати тисячі проєктів, але лише за умови якісно підготовлених заявок, тому єдиним шляхом доступу до цих коштів є грантрайтинг;

3) посилення ролі громадянського суспільства (ГО), яке спричинено зростанням їх активності через допомогу армії, гуманітарну підтримку, правозахистну діяльність. Тому, для стабільності діяльності ГО повинні мати навички залучення грантів і грамотного управління проєктами;

4) Євроінтеграційний курс України передбачає участь у програмах Erasmus+, Horizon, Creative Europe тощо, як інструмент міжнародної інтеграції. Тому, грантрайтинг виступає не лише як напрямок фінансування, а й впровадження європейських стандартів управління проєктами, прозорості, відповідальності;

5) освітній, науковий і бізнес-потенціал ґрунтується на потребі ЗВО у фінансуванні досліджень та інновацій. Бізнес-структури можуть використовувати гранти для модернізації, цифровізації, експорту і тим самим формувати нову культуру підприємництва та управління;

6) розвиток фахової галузі – зростання числа тренінгів, сертифікацій, онлайн-курсів спричинив появу нової професії: «грантрайтер» («грантменеджер»), попит на яких стрімко зростає.

Тому, в умовах сьогодення грантрайтинг – це стратегічний інструмент відбудови України, розвитку її людського капіталу та входження в європейський простір. Його ефективне застосування є запорукою залучення інвестицій, реалізації реформ і підвищення спроможності громад.

Сам термін «грантрайтинг» (від англ. «grant» (грант, субсидія, дар, стипендія) та «writer» (письменник)) означає мистецтво написання проєктів на отримання безповоротної фінансової допомоги та містить комплекс професійних навичок з управління проєктами, аналітики, планування, управління ризиками, маркетингу, PR-менеджменту, ділової комунікації, документообігу [1].

Він є початковим етапом – ініціатором проєкту, де відбувається визначення проблеми, обґрунтування потреби, формулювання мети, цілей, результатів проєкту. При цьому, більш якісна грантова заявка є по суті проєктною пропозицією з чітким бюджетом, планом і ризик-менеджментом. Надалі відбувається планування проєкту, коли за логіко-структурного підходу здійснюється планування цілей, індикаторів, джерел верифікації та припущень. В подальшому процесі

управління ресурсами та бюджетом (у заявках на грант) слід ретельно спланувати бюджет: ресурси, витрати, співфінансування. За реалізації та моніторингу проекту варто чітко дотримуватись термінів, бюджету, якості та звітності. Під час завершення та оцінки ефективності грантових проєктів формується підсумковий звіт, що містить аналіз досягнутих результатів, ефективності використання коштів і впливу на загальні результати компанії. Тому, головним спрямуванням тут є вміння зацікавити і переконати грантодавця, що саме Ваш проєкт є найбільш актуальним та конкурентоспроможним і саме Ваша команда спроможна ефективно втілити його у життя.

Найбільшою перевагою застосування грантрайтингу в Україні є його цифровий вимір, що проявляється у:

- інтеграції цифрових платформ у грантові процеси. Вітчизняні суб'єкти підприємництва все частіше використовують цифрові платформи для пошуку та подання грантових заявок. Зокрема, платформа DREAM допомагає громадам у стратегічному плануванні та пошуку фінансування [2];

- використання відкритих даних у грантових проєктах, що забезпечують їх застосування для розробки інноваційних рішень у сферах антикорупції, медицини, правосуддя та інших [3];

- розвиток цифрових компетенцій у сфері грантрайтингу стосується зростання кількості освітніх програм, спрямованих на підвищення цифрових навичок у грантрайтингу;

- підвищення прозорості та ефективності через цифрові рішення через впровадження цифрових сервісів (портал «Дія»).

До перспектив подальшого застосування грантрайтингу в Україні можна віднести:

- 1) застосування штучного інтелекту при поданні грантових заявок. Зокрема, очікується впровадження AI для автоматичного аналізу грантових можливостей та оптимізації заявок;

- 2) розширення доступу до цифрових ресурсів, що стосується збільшення числа онлайн-платформ та баз даних для пошуку грантів та навчальних матеріалів;

- 3) поглиблення міжнародного співробітництва, адже завдяки цифровим інструментам вітчизняні суб'єкти підприємництва зможуть ефективніше співпрацювати з міжнародними партнерами.

Отже, в сучасному світі, де конкуренція на ринку фінансування стає дедалі за жорстокішою, ефективність та стратегія залучення

коштів за допомогою написання грантів стає ключовим фактором успіху для багатьох організацій та проєктів. Визначальним при цьому є: якісний підхід до розробки грантових заявок; тісний зв'язок з управлінням проєктами (планування, бюджет, оцінка); успішність у різних секторах: від громади – до науки, від бізнесу – до культури. Це дозволяє не лише отримати необхідні фінансові ресурси, але й привернути увагу громадськості, розширити мережу партнерів та спонсорів, реалізувати інноваційні та соціально-відповідальні проєкти.

Література

1. Сайт Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (УПІВ) Управління патентно-інформаційних послуг та проєктів. URL: <https://iii.ua/uk/grantraying>.
2. Проєкт [UCORD](https://ucord.in.ua/): Згуртованість та регіональний розвиток України. URL: <https://ucord.in.ua/>
3. Центр розвитку «Грант змін». URL: chaszmin.com.ua

УДК 004.056.5

Радчук Ю.Л., судовий експерт
групи економічних досліджень відділу ВТГБЗД та ОД
Волинський науково-дослідний
експертно-криміналістичний
центр МВС України, м. Луцьк, Україна

ЦИФРОВИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ШЛЯХ ДО ПРОЗОРОЗОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

У сучасних умовах цифровізації ключових сфер суспільного життя особливого значення набуває впровадження інноваційних технологій у системі фінансового контролю. Цифровий фінансовий контроль дозволяє не лише підвищити ефективність управління державними фінансами, а й виступає потужним інструментом у боротьбі з корупцією, забезпечуючи прозорість і підзвітність фінансових потоків.

Цифровий фінансовий контроль – це система заходів, що здійснюється з використанням ІТ-рішень для моніторингу, аналізу та верифікації фінансових операцій. Серед основних інструментів цифровізації фінансового контролю можна виділити:

- Електронний документообіг. Електронні документообігові системи спрощують обробку, зберігання та обмін фінансовими

документами, забезпечуючи при цьому високий рівень безпеки;

Використання блокчейн-технологій для забезпечення незмінності даних. Блокчейн технології забезпечують високу прозорість та незмінність записів фінансових транзакцій, що ускладнює можливість їхнього підроблення або маніпуляцій. Автоматизовані смарт-контракти можуть забезпечити виконання фінансових угод без посередників, знижуючи ризик шахрайства та корупції;

- Застосування штучного інтелекту та Big Data для виявлення аномалій та ризиків. Технології Big Data та ШІ системи дозволяють аналізувати великі обсяги фінансових даних, виявляти аномалії та підозрілі операції, що може свідчити про шахрайство або корупцію

- Хмарні технології. Використання хмарних технологій забезпечує доступність фінансових даних з будь-якої точки світу, підвищуючи ефективність роботи аудиторів та контролерів. Хмарні рішення знижують витрати на фізичну інфраструктуру, що дозволяє спрямувати ресурси на інші важливі напрямки діяльності [2].

Запровадження цифрового контролю сприяє зменшенню впливу людського фактору, усуває «ручне» втручання в контрольні процедури, створює механізми для автоматичного виявлення корупційних схем.

Успішним прикладом цифрового контролю в Україні є система ProZorro, що забезпечують публічний доступ до державних закупівель і витрат.

Системи публічних закупівель ProZorro, має мету забезпечення розвитку відкритої конкуренції і прозорих державних закупівель. Задача, яка стоїть перед Системою — унеможливлення корупційних складових при здійсненні закупівель державними установами.

Закон «Про публічні закупівлі» встановлює та регулює основи закупівлі товарів, виконання робіт чи надання послуг, що потребують територіальні громади, державні підприємства або органи управління через систему публічних закупівель Прозорро.

Електронна система закупівель повинна бути загальнодоступною та гарантувати недискримінацію, рівні права під час реєстрації всім заінтересованим особам та рівний доступ до інформації всім особам. Обмін і збереження інформації та документів має відбуватися з гарантуванням цілісності даних про учасників і їхніх тендерних пропозицій/пропозицій під час проведення процедури

закупівлі/спрощеної закупівлі та їх конфіденційність до моменту розкриття тендерних пропозицій/пропозицій [4].

Однак для подальшого підвищення ефективності цифрового фінансового контролю необхідно вирішити низку проблем, зокрема:

- Технічну та інституційну неготовність окремих органів влади;
- Низький рівень цифрової грамотності у деяких регіонах;
- Питання захисту персональних і фінансових даних.

Враховуючи вищенаведене, цифровий фінансовий контроль є не лише інструментом оптимізації фінансового моніторингу, а й важливою складовою антикорупційної політики. Його впровадження є критично важливим для побудови прозорої, відкритої та ефективної фінансової системи в Україні.

Література

1. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. Дата оновлення: 09.12.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n2>.
2. Роль державного фінансового контролю в запобіганні корупції. Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
4. Про публічні закупівлі Закон України від 25.12.2015 №922-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

УДК 658.14

Рогатюк В.В., аспірант
Хмельницький національний університет

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

З метою стабілізації і забезпечення ефективної роботи суб'єкти господарювання, зокрема малі та середні підприємства, мають вживати заходи, що націлені на удосконалення процесів управління потенціалом. Потенціал підприємницької структури виступає системою можливостей досягнення окреслених цілей розвитку в межах функцій, що визначені структурною будовою підприємства.

Аналіз літературних джерел свідчить що у літературі немає єдиного трактування поняття «потенціал підприємства», «фінансовий потенціал», і «фінансово-економічний потенціал». На підставі

проведеного дослідження підходів різних авторів до трактування цих понять і на основі узагальнення нами дано авторське визначення:

«Фінансово-економічний потенціал підприємства» - це сукупність фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію і нарощування економічного потенціалу підприємства. Він характеризується можливістю залучення фінансових ресурсів задля досягнення фінансових результатів на поточний момент і з стратегічним спрямуванням. На відміну від існуючих трактувань, нами здійснено акцент на важливість стратегічного управління розвитком фінансово-економічного потенціалу підприємницької структури.

Фінансовий потенціал є структурним елементом економічного потенціалу підприємства та виступає головною складовою фінансово-економічного потенціалу підприємства. Доведено, що фінансовий стан підприємства являє собою відображення його фінансового потенціалу, оскільки характеризує можливості підприємства на певну дату, а також його здатність у майбутньому забезпечувати свою поточну діяльність та зобов'язання перед кредиторами.

У процесі вибору показників оцінки фінансово-економічного потенціалу важливо враховувати, що:

- фінансово-економічний потенціал являє собою агреговане уявлення системи кількісних і якісних показників, які характеризують фінансово-економічний потенціал економічної системи як на поточний момент часу, так і на перспективу. Отже, перелік показників має бути розроблений із застосуванням системного, комплексного та стратегічного підходів;

- основною складністю є відсутність достатньої інформаційної бази, тому число показників має бути обмеженим, містити мінімум суб'єктивної інформації, пов'язаною з особливостями фінансової діяльності для проведення порівнянної оцінки фінансово-економічного потенціалу [1,2].

Головними структурними складовими оцінювання фінансового потенціалу підприємства є [1, с.111]:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;

- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;

- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності,

платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;

- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Ми підтримуємо думку авторів [3], що у зв'язку із тим, що фінансовий потенціал не існує окремо, а є складовою економічного потенціалу підприємства, фінансовий потенціал не варто розглядати як ізольовану категорію, а як елемент у системі, яка впливає на розвиток підприємства і на нього мають безпосередній вплив усі чинники внутрішнього та зовнішнього середовища.

Література

1. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С.С. Гринкевич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015, вип. 18.5 – С. 110- 114.
2. Андрющенко І. Є., Потась С. Г. Методики та інструменти оцінювання фінансового потенціалу підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/3.pdf
3. Богма О., Камінський С., Гутник П. Фінансовий потенціал підприємства: методика оцінювання. Scientia Fructuosa. 2022. № 2(142). С. 36–47. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(142\)03](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(142)03)

УДК 336.22:334.716:338.22

Росва О. С., доктор філософії (PhD), доцент
Лобунцова Є.С., здобувач вищої освіти
Криворізький національний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Малий та середній бізнес (МСБ) є важливою складовою економіки будь-якої країни, зокрема й України. Він відіграє ключову роль у створенні нових робочих місць, розвитку підприємництва, наповненні державного бюджету та забезпеченні економічної стабільності. Водночас малий і середній бізнес стикається з численними викликами, серед яких особливе місце займають проблеми, пов'язані з оподаткуванням. Система оподаткування в Україні має низку недоліків, які суттєво ускладнюють функціонування

МСБ, обмежують його розвиток і знижують інвестиційну привабливість цього сектору.

Однією з головних проблем у сфері оподаткування є надмірна складність і запутаність податкового законодавства. Підприємці змушені витратити багато часу й коштів на вивчення законодавчих норм, які нерідко змінюються або трактуються неоднозначно. Часті зміни у податковому кодексі, відсутність чітких роз'яснень від податкових органів, а також нестабільність нормативної бази породжують правову невизначеність та ускладнюють фінансове планування. Нестабільність податкової політики знижує довіру підприємців до держави та змушує їх уникати довгострокових інвестицій.

Інклюзивна та всеохоплююча податкова система може сприяти з одного боку стабільності та стійкості економіки країни, а з іншого – соціальному розвитку та справедливості, шляхом зменшення майнової нерівності та створення середовища, сприятливого для суспільно корисних практик. Водночас, вона може суттєво впливати на політичний ландшафт, слугуючи для політиків інструментом здобуття суспільної підтримки та відображення їхніх ідеологій [1].

Окрему увагу варто приділити спрощеній системі оподаткування, яка традиційно вважається інструментом підтримки малого бізнесу. Проте в останні роки умови функціонування спрощеної системи змінюються — вводяться обмеження на обсяг доходу, заборона для певних видів діяльності, посилюється контроль з боку фіскальних органів. Це створює додаткові перешкоди для підприємців, які використовують дану систему як зручний і доступний механізм ведення бізнесу. До того ж, посилення регуляторного тиску на ФОПів та спроби зрівняти їх з великими платниками податків спотворюють суть спрощеного режиму і знижують його ефективність.

Не менш актуальною проблемою є високий рівень фіскального навантаження на малий та середній бізнес. Попри наявність пільгових режимів, багато підприємств змушені сплачувати значні суми податків і зборів, включно з податком на доходи фізичних осіб, єдиним соціальним внеском, податком на прибуток, ПДВ тощо [2]. Для дрібних підприємців такі витрати є обтяжливими, особливо в умовах нестабільної економіки, низької купівельної спроможності населення та зростання цін на ресурси. У результаті частина бізнесу змушена переходити в тіньовий сектор, щоб вижити в умовах жорсткого

податкового тиску, що, своєю чергою, призводить до недоотримання бюджетом коштів та поглиблення проблем у фінансовій сфері.

Крім того, значною проблемою є вибіркового підхід з боку контролюючих органів, а також зловживання з боку представників податкової служби. У деяких випадках підприємці стикаються з несправедливими перевітками, тиском, вимаганням хабарів, що демотивує їх працювати легально.

Податковий контроль, який має бути інструментом забезпечення законності, нерідко перетворюється на засіб тиску та джерело корупційних ризиків. У поєднанні з браком доступу до якісних консультаційних послуг, така ситуація погіршує бізнес-клімат у країні та знижує активність підприємців [3].

Важливим фактором, що ускладнює податкове середовище для МСБ, є недостатній рівень цифровізації та автоматизації податкових процесів. Хоча в останні роки було впроваджено багато електронних сервісів, зокрема електронну звітність та Електронний кабінет платника податків, їх функціонування не завжди є зручним і стабільним. Часті збої в роботі систем, складна навігація, проблеми з технічною підтримкою ускладнюють роботу платників податків, особливо у віддалених регіонах.

Отже, проблеми оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні є комплексними і взаємопов'язаними. Вони охоплюють як нормативно-правові аспекти, так і організаційні, технічні та етичні. Для поліпшення ситуації необхідне проведення комплексної податкової реформи, яка б враховувала потреби та можливості МСБ, забезпечувала стабільність, прозорість та простоту ведення обліку і сплати податків. Лише в умовах передбачуваної та справедливої податкової політики малий та середній бізнес зможе повноцінно розвиватися, створювати робочі місця та сприяти економічному зростанню країни.

Література

1. Педько А. Б., Маряниченко Б. В. Дослідження початкового етапу формування сучасної податкової системи. Бізнес навігатор. 2023. № 4. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2023/72_2023/3.pdf.
2. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI; станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
3. Ярошенко О.М. Проблеми гармонізації податкового законодавства України з нормами ЄС у сфері малого бізнесу // Вісник НУДПСУ. – 2023. – №1. – С. 36–40.

УДК 657

Садовська І.Б., д.е.н., професор
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Комерційні підприємства в умовах невизначеності і глобалізації економіки зустрічаються з викликами щодо забезпечення ефективності управління, контролю за ресурсами, відповідності законодавству та мінімізації ризиків. Одним із ключових інструментів досягнення цих цілей є внутрішній аудит. Його організація в межах підприємства дозволяє вчасно виявляти недоліки, запобігати фінансовим втратам та підвищувати загальну ефективність діяльності. Проте, відсутність відповідної нормативно-правової бази і методології щодо організації внутрішнього аудиту, сприяють посиленню дискусій в науковому і практичному середовищі.

Ряд вчених в сфері обліку і аудиту [1; 2] мають неоднозначні погляди щодо вирішення питань, пов'язаних з впровадженням в комерційних підприємствах системи внутрішнього аудиту.

Внутрішній аудит, на наш погляд, є процесом комплексного оцінювання системи управління, бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю підприємства. Більшість вчених вважають внутрішній аудит незалежною, об'єктивною діяльністю з надання впевненості та консультування управлінського персоналу, спрямована на виявлення ризиків, пошук шляхів їх нівелювання та вдосконалення операційної діяльності підприємства. Він допомагає управлінському персоналу досягати поставлених цілей шляхом систематичного підходу до оцінки та вдосконалення процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління.

При цьому основними завданнями внутрішнього аудиту в комерційних підприємствах є: перевірка достовірності облікової та фінансової інформації; оцінка ефективності систем внутрішнього контролю; виявлення і передбачення результатів від можливих ризиків; розробка рекомендацій щодо стратегічного управління підприємством; контроль і моніторинг щодо дотримання

управлінським персоналом чинного законодавства.

Задля ефективного впровадження системи внутрішнього аудиту доцільно в першу чергу чітко окреслити, яку роль відіграватиме внутрішній аудит у загальній системі управління. Це може бути як виключно перевірка фінансової звітності, так і участь у стратегічному плануванні та оцінці інвестиційних проєктів. Найбільш ефективним є створення служби внутрішнього аудиту, яка повинна виконувати такі функції: нагляд за операційною діяльністю; контроль за дотриманням нормативно-правових актів, моніторинг і контроль результатів поточної діяльності; аналіз виконання планів, інформації про професійну діяльність працівників, випадки перевищення повноважень посадовими особами; виконання інших передбачених посадовими інструкціями функціональних обов'язків.

В залежності від розміру підприємства внутрішній аудит може здійснюватися окремим підрозділом або окремим фахівцем. Внутрішній аудитор має бути незалежним у своїй діяльності та підпорядковуватись безпосередньо керівництву або наглядовій раді.

Підприємство має затвердити положення про внутрішній аудит, визначити права й обов'язки аудиторів, порядок планування, проведення та оформлення результатів аудиторських перевірок.

На основі аналізу ризиків та стратегічних цілей підприємства формується річний або квартальний план аудиту. Він повинен охоплювати найважливіші аспекти діяльності компанії. Внутрішні аудитори здійснюють перевірку документів, процедур, систем контролю, проводять інтерв'ю з працівниками, аналізують діяльність підприємства. За результатами внутрішнього аудиту складається звіт з висновками та пропозиціями щодо усунення виявлених порушень і вдосконалення процесів. Внутрішній аудит зобов'язаний контролювати, наскільки ефективно впроваджуються запропоновані заходи, та при потребі коригувати рекомендовані підходи.

Попри очевидні переваги, організація внутрішнього аудиту на практиці може стикатися з низкою проблем: нестача кваліфікованих кадрів; упереджене ставлення з боку керівництва чи персоналу; недостатнє фінансування для внутрішньої аудиторської служби; низький рівень автоматизації процесів контролю.

З метою вирішення проблем, які виникають в процесі впровадження системи внутрішнього аудиту, доцільно: інвестувати в навчання та підвищення кваліфікації аудиторів; запровадити сучасні

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

інформаційні системи внутрішнього контролю; забезпечити реальну незалежність аудиторської служби; формувати культуру прозорості та відповідальності на всіх рівнях управління.

Таким чином, внутрішній аудит є невід'ємною складовою сучасного корпоративного управління комерційного підприємства. Його ефективна організація дозволяє не лише уникнути фінансових порушень та ризиків, а й забезпечити стратегічну стійкість та конкурентоспроможність комерційного підприємства.

Література

1. Дмитренко О.М. Внутрішній аудит як інструмент підвищення ефективності системи бухгалтерського обліку підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5591>
2. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту. Редакція 2017 року [Електронний ресурс]. URL: <https://www.iaa.org.ua/wp-content/uploads/2013/08/IPPFStandards-2017-Ukrainian.pdf>

УДК 658.11

Свирида О.В., викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ
Кам'янець-Подільський фаховий коледж
НРЗВО «КПДІ»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Інклюзія сьогодні є важливою складовою соціально відповідального підходу у сфері управління підприємствами, зокрема — в освітніх, медичних та державних установах. Інклюзивність охоплює створення умов рівного доступу до праці, послуг, навчання для всіх, включно з особами з інвалідністю. У цьому контексті зростає значення правильного обліку основних засобів, призначених для забезпечення інклюзивного середовища. [1]

До основних засобів, що забезпечують інклюзію, належать пандуси, підйомники, автоматичні двері, спеціалізоване комп'ютерне обладнання, адаптовані меблі, тактильні покажчики, системи звукового або візуального сповіщення тощо. Всі ці об'єкти мають матеріальну форму, строк використання понад один рік, і, відповідно, визнаються як основні засоби згідно з Положенням (стандартом)

бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби".[2]

Зазначені об'єкти основних засобів обліковуються на загальних засадах: за первісною вартістю, яка включає витрати на придбання, доставку, монтаж, установку та введення в експлуатацію. Якщо фінансування здійснюється за рахунок цільових коштів — це також відображається у складі додаткового капіталу або доходів майбутніх періодів. [2]

З метою управління та звітності доцільно виділяти об'єкти основних засобів інклюзивного призначення в окрему підгрупу в межах основних засобів. Це дозволяє краще аналізувати ефективність використання таких активів, планувати ремонти та амортизацію.

Визначаючи строки корисного використання таких об'єктів, слід враховувати специфіку експлуатації та морального старіння. Наприклад, технології для людей з порушенням зору швидко оновлюються, що може скорочувати період амортизації. Також підприємства мають право самостійно обирати метод амортизації, передбачений законодавством.

Основні засоби, призначені для організації інклюзивного середовища, можуть фінансуватися з різних джерел:

- Державне бюджетне фінансування — виділення коштів із державного бюджету на програми інклюзивної освіти та закупівлю необхідного обладнання.

- Місцеве бюджетне фінансування — фінансування з місцевих бюджетів (обласних, міських) для облаштування інклюзивних просторів.

- Гранти та міжнародна допомога — отримання фінансування через конкурси, грантові програми від міжнародних організацій або благодійних фондів.

- Благодійні внески і спонсорська підтримка — залучення коштів від бізнесу та громадських організацій.

Власні кошти— часткове фінансування з власних бюджетів установ. [4]

Усі ці операції мають бути належно оформлені — договорами, актами приймання-передачі, кошторисами. Окремі об'єкти можуть надавати право на податкові пільги — як у частині прибуткового податку, так і у формі пільгового оподаткування імпорту спеціалізованого обладнання. [3]

Особливу увагу слід приділяти перевірці фактичної наявності та

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

використання інклюзивних основних засобів за призначенням. Це важливо як у контексті внутрішнього аудиту, так і для зовнішніх перевірок.

Система обліку основних засобів в умовах інклюзії потребує адаптації до соціальних викликів, гнучкості у класифікації та чіткості в документуванні. Забезпечення прозорості та ефективності у використанні таких активів — крок до створення справді доступного середовища для всіх.

Література

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
2. П(С)БО № 7 „Основні засоби”: затв. наказом Мін-ва фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30 вересня 2003 р. N 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України №255 від 21.04.2021 р. "Про затвердження Державних будівельних норм щодо доступності". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073827>
5. Офіційні сайти МОН, Мінфіну, Державної служби зайнятості — щодо фінансування інклюзивних програм.

УДК 658; 330.3

Семенова С. М., к.е.н., доцент
Мірошниченко С. В., магістр

Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ЗВІТНОСТІ ДОЧІРНИХ ПІДПРИЄМСТВ КОНСОЛІДОВАНОЇ ГРУПИ

Аналіз діяльності групи компаній є складним і багатогранним процесом, оскільки охоплює фінансову інформацію кількох юридичних осіб — як материнського, так і дочірніх підприємств. У такому випадку формується консолідована фінансова звітність, яка відображає діяльність кількох юридичних осіб, пов'язану з правом власності та участю в інвестиціях та яку складає та подає материнська компанія [1]. У даному дослідженні основну увагу зосереджено на визначенні того, яку саме звітність зобов'язані подавати дочірні підприємства.

Для розгляду звітності дочірнього підприємства критично важливим є визначення дочірнього підприємства. Перш за все дочірнє підприємство є частиною групи – це материнське підприємство та всі його дочірні підприємства [2]. Тобто дочірнє підприємство безпосередньо пов'язане з материнським. Дочірнє підприємство – суб'єкт господарювання, який контролюється іншим суб'єктом господарювання [3]. Це визначення не є вичерпним, оскільки маємо додатково охарактеризувати що означає «контролюється». Інвестор контролює об'єкт інвестування, якщо інвестор має право щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування або зазнає пов'язаних з ними ризиків та здатний впливати на ці результати через свої власні повноваження щодо об'єкта інвестування [3]. Об'єднавши ці два визначення отримаємо таке визначення дочірнього підприємства – суб'єкт господарювання, над яким інвестор має право щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування або зазнає пов'язаних з ними ризиків та здатний впливати на ці результати через свої власні повноваження щодо об'єкта інвестування.

Дочірні підприємства мають можливість складати фінансову звітність як за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, так і за міжнародними стандартами фінансової звітності [4]. Вибір звітування залежить від вимог законодавства та від нормативно-правового забезпечення звітності материнської компанії. Незалежно від того, за якими стандартами звітує дочірнє підприємство, воно зобов'язане подавати фінансову звітність органам, до сфери управління яких належать, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, а також згідно із законодавством - іншим органам та користувачам, зокрема органам державної статистики [4].

Дочірнє підприємство, як і інші підприємства, зобов'язане подавати 5 форм фінансової звітності: Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів (за прямим або непрямым методом), Звіт про власний капітал та Примітки до фінансової звітності. Річна звітність має бути подана до контролюючих органів не пізніше 28 лютого року, що настає за звітним, а проміжна – не пізніше 30 числа, що настає за звітним кварталом [5].

Додатково підприємства можуть бути зобов'язані подавати аудиторський звіт, звіт про управління та звіт про платежі на користь

держави, якщо це передбачено законодавством [4].

Характерним лише для дочірніх підприємств є складання та подання звітності для податкового контролю за трансферним ціноутворенням. У розрізі такої звітності мають бути подані звіт про контрольовані операції та повідомлення про участь у міжнародній групі компаній. Така звітність є обов'язковою, оскільки внутрішньогрупові операції можуть виступати як метод ухилення від сплати податків.

Так, у звіті про контрольовані операції детально розглядається відповідність принципу «втягнутої руки», тобто ринковим умовам, господарських операцій платника податків, що можуть впливати на об'єкт оподаткування податком на прибуток, а саме:

а) господарські операції, що здійснюються з пов'язаними особами - нерезидентами, в тому числі у випадках, визначених підпунктом 39.2.1.5 ПКУ;

б) зовнішньоекономічні господарські операції з продажу та/або придбання товарів та/або послуг через комісіонерів-нерезидентів;

в) господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, зареєстрованими у державах (на територіях), включених до переліку держав (територій), затвердженого Кабінетом Міністрів України відповідно до підпункту 39.2.1.2 ПКУ, або які є резидентами цих держав (територій);

г) господарські операції, що здійснюються з нерезидентами, організаційно-правова форма яких включена до переліку організаційно-правових форм, затвердженого Кабінетом Міністрів України відповідно до підпункту 39.2.1.2-1 цього підпункту;

г) господарські операції (у тому числі внутрішньогосподарські розрахунки), що здійснюються між нерезидентом та його постійним представництвом в Україні [6].

Повідомлення про участь у міжнародній групі компаній має містити: дані про материнську компанію; дані про учасника міжнародної групи компаній; дата, яка є останнім днем фінансового року, за який складається консолідована фінансова звітність міжнародної групи компаній; інформація про розмір сукупного консолідованого доходу міжнародної групи компаній за фінансовий рік, що передує звітному [6].

Окрім подання звітності контролюючим органам, дочірнє підприємство зобов'язане надати свою фінансову звітність

материнській компанії для подальшого складання консолідованої фінансової звітності.

Як бачимо, звітність дочірнього підприємства має свої особливості, яким має бути приділено більше уваги. Дочірні підприємства складають свою звітність, як і незалежні підприємства, відповідно до законодавства України. Але додатково мають подавати звітність, пов'язану з участю в групі компаній.

Література

1. Семенова С.М., Новіков В.В. Передумови виникнення консолідованої фінансової звітності та її законодавче регулювання. Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність: матеріали II Міжнародної наукової конференції, м.Луцьк, 3 березня, 2023 р. Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. С. 32-34. URL: https://www.researchgate.net/profile/Iryna-Myskovets/publication/369010584_Ekologicnij_stan_ozera_Pribic_na_Volini_v_sucasnih_umovah/links/64037ce157495059456407fc/Ekologicnij-stan-ozera-Pribic-na-Volini-v-sucasnih-umovah.pdf#page=33 (дата звернення: 03.05.2025)
2. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами : навч. посіб. / О. В. Фоміна, С. М. Семенова, О. М. Ромашко та ін. / за заг. ред. О. В. Фоміної. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 244 с. URL: <https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/18aaf115-140f-4cb3-a0a8-93b9925f059a/content> (дата звернення: 03.05.2025)
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 (МСФЗ 10). Консолідована фінансова звітність: стандарт від 01.01.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_065#n2 (дата звернення: 03.05.2025).
4. Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 №1327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1327-2022-%D0%BF> (дата звернення: 03.05.2025).
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджується Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17> (дата звернення: 03.05.2025).
6. Податковий кодекс України: кодекс від 02.12.2010 №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n5483> (дата звернення: 03.05.2025).

УДК 336.22

Сидоренко Р.В., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТ У СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В сучасних ринкових умовах все більше вітчизняних суб'єктів

господарювання починає використовувати у своїй господарській діяльності, замість транспорту з двигунами внутрішнього згоряння, електромобілі. Основними перевагами більш широкого впровадження такого виду транспорту називають: чинні податкові пільги при придбанні електромобілів (звільняються від оподаткування ПДВ операції з постачання та ввезення таких машин), більш низькі витрати на зарядження електроенергією ніж заправкою бензином чи дизельним паливом, позиціонування суб'єкта господарювання як соціально- та екологічно відповідальним тощо.

Порядок обліку використання такого активу є новою ділянкою для бухгалтерії більшості діючих суб'єктів господарювання, оскільки такий транспортний засіб є нетиповим та несхожим на ті, які широко використовуються в даний час в господарській діяльності. Постає багато нових питань щодо організації його обліку: як обліковувати зарядку електроенергії, на які рахунки витрат її списувати, які первинні документи використовувати та інші.

Відповідно до п.1 статті 1 Закону України «Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електрзарядної інфраструктури та електричних транспортних засобів» електромобіль – це «автомобіль, оснащений виключно електричними тяговими двигунами (одним чи декількома) та системою акумулювання електричної енергії (акумуляторною батареєю)». Тобто, акцент робиться на тому, що такий транспортний засіб повинен рухатись винятково за рахунок електроенергії.

Однією з основних особливостей організації ефективного обліку використання електротранспорту є те, що на відміну від придбання і заправки пального в автомобілі з двигуном внутрішнього згоряння, тут відбувається купування і споживання не товарів, а послуг. Підприємство під час зарядки автомобіля отримує саме послуги, оскільки електроенергія споживається одразу під час отримання (йде на зарядку акумулятора транспортного засобу).

На законодавчому рівні немає затверджених норм витрат електроенергії на електромобілі, як для автотранспорту з двигуном внутрішнього згоряння. Також, у чинних нормативних документах відсутній порядок чи норми бухгалтерського обліку зарядки електроавтомобіля. Тому, в такій ситуації, варто керуватись тими

принципами обліку, що діють в Україні.

Якщо підприємство отримує послуги по зарядженню електротранспорту, то вартість отриманої електроенергії доцільно відразу списувати до складу тих витрат, де використовується машина. Якщо вона використовується на доставку продукції до покупця – то на 93 рахунок, для адміністративних потреб – на 92 тощо.

Для контролю пробігу та фіксування витрат електроенергії суб'єкту господарювання доцільно розробити окремий первинний документ – «Подорожній лист електроавтомобіля». В цьому первинному документі необхідно фіксувати показники моделі транспортного засобу, прізвище водія, одометра при виїзді та повернення транспортного засобу, маршрут руху тощо. У випадку зарядження електромобіля від власного зарядного пристрою доцільно передбачити також вказування обсягів електроенергії, що були використані.

Використання такого первинного документа також підтверджуватиме взаємозв'язок витрат на електроенергію з господарською діяльністю суб'єкта господарювання, що дасть можливість включати суми ПДВ при придбанні електроенергії до податкового кредиту.

Окрім того, варто розробити та затвердити внутрішнє «Положення про використання електротранспорту», де описати всі аспекти контролю, експлуатації, обліку витрат та відповідальності, пов'язані з електромобілями.

Література

1. Закон України «Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електрозарядної інфраструктури та електричних транспортних засобів» від 24.02.2023р. № 2956-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2956-20#Text> (дата звернення: 10.05.2025).

УДК 005.57:336.146(477)

Сидоренко Т.М., к.е.н., доцент

Пономарьова Е.П., здобувач вищої освіти

Державний торговельно-економічний університет

**КОМУНІКАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК КЛЮЧОВИЙ
ФАКТОР УСПІШНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ГРАНТОВИХ КОШТІВ**

УКРАЇНСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

В умовах нестабільного економічного розвитку та нагальної потреби у вирішенні численних соціальних, екологічних та культурних проблем, залучення зовнішнього фінансування у формі грантів набуває для українських організацій стратегічного значення. Грантові кошти відкривають можливості для реалізації важливих ініціатив, впровадження інноваційних проєктів та досягнення сталого розвитку. Однак, у висококонкурентному середовищі донорів, успіх у отриманні фінансування значною мірою залежить від ефективності комунікативного менеджменту організації-заявника [1].

Комунікативний менеджмент у контексті грантрайтингу являє собою комплекс стратегічних підходів та практичних інструментів, спрямованих на встановлення, підтримку та розвиток ефективної комунікації з потенційними донорами та іншими зацікавленими сторонами. Він охоплює всі етапи грантового процесу – від первинного дослідження можливостей фінансування до звітування про результати реалізованого проєкту. Недооцінка ролі комунікації на будь-якому з цих етапів може призвести до втрати цінних можливостей та зниження шансів на успіх.

Ключова роль комунікативного менеджменту в залученні грантових коштів проявляється у кількох важливих аспектах. По-перше, ефективна взаємодія є фундаментом для якісного дослідження грантових програм та розуміння пріоритетів донорів. Ретельний аналіз інформаційних матеріалів, участь у інформаційних сесіях та встановлення прямих контактів з представниками фондів дозволяють організації-заявнику отримати вичерпну інформацію про вимоги, критерії оцінки та очікування донорів [2].

По-друге, комунікативний менеджмент відіграє вирішальну роль у формуванні переконливої грантової заявки. Чітке, структуроване та аргументоване викладення ідеї проєкту, обґрунтування його актуальності та соціальної значущості, а також демонстрація спроможності організації успішно реалізувати заплановані заходи – усе це є результатом ефективної комунікаційної стратегії [2]. Вміння донести цінність проєкту до донора, використовуючи зрозумілу мову та підкріплюючи твердження конкретними даними, значно підвищує шанси на позитивне рішення.

По-третє, налагодження та підтримка сталих відносин з донорами є невід’ємною складовою успішного грантрайтингу. Своєчасна відповідь на запити, проактивне інформування про хід підготовки заявки та висловлення вдячності за надану увагу сприяють формуванню позитивного іміджу організації та зміцненню довіри. У подальшому, якісна комунікація під час реалізації проєкту, включаючи регулярні звіти та відкритість до діалогу, є запорукою успішної співпраці та може відкрити можливості для майбутнього партнерства.

Отже, комунікативний менеджмент є не просто допоміжним інструментом, а ключовим фактором успішного залучення грантових коштів українськими організаціями. Його ефективне застосування дозволяє [3]:

- глибоко зрозуміти пріоритети та вимоги донорів;
- сформувані чітке та переконливе обґрунтування проєкту;
- продемонструвати спроможність організації до реалізації;
- встановити первинний контакт та вибудувати довіру;
- забезпечити прозору та своєчасну звітність;
- підтримати відкритий діалог з донорами;
- оперативно вирішити проблемні питання при їх виникненні;
- сформувані позитивний імідж проєкту та організації в цілому.

Таблиця 1. – Ключові комунікативні компетенції для успішного грантрайтингу

Комунікативна компетенція	Опис	Важливість для грантрайтингу
Писемна комунікація	Чітке та переконливе викладення інформації письмово (заявки, звіти).	Забезпечує якісне оформлення заявки та зрозуміле донесення ідей.
Усна комунікація	Ефективне спілкування усно (зустрічі, презентації).	Допомагає встановлювати контакт та презентувати проєкт.
Слухання	Розуміння потреб та очікувань донорів.	Допомагає краще адаптувати заявку до вимог донорів.
Міжособистісна комунікація	Побудова позитивних відносин.	Сприяє формуванню довіри та налагодженню партнерства.
Презентаційні навички	Ефективна презентація інформації про проєкт.	Дозволяє яскраво донести цінність проєкту та зацікавити донорів.

Джерело: створено автором на основі 2 і 3

Враховуючи сучасні тенденції розвитку грантової сфери та зростаючу конкуренцію за фінансові ресурси, українським

організаціям необхідно приділяти особливу увагу розвитку комунікативних компетенцій та впровадженню ефективних стратегій комунікативного менеджменту. Інвестиції в навчання персоналу, залучення кваліфікованих фахівців з комунікацій та використання сучасних комунікаційних технологій стануть запорукою успішного залучення грантових коштів та сприятимуть сталому розвитку українських ініціатив. Лише через якісну та стратегічно виважену комунікацію українські організації зможуть ефективно доносити свою цінність до донорів та отримувати необхідну підтримку для реалізації важливих проєктів, сприяючи таким чином розвитку країни в цілому.

Література

1. Міжнародний фонд Відродження. Як згадувати про підтримку Фонду: правила комунікації в проєктах. 2023. URL: <https://www.irf.ua/grant-communications/>
2. Громадський простір. Чи потрібні громадським організаціям комунікаційники? URL: <https://www.prostir.ua/?blogs=chy-potribni-hromadskym-orhanizatsiyam-komunikatsijnyky>
3. Агенція відновлення та розвитку. Підготовка грантових заявок та ефективна комунікація з донорами. 2025. URL: <https://ard-ukraine.org.ua/projects/pidgotovka-grantovih-zayavok-ta-efektivna-komunikaciya-z-donorami-avr-spiivpracyuvati-me-z-troma-deokupovanimi-gromadami-kiyivschini>

УДК 005.57:334.716:338.46

Сидоренко Т.М., к.е.н., доцент

Державний торговельно-економічний університет

Юзьків Я.М., студентка 4 курсу

Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ В МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

У сучасних умовах бізнес-середовища внутрішня комунікація стає одним із ключових факторів ефективності малого підприємства. Особливо це стосується сфери обслуговування, де злагоджена командна взаємодія прямо впливає на якість клієнтського сервісу. У малих колективах, що характерні для такого бізнесу, внутрішня комунікація набуває неформального, персоналізованого характеру, але водночас вимагає професійного менеджменту, щоб запобігти конфліктам і втраті мотивації працівників.

У процесі функціонування будь-якої організації працівники

постійно взаємодіють – обмінюються даними, обговорюють поточні питання та отримують завдання від керівництва. Така взаємодія і є комунікацією – процесом передавання інформації, який є невід’ємною частиною організаційного життя [1].

Внутрішня комунікація в організації може відбуватись у двох основних формах: на міжособистісному рівні та на рівні внутрішньоорганізаційних процесів. Перший тип охоплює безпосереднє спілкування між окремими людьми, яке може бути як усним або письмовим, так і невербальним - через жести, міміку чи інтонацію. Другий тип – це структурована передача інформації всередині організації: між підрозділами, командами чи управлінськими рівнями. У цьому випадку йдеться не про особисті теми, а про формальну та робочу інформацію – накази, інструкції, ділові повідомлення, звіти, плани та презентації [1].

Таблиця 1. – Етапи внутрішньої комунікації в готелях або ресторанах

<i>Етап</i>	<i>Короткий зміст</i>
1. Планування комунікації	–Визначення цілей та встановлення відповідальних. – Розподіл каналів (усно, письмово, онлайн).
2. Передача інформації	–Брифінги, зустрічі, інструктажі –Повідомлення, інструкції, графіки – Мова тіла, настрій у команді
3. Зворотний зв’язок	–Оцінювання виконаної роботи – Пропозиції та зауваження персоналу. – Формальні та неформальні канали.
4. Фіксація та документування	–Чек-листи, звіти, протоколи. – Інформація для наступних змін.

Джерело: [2, 3]

Те, як команда спілкується всередині, безпосередньо впливає на сервіс, репутацію, лояльність клієнтів, імідж бренду та прямо впливає перше враження клієнтів про підприємство. За даними досліджень, ефективна внутрішня комунікація допомагає покращити імідж організації майже на 30% та підвищує ефективність діяльності підприємства чи закладу на 40%[3].

Ефективна внутрішня комунікація має ще певний ряд переваг[1, 2]:

1. Координує роботу команди, допомагає швидко приймати рішення та реагувати на запити клієнтів.

2. Знижує конфлікти та знімає напругу в колективі. Вчасне обговорення проблем, відкритість і чесність у спілкуванні дозволяють вирішувати труднощі до того, як вони загострюються.

3. Підвищує мотивацію працівників. Люди, які відчують, що їх слухають, розуміють і поважають, мають сили та насагу працювати більше та краще.

4. Добре налагоджена комунікація допомагає швидше адаптуватися в колективі новим працівникам та краще зрозуміти культуру підприємства.

5. Формує довіру в команді. У малому бізнесі, де часто працюють «пліч-о-пліч», довіра - це основа стабільності, а народжується вона якраз через комунікацію.

Малий бізнес має дуже специфічну комунікацію, так як малі організації - це, як правило, 5-25 осіб у команді, часто є сімейними бізнесами. З одного боку, це перевага, адже спілкування швидке, часто неформальне. З іншого - виникають деякі ризики, такі як: змішування особистого і професійного: наприклад, власник і працівник дружать, але не можуть розв'язати робочий конфлікт, відсутність чітких ролей: хто відповідає за що - часто вирішується «по ситуації», усна комунікація замість письмової, що призводить до втрати важливої інформації або непорозуміння.

Щоб внутрішня комунікація в організації була по-справжньому результативною та сприяла її розвитку, зусилля мають докладати всі учасники процесу - на всіх рівнях. Надзвичайно важливо чітко визначити ролі та сфери відповідальності, адже забезпечення ефективної комунікації не може бути покладене лише на одну особу чи окремих підрозділ[3].

У великих компаніях внутрішню комунікацію зазвичай координує спеціально створений структурний підрозділ - відділ внутрішніх комунікацій[3]. Натомість у малих організаціях, де такий відділ зазвичай відсутній, ці обов'язки покладаються на відділ кадрів або на команду, яка колективно виконує функції внутрішньої комунікації.

Для підвищення ефективності внутрішньої комунікації в малому бізнесі доцільно впроваджувати низку простих, але дієвих практик. Наприклад, щоденні короткі наради тривалістю 5–10 хвилин допомагають синхронізувати дії команди. Зручними інструментами для координації є спільні онлайн-документи та месенджери з

розподілом на тематичні чати. Важливо також мати чітко визначені внутрішні правила - інструкції щодо обслуговування клієнтів, вирішення конфліктів чи заміни працівника. Не менш важливою є неформальна підтримка - спільні кава-паузи, святкування маленьких перемог, обмін позитивними новинами. І, звісно, культивування відкритого зворотного зв'язку: як конструктивної критики, так і визнання досягнень співробітників.

Отже, комунікація - це ядро ефективного малого бізнесу. У невеликих колективах вона тримається на особистих стосунках, довірі та щоденній взаємодії, а тому її якість безпосередньо впливає на злагодженість роботи, атмосферу в команді й загальну стабільність бізнесу. Саме тому інвестування часу та уваги у розвиток внутрішньої комунікації - це не витрати, а стратегічний ресурс для зростання.

Література

1. Комунікації всередині компанії: що це, як працює і як поліпшити комунікації в організації. *НОВИНИ* - "АГРОКЕБЕТИ". URL: <https://blog.agrokebety.com/komunikatsiyi-vseredyni-kompaniyi>.
2. Комунікації на підприємстві: поняття, роль, види, форми, процес. реферат. *Освіта. UA*. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/14066/>.
3. Програма Eu4pfm. Посібник з планування внутрішньої комунікації. 2021. 32 с. URL: https://eu4pfm.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/EU4PFM_148x2103mm.pdf.

УДК 657

Скрипник М.І., д.е.н., професор
Жигало А.В.,

Черкаський державний фаховий бізнес-коледж

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах інтеграції України у світову економіку важливим стає узгодження національної системи обліку з міжнародними стандартами. МСФЗ та концептуальні основи слугують базою для створення якісної та порівнянної фінансової інформації. В Україні основним нормативним актом, що визначає принципи складання

фінансової звітності, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Згідно зі статтею 6 цього закону, методологічне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності покладено на Міністерство фінансів України, яке затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку — П(С)БО, а також інші нормативно-правові акти, що стосуються ведення обліку та складання звітності [1].

Гармонізація облікових принципів сприяє єдності підходів до звітності та підвищує її інформативність. Актуальним також залишається вдосконалення аналітичної методології, яка має враховувати сучасні потреби управління, що потребує глибшого вивчення концептуальних основ звітності [2].

Зміни в концептуальних засадах зумовлені глобальним перерозподілом капіталу й необхідністю адаптації до різних національних умов. Незважаючи на спільні риси, у фінансовій звітності різних країн зберігаються розбіжності у тлумаченні базових елементів та підходах до їх оцінки й визнання.

У зв'язку з цим Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2010 році оновила концептуальну основу, яка повинна сприяти гармонізації облікових принципів. Це вимагає глибокого розуміння не тільки від фахівців, що складають звітність, а й від користувачів, які здійснюють її аналітичну інтерпретацію.

Оновлена концептуальна основа включає:

- визначення цілей фінансової звітності;
- характеристику якісних параметрів фінансової інформації;
- підходи до визнання та оцінки звітних елементів;
- концепції капіталу та його збереження.

У центрі уваги перебуває відповідність між оцінками елементів і якісними характеристиками звітності, оскільки фінансова звітність є основою для аналізу й прийняття управлінських рішень.

Щодо наукової думки, українські дослідники мають різні підходи до питання актуалізації концептуальних основ. Так, Н.М. Малюга наголошує на необхідності створення власної облікової концепції як базису реформ, В. М Жук вказує на відсутність реальної реалізації цих ідей. Крім того, можна почути думку, що національне законодавство вже достатньо регламентує сферу обліку, що робить додаткову концепцію зайвою. Разом з тим, є пропозиції приділити більше уваги галузевій специфіці обліку [3,4].

Концепція фінансової звітності є базою для досягнення її основної мети — надання достовірної інформації про господарську діяльність підприємства. Фінансові звіти, що використовуються інвесторами, позикодавцями та іншими кредиторами, мають як спільні, так і відмінні характеристики. Основні розбіжності стосуються визначень активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів та витрат, а також критеріїв їх визнання, оцінки і розкриття.

Оновлена концептуальна основа структурується за кількома ключовими напрямками:

- мета звітності: забезпечення користувачів фінансової інформації для прийняття обґрунтованих рішень.
- якісні характеристики: достовірність, своєчасність, зрозумілість, зіставність та перевірність звітної інформації.
- елементи звітності: методи визнання, оцінки та розкриття інформації, де основну увагу приділено обраному підходу до капіталу.
- концепція капіталу: розмежування фінансового та фізичного капіталу, що визначає спосіб обліку прибутку. За фінансовою концепцією, капітал виступає як рух грошових коштів, що генерують дохід, тоді як за фізичною — він розглядається як виробнича потужність.

Оцінка та розкриття облікових показників є ключовими для формування достовірної та корисної фінансової інформації, що дозволяє користувачам — інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам — ухвалювати обґрунтовані економічні рішення. Концептуальні основи фінансової звітності формують єдину методологічну платформу, яка узгоджує вимоги користувачів із міжнародними стандартами фінансової звітності і забезпечує розвиток цілісної та сучасної системи фінансового обліку.

Фінансова звітність не обмежується лише фіксацією доходів і витрат, а також відображає ефективність управління ресурсами підприємства. Її побудова базується на концепціях капіталу, серед яких виокремлюють фінансову, що трактує прибуток як приріст чистих активів, та фізичну, де прибуток визначається як збільшення виробничої потужності. У сучасній практиці переважно застосовується фінансова концепція, яка найбільш чітко відповідає потребам користувачів звітності.

Фінансовий капітал розуміється як залишок активів після вирахування всіх зобов'язань — тобто як реальна вартість, що

залишається у розпорядженні власників підприємства. Його оцінка у звітності залежить від обраної облікової моделі та цілей підприємства. Застосовуються різні методи оцінки: історична собівартість, поточна вартість, реалізаційна чи теперішня дисконтована вартість, кожен з яких має свої переваги залежно від економічного середовища.

Розкриття фінансової інформації має відповідати якісним характеристикам, серед яких ключовими є доречність, достовірність, зіставність, своєчасність і зрозумілість. Саме збалансоване поєднання концепцій капіталу, облікових оцінок і якісних характеристик звітності дозволяє забезпечити її ефективність як інструменту економічного аналізу, прогнозування та управлінських рішень.

Література

1. Концептуальна основа фінансової звітності [Електроний ресурс]: Міністерства фінансів України. – URL: [http://www.minfin.gov.ua /file/link/332198 /file/buh.pdf](http://www.minfin.gov.ua/file/link/332198/file/buh.pdf).
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Малюга, Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: Монографія. [Текст] / Н.М. Малюга; Житомирський державний технологічний університет. – Житомир : ДТУ, 2005. – 548 с.
4. Жук, В.М. Теоретичні аспекти Концепції розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України [Текст] / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 1. – С.17–25.

УДК 567:004

Скрипник М.І., д.е.н., професор

Жигало А.В.

Черкаський державний фаховий бізнес-коледж

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВЕДЕННІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Стрімкий розвиток цифрової економіки охоплює всі сфери діяльності, зокрема бухгалтерський облік. Теоретичні й практичні аспекти обліку зазнають змін завдяки впровадженню новітніх технологій збору, зберігання та передачі інформації, що значно впливає на ефективність облікових процесів [1]. Однак сучасна методологія та інструменти обліку не завжди відповідають вимогам

цифрової епохи, що ускладнює впровадження нових рішень. Розвиток інформаційних систем зумовлюється двома ключовими чинниками: удосконаленням технічної бази й обладнання, що породжує нові інформаційні потреби, та впровадженням інновацій в автоматизовані системи обліку.

Метод обліку ґрунтується на документації, інвентаризації, рахунках, подвійному записі, оцінці, калькуляції, балансі та звітності. Методологія охоплює способи збору даних, систематизації, вартісного виміру та узагальнення інформації. Цифровізація дозволяє автоматично фіксувати операції у базах даних через реквізити рахунків дебету і кредиту, що підвищує швидкість і зручність обробки великих масивів інформації. Блокчейн дозволяє безпечно зберігати дані про фінансові операції, юридичні зобов'язання та права власності, забезпечуючи прозорість і захист від підробок. Сьогодні технологія активно застосовується державними установами та бізнесом.

Суть блокчейн-технологій полягає у формуванні безперервного ланцюга блоків із цифровими підписами. Його впровадження в бухгалтерський облік відкриває нові можливості для автоматизації та безпеки даних.

Основні переваги: простежуваність транзакцій, постійне збереження інформації, відкритий доступ до актуальних даних, висока швидкість обробки і надійність через децентралізацію.

Бухгалтерський облік, фінансовий аналіз і аудит — пріоритетні напрями для застосування блокчейн-технологій.

Впровадження цифрового бухгалтерського обліку має безперечні переваги, однак його успішна реалізація вимагає комплексних заходів: підготовки фахових кадрів, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, а також створення відповідної матеріально-технічної бази та інформаційних ресурсів.

Основні напрями застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку:

1. Потрійний запис: реєстрація кожної транзакції за дебетом і кредитом із внесенням даних до державного або міжнародного реєстру для забезпечення прозорості та зниження ризиків.

2. Цифровий аудит: створення умов для безперервного контролю на всіх етапах виробничого процесу.

3. «Розумні» контракти: впровадження електронного підпису для оптимізації договірних відносин, автоматизації платежів та підвищення достовірності даних.

4. Хмарне зберігання даних: безпечне розміщення інформації з економією витрат на обслуговування серверів.

5. Контроль за рухом активів: оперативне відображення переміщення активів у вигляді транзакцій із доступом до актуальних фінансових даних.

6. Розрахунки з контрагентами: автоматизація процесів погашення дебіторської та кредиторської заборгованості без необхідності підтвердження кожної операції.

7. Оптимізація управління ресурсами: спрощення контролю за ресурсами завдяки прозорості облікових даних.

8. Запобігання корупції та розкраданням: забезпечення відкритості інформації в реальному часі для мінімізації неправомірних витрат.

Інтеграція блокчейн-технологій у сферу бухгалтерського обліку супроводжується рядом труднощів, які вимагають вдосконалення законодавчої бази, розвитку інформаційної інфраструктури та підвищення професійного рівня кадрів [2].

Основні проблеми впровадження блокчейн у бухгалтерський облік:

1. Правові обмеження: відсутність чітко сформульованих норм регулювання облікових процедур і контролю на державному рівні.

2. Освітні бар'єри: застарілі програми підготовки бухгалтерів, які не враховують потреб цифрової економіки.

3. Кадровий дефіцит: нестача спеціалістів із знаннями цифрових технологій і програмування.

4. Інвестиційні загрози: високі ризики для інвесторів при фінансуванні цифрових проектів.

5. Консерватизм у сприйнятті: небажання окремих професіоналів адаптуватися до цифрових форматів обліку.

Визначені ключові напрями подальшого розвитку:

1. Модернізація облікових систем: розробка нових підходів для традиційних та цифрових бізнес-моделей.

2. Облік цифрових активів: офіційне визнання нематеріальних і віртуальних об'єктів як активів.

3. Нова концепція орендованих активів: приведення облікової політики у відповідність до міжнародних стандартів.

4. Інтеграція цифрових валют: нормативне врегулювання використання токенів і криптовалют у фінансовій системі.

5. Підвищення компетентності бухгалтерів: розвиток навичок ризик-менеджменту, економічного аналізу та роботи з цифровими технологіями [3].

Отже, незважаючи на наявні перешкоди, Україна демонструє активний поступ у напрямку цифровізації економіки. Бухгалтерський облік потребує модернізації методологічних основ для забезпечення стійких конкурентних переваг у нових умовах.

Література

1.Булак Л. Бухгалтерський облік підприємств аграрного бізнесу в умовах розвитку цифрової економіки. *Перспективи розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Конф / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський, Н. П. Чорна [та ін.], відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : ТНЕУ, 2020. С. 151-152.

2.Кузьо, А. Белова І. Проблеми і перспективи розвитку системи «БЛОКЧЕЙН» в Україні. *Вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи* : матеріали Національної науково-практичної конференції. / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський, Н. П. Чорна [та ін.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 356-359.

3.Веретнюк С. М., Пілінський В. В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. *Наукові записки Українського науково дослідного інституту зв'язку*. 2016. № 2.

УДК 657.6:165.12

Скрипник С.В., д.е.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ЕПІСТЕМОЛОГІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ: ЧИ МОЖЛИВА «ОБ'ЄКТИВНІСТЬ» У ФІНАНСОВИХ ДАНИХ

Сучасний управлінський облік традиційно розглядається як інструмент об'єктивного відображення фінансово-господарської діяльності підприємства, що ґрунтується на чітких стандартах, раціональних методах і неупереджених даних. Однак у міру ускладнення бізнес-середовища, впровадження нових технологій і зростання ролі суб'єктивних факторів у прийнятті управлінських рішень постає питання про реальну природу цієї «об'єктивності». Чи є

фінансові дані справді нейтральними й незалежними від інтересів та інтерпретацій, чи вони є лише соціальними конструктами, сформованими під впливом організаційних норм, когнітивних упереджень і зовнішніх інституційних умов?

Філософія конструктивізму, яка розглядає знання як результат колективного конструювання реальності, пропонує альтернативний погляд на епістемологічні основи управлінського обліку. Відповідно до цього підходу, будь-які облікові дані – це не просто відображення фактів, а скоріше продукт угод, мовних практик і соціальних взаємодій. Наприклад, одні й ті ж господарські операції можуть інтерпретуватися по-різному залежно від обраних облікових політик, цілей звітності або навіть корпоративної культури. Це ставить під сумнів класичні уявлення про абсолютну достовірність фінансової інформації та відкриває простір для критичного аналізу того, як формується, сприймається і використовується облікова інформація в управлінській практиці.

Особливу актуальність ця проблема набуває в умовах цифровізації, коли технології штучного інтелекту та автоматизовані системи аналітики, з одного боку, покликані зменшити вплив людського фактору, а з іншого – вносять нові форми суб'єктивності, такі як алгоритмічні упередження або залежність від якості вхідних даних. Крім того, різні групи стейкхолдерів (менеджери, інвестори, регулятори) можуть по-різному конструювати «фінансову реальність» через призму власних інтересів, що ще більше ускладнює досягнення консенсусу щодо об'єктивності звітності.

Питання об'єктивності фінансових даних у контексті управлінського обліку досліджувалось як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, проте більшість робіт зосереджена на технічних аспектах обліку, тоді як їхні епістемологічні передумови залишаються недостатньо вивченими. Зарубіжні дослідники [1, 2, 3] розглядають бухгалтерський облік як соціальну конструкцію, підкреслюючи роль інституційних факторів, мови та владних відносин у формуванні фінансової інформації. Конструктивістський підхід [4], що розглядає знання як результат соціального конструювання, пропонує принципово новий погляд на природу облікової інформації. Останнім часом з'являються дослідження, присвячені впливу цифрових технологій на об'єктивність обліку (Dillard & Yuthas [5], Quattrone, [6]), що актуалізує дискусію про те, чи можуть алгоритми усунути суб'єктивність.

Гібридність нашої облікової системи, що поєднує міжнародні

стандарти з радянськими управлінськими традиціями [7], створює унікальне поле для дослідження соціального конструювання облікової реальності. Праці українських вчених [8] підкреслюють важливість врахування місцевих інституційних особливостей у формуванні облікової інформації. В українській науці ця проблематика лише набуває розвитку, проте вже простежується інтерес до філософсько-методологічних засад обліку, включаючи епістемологічний аспект. Проте спеціальних досліджень, присвячених саме епістемології управлінського обліку в конструктивістському ключі, поки що недостатньо, що створює поле для подальших наукових розвідок, де традиції обліку формуються під впливом як міжнародних стандартів, так і локальних інституційних умов.

Проблема об'єктивності фінансових даних в управлінському обліку має глибокі епістемологічні підстави, які потребують комплексного аналізу через призму соціально-конструктивістського підходу. Традиційне бачення обліку як нейтрального інструменту фіксації господарських операцій [1] все частіше піддається критиці з боку дослідників, які вбачають у ньому продукт соціальних угод та інституційних впливів [2,4].

Аналізуючи історичну еволюцію облікових систем, Norwood, A. G. [1] демонструє, як зміни соціальних парадигм трансформували самі принципи фінансової звітності. Особливо яскраво це проявляється в управлінському обліку, де дані відбираються та інтерпретуються з урахуванням конкретних управлінських потреб [3, 7].

Сучасні дослідження [5,6] доводять, що цифровізація не усуває, а лише трансформує проблему суб'єктивності. Алгоритмічні системи, хоч і зменшують вплив людського фактору, самі стають носіями певних когнітивних упереджень, закладених їхніми розробниками.

Важливим аспектом є мовна природа облікових даних. Як показують дослідження [4, 8], категорії та термінологія, що використовуються в обліку, не є нейтральними, а несуть певні світоглядні навантаження. Наприклад, поняття «прибуток» може інтерпретуватися по-різному залежно від обраної облікової політики, що суттєво впливає на управлінські рішення.

Таким чином, конструктивістський підхід до епістемології управлінського обліку відкриває нові перспективи як для теоретичних досліджень, так і для практичного вдосконалення облікових систем. Особливо це актуально для України, що переживає період глибоких трансформацій у сфері корпоративного управління та фінансової

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством звітності. Майбутні дослідження в цій галузі можуть внести значний внесок у розвиток не лише облікової теорії, а й практики корпоративного управління в цілому.

Література

1. Hopwood, A. G. (1987). The Archaeology of Accounting Systems. *Accounting, Organizations and Society*, 12(3), 207–234. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0361368287900389?via%3Dihub>
2. Merino, B.D. (1998). Critical Theory and Accounting History: Challenges and Opportunities. *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 9, №. 6. 603-616. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1045235498902660>
3. Mouck, T. (2004). Institutional Reality, Financial Reporting and the Rules of the Game. *Accounting, Organizations and Society*, 29(5-6), 525–541. DOI: 10.1016/S0361-3682(03)00035-7
4. Burrell, G., & Morgan, G. (1979). Sociological Paradigms and Organisational Analysis. Heinemann. URL: https://www.researchgate.net/publication/350649938_Sociological_Paradigms_and_Organisational_Analysis
5. Dillard, J., & Yuthas, K. (2013). Critical Dialogics, Agonistic Pluralism, and Accounting Information Systems. *International Journal of Accounting Information Systems*, 14(2), 113–131. DOI:10.1016/j.accinf.2011.07.002
6. Quattrone, P. (2016). Management Accounting Goes Digital: Will the Move Make it Wonderland? *Accounting, Organizations and Society*, 49, 1–15. DOI: 10.1016/j.mar.2016.01.003
7. Остап'юк М.Я. Теорія бухгалтерського обліку (історичні та методологічні аспекти) Монографія. Ужгород, 1998. 148 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/9404>
8. Жук В., Попко Є., Лукова О. Експертна верифікація обліку фінансових інструментів: інституціональний аспект. *Економіка та суспільство*. Вип. 57, 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-28>

УДК 330.3:339.9

Соболев В.М., д.е.н., проф.

Белый В.В., аспірант

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації природним чином змінюється співвідношення різних чинників економічного зростання національної економіки. З одного боку, зростає роль неекономічних чинників, перш за все, політичних. Про це свідчить присудження Нобелівської премії з економіки за 2024 р. авторитетним науковцям Д.Аджемоглу, С.Джонсону та Дж. Робінсону за їх

праці, присвячені самі цій проблематиці [1, 2].

З іншого боку, суттєвих змін зазнає взаємодія внутрішніх та зовнішніх чинників економічного зростання, яка стає більш контрверсійною, складною та неоднозначною порівняно з відносно нещодавнім минулим.

Якщо ж враховувати, що в реальному житті ці обидві площини перетинаються, то стає очевидним, що, навіть за умов мирного розвитку національної економіки, питання оптимального врахування складної взаємодії усіх груп чинників економічного розвитку є дуже складним для наукового осмислення та розробки відповідних заходів економічної політики.

Особливостями економіки України є, по-перше, її перебування у стані країни, яка застрягла на півдорозі шляху ринкових реформаций планово-адміністративної системи, перетворившись на посткомуністичну мафіозну державу, а по-друге, одночасно з цим, перебування в стані війни з російським агресором, коли йдеться про саме збереження цієї держави. Ці аспекти знайшли своє відображення у працях Б. Мадяра та Б. Мадловича [3, 4, 5].

Тому, досліджуючи перспективи післявоєнного відродження української економіки, необхідно одночасно враховувати усі чотири зрізи нашого економічного буття (інституціональний, внутрішньо-зовнішній, трансформаційний, мілітарний). Звичайно, для повноцінного розкриття усієї повноти взаємних зв'язків усіх цих зрізів потрібні зусилля багатьох колективів науковців.

Але при цьому об'єктивно необхідним є все ж початковий окремий їх розгляд, хоча із необхідними застереженнями щодо потенційно можливого коригування отриманих у такий спосіб результатів, з огляду на розуміння впливу чинників з інших ракурсів структурування реального економічного життя.

На нашу думку, головним об'єднуючим усі ракурси чинником є діяльність української держави, яка уособлює єдину інтегруючу силу, що забезпечує єдність тилу і фронту, економічне підґрунтя військових успіхів і наступної перемоги у війні, необхідні обсяги критичного зовнішнього фінансування соціальної сфери, підтримку вітчизняного бізнесу, соціальної згуртованості тощо. Саме з цих позицій слід розглядати потенціал зовнішніх чинників післявоєнного відродження національної економіки. Невідповідність держави усім цим викликам неминуче призводить до ризику її зникнення з політичної мапи світу.

Разом з тим, маємо враховувати не тільки об'єднуючу функцію держави, але і потенціал самоорганізації суспільства. Тут вже йдеться про такий неекономічний чинник післявоєнного відродження, як специфіка національного характеру, який продемонстрував доволі високий потенціал самоорганізації — як під час обох Майданів у 2004 та 2013 рр., так і під час визвольних змагань 2014-2025 рр. Зокрема, неможливо переоцінити роль волонтерського руху — як цивільного, так і громадянського — в організації відсічі російській навалі та зборі донатів для нашого війська в умовах неспроможності державних інституцій.

Література

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузький коридор. Держави, суспільства і доля свободи. К.: Наш формат, 2022. 520 с.
2. Acemoglu D., Johnson S. Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle Over Technology and Prosperity. New York : Hachette Book Group; Public Affairs , 2023. 560 p.
3. Magyar B., Madlovics B. The Anatomy of Post-Communist Regimes. A Conceptual Framework. Budapest–New York : Central European University Press, 2020. 840 p.
4. Мадяр Б., Мадловіч Б. Посткомуністичні режими: актори, інституції та динаміка. Короткий путівник / пер. з англ. Бостон : Academic Studies Press, 2023. 248 с.
5. Патрональна демократія в Україні та російське вторгнення. Російсько-українська війна. Том перший / за ред. Б. Мадяра, Б. Мадловіча : пер. з англ. Бостон : Academic Studies Press, 2024. 487 с.

УДК 330.2:338.1

Соболев В.М., д.е.н., проф.

Горбунов Р.В., аспірант

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ ВОЮЮЧОЇ КРАЇНИ

Світова фінансова криза 2008 р. засвідчила наявність серйозної кризи економічної теорії, яка виявилась нездатною її передбачити. Незважаючи на суттєву активізацію теоретичних досліджень ролі та перспектив розвитку фінансового сектору у світі [1, 2], на українських теренах, на жаль, у суспільній свідомості на всіх рівнях — як на побутовому, так і на рівні державного регулювання — дотепер не відбулося переосмислення нової ролі фінансового сектору у забезпеченні економічного зростання, так само як і на рівні теоретичного

відображення сучасних моделей економічної системи поки що бракує адекватних уявлень щодо місця фінансового сектору у забезпеченні сталого розвитку.

Більшість урядових програм удосконалення фінансового сектору являє собою низку декларативних побажань, без змістовного розкриття шляхів вирішення більшості проблем, які стримують його перетворення на ефективний важіль активізації інвестиційного процесу. Наголос робиться на посиленні регулювання діяльності фінансових установ, в той час, як вітчизняними науковцями пропонується прямо протилежний шлях – посилення засад самоорганізації, який властивий розвитку глобальних фінансових ринків, з огляду на те, що існуюча система державного регулювання фінансових ринків в країні є суцільно корумпованою, що свідчить про неспроможність держави, у її нинішньому стані, забезпечити ефективне регулювання цієї сфери господарської діяльності.

Натомість такі гострі проблеми, як оптимізація інституційної структури фінансового сектору, реформування банківської системи, ефективність діяльності мегарегулятора фінансового сектору, навіть не згадуються, при тому, що сам уряд є відповідальним за економічну політику, має координувати її з Національним банком і не відсторонюватись від удосконалення грошово-кредитної політики, посилаючись на незалежність НБУ.

Все це вимагає, з одного боку, розробки відповідного методологічного інструментарію дослідження фінансового сектору сучасної економіки, а з іншого боку, скорішого доведення отриманих наукових результатів до суспільної свідомості з метою формування адекватного рівня фінансової грамотності усіх прошарків суспільства зверху донизу. Особливої важливості набуває цей аспект в умовах війни, яка сама по собі стала потужним додатковим чинником невизначеності та ризиків функціонування фінансового сектору.

На нашу думку, методологія дослідження фінансового сектору в умовах війни та післявоєнного відновлення національної економіки має спиратись на наступні принципи:

- застосування антропологічного підходу, тобто використання досягнень поведінкової економіки та поведінкових фінансів;
- міждисциплінарний підхід, заснований на використанні методологічних надбань природничих наук [3, 4];
- встановлення об'єктивних меж фінансизації економічного життя;
- використання моделі реляційної економіки, яка відображує

специфіку розвитку посткомуністичних країн і в яку вмонтована модель мафіозної держави;

– врахування невизначеності та інформаційної асиметрії як природного стану сучасної економіки та фінансового сектора;

– визначення меж і потенціалу заміщення державного регулювання фінансового сектора елементами його саморегулювання;

– чітке розмежування функцій фінансового сектора в умовах війни і в умовах післявоєнного відновлення економіки;

– поєднання наукового аналізу проблем розвитку фінансового сектора з розробкою загальнонаціональної комплексної системи розповсюдження фінансових знань – як в межах усіх рівнів освітньої системи, так і в державних медіа.

Література

1. Shiller R. Finance and the Good Society. Princeton University Press, 2012. 304 p.
2. New Structural Financial Economics: A Framework for Rethinking the Role of Finance in Serving the Real Economy (Elements in Development Economics) Cambridge University Press, 2024. 72 p.
3. This Explains Everything: Deep, Beautiful, and Elegant Theories of How the World Works. New York : Harper Perennial, 2013. 432 p.
4. Taleb N. Skin in the Game: Hidden Asymmetries in Daily Life. New York : Random House, 2018. 304 p.

УДК 338.2

Соболев В.М., д.е.н., проф.
Лактіонова К.О., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наукові дослідження малого бізнесу традиційно є одними з найпоширеніших у світі. Аналіз сучасних зарубіжних публікацій дозволяє умовно розділити величезний масив наукової літератури на дві групи: перша – це дослідження теоретичних засад виникнення і розвитку малого бізнесу [1], друга – це аналіз актуальних тенденцій його розвитку [2].

В умовах російської агресії України суттєво актуалізувалась проблема ефективного функціонування малого бізнесу, який є основою

стабільності, зайнятості та інноваційного розвитку. Малий бізнес виконує важливу соціальну роль, формуючи середній клас та сприяючи збереженню економіки від остаточної руйнації агресором, закладаючи підвалини післявоєнної відбудови.

Малий бізнес в Україні є одним із ключових секторів економіки, який забезпечує зайнятість значної частини населення, сприяє розвитку конкуренції та формуванню соціально орієнтованої ринкової економіки. Саме малі підприємства здатні оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та впроваджувати інноваційні рішення.

Малий бізнес часто є випробувальним полем для нових ідей і технологій. Багато великих компаній починають з малих підприємств, де експериментують з новими технологіями або бізнес-моделями. В літературі справедливо зазначається, що саме в малих підприємствах часто з'являються стартапи, які мають потенціал для створення революційних продуктів чи послуг. Завдяки тому, що малі підприємства більш схильні до ризику та новаторства, вони можуть розробляти і впроваджувати інновації, які пізніше можуть бути масштабовані або адаптовані великими компаніями. Це робить малий бізнес важливим елементом не тільки на рівні окремої галузі, а й на рівні всієї економіки [3].

Крім того, малий бізнес має потенціал до більших інвестицій у дослідження та розвиток, особливо якщо його діяльність зосереджена на високотехнологічних або наукових сферах. Стартапи та молоді підприємства часто залежать від інновацій для того, щоб забезпечити свою конкурентоспроможність на ринку. Вони можуть працювати в таких сферах, як інформаційні технології, біотехнології, екологічні технології, де постійний розвиток та вдосконалення є необхідними для виживання.

У сучасних реаліях активно набирають обертів цифрові сервіси, які спрямовані на спрощення доступу малого бізнесу до державної підтримки. Завдяки онлайн-платформам підприємці мають змогу отримувати консультації, подавати заявки на участь у програмах, а також користуватися освітніми матеріалами. Це значно знижує адміністративні бар'єри та покращує прозорість взаємодії з державними установами.

В останніх публікаціях наголошується, що за останні два десятиліття структура української економіки змінилася, і тепер середній бізнес складається в основному з нових підприємств, створених за роки незалежності України. Зважаючи на роль невеликих підприємств у

забезпеченні робочими місцями, розвитку технологій та інновацій, а також на їхній вплив на національну економіку, розподіл їх за видами економічної діяльності дає змогу визначити пріоритети в економічній політиці та розвитку інфраструктури. Аналіз розподілу середніх підприємств за галузями промисловості вказує на домінування харчової промисловості в загальній структурі [4].

Ефективним кроком стало впровадження місцевих програм фінансування за принципом співфінансування із бюджетами громад [5].

Такий підхід дозволяє гнучко адаптувати підтримку до потреб регіону, враховуючи особливості ринкової ситуації, інфраструктури та доступних ресурсів. Локальні ініціативи часто демонструють вищу результативність завдяки прямій комунікації з підприємцями.

У майбутньому важливо інтегрувати державну політику з актуальними напрямами сталого розвитку. Зокрема, програми підтримки мають охоплювати екологічну складову, заохочувати розвиток «зеленого» підприємництва, енергоефективність та принципи циркулярної економіки. Такі зміни сприятимуть не лише економічній стабільності, а й формуванню інноваційного, відповідального малого бізнесу.

Суттєвим досягненням у сфері підтримки малого підприємництва є створення мережі центрів надання адміністративних послуг, бізнес-інкубаторів, а також впровадження державних гарантій за кредитами для малого бізнесу. Це дозволяє зменшити бар'єри для входу на ринок нових суб'єктів господарювання.

Законодавчою основою для реалізації державної політики в цій сфері є Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» [6], який визначає основні напрями та принципи державної участі у підтримці малого бізнесу.

Незважаючи на наявність правової бази, ефективність реалізації державної підтримки викликає певні сумніви. Проблемами залишаються фрагментарність підходів, недостатнє фінансування, складність у доступі до кредитних ресурсів, а також низька обізнаність підприємців про можливості, які надає держава [7]. Існують значні проблеми з прозорістю розподілу коштів та недовірою бізнесу до державних структур. На жаль, в умовах війни корупційна складова у розподілі коштів на підтримку малого бізнесу посилилась.

Таким чином, існує необхідність реформування системи підтримки через запровадження прозорих, доступних і орієнтованих на результат

програм. Особливу увагу слід приділяти регіональному виміру політики.

Література

1. Circular Business Models in the Manufacturing Industry: Insights from Small Open Economies. Springer Nature, 2023. 187 p.
2. Kozielski R. Understanding the New Business Paradigm in Eastern Europe: Lessons on Building a Successful Small Business. Emerald Publishing Limited. 2017. 224 p.
3. Пілевич Д. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3 (27). С. 110-122. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/252938>.
4. Тульчинська С.О., Клименко М.О. Розвиток малого та середнього підприємництва в умовах економічної нестабільності та кризових явищ. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск № 73. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-5>.
5. Донських А. Державна підтримка – складова ефективної політики розвитку малого бізнесу. *Ефективна економіка* 2012. №10. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=1500>.
6. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4618-17>.
7. Яценко Л. Д. Проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць. Національний інститут стратегічних досліджень. 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/problemy-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-v-ukrayini-yak>.

УДК: 330.342:339.13(477)

Соколюк К.Ю., к.е.н., доцент,
докторант, старший науковий співробітник
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
НАН України»

ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТОВАРНИХ РИНКІВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасні товарні ринки функціонують у надзвичайно складних умовах, обумовлених геополітичними, економічними, соціальними та екологічними викликами. Економічна нестабільність, що виникла, суттєво трансформує структуру стратегічних ринків, зокрема аграрних, та умови ефективного їх функціонування [1]. Україна, як країна що спеціалізується на експорті агропродукції, зазнає значного впливу факторів зовнішнього середовища, що вимагає адаптації бізнесу, посилення державного регулювання та запровадження інноваційних підходів [2]. Трансформаційні зрушення, що відбулися в

період війни, негативно позначились як на продовольчій системі так і на експортному потенціалі країни. Війна в Україні суттєво трансформувала товарні ринки, створюючи як нові виклики, так і можливості для адаптації (табл. 1).

Таблиця 1 – Економічні трансформації товарних ринків України обумовлених війною*

Складова	Сутність трансформаційної зміни	Можливості для України	Загрози для України
Зміни у попиті та пропозиції	Зниження купівельної спроможності, порушення логістичних ланцюгів.	Перебудова логістики, розвиток внутрішнього виробництва.	Дефіцит товарів, втрата ринків збуту.
Інфляційний тиск	Зростання цін, девальвація національної валюти.	Посилення експортної активності, залучення іноземних інвестицій.	Зниження рівня життя, втрата конкурентоспроможності.
Адаптація бізнес-моделей	Перехід до цифровізації, розвиток електронної комерції, автоматизація виробництва.	Збільшення ефективності бізнесу, вихід на міжнародні ринки через онлайн-продажі.	Низька доступність інновацій для малих підприємств.
Державне регулювання	Введення субсидій, цінового контролю, підтримка стратегічно важливих галузей.	Підтримка критично важливих секторів, створення нових робочих місць.	Ризик надмірного втручання в економіку.
Глобалізація та локалізація	Зменшення рівня імпортозалежності, розвиток експортно орієнтованих галузей, особливо сільського господарства.	Зміцнення продовольчої безпеки, диверсифікація експортних ринків.	Погіршення умов для міжнародної торгівлі через санкції та протекціоністські заходи.
Екологічний та соціальний вплив	Впровадження сталих бізнес-моделей, підтримка місцевих спільнот, зменшення вуглецевого сліду.	Розвиток «зеленої» економіки, покращення міжнародного іміджу.	Висока вартість впровадження екологічних стандартів для підприємств.

Джерело: систематизовано за [2-5]

Одним із найбільш гострих викликів є дефіцит товарів першої необхідності в зонах бойових дій. Через руйнування інфраструктури, зупинку виробництва і блокування логістичних маршрутів, населення цих регіонів часто залишається без базових продуктів харчування, медикаментів та засобів гігієни. Відповіддю на цей виклик стали гуманітарні ініціативи, організовані як на державному рівні, так і міжнародними організаціями [3].

Аграрний сектор України набув ще більшої ваги в умовах війни, виступаючи ключовим джерелом валютних надходжень. Експорт зернових культур, зокрема пшениці та кукурудзи, залишається критично важливим для підтримки економіки [1]. Проте аграрії стикаються з викликами, такими як мінування полів, дефіцит пального та техніки. Попри це, уряд та міжнародні партнери активно сприяють вирішенню цих проблем, щоб забезпечити стабільність продовольчого експорту.

Ще однією важливою тенденцією є релокація виробництв [2]. Унаслідок бойових дій багато підприємств переміщуються до безпечніших регіонів країни або навіть за кордон. Це дозволяє зберегти робочі місця, мінімізувати втрати і продовжувати виробничу діяльність. Водночас процес релокації вимагає значних фінансових і організаційних зусиль.

Отже, трансформації товарних ринків в умовах нестабільності є природною реакцією на виклики сучасності. Україна демонструє здатність адаптуватися завдяки цифровізації, підтримці держави та інноваційним підходам бізнесу. В перспективі, для подальшого ефективного розвитку товарних ринків необхідно, насамперед, розвивати механізми адаптації до зовнішніх і внутрішніх криз. Це включає забезпечення стабільності логістичних ланцюгів, зниження залежності від імпорту та покращення інфраструктури.

По-друге, слід інвестувати у цифрову трансформацію та інноваційні проекти. Вони забезпечать конкурентоспроможність бізнесу як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках.

По-третє, необхідно посилювати стійкість внутрішніх ринків через локалізацію виробництва та підтримку малих і середніх підприємств. Це сприятиме економічній незалежності та створенню нових робочих місць.

Література

1. Арістов, А. Г. Економічні трансформації аграрного ринку в Україні: виклики та перспективи. *Економіка АПК*. 2022. № 9. С. 32–38.
2. Бабенко, І. В., Іванова, Т. М. Цифровізація бізнесу як інструмент адаптації в умовах нестабільності. *Бізнес Інформ*. 2023. № 4. С. 10–16.
3. Колесник, О. П. Логістичні виклики в умовах військового стану: шляхи вирішення. *Український економічний огляд*. 2023. № 1. С. 21–28.
4. Підвисоцький, В. О. Глобалізація та локалізація в аграрному секторі України: загрози і можливості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економічні науки*. 2022. № 16. С. 45–53.

УДК 338.439.02

Соколюк К.Ю., к.е.н., доцент,
докторант, старший науковий співробітник
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
НАН України»

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Продовольча безпека є ключовою складовою національної безпеки кожної країни. Її оцінка базується на використанні різних методичних підходів, які дозволяють визначити рівень доступності, якості та стабільності продовольства. Метою роботи є узагальнення основних методичних підходів до оцінки продовольчої безпеки, визначення їх особливостей, показників та методики розрахунку, а також джерел інформації для аналізу на національному та регіональному рівнях.

Перед тим як перейти до методів, зазначимо, що продовольча безпека – це складний багатовимірний аспект, що охоплює доступність, якість, стабільність і економічну доступність харчових продуктів (табл. 1).

Таблиця 1. – Основні методичні підходи до оцінки продовольчої безпеки

Методичний підхід	Суть методу	Основні показники	Джерела інформації
Індикаторний підхід	Використання показників для оцінки продовольчої безпеки [1, 2].	Продовольча самозабезпеченість; співвідношення імпорту та експорту.	Держстат, FAO, Міністерство аграрної політики.
Економіко-математичне моделювання	Прогнозування впливу економічних факторів [3].	ВВП; еластичність попиту на продукти.	Держстат, міжнародні бази (Світовий банк).
Аналітичний підхід	Якісний аналіз політичних, економічних і соціальних аспектів [4].	Політична стабільність; державна підтримка.	Законодавчі акти, фінансові звіти.
Географічний підхід	Використання ГІС для аналізу просторового розподілу [5].	Рівень забезпеченості продуктами; доступність.	Дані ГІС, регіональні статистичні звіти.

Методичний підхід	Суть методу	Основні показники	Джерела інформації
Соціологічні методи	Опитування щодо доступності продуктів [1, 6].	Рівень споживання калорій; задоволення споживачів.	Соціологічні дослідження, опитування домогосподарств.
Міжнародні стандарти	Методики FAO, WFP та інших організацій [1, 6].	Індекси продовольчої безпеки; кількість криз.	FAO, WFP, міжнародні бази (Світовий банк, МВФ).
Екологічний підхід	Аналіз стійкості аграрних систем і впливу кліматичних змін [6].	Викиди парникових газів; ерозія ґрунтів.	Держекоінспекція, звіти Міністерства аграрної політики.
Комплексний підхід	Інтеграція різних методів для комплексної оцінки.	Інтегральний показник продовольчої безпеки.	FAO, Держстат, регіональні управління.

Представлені методичні підходи до оцінки продовольчої безпеки враховують різні аспекти забезпечення продовольством, зокрема економічні, екологічні, соціальні та регіональні. Розширення системи показників оцінки продовольчої безпеки і методики розрахунку підвищує точність аналізу, що в свою чергу забезпечує інтеграцію національного та регіонального рівнів оцінки. Така оцінка є важливою при розробці стратегії повоєнного відновлення продовольчої системи як на локальному так і на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Таким чином, із вище проведеного аналізу слідує, що оцінка продовольчої безпеки є багатогранним завданням, яке потребує комплексного підходу з використанням кількісних та якісних методів. Використання системи показників, моделей і геоінформаційних технологій дозволяє виявити ключові ризики, запропонувати стратегії їх мінімізації та забезпечити сталий розвиток продовольчих систем у майбутньому.

Література

1. FAO. The State of Food Security and Nutrition in the World. Rome: FAO, 2022. URL: <https://www.fao.org/publications>.
2. Global Food Security Index. Economist Intelligence Unit, 2023. URL: <https://foodsecurityindex.eiu.com>.
3. Бірман Г. М. Моделі прогнозування продовольчої безпеки. Київ: Наук. думка, 2019. 212 с.
4. Трофимова О. В. Соціальні аспекти продовольчої безпеки. Харків: Ранок, 2020. 158 с.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

5. Еліс М. ГІС як інструмент для забезпечення продовольчої безпеки. *Geospatial Technologies*. 2019. № 3. С. 101–105.

6. World Food Programme (WFP). Comprehensive Food Security and Vulnerability Analysis Guidelines. Rome: WFP, 2020. URL: <https://www.wfp.org>.

УДК 69.003

Сопільняк А.М., к.т.н., доцент,

Брунеллі Р., здобувач вищої освіти

Лазарєв Р.В., здобувач вищої освіти

Український державний університет науки і технологій,

Навчально-науковий інститут Придніпровська державна академія

будівництва та архітектури, м. Дніпро

ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОШТОРИСНОГО КОНТРОЛЮ ЗАСОБАМИ BIM: НОВІ МОЖЛИВОСТІ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Цифровізація у сфері будівництва відкриває нові горизонти не лише для оптимізації проєктних і виробничих процесів, а й для підвищення прозорості фінансових операцій. Особливо актуальним це питання є в умовах боротьби з корупцією, яка системно підриває ефективність використання бюджетних коштів. Кошторисний контроль — один з найуразливіших етапів, де традиційні підходи часто не дають змоги забезпечити прозору та об'єктивну оцінку витрат.

У цьому контексті технологія BIM (Building Information Modeling) виступає інструментом цифрової трансформації, що дозволяє автоматизувати кошторисування, зменшити суб'єктивізм у прийнятті рішень і підвищити рівень фінансової відповідальності.

Проблематика традиційного кошторисного контролю

Традиційні кошторисні підходи ґрунтуються на ручному зборі даних, фрагментарній документації та великій кількості проміжних операцій, які ускладнюють верифікацію. Це створює «сірі зони» — області, де контроль або ускладнений, або взагалі неможливий. Як наслідок:

- часто завищуються обсяги матеріалів і робіт;
- використовуються неточні або застарілі ціни;
- відсутня єдина система контролю за змінами в документації.

Усе це сприяє непрозорому витрачання коштів та збільшує корупційні ризики.

ВІМ як цифровий інструмент обліку і контролю

ВІМ — це комплексне цифрове середовище, яке дозволяє здійснювати облік матеріалів, обсягів і вартості будівництва на основі точних 3D-моделей. Автоматизація кошторисів відбувається шляхом інтеграції проектної моделі з базами даних вартості, що дає змогу формувати детальні звіти та оцінювати витрати з високою точністю.

Основні переваги ВІМ для цифрового обліку:

Автоматизований облік обсягів (Quantity Takeoff) – всі обсяги робіт формуються без участі людини, що усуває ризик помилок і маніпуляцій.

- Динамічна звітність — зміни в моделі автоматично оновлюють вартісні показники.

- Прозорий контроль — уся історія змін у моделі зберігається, що забезпечує аудитованість процесу.

- Уніфікація стандартів — використання єдиної системи для обліку, проектування і контролю дозволяє уникнути дублювання інформації.

Зменшення корупційних ризиків через цифровізацію

Інтеграція ВІМ у процеси обліку і контролю дозволяє:

- виключити ручне втручання в кошторисні розрахунки;
- встановити повну відповідність між проектом і фактичними витратами;
- забезпечити прозорість закупівель і контролювати виконання в реальному часі;
- створити умови для відкритого доступу до звітності на кожному етапі.

Ці можливості є критично важливими для проектів, що фінансуються з державного або місцевого бюджету.

Міжнародний досвід

Малайзія.

Використання ВІМ дозволило знизити втрати через завищення витрат на 30–40%. Особливо ефективними виявилися функції автоматичного формування обсягів (quantity takeoffs) і централізованого зберігання даних.

Сінгапур.

ВІМ став обов'язковим для державних проектів. Прозорість і цифровий контроль витрат дозволили виявити понад 15% фіктивних витрат у перший рік впровадження.

Велика Британія

Завдяки використанню BIM держава зекономила понад 20% бюджетних коштів на етапі будівництва, зменшивши судові спори та помилки у витратах.

Перспективи впровадження в Україні

Для успішної цифровізації обліку і контролю в будівництві за допомогою BIM необхідно:

- Розробити єдині нормативні акти щодо використання BIM у бюджетному будівництві.
- Забезпечити підготовку фахівців для цифрової трансформації у сфері обліку та контролю.
- Інтегрувати BIM-моделі з фінансовими й аналітичними системами управління проектами.

Таким чином, BIM-технології формують нову парадигму цифрового обліку та контролю в будівництві, що безпосередньо впливає на прозорість витрат і зниження корупційних ризиків. Інтеграція BIM у систему фінансового управління дозволяє не лише підвищити ефективність кошторисного обліку, а й створити умови для чесної конкуренції, аудиту та публічної звітності.

У перспективі BIM може стати стандартом цифрової доброчесності для всієї галузі.

Література

1. Ibtisam Azwani Mat Ya'acob et al. The usage of BIM towards reducing unethical issues in the Malaysian construction industry. ICCEE 2022.,
2. UK Government. BIM Level 2 Mandate: Cost Savings Analysis. 2020.,
3. Building and Construction Authority (BCA) Singapore. BIM e-Submissions. 2021.,
4. Charef et al. Building Information Modelling adoption in the European Union. Journal of Building Engineering, 2019.,
5. Transparency International. Global Corruption Report: Construction Sector. 2021.

УДК 657.471:655.4:74

Строценъ А.І., аспірант
Західноукраїнський національний університет

ДИЗАЙН ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ У ВИДАВНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах цифрової трансформації та конкурентного тиску на ринку інформаційних продуктів зростає роль якісного дизайну як ключового чинника комерційного успіху видавничої продукції. Дизайн не лише формує естетичну привабливість, а й безпосередньо впливає на поведінку споживача, позиціонування бренду та дохідність проєкту. Водночас витрати на дизайн належать до складних у плані обліку, контролю та аналізу, оскільки мають ознаки як матеріальних, так і нематеріальних активів.

Сучасна видавнича діяльність стикається з необхідністю забезпечення економічної ефективності в умовах зростаючих вимог до візуального контенту. За даними дослідження Design Management Institute, компанії, що інвестують у дизайн, мають на 32% вищу рентабельність, ніж ті, що нехтують цим аспектом [1]. Однак в українській науковій літературі питання управлінського обліку витрат на дизайн у видавничій галузі досліджено недостатньо. Метою нашого дослідження є обґрунтування підходів до управлінського аналізу витрат на дизайн у видавничій діяльності, з урахуванням специфіки цієї галузі та сучасних інструментів обліково-аналітичного забезпечення.

Питання дизайну як елемента управління вивчаються у працях Ф. Саймона [2], який вказував на дизайн як основу інноваційного мислення, та Р. Купера [3], який підкреслював важливість візуального комунікативного елементу у формуванні споживчого вибору. У контексті видавничої діяльності, дизайн розглядається як результат творчої праці, що має вартість і підлягає плануванню, калькуляції та аналізу [4]. У працях українських науковців аналізується проблематика обліку творчої праці, але бракує конкретизації щодо витрат на дизайн. Водночас видавничі компанії зазначають, що саме дизайнерські рішення часто є визначальними для ринкового успіху, що потребує належного інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Витрати на дизайн, які значною мірою впливають як на собівартість продукції, так і на її ринкову привабливість доцільно формувати в системі управлінського обліку враховуючи їх різноплановий характер, взаємозв'язок із творчими процесами та стратегічними цілями компанії. Видавничий дизайн це процес від розробки концепції оформлення до її адаптації під різні носії, що зумовлює необхідність системної класифікації відповідних витрат. До

основних прямих витрат слід віднести витрати, пов'язані із створенням обкладинки, версткою, макетуванням, які прямо прив'язуються до конкретного видавничого продукту. У той же час, у сучасних умовах цифровізації зростає частка накладних витрат, пов'язаних із необхідністю корекції дизайну для різних форматів поширення (друкованих, електронних, мобільних). Такі витрати, як правило, не мають прямої відповідності до одиниці продукції, але суттєво впливають на загальний рівень витрат на дизайн.

Окрему категорію становлять витрати, що виникають у процесі розробки та тестування нових візуальних концепцій, які можуть використовуватися для оновлення фірмового стилю. Такі витрати не завжди мають миттєвий економічний ефект, однак є інвестицією у довгострокову конкурентоспроможність і вартість бренду. Також у структурі витрат на дизайн важливо виділити нематеріальні складові, до яких належать витрати на генерування креативних ідей, використання авторських прав на типографіку, кольорні рішення, графічні символи. У багатьох випадках ці елементи мають потенціал стати нематеріальними активами, що підлягають обліку як стратегічні інвестиції.

Враховуючи складну природу дизайнерських витрат, виникає потреба в побудові ефективної моделі управлінського обліку, яка б дозволила не лише фіксувати витрати, але й оцінювати їх ефективність у контексті досягнення бізнес-цілей [5]. Така модель включає етапи:

- ідентифікація витрат, яка полягає зборі первинної документації, специфікацій, технічних завдань, що дозволяє забезпечити повноту інформації про витрати;
- класифікація витрат за видами продукції, центрами відповідальності або бізнес-процесами, що дозволяє пов'язати дизайнерську діяльність з конкретними результатами;
- етап калькуляції та точний розподіл витрат на дизайн за видами діяльності, з урахуванням фактичного споживання ресурсів;
- етап аналізу ефективності, що передбачає порівняння витрат на дизайн з досягнутими комерційними результатами (рівнем продажів, приростом аудиторії, покращенням сприйняття бренду тощо);
- етап контролю та бюджетування, що реалізується через встановлення допустимих лімітів витрат, а також визначення ключових показників ефективності (KPI) для оцінки діяльності дизайнерів.

Серед проблем управлінського обліку витрат на дизайн слід

виокремити відсутність уніфікованих стандартів оцінки результатів дизайнерських робіт, що ускладнює вимірювання їхнього внеску у створення вартості, а також визначення економічного ефекту від дизайнерських рішень, оскільки цей ефект часто опосередкований маркетинговими та поведінковими факторами. Однією з ключових проблем є також потреба балансування між креативністю та бюджетними обмеженнями, що створює напруження між творчим процесом і вимогами до фінансової раціональності. Для вирішення таких проблем варто розробити методики внутрішньої оцінки ефективності дизайну, зокрема через розрахунок коефіцієнта окупності інвестицій у візуалізацію (ROI), що дозволить узгодити витрати на дизайн з фінансовими показниками. Інтеграція з CRM-системами може надати змогу відслідковувати реакцію клієнтів на дизайн і коригувати візуальні стратегії. Крім того, застосування цифрових панелей управління (dashboard) дозволить візуалізувати основні KPI дизайнерської діяльності, що сприятиме прийняттю обґрунтованих рішень та підвищенню ефективності дизайну як об'єкта управління.

Таким чином, інформаційне забезпечення управлінських рішень щодо витрат на дизайн повинно базуватись на чіткій класифікації, калькуляції та оцінці ефективності дизайнерських рішень. Удосконалення системи обліку витрат на дизайн дозволить забезпечити більшу прозорість у плануванні та підвищити конкурентоспроможність видавничих проєктів. Для цього, витрати на дизайн у видавничій діяльності потребують комплексного управлінського підходу, що поєднає точне облікове відображення, аналітичну оцінку ефективності та стратегічне бачення їхнього внеску у формування конкурентоспроможного продукту.

Література

1. Design Management Institute. (2022). *Design Value Index*. URL: <https://www.dmi.org>
2. Simon H. A. *The Sciences of the Artificial*. MIT Press. 1996
3. Cooper, Robert. *Winning at New Products: Accelerating the Process From Idea to Launch*. 2001
4. Шпак В. І. *Видавничий бізнес: книга редактора : навч. посіб.* К.: ДП «Експрес-об'ява». 2022. 2-ге вид. доп. і перероб. 292 с.
5. Семанюк В. З. Інформаційні ресурси як інструмент підвищення ефективності бізнесу. *Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2012.

УДК 336.64

Талах В.І., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансова стійкість підприємства відображає його здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища та внутрішніх викликів, зберігаючи платоспроможність і потенціал для поступального розвитку. Традиційні підходи, що ґрунтуються на розрахунках фінансових коефіцієнтів, характеризуються обмеженістю, оскільки фіксують лише статичні показники без урахування динаміки та взаємозв'язків між фінансовими параметрами. Натомість застосування статистичних методів дозволяє глибше проаналізувати фінансовий стан підприємства через виявлення кореляцій та побудову прогнозів, що сприяє формуванню більш обґрунтованих управлінських рішень.

Важливою складовою аналізу фінансової стійкості є використання кореляційно-регресійних підходів, що дозволяють виявити взаємозв'язки між ключовими фінансовими індикаторами [2]. Значний потенціал у цьому контексті демонструють також методи кластеризації, які сприяють типологізації підприємств за рівнем їхньої фінансової надійності та полегшують формування цільових управлінських рішень у сфері ризик-менеджменту. Особливого значення набуває напрям прогнозування, де статистичні інструменти забезпечують вагомі результати. Застосування аналізу часових рядів у поєднанні з алгоритмами машинного навчання відкриває можливості для побудови ймовірнісних сценаріїв подальшого розвитку. Водночас ефективність таких підходів значною мірою залежить від обґрунтованості вибору моделі: надмірна складність може зумовити перенавчання, тоді як спрощені структури нерідко залишають поза увагою важливі ризикові чинники.

На практиці найбільш поширеними інструментами статистичного аналізу у фінансовій сфері є кореляційно-регресійний, факторний та кластерний аналіз [3]. Їх ефективність пояснюється здатністю обробляти великі обсяги даних та виявляти фундаментальні

закономірності, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Зокрема, кореляційно-регресійний підхід дає змогу визначати взаємозв'язки між показниками, такими як ліквідність, рентабельність і структура капіталу, оцінювати силу цих зв'язків і будувати прогностичні моделі для оцінки майбутнього фінансового стану. Його перевагою є виявлення найбільш впливових детермінант фінансової стабільності та ризиків, що з нею пов'язані.

Факторний аналіз, у свою чергу, дозволяє знизити складність даних, зводячи множину змінних до декількох латентних факторів, які узагальнюють основні впливи на фінансову стійкість. Такий підхід спрощує інтерпретацію результатів та виявляє приховані структури у фінансовій інформації. Кластеризація забезпечує можливість сегментації підприємств за схожими фінансовими характеристиками, що відкриває перспективи для поглибленого порівняльного аналізу та оцінки ризиків для кожної групи. Алгоритми k-means та ієрархічної кластеризації широко використовуються для формування таких сегментів [1].

Водночас більш складним і гнучким інструментом прогнозування виступають нейронні мережі, зокрема моделі типу LSTM, які ефективно обробляють часові ряди та враховують нелінійні залежності [4]. Їх застосування дозволяє виявляти довгострокові тенденції та складні взаємозв'язки, що залишаються поза межами традиційної статистики, особливо в умовах ринкової турбулентності.

Загалом інтеграція автоматизованих статистичних систем у процес фінансового моніторингу є на сьогодні не лише доцільною, а й необхідною умовою підвищення аналітичної точності та оперативності управлінських рішень. Завдяки використанню алгоритмів машинного навчання і сучасних статистичних моделей вдається мінімізувати суб'єктивність оцінок та своєчасно виявляти фінансові відхилення, що сприяє зміцненню стійкості підприємства.

Література

1. Кравченко М. О., Павленко Т. А. Проблеми забезпечення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств: макроекономічні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. №44.
2. Стаднюк Т. В., Шматковська Т. О. Статистичний аналіз зовнішньої торгівлі Волинської області. *Економічний аналіз*. 2016. №23(1). С. 79–87.
3. Dziamulych M., Petrukha, S., Yakubiv V., Zhuk, O., Maiboroda, O., Tesliuk, S., Kolosok, A. Analysis of the socio-demographic state of rural areas in the system of their

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством
sustainable development: a case study of Ukraine. *Scientific Papers Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*. 2021. Vol. 21(4). Pp. 223–234.

4. Wagner M., Blom J. The reciprocal and non-linear relationship of sustainability and financial performance. *Business Ethics: A European Review*. 2011. Vol. 20(4). Pp. 418–432.

УДК 657.6

Талах Т.А., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИКИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах динамічного зростання ринкової конкуренції та посилення нестабільності економічного середовища ключового значення для забезпечення ефективності функціонування промислових підприємств набуває достовірний аналіз їх господарської діяльності. Він дозволяє не лише оцінити поточний стан підприємства, але й виявити резерви для підвищення його конкурентоспроможності та фінансової стійкості. При цьому сучасні методики аналізу досить часто не враховують специфіку діяльності підприємств, що може призводити до неефективних управлінських рішень. Зокрема, традиційні фінансові показники, такі як рентабельність, ліквідність та оборотність, хоча і важливі, але не завжди відображають реальний стан справ у, як приклад, торговельному підприємстві. Це обумовлюється тим, що торговельна діяльність має свої специфічні особливості, пов'язані з логістикою, управлінням запасами, взаємодією з постачальниками та споживачами. Тому у даний час виникає потреба у розробці та впровадженні нових, більш ефективних методик аналізу, які б враховували зазначену специфіку.

Сучасні підходи та методики аналізу підприємств дозволяють отримати глибоке розуміння їх фінансово-господарської діяльності через інтеграцію кількісних і якісних показників. Одним з ключових аспектів при цьому є використання аналітичних інструментів, які дозволяють оцінити не лише фінансові показники, але й оперативні метрики, такі як обсяг продажів, рівень обслуговування клієнтів та ефективність логістичних процесів.

Методики аналізу також активно використовують моделювання

сценаріїв і прогнозування, що дозволяє передбачити можливі зміни на ринку та їхній вплив на діяльність підприємства. Зокрема, за допомогою аналізу сценаріїв можна оцінити вплив різних маркетингових стратегій на обсяги продажів та рентабельність. Важливим елементом сучасних підходів також є використання великих даних та інструментів машинного навчання для аналізу великих потоків інформації з різних джерел, включаючи поведінку споживачів, тенденції ринку та внутрішні бізнес-процеси.

Новітні тенденції аналізу передбачають також необхідність оцінки екологічних та соціальних показників, що стає все більш важливим в умовах зростання значення сталого розвитку. Тому аналіз стійкості бізнесу та його соціальної відповідальності допомагає підприємствам адаптуватися до нових вимог ринку та регуляторних норм. При цьому інтеграція даних з різних інформаційних систем дозволяє формувати єдину аналітичну платформу, яка забезпечує комплексний огляд діяльності підприємства.

Загалом, можна стверджувати, що сучасні підходи до аналізу підприємств забезпечують глибоке розуміння їх фінансово-господарської діяльності через інтеграцію різних типів даних, використання передових аналітичних інструментів та технологій прогнозування, що дозволяє суб'єктам господарювання ефективно адаптуватися до змін у ринковому середовищі та забезпечувати свій стабільний розвиток у довгостроковому періоді.

Інструментарій, що застосовується для аналізу підприємств, включає в себе достатньо широкий спектр засобів, які забезпечують комплексний підхід до оцінки їх діяльності. Одним з основних інструментів традиційно є фінансовий аналіз, який використовує такі показники, як рентабельність, ліквідність, платоспроможність та оборотність активів. Дані індикатори дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства, його здатність генерувати прибуток та своєчасно виконувати зобов'язання.

Втім, в даний час важливу роль відіграють цифровізовані системи управління підприємством (ERP-системи), які інтегрують дані з різних функціональних підрозділів, таких як фінанси, логістика, маркетинг та виробництво. При цьому ERP-системи забезпечують доступ до актуальної та достовірної інформації в режимі реального часу, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства.

Також на практиці для аналізу широко використовуються інструменти бізнес-аналітики (ВІ-системи), які дозволяють проводити глибокий аналіз даних та візуалізувати результати у зручній для користувача формі. ВІ-системи допомагають виявити тенденції, оцінити ефективність різних бізнес-процесів та приймати обґрунтовані рішення на основі аналізованих даних.

Для оцінки рівня задоволеності споживачів та аналізу їх поведінки застосовуються маркетингові дослідження та цифрові інструменти CRM-систем, що дає змогу отримати зворотний зв'язок від клієнтів, оцінити їхні потреби та вподобання, що важливо для розробки ефективних маркетингових стратегій. Ще одним інструментом аналізу є моделювання сценаріїв та прогнозування, які дозволяють оцінити можливі ризики та розробити стратегії для мінімізації їхнього впливу. При цьому використання великих даних та інструментів машинного навчання сприяє виявленню прихованих патернів та тенденцій, що не завжди очевидні при використанні традиційних методів аналізу.

Необхідно зазначити, що застосування сучасних методик аналізу дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства завдяки комплексному підходу до оцінки його діяльності. зазначені методики забезпечують глибоке розуміння фінансових та операційних аспектів господарської діяльності, інтегруючи різноманітні показники та джерела інформації.

Література

1. Чалюк Ю. О. Соціальні послуги в умовах соціалізації глобальної економіки: теорія та практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2022. 320 с.
2. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Цифровізація економіки та її трансформаційний вплив на розвиток стратегічного управлінського обліку. Економічний форум. 2022. № 2. С. 95–100.
3. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. Економіка та суспільство. 2023. №53.

УДК 657

Талах Т.А. к.е.н., доцент
Прачук Х. В., здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет

СТАН І НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО

РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

При здійсненні будь-якої господарської операції першочерговим завданням бухгалтера є ознайомлення з нормативно-правовою базою, яка регулює дану операцію. Тому вивчення та удосконалення нормативно-правової бази є актуальним питанням, адже у сучасному світі для бізнесу відкриваються багато нових можливостей. Проте чинне законодавство не підлаштоване під вимоги сучасного світу, що ускладнює підприємствам ведення ефективної господарської діяльності.

На сьогоднішній день облік та оподаткування валютних операцій регламентують низка нормативних актів, серед них: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(с)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», Податковий кодекс України, Митний кодекс України, положення НБУ тощо.

Однак беручи до уваги сучасний бізнес, що проводить зовнішньоекономічну діяльність законодавчі акти не зовсім відповідають вимогам сучасності, що не дає можливості розвитку для бізнесу.

Серед недоліків нормативно-правової бази можемо виділити наступні: неоднозначність тлумачення окремих норм, суперечність одного нормативного акту до іншого, відсутність гармонізації між національними стандартами бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів, обмеженість методичних рекомендацій для підприємств, відсутність тлумачення обліку та оподаткування нових видів валют, таких як криптовалюта, тощо.

У податковому обліку валютні операції часто потребують додаткових розрахунків та коригувань. Так як виникає розбіжність між правилами бухгалтерського та податкового обліку, які стосуються іноземної валюти, підприємства мусять використовувати паралельний облік, що ускладнює процес контролю та ризик виникнення помилок є досить високим.

Тепер розглянемо можливі напрямки в удосконаленні нормативного регулювання у галузі обліку та оподаткування валютних операцій в Україні, це відкриє нові можливості для співпраць із нерезидентами для України. Серед таких пропозицій можемо виділити наступні:

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

- Уніфікація Національних положень стандартів бухгалтерського обліку з Міжнародними стандартами фінансової звітності у розрізі обліку валютних операцій, зокрема в частині визнання, оцінки та переоцінки валютних операцій;
- Розроблення чіткого порядку обліку курсових різниць та валютних операцій;
- Розроблення методичних рекомендацій для такого виду господарських операцій із застосуванням нормативних актів на практиці;
- Визначення єдиного підходу до обліку доходів і витрат за валютними операціями для цілей оподаткування прибутку підприємств;
- Оптимізація для підприємств, які здійснюють активну зовнішньоекономічну діяльність процесу декларування валютних надходжень та видатків;
- Вдосконалення механізму валютного контролю у напрямі ризикоорієнтованого підходу для зменшення адміністративного навантаження на бізнес.

Запропоновані заходи по вдосконаленню нормативно-правового забезпечення зумовлять прозорості та чіткості фінансової звітності у розрізі іноземної валюти, знизить податкові ризики, а також підвищить потенціал для іноземних інвестицій. Це, у свою чергу, дозволить активніше залучити середній та малий бізнес до міжнародної торгівлі, адже валютні операції будуть чітко врегульовані. Вихід на міжнародний ринок є гарною перспективою для економіки України в цілому.

Література

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” 996-XIV від 16.07.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. НП(с)БО 21 “Вплив змін валютних курсів” 193 від 10.08.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text>
3. Податковий кодекс України 2755-VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Митний кодекс України 4495-VI від 13.03.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
5. Постанова НБУ “Про здійснення операцій із валютними цінностями” 2 від 02.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19#Text>

УДК 657.6

Талах Т.А., к.е.н., доцент
Семенюк Д.М. здобувач вищої освіти
Луцький національний технічний університет

СУТНІСТЬ АНАЛІТИЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою умовою під час оцінки фінансового стану підприємства є володіння достовірною інформацією для його проведення, наявності і володінням методикою проведення фінансового аналізу та наявності організаційної системи проведення фінансового аналізу на підприємстві тобто, наявності аналітичного забезпечення оцінки фінансового стану об'єкта господарювання.

Провівши дослідження наукових джерел було з'ясовано, що термін «аналітичне забезпечення» науковцями трактується по різному. Так, професор П.Р. Пуцентейло стверджує, що «Аналітичне забезпечення є складовою інформаційного забезпечення управління підприємством, якою займається економічний аналіз. Тобто, економічний аналіз є інструментом створення системи аналітичного забезпечення» [1]. Отже, аналітичне забезпечення базується на інформаційній складовій, яку забезпечує бухгалтерський облік і використовує її в аналітичних розрахунках для оцінки фінансового стану підприємства. Аналітичне забезпечення передбачає систему, в якій проходить збір, обробка даних на основі методики фінансового аналізу та оцінка результатів проведених досліджень. Крім того науковець зазначає, що «аналітичне забезпечення застосовується для визначення якісного стану облікових і аналітичних процесів, які є необхідними, для задоволення інформаційних потреб керівників і достатніми для прийняття управлінських рішень» [1]. Тим самим стверджує, що результати проведеного аналізу фінансового стану використовуються в цілях управління.

На думку професора Г.В. Кошельок «аналітичне забезпечення – це методи, прийоми обробки та аналізу отриманої інформації про фінансовий стан підприємства. Формування даної компоненти реалізується за допомогою окремих видів аналізу: стратегічного, атрибутивного, операційного, порівняльного, фінансово-економічного, функціонально-вартісного» [2].

Ми погоджуємося з думкою науковців, які стверджують, що «аналітична система забезпечує кількісну та якісну оцінку змін, що

відбуваються в керованому об'єкті. Вона дозволяє вчасно побачити тенденції розвитку як небажаних, так і прогресивних явищ» [3].

Автори Н. Бірченко, С. Руденко, А. Ряснянська стверджують, що «аналітичну систему доцільно розглядати як сукупність елементів, які взаємодіють між собою і дозволяють здійснювати збір, обробку, реєстрацію та аналіз всіх видів інформації, що надходить із зовнішніх та внутрішніх джерел» [4]. На нашу думку, в даному визначенні вказується тільки інформаційна складова аналітичного забезпечення, а методиці аналізу, висновкам, які обґрунтовують і узагальнюють результати аналізу, а також дають рекомендації управлінському персоналу не приділена увага.

Н.Ю. Єршова визначає, що «аналітичне забезпечення – це інтегрована система, що включає аналіз (фінансовий, управлінський, стратегічний) діяльності підприємства в розрізі бізнес-процесів і центрів відповідальності з метою прийняття управлінських рішень щодо вдосконалення виробництва, зниження витрат і підвищення ефективності використання ресурсів для забезпечення довгострокового функціонування та розвитку підприємства» [5]. Тобто, аналітичне забезпечення слід розглядати як інструмент для оцінки фінансового стану підприємства та прийняття ефективних управлінських рішень.

У своїй публікації П. Р. Пуцентейло та О.О. Гуменюк стверджують, що «аналітичне забезпечення – це система збору даних, що передбачає групування інформації в потрібному розрізі для потреб управління, складання бухгалтерської і аналітичної звітності. При цьому аналітичні процедури дають змогу деталізувати відомості про об'єкт в грошовому і (або) натуральному вимірнику» [6]. Вчені доповнюють своє визначення, конкретизуючи, що «аналітичне забезпечення діяльності підприємства є цілеспрямованою організованою діяльністю осіб, відповідальних за збір, обробку та аналіз внутрішньої і зовнішньої інформації, що є необхідною для управління підприємством» [6]. Ми погоджуємося із цим визначенням, оскільки воно включає в себе не тільки інформаційну і методичну складову аналітичного забезпечення, а і організаційну.

Отже, до аналітичного забезпечення оцінки фінансового стану підприємства входить три складових: інформаційна; методична; організаційна.

Таким чином, аналітичне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства – це комплекс процедур, які об'єднані в єдину систему для задоволення інформаційних та аналітичних потреб користувачів шляхом опрацювання первинної інформації в узагальнюючому у відповідності з

метою, завданнями фінансового аналізу, нормативним, методичним та організаційним забезпеченням.

Література

1. Пуцентайло, П. (2015). Аналітичне забезпечення діяльності підприємства. *Сталий розвиток економіки*, (1(26)), 168-174. URL: <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/498> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Кошельок, Г., Губанов, М. (2024). Інформаційно-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками підприємства. *Економічний простір*, (189), 384-389. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-67> (дата звернення: 10.10.2024).
3. Белоусова, І. А., Сугак, Т. О. (2019). Пріоритетні напрямки удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової складової системи економічної безпеки підприємств. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (2 (54)), 199–204. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-199-204> (дата звернення: 19.10.2024).
4. Бірченко Н., Руденко, С. Ряснянська А. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. (13), С. 191-197. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.13.23> (дата звернення: 20.10.2024).
5. Єршова Н.Ю. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємств: стратегічний аспект. *Економіка і суспільство*. Випуск № 14 / 2018.
6. Пуцентайло П. Р., Гуменюк О.О. Детермінанти аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія «Економіка і управління»*. Вип. 34. К.: ДЕТУТ, 2015. С. 402-414.

УДК (330.341.1+658.114):664.1

Таранич О.В., к.е.н., доцент

Притуляк М.О., здобувач вищої освіти

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

Малі підприємства кондитерської галузі в Україні відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, створенні робочих місць та розвитку місцевої економіки. Однак вони як і будь-який бізнес стикаються з численними викликами, такими як обмежені фінансові ресурси, висока конкуренція на ринку та постійні зміни споживчих уподобань. Тому впровадження інноваційних стратегій

стає вагомим чинником для забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності малих кондитерських підприємств.

Дослідженням даної теми займалась низка вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Найт К.І., Чистюхіна А., Ушкаренко Ю.В., Сорокіна А.М., Квітчат С.О., Загричанська А.В., Голюк В.Я. та інші. Проте окремі питання даної проблематики все ще потребують подальшого аналізу, що визначає актуальність дослідження, результати якого представлені у даній роботі.

На кондитерському ринку України працює велика кількість підприємств, які намагаються в умовах насиченого попиту та зниження купівельної спроможності населення втримати свою позицію на ринку і забезпечити лояльність своїх клієнтів.

Інноваційну діяльність підприємства можна трактувати як процес створення, впровадження та поширення нововведень, спрямований на зміцнення конкурентних позицій і досягнення економічної вигоди. Підсумком такої діяльності виступають власне інновації.

За визначенням Кеннета Найта, інновація — це окремий прояв організаційних змін, що полягає у впровадженні нових для самої організації або її найближчого середовища рішень чи практик [1].

З огляду думок експертів, штучний інтелект, свідоме споживання, веганство та екологічно чисте сільське господарство продовжать домінувати у кондитерському, хлібопекарському та шоколадному секторах у 2025 р.

Споживачі надають перевагу бізнесу, який інтегрує передові технології, зокрема штучний інтелект. Це зумовлено зростаючим споживчим попитом на унікальні продукти, які відповідають сучасному стилю життя та максимізують задоволення від споживання кондитерських виробів [2].

Ушкаренко Ю.В. та Сорокіна А.М. у своєму дослідженні впливу інноваційних стратегій на ефективність кондитерських підприємств, акцентують увагу на важливості автоматизації виробництва, використання екологічно чистих матеріалів та впровадження цифрового маркетингу [3].

У свою чергу Квітчат С.О. зазначає, що використання сучасних маркетингових інструментів, таких як соціальні мережі та персоналізовані пропозиції, сприяє підвищенню лояльності

споживачів[4].

Щоб досягти успіху в галузі, потрібно розуміти, які інноваційні стратегії можна застосовувати, щоб зацікавити сучасних споживачів. Для полегшення цього процесу пропонуємо узагальненні стратегій по напрямам саме для малих підприємств кондитерської галузі з урахуванням сучасних викликів (табл. 1).

Таблиця 1. – Напрями інноваційних стратегій розвитку малих кондитерських підприємств

Напрямок інновацій	Характеристика
Продуктові інновації	Розробка нових видів кондитерських виробів з урахуванням тенденцій здорового харчування та екологічності.
Процесні інновації	Впровадження сучасних технологій виробництва, автоматизація процесів, використання енергоефективного обладнання.
Маркетингові інновації	Застосування цифрових каналів комунікації, персоналізованих пропозицій та програм лояльності.
Організаційні інновації	Оптимізація управлінських процесів, впровадження гнучких структур, розвиток інноваційної корпоративної культури.

Джерело: складено автором

Аналіз можливостей і перспектив інноваційного розвитку є важливою складовою стратегічного управління для підприємств кондитерської галузі. Створення нових продуктів, удосконалення виробничих процесів, а також застосування сучасних технологій у сфері маркетингу та управління організацією, відкривають додаткові шляхи для зростання та підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі.

Для підприємств кондитерської галузі формування інноваційної культури є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності та стабільного зростання в умовах динамічного ринку. Впровадження інноваційних підходів у всі сфери діяльності дозволяє підвищити продуктивність, ефективніше комунікувати з цільовою аудиторією та адаптуватися до викликів сучасного економічного середовища.

Література

1.Knight K. E. A Descriptive Model of the Intra-Firm Innovation Process. Journal of business. 1967. V. 40. P. 478-496.

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

2.Чистюхіна А. Дослідження нових тенденцій у кондитерському бізнесі. *БІЗНЕСІНФОРМ*. Економіка торгівлі та послуг. 2024, № 9. С. 260–266. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-260-266>.

3.Ушкаренко Ю.В., Сорокіна А.М. Інноваційні стратегії та їх вплив на підвищення ефективності кондитерських підприємств. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*. 2024. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-53-4>

4.Квітчатa С.О. Інноваційний маркетинг і його вплив на розвиток підприємств кондитерської галузі. *Вісник НТУ "ХПІ"*. 2017. № 54(1257) URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/15ffcc98-d4eb-4f8b-ac2e-b9d3aa344e07/content>

5.Загричанська А.В., Голюк В.Я. Аналіз сучасного кондитерського ринку України. *Актуальні проблеми економіки і управління*. 2021. № 15. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/226703>

6.Волошин Є., Маслак О. Інновації в кондитерській справі вплив на економічний розвиток галузі. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*. 2024. С. 25–27 DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-24.05.2024.003>

УДК 005.52: 004

Тендюк А. О., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Сучасний етап розвитку суспільства, соціально-економічних систем характеризується складністю вирішення різноманітних питань, що зумовлено передусім значною кількістю ризиків, викликів, глобалізацією економічного простору, зростанням обсягів та зниженням релевантної інформації, скороченням терміну прийняття рішень.

Сучасні підприємницькі структури у своїй діяльності орієнтуються на забезпечення довгострокового розвитку, який передбачає підтримання конкурентоспроможності бізнесу протягом тривалого періоду часу. Для цього сучасним підприємствам необхідно

не лише виробляти продукцію високої якості, яка користуватиметься попитом, за конкурентоспроможною ціною, але підтримувати позитивний імідж на ринку та впроваджувати інновації. Відтак, підприємницькі структури, в процесі обґрунтування, ухвалення та реалізації управлінських рішень повинні враховувати не тільки заплановану комерційну вигоду (що реалізує власні інтереси, пов'язані з отриманням прибутку, рентабельності), але і враховувати інтереси споживачів та інших зацікавлених осіб (стейкхолдерів), а також прагнути звести до мінімуму негативні зовнішні ефекти власної діяльності

В сучасних умовах зростає актуальність пошуку технологій, інструментів підходів, які дозволять системі менеджменту генерувати якісні та ефективні управлінські рішення. Здатність керівників підприємства швидко приймати ефективні рішення, в умовах обмеженості інформації та часу, стає ключовим чинником успіху у сучасних реаліях. Загалом, процес прийняття управлінського рішення проходить ряд послідовних етапів: визначення проблеми, встановлення цілі, на яку спрямоване рішення, визначення критеріїв та умов прийняття рішення, вибір методів прийняття рішень, обґрунтування альтернативних варіантів рішень, порівняльна оцінка альтернативних варіантів рішень, ухвалення рішення. Відповідно, на сучасному етапі зростає актуальність оцінки факторів, що впливають на якість та ефективність прийнятих рішень.

Сучасні технології прийняття управлінських рішень активно інтегрують інформаційні системи, аналітичні інструменти, штучний інтелект:[1; 2; 3]:

- Системи підтримки прийняття рішень (DSS – Decision Support Systems): інтерактивні комп'ютерні системи, що аналізують великі обсяги даних і підтримують прийняття складних управлінських рішень.

- Інструменти бізнес аналітики (BI - Business Intelligence): об'єднує методи збору, обробки й аналізу даних для формування стратегічної інформації.

- BigData-аналітика: використовується для прогнозування трендів, оптимізації процесів і формування рішень на основі аналізу великих обсягів неструктурованої інформації.

- ERP-системи (Enterprise Resource Planning): дозволяють інтегрувати усі бізнес-процеси підприємства в єдину інформаційну

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

систему, на основі чого приймають більш обґрунтовані управлінські рішення.

Таким чином, використання сучасних цифрових інструментів при прийнятті управлінських рішень є одним із ключових чинників підвищення їх ефективності. Цифрові технології, зокрема системи бізнес-аналітики (BI), штучного інтелекту (AI), машинного навчання (ML), хмарні обчислення та платформи підтримки прийняття рішень (DSS), сприяють підвищенню якості управлінських рішень, прискорюючи процес аналізу даних та знижуючи рівень суб'єктивізму. Цифрові інструменти забезпечують прийняття рішень на основі достовірних даних, зокрема технологія - data driven decision making, - сприяє підвищенню конкурентоспроможності, дозволяє організаціям адаптуватися до нових викликів, включаючи зміну споживчих уподобань, нестабільність ринків та глобальні цифрові трансформації

Водночас ефективність використання цифрових інструментів залежить від рівня цифрової компетентності персоналу, наявності цифрової стратегії та готовності організацій до інституційних змін. Таким чином, цифровізація процесу прийняття управлінських рішень є об'єктивною вимогою сьогодення.

Література

- 1.Turban E., Sharda R., Delen D. Decision support and business intelligence systems. Boston : Pearson Education, 2017. 520 с.
- 2.Chen H., Chiang R., Storey V. Business intelligence and analytics: from big data to big impact. 2012. Vol. 36, N. 4. P. 1165–1188.
- 3.Mayer-Schönberger V., Cukier K. Big data: A revolution that will transform how we live, work and think. Boston: Eamon, 2013. 240 с.

УДК 336.2

Терещенко Т. Є., к. е. н., доцент
Радченко А.О., здобувач вищої освіти
Університет митної справи та фінансів

АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкові надходження займають провідне місце в частині доходів державного бюджету України та є інструментом у

розпорядженні держави для реалізації її функцій, впливу на соціально-економічні процеси в країні.

Воєнні дії трансформували податковий ландшафт України: зруйнована інфраструктура, скорочення потужностей виробництва, зростання тіньової економіки суттєво вплинули на обсяг податкових надходжень. Повномасштабна війна спричинила непрогнозованість на внутрішньому ринку та недостатню кількість платоспроможних суб'єктів.

Ці питання є актуальними в сучасних реаліях, адже ефективність податкової системи є запорукою економічної сталості в умовах воєнного стану. Стабільні надходження дозволяють забезпечувати фінансування оборони, соціальний захист громадян, підтримку макроекономічної рівноваги та створення передумов для майбутнього відновлення.

Незважаючи на виклики сьогодення, податкова система України демонструє стійкість і залишається основним внутрішнім джерелом наповнення державного бюджету. В табл. 1 наведено динаміку надходжень до Державного бюджету України за 2020-2024 рр.

Протягом 2020-2021 рр. річні обсяги податкових надходжень до Державного бюджету України щороку збільшуються, демонструють перевагу над неподатковими надходженнями й відповідно становлять: у 2020 р. - 851 115,6 млн. грн., у 2021 р. - 1 107 090,9 млн. грн., у 2022 р. - 949 764,4 млн. грн., у 2023 р. - 1 203 544,1 млн. грн. та у 2024 р. - 1 647 189,6 млн. грн.

Таблиця 1 - Динаміка надходжень до Державного бюджету України за 2020-2024 рр., млн. грн.

Рік	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Інше	Всього
2020	851115,6	212946,9	11954,2	1076016,7
2021	1107090,9	175358,0	14404,0	1296852,9
2022	949764,4	346327,7	491303,5	1787395,6
2023	1203544,1	991601,7	476852,2	2671998,0
2024	1647189,6	974398,5	501125,3	3122713,4

Джерело: побудовано на основі [1; 2]

Попри значну варіативність в обсягах неподаткових та інших надходжень, саме податкові надходження залишаються стабільною основою фінансування Держбюджету, їхня динаміка свідчить про адаптацію системи оподаткування держави до кризових умов, в яких вона опинилася.

Розраховані і зведені в табл. 2 абсолютні та відносні зміни податкових надходжень до Державного бюджету України за 2020-2024 рр. свідчать про явну тенденцію до збільшення податкових надходжень до Держбюджету, а саме: за період з 2020 р. по 2024 р. вони зросли на 796 074 млн. грн. (або на 93,53%).

Таблиця 2. - Абсолютні та відносні зміни податкових надходжень до Державного бюджету України за 2020-2024 рр.

Показник	2021-2020	2022-2021	2023-2022	2024-2023	2024-2020
Абсолютний приріст, млн. грн.	255945,3	-157326,5	253779,7	443645,5	796074,0
Темпи росту, %	130,08	85,79	126,72	136,86	193,53
Темпи приросту, %	30,08	-14,21	26,72	36,86	93,53

Джерело: розраховано за матеріалами [1; 2]

Незначне уповільнення темпів зростання податкових надходжень до Держбюджету на 14,21% відмічалось у 2022 р., у порівнянні з попереднім 2021 р., що, в першу чергу, зумовлене повномасштабними військовими діями в Україні: руйнуванням виробничих фондів, призупиненням інвестицій, відтоком населення за кордон, зростанням безробіття.

На рис.1 наведена структура надходжень до Держбюджету України за 2020-2024 рр., яка поділяється на основні складові: податкові, неподаткові та інші надходження. Рисунок наочно демонструє значні зміни у структурі надходжень, починаючи з 2022 р., що є наслідком впливу повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

**Рисунок 1 Структура надходжень до Державного бюджету України
за 2020-2024 рр., %**

Джерело: побудовано на основі [1]

Частка податкових надходжень, яка у 2020 році складала 79,10% і навіть зросла до 85,37% у 2021 році, надалі різко знизилась до 45,04% у 2023 році. У 2024 р., у порівнянні з попереднім роком, частка податкових надходжень зросла до 52,75% - на 7,71%.

Причинами зменшення частки податкових надходжень в умовах воєнного стану стали: зміни в податковому законодавстві, наприклад, звільнення від оподаткування товарів оборонного призначення та інші; зниження прибутковості підприємств, доходів населення та заборгованість за податками. В той же час не можна не відзначити, як позитивний фактор, наповнення доходної частини Держбюджету за рахунок зростання неподаткових надходжень, у тому числі надходжень від іноземних партнерів і міжнародних організацій.

В цілому, проведений аналіз окреслює ключову роль податкових внесків у формуванні доходної частини Держбюджету України. Головним фактором у збільшенні податкових надходжень залишається відновлення економічної активності в країні, зростання підприємницької діяльності. Також необхідно враховувати ефективність податкової системи, що залежить від рівня оподаткування, її адміністративної ефективності та боротьби з податковими ухиленнями.

Література

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
2. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/>

УДК 338

Ткаченко А.А., к.е.н., доцент

Карпенко І.В., здобувач вищої освіти

Черкаський державний технологічний університет

**ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ**

Сучасний розвиток персоналу неможливий без якісного інформаційного забезпечення. Інформаційні ресурси, технології та системи відіграють вирішальну роль у плануванні, організації та контролі процесу професійного зростання працівників. Узагальнюючи

зміни, що відбуваються на ринку праці зумовлюють дослідити як інформаційні системи впливають на ефективність розвитку персоналу, які інструменти застосовуються та які переваги відкриваються перед підприємствами щоб знизити сучасні негативні вітчизняні чинники такі як: зміна вікової структури робочої сили; низький рівень знань у сфері праці.

Розроблення сучасних інструментів розвитку персоналу, вдосконалення процесів управління персоналом, вивчення проблем ефективного використання теорій мотивації, підвищення ефективності HR-менеджменту досліджували такі вчені, як В. Василів, О. Ващенко, О. Галан, Р. Дарміць. Питанням автоматизації сучасних інформаційних систем і технологій управління персоналом присвячено наукові праці А. Азарової, В. Антоненка, Ю. Міронової, А. Шиян, О. Ярмоли [1].

Під технологією управління персоналом будемо розуміти сукупність прийомів методів і методів на персонал у його найму, використання, розвитку та вивільнення з єдиною метою отримання найкращих кінцевих результатів праці [3].

Основними факторами забезпечення ефективного розвитку персоналу полягають через ряд найголовніших завдань інформаційних систем, що створюють сприятливі умови для них (таблиця 1.1).

Таблиця 1. – Завдання інформаційних систем в процесі розвитку персоналу

Завдання	Характеристика
Аналіз потреб	Виявлення потреб у навчанні на основі оцінки компетенцій працівників.
Планування розвитку	Формування індивідуальних та групових програм навчання.
Контроль та оцінка	Відстеження прогресу та оцінка результатів навчання.
Підтримка мотивації	Надання доступу до сучасних навчальних ресурсів, стимулювання саморозвитку.
Адаптація нових працівників	Прискорення процесу введення в посаду та інтеграції в корпоративну культуру.

Інформаційне забезпечення розвитку персоналу сприяє підвищенню якості навчальних процесів, оптимізації управління кадровими ресурсами та формуванню ефективної системи професійного зростання. Використання сучасних технологічних рішень дозволяє персоналізувати навчання, підвищувати мотивацію працівників і забезпечувати стратегічний розвиток підприємства.

Професійний розвиток персоналу є одним із ключових чинників

успіху сучасних суб'єктів господарювання. Ефективне управління цим процесом неможливе без якісного інформаційного забезпечення, яке включає в себе використання сучасних технологій, аналітичних систем та платформ для навчання.

Інструменти інформаційного забезпечення розвитку персоналу наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 2. – Інструменти інформаційних систем для забезпечення розвитку персоналу

Інструмент	Призначення	Приклад
LMS (Learning Management System)	Платформа для створення та управління навчальними курсами.	Moodle, TalentLMS, iSpring Learn
Системи HR-аналітики	Оцінка продуктивності та планування розвитку на основі даних.	Workday, SAP SuccessFactors
Онлайн-курси та платформи	Доступ до зовнішніх навчальних ресурсів.	Coursera, Udemy, LinkedIn Learning
Системи управління знаннями (KMS)	Збереження та передача внутрішнього досвіду та знань.	Confluence, Notion, Guru
Віртуальна реальність (VR)	Моделювання реальних умов для відпрацювання навичок.	Oculus for Business, Strivr
Штучний інтелект (AI)	Персоналізація навчання та автоматичний підбір матеріалів відповідно до рівня знань працівника.	IBM Watson, Degreed, Skillsoft

Інформаційне забезпечення відіграє стратегічну роль при сталому розвитку економіки і професійному зростанні персоналу, забезпечуючи доступ до необхідних знань, підвищуючи ефективність навчального процесу та стимулюючи безперервне вдосконалення якісних навичок трудових ресурсів. Використання сучасних інструментів, таких як LMS, HR-аналітика, системи управління знаннями та штучний інтелект, дозволяє підвищити продуктивність організації, адаптувати персонал до змін та створювати конкурентоспроможне середовище для професійного зростання та рівня їх оплати праці.

Використання сучасного інформаційного забезпечення дає низку переваг а саме: персоналізація навчання - кожен працівник отримує саме ті знання, які йому необхідні; доступність - навчання можливе в будь-який час і з будь-якого місця; ефективність - скорочення витрат на навчання, прискорення процесу адаптації нових співробітників; контроль - постійний моніторинг результатів навчання та своєчасне коригування програм; мотивація - залучення працівників до навчання

через інтерактивні платформи та гейміфікацію (використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів до розв'язання проблем).

Отже, інструменти інформаційних систем та цифрова трансформація системи управління персоналом є не лише актуальною, а й стратегічно важливою для суб'єктів господарювання у сучасному середовищі, яке характеризується швидкими змінами та високою конкурентністю. Застосування інформаційних систем, цифрових інструментів і платформ дозволяє підприємствам оптимізувати процеси підбору, адаптації, навчання, оцінки та розвитку персоналу, що суттєво знижує витрати та підвищує продуктивність праці. А цифрові технології, такі як штучний інтелект, аналітичні платформи та хмарні рішення, стають критичними для ефективного управління персоналом, адже вони забезпечують доступ до обґрунтованих даних для прийняття управлінських рішень і створюють нові можливості для розвитку талантів [2].

Література

1. Васильченко М. І., Василинин Н. І. Сучасні кадрові технології та інструменти для розроблення автоматизованих інформаційних систем обліку персоналу підприємства. *Економіка та суспільство*. Випуск № 64. 2024. С. 132-139. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-13>
2. Саркісян Н.А. Особливості цифрової трансформації системи управління персоналом. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. Випуск № 3(39). 2024. С. 173-181. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3\(39\)-173-181](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3(39)-173-181)
3. Федорова Ю., Єльнікова Г. Інноваційні інформаційні технології в підготовці та управлінні персоналом. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія «Економіка». 2021. Випуск №11. URL: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-11\(22\)-11](https://doi.org/10.33296/2707-0654-11(22)-11).

УДК 657

Тлукчевич Н.В., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Облік за центрами відповідальності дозволяє «оперативно контролювати витрати і результати на різних рівнях управління підприємства, оцінювати роботу окремих керівників та підрозділів на основі оперативної взаємопов'язаної звітної інформації, узгоджених планів діяльності та зумовлює запровадження трансфертного

ціноутворення між ними» [1]. Це сприяє здійсненню аналізу, планування і контролю діяльності структурних підрозділів підприємства та підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень.

У своїх дослідженнях щодо сутності поняття «центр відповідальності» Мірошніченко О., Винниченко Н., Андрєєва Н.В. зауважують, що «найбільш загальному розумінні центр відповідальності представляє собою структурний підрозділ в середині організації, що здійснює певний набір господарських операцій, очолюється конкретною особою, що приймає управлінські рішення та несе за них відповідальність» [2]. Крім того, наявні і спільні ознаки при трактуванні цього поняття: «центр відповідальності є відокремленим структурним підрозділом підприємства; результати роботи центру відповідальності обов'язково вимірюються і контролюються керівником (менеджером) центру; керівник (менеджер) центру несе пряму відповідальність за результати діяльності ввіреного йому підрозділу» [2].

Облік за центрами відповідальності є обліковою системою, яка відображає узагальнення даних про доходи, витрати і фінансові результати в розрізі структурних підрозділів економічних суб'єктів для контролю та оцінки їх діяльності.

Облік за центрами відповідальності є елементом організації саме управлінського обліку, тому ефективна система обліку за центрами відповідальності можлива лише при належній її організації. При цьому, важливим елементом організації обліку за центрами відповідальності є раціональний розподіл прав, повноважень та відповідальності в розрізі центрів відповідальності і їх керівників. «Облік за центрами відповідальності забезпечує комунікацію у вигляді прямого і зворотного зв'язку на різних рівнях управління, поєднуючи контрольні, аналітичні та мотиваційні функції» [3].

Організація обліку за центрами відповідальності залежить і від галузевої специфіки та організаційної структури економічних суб'єктів. Так, при побудові на підприємстві обліку за центрами відповідальності потрібно враховувати «індивідуальні особливості підприємства (структуру, технології, способи організації виробництва, рівень технічного оснащення, кадровий потенціал), але є і загальні вимоги до організації подібної системи обліку: структура підприємства; керівник центру відповідальності; обов'язки

відповідальних за центрами осіб; свої показники кожного центру відповідальності для оцінки; індивідуальні для кожного центру форми внутрішньої звітності» [2].

Організацію обліку за центрами відповідальності слід здійснювати відповідно до розробленого по підприємству плану за такими етапами: виділення центрів відповідальності; розподіл обов'язків та визначення відповідальних осіб за показники діяльності центрів відповідальності; класифікація доходів і витрат на контрольовані і неконтрольовані; визначення рахунків аналітичного обліку та облікових документів для центрів відповідальності; розробка бюджетів за кожним центром відповідальності; визначення звітності центрів відповідальності та періодичності її складання; визначення показників для аналізу та оцінки діяльності центрів відповідальності.

На макрорівні елементи організації управлінського обліку за центрами відповідальності слід наводити в обліковій політиці управлінського обліку.

Література

1. Тлукевич Н.В. Сутність і класифікація центрів відповідальності в сільському господарстві. *Облік і фінанси АПК*. 2009. № 4. С. 89-93.
2. Мірошниченко О., Винниченко Н., Андрєєва Н. Розвиток обліку за центрами відповідальності. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-17> (дата звернення: 14.05.2025).
3. Никофорак І.І. Облік відповідальності за формування результатів діяльності підприємств міського електротранспорту. *Ефективна економіка*. 2019. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2019/33.pdf (дата звернення: 13.05.2025).

УДК 657

Тлукевич Н.В., к.е.н., доцент
Гаврилук В.В., здобувач освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ»

Економічна суть категорії «фінансовий результат» – одна з головних передумов формування відповідних напрямків його обліку, аналізу та контролю, а також можливості здійснення управлінського

впливу на окремі його складові з метою підвищення ефективності діяльності підприємства» [1].

З точки зору бухгалтерського обліку науковці характеризують поняття «фінансові результати» як результат порівняння доходів і витрат та звертають увагу на методику його розрахунку. Показник «фінансові результати» характеризується такими аспектами: «грошова форма підсумків господарської діяльності» [2]; «різниця між доходами та витратами, прибуток або збиток» [3-5]; «показник результативності господарської діяльності» [5,6].

Основні характеристики поняття фінансових результатів наводить у своїх дослідженнях Шевчук К.В., а саме «зміна величини приросту чи зменшення власного капіталу, результат зіставлення доходів і витрат, прибуток або збиток (форма вираження фінансового результату), результат статутної діяльності підприємства (виручка мінус витрати на виробництво і реалізацію продукції), зміна величини чистих активів підприємства, додаткова вартість, створена у процесі виробництва та здійснення операцій фінансово-кредитного характеру, ціна капіталу та інших виробничих факторів» [6].

Виокремлює основні аспекти поняття «фінансові результати» Піскун А.: «економічний, обліковий, управлінський та податковий» [1] та пропонує «економічний зміст фінансових результатів розглядати через їх функції: розподільча – інструмент розподілу доходів між підприємством і бюджетом, підприємством і працівниками, підприємством й акціонерами тощо; це регулювання грошових потоків і їх розподіл по різних фондах; контролююча – контроль за ефективністю бізнесу; оцінююча – оцінюється ефективність діяльності підприємства; стимулююча – необхідність зростання прибутку для підвищення результативності діяльності підприємства; відтворювальна – фінансові результати виступають джерелом коштів для розширеного відтворення» [1].

Отже, «ця категорія завжди залишається в центрі уваги вчених у сфері не тільки бухгалтерського обліку, а й філософії, економічної теорії, мікроекономіки, макроекономіки, фінансів, менеджменту, містить багато суперечностей та протиріч» [7]. Полятикіна Л.І. та Новикова С.В. зауважують, що «між фахівцями різних галузей, таких як бухгалтерський облік, економіка, фінанси, юридичні науки, немає однозначної думки щодо визначення поняття «фінансовий результат»,

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

але можна виділити деякі ознаки, за якими згрупуються думки вчених щодо сутності поняття «фінансові результати» [7].

Література

1. Піскун А. Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Наукові перспективи*. 2023. № 2 (2). С. 327-339.
2. Ужва А.М., Іванченкова Л.В., Ткачук Г.О., Склад Л.Б. Концептуальні аспекти формування фінансових результатів в обліку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 18-24.
3. Онищенко В. Фінансові результати підприємства: облік. *Головбух*. 2024. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7834-oblk-fnansovih-rezultati-pdprimstva> (дата звернення: 10.05.2025).
4. Гуцаленко Л., Молдован М. Фінансові результати в системі обліку підприємств агробізнесу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024., 330(3). С. 317-322.
5. Рзаєва Т.Г., Сереветник О.В. Фінансові результати та напрями їх аналізу за показниками фінансової звітності. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 3. С. 121-124.
6. Шевчук К. Фінансові результати як економічна категорія та особливості відображення їх в обліку та звітності підприємства. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2019. Вип. 16. С. 158–166.
7. Полятикіна Л.І., Новикова С.В. Облік і аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20. Ч. 2. С. 170-173.

УДК 657

Тлущкевич Н.В., к.е.н., доцент

Корінецький Р.М., здобувач освіти

спеціальності 071 Облік і оподаткування

Луцький національний технічний університет

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ В РОСЛИННИЦТВІ

Правове забезпечення обліку виробничих витрат в рослинництві характеризується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], НП(С)БО [2-5], методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132 [6] та іншими документами, що застосовуються при обліку таких витрат.

Так, виробничі витрати відображаються у фінансовій звітності

згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2]. НП(С)БО 9 «Запаси» «визначає склад запасів та методи оцінки запасів при їх вибутті у виробництво» [3]. НП(С)БО 16 «Витрати» «визначає склад собівартості виготовленої продукції (робіт, послуг), порядок розподілу загальновиробничих витрат» [4]. НП(С)БО 30 «Біологічні активи» «визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільськогосподарську продукцію під час збирання врожаю та розкриття інформації про них у фінансовій звітності; оцінку біологічних активів» [5].

Крім того, у рослинництві виробничі витрати обліковують відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [4] та Методичних рекомендацій № 132 [6]. Відповідно до Методичних рекомендацій №132, всі витрати «формуються за центрами відповідальності, об'єктами обліку, планування та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг)» [6]. «Витрати на виробництво продукції (робіт, послуг) в плануванні та обліку групуються за статтями, які господарство визначає самостійно, виділяючи в окремі статті змінні і постійні витрати» [6].

Перелік і склад статей виробничих витрат встановлюється самостійно підприємствами і наводиться в обліковій політиці, в якій також наводиться і методика обліку виробничих витрат. Статтями витрат в рослинництві є «витрати на оплату праці, насіння та посадковий матеріал, паливо та мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин, роботи та послуги, витрати на ремонт необоротних активів, інші витрати на утримання основних засобів, інші витрати, непродуктивні витрати (в обліку), загальновиробничі витрати» [6].

Облік витрат та виходу продукції рослинництва здійснюється «в розрізі окремих об'єктів (видів або груп культур). Собівартість окремих видів продукції рослинництва визначається виходячи з витрат, віднесених на відповідну культуру (групу культур). В рослинництві, крім сільськогосподарської продукції, об'єктами обліку витрат можуть бути роботи, виконані в поточному році під урожай майбутнього року» [6].

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996/XIV. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text) (дата звернення: 02.05.2025).

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

2. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1, затв. Наказом МФУ від 28.02.2013 р. № 336/22868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 02.05.2025).

3. Запаси: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9, затв. Наказом МФУ від 20.10.1999р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

4. Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16, затв. Наказом МФУ від 31.12.1999р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

5. Біологічні активи: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 30, затв. Наказом МФУ від 18.11.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 11.05.2025).

6. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств від 18 травня 2001 р. № 132. Київ: Міністерство аграрної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

УДК 657

Тлущкевич Н.В., к.е.н., доцент
Сементух Ю.С., здобувач освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Луцький національний технічний університет

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Правове забезпечення обліку фінансових результатів автотранспортних підприємств включає зовнішнє і внутрішнє нормативне забезпечення обліку доходів, витрат і фінансових результатів. Так, зовнішніми нормативними актами, які регламентують облік фінансових результатів і їх відображення в звітності є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], НП(С)БО 15 «Дохід» [3], НП(С)БО 16 «Витрати» [4], НП(С)БО 17 «Податок на прибуток» [5], Податковий кодекс [6],

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [7] та інші правові документи.

Внутрішнє правове забезпечення характеризується обліковою політикою кожного економічного суб'єкта - Наказ про облікову політику.

Як такого визначення поняття «фінансові результати» немає у правових документах. Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», фінансові результати визначені у поняттях «прибуток» та «збиток»: «прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати» [2].

Взагалі, «не дивлячись на розбіжності в тлумаченні терміну «фінансові результати» в кожній його інтерпретації прослідковується одна спільна думка – результат діяльності підприємства залежить від величини отриманих доходів та понесених витрат, а узагальнюючим показником від їх порівняння є прибуток (або збиток, або нульовий результат)» [9].

Формування фінансових результатів в обліку полягає у співставності доходів і витрат звітного періоду, а саме застосування «принципу нарахування – доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів» [1]. Правовими документами [1-4] визначені і поняття доходів та витрат.

Для обліку собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті автотранспортні підприємства крім Н(П)СБО 16 «Витрати» застосовують Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті [8].

ПКУ визначено «порядок визнання доходів і витрат в цілях оподаткування та нарахування податку на прибуток» (таблиця 1) [6].

Таблиця 1 – Розрахунок податку на прибуток згідно ПКУ

Поняття	Суть

Об'єкт оподаткування	«прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень Податкового Кодексу; дохід (прибуток) нерезидента із джерелом походження з України, що підлягає оподаткуванню згідно з ПКУ»[6].
База оподаткування	«грошове вираження об'єкту оподаткування, визначеного згідно ПКУ» [6].
Ставка податку	18%
Обчислення податку та сплата	«податок нараховується платником самостійно за визначеною ставкою від бази оподаткування згідно ПКУ»[6]. «податковими (звітними) періодами для податку на прибуток підприємств, крім випадків, передбачених ПКУ, є календарні: квартал, півріччя, три квартали, рік»[6]. «податкова декларація розраховується наростаючим підсумком»[6]. «податковий (звітний) період починається з першого календарного дня податкового (звітного) періоду і закінчується останнім календарним днем податкового (звітного) періоду, крім випадків, передбачених ПКУ»[6].
Податкова звітність	«декларація з податку на прибуток» [6].

Джерело: побудовано на основі [6].

При визначенні об'єкта оподаткування, для визнання доходів та витрат застосовується методика відповідно до НП(С)БО» [3-4].

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996/XIV. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text) (дата звернення: 10.05.2025).
2. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1, затв. Наказом МФУ від 28.02.2013 р. № 336/22868. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text) (дата звернення: 10.05.2025).
3. Дохід: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15, затв. Наказом МФУ від 29.11.1999р. № 290. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text) (дата звернення: 12.05.2025).
4. Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16, затв. Наказом МФУ від 31.12.1999р. № 318. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text) (дата звернення: 11.05.2025).
5. Податок на прибуток: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 17, затв. Наказом МФУ від 28.12.2000 № 353. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text) (дата звернення: 06.05.2025).

6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 06.05.2025).
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 10.05.2025).
8. Методичні рекомендації з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті, від 05.02.2001 р., № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0065361-01#Text> (дата звернення: 11.05.2025).
9. Степаненко О.І. Інтерпретація обліково-економічної категорії «фінансові результати», їх класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Випуск 41. С. 112-17.

УДК: 336.77

Тома О.С., аспірант
Уманський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Банківське кредитування експортно-імпоротної діяльності підприємств передбачає надання банком господарським суб'єктам кредитів для фінансування виробництва та реалізації товарів і послуг. Ці кредити надаються для того, щоб полегшити реалізацію готової експортної продукції, а також для забезпечення фінансування всіх етапів виробничо-господарської діяльності підприємств: закупівля виробничих запасів, здійснення технічного переоснащення виробництва, запровадження нової або вдосконалення існуючої технології виробництва, при потребі закупівля готової продукції для реалізації тощо.

Для сільськогосподарських товаровиробників банківський сектор займає лідерську позицію серед джерел додаткового фінансування діяльності. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2024 році банки профінансували українських аграріїв на 100 млрд грн, з яких 52 % було видано банками з іноземним капіталом [1].

Серед, що Проблематику банківського кредитування досліджували такі провідні науковці, як О. Васюренко, Б. Данилишина, В. Лепушинський, В. Міщенко, Ю. Шаповал та інші. Однак вони в основному розглядали це питання при мирних умовах господарювання. Тому, питання щодо кредитування під час війни та

тенденції грошово-кредитних відносин в сучасних умовах залишаються невисвітленими.

Українсько-російська війна показала, що не зважаючи на кредитні ризики, які виникають під час війни, комерційні банки зіткнулись з факторами, які стимулюють банківське кредитування. До них можна віднести наявність у комерційних та державних банків значної ресурсної бази передбаченої для кредитування. Крім того сюди ж відноситься реалізація спільних програм з міжнародними кредитними організаціями; отримання трансфертів від різних міжнародних організацій; надходження додаткових виплат від міжнародних материнських структур до дочірніх підрозділів в Україні, та інші.

З початку війни в Україні спостерігалась особлива підтримка зі сторони банків сільського господарства. Для забезпечення виконання посівних та збиральних робіт у перший рік повномасштабного вторгнення росії було реалізовано цілий ряд програм з банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників.

1. Програма портфельних гарантій. Протягом 2022 року 29 807 сільськогосподарських підприємств отримали кредитів на суму 55 млрд 108 млн грн, з яких за програмою портфельних гарантій 80 % – 25 млрд 549 млн грн [2].

2. До 31 жовтня 2022 року уповноважені банки мали заявки від сільгоспвиробників на отримання кредиту в сумі до 90 млн грн. Їх фінансування мало відбуватись за програмою «Доступні кредити 5-7-9». Відсотки за такими кредитами становили від 0 % до 9 %, залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва. Такі кредити надаються максимум на 5 років, якщо їх беруть на реалізацію інвестиційних проєктів та на рефінансування заборгованості, а також максимум на 3 роки – для фінансування оборотного капіталу. Таке фінансування використовувалось для успішного завершення збиральних робіт та підготовки до посівної компанії 2023 року [3].

Слід відмітити, що в умовах війни в Україні з російськими загарбниками банківське кредитування різних суб'єктів господарювання здійснювалось. Та все ж банківський сектор не зміг забезпечити значного зростання обсягів кредитування економіки країни, всупереч різним додатковим програмам у даній галузі, не дивлячись на базові підходи до оцінки ризиків, які забезпечують мінімізацію кредитування в таких умовах.

Література

1. Гузирь П. Банківське кредитування, як основне джерело для залучення додаткових коштів в агросектор в умовах війни. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/bankivske-kredituvanna-ak-osnovne-dzerelo-dla-zalucenna-dodatkovih-kostiv-v-agrosektor-v-umovah-vijni>
2. Уряд пролонгував пільгові кредити для аграріїв на пів року (2022). URL: <https://minagro.gov.ua/news/uryad-prolonguvav-pilgovi-krediti-dlya-agrariyiv-na-piv-roku>.
3. Шаповал Ю. Банк розвитку як інститут довгострокового фінансування національної економіки України. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2014. № 2. С. 28 – 36.

УДК 657

Тютюнник С.В., к.е.н., доцент
Грубіч Н., здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Оновлення системи бухгалтерського обліку в Україні, зокрема в бюджетних установах, є невід’ємною складовою реформування фінансової сфери держави. В обліку використовуються основні принципи, визначені відповідними законодавчими актами, що застосовуються до всіх підприємств, але з урахуванням особливостей бюджетної сфери.

Необоротні активи, такі як основні засоби, капітальні інвестиції, нематеріальні активи та інші, обліковуються на відповідних субрахунках Плану рахунків бухгалтерського обліку для бюджетних установ.

Метою діяльності бюджетних установ є надання нематеріальних послуг, а не одержання прибутку. У цьому контексті особливої уваги потребує вдосконалення облікових процедур, що стосуються питань обліку та звітності необоротних активів, адже вони становлять вагомую частку матеріальних ресурсів та забезпечують можливість надання різних послуг бюджетними установами.

Відмінністю необоротних активів установ є можливість їх використання в процесі діяльності багато раз, і при цьому зберігається їх початкова форма упродовж тривалого часу, який триває більше

одного року. До необоротних активів належать як матеріальні, так і нематеріальні ресурси [2].

На сьогодні існує поділ необоротних матеріальних активів на дві основні категорії: основні засоби та інші необоротні матеріальні активи. Відповідно до положень Національних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема 121 «Основні засоби», обидві групи поєднуються під загальною назвою «основні засоби» [3].

Ці активи включають матеріальні об'єкти, що використовуються в господарській діяльності, у процесі виробництва, надання послуг або виконання робіт, а також для реалізації функцій суб'єкта державного сектору. Вони можуть застосовуватися для задоволення потреб установи або надаватися в оренду, а термін їх використання, як правило, перевищує один рік.

Одним із ключових критеріїв, за якими здійснюється класифікація активу як основного засобу або іншого необоротного матеріального активу, є його вартість.

Малоцінними необоротними матеріальними активами, відповідно до норм законодавства, вважаються ті, вартість яких не перевищує 20000 гривень.

Наказом Мінфіну України від 20.07.2020 р. № 432 «Про внесення зміни до НП(С)БОДС 121 «Основні засоби»» виключено норму, яка визначає вартісні ознаки для визнання активів основними засобами (дана норма чинна з 01.01.2021 р.) з метою упорядкування обліку подібних активів, що мають однакове функціональне призначення, але обліковуються в різних групах в залежності від вартісного критерію (основні засоби або малоцінні необоротні матеріальні активи).

Не визначає одиницю оцінки для визнання активу основним засобом також МСБО для державного сектору 17 «Основні засоби».

У ПКУ вказано вартісний критерій віднесення активу до основних засобів для платників податку на прибуток для цілей нарахування амортизації в податковому обліку

Нечіткість у критеріях класифікації активів призводить до відсутності єдиного підходу до їх обліку, що негативно впливає на систему бюджетного обліку в цілому.

Додатково це ускладнює процес планування витрат у бюджетних установах, оскільки формування фінансових документів,

зокрема кошторисів, здійснюється відповідно до вимог, закріплених постановою Кабміну України № 228 від 28.02.2002 р. [4].

Функціонування бюджетних установ пов'язане із забезпеченням соціально-культурних, наукових та інших суспільно значущих послуг. Важливу роль у цьому відіграє наявність необоротних активів, які використовуються у повсякденній діяльності установи упродовж тривалого часу.

З часом вони зношуються, а їхня вартість поступово розподіляється на кінцевий фінансовий результат діяльності. Тому правильне формування початкової вартості таких активів є важливим чинником ефективності облікових процесів.

У бюджетному обліку необоротні активи оцінюються за їхньою первісною вартістю, однак на відміну від комерційних підприємств, у обліку бюджетних установ не включаються транспортні витрати та ПДВ. Вартість таких активів фіксується за дебетом рахунків 10, 11, 12, а також відображається у складі фонду необоротних активів на кредиті субрахунку 401 [1].

Попри те, що існуюча система обліку необоротних активів функціонує відповідно до чинного законодавства, її регулювання потребує доопрацювання.

Неврегульованість певних питань обумовлює труднощі для бухгалтерів бюджетних установ. Питання удосконалення обліку необоротних активів є предметом дослідження як вітчизняних, так і міжнародних науковців.

Удосконалення обліку в бюджетному секторі є необхідною умовою ефективного використання державних ресурсів. Оптимізація підходів до класифікації необоротних активів, перегляд вартісного критерію та впровадження міжнародних стандартів дозволять підвищити якість фінансового управління, покращити бюджетне планування та сприятиме раціональному використанню державного майна.

Таким чином, необоротні активи є однією із основних складових активів бюджетних установ. У зв'язку з цим їх точна оцінка. Правильне визнання та раціональне використання забезпечують не тільки ведення господарської діяльності, а й дотримання принципу цільового використання бюджетних коштів.

Література

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

1. Власов М. Особливості обліку необоротних активів в бюджетних установ. URL: https://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc/2015/Tom_3.pdf#page=25
2. Максименко І.Я. Особливості обліку необоротних активів бюджетних установ в умовах реформування бухгалтерського обліку. URL: https://www.zp.edu.ua/uploads/conference/2016/TN2016_T2.pdf#page=309
3. Про затвердження національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#n18>
4. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ : Постанова КМ України від 28.02.2002 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-n>

УДК 657

Тютюнник С.В., к.е.н., доцент
Ляшик О.Ю., здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет

АНАЛІЗ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Податок на додану вартість (ПДВ) є ключовим джерелом доходів державного бюджету України, формуючи найбільшу частку податкових надходжень. Попри його значення, адміністрування ПДВ залишається однією з найбільш проблемних сфер, створюючи виклики як для бізнесу, так і для держави [2]. Нині Україна перебуває на етапі глибокої євроінтеграції, що вимагає гармонізації податкового законодавства з європейськими стандартами (зокрема, Директивою 2006/112/ЄС), адже ПДВ є основним фіскальним інструментом в ЄС [1]. Впровадження СЕА ПДВ стало кроком до світових практик електронного звітування, але системні недоліки зберігаються. На фоні воєнного стану потреба в ефективному та прозорому адмініструванні ПДВ, адаптованому до норм ЄС, є надзвичайно актуальною.

Аналізуючи стан адміністрування ПДВ в Україні, слід виокремити системні недоліки, які гальмують розвиток сумлінного бізнесу, обмежують потенційні надходження до бюджету та ускладнюють процес інтеграції з фіскальною системою ЄС. По-перше, однією з проблем є нестабільність та часті зміни податкового законодавства. Така ситуація створює правову невизначеність для бізнесу, ускладнює довгострокове планування інвестицій та

господарської діяльності, а також підвищує адміністративне навантаження на платників податків. Цьому сприяють численні винятки, податкові пільги та знижені ставки ПДВ для окремих категорій платників, які часто запроваджуються під політичним або галузевим тиском, що істотно відрізняється від європейських норм та принципів нейтральності ПДВ, закладених у Директиві ЄС, та створює перешкоди для ефективної гармонізації [1, 2]. По-друге, значною проблемою є практики адміністрування, пов'язані з контролем та бюджетним відшкодуванням ПДВ. Велика кількість контролюючих перевірок, що іноді мають надмірний або формальний характер, та спірні, часто необґрунтовані, рішення податкових органів призводять до необґрунтованого зменшення суми бюджетного відшкодування ПДВ або його надмірного затягування. Хоча впровадження електронної системи адміністрування мало на меті знизити суб'єктивізм та мінімізувати подібні випадки, проблема досі не усунута повністю і вимагає подальшого вдосконалення контрольних процедур та підвищення прозорості прийняття рішень. По-третє, особливого занепокоєння викликає система блокування податкових накладних через Автоматизований механізм моніторингу ризикових операцій (СМКОР). Цей механізм, хоч і спрямований на боротьбу зі схемами ухилення та «скрутками», часто призупиняє реєстрацію податкових накладних реального, добросовісного бізнесу через недостатньо чіткі або формальні критерії, які не завжди коректно відображають реальну господарську діяльність (наприклад, невідповідність обсягів постачання обсягам придбання, наявність у ланцюгу контрагентів з формальними ризиковими ознаками чи специфіка товарних кодів) [3]. Це призводить не лише до зупинки господарських операцій, але й до «відкладання» бюджетного відшкодування ПДВ – за даними Комітету ВР з питань фінансів, залишок неповерненого ПДВ у I кварталі 2025 р. збільшився до понад 26 млрд грн через затримки платежів Казначейством. Така ситуація критично негативно впливає на ліквідність бізнесу, його оборотні кошти, інвестиційну активність та суперечить принципу своєчасного відшкодування, який є важливим елементом фіскальної системи ЄС для забезпечення нейтральності ПДВ. Серед інших проблем – високі адміністративні витрати на ведення звітності, можливі випадки подвійного оподаткування окремих операцій, проблеми з ефективним контролем за ухиленням від сплати, а також значний обсяг

податкового боргу з ПДВ перед бюджетом. Загалом, перелік проблем у адмініструванні ПДВ – від нестабільності регулювання та надмірного навантаження до невиконання державою своїх зобов'язань із повернення податку – потребує невідкладного вирішення в контексті адаптації до європейських стандартів та впровадження найкращих практик адміністрування [1, 2].

Підвищити ефективність адміністрування ПДВ та прискорити його гармонізацію з нормами ЄС можна за рахунок інтеграції кращих європейських практик та сучасних інструментів. Насамперед, критичним кроком є посилення гармонізації з податковим *acquis* ЄС (законодавством): ліквідація або суттєве обмеження пільг та знижених ставок, що суперечать директивам. Доцільно розглянути введення «єдиного рахунку платника» для сплати ПДВ.

Для подальшої автоматизації та прозорості необхідно продовжити цифровізацію, ухваливши ІТ-стратегію для адміністрування ПДВ. Ключовим елементом має стати впровадження повноцінного «єдиного кабінету платника» з веб-сервісами для звітності, електронного документообігу та онлайн-контролю за станом розрахунків та відшкодування ПДВ. Новації можуть включати спрощений порядок реєстрації ПН та прозорий механізм формування списків контрагентів. Механізм СМКОР потребує вдосконалення: уточнити критерії ризиковості, зменшити формальні підстави для блокування та забезпечити оперативне подання пояснень і швидкі, обґрунтовані рішення [3].

Законодавчо необхідно забезпечити своєчасність бюджетного відшкодування ПДВ, передбачивши дієві санкції за затримки з боку державних органів. Доцільно створити спрощений та прискорений механізм адміністративного або судового оскарження рішень щодо зупинення реєстрації або відмови у відшкодуванні ПДВ. Підвищенню прозорості та боротьбі з шахрайством сприятиме активний обмін податковою інформацією з країнами ЄС (за стандартами DAC7) та використання аналітичних інструментів [1]. Організаційна складова вимагає розвитку інституційної спроможності контролюючих органів (кадри, техзабезпечення) та постійного діалогу з бізнесом. Систематичний науковий підхід до оцінки ризиків та наслідків змін, а також активна міжнародна співпраця (технічна допомога ЄС, обмін досвідом) створять підґрунтя для ефективного адміністрування.

Адміністрування ПДВ в Україні перебуває на етапі реформ,

зумовлених як внутрішніми викликами (війна, необхідність наповнення бюджету), так і зовнішньополітичними цілями (європейська інтеграція). Досягнення прозорості і прогнозованості адміністрування забезпечить стале поповнення бюджету, мінімізує адміністративне навантаження на сумлінних платників та відповідатиме ключовим європейським стандартам.

Література

1. Откаленко О. Administration of Value Added Tax in conditions of European integration. *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*. 2018. Т. 100. № 5.
2. Кислиця А. В., Шульга Т. М. Проблеми сплати ПДВ в Україні під час євроінтеграції. *Universum*. 2023. № 3. С. 17–27. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/599>
3. Герасимчук Н. Затримки відшкодування ПДВ у 2025 році: причини та наслідки. *AgroWeek*. URL: <https://agroweek.com/agroekonomika/zatrymky-vidshkoduvannya-podatku-dodanu-vartist/>

УДК 657

Тютюнник С.В., к.е.н., доцент
Пискун Є.В., здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет

РОЛЬ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ В ЗАПОБІГАННІ ФІНАНСОВИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У системі державного фінансового контролю особливе місце займає податковий аудит як інструмент превентивного впливу на платників податків з метою забезпечення дотримання податкового законодавства.

Зростання обсягів тіньової економіки, недонадходження до бюджету та активізація схем ухилення від оподаткування обумовлюють необхідність науково обґрунтованого удосконалення механізмів контролю, зокрема – аудиторських перевірок.

Податковий аудит виконує не лише функцію контролю, але й слугує дієвим засобом запобігання фінансовим правопорушенням.

У вітчизняній науковій літературі податковий аудит трактується як елемент фінансового контролю, що полягає в перевірці правильності ведення податкового обліку, достовірності звітності та повноти виконання податкових зобов'язань [1, 2].

В економіко-правовому вимірі податковий аудит виконує

контрольну, аналітичну та профілактичну функції.

На практиці розрізняють внутрішній і зовнішній податковий аудит. Внутрішній здійснюється підприємством або незалежними аудиторами з ініціативи керівництва, тоді як зовнішній – представниками державних органів контролю.

У межах державного контролю застосовуються такі форми податкового аудиту, як камеральні, документальні планові та позапланові перевірки.

Профілактичний ефект податкового аудиту полягає в тому, що систематичність та невідворотність перевірок формують податкову дисципліну серед платників податків.

Податковий аудит може виявляти схеми ухилення від сплати податків і сприяти притягненню винних до відповідальності.

Окрім цього, податковий аудит дозволяє виявляти такі типові правопорушення, як:

- занизження податкових зобов’язань через «сірі» зарплати;
- використання контрагентів із ознаками фіктивності;
- завищення витрат через підроблені акти виконаних робіт;
- порушення правил трансфертного ціноутворення в міжнародних корпораціях.

Зміцнення інституційного потенціалу податкового аудиту є ключовою передумовою запобігання фінансовим правопорушенням. Застосування ризикоорієнтованого підходу (Risk-Based Audit) дозволяє зосередити ресурси контролюючих органів на суб’єктах із високим ступенем податкових ризиків. Наприклад, в Україні запроваджено автоматизовану систему оцінки критеріїв ризиковості платників, яка визначає доцільність перевірки на основі набору економічних індикаторів.

Крім того, розширення електронного аудиту (e-audit), що передбачає дистанційний доступ до облікової системи платника, суттєво підвищує ефективність контролю та знижує корупційні ризики. У межах цього підходу ДПС України вже впровадила систему електронної перевірки для суб’єктів середнього бізнесу.

Постійні інвестиції у нові технології та програмні продукти відкривають «трансформаційну еру в аудиті» та сприяють: підвищенню ефективності проведення аудиту на місцях за рахунок автоматизації великої кількості трудомістких процесів; підвищенню якості тестування; кадровим змінам (залучення AI вплине на скорочення кількості молодших аудиторів та зростанню кількості в

висококваліфікованих спеціалістах); збільшення списку джерел інформації та ін. [2].

Податковий аудит – це не лише метод державного контролю, а стратегічний інструмент у запобіганні фінансовим правопорушенням, який потребує постійного вдосконалення та модернізації. Він забезпечує прозорість фінансово-господарської діяльності, формує податкову культуру та сприяє зміцненню податкової дисципліни. Упровадження інноваційних технологій, ризикоорієнтованого підходу та міжнародної координації сприятиме підвищенню ефективності аудиту в Україні та зниженню рівня ухилення від оподаткування в довгостроковій перспективі.

Література

- 1.Артюх О. В. Податковий аудит у системі фінансового контролю : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 412 с.
- 2.Аудит в умовах сталого розвитку : колективна монографія ; за заг. ред. А. О. Петрик. К. : КНЕУ, 2021. 231 с.

УДК 338.2

Хлівненко М.С., здобувач PhD, Економіка
Хмельницький національний університет

СРІБНА ЕКОНОМІКА. ЕКОНОМІЧНИЙ ТЯГАР ЧИ НАДІЙНИЙ ТИЛ УКРАЇНИ

Срібна економіка (від англ. *silver economy*) — це сукупність економічної діяльності, пов'язаної з людьми похилого віку (переважно 60+), а також товари, послуги та інфраструктура, що орієнтовані на їх потреби.

Перший погляд (особливо у середовищі невеликих громад) – це великий економічний тягар, пенсійні виплати, медичне забезпечення, соціальний та паліативний супровід. Важливі акценти на наступних чинниках:

1. Навантаження на пенсійну систему. У зв'язку з демографічним старінням та трудовою міграцією молоді, кількість платників ЄСВ зменшується, а отримувачів пенсій – зростає. Це створює дефіцит Пенсійного фонду.

2. Медичні витрати. Літні люди потребують більшої кількості медичних послуг, а також тривалішого догляду – це навантаження на бюджет.

3. Стагнація ринку праці. В умовах старіння населення спостерігається зменшення активного трудового ресурсу, що негативно впливає на продуктивність економіки. Досвід і вміння не завжди можуть бути адекватним заміником молодих рук, очей і сил.

Разом з тим, потрібно виділити вагоме місце срібної економіки, особливо для «старіючих» економік Європи, куди наближається і Україна:

1. Досвід і знання. Люди старшого віку – носії колосального професійного, культурного та життєвого досвіду. Їх можна залучати як менторів, консультантів, наставників.

2. Соціальна активність. Все більше пенсіонерів займаються волонтерством, громадською діяльністю (особливо в Україні після 2022 року – це підтримка армії, плетіння сіток, робота в тилу).

3. Нові ринки товарів і послуг. Розвиток спеціальних напрямів бізнесу: геріатрія, медицина, туризм для людей 60+, освітні програми для пенсіонерів, спеціальні гаджети, харчування, послуги доставки – все це формує новий економічний сегмент, який має значний потенціал до зростання.

4. Економіка довголіття. Підтримка активного довголіття допомагає зменшити витрати на охорону здоров'я та підвищує якість життя, що є інвестицією в стійкість економіки.

Світові тенденції показують зростання частки населення поважного віку, особливо у економічно розвинутих країнах (табл. 1).

У відповідь на виклики для світу середини 21 століття ООН активно просуває концепцію «економіки активного старіння» (за оцінками експертів – кількість людей віком 60+ сягне 2 мільярдів). ЄС робить акценти на активне впровадження технологій для літніх (eHealth, «розумний» дім), переорієнтацію в цифрову сферу через lifelong learning.

Таблиця 1. – Частка населення віком 60+ у структурі загального населення [1]

Регіон / Країна	2023 рік	Прогноз на 2050 рік	Головні тренди
Світ	~13%	~21%	Стрімке зростання через збільшення тривалості життя
Європа	~25%	~35%	Найстаріший регіон світу (особливо Італія, Німеччина, Франція)
Україна	~23%	~30%	Старіння пришвидшується через війну, міграцію і падіння народжуваності

Головні виклики для України на сьогодні це: дефіцит пенсійного фонду, відтік молоді, зниження народжуваності. Відповідно, базові завдання – реформа системи охорони здоров'я, освіта «третього віку» цифровізація соціальних послуг для людей поважного віку.

Поряд з цим, спостерігаємо стійку тенденцію зростання частки працюючих пенсіонерів в економіці України (рис.1).

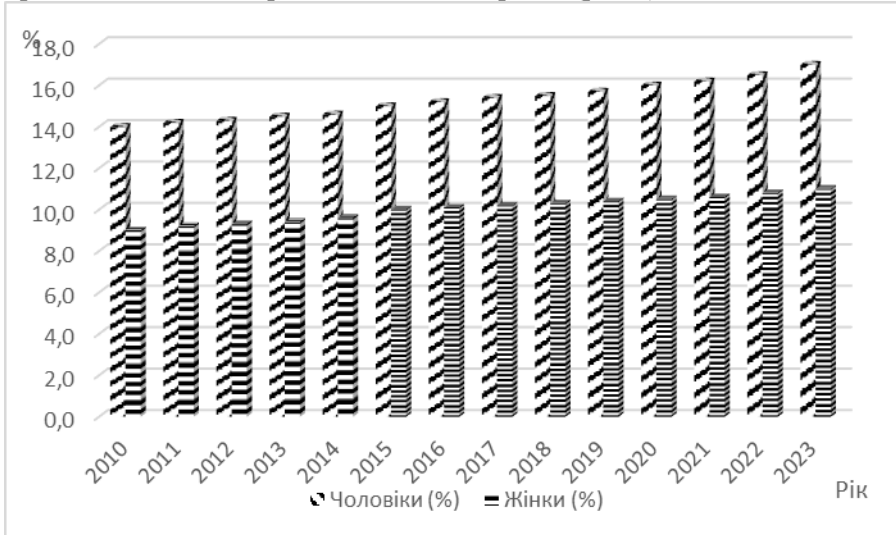

Рисунок 1 Динаміка працюючих пенсіонерів в Україні [2]

Україна витрачає на пенсії більше, ніж середній рівень у світі, але менше, ніж провідні країни Європи. При цьому середній розмір пенсій в Україні — значно нижчий, ніж у ЄС:

- за даними OECD, середній рівень витрат на пенсії у світі становить близько 7.5% ВВП [3];
- у 2021 році витрати на пенсії в ЄС становили 12.9% ВВП [4];
- 2023 році витрати Пенсійного фонду України склали 271.9 млрд грн, або приблизно 6% ВВП [5].

Україна поступово входить у фазу активного старіння населення, подібно до країн Європи, але без достатніх ресурсів і механізмів для ефективної реалізації срібної економіки. Водночас, у цьому — потенціал для розвитку нових ринків, залучення досвідчених фахівців, створення інноваційних сервісів для людей 60+.

Література

1. EU social benefits expenditure up 6% in 2023. URL: <https://www.eureporter.co/economy/social-economy-2/2024/11/26/eu-social-benefits-expenditure-up-6-in-2023/> (дата звернення: 17.05.2025).
2. Економіка України у 2023 році: головне. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/> (дата звернення: 17.05.2025).
3. Pension spending. URL: <https://www.oecd.org/en/data/indicators/pension-spending.html> (дата звернення: 17.05.2025).
4. Social Protection Expenditure indicators. URL: <https://www.worldbank.org/en/data/datatopics/aspire/indicator/social-expenditure> (дата звернення: 17.05.2025).
5. Національні рахунки. Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/natsionalni-rakhunky> (дата звернення: 17.05.2025).

УДК 657

Ходзицька В. В., к.е.н., доцент,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,

ІІІ ТА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК: НОВІ ПІДХОДИ

Штучний інтелект безкордонно впливається у всі сфери управління. Система бухгалтерського обліку не є виключенням. Чіткий алгоритм запитів допомагає отримати з ІІІ кваліфікованого помічника. Алгоритм має є чітким та структурованим:

- ✓ Чітке визначення ролі;
- ✓ Визначення завдання та мети;
- ✓ Запит на уточнення;
- ✓
- ✓
- ✓
- ✓

Рисунок 1. Класифікація продуктів ІІІ для обліку та бізнес- аналізу

Управління Фінанси та бізнес-аналітика

Прогноз: • **Kensho** (S&P Global) — аналітика фінансових даних і прогнозування.
Модель і поведінки: • **AlphaSense** — пошук і аналітика бізнес-документів, інвесторських презентацій.
Оптимізація: • **QuickBooks AI** — автоматизація бухгалтерського обліку, витрат, податків.

Фінанси

Автоматизація

мовою ц

Аналіз рі

Визначення

Автоматизація роботи з текстами та даними

- **Grammarly** — перевірка граматики, тону, стилю, з підказками ШІ.
- **Notion AI** — написання, узагальнення, генерація контенту в нотатках.
- **Zapier AI** — автоматизація процесів з підтримкою ШІ-інструкцій.

- ✓ Покрокова інструкція;
- ✓ Формат та структура;
- ✓ Методологія;
- ✓ Стиль та тон;
- ✓ Обмеження.

Робота штучного інтелекту побудована на основі алгоритмів-математичних інструкцій, що дозволяють системі обробляти дані, знаходити закономірності та робити висновки. У GPT або NETFLIX використовується багаторівнева структура, що імітує роботу нейронів в мозку людини. Вони не просто шукають шаблони, а будують абстракції: слово-речення-сенса. Ролі-ШІ в команді з обліку мають бути чіткими та розподіленими за напрямками. Кожен агент ШІ має спеціалізуватися на певному напрямку та мати чіткі межі-хто за які напрями відповідає

В завданнях аналітики, класифікації, генерації тексту чи зображень ШІ працює з блискавичною швидкістю. В сферах обліку та автоматизації документів ШІ асистує:

- В автоматичному веденні первинних документів;

Рисунок 2. Сфери застосування ІІІ в управлінні підприємством

- В розпізнаванні рахунків, актів, накладних та внесення їх в облік;
- У класифікації витрат та доходів;
- У визначенні типу операцій за контекстом або історією транзакцій.

В сфері аудиту ІІІ допомагає:

- У виявленні помилок;
- В аналізі та знаходженні нетипових та ризикових операцій;
- У перевірці на відповідність стандартам;
- В автоматизації та перевірці операцій з ПДВ, валютного контролю та податкових вимог.

Кожен ІІІ асистент повинен мати свою вузьку спеціалізацію та чіткі межі. Підприємство має визначити відповідальних за різноманітні заходи та терміни передачі згенерованих даних.

Для оптимізації асистента ІІІ потрібно розрізняти продукти, які оптимізують облік, аналіз та автоматизацію роботи з текстами та даними.

Допомогу ІІІ в обробці різноманітної облікової інформації неможливо переоцінити.

Таким чином, асистент ІІІ суттєво впливає на мінімізацію шахрайства та максимізацію фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Література

1. Андрущенко, В. П., & Степаненко, В. М. (2023). *Штучний інтелект в обліку та аудиті: перспективи та виклики*. Вісник Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, (3), 115-128.
2. Бондаренко, О. В., & Ковальчук, С. В. (2024). *Застосування машинного навчання для прогнозування фінансової стійкості підприємства*. Економіка та суспільство, (55), 78-85.
3. Іванов, П. С. (2022). *Алгоритми штучного інтелекту в автоматизації бухгалтерського обліку*. Облік і фінанси, (4), 50-57. Карпенко, І. В. (2021). *Вплив штучного інтелекту на трансформацію фінансової звітності*. Фінансові ринки і технології, (1), 32-41.
4. *Штучний інтелект у фінансовому секторі: аналітичний огляд*. (2023). Київ: Центр економічних досліджень.
5. Smith, J., & Brown, K. (2020). *Artificial intelligence in accounting: A review of current applications*. Journal of Accounting and Finance, 20(2), 45-62.

УДК 657

Чабанюк О. М., к.е.н., доц.

Львівський торговельно-економічний університет
с.н.с. лабораторії товарознавчих та економічних досліджень
Львівський НДІСЕ МЮ України

НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Аграрний сектор економіки є одним із найбільш важливих для будь-якої країни, адже він забезпечує продовольчу безпеку, сировину для промисловості, а також значну частину робочих місць. Враховуючи специфіку аграрної діяльності - сезонність, залежність від погодних умов, великий обсяг матеріальних ресурсів і технічного забезпечення - організація обліку в аграрному секторі має свої особливості. Правильна організація бухгалтерського обліку дозволяє агропідприємствам ефективно управляти ресурсами, зменшувати витрати та підвищувати ефективність виробництва [1-2].

Облік у аграрному секторі відрізняється від загальноприйнятих підходів у промисловості через свою специфіку. Система обліку повинна забезпечити:

- відображення всіх витрат, пов'язаних з виробництвом: оплата праці, закупівля матеріальних ресурсів, витрати на оренду землі, амортизація сільськогосподарської техніки тощо;

- облік сільськогосподарської продукції: як сировини, так і готової продукції. Важливим є вірне відображення запасів та облік зміни їх вартості, оскільки сезонність виробництва призводить до частих змін на ринку;

- спеціалізація бухгалтерії на обліку природних ресурсів: земля, вода, погодні умови мають значний вплив на результат діяльності підприємства.

Основні методи бухгалтерського обліку включають калькулювання собівартості виробництва, врахування біологічних активів, а також облік незавершеного виробництва.

У аграрному секторі особливу роль відіграє облік біологічних активів — рослинництва та тваринництва. Врахування біологічних активів має свої специфічні методи, пов'язані з їх змінами в обсягах, вартості та стані:

– рослинництво - облік насаджень, культур, що перебувають на різних стадіях росту, а також майбутнього урожаю. Важливо враховувати змінність вартості вирощуваних культур залежно від погодних умов та сезонних коливань;

– тваринництво - облік поголів'я тварин, їхнього росту, розвитку та виробництва сільськогосподарської продукції. Тут необхідно вести детальний облік витрат на корм, ветеринарні послуги, нарахування амортизації на обладнання для утримання тварин.

Особливістю обліку біологічних активів є те, що їх вартості підлягають оцінка за справедливою вартістю на звітну дату, що враховує фактори ризику, зміни цін на продукцію та витрати.

В аграрному секторі витрати та доходи потребують детального аналізу та розподілу за наступними категоріями:

– прямі витрати: витрати, що безпосередньо відносяться до виробничого процесу, такі як закупівля насіння, добрив, пального, заробітна плата працівників на поле, обслуговування техніки;

– непрямі витрати: адміністративні витрати, витрати на утримання будівель і споруд, витрати на маркетинг і збут продукції.

Важливим є правильний розподіл витрат на основні та супутні категорії, щоб отримати точну собівартість продукції, а також можливість коректно планувати майбутні витрати та доходи [3, 6].

Сезонний характер аграрного виробництва визначає необхідність чіткого планування та обліку впродовж року. Підприємства повинні заздалегідь прогнозувати потреби в ресурсах і коштах, щоб уникнути можливих затримок у виробництві або дефіциту сировини. У періоди збору врожаю необхідно враховувати витрати на транспортування, зберігання, пакування продукції. На зиму часто доводиться закуповувати додаткові ресурси для підтримки виробничого процесу (корм для тварин, добрива). Ці фактори вимагають гнучкої організації обліку та можливості оперативного реагування на зміни.

Аудит у аграрному секторі повинен враховувати специфіку виробничих процесів і можливі ризики, зокрема зловживання з обліком біологічних активів, неправильне нарахування амортизації на техніку, порушення норм обліку витрат. Контроль за дотриманням облікових стандартів має важливе значення для забезпечення правильності фінансової звітності, запобігання втратам через неефективне управління витратами та забезпечення фінансової

стабільності підприємства.

Сучасні інформаційні системи, такі як ERP-системи для агробізнесу, дозволяють інтегрувати усі етапи обліку в єдину систему: відстеження витрат на кожному етапі виробництва; автоматизація процесу нарахування амортизації та обліку біологічних активів; можливість прогнозування виробничих витрат за допомогою аналітичних інструментів; використання інформаційних технологій підвищує точність обліку, знижує ризик помилок та забезпечує швидку реакцію на зміни в умовах ринку.

Таким чином, організація бухгалтерського обліку в аграрному секторі має бути адаптована до специфіки цієї сфери діяльності. Врахування біологічних активів, сезонних коливань у виробництві та потреба в детальному розподілі витрат є основними аспектами, що визначають правильність обліку. Впровадження сучасних інформаційних систем та контролю за дотриманням стандартів дозволяє зменшити фінансові ризики та підвищити ефективність управління агропідприємством.

Література

1. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Фіскальне навантаження у національній економіці: динамічний аспект / Н.О. Лобода, О.М. Чабанюк, Т.І. Сподарик // Науковий журнал "БІЗНЕС ІНФОРМ". - Харків, 2021. - № 2. - С. 292-299.
2. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект) / Н.О. Лобода, О.М. Чабанюк, Б.Б. Сенишин // Науковий журнал "БІЗНЕС ІНФОРМ". - Харків, 2021. - № 3. - С. 148-155 8. Мединська ТВ, Чабанюк ОМ. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність:[навчально-практичний посібник]. К.: Алерта. 2017.
3. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Мосолова Ю. О. Спрощена система оподаткування як мікроекономічний фіскальний регулятор. Бізнес Інформ. 2021. №4. С. 228–234.
4. Мединська, Т. В., Чабанюк. О. М. "Застосування спеціальних податкових режимів та особливості обліку в аграрній сфері". Теоретико-методологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності прикордонного регіону : кол. монографія / За ред. В. І. Захарченко та М. М. Меркулова. – Одеса: Атлант, 2018. – 163 с. (с. 78-90).
5. Чабанюк О. М. Теорія та методологія обліку, оподаткування, аудиту та аналізу в системі інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання: кол. монографія [Текст] / за заг. ред. д.е.н., проф. О. А. Сарапіної; ХНТУ. – Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2018. – 273 с.
6. Мединська Т. В, Чабанюк О. М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність:[навчально-практичний посібник]. К.: Алерта. 2017.

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПОДАТКІВ

У сучасному економічному просторі податки виступають не лише фіскальним інструментом, але й виявом глибокої взаємодії між економічною системою держави та її громадянами, формують фінансовий каркас державного апарату, впливають на розподіл ресурсів, коригують соціальну справедливість і водночас слугують показником прозорості господарських процесів [1]. Така багатогранність вимагає від наукової думки не тільки переосмислення податкової сутності, а й формування абсолютно нових підходів до аналітики бюджетних розрахунків.

Податки варто розглядати не як обов'язкові грошові вилучення, а як цивілізаційний договір між суспільством і державою, у якому податкова форма - це механізм обміну: платник надає частину своєї вартості в обмін на інституційну стабільність, соціальні гарантії, інфраструктуру та правопорядок. Податок постає як кодована форма довіри, зашифрована у цифрових та нормативних конструкціях фіскальної системи.

У сучасному науковому дискурсі податки дедалі рідше розглядаються як суто фіскальний інструмент. Різні школи економічної думки формують власні підходи до трактування податкової сутності та виходять з концепцій ефективного розподілу ресурсів, справедливості, інституційної взаємодії та навіть поведінкової економіки [2-3].

Як показує порівняльний аналіз, економічна суть податків не може бути зведена до одномірної формули, адже вона вміщує в себе політичні, етичні, правові, ринкові, поведінкові та дискурсивні складники. Податок - це водночас числова змінна, політичне рішення, мовний акт і відображення суспільного договору. Така багато вимірність вимагає від науковця не лише технічного аналізу податкової ставки чи бази, а насамперед - розуміння природи взаємодії людини і держави через фіскальний механізм.

У майбутньому аналітика податкових процесів потребуватиме міждисциплінарного підходу, що поєднає економетрику, етику,

лінгвістику, соціологію та штучний інтелект. Саме така інтеграція дозволить побудувати не лише ефективну, а й еволюційно гнучку податкову систему, яка відповідатиме на виклики часу і не втратить свого соціального легітимного змісту.

Замість класичного визначення податків як «обов'язкових платежів», пропонуємо нову дефініцію: податок - це економічно-правова трансакція, що фіксує взаємовигідний обмін між суб'єктом господарювання та державною інституцією у формі організованого вилучення частини вартості на основі суспільного консенсусу. У такому трактуванні зникає протиріччя між примусовістю і добровільністю, а податок виступає актом взаємного зобов'язання, який легітимізується через закон, але підживлюється довірою.

Податкові надходження не індиферентні до економічного середовища - вони продукують хвилі економічного збурення, викликають ефекти як локального, так і міжнародного характеру. Підвищення ставок ПДВ миттєво змінює споживчу поведінку, вивільняє інфляційні імпульси, а зміни в оподаткуванні прибутку трансформують інвестиційні стратегії підприємств. За рахунок такої умови, податок не просто «збирається», а моделює економіку, адже діє як інструмент спрямованого впливу [4-5].

В науковій літературі, пропонується п'ятирівнева модель аналізу:

- фіскальний рівень (аналіз структури податкових зобов'язань, динаміки платежів, відповідності сум нормативним зобов'язанням);
- правовий рівень (оцінка відповідності податкових практик чинному законодавству, виявлення ризиків податкових спорів);
- інформаційний рівень (вивчення прозорості податкової звітності, якості даних та їх системної узгодженості);
- економічний рівень (дослідження впливу податкового навантаження на рентабельність, ліквідність, платоспроможність);
- аналітично-інноваційний рівень (розробка прогнозних моделей, сценарного планування та стрес-тестування податкових потоків).

Сучасна парадигма податкової аналітики потребує переосмислення взаємодії між суб'єктом господарювання, органами фіскального регулювання та глобальним економічним простором. У новій моделі податкова дисципліна перестає бути суто технічним явищем і трансформується в багатовекторну систему динамічного

обміну зворотним інформаційним, фінансовим та етичним сигналом.

Системне трактування розрахунків із бюджетом як багатофункціонального процесу дозволяє не лише глибше аналізувати податкову поведінку підприємства, а й інтегрувати її в ширшу контекстуальну мережу макроекономічних взаємозв'язків - це відкриває нові горизонти для розробки податкових стратегій, що одночасно відповідають критеріям законності, гнучкості та репутаційної відповідальності та наближають підприємницьку практику до стандартів соціально орієнтованої економіки.

Таким чином, податки - це не просто інструмент вилучення ресурсів, а складна форма економічного коду, що регулює взаємодію суб'єктів економіки та держави. Аналіз розрахунків із бюджетом має виходити за межі бухгалтерської техніки і перетворюватися на управлінський, аналітичний та прогностичний інструмент. Його завданням вважається не лише контроль, а й стратегічне планування, оптимізація, виявлення точок нестабільності та формування стійких фіскальних моделей. Побудова майбутнього податкового аналізу вимагає нових методологій, унікального мислення та інтеграції інновацій - саме так буде досягнуто справжню економічну ефективність у сфері розрахунків із бюджетом.

Література

1. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Сенишин Б. Б. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект). Бізнес Інформ. 2021. № 3. С. 148-155. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001261167>
2. Мединська ТВ, Чабанюк ОМ. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність:[навчально-практичний посібник]. К.: Алерта. 2017.
3. Мединська Т. В. Спрощена система оподаткування: загальні положення, облік і звітність : навчально-практичний посібник / Т. В. Мединська, О. М. Чабанюк. – К. : Алерта, 2013. – 208 с.
4. Озеран В.О. Бухгалтерський облік у споживчій кооперації : навч. посібн. / В.О. Озеран, П.О. Куцик, А.М. Волошин. – Львів : Вид-во Львівської КА, 2008. – 660 с.
5. Чабанюк, О. М. «Аспекти проведення досліджень у сфері оподаткування.» (2024).
6. Melnyk, S., Chabaniuk, O., Ravlinko, Z., Petrukha, N., & Bodnariuk, I. (2023). Formation of a security environment for personnel management of socioeconomic systems before and during the war: Legal aspect: Formación de un entorno de seguridad para la gestión del personal de los sistemas socioeconómicos antes y durante la guerra: Aspecto legal. Cuestiones Políticas, 41(78), 493-503. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40619>.

УДК 658.8

Чепеленко А. М., к.е.н., доцент
Степанова С. В., здобувачка вищої освіти,
Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

Товарна політика є основою діяльності будь-якого підприємства, адже саме через продукт відбувається контакт із ринком. Для малих підприємств, які функціонують у регіональному середовищі, ця політика набуває особливої форми – вона адаптується до локальних особливостей, попиту та можливостей збуту.

Малі підприємства в регіонах часто зіштовхуються з обмеженим доступом до широких дистрибуційних каналів, тому товарна політика має орієнтуватися на вузьку аудиторію з урахуванням локального менталітету, звичок споживання та платоспроможності [1]. Наприклад, на заході України більша популярність продукції з органічними або етнічними мотивами, тоді як у промислових регіонах східної частини — попит на практичність та доступність.

Особливістю регіональної товарної політики є також врахування сезонності. У сільськогосподарських регіонах малі виробники часто будують свої товарні портфелі навколо сезонних продуктів — ягід, меду, сирів, овочів. Це змушує оперативно змінювати товарні пропозиції, створювати сезонні лінійки й тимчасові бренди [2].

Згідно з дослідженням аналітичного центру BRDO (2023), понад 72% малих підприємств в Україні продають свої товари лише в межах області. Це обмежує географію збуту, але й водночас дозволяє більш гнучко налаштовувати асортимент відповідно до специфіки регіону, не витрачаючи ресурси на масштабування.

Товарна політика малих підприємств тісно пов'язана з виробничими можливостями. Через обмежені ресурси такі компанії зазвичай концентруються на вузькому, але добре опрацьованому асортименті. Це дає змогу підвищити якість, зменшити витрати на зберігання і логістику, а також глибше вивчити поведінку споживачів.

Ще однією регіональною особливістю є крафтовість продукції. Малі підприємства часто роблять ставку на унікальні рецептури, ручну працю, локальні інгредієнти — все це сприяє формуванню

товарного іміджу та залученню лояльної аудиторії. Наприклад, бренд «Горгани» (Івано-Франківськ) виробляє локальні чаї з гірських трав, що стали впізнаваними завдяки унікальному регіональному позиціонуванню.

У регіонах, де спостерігається трудова міграція, зростає попит на товари, які легко перевозити, дарувати або відправляти за кордон. Це формує тренд на компактні упаковки, довготривале зберігання та мультимедійні набори, які часто використовують у товарній стратегії малі виробники Закарпаття та Буковини.

Важливим фактором є також цінова чутливість споживачів у регіонах. Якщо у великих містах преміум-сегмент частіше знаходить попит, то в регіональних центрах більш успішними є компанії, що вміють сформулювати збалансовану пропозицію у середньому або економ-сегменті [5].

Додатковою рисою є тісна комунікація із клієнтами. Малі підприємства в регіонах часто реалізують продукцію через локальні ярмарки, соціальні мережі або особисті зв'язки. Це формує прямий зворотний зв'язок, що дозволяє оперативно змінювати товарні характеристики: упаковку, вагу, форму подачі тощо.

Товарна політика в регіональному аспекті часто орієнтується на соціальну місію. Наприклад, у прифронтових регіонах частина малого бізнесу додає до своїх товарів елементи патріотичного змісту або частину прибутку направляє на ЗСУ, що також впливає на позиціонування та сприйняття продукту [4].

У деяких регіонах України активна співпраця з громадами чи кластерами (наприклад, «Сирний кластер Поділля» або «Крафтові вина Одещини») дозволяє малим підприємствам створювати спільні товарні лінійки, підвищувати якість та додану вартість, а також брати участь у спільних маркетингових ініціативах.

Діджиталізація дає нові можливості. У 2022–2024 рр. спостерігається активний перехід регіональних малих підприємств до онлайн-продажів через платформи Prom.ua, Etsy, «Rozetka Marketplace». Це дозволяє вийти за межі локального ринку, зберігаючи при цьому регіональний характер товару.

Окремо варто виділити вплив грантових програм. Завдяки фінансуванню від USAID, ЄС чи урядових ініціатив (наприклад, програми «Робота») малі підприємства змогли інвестувати в нове

обладнання, розширити товарну лінійку, додати екологічні сертифікати або перейти на нові види упаковки.

Не менш важливою складовою товарної політики є екологічність. У регіонах Карпат, Полісся та Черкащини поширюється виробництво натуральної продукції з мінімальним впливом на довкілля [3]. Малі підприємства враховують ці запити, формуючи відповідні товарні пропозиції та маркування — «еко», «zero waste», «без ГМО».

Отже, товарна політика малих підприємств у регіональному розрізі — це складний і багатогранний процес, який поєднує економічні можливості, соціокультурні особливості регіону та поведінкові патерни локальних споживачів. Ефективна регіональна товарна стратегія має базуватися на гнучкості, креативності та тісному зв'язку з громадою, що дозволяє малому бізнесу бути конкурентоспроможним навіть у умовах турбулентної економіки.

Література

1. Про розвиток малого та середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 40. (дата звернення: 21.05.2025).
2. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2023 рік. К.: Держстат, 2024. 487 с. (дата звернення: 21.05.2024).
3. Савчук В.С. Регіональні особливості розвитку малого бізнесу в Україні. Економіка і держава. 2023. № 9. С. 85–89.
4. KPMG. Стан МСБ в Україні: проблеми, очікування, рішення. Аналітичний звіт. 2024. URL: <https://home.kpmg/ua/> (дата звернення: 22.05.2025).
5. Чеботарьов С.В. Товарна політика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 232 с.

УДК: 330.15:504

Чередник А. О., к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК СТРАТЕГІЯ ГЛОБАЛЬНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

У XXI столітті людство зіткнулося з нагальною потребою переосмислення традиційних моделей економічного розвитку, які ґрунтуються на нераціональному використанні природних ресурсів,

домінуванні викопного палива та нехтуванні екологічними аспектами. Наслідками такого підходу стали зростання антропогенного впливу на довкілля, поглиблення кліматичної кризи, зменшення біорізноманіття, деградація екосистем, а також соціальні диспропорції, на що вказують дослідження [1, 2]. У зв'язку з цим дедалі більшої актуальності набуває концепція зеленої економіки, яка розглядається як ефективна стратегія досягнення глобального сталого розвитку, гармонійного поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної безпеки.

Попри широку підтримку на рівні міжнародних організацій, урядів та бізнес-структур, перехід до зеленої економіки супроводжується значними викликами, зумовленими об'єктивними економічними чинниками та політичною інерцією. Водночас потенціал зеленої економіки відкриває нові можливості для інноваційного розвитку, створення зелених робочих місць та формування нової екологічно орієнтованої моделі глобальної економіки, що й обумовлює актуальність дослідження тематики.

Згідно з дослідженням United Nations Environment Programme [3], зелена економіка визначається як економіка, що забезпечує підвищення добробуту та соціальної рівності за рахунок значного зниження екологічних ризиків та дефіциту ресурсів. Її фундаментальні принципи включують представлено на рис. 1.

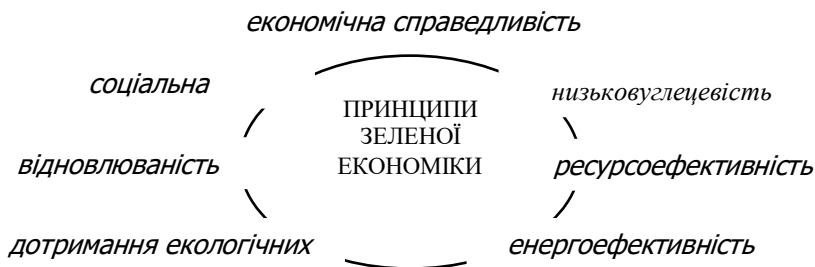

Рисунок 1 Принципи зеленої економіки

Джерело: складено автором за [3]

На відміну від традиційної економічної парадигми, зелена економіка передбачає інтеграцію екологічних та соціальних пріоритетів в усі сфери економічного планування. Це вимагає переорієнтації інвестицій у «зелені» сектори: відновлювану енергетику, органічне сільське господарство, еко-туризм,

енергоефективне будівництво, управління відходами, тощо.

Впровадження засад зеленої економіки постає як складний і багатовимірний процес, що супроводжується низкою викликів на глобальному рівні. У цьому контексті вагомим викликом виступає інституційна інерція, яка проявляється у залученні застарілих управлінських та регуляторних підходів, не адаптованих до вимог екологічної модернізації. Наступним викликом виступає недостатній рівень фінансування екологічних інновацій. Зокрема, відсутність сприятливого фінансового середовища, інструментів «зеленого» кредитування та ефективних механізмів ризик-менеджменту призводить до відставання країн у глобальних процесах екологічної трансформації. Третій виклик пов'язаний з нерівномірністю міжнародної підтримки та обмеженим доступом країн Глобального Півдня до екологічно доцільних технологій, знань та експертизи. Наявна асиметрія у сфері трансферу технологій та інтелектуальної власності створює додаткові бар'єри для імплементації «зелених» рішень на глобальному рівні. На додаток мають місце суперечності між короткостроковими економічними цілями урядів та довгостроковими екологічними пріоритетами.

Попри окреслені виклики, перехід до зеленої економіки відкриває широкі можливості для переосмислення траєкторій глобального розвитку, спрямованих на досягнення екологічної рівноваги, соціальної справедливості та економічної стійкості. Зелена трансформація стає відповіддю на виклики кліматичної кризи та джерелом нового економічного зростання, технологічного оновлення та створення робочих місць.

За прогнозами Міжнародного агентства з відновлюваної енергетики [4], активне впровадження відновлюваних джерел енергії, енергоефективних технологій та низьковуглецевих інфраструктур здатне забезпечити до 122 мільйонів робочих місць до 2050 року. В документі вказано, що означений приріст очікується завдяки перерозподілу трудових ресурсів у сферах, пов'язаних з відновлюваною енергетикою, будівництвом енергоефективних будівель, сталим транспортом і управлінням відходами. Зелена трансформація відкриває можливість до переходу на циркулярну економіку, яка ґрунтується на замкнених циклах використання матеріалів та дозволяє зменшити ресурсну залежність, підвищити ефективність виробництва, скоротити обсяги відходів та уповільнити

темпи деградації довкілля.

Крім того, розвиток зелених фінансів формує інституційно зріле та стійке фінансове середовище, орієнтоване на довгострокову екологічну безпеку. Зелені облігації, ESG-інвестиції, кліматичні фонди, забезпечують спрямування капіталу на проекти, що мінімізують екологічні ризики та підвищують адаптивність економіки до змін клімату [5]. Водночас Європейський зелений курс демонструє потенціал політичної та фінансової інтеграції задля здійснення масштабної екологічної модернізації економіки.

Таким чином, доцільно прийти до висновку, що зелена економіка здатна забезпечити баланс між економічним зростанням, соціальною справедливістю та збереженням природного середовища. Її впровадження виступають відповіддю на глобальні виклики та підґрунтям для формування нової моделі економічного розвитку, заснованої на інноваціях, ефективному ресурсокористуванні та низьковуглецевій інфраструктурі. Попри наявність окреслених викликів, зелена трансформація демонструє високий потенціал для створення нових робочих місць, розвитку фінансових інструментів сталого інвестування, активізації циркулярної економіки та посилення міжнародної співпраці. Саме тому перехід до зеленої економіки має розглядатися як стратегічна необхідність для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та життєздатності сучасної глобальної цивілізації.

Література

1. Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.). IPCC, Geneva, Switzerland, 2023. 184 pp., DOI: <https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647>.
2. Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services IPBES. Bonn, Germany: IPBES Secretariat, 2022. 1148 p. URL: https://zenodo.org/records/6417333/files/202206_IPBES%20GLOBAL%20REPORT_FULL_DIGITAL_MARCH%202022.pdf?download=1
3. Global Environment Outlook GEO-6: Healthy Planet, Healthy People. United Nations Environment Programme. Cambridge University Press. 2019. 745 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108627146>
4. World Energy Transitions Outlook: 1.5°C Pathway, International Renewable Energy Agency, IRENA. Abu Dhabi. 2021. 312 p. URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2021/Jun/IRENA_World_Energy_Transitions_Outlook_2021.pdf

5. Developing Sustainable Finance Definitions and Taxonomies, Green Finance and Investment, OECD Publishing, Paris, 2020. 141 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/134a2dbe-en>

УДК 657

Чудовець В.В., к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

СИСТЕМА ПРАВ ЕКСПЕРТА-БУХГАЛТЕРА

Сучасні господарські відносини характеризуються виникненням нових форм їх реалізації, широким впровадження ІТ-технологій, зміною правового та податкового забезпечення та, відповідно, трансформацією бухгалтерського обліку господарських операцій. За таких умов виявлення, розслідування та подальше попередження злочинів та правопорушень в економіці стає все складнішим. Одним із інструментів, які дозволяють розслідувати злочини в економіці, які стали наслідком порушень бухгалтерського обліку та оподаткування суб'єктами господарювання є судово-бухгалтерська експертиза.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. №4038-ХІІ, «судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [1].

Судово-експертна діяльність в Україні здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження. Для реалізації експерти наділені правами, до яких відповідно до статті 13 Закону «Про судову експертизу» відноситься:

1) подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, якщо експертиза призначена судом або органом досудового розслідування або ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються предмета судової експертизи;

2) вказувати у висновку експерта на виявлені в ході проведення судової експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання;

3) з дозволу особи або органу, які призначили судову експертизу, бути присутнім під час проведення слідчих чи судових дій і заявляти клопотання, що стосуються предмета судової експертизи;

4) подавати скарги на дії особи, у провадженні якої перебуває

справа, якщо ці дії порушують права судового експерта;

5) одержувати винагороду за проведення судової експертизи, якщо її виконання не є службовим завданням;

6) проводити на договірних засадах експертні дослідження з питань, що становлять інтерес для юридичних і фізичних осіб, з урахуванням обмежень, передбачених законом.

Інші права судового експерта передбачаються процесуальним законодавством. Так відповідно до п. 2.1 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, «експерт також має право:

- ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи;

- у разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення невідкладно заявляти клопотання органу (особі), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), щодо уточнення поставлених експертові питань;

- у разі незгоди з іншими членами експертної комісії скласти окремий висновок;

- викладати письмово відповіді на питання, які ставляться йому під час надання роз'яснень чи показань;

- на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав» [2].

Окремі права експерта безпосередньо взаємопов'язані з його обов'язками, як-от провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок. Наприклад, досить часто на практиці надати обґрунтований та об'єктивний висновок неможливо без отримання експертом додаткових матеріалів про об'єкт дослідження. Ігнорування експертом свого права – подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, призводить до недотримання його обов'язку – провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок. Внаслідок цього висновок є необґрунтований та не враховує всі матеріали справи. Наприклад, надання висновку про зниження фінансового результату до оподаткування через невизнання платником податку на прибуток доходу за окремими видатковими накладними на реалізацію товарів є недостовірним без оцінки собівартості таких товарів та врахування її

впливу на фінансовий результат. Відсутність первинних документів з придбання таких товарів у матеріалах, що були передані експерту на дослідження повинна зумовлювати подання клопотання на отримання додаткових матеріалів, а у випадку їх відсутності – до відмови від надання висновку.

Таким чином, права та обов'язки експерта є своєрідним законодавчо встановленим балансом, що дозволяє забезпечити незалежність судового експерта та правильність його висновку.

Література

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. №4038-ХІІ. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 01.05.2025).

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n69> (дата звернення: 01.05.2025).

УДК 657.1:339.924:336.1/5(4)

Шепель І.В., к.е.н., доцент

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Євроінтеграційні процеси відіграють визначальну роль у розвитку методології фінансового обліку в Україні, зумовлюючи її поступову адаптацію до міжнародних стандартів та практик Європейського Союзу. Цей вплив проявляється у впровадженні Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що забезпечує підвищення прозорості, порівнянності та інформативності фінансової звітності українських підприємств для міжнародних інвесторів та інших зацікавлених сторін. Гармонізація національного законодавства з європейськими директивами у сфері бухгалтерського обліку та аудиту є ще одним ключовим аспектом цього впливу, спрямованим на створення єдиного інформаційного простору та підвищення довіри до

фінансової звітності.

Водночас, євроінтеграція стимулює розвиток нових облікових практик та підходів, зокрема у сфері обліку фінансових інструментів, основних засобів, нематеріальних активів та інших об'єктів обліку, відповідно до принципів, визначених МСФЗ. Необхідність забезпечення якості та достовірності фінансової інформації в умовах євроінтеграції також сприяє посиленню ролі професійних бухгалтерських організацій, підвищенню кваліфікації облікових працівників та розвитку системи контролю якості фінансової звітності. Отже, євроінтеграційні процеси є потужним каталізатором якісних змін у методології фінансового обліку в Україні, спрямованих на її інтеграцію до світової облікової системи та забезпечення інформаційних потреб економіки в умовах глобалізації.

Ковальчук І. П. у своїх працях глибоко аналізувала проблеми та перспективи впровадження МСФЗ малими та середніми підприємствами (МСП) в Україні. Її дослідження виявили, що, незважаючи на законодавчі вимоги щодо застосування спрощеної версії МСФЗ для МСП, існує низка перешкод. До них належать високі витрати на первинне впровадження, недостатня кваліфікація облікового персоналу, складність розуміння окремих положень стандартів та відсутність чітких методичних рекомендацій, адаптованих до специфіки діяльності МСП в Україні. Водночас, авторка наголошувала на потенційних перевагах впровадження МСФЗ для МСП, таких як підвищення прозорості, полегшення доступу до фінансування та покращення інвестиційної привабливості. Результатом її досліджень стали обґрунтовані рекомендації щодо розробки державної програми підтримки впровадження МСФЗ для МСП, спрощення процедур та надання методичної допомоги [1, с.75].

Мельник О. Г. детально досліджувала процес імплементації європейських директив щодо консолідованої фінансової звітності та звітності нефінансової інформації в Україні. Її аналіз показав, що українське законодавство поступово наближається до європейських вимог, проте існують певні розбіжності та незавершеність у нормативно-правовому регулюванні. Зокрема, авторка виявила проблеми з визначенням критеріїв консолідації, розкриттям інформації про пов'язані сторони та інтеграцією вимог щодо звітності у сфері сталого розвитку. Результатом її досліджень стали пропозиції щодо внесення змін до національного законодавства з метою повного

узгодження з європейськими директивами, а також розробки практичних рекомендацій для підприємств щодо підготовки консолідованої та нефінансової звітності [2, с.56].

Петренко С. В. у своїх дослідженнях акцентувала увагу на необхідності подальшої гармонізації нормативно-правового забезпечення фінансового обліку в Україні з вимогами Європейського Союзу. Її аналіз виявив наявність колізій та неузгодженостей між національними стандартами бухгалтерського обліку (П(С)БО) та МСФЗ, а також між різними законодавчими актами, що регулюють бухгалтерський облік та фінансову звітність. Авторка обґрунтувала необхідність розробки чіткої стратегії переходу на МСФЗ, включаючи перегляд існуючих П(С)БО, розробку нових нормативних документів та підвищення рівня професійної підготовки бухгалтерів. Результатом її досліджень стали конкретні пропозиції щодо удосконалення законодавчої бази, спрямовані на забезпечення її більшої прозорості, зрозумілості та відповідності європейським стандартам [3, с.87]. Хоча безпосередньо дослідження іноземних авторів не завжди фокусуються виключно на Україні, їхні праці з питань впровадження та впливу МСФЗ у різних країнах, процесів гармонізації облікових систем та розвитку міжнародних стандартів є надзвичайно важливими для розуміння контексту євроінтеграційних процесів в Україні.

Євроінтеграційні процеси справляють суттєвий вплив на трансформацію та вдосконалення методології фінансового обліку в Україні, обумовлюючи необхідність адаптації національної облікової системи до вимог європейського правового поля, зокрема до положень Директив Європейського Союзу та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). У контексті поступової інтеграції до єдиного економічного простору ЄС важливого значення набуває гармонізація облікової політики суб'єктів господарювання, що передбачає узгодження підходів до визнання, оцінки, класифікації та розкриття облікової інформації. Така гармонізація зумовлює посилення вимог до прозорості, порівнянності та достовірності фінансової звітності, а також стимулює модернізацію національної нормативно-методичної бази бухгалтерського обліку. Євроінтеграція сприяє розвитку професійних компетенцій бухгалтерів, впровадженню цифрових технологій в облікову практику, активізації процесів автоматизації збору, обробки та подання звітних даних відповідно до європейських стандартів (наприклад, XBRL). Крім того,

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

спостерігається підвищення ролі облікової інформації як основи для прийняття ефективних управлінських рішень в умовах підвищеної економічної конкуренції та фінансової прозорості. Внаслідок цього методологія фінансового обліку в Україні набуває більшої гнучкості, орієнтованості на користувача інформації, а також інтеграції до глобального інформаційного середовища, що є передумовою сталого розвитку національної економіки та підвищення її інвестиційної привабливості.

Реалізація гармонізації методології фінансового обліку з європейськими нормами передбачає комплексну трансформацію як нормативно-правової, так і професійної складових облікової системи. Зокрема, ключовими напрямками є: адаптація національних стандартів обліку до МСФЗ, з урахуванням специфіки функціонування українських суб'єктів господарювання; удосконалення законодавчого регулювання бухгалтерського обліку, зокрема шляхом гармонізації з Директивами ЄС (особливо 2013/34/ЄС щодо фінансової звітності).

Література

1. Ковальчук, І. П. Проблеми та перспективи впровадження МСФЗ в облікову практику малих та середніх підприємств України. *Облік і фінанси*, 2023. № 2 (100). С. 75-82.
2. Мельник, О. Г. Імплементація європейських директив щодо консолідованої фінансової звітності в Україні: сучасний стан та перспективи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*, 2021. № 219. С. 56-63.
3. Петренко, С. В. Гармонізація нормативно-правового забезпечення фінансового обліку в Україні з вимогами Європейського Союзу. *Фінанси України*. 2024. № 3. С. 87-99.

УДК 657.1:336.2(477)

Шепель І.В., к.е.н., доцент

Мінакова Є.А., здобувач вищої освіти

Херсонський державний аграрно-економічний університет

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Євроінтеграційний вектор розвитку України зумовлює необхідність якісного оновлення методології фінансового обліку з

орієнтацією на міжнародні стандарти, прозорість та порівнянність звітності. Гармонізація національної облікової системи з положеннями Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Директивами Європейського Союзу створює передумови для підвищення інвестиційної привабливості країни, зміцнення фінансової дисципліни та інтеграції до європейського економічного простору. Сидоренко Н. І. у своїх працях глибоко досліджувала вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на облік окремих об'єктів обліку в Україні, зокрема фінансових інструментів. Її дослідження показали, що застосування принципів МСФЗ, таких як облік за справедливою вартістю, призводить до більш об'єктивного відображення фінансового стану підприємств та їхньої інвестиційної привабливості. Водночас, авторка виявила складнощі, пов'язані з практичним застосуванням цих принципів в умовах волатильності українського фінансового ринку та недостатньої розвиненості інфраструктури оцінки. Результатом її досліджень стали рекомендації щодо адаптації методології обліку фінансових інструментів до специфіки української економіки та підвищення рівня знань бухгалтерів у цій сфері [1, с.112].

Соколенко Л. М. у своїх дослідженнях аналізувала трансформацію системи фінансової звітності великих підприємств України в умовах євроінтеграції. Її роботи підтвердили значний прогрес у впровадженні МСФЗ великими компаніями, що сприяло підвищенню якості та порівнянності їхньої фінансової звітності на міжнародному рівні. Водночас, авторка виявила проблеми, пов'язані з забезпеченням послідовного застосування МСФЗ, розкриттям складної фінансової інформації та необхідністю постійного оновлення знань облікового персоналу. Результатом її досліджень стали рекомендації щодо вдосконалення системи контролю за застосуванням МСФЗ та підвищення рівня корпоративної прозорості [2, с.106]. У межах цього процесу визначено ключові напрями реалізації: адаптація законодавчої бази України до вимог МСФЗ та Директив ЄС (табл.1).

Таблиця 1. – Напрями реалізації методології фінансового обліку в Україні в умовах євроінтеграційних процесів

Напрямок	Характеристика
Адаптація національного законодавства до МСФЗ та Директив ЄС	Передбачає приведення законодавчих актів України у відповідність до міжнародних норм щодо обліку та звітності
Удосконалення нормативно-методичної	Розробка сучасних методичних рекомендацій, галузевих стандартів, облікових політик на основі

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

бази	МСФЗ
Цифровізація фінансового обліку	Використання електронних форматів звітності (XBRL), автоматизованих систем обліку (ERP), інтеграція з державними платформами
Підвищення професійної кваліфікації фахівців	Навчання бухгалтерів сучасним міжнародним вимогам, впровадження програм сертифікації (ACCA, CIMA, CAP/CIPA)
Гармонізація облікової політики підприємств	Уніфікація підходів до визнання, оцінки, розкриття інформації у звітності згідно з МСФЗ
Запровадження інтегрованої та нефінансової звітності	Зміщення акценту з виключно фінансової інформації на розкриття даних про сталий розвиток, ESG, соціальну відповідальність
Розвиток облікової аналітики	Посилення аналітичної функції обліку через використання сучасних цифрових інструментів (BI, Big Data, KPI)
Інституційна підтримка гармонізаційних процесів	Підвищення ролі державних органів і професійних організацій у формуванні та контролі методології обліку

Джерело: згруповано автором за дослідженнями [1-2].

Ткаченко В. С. у своїх дослідженнях зосереджувала увагу на проблемах та перспективах застосування принципів справедливої вартості в обліку основних засобів в Україні в контексті євроінтеграції. Її аналіз показав, що, незважаючи на вимоги МСФЗ щодо використання справедливої вартості, існують значні труднощі з її визначенням в умовах нестабільної економіки та відсутності розвинутого ринку активів. [3, с. 11]. Головним є оновлення нормативно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку; впровадження цифрових технологій у сфері обліку (зокрема XBRL та ERP-систем); розвиток професійної підготовки облікових кадрів згідно з міжнародними кваліфікаційними вимогами; розширення сфери застосування інтегрованої та нефінансової звітності; а також посилення ролі професійних об'єднань у процесі трансформації облікової системи.

З метою підвищення ефективності цих трансформацій запропоновано низку практичних заходів: прискорення офіційного впровадження МСФЗ для ширшого кола суб'єктів господарювання; запровадження державних програм підвищення кваліфікації бухгалтерів відповідно до європейських стандартів; оновлення навчальних програм з бухгалтерського обліку з фокусом на міжнародні сертифікаційні моделі (ACCA, CIMA); розробка доступного програмного забезпечення для трансформації звітності

малого бізнесу у форматі МСФЗ; стимулювання використання сучасних аналітичних інструментів (Business Intelligence, KPI, Big Data) у процесі формування звітності; активізація міжнародної співпраці з європейськими регуляторами обліку з метою обміну досвідом та імплементації кращих практик. Таким чином, системне впровадження зазначених напрямів сприятиме не лише удосконаленню методології фінансового обліку, а й підвищенню якості фінансової звітності, що формуватиметься за єдиними підходами в межах інтегрованого європейського економічного простору

Література

1. Сидоренко, Н. І. Вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на облік фінансових інструментів в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. № 35. С. 112-118.
2. Соколенко, Л. М. Трансформація системи фінансової звітності великих підприємств України в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*, 2022. № 27(3). С. 105-111.
3. Ткаченко, В. С. Застосування принципів справедливої вартості в обліку основних засобів: проблеми та перспективи в умовах нестабільної економіки. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2020. № 11-12. С. 3-10.

УДК: 657.37:339.9

Шпак В.А., д.е.н., професор
Райковська І.Т., к.е.н., доцент
Костенко О.М., к.е.н., доцент

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ОБЛІКОВИХ ТА АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Глобалізація та інтеграційні процеси значно трансформують сучасний економічний простір, впливаючи на всі сфери економічної діяльності, включаючи бухгалтерський облік і фінансову звітність. Інтеграція національних економік у світову економічну систему створює нові вимоги до облікових стандартів, які повинні забезпечувати прозорість, порівнянність та зрозумілість фінансових даних на міжнародному рівні. Гармонізація облікових систем стає необхідною умовою для підтримання стабільності глобальних фінансових ринків і сприяє розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій.

Глобалізація означає процеси економічної, політичної та культурної взаємодії між країнами, які призводять до утворення єдиного світового економічного простору. В економічному контексті глобалізація сприяє зростанню міжнародної торгівлі, транснаціональних інвестицій і глобалізації фінансових ринків. Інтеграційні процеси включають формування економічних об'єднань, таких як Європейський Союз, Північноамериканська угода про вільну торгівлю (NAFTA), Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (APEC) та інші, які регулюють економічні відносини між країнами-членами та встановлюють єдині стандарти для обліку та звітності.

Відзначимо напрями впливу глобалізації на облікові системи:

1. Зростання потреби в гармонізації облікових стандартів. Глобалізація створює необхідність уніфікації бухгалтерських стандартів для забезпечення прозорості та порівнянності фінансової звітності компаній, що діють на міжнародних ринках. Міжнародні інвестори та кредитори потребують достовірної та зрозумілої фінансової інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Ця потреба призвела до активного розвитку та поширення Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), які встановлюють єдині правила для складання фінансової звітності у більш ніж 140 країнах світу.

2. Розширення міжнародної діяльності компаній. Завдяки глобалізації компанії отримують доступ до нових ринків і ресурсів, що розширює їх діяльність за межі національних кордонів. Це вимагає адаптації облікових систем для забезпечення уніфікованого підходу до обліку фінансових операцій у різних країнах. Великі корпорації, зокрема транснаціональні, змушені узгоджувати свої облікові системи відповідно до міжнародних стандартів для спрощення звітності перед інвесторами та регуляторами.

3. Інтеграційні процеси як стимул для розвитку облікових систем. Європейський Союз як приклад інтеграційного впливу ЄС є одним із найяскравіших прикладів економічної інтеграції, яка вплинула на розвиток облікових систем у країнах-членах. У 2002 році ЄС ухвалив рішення про обов'язкове застосування IFRS для компаній, чії акції котируються на європейських фондових біржах. Це рішення стало ключовим чинником гармонізації обліку в Європі і мало значний вплив на облікові системи не тільки в межах ЄС, а й за його межами.

Крім того, ЄС розробляє директиви, які регулюють облікову діяльність і забезпечують єдність у підходах до бухгалтерського обліку.

Окрім ЄС, інші економічні об'єднання також сприяють гармонізації облікових систем. Наприклад, NAFTA, яка включає США, Канаду і Мексику, вимагає від компаній адаптації своїх облікових політик для забезпечення взаємної прозорості та зрозумілості звітності. Подібні ініціативи спостерігаються в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, де країни узгоджують свої облікові стандарти для підвищення інвестиційної привабливості.

Виходячи з наведеного вище, хочемо наголосити на напружах впливу інтеграційних процесів на національні облікові системи. По-перше, адаптація національних стандартів до міжнародних вимог, що призводить до змін у законодавстві та облікових практиках, які мають на меті підвищення прозорості та зменшення ризиків невідповідності. Наприклад, у країнах з перехідною економікою, таких як Україна, перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності є ключовою вимогою для залучення іноземних інвестицій і співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. По-друге, проблеми адаптації та культурні відмінності. Незважаючи на переваги гармонізації, адаптація до міжнародних стандартів може бути складною. Це пов'язано з культурними та правовими відмінностями між країнами, а також з різними підходами до ведення обліку. Деякі країни відчують труднощі у впровадженні IFRS через обмежені ресурси або недостатню підготовку фахівців у сфері бухгалтерського обліку.

Отже, перспективами розвитку облікових систем у глобалізованому світі є залежність їх від успішної інтеграції міжнародних стандартів і впровадження сучасних технологій, таких як цифровізація та автоматизація облікових процесів. Використання новітніх інформаційних систем дозволить підвищити ефективність обліку і зробити його більш прозорим і доступним для міжнародних користувачів, гармонізації облікових систем у глобальному середовищі. Однак слід звернути увагу на необхідність збереження балансу між міжнародними стандартами і національними особливостями обліку. Деякі країни стикаються з труднощами у впровадженні IFRS через недостатню інфраструктуру або відмінності в економічній структурі. Крім того, в деяких юрисдикціях існує

супротив змінам через історичні традиції та звичні підходи до обліку.

За рахунок того, що глобалізація передбачає зростання обсягів транскордонної торгівлі, уніфікацію фінансових та облікових стандартів, посилення вимог до прозорості й порівнюваності звітності, ці зміни стимулюють активне впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ); уніфікацію аналітичних показників на міждержавному рівні; потребу в багаторівневому аналізі, який враховує зовнішньоекономічні ризики, валютні коливання, вплив міжнародної конкуренції.

Відповідно, аналітичні системи, вбудовані в ERP, CRM, SCM та інші цифрові платформи, тепер повинні:

- підтримувати багатомовні та мультивалютні звіти;
- забезпечувати інтеграцію з міжнародними базами даних;
- проводити аналітику в реальному часі (real-time analytics).

У зв'язку зі зростаючою динамікою глобального бізнес-середовища та інтеграцією цифрових технологій, аналітичні системи еволюціонують від традиційних статистичних інструментів до складних інтегрованих платформ підтримки прийняття рішень. Основними напрямками трансформації є:

1. Інтеграція технологій Big Data та штучного інтелекту. Сучасні аналітичні системи переходять до масштабної обробки неструктурованих даних, зокрема:

- фінансових транзакцій;
- клієнтської поведінки;
- макроекономічних показників.

AI-аналітика дозволяє виявляти приховані закономірності, моделювати сценарії розвитку бізнесу, проводити прогнозування з використанням машинного навчання.

2. Кроскордонна аналітика – аналіз ринків, конкурентів, постачальників і клієнтів у глобальному контексті. При цьому аналітичні системи повинні підтримувати багатомовний і мультивалютний аналіз, враховувати вплив міжнародних ринків, валютних коливань, регіональних законодавств, забезпечувати відповідність глобальним регуляторним вимогам (МСФЗ, FATCA, BEPS тощо). Це передбачає побудову уніфікованих моделей аналізу у транснаціональних корпораціях і групах компаній.

3. Цифрова відповідність і стандартизація аналітичної звітності. З розвитком електронного урядування, податкових порталів та

регуляторних систем аналітичні дані подаються у форматі XBRL, через API-інтеграцію з державними платформами (наприклад, для подання фінзвітності чи аудиту онлайн), що створює передумови для автоматичного контролю, прозорості та уніфікації звітності.

4. Інтеграція з корпоративними інформаційними системами (ERP, CRM, SCM). Аналітика тепер є частиною комплексних бізнес-платформ:

- ERP-системи забезпечують наскрізний облік та аналіз по всіх функціях підприємства;
- CRM та SCM надають дані про клієнтів, логістику, продажі
- все це формує 360-градусну аналітику для керівництва.
- впровадження BI-панелей (Business Intelligence), що дозволяють візуалізувати ключові показники (KPI) у режимі реального часу.

5. Аналітичні системи сталого розвитку, які у контексті міжнародних зобов'язань щодо ESG (екологія, соціальна відповідальність, управління) доповнюються модулями, які відстежують викиди CO₂, соціальні показники, прозорість корпоративного управління. У майбутньому аналітика ESG стане обов'язковою складовою фінансової звітності.

Таким чином, сучасні аналітичні системи трансформуються в напрямі інтелектуалізації, автоматизації, стандартизації та глобальної інтеграції, що є відповіддю на виклики цифрової економіки та міжнародної конкуренції.

На основі вищенаведеної інформації зробимо наступні висновки. Вплив глобалізації та інтеграційних процесів на розвиток облікових систем є суттєвим і незворотним. Гармонізація облікових стандартів сприяє підвищенню прозорості та довіри до фінансової звітності, що є важливим чинником для міжнародної торгівлі та залучення інвестицій. Однак цей процес не позбавлений викликів, які потребують комплексного підходу до їх вирішення, з урахуванням культурних, економічних і правових особливостей різних країн. У майбутньому, завдяки інтеграції нових технологій, облікові системи стануть ще більш адаптивними та глобалізованими, що сприятиме зростанню міжнародної економічної співпраці.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ: ІНТЕГРАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ У ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

У сучасному світі, де інформаційні потоки зростають експоненціально, ефективне управління ризиками стає критично важливим для організацій. Зростаюча складність бізнес-середовища, глобалізація та технологічні інновації вимагають від компаній швидкого та обґрунтованого прийняття рішень [1]. У цьому контексті системний аналіз ризиків, що базується на інтеграції облікових даних, набуває особливої актуальності. Інтеграція облікових даних у процес прийняття рішень дозволяє не лише виявляти потенційні загрози, але й прогнозувати їх вплив на діяльність підприємства. Як зазначено в дослідженні вчених «інтеграція методів причинно-наслідкового зв'язку та SWOT-аналізу щодо визначення інформаційних ризиків» є ефективним підходом до ідентифікації та управління ризиками [2]. Незважаючи на очевидні переваги використання облікових даних для аналізу ризиків, багато організацій стикаються з проблемами в їх інтеграції у процес прийняття рішень. Основні труднощі пов'язані з відсутністю єдиних стандартів обробки та аналізу даних, а також з недостатньою кваліфікацією персоналу у сфері аналітики. Крім того, існує проблема фрагментації даних, коли інформація зберігається в різних системах та форматах, що ускладнює її об'єднання та аналіз. Це призводить до зниження ефективності управління ризиками та прийняття рішень на основі неповної або застарілої інформації.

У науковій літературі питання інтеграції облікових даних у процес прийняття рішень розглядається з різних аспектів. Зокрема, в дослідженні, присвяченому аналізу вимог до програмного забезпечення, зазначається, що «інформаційна система приймає ззовні потоки даних», що підкреслює важливість зовнішніх джерел інформації для ефективного управління ризиками [3]. Інше дослідження демонструє використання аналізу соціальних мереж для запобігання відмиванню грошей. Автори зазначають, що «ризикові профілі можуть бути передбачені за допомогою метрик соціальних мереж», що свідчить про потенціал використання нетрадиційних джерел даних для аналізу ризиків [4].

Для розв'язання окреслених проблем та забезпечення

ефективної інтеграції облікових даних у процес управління ризиками необхідно запровадити уніфіковані стандарти збору, зберігання, структурування та подальшої обробки інформації. У сучасних умовах інформаційного перевантаження та цифрової трансформації бізнесу критично важливо створити таку інформаційну інфраструктуру, яка б забезпечувала узгодженість і формалізацію даних на всіх рівнях управління. Впровадження уніфікованих стандартів збору, зберігання та обробки облікових даних є критично важливим для забезпечення їх узгодженості та полегшення аналізу. Це дозволяє формувати єдину аналітичну базу, яка служить основою для прийняття управлінських рішень, зокрема у сфері ризик-менеджменту. Особливої актуальності набуває застосування міжнародних стандартів, таких як XBRL (eXtensible Business Reporting Language) сприяє підвищенню прозорості та порівнюваності фінансової звітності у міждержавному контексті, що є важливим для ефективного управління ризиками [5]. Такі підходи вже апробовані в країнах ЄС, США та Японії, де інтегровані дані з бухгалтерського обліку активно використовуються не лише для фінансової звітності, а й для стратегічного аналізу, оцінки кредитоспроможності, регуляторного контролю та оцінювання ризиків.

Ключовим інструментом забезпечення інтеграції та аналітичного використання облікових даних є сучасні інформаційні системи управління (ERP, BI, EPM-рішення), які мають бути здатні опрацьовувати великі обсяги даних у режимі реального часу (streaming analytics), здійснювати інтеграцію структурованих і неструктурованих джерел інформації, включаючи дані з CRM-систем, логістичних платформ, соціальних мереж, IoT-пристроїв тощо. Їх функціональні можливості повинні передбачати автоматизовану оцінку ризиків, побудову сценаріїв, розрахунок показників ризикованості та формування рекомендацій для прийняття управлінських рішень. У контексті управління ризиками ці системи мають забезпечувати інтеграцію традиційних фінансових метрик (ліквідність, рентабельність, обіговість активів) із показниками операційної ефективності та зовнішніми індикаторами (галузеві тренди, поведінка конкурентів, макроекономічні сигнали), що дозволяє формувати повноцінну систему підтримки рішень на основі облікової інформації.

Водночас, технічна можливість використання аналітичних систем не гарантує їх ефективного застосування без належного

кадрового забезпечення. Проблема дефіциту кваліфікованих фахівців у сфері аналітики даних, управління ризиками та цифрових фінансів залишається однією з найгостріших. Необхідно системно формувати компетентності, пов'язані з володінням сучасними методами аналізу даних, інтерпретацією фінансової інформації у контексті невизначеності, а також з побудовою аналітичних моделей ризиків. Практика показує, що підприємства, які інвестують у постійне підвищення кваліфікації фінансових аналітиків та бухгалтерів, значно швидше адаптуються до викликів ринку та демонструють кращі показники стійкості в умовах турбулентності.

Однією з критичних передумов ефективної цифрової інтеграції облікових даних є дотримання принципів інформаційної безпеки. У контексті цифрового ризик-менеджменту, який передбачає аналіз і мінімізацію кіберзагроз, особливу увагу слід приділяти впровадженню політик інформаційного контролю, системи управління доступом, шифрування даних, а також моніторингу інцидентів безпеки. Це вкрай актуально з огляду на сучасні загрози, пов'язані з кіберзлочинністю, витоком комерційно чутливої інформації та зниженням довіри інвесторів і партнерів до організації.

Завершальним компонентом інтегрованої моделі управління ризиками є побудова системи безперервного моніторингу ефективності реалізованих управлінських рішень. Така система повинна базуватися на впровадженні ключових показників ефективності (Key Performance Indicators, KPI), що мають бути безпосередньо пов'язані з цілями ризик-менеджменту та стратегічними орієнтирами підприємства. Застосування KPI дає змогу не лише здійснювати кількісне вимірювання досягнень, але й забезпечує виявлення системних відхилень, які можуть сигналізувати про появу нових ризиків або недоліки в обліково-аналітичному забезпеченні управління. Крім того, система моніторингу має бути адаптивною і динамічною, здатною реагувати на зміни зовнішнього середовища, що передбачає використання механізмів бенчмаркінгу, регулярного зовнішнього аудиту та процедур внутрішнього контролю.

Підхід до моніторингу ефективності управлінських рішень повинен бути системним і ґрунтуватись на інтеграції облікових, аналітичних та стратегічних даних. Як свідчать дослідження у сфері управлінського обліку, «ключові показники ефективності, що орієнтовані на ризики, сприяють не лише виявленню слабких місць у внутрішніх процесах, але й формують культуру постійного

вдосконалення на основі зворотного зв'язку» [7]. Таким чином, управлінські рішення повинні ґрунтуватися не на інтуїтивних або суб'єктивних оцінках, а на системному аналізі облікових даних із застосуванням сучасних інструментів ділової аналітики (Business Intelligence), візуалізації даних, прогнозного моделювання та оцінювання ризиків на основі сценарних підходів. Це створює передумови для впровадження прозорої, надійної та адаптивної системи стратегічного управління.

Отже, інтеграція облікових даних у процес прийняття рішень є важливим елементом системного аналізу ризиків. Впровадження єдиних стандартів, сучасних інформаційних систем, підвищення кваліфікації персоналу та забезпечення безпеки даних сприяє підвищенню ефективності управління ризиками. Огляд наукових досліджень підтверджує актуальність цієї теми та необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Література

1. Семанюк В. З. Ускладнення інформаційного середовища підприємств в новій економічній формації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. URL: <http://global-national.in.ua>.
2. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні : монографія. Тернопіль : THEU, 2010.
3. Girgin S. Information Systems Analysis and Design. URL: <https://medium.com/@sametgirgin/information-systems-analysis-and-design>
4. Fronzetti Colladon A., Remondi E. Using social network analysis to prevent money laundering. *Expert Systems with Applications*. 2021. Vol. 168. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2020.114481>
5. Yang, S., Liu, F. C., & Zhu, X. (2016). Impact of XBRL on financial statement structural comparability. *International Conference on Information Systems, ICIS 2016*
6. Ionescu, Ș.; Dumitrescu, G.; Ioanăș, C.; Delcea, C. Mapping the Landscape of Key Performance and Key Risk Indicators in Business: A Comprehensive Bibliometric Analysis. *Risks*. 2024, 12, 125. <https://doi.org/10.3390/risks12080125>

УДК 658.815.5:658.815.2

Шумська Г. М., к.е.н., доцент,
Литвиненко Ж. С., здобувач вищої освіти
Харківський національний економічний університет
ім. С. Кузнеця

**ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА
ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ НА ЦИФРОВИХ РИНКОВИХ**

ПРОСТОРАХ

Тема маркетингового ціноутворення на цифрових ринкових просторах є надзвичайно актуальною в умовах стрімкого розвитку технологій та зростання значення інтернет-комерції. Сьогодні цифрові ринки відіграють ключову роль у формуванні світової економіки, надаючи компаніям унікальні можливості для масштабування бізнесу та взаємодії з глобальними споживачами. Водночас, особливості таких ринків вимагають від бізнесу розробки інноваційних та адаптивних стратегій ціноутворення, які відповідають специфіці поведінки цифрових споживачів, рівню конкуренції та швидкості змін у технологічних процесах. Усе вищезазначене обґрунтовує важливість даного наукового дослідження.

Теоретико-методологічні засади маркетингового ціноутворення та визначення стратегії висвітлювалися багатьма вченими-економістами, зокрема: О. Гончарук, Б. Єгоров, В. Лагодієнко, Ю. Нікітін, С. Обіход, К. Озарко [1 – 4] та ін.

Маркетингове ціноутворення є одним із ключових елементів успішного функціонування онлайн-бізнесу. Воно потребує як наукового підходу, так і інтуїції, що дозволяє зрозуміти, як споживачі сприймають бренди та продукти [1].

Як зазначають експерти, на початковому етапі рітейлери мають вирішити, що забезпечить їм необхідну рентабельність: вищі ціни та менші обсяги продажів або нижчі ціни з більшими обсягами. При аналізі маркетингових цінових стратегій важливо дати чітке визначення таким поняттям, як «цифрове середовище» та «цифровий маркетинг». Цифрове середовище охоплює не лише Інтернет та веб-сайти, а також електронні документи й цифрову інтелектуальну власність на різних пристроях, таких як комп'ютери, ноутбуки, планшети та мобільні телефони, які використовуються замість традиційних паперових документів [2].

Цифровий маркетинг сприяє створенню бізнесу, орієнтованого на клієнта. Клієнти беруть активну участь у взаємодії з компанією через постійний діалог, висловлюючи інтерес, запитуючи продукти, пропонуючи покращення та надаючи відгуки. Це дозволяє бізнесу орієнтуватися на потреби клієнтів і вдосконалювати свою діяльність відповідно до їхніх очікувань. На основі узагальнення [2 – 4] слід виділити переваги цифрового маркетингу: зниження витрат при роботі

з вузькими сегментами ринку; високе охоплення економічно активної аудиторії; можливість детального дослідження споживачів і аналізу ефективності рекламних кампаній; високу інтерактивність; відносно високу довіру до інтернет-реклами. Серед недоліків цифрового маркетингу слід виділити: високі витрати при роботі з великою аудиторією; обмежене охоплення старшої аудиторії; технічні обмеження; перевантаженість користувачів інформацією тощо.

Дослідження багатьох науковців суттєво вплинули на формування моделей цінової політики, політики повернення та політики якості в Інтернет-компаніях. У рамках моделі прямих продажів онлайн політики якості та повернення взаємодоповнюють одна одну. Коли якість продукту підвищується, дроппишперери можуть запровадити більш лояльну політику повернення та підвищити ціни. Натомість, коли якість є низькою, прямі продавці повинні зосередитися на ринку дешевих товарів, пропонуючи «низьку якість за низьку ціну» [узагальнено на основі [1 – 3].

В умовах зниженої інформаційної асиметрії, яка з'явилася завдяки товарним інтернет-агрегаторам, слід погодитися із дослідниками [2; 4], які визначають низку аспектів цінової політики в Інтернеті, зокрема: відмінності в цінових стратегіях Інтернет-компаній із різним рівнем репутації; особливості ціноутворення для гібридних продуктів, що поєднують характеристики товару та послуги, а також вплив різних факторів на цінову стратегію Інтернет-компаній; реакції споживачів на «цінову дискримінацію» між офлайн- та онлайн-торгівлею, виходячи з оптимальних цінових стратегій, визначених теорією ігор; стратегії ціноутворення, які пропонують знижки; розрахункова стратегія ціноутворення; стратегії ціноутворення Інтернет-послуг з мережевими ефектами; стратегії ціноутворення в періоди пікових продажів.

Щоб зрозуміти вплив Інтернету на різні аспекти та роль брендів, важливо виділити такі моменти. По-перше, Інтернет трансформувач витрати компаній на спілкування з клієнтами та надання їм інформації про продукти, а також забезпечив можливість проводити ринкові дослідження за значно нижчою ціною. По-друге, це призводить до зменшення витрат на рекламу та маркетинг, оскільки Інтернет дозволяє досягти цільової аудиторії за допомогою різноманітних онлайн-інструментів, які часто є більш економічними в порівнянні з традиційними рекламними каналами. По-третє, витрати на

обслуговування клієнтів можуть бути знижені завдяки онлайн-підтримці, що є більш ефективним і рентабельним, ніж телефонні дзвінки або особисті зустрічі. По-четверте, користувачі по-різному сприймають гарантії в традиційному та онлайн-середовищі, а також мають різні уявлення про надійність продавців. Звідси, важливо враховувати відмінності онлайн-ціноутворення від традиційного (динамічність, прозорість, масштаб та ін.). Аналіз даних про витрати, конкуренцію, попит, еластичність і цілі компанії дозволяє формувати різні стратегії: від економічно орієнтованих і конкурентних до психологічних і динамічних. Це пов'язано з тим, що онлайн-споживачі стали більш чутливими до цін, вони активно шукають інформацію та очікують знижок. Виходячи з цього, створюються складності для компаній, змушуючи їх постійно адаптуватися, збирати та аналізувати дані, персоналізувати пропозиції та дотримуватися етичних принципів у ціноутворенні.

Отже, застосування маркетингового ціноутворення та визначення стратегії на цифрових ринкових просторах для бізнесу передбачає послідовний процес, який інтегрує цілі, розуміє поведінку споживачів, розробляє релевантний контент, відстежує відгуки клієнтів, а також постійно оцінює та коригує стратегії на основі аналізу даних. Інтернет встановив нові умови для економічного обміну між підприємствами та споживачами, а також відкрив нові горизонти для досліджень вчених по всьому світу.

Література

1. Нікітін Ю. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. *Маркетинг і цифрові технології*. 2019. №4. С. 77-87.
2. Обіход С. Digital-маркетинг в умовах цифровізації сучасних бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. С. 15-26.
3. Лагодієнко В., Єгоров Б., Озарко К. Маркетингове ціноутворення в умовах економічної нестабільності: виклики та можливості. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 2. С. 56-60.
4. Гончарук О. Цифрові технології в маркетинговому ціноутворенні: нові можливості та виклики. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2022. № 74. С. 42-50.

УДК 336.225.6

Шурпенкова Р.К., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка

Buckiuniene Olga, викладач кафедри фінансів
Вільнюська Колегія / Університет прикладних наук, Литва

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Вирішення проблем та недоліків системи податкового менеджменту сприяє стимулюванню підприємницької виробничої діяльності, підвищенню ділової та інвестиційної активності суб'єкта підприємництва, а також стимулюванню науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва та, як наслідок, виходу товаровиробника, на світовий ринок високотехнологічної продукції [1, с. 447-457].

Податковий менеджмент є складовою фінансового планування для підприємства. Фінансова стійкість підприємства залежить від правильно організованого податкового менеджменту, оскільки він забезпечує узгодженість фінансово-господарської діяльності щодо оподаткування. У цілому податковий менеджмент, можна розглядати як частину управлінського процесу (рис. 1).

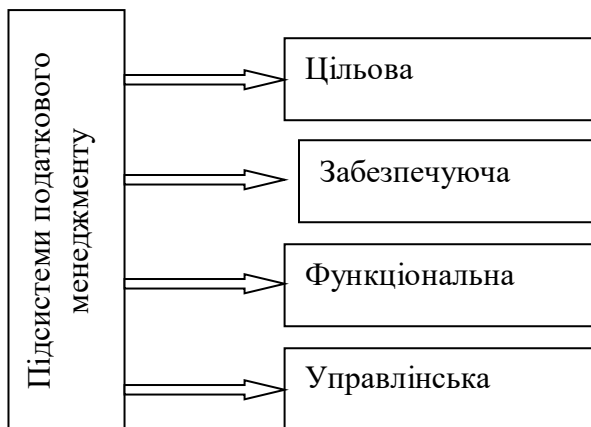

Рисунок 1 Процес податкового менеджменту

Цільова підсистема встановлює цілі та завдання податкового менеджменту на основі підвищення якості його основних елементів.

Забезпечуюча підсистема призначена здійснювати методичне, інформаційне, нормативно-правове забезпечення процесу податкового менеджменту, функціональна підсистема – функції процесу управління та способи його здійснення (впровадження податкового планування, розробка податкової стратегії підприємства, визначення напрямів облікової політики, визначення принципів податкового обліку та контролю). Управлінська підсистема визначає учасників процесу податкового менеджменту та його обов'язки [2, 80-86].

Метою податкового менеджменту є розробка та реалізація податкової стратегії, яка дозволить оптимально поєднати податкове навантаження та максимально досягнуті результати підприємства.

Основними функціями реалізації податкового менеджменту є:

- 1) податкове планування;
- 2) розробка способів та методів ведення бухгалтерського та податкового обліку;
- 3) контроль за правильністю та достовірністю податкових розрахунків;
- 4) зниження податкових ризиків;
- 5) оцінка ефективності принципів та способів податкового планування.

Ефективність податкового менеджменту підприємства полягає у мінімізації податкових зобов'язань шляхом використання існуючих протиріч Податкового кодексу України. Суб'єкт господарювання повністю розкриває свою облікову та звітну інформацію у податковій та фінансовій звітності. Підставою організованого податкового менеджменту для підприємства є максимізація доходу з допомогою мінімізації податків [3, с. 95-105].

Організація процесу податкового менеджменту передбачає визначення на підставі податкового законодавства спектру основних податків, які слід сплачувати до бюджетів різних рівнів та позабюджетних фондів. Наступним етапом є складання податкової таблиці, яка характеризує податкове поле суб'єкта господарювання, у якій кожен податок описують за допомогою таких показників: джерела платежу (статті витрат); бухгалтерських проведення; оподатковуваної бази; ставки податку; строків сплати; реквізитів організацій, на адресу яких робляться перерахунки; пільг чи особливих умов обчислення податку.

Також слід зазначити, що у організації податкового

менеджменту виникають певні труднощі. Це пояснюється тим, що більшість податків та порядок їх адміністрування, автоматично перенесені із зарубіжної практики оподаткування, при цьому порядок адміністрування цих податків не відпрацьовано на належному рівні, призводить до суперечностей під час бухгалтерського та податкового обліку.

Ще одним фактором, який ускладнює організацію податкового менеджменту на підприємстві, є відсутність чіткої системи забезпечення такого платника інформацією щодо змін у податковому законодавстві, а також роз'яснень щодо окремих аспектів нарахування, обліку та звітності за деякими податками. Не менш важливим проблемним питанням є відсутність координації між окремими розділами та неточність формулювань Податкового кодексу. Внаслідок цього виникає двояке трактування порядку визнання податкових зобов'язань, що тягне за собою судові суперечки та сприяє зловживанню з боку платників податків.

Отже, сучасний податковий менеджмент потребує покращення шляхом удосконалення законодавчої бази; запровадження ефективної системи управління; залучення кваліфікованих кадрів та фінансових ресурсів для економічного розвитку підприємства.

Література

1. Жеребило, І., Сарахман, О., Шурпенкова, Р. (2021). Податкове регулювання та стимулювання соціальної сфери України. Tax regulation and stimulation of the valuation sphere of Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2(37), 447-457. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i37.230640>
2. Глущенко О. О. Концептуальні основи податкового менеджменту підприємства: стан складових / О. О. Глущенко // Економіка і регіон. - 2017. - № 5. - С. 80-86. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2017_5_17.
3. Сарахман О.М., Шурпенкова Р.К., Калайтан Т.В. Система оподаткування у Німеччині: адаптація досвіду в Україні. Економіка і організація управління, Журнал Донецького національного університету імені Василя Стуса, Випуск № 1 (41).2021 – с. 95-105. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.1.9>

Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет (м. Луцьк)
Університет національного і світового господарства (м. Софія, Болгарія)
Політехнічний інститут Браганси (м. Браганса, Португалія)
Старопольська Вища Школа в Кельце (м. Кельце, Республіка Польща)
Інститут туризму, підприємництва і сервісу (м. Душанбе, Республіка Таджикистан)
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України (м. Київ)
Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (м. Київ)
Львівський торговельно-економічний університет (м. Львів)
Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України (м. Луцьк)
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ЛНТУ (м. Луцьк)
Волинська обласна громадська організація «Перспективи Волині» (м. Луцьк)
Європейський аналітичний центр (м. Київ)

**МАТЕРІАЛИ XVII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством»**

Друкується в авторській редакції
Комп'ютерний набір та верстка: Тетяна Талах

Підписано до друку 24.06.2025 р.
Формат 60х84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний.
Ум. друк. арк 7,75. Обл. вид. арк. 7,50. Тираж 30 пр.

Друк ВІП ЛНТУ
Свідоцтво Держкомтелерадіо України ДК №4123 від 28.07.2011 р.
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75, тел.: (0332) 74-61-02
e-mail: rvv_lntu@ukr.net

Матеріали опубліковані за результатами XVII Міжнародної науково-практичної конференції **«Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством»**. Луцьк: ЛНТУ, 2025. 566 с.

У збірнику представлені матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції **«Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством»**. Призначений для науково-педагогічних працівників, аспірантів, здобувачів наукового ступеня, практиків

